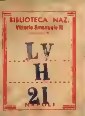
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LV
H
21
NAPOLI

MONARCHIA OCCIDENTALIS.

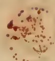

NAPOLI

AQVILA
INTER LILIA,

SVB QVA

FRANCORVM CÆSARVM
A CAROLO MAGNO vſque ad CONRADVM
IMPERATOREM OCCIDENTIS X.

ELOGIIS, HIEROGLYPHICIS, NVMISMATIBVS, INSIGNIBVS, Symbolis, Faſta exarantur.

Opus omnibus abſolutum numeris, vt hodiernis veteres locupletati annales cuiuslibet Herois, cuius facinora incluſum thema exornant, vitam, effigiem, hieroglyphicum, ſymbola exhibeant.

AVCTORE

IOANNE PALATIO

I. V. D. in Veneto Lyceo publico Profeſſore, & Venetiarum Plebano.

VENETIIS, *Apud Io: Iacobum Herz.* M. DC. LXXI.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

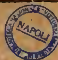

AVGVSTISSIMO
DELPHINO
DOMINO MEO SEMPER ADORANDO.

AVD mirum (Auguſtiſsime Delphine) gloriæ tuæ aduenam ſtudère, & ad tuæ Maieſtatis genua procumbere. Non minùs enim paterno gladio, quàm paterna religione, tumidioribus domitis nationibus, & tantæ Maieſtatis Reges, præcones, vt quondàm Auſtri Regina Saba Salomonis ſapientiam venit auditum; à gelido Septentrione Chriſtina aduènit, quùm intra horrentes Caucaſos reſonare audijt, Regem *à Deo datum;* vt adoraret. Quid agam Venetus gemino obſtrictus vinculo, fœderatarum nationum ſubditus, & homo gratus? atramento ſaltèm regium rependam ſanguinem, quem in Cretico ſolo non bis pro Chriſti fide, Venetorum ſubſidio, populi Chriſtiani libertate, glorioſũ Gallici effudère Principes, Chriſtianiſſimo, Regum Sapientiſsimo, Pio, Victori, ac Triumphatori ſemper Auguſto iubente Rege. Nec gloriam natura demet, ſi Borbonij ſanguinis hæres & virtutis, velit, nolit, felici gloriæ incremento proauos Carolum Martellum, Pipinum, Carolum Magnum, Ludouicos, Henricos, cæteraſque Regum vincat myriades, quibus datum Romana Vrbe redimìre Pontifices, libertate Nationes, prouincijs Eccleſiam; nam iſte non aliundè quàm ex ſe virtutem didicens, ita omnium ſtupore, pro totius Orbis ſalute, operari potuit, vt vnius Regis facinora, veluti axioma ciuilis, & bellici ſtatus, reliqui venerentur Reges: licet imitationis expers, & nulli magis ſimilis, quàm ſibi, admirari queat, non imitari. Siquidem idem ille Spiritus, qui Chriſtum vnxit, vt Orbem redimeret, vnxerit Ludouicum XIV. vt Orbem protegeret redemptum. Hoc ſolo voto, Natale Ludouici protractum, & quaſi diffiſum, quia excandeſcens Omnipotens oblitam Galliam, Regem ſuum agnoſcere non, vt hominum manufactum, ſed Diuinæ Sapientiæ artificium (cuius deliciæ Francorum Lilia) haud largitus eſt, priuſquàm Gallorum anteiret confeſſio, clangeretque buccina, *à Deo datum* recipimus; *à Deo datum* recipimus. Zachariȩ geminato miraculo, vt Franci obmuteſcerent, vſquè dum à Dei gratia, & per gratiam profiterentur conſequi. Quid igitur ſi Ioſue velocior Solem dedignetur ſiſtere, vt vincat, dùm ſtrepentibus tubis, non Hierichum, ſed Belgium corruit. Solem comitatur ſtando, nec Sole tardior percurrere poterat, nec Ioſues erat, qui Solem figeret Iuſtitiæ. Huius Solis repercuſſum radijs maternum ſpeculum, quia ſine macula, *ſplendet, & ardet*. Ardet,

& ſplen-

& ſplendet tecum paterna claritas,quæ tempori coęua, ſurrectura occidit: à Deo data,vt æternos tibi ſereret triumphos; ſoli vbertati, vel inſerentis clauo aſcribendos? inter filium, & patrem nemo iudicet. Ex amplitudine vitæ tuæ,non ampliùs dicam, Principibus fortuitum naſci, ſed ipſimet Fato, fortuna eſt natiuitas tua; vndè Proaui proprio glorioſi facinore, tuo glorioſiores refulgeant natali: & inuerſa arbore, ab vno Delphino nobilitate penſata; Ludouici XIV. gloria ſumma ſit, Ludouicus XV. Biuium forsàn, glorioſior Rex, quia gloriæ metam attigerit, vel Delphinus, quia inter faſcias,faſces anhelaret Imperij, & dierum numero in ſigno Libræ, armorum coruſcaret ardor. Præeuntem regiminis tui ſpem comitarer; paternæ pyramidi *plus vltra* inſcriberem, ſi in liberorum procreatione, audere poſſes, genitorem vincere. Sed iam victus, velis,nolis,auerſabitur Cælum, vt parentem æques, tibi ſimilem procreando. Felix Ludouicus XIV. cui Cælum dedit Iouem æmulari, filium generando, qui ſui exæquaret Maieſtatem. Mirantur alij, haud ego miror,dum pendo Cælorum Deum poſuiſſe manum, vt Deum terræ Ludouicum XIV. ſibi ſimilem faceret, Cur igitur Deus terræ areſcet, nec ſibi ſimilem faciet? Omnipotens Iupiter, licet Saturno patri ſolummodò datum, Iouem generare, qui ſolus, & vnus. Deſine itaquè, Auguſtiſſime Delphine, lacrymis tuos vrgère ſucceſſus: Fata etenim,quæ tibi neceſſitudine iuncta,nouos moliuntur Orbes,hoc vnum Borboniæ negant propagini,quæ veluti arena fecundanda maris, talem edere prolem, qualem ſanguine, & moribus edidère Tereſia Auſtriaca, & Ludouicus Borbonius. Cuius ſola imago generoſum ab eo planctum hauriat, (ſic retulit Dux Carolus à Sancta-Maura Dux Montauzerius, Par Franciæ, Eques Torquatus, Inculiſmenſium Prorex, ac Sereniſſimi Delphini Gubernator, de quo Rex ſæpè gloriatus Philippo haud inuidère Macedoni, cui, viuente Ariſtotele, natiuitas obtigerat Alexandri) qui tantùm ſibi autumans detrahi, quantùm alienæ cedit gloriæ; licèt paternos non inuidens triumphos, ſed Zelotypus, nè omnia genitor occupet, vndè illi grande nullum, vel inſigne facinus reliquum eſſet.

Cedat Planctus (ò Grandis Anima) & in laborum meorum microcoſmo inſpice,quot Mundi Prouincias barbarorum populatas incendio, Iuſtitiæ tuæ gladio manumittendas reſeruari. Non quia,vt Alexandro Philippus Macedo, eas Mundi plagas reliquerit Parens,quia vincere non potuerit, ſed quia noluerit; vel quod plus fidat filij gladio, vel illi carior ſit filij triumphus. Genitoris igitur in ſemitis,vt gigas exultando,ad currendam tibi connatam gloriam, tuta exurgat credentium fides, thiàra Pontificum, concordia Principum, populorum libertas. Carolo Martello inferi domitori, Magnoquè Carolo ruentis Orbis reparatori maior, à Maumethiſmi vnguibus Crucis extorquens vexilla, armorum, literarumquè

fulcro

fulcro, quæ genitoris in ſinu amicè conſpirant, eclipſi barbaram obtunde Lunam, priuſquàm totum impleat orbem. Gallorum cum ſit tempora canere, & Quirinali reuocare Petrum, vltima Lunæ canat Gallus tuus, Orbi Vaticanum reddat, & Vaticanum Orbi. Sic in Cæli legimus aſtris: nec aſſentior, Aduenà enim in terra, & Patria mea Mundus, ſentio, quæ licent, dico quæ ſentio. Nec ſola Crucis tutela Gallicis armis demandata canit; ſed indoles tua, quam non legimus ex antiquitatis cęmentis, cui venia datur, ſi Cæſarum primordia auguſtiora faciat, ſed vidimus, & in diem venerantes cogimur Cyri, & Alexandri fabulas ipſas conciliare, dum impubertati tuæ glorioſa cedit antiquitas. Nequè velum obſtat ſurgentis ætatis, quin refulgeat in tuo vireſcere ſinu: Hàc ſolà notà ſignanda, quòd cenſeat celare Solem, & virtutum aſtra, quæ Cælo pulſæ ad aram animæ tuæ auſugère, Apollinis fidentes ſerenitate frui ſub culmine tuæ Serenitatis. Faueas itaquè vt tuos non humanos præludam triumphos; & Genitore Genitoque ſatagentibus, aurea reuocare ſecula, quibus libertas plauditur dicendi, quià rectitudo diligitur operandi, reſonem quòd inter fortes fortiſsimus, inter iuſtos iuſtiſsimus ille eris, qui Mundi vindicabit libertatem.

Humillim: Deuotiſs. & ad pedes Proſtratiſsimus Seruus

Ioannes Palatius:

ERV-

ERVDITO LECTORI.

Nsuetus asſentationibus gratiam lectorum colligere, non omnibus, ſed de literaria Republica benemeritis (quorum intereſt ignoſcere, vt ignoſcatur) labores meos dirigo. Quis enim Protogenes ſuperbiet, quod eius lineæ effugerint Apellis manum, & refluenti cenſura, ipſius Apellis linea à Protogene ſubdiuiſa, diuiſerit? Iouem præter currimus omnes. Arguat lector, liuor enim ſi abſit, albo dicam ſignaſſe lapillo. Elucubrationes meæ, quæ iam prodierunt in lucem, putà, de Dominio Maris, Opuſcula.

Commentaria hiſtoripolitica ad Iuſtinianeas Inſtitutiones.

De Luminaribus Mundi Pontifice, & Rege, capita triginta, *quæ manuſcripta circumferuntur, præter* Spiritualia Opuſcula, *genium meum reſonāt, ſcribendi, quæ ſentio, ſentiendi, non quæ volo, ſed quæ licent. Non omne tamèn quod licet, honeſtum eſſe, cum exprobrandum expectarem, pepercerunt veritati, vel labori. Vndè Materia haud inutili, literatorum irretitā indulgentiā, maiora molitus, grande opus deſignaui, & quiutum eſt, in quo marſupium areſcet, & calamus. Triginta voluminibus partitum, haud ſacra miſcebit profanis. Diuiſum propterea in Pontifices, & Cæſares, à Petro illud; à Carolo Magno Occidentalium Imperatorum primo iſtud, per ſecula, & nationes protrahendo Faſta, Gallicos Cæſares, qui primi ſe offerunt, hoc comprehendam volumine, indè ad Bauaros, Saxones, Sueuos, Auſtriacos pergam. Et nè actum agere videar: cuiuſque Cæſaris elogium, quod ſui natura non tam laudat, quàm vituperat, hiſtoriarum concordantijs, & chronologia, dabitur interclusum. Nec ſatis; Cuiuſque Cæſaris habebis effigiem, quam ex numiſmate ſculpi curauimus; ſed nouo exornatam hieroglyphico, quo myſticè, & ſymbolicè, intuenti pateat vita regnantis. Nec ſatis: Elogio antiqua concordabunt numiſmata in triumphis cudi ſolita: Monetæ aureæ, vel argenteæ illius Imperatoris; Inſignia Principum, qui cum eodem Imperatore bellarunt: Vxorum Imperatoris effigies, quæ inueniri potuerunt. Tandem illius Cæſaris ſelecta facinora particulari proſequar tractatu, Iuſtitiæ putà, Religionis, Legum, Aulicorum, Belli, Pacis, vt in ſubiecta materia occaſio ſe obtulerit: Themata hodiernis dstando annalibus, & noſtri ſeculi connectendo triumphos. Vt dum Heroum geſtis themata noſtra fulciuntur, indirectè gloria illis eluceat, & mutuo fænore mei locupletentur annales, eorum faſta particulari exarando hieroglyphico, vt recenſito in opere ſubſequatur elogium, ſymbolum, & effigies;*

Hac methodo, ex Carolo pergam ad Ludouicum: à Ludouico ad Lotharium, & ſic de ſingulis.

Nec longè diſtabit Pontificum ſeries, ſimili quodam percurrenda ſtylo; niſi Concilia, Decreta Patrum, Eccleſiæ vſus, temporum calamitas, ſeculi vitia, Cruciatus Martyrum, Doctorum fides, Regum pietas, Tyrannorum ſæuitia, Pſeudo Apoſtolorum ambitus, antiquitatis maieſtas, accuratiorem exigerent diſciplinam. Interim dum diù, noctuque vigilo, vt beneuolum Lectorem rependam, tu carpere gaudens, paribus armis in arenam deſcendas. Hoc enim glorior, proprio Marte pugnare. De tuo igitur ſuppleas, aut ſaltem excuſes, haud immemor Horatiani carminis.

Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

De Mandato Illuſtriſſimorum, & Excellentiſſimorum DD. Reformatorum Studij Patauini.

EGo infraſcriptus attentè perlegi librum, ab Excellentiſſimo Doctore D. Ioanne Palatio compoſitum, inſcriptum Aquila inter Lilia, ſeù Tomus Primus, &c. ac in eo nihil offendi, quod contra Principes, & bonos mores ſcriptum ſit, imò in eo omnia ad ipſorum Principum ius, Regum dignitatem, Rerum Publicarum decus, & Politices adminiſtrationem appoſita comperi. Summa in eo eſt Elegantia, eruditio, fides, concinnitas, quapropter illud dignum cenſeo quod typis mandetur ad Imperatorum gloriam, ſtudioſorum profectum, & omnium vtilitatem. Datum Patauij in Conuentu S. Franciſci Magni die 15. Iunij 1670.

F. Franciſcus à S. Auguſt. Macedo Min. Obſ. Lector Iubilatus Publicus Patauij Profeſſor, Venetus Ciuis, &c. affirm. &c.

Noi Reformatori dello Studio di Padoua.

HAuendo veduto per Fede del Padre Inquiſitore nel Libro Intitolato Occidentalis Hiſtoripoliticæ, & Legalis D. Ioannis Palatij non eſſerui coſa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente, per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo licenza à Gio: Giacomo Herz di poterlo ſtampare, oſſeruando gl'ordini, &c.

Dato à 5. Luglio 1670.

Andrea Contarini Caualier Procurator Reformator.
Andrea Piſani Procurator Reformator.

Angelo Nicoloſi Segr.

INDEX

INDEX TITVLORVM.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

LIBER QVINTVS.

LIBER SEXTVS.

LIBER SEPTIMVS.

LIBER OCTAVVS.

LIBER NONVS.

LIBER DECIMVS.

Numismata, symbola, Hieroglyphica, effigies quæ sparsim habentur in opere.

Andreæ Valerij in fol.		in quarto. 1.	in 12.	p.381
Angeli Corarij.		1.		360
Antonij Gradimontij.		1.		370
Arnulphi.	1.	1.	3.	293
Baptistæ Nani.				350
Bibliopolæ.		1.		1
Caroli Magni.	1.	2.	18.	57
Caroli Crassi.	1.		8.	283
Caroli Calui.	1.	1.	5.	191
Caroli Paris Doleans.		1.		373
Caroli d'Aillij.		1.		355
Catharini Cornelij.		1.		377
Conradi.	1.		1.	337
Delphini.	1.			1
Dominici Ciani.		1.		353
Dominici Contareni.		1.		169
Francisci Vindocinensis.		1.		376
Francisci Mauroceni.		1.		384
Georgij Mauroceni.		1.		372
Helenæ Corneliæ.		1.		79
Henrici à Turre.		1.		371
Hieronymi Fuscareni.		1		378
Hugonis de Lione. fol.		in quarto. 1.	in 12.	p.364
Io:Bapt. Cornelij.		1.		90
Io:Bapt. Colberti.		1.		349
Io:Mauroceni.		1.		358
Io:Sagredi.		1.		352
Laurentij Marcelli.		1.		374
Lazari Mocenici.		1.		370
Lotharij.	1.		3	117
Ludouici Pij.	1.	1.	10	96
Ludouici Balbi.	1.	1.	4	263
Ludouici.IV.	1.		3	316
Ludouici.II.	1.		1	154
Ludouici Condæi.		1.		368
M.Ant. Iustiniani.		1.		354
Michaelis LeTelier.		1.		343
Nicolai Throni.		1.		359
Nicolai Prunerij.		1.		348
Nicolai NouaVillæi.		1.		361
Petri Mauroceni.		1.		172
Petri Seguierij.		1.		357
Philippi DeLauriliere.		1.		171
Philippi Aurelianensis.		1.		367

Omnia si supputes erunt n.105.

Errata

		Errata	*Corrige.*
Pag. 35.	n. 85.	Delineatus;	delineatum
ib.		*æquum*	*equum*
33	66	Fastorum 2,	Martialis
35	90	Dei sui	Dei
37	111	curare	iurare
69	6	adisco	adsciscam
74	60	te	
75		amata	armata
76		pupulos	populos:
78	7	Henoch	Enos.
80	21	queu	quem
87	18	veritas	vertas
88	24	ab,	ab
88	27	שחור.	שחור
91		caderent	caderent
91	51	religionem	religione
93	72	tyranni	tirannis
93	73	terrenis	terris
93	74	tyrrannidem	tyrannidem
94	75	Vrchenus,	Vrchanus
128	11	quas	qua
169	5	longeum	longeuum
225	3	ne	vt
230	34	accederentur	accenderentur
241	5	vbique	vbique haud
362		Europesarum	Europearum;

LIBER

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

De Rerum Diuisione.

1 *Deus tribus digitis appendit Orbem terræ.*
2 *Mundus in tempore.*
3 *Quid faceret Deus ante Mundi creationem.*
4 *Dies æternitatis.*
5 *Mundi creatio.*
6 *Hominis dominium.*
7 *Homo cur postremus formatus?*
8 *Animalia cur currant ad hominem?*
9 *Fluuius ex paradiso.*
10 *Quatuor flumina quid figurent?*
11 *Potestates Mundi vbi figuratæ?*
12 *Homo cur prohibitus comedere lignum paradisi.* 14.
13 *Homo si non peccasset, viueret in æternum.*
15 *Homo ante peccatum omnia poterat.*
16 *Homines in statu innocentiæ fuissent æquales.*
19 *Socialis vita sub vno debet esse.*
20 *Iusti non imperant libidine dominandi.*
21 *Personarum diuersitas ex vitio est.*
22 *Subiectio vnde veniat?*
23 *Libertas hominum in innocentia.*
24 *Hominum innocens status vsque dum duraturus foret!*
25 *Angelus Angelo dominatur.*
26 *Aetas aurea.*
27 *Prius homo peccauit, postea serpens tentauit.*
28 *De quo pane loquatur Dominus Genes.2.*
29 *Terra cur spinas producat?*
30 *Spinæ significant peccata.*
31 *Diuisio rerum per iniquitatem facta.* 33.38.
32 *Diuisionis auctor Cain.*
34 *Dominium iure Diuino introductum.* 40.
35 *Aliena inuadens propria amittit.*
36 *Lemma super caluaria Mosci.*
37 *Quilibet sit sorte sua contentus.*
39 *Societas inuito socio dissoluitur.*
41 *Pœnæ cur inuentæ?*
43 *Ius gentium medicus naturæ est.*

I. RBIS machinam libraturus imperiali statera, quæ ad similitudinem Dei tribus digitis appendit Orbem terræ: à mundi exordiar opificio; vt auream illam Bullam inueniam, in qua Dominus, & mundi director, dicitur Imperator. In Principio temporis creauit
II. Deus Cœlum, & Terram (vt eruditè probat
Cant.1. ton.1. Franciscus Georgius Venetus) vbi cum inter Orbem sempiternum facientes, rerum omnium inuentores reperiri possint; Mundum asserẽtes æternum facillimè redarguuntur: Quid antè hæc breuissima tempora, quibus rerum etiam inuentores assignantur, facerent mundi incolæ sine terræ cultu? tunc non mercatura, non litterarum studia; non disciplinæ, non militia, non nauigatio, nõ fabricandi ars, non texendi, non suendi, non tela, non lanificiũ. Quibus ergo vescebantur? Vbi habitabant? Quibus vestiebantur? Quid agebant artium penitùs ignari? Ridiculum quippè, vt Mundum asserentes æternum, artium, & humani victus inuentores describant: cum hæc inuicem pugnent.

III. Quærenti verò, quid faceret Deus, ante-
quam mundum fabricaret? Sapienti ioco vul-
garibus Augustinus respondet. In saltu erat,
ligna incìdens, vt temerarios, & curiosos com-
bureret: qui vel quod heri fecerint non re-
cordantur: & quod Deus fecerit ante Mundi
genituram, inquirere præsumunt. Alta scru-
Tom. 1. Conf. l. 11 c. 12. tantibus gehennas parabat. Augustini sunt
verba. Sapientibus postea alloquendo dico,
quod si Cæli, & terræ nomine omnis creatura
intelligitur, audenter dico; Antequam face-
ret Deus Cælum, & terram, non faciebat ali-
quid. Si enim faciebat, quid, nisi creaturam
faciebat? & vtinam sic sciam, quicquid vtili-
ter scire cupio, quemadmodum scio, quod
nulla fiebat creatura, antequam fieret vlla
creatura. Præcedens ergo omnia tempora
præterita celsitudine præsentis æternitatis, &
superans omnia futura, quia cum futura ve-
nerint, præterita erunt. Deus autem idem
ipse est, & anni eius non deficiunt. Anni no-
stri eunt, & veniunt: euntes à venientibus
excluduntur: & omnes erunt, cum omnes
non erunt. Anni Dei dies vnus: Dies eius
non quotidie, sed hodie, quia hodiernus eius
non cedit crastino, nec cedit hesterno. Ho-
diernus eius æternitas, in qua Coæternum ge-
IV. *Psal. 2.* nuit, cui dixit: Ego hodie genui te. Genuit
in æternitate eo modo, quo semper produ-
V. xisset Sol lucem, & splendorem igniuomum:
si semper fuisset. Genuit in æternitate filium,
creauit in tempore mundum, secundum illam
idæam, quam ex infinitis ab æterno, mente
concepit, in certo tẽporis puncto, verbi femi-
ne potentissime cõdidit, & ad extra fabricauit:
Profundum Chaos clarificãdo luce: In medio
aquarum expandit firmamentum, aquis legem
ponendo nè transirent terminum suum. Semi-
nificauit terram in lignum frugiferum. Lumi-
naribus diem segregauit à nocte: Luminare
maius diei, minus nocti dedit pro temporum,
annorum, & dierum distinctione. Reptile ani-
mæ viuentis, & volatile super terram scaturi-
uit ab aquis, vt multiplicarent super terram.
Formauit tandem hominem in imagine sua,
vt dominaretur in piscem maris, in volucrem
Cæli, & in iumentum terræ. Formatum Ho-
minem tulit Deus, & collocauit illum in hor-
tos delicatissimos, quos plantauerat Dominus
ab Oriente. Hùc postquam reliquas creatu-
ras primùm absoluerit, hominem manuduxit, VI.
vti in principatum, & dominatum. *Domi-*
namini piscibus maris, & volatilibus Cæli. *Basil. de*
Exindè quęrenti, cur omnium creaturarum *Parad.*
postremus efformetur homo? Respondet Gre- VII.
gor: Nyssenus. Nondum magna hæc, & *Lib. de*
pretiosa res homo, Mundi dominus aderat: *creat. hom. c. 2.*
nec enim decuerat prius existere principem,
quàm illa, quorum gereret principatum: sed
vbi cuncta ei subijcienda parata sunt, iam con-
sequens erat apparere rectorem. Idcircò Vni-
uersitatis huius Creator ei, qui imperaturus
erat, quandam sedem regiam, idest paradisum
voluptatis, præstruxit: ea verò terra erat, &
insula, & mare, & ipsum Cęlum, quo hæc
omnia tanquàm tecto concamerantur; atque
ijs in palatijs omnis generis opes conditæ
sunt. Indè est quod in signum *Vassallagij* ani- VIII.
mantia omnia ad Adamum se contulerunt,
cum prò regio illo throno sederet, nomen ab
eo acceptura, vt sic eum vel imperatorem ip-
sorumet testarentur. Quasi imperium (Rupert:
Adamum alloquitur) cum conditore partitus,
ille procreator, Tu nomenclator; tamquam
imperatoris tessera brutis est data, cum accur-
rerunt acceptura nomen, quod militiæ da-
rent tuæ. Omnia, quæ in terra sub Adami
vexillo militassent, nisi bellum Adam intulis-
set Cælo. Ex his delicijs egrediebatur fluuius IX.
ad irrigandum hortum, qui inde dilapsus di-
uiditur in quatuor flumina. Nomen vni Phi-
son, idest Ganges. Nomen secundi Gehon,
scilicet, Nilus: Tertij, Tygris. Quarti, Eu-
phrates. Hisce quatuor fluminibus quatuor
summas præfigurari Potestates, scilicet Ponti- X.
ficis, Episcopi, Parochi, & Imperatoris, qui-
bus Christus Ecclesiam Sponsam suam regen-
dam commisit, notauit Ioan. Vgon. *in lib. quod*
Quadruuium inscribitur, in prolog. refert Castal-
dus *p. 28. tract. tom. 5. n. 6.* Hæ potestates sunt
quatuor illa animalia *Ezech. 1 Apoc. 4.* Quatuor
annuli. *Exod. 25. num. 10.* Tribus primis spi- XI.
ritualium, Quarto in temporalium curam
mandauit.

Hoc in statu dominanti Adamo Orbis
Conditor præceptum iniunxit, de non co-
medendo lignum vitæ: ex omni ligno Para-
disi comede; *de ligno autem scientiæ boni, &*
mali, nè comedas. Quem enim terrarum præ-
sidem (ait Lippomanus) & Orbis Monar- XII.
cham

cham creat, statim obsequijs assuescere festi-
nat, vt simul cum principandi potestate, iu-
gum parendi obsequenter subeat. Non mul-
tum referebat, quod de vna arbuscula Ada-
mus ederet, siue abstineret Adamus, at ma-
gni intereat, vt cum imperandi Orbis monar-
chia, parendi eruditionem edisceret de schola
obedientiæ. Attende igitur, quid fides Chri-
XIII. *De Ciuit.* stiana prædicet (clamat Augustinus) primos
Dei l.13. c.19. homines ita fuisse conditos, vt si non peccas-
sent, nulla morte à suis corporibus solueren-
tur, sed prò meritis obedientiæ custoditæ, im-
mortalitate donati, cum eis viuerent in æter-
num. Sed quia contemptus est Deus iubens
(*Aug.l.14.c.15.*) qui hominem vno breuissimo
XIV. adminiculatus fuerat præcepto, quo se domi-
num commonebat; inobedientiæ inobedien-
tia retributa est: hominis enim hæc sola mise-
ria, vt quoniam noluit, quod potuit: quod
XV. non potest, velit. In Paradiso enim etiam si
non omnia poterat ante peccatum, quicquid
tamen poterat, non volebat, & ideo poterat
Senec. ep.90. omnia, quæ volebat. *Tantum enim quantum*
vult potest, qui se nisi quod debet, non putat posse.
Nunc verò homine vanitati assimilato: quis
enumeret, quàm multa, quæ non potest, velit,
dum voluntati eius inferior caro eius non ob-
temperat? ipso namque inuito, & animus ple-
rumque turbatur, & caro dolet, & veterascit,
& moritur; quod non pateremur inuiti, si vo-
luntati nostræ natura ex omnibus partibus
obediret.
XVI. *P.1.q.96 ar.4.* Hùc pertinet quæstio illa, quam mouet
Angelicus. An in statu innocentiæ omnes
homines fuissent æquales; vel potiùs homo
homini dominaretur? & respondet, homi-
num inæqualitatem non tolli per innocen-
XVII. tiam; nam ratione sexus, ætatis, loci, homines
non essent æquales: sed magis, vel minus iu-
sti, pulchri, &c. Ex parte etiam animi inæ-
quales essent ratione liberi arbitrij, quo ma-
gis proficere possent in scientia, vel iustitia;
licet excessus vel decessus defectus non esset.
Nil ergo prohibet quod homo homini non
dominetur etiam in statu innocentiæ, loquen-
XVIII. do tamen de subiectione œconomica, vel ci-
uili, secundum quam Præsidens vtitur subie-
ctis ad eorum vtilitatem, & bonum. Tale do-
minium hominis ad hominem in statu inno-
centiæ fuisset propter duo. Primo, quia ho-
mo naturaliter est animal sociabile, vndè ho-
mines in statu innocentiæ socialiter vixissent. XIX.
Socialis autem vita multorum esse non potest,
nisi aliquis præsideret, qui ad bonum com-
mune intenderet. Vnde Philosophus. Quan- *Pol.1.*
docunque multa ordinantur ad vnum, semper
inuenitur vnum, vt principale, & dirigens.
Secundo, quia si vnus homo habuisset super
alium supereminentiam scientiæ, & iustitiæ,
inconueniens fuisset, nisi hoc exequeretur in
vtilitatem aliorum, secundum quod dicitur. *1.Pet.c.4*
Vnusquisque gratiam, quam accepit in alteru-
trum illam administrantes. Vnde Aug. dicit, *19. de Ciuit. Dei.*
quod iusti non dominandi cupiditate impe-
rant, sed officio consulendi: hoc naturalis or- XX.
do præscribit, ità Deus hominem condidit.
Hanc œconomicam subiectionem in statu in-
nocentiæ, pace tanti Doctoris, non video.
Natura enim omnes homines genuit æquales,
ex Gregorio, & solum variante meritorum *2.Pastor. c.6.*
ordine alios alijs culpa postponit. Ipsa autem
diuersitas, quæ accessit ex vitio, diuino iudi- XXI.
cio dispensatur, vt quia omnis homo æquè sta-
re non valet, alter regatur ab altero. En igi-
tur, quod potestas ad bonum inducta commu-
ne prò fine habet à iustitiæ tramite recedentes
in viam reducere; Subiecti estote (habet Pe- *Ep.1.c.2. n.14.*
trus) siue Regi quasi præcellenti: siue duci-
bus tamquam ab eo missis *ad vindictam male-*
factorum: quo cessante cessat etiam subiectio: XXII.
vnde Gregorius *cit. loco*. Sit rector benè agen-
tibus per humilitatem socius, contra delin-
quentium vitia, per zelum iustitiæ erectus: vt
& bonis in nullo se præferat, & cum prauorum
culpa exigit, potestatem protinùs sui priora-
tus agnoscat: quatenùs & honore suppresso,
æqualem se subditis benè viuentibus putet, &
ergà peruersos iura rectitudinis exercere non
formidet. Sed in statu innocentiæ, etsi in so-
cietate viuerent homines, nulli esset animus
in iniuriam, vel causa; cum gratiæ clauo fixum XXIII.
arbitrium, libertatem in malum non haberet;
sed impeccabilis factus homo, non amplius
sentire posset, quæ vellet; sed vellet, quæ de-
beret, ad similitudinem Angelorum, qui na-
tura peccabiles, per gratiam facti sunt impec-
cabiles. Hæc hominum felicitas duratura XXIV.
erat, vsquè dum prædestinatorum numerus
compleretur, & in maiorem beatitudinem
traducerentur ad fruendum Deo viuenti. Cum

igitur in statu Innocentiæ nulla lex, quia lex
iusto non ponitur Chrysost. præter illam, quæ
Deum auctorem, & præconem habuit; De
Hom 6. ad p.p. Antioch. ligno vitæ nè comedas. Ibique starent om-
nia communia: Terra Dei verbo arata, & se-
mine fęcundata frondes, flores, fructus vnà
semper teneret; non est assignabile ad quid in
immaculata hominum societate erigatur do-
minans, & director.

XXV. Nec obstat Thomæ obiectio, quod homi-
num conditio in statu innocentię dignior non
esset, quàm conditio Angelorum. Sed inter
Angelos quidam dominantur alijs, vnde &
vnus ordo dominationum vocatur. Ergo in-
nocentiæ non repugnat quod homo homini
dominetur? Respondeo enim ex doctrina
eiusdem D. Thomæ non currere paritatem ab
p. 108. ar 8. ad 3. hominibus ad Angelos, cũ homines sint eius-
dem speciei: non sic Angeli, quorum Hierar-
chiæ cum sint distinctæ, & inferiores illumi-
nentur à superioribus, hoc sensu dici potest
Angelus Angelo dominari: quæ ratio cum
in hominibus cesset, & dominandi titulus si-
lère debet prò innocentiæ statu. Inde Oui-
XXVI. Meth. 1. dius

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua, sine lege fidem, rectumq; colebat:
Pœna, metusque aberant, nec verba minantia
fixo
Ære ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.

XXVII. Hæc perdurauit fęlicitas, vsque dum stetit
æqualitas: at cum homo superbus intumuit;
statim ac principatum affectauit, serpentem
vocauit, qui eleuando deijceret. Serpens enim
haud tentasset nisi prius homo cecidisset: vt
Genes. 3. n. 196. pulchrè notat Ferus apud Nouarinum in ver-
bis illis: *Sed & Serpens*. Cur non simplicius
dixit, *sed Serpens*, absque eo, quod coniun-
ctionem *&*, adderet? *Quid aliud* (respondet)
per hoc ostendit, nisi vt sciamus initium peccati,
vel tentationis non cœpisse ab exteriori tentatione
serpentis. Nisi enim homo victus per superbiam
tumuisset, foris tentatus non tam facile cessisset.
Illicò ergo quo peccauit, amisit illam iustitiam
originalem, & rationem, quæ adinuicem deo-
sculabantur; Et factus tamquam folium, sen-
sualitatis vento agitatum, cępit carni inserui-
re, vt totius posteritatis spiritum conuertit in
carnem. Culpa exigebat pęnam, vt pęniten-
tia recuperaret gratiam. Iniunxit Dominus
vt in sudore vultus sui vesceretur pane suo.
Neque intelligas de hoc pane materiali, quem
comedimus, quia tunc non erat, imo in escam Genes. 3.
dederat Deus omnem herbam afferentem se-
men super terram, & vniuersa ligna, quæ ha- XXVIII.
bent sementem. Vndè verisimilius intelligas Genes. 1.
de illo pane, de quo dicitur. *Amen dico vobis* Io. 6.
non Moyses dedit vobis de Cælo panem, sed pater
meus dat vobis de Cælo panem verum, qui dat
vitam mundo. Ego sum panis viuus, qui de
Cælo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane,
viuet in æternum. Hunc panem spiritu pro-
phetiæ, quo claruit Adam cunctis diebus vi-
tæ suæ; comedit in sudore vultus sui, rigorosa,
scilicet, pęnitentia sensualitatis impetum de-
primendo; vt sapienter notauit Antonius de
Rosellis de Regim. Mundi. Aliam etiam in- q. 4. n. 55. tom. 5.
dixit pęnam, vt terra, quæ iussu Dei herbam tract. 201
pabuli, & lignum fructiferum producebat, ge-
minaret spinosas, & venenosas herbas, quæ ad XXIX.
pabulum non proficiunt, & tanta ligna, quæ
fructum non afferunt. Homini quidem indi-
cta pęna, Terra enim (August.) pęnas nec spi- lib. 1. cōt.
nas sentit cum sensu careat: vndè per infru- Manich.
ctuosas arbores insultatur hominibus, vt intel-
ligant quàm sit erubescendum sine fructu bo-
norum operum. Per spinas verò humani pec-
cati crimen hominibus antè oculos ponitur, XXX.
quo admonemur à peccatis auerti, & ad Dei
præcepta conuerti. Antè peccatum ergò ho-
minis non est scriptum, quod terra aliud pro-
tulerit, nisi herbam pabuli, & ligna fructuosa.
Post peccatum autem videmus multa horrida,
& infructuosa de terra nasci propter hominis
peccatum. Sic enim dicitur ad primum ho-
minem, postquam peccauit: Maledicta erit
terra tibi in omnibus operibus tuis. In tristi-
tia, & gemitu edes ex ea. Spinas, & tribulos
eijciet tibi, & edes pabulum agri tui. Indè
venit, quod terra communis, elementa com-
munia facta sunt per iniquitatem, vel per ne- XXXI.
cessitatem particularia. Per iniquitatem ait
Clemens. Communis enim vsus omnium, Ep. 5.
quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse homi-
nibus debuit: Sed per iniquitatem alius hoc
suum esse dixit, & alius illud; & sic inter mor-
tales est facta diuisio. Diuisionis autem pri- XXXII.
mus auctor Cain creditur, vt testatur Moyse.
Factum est autem post multos dies, vt offerret Genes. 4.
Cain

Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò & ad munera illius *non respexit*. Notentur pronomina *sui*, *eius*, *illius*, quæ rerum diuisionis quantumuis latæ, & pondere grauis facta basis, & fundamentum, litium columnas decantauit Poeta.

Si duo de nostris tollas pronomina rebus
Prælia cessarent, pax sine lite foret.

Quod si iniquitate diuisionem factam re-
XXXIII nuas, per necessitatem dicas ad pacis conseruationem, quæ anima ciuilis corporis dicitur. Cum enim Parentum culpa Terra, quæ sine cultura, & cura ad voluptatem germinabat fructus, modo spinas, & tribulos producat, steriliret inculta, nisi staret diuisa. *Non essent ista communia, nisi pars illorum pertineret ad singulos.* Senec. ep. 73. Patrata inobedientiæ culpa, cum ab homine inobedientiam didicissent elementa, nè ab hominum fugerent imperio, dominij catenis fuere circundata ad maiorem creaturarum quietem; vel nè in deterius dilaberemur præcipites, terræ facta diuisio, diuinoque diplomate, ac æterna sanctione firmatum domi-
XXXIV nium. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* En salutaria calcaria contra humani generis insolentiam, quod numquam sua forte con-
XXXV. tentum, aliena semper inuadit limina; Adam sibi erat exemplum, cum Diuinitatis aggrediendo terminos, humanitatem amisit. Illis verbis *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* alludebat Dominus (dicerem ego) quod Tarta-
XXXVI rorum ille princeps in caluaria capti Mosci, qui cum Tartarum opprimere tentasset, cecidit oppressus. *Hic aliena appetendo, propria amisit*. In sudore igitur vultus tui vesceris pane tuo, te alloquor Adam, diuersis verbis, sed eodem mysterio, quo ad pisces, ad volucres, ad plantas loquutus, vt producerent in gene-
Genes. 1. re suo. Germinet terra herbam virentem &c. *iuxta genus suum*. Creauit Deus Cete grandia, & omnem animam viuentem, quam pro-
XXXVII. duxerant aquæ *in species suas:* & omne volatile *iuxta genus suum*. In genere suo se contineat Homo, nè aliena appetendo, amittat propria. Fructibus respondeant labores, & diuidatur vt panis distribuatur. Terra etenim in-
XXXVIII. diuisa, humanos diuideret animos, quorum quilibet communitatis prætextu, culturæ subterfugeret opus; [illegible] autem in stadio curreret, cum tempore messis, foret diuidenda fruges, vt etiam non vocati, gloriarentur electi. Hinc alimentorum causa, à filio trucidari patrem, quid obstaret? singulis declamantibus, suorum laborum velle mercedem, quid dicendum? Communitatem adducentibus, quid replicandum? litem ego componerem Iuristarum illo proloquio, Societatem esse di- XXXIX
scordię matrem; inde etiam ante prædefinitum tempus altero socio, etsi inuito posse dissolui. Instit. 3. de Societ.
Huius communitatis incommoda experti Sā- §4.
ctissimi Patriarchæ Abraham, & Loth *Gen.* 13. Iacob, & Laban. *Genes.* 31. terram, bona, familias, cognationes diuisère, & sanguinis coniunctionem, bonorum diuisione seruarunt. Deus ipse commiserādo creaturarum statum, societatis occasione miserrimum, marmoreis terminis segregauit dominia. *Fecitque Deus ex vno sanguine totam gentem hominum, vt habitaret in vniuersa superficie terræ*, positis ter- XL.
minis *habitationis eorum*. Alias in libro Geneseos immeritò signasset Moyses à duobus Act. 17. c. 26.
fratribus Deo oblata munera pronominibus *sui*, & *eius*. Factum &c. vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis *sui*, & de Gen. 4.
adipibus *eorum*. Quod si cuiusquè propria non fuissent munera illa, qualem mereretur laudem Abel, vel demereretur Cain? vt redarguit Chronista? *Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit*. Vnde iusta lucet rerum XLII.
facta diuisio. Hanc tandem vt incontaminatam teneret Ius Gentium, quamplurima ad- L. 5. ex
inuènit, vt leges, magistratus, penas seruitu- hoc iure de Iustit. & Iure.
tes, captiuitates. Quæ etsi naturali iuri videantur contraria, cum iuris naturalis conseruandi gratia, vel saltem intra rationis limina intercludendi, nè in deterius rueret, fuerint introducta, potius secundùm, quàm contrà naturam videntur. Ius enim gentium naturæ XLIII.
protomedicus vt gementi naturæ succurreret pharmaca quædam ciuilia excogitauit præter naturam potius, quam contra; vel si contra, indirectè tantum, non per se, sed per accidens & præter agentis intentionem. Exemplo sit pharmacum, quod medicus sanitatis gratia propinat infirmo; à quo statim pallor, citò debilitas: Causat ergo medicus pallorem, & debili-

bilitatem in infirmo? non causat medicus, non influit pharmacum, nisi per accidens, occasionaliter, & præter agentis intentionem. Sic fabro lignario ex rudi ligno elaborante statuam, cadunt lignula, frustula, quisquiliæ, de quibus interrogatus artifex, ad quid lignula illa? Respondebit de quisquilijs, & lignulis non curare, sed statuam velle. Replicanti, vnde veniant? Dicet: præter intentionem sui, & per accidens resultare, sumpta occasione artificis ex illo rudi ligno statuam efformantis, & ligno efformato. Sic etiam occasione Iurisgentium redolentis, & reformantis ius naturale ad esse primæuum; vel satagentis nè in deterius rueret, seruitutis, Bellorum, pœnarum cadunt quisquiliæ. Hanc vnam enim Iusgentium petit, Orbis, scilicet, pacem tamquam finem, ad quem ordinantur media Iurium, Magistratuum, de quibus in sequenti.

CAPVT SECVNDVM.

Reges cur? & Quando creati?

89 *An-*

I. EGALIA mysteria nobis obijciuntur, quæ silenda, aut laudanda docuit Tacitus. Blanditijs ergo, & assentationibus, Principum colligam gratiam? nefas, amica veritas sentiet, quæ velit, dicet, quæ sentiet. Nihilo enim deteriori loco, quàm nunc est, fuisse Mundi Rempublicam cum Demosthene futuram arbitror. *Cumque non vna fortasse, aut altera, sed multæ sanè sint causæ cur in hunc statum Mundus ciderit,* (Phil. 3.)
II. vndè canere possim; *Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat posteritas;* tum verò *maximam, si diligenter examinemus, huius incommodi culpam sustinere eos reperiemus, quibus ad gratiam concionari, quàm quæ optima sunt dicere*
III. *magis placet.* Initium igitur mihi sit diuini Numinis inuocatio, vt me fallentem puniat, si odio vel amicitia corruptus non sentiam, quæ licent, vel reticeam, quæ sentio. Testis sit Christus, quod potestatis metu haud veritatem mergam in puteo, non præmij cupiditate corrumpor, non odio aduersarij vindictam molior. Finis sit veritas, quæ omnibus patens, nondum est occupata. Ante nos enim ista mouentes, non Domini nostri, sed duces fuere: Seneca. Ex commentario meo hoc
IV. vnum sapite, scribentium *ipse dixit* animoso (Ep. 33.) *Quære?* retundere. Quod si Cynicam libertatem redarguas, quia veritatem detegere sit mutos obiurgare? mei partes fouet Seneca.
V. Abest periculum, nulli enim nisi audituro dicturus sum. Verbis ergo non parcam, cum (Ep. 9.) sint gratuita. Spargenda est manus: cum fieri non possit, vt non aliquando succedat, mul-
VI. ta tentati. *Inter multos, quos admonuero* (Seneca fideiubet) *alicui sum profuturus.* Inanem VII. non diligo gloriam, quæ virtutis vmbrâ inuitos etiam comitatur. Quod si gloriam insequar, inflante scientia (teste Paulo) Vmbræ VIII. non obliuiscar naturam. Vmbra aliquando antecedit, aliquando sequitur: ita gloria aliquando ante nos est, visendamque se præbet, aliquando in auerso est, maiorque quo senior, vbi inuidia secessit. Quandiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. Quandiu Catonem ciuitas ignorauit? respuit: nec intellexit, nisi cum perdidit. Nulla virtus latet, & latuisse, non ipsius est damnum. Veniet qui conditam, & seculi sui malignitate compressam, dies publicet. Paucis natus est, qui populum ætatis suæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum superueniēt: ad hæc respicio. Etiam si omnibus nobiscum viuentibus silentium liuor indixerit, venient qui sine offensa, sine gratia iudicabunt. Ad limina regrediamur. (Cor. 1. c. 8) IX. (Senec. ep. 79.) X. XI.

Triplicatum regimen vsque adhuc passus Orbis, Monarchicum, Aristocraticum, & Populare. Primum, vnius in omnes ad publicum bonum est, à quo si deficiat, exercitio saltem, si non titulo, Tyrannus erit. Secundum, plurium morigeratorum in omnes ad publicum bonum est, à quo si recedant, Democratia est. Tertium, omnium in omnes ad publicum bonum, à quo si cadant, Oligarchia est. Hispaniarum, & Galliarum Reges sint exemplar primæ. Venetorum Respublica secundæ. Heluetiorum dominatus, tertiæ. Horum quale vtilius? vsquè dum sub Reipublicæ regimine viuam, tuta & præsentia malo; Regum incognita XII. XIII.

gnita

XV. gnita, & inexperta iudicabo? Deum aristocratico dominatu regere credo, cuncta tenere, dirigere. Vnitas enim essentiæ, personarum non excludit Trinitatem: immò perfectior vnitas, quanto triplicata personis. Dominium ergo tantò perfectiùs, quantò multiplicatum subiectis in vnum coalescentibus finem. Sed
XVI. extrà lineam, suo quilibet contentus principe, amet, veneretur, adoret. Regiminis insequamur originem, quæ vel inter Iudæos, vel inter Gentiles perquiritur. Item vel loquimur de principatu cuius finis dominandi libido, vel de eo cuius finis iustitia est, & po-
XVII. pulorum quies. Illa à Caino incœpit, cum in terra profugus ad orientalem plagam Ciuitatem plantauit, vocauitque nomen eius ex no-
Genes. 4. mine filij sui, Henoch. Vndè Augustinus Henoch Ciuitatem Romæ comparat, quandò à
Lib. 15. de Ciu. Dei 5. fratre Romulo occisus Remus, credidit ille
XVIII. minùs dominari, si eius potestas viuo consorte, minueretur. Vt ergo totam dominationem haberet vnus, ablatus est socius, & scelere creuit in peius, quod innocentia minus esset in meliùs. Vndè de vtraque cum Luca-
Lib. 1. no cani possit.

Fraterno primi maduerunt sanguine muri

Hæc ante diluuium: Post diluuium, ini-
XIX. tium dedisse tyrannidi Nimrodum legimus: fuit iste Noe pronepos: *Porrò Chus genuit*
Genes. 10 *Nimrod: ipse cæpit esse potẽs in terra: & erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exiuit prouerbiũ: Quasi Nimrod robustus venator corã Domino. Fuit autem principiũ regni eius Babylon.* Regnandi finis fuit dominandi libido, in cuius monumentum est Babel, qua in Cęlo ipso Iouem obsidione stringere mente conceperat, vt sub gigantum fabula, Nimrodi inuoluit historiam, Ouidius.

Metam. 1 *Neue foret terris securior arduus æther,*
Affectaße ferunt regnum cæleste Gigantes,
Altaque congestos struxiße ad sydera montes.

Ita scriptura. *Dicitque alter ad proximum*
Genes. 11 *suum: Venite faciamus lateres, & coquamus eos igni &c. Venite faciamus nobis Ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad Cælum: & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in vniuersas terras.* Inter causas autem quibus adducti homines illi, tantum moliebantur opus, Principalem tangit Hugo de S. Victore.
in Genes. *Potest etiam dici à Nimrod factam esse turrim illam cupiditate regnandi. Vndè diuisis linguis, ipse cum familia sua ibi remansit, cæteris recedentibus, & Assur expulso, cui paterno iure contingebat illa mansio, quia erat de stirpe Sem maioris filij Noe. Assur autem recedens in terram, quæ ab ipso dicta est Assiria, multiplicatus est vsque ad Regẽ Ninum, qui ab eius progenie ortus est.* Adeo XX.
creuerat regnandi libido, vt turri illa Deum infestare, crederet posse. Per hoc contra Dominum dicitur venator, & quia hominum venator, & tyrannus: metaphora à feris desumpta iuxta illud: *Venando venati sunt me, velut* Thren. 3. n. 52.
auem, inimici mei immeritò. Et Hierem. *Mittam venatores multos, & venabuntur eos in omni monte.* 16. n. 16.
Sic Nimrod hominum dicebatur venator, quia vel trucidatos, vel sub iugum missos, violenter opprimebat: exemplo venantium, qui feras captas interficere, vel viuas loris constringere solent. Contra Dominum dicebatur venator, quia impius Diuinitatem turri sua constringere credebat, vt videre est apud Augustinum. *Gigas ille Nimrod ciuitatem, quæ postea dicta est Babylon, ædificare aggressus est, vt ea cæterarum ciuitatum gereret principatum, vbi esset tanquam in metropoli, habitaculum regni: quamuis perfecta non fuerit vsquè in tantum modum, quantum supercogitabat impietas, nimia quippè disponebatur eius altitudo, quæ idcirco dicta est vsquè ad Cælum pertingere. Sed quid noceret Deo quantacunque vel spiritalis, vel corporalis altitudo? tutam veramquè in Cælũ viam molitur humilitas, sursum leuans cor ad Dominum, non contra Dominum: Sicut gigas ille Nimrod dictus est venator contra Dominum. Quid autem significatur hoc nomine? quod est venator? nisi animalium terrigenarum deceptor, oppressor, extinctor. Erigebat ergo ille cum suis popularibus turrim contra Dominum, qua est impia significata superbia.* 16. de Ciu. Dei c. 4.
Quæ XXI.
Cælum conscendisset, nisi linguarum confusione Deus obstitisset. *Descendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, quam ædificabant filij Adam, & dixit: ecce vnus est populus, & vnum labium omnibus, cæperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.* Nimrodi successor Ni- Genes.
nus Rex Assyriorum, vel in primo gradu tan- XXII.
quam filius, vt voluerunt Bellarm: & Perer. asserentes, Bellum & Nimrodum esse synonyma. Vel Nimrodi nepos, vt voluit Ammia- Chron. 3. in Genes.

nus Berosus quidquid sit, de eo famosum elogium apud Augustinum reperio: *Primus omnium Ninus Rex Assyriorum veterem, & quasi auitum gentibus morem noua imperij cupiditate mutauit; Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, ad terminos vsque Libyæ perdomuit. Domitis igitur proximis cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæque victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit.* An vero hæc dominandi libido, regni titulo illustrari debeat? ita soluit

De Ciu. Dei l.4. c.6.

XXIII. Augustinus. *Inferre autem bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos sola regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandū*

Ibid.

XXIV. *est?* Indè quàm iustè Alexandrum comprehensus pirata redargueret: cum idem Rex hominem interrogasset, quid ei videretur, vt mare haberet infestum? ille libera contumacia, *quid sibi*, inquit, *vt Orbem terrarum? sed quia id ego exiguo facio nauigio, latro vocor: quia tu magna classe Imperator*, vidère est apud eundem Augustinum. *Remota enim iustitia, quid sunt*

XXV. *regna, nisi magna latrocinia? quia & ipsa latrocinia, quid sunt, nisi parua regna? Manus etenim ipsa hominum cum imperio principis regitur, pacto societatis astringitur, placiti lege præda diuiditur. Hoc malum si in tantorum perditorum hominum accessibus crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuitates occupet, populos subiuget, euidentiùs regni nomen assumit, quod ei iam*

Ib. c.4.

XXVI. *in manifesto confert non adempta cupiditas, sed addita impunitas.* Similes Dominationes Tyrannidem vocauit Seneca. *Sed postquam surrepentibus vitijs in tyrannidem versa sunt regna.* Epirotarum ille Rex Pyrrhus interrogatus in articulo vitæ, cui filiorum relinqueret regnum? respondit: *ei qui longius gladium habuerit.* Quasi Rex dici non possit, nisi alienam temeret Domum. *Sua retinere priuatæ Domus, de alienis certare regiam laudem esse.* Hoc voto cum Remus, & Romulus inaugurarentur Reges, Remo sex; Romulo duodecim apparuerunt accipitres vt vnà cum regno edocerentur rapinam. Quid sibi vult lupa illa cuius la-

Ep. 90.

XXVII.

XXVIII

Tacit. An. 15.

XXIX.

XXX. cte enutriti regnantes fratres? nisi, quòd luporum instar radentes, non tondentes pecus, rapacitate contexerent diadema? Hîc sistam gradum; Tyrannis enim illa, quæ cuncta turbat, mihi non potest non arripere calamum, si sibi animam rapit. *Ea ipsa Dominandi* (de Romanis) loquitur Augustinus, *Libido, quæ* XXXI. *inter alia vitia generis humani immoderatior inerat vniuerso populo Romano, postea quàm in paucis potentioribus vicit, obtritos, fatigatosquè cæteros etiam iugo seruitutis oppressit.* Ita cadit imperium illud, quod regnum est, & non officium. De Ciu. Dei l.1. c.30.

Eorum modò insequamur originem, qui præ oculis tenentes iustitiã, & publica priuatis anteferendo bona, meruerunt à Domino XXXII. Reges appellari. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Sed quomodo, interpellat Augustinus, Reges Domino seruiunt in timore? nisi ea, quę contrà iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibēdo, atque plectendo. Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam Rex est. Quia homo est, ei seruit viuendo fideliter. Quia vero etiam Rex est, seruit; leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo. Talis est Hieremiæ sermo ad Reges Iuda. *Audi verbum Domini Rex Iuda, qui sedes super solium Dauid: tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas. Hæc dicit Dominus: facite iudicium, & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè (siuè impiè) & sanguinem innocentem nè effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas Domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius &c.* Psal. 2. Ep. 40. ad Vincent. C. 22.

Talem Regem, qualem pingit Propheta, antè vel post cataclysmum perquirimus. Si XXXIII antè, Regem monstrabat ratio: Post, necessitas eligebat. Vt nunc, & tunc homini prout animali ratione prædito necessaria communitas in specie sua, sine qua aut Deus, aut bestia. XXXIV Nullius enim boni sine socio est iucunda possessio. 2. ob mutuam communicationem in vitæ necessarijs, quam vita solitaria negat. 3. ad tutelam in iniusta, & nociua: cum enim homo natura nascatur inermis, quàm difficile sibi solus, & à brutis, & ab hominibus pararet vindictam. Hoc enim voto, teste Thucydide *Belli Pelopon.* lib. 1. Vetustæ vrbes propter assiduam

fiduam latronum infestationem procul à ma-
XXXV. ri sunt sitæ, siue in insulis, siue in continen-
te, quia quæ deorsum ad mare vrbes erant
ignaræ rei maritimæ, mutuo sese spoliabant,
& adhuc muris carent. Olim enim qui mari-
timi erant, vbi cœperunt crebrius alij ad alios
nauibus transire, ad latrocinium cõuersi sunt,
ducibus non tenuissimis, tum sui quæstus, tum
infirmorum victus gratia; & quod peius est,
quia illud opus nondum pudori esset, quini-
XXXVI mo gloriam quandam afferret. Imò gloriæ
esset acutè exercere, vndè in vetustis Poeta-
rum codicibus, leguntur nauigantes vltro ci-
troque interrogantes, Vtrum latrones sint,
qui Piraticam exercent? Quæ quidem quæstio
prò certo supponit nec interrogatos operis
pudère, nec eos qui scire studeant, exprobra-
re. 4. ad rerum permutationes & contractus,
XXXVII. quibus extrema Mundi copulantur in vnum.
5. ob naturæ connubia, in quibus vti in scri-
nio reseruantur & procreantur humanæ natu-
ræ femina. Quorum stimuli, & quasi calcaria
ad societatem, cursum sollicitantia, quemli-
Senec. ep. bet pungunt. *Et quomodò hominem homini na-
tura conciliat, sic inest huic quoque rei stimulus,
qui nos amicitiarum appetentes faciat.* Exemplo
XXXVIII. sint Romani, quorum Imperium non latè dif-
funderetur in Orbe, nisi Sabinæ Virgines fe-
cundo ventre propagassent. Etsi enim Ro-
mana res adeo valida esset, vt cuilibet finiti-
marum ciuitatum bello par esset; sed penuria
mulierum, hominis ætatem duratura magni-
tudo erat, quippe quibus nec domi spes prolis,
Liuius 1. nec cum finitimis connubia essent. Nuptias
ita natura efflagitat, vt fratrum, & sororum
XXXIX commixtione velit propagari, cum aliundè
deficit generatio. Melius est ergo duos esse
Genes. 4. simul, quàm vnum: habent enim emolumen-
tum societatis suæ si vnus ceciderit, ab altero
XL. fulcietur, væ soli: quia cum ceciderit, non
habet subleuantem se. Si naturale igitur ho-
Eccles. 4. mini, quod in multorum societate viuat, ne-
XLI. cesse est in hominibus esse, per quod multitu-
Tho. l. 1. do regatur. Aliàs à capite secedentibus mem-
de Regim. bris, nec ad totius conseruationem gradien-
Princ. tibus, necesse foret, vt in se etiam magna rue-
rent; Non nisi in partes recolligi potest, quod
contrarijs ventis verberatur in aere. Nauis,
cuius remiges eodem tempore petunt Austrũ,
& Aquilonem, vel submergitur, vel flagella-
tur. Ciuitas, cui tot principes, quot familiæ, XLII.
sylua est, quæ tabescit, vt feræ pinguescãt. Huc
Salomon. Vbi non est gubernator, populus Prou. 11. XLIII.
corruet. Ex hoc natura commenta est regem,
qui membrorum officia ordinaret ad caput, vt XLIV.
ex alijs animalibus cognoscere licet. Exem- XLV.
plo sint apes, quarum Rex in amplissimo, me-
dioque, ac tutissimo sedẽs cubili, onere vacat,
si onere vacare potest, qui stateram ingenij sui
alienos librat labores, ac in throno quasi in
telonio publicanus aliena exigit opera. Vsu- XLVI.
ram naturæ soluunt, vsquè dum Principem
timent; amisso rege, earum totum dilabitur Sen. de
examen. Quod enim in domibus faciunt li- clem. 1.
gnorum contignationes, hoc principes in ci- c. 19.
uitatibus. Nam sicut si illas sustuleris, disso-
luti parietes per se corruunt: sic si ex mundo
principes tollas, & horum metum, & domus,
& ciuitates, & gentes cum multa inter se licen- XLVII.
tia corruent, nemine existente, qui contineat,
& repellat, & pœnæ timore eos quiescere per- Chrys.
suadeat. Principes enim armauit Deus, vt ho. 6. ad
lasciuientes terreant. Si enim iudicialia su- pop. Ant.
stuleris tribunalia, omnem vitæ nostræ ordi-
nem sustulisti. Gubernatore destituta, nauis
submergitur. Si ducem ab exercitu abducas,
vinctos hostibus milites tradis: ita si princi-
pem de ciuitatibus abstuleris, feris irrationa- XLVIII.
bilibus irrationabiliorem degemus vitam,
inter nos mordentes, & nos deuorantes, pau-
periorem potentior, mansuetiorem auda-
cior. Subiecti igitur estote, siue Regi qua- Petri ep.
si præcellenti: siue ducibus, tanquam ab eo 1. c. 2.
missis *ad vindictam malefactorum, laudem ve-* XLIX.
rò bonorum. Obedite præpositis vestris, su- 13. Heb.
biacete eis. *Ipsi enim peruigilant quasi ratio-* n. 17.
nem prò animabus vestris reddituri. Itaque hi L.
quibus ad propositum benè viuendi aditum
confert securitas publica, necesse est aucto-
rem huius boni, vt parentem colant. Omne
nostri otium à Regibus est. Ep. 73. LI.

O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit. Seneca
Namque erit ille mihi semper Deus Virgil.
Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere quo vellem, calamo permisit agresti.

Ex his mortalium primi, quique ex his ge-
niti, naturam incorrupti sequebantur, ean-
dem habebant, & ducem, & legem, commissi Senec.
melioris arbitrio. En ergo, quòd Regem ep. 90. LII.
commenta est natura.

Hoc vocabulũ *natura*, quod & de naturata,
LIII. & de naturante intelligi potest, vt tradidi in
Tit.2. De Ben. libro meo *de iustitia & iure*. scilicet de naturante illa natura, quæ à Seneca definitur,
Deus, & diuina ratio toti mundo partibusque
eius inserta; altissimam excitat quæstionem:
an Regna, & potestates à Deo veniant? cui
LIV. respondet Apostolus. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim*
Ad Rom. c.13. *potestas nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei
ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi
sibi damnationem acquirunt: nam principes
non sunt timori boni operis, sed mali. Vis
autem non timere potestatem? Bonum fac:
& habebis laudem ex illa. Dei autem minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat,
Dei enim minister est.* Concordat etiam Apo-
Ep.1.c.2. stolorum Princeps *subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: Siue regi quasi præcellenti: siuè ducibus tamquam ab eo missis ad
vindictam malefactorum, laudem verò bonorũ.*
Hæc est sapientia illius sapientię, quæ in principio semper intonuit. *Præbete aures vos, qui
continetis multitudines, & placetis vobis in tur-*
Sap.6. *bis nationum: quoniam data est à Domino potestas
vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit
opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniã
cum essetis ministri regni illius etc.* Sic Prouerb.
C. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: Per me principes imperant,*
In Them. *& potentes iusta decernunt.* Hinc Plutarcus
LV. Regem vocat *imaginem viuam Dei* cuncta seruantis. Et Tertull. *Christianus nullius*
Ad Scap. c.2. *est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens à Deo
suo constitui*, necesse est, vt & ipsum diligat, &
reuereatur, & honoret, & saluum velit cum
toto Romano imperio quousque seculum stabit: tandiu enim stabit. Regimen enim si ad
LVI. hominis naturam necessariò consequitur, iux-
Prou. 11. ta illud: *Vbi non est gubernator, populus corruet.*
Sine quo homo vel Deus vel bestia: de-
LVII. monstratiuè infertur regimen ab eo veni-
LVIII. re, qui humanam condidit naturam. Pa-
L.1.C.de Vet. Iur. Enucl. trocinatur Iustinianus Imperator. *Deo auctore nostrum gubernãte imperium, quod nobis à cælesti maiestate traditum est. Maxima enim in hominibus sunt dona Dei à superna clementia, sacerdotum, & imperium: &
illud quidem Diuinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, ac diligentiam exhibens ex vno* Collat. 1. Quom. oport. Epis. Nouel. 6.
eodemque principio vtraque procedentia humanam exornant vitam. Quia igitur imperium Nouell. 73.
*propterea Deus de Cælo constituit, vt difficilibus imponat, quæ apud Deum sunt bona, &
leges aptet secundum naturæ varietatem: propterea existimauimus oportere & hanc scribere
sanctionem, & dare in commune subiectis, quos
nobis Deus, & prius tradidit, & paulatim semper adijciet.*

Sacra reuoluantur monumenta, vbi videre erit Iudæorum reges licet Sacerdotum ministerio, semper tamen auctore Deo inaugu-
ratos fuisse. Saulem alloquens Samuel ita 1. Reg. c.10.
fatur *Vnxit te Deus super hæreditatem suam*.
Iterũ *Vnxit te Deus in principem*. Et infra, *Certe
videtis quem elegit Dominus*. Sic prò Dauide.
Dixitque Dominus ad Samuelem. Vsquequò tu 1. Reg. 16
*luges Saul cũ proiecerim eũ nè regnet super Israel? imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad
Isai Bethleemitem: prouidi enim in filijs eius mihi regem.* Tantum vulgauit idolomanica regina illa Saba coram Salomone. *Sit Dominus
Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & posuit
te super thronũ Israel, eo quod dilexerit Dominus
Israel in sempiternum, & constituit te Regem, vt
faceres iudicium & iustitiam* cui respõdens Sa- 3. Reg. 10
lomon: *Viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei.* Hæc
omnia prophetico spiritu vaticinatus est Moy- Deut. 17.
ses. *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus
Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, & habitaueris in illa, & dixeris: constituam super me
Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constitues, quem Dominus Deus tuus
elegerit de numero fratrum tuorum.* En igitur LIX.
quod populus ministerialiter tantum concurrit, Superis reseruato principio. *Ad vtilitatem gentium* (aiebat Irenæus) *terrenum regnum
positum est à Deo; cuius enim iussu homines nascũ-* L.5. cont. Heres.
tur, huius iussu & Reges constituuntur. Et Tertullianus: *Inde est Imperator, vnde & homo antequam Imperator: inde potestas illi, vnde &
spiritus.* Ex hoc? Plinius ad Traianum. *Ne-
scisti te Imperatorem futurum: eras Imperator, &* Apolog. p.675.
esse te nesciebas. Non enim *occulta potestate
Fatorum, sed ab Ioue ipso corã ac palam repertus,
electus es: quippe inter aras, & altaria, eodemque loci Deus ille tam manifestus ac præsẽs quàm*

Cælum

Cælum ac sidera insedit. Quapropter cum Ter-
tulliano *Nos iudicium suscipimus in Imperatori-
bus illius, qui gentibus illos præfecit*. Inde A-
LX. strologi, qui nos mortales astrorum coacti-
uæ directioni subiacent, speciali priuilegio
Regem excipiunt, cuius tutor ille est, cui subij-
ciuntur astra matutina, iuxta illud: *Cor Regis*
Prou. 21. *in manu Dei*; vt videre est apud Iul. Firmicum.
2. Mater. Propterea Homerus reges, ac principes à Deo
vult educatos, qui Dei discipuli & æmulato-
LXI. res gloriantur: solus namque Deus & Rex &
Dionys. Pater omnium nominatur. Ex hoc est quod
3. de Reg. in Principum natiuitate vel morte nouæ Stel-
læ apparent in Cælo, vt patet in Carolo Ma-
LXII. gno, cuius ortum noua præcedens stella,
Christ. ordinario astrorum cursu Principum haud di-
Matth. rigi edocuit actiones. Huc facit stella, quæ
Magos antecedens, ipsos duxit ad præsepe,
vbi Rex Regum & dominantium Dominus
stabulabatur. Nec mirum, quod noua effor-
mentur astra, in quibus Principum particula-
ris exaretur vita: si verum quòd in Princi-
LXIII. pem electus, *creari* dicatur, vt erudite notat
Cornelius à Lapide super ly *Subiecti estote om-*
Epist. 1. *ni creaturæ*, Quod vocabulum *creaturæ* græcè
S. Petri. sonat ciuilem gubernationem, quia cum quis
in Pontificem vel Regem creatur transit de
non esse ad esse, qui enim in imo erat, modò
est in fastigio; & terræ peripsema, factus est Cæ-
lorum idest tribunalium Deus. *Ego dixi Dij*
LXIV. *estis, & filij excelsi omnes*. Quo quidem titu-
Ps. 81. lo à Domino iudicantur. *Deus stetit in syna-
goga Deorum: in medio autē dijudicat Deos*, idest
Principes. Huc venit Christi responsio Pila-
to data, cum gloriaretur habere potestatem
Io. 19. crucifigendi Christum & dimittendi eum. *Nō
haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi
datum esset desuper*.

Dices: quomodo desuper est illa potestas,
LXV. quæ si senescat, inter miracula scribitur: vt à
Molpagora Ione interrogatus respondit Bias?
Plut. in Quippè cum vi occupauerit imperium, vio-
Conuiu. lentia etiam habens retinere, inter leges vnā
credat sanctam & suo profuturam regimini, vt
LXVI. quidquid excelsum est, cadat: doctrina est Ty-
rannorum Principis Neronis apud Tacitum.
Huius farinæ sunt rudimenta illa Lyci Tyran-
ni

Qui morte cunctos luere supplicium iubet
Act. 2. in Hercul. Furen. *Nescit Tyrannus esse; diuersa irroga*
Miserum vetat perire, felicem iube.

Hic quis est? Tyrannus est. Et si Tyran- LXVII.
ni quæris imaginem, leonem, vrsum, lu-
pum, aut aquilam cogita, qui laniatu viuunt,
ac præda: vt quoniam intelligunt sese omnium
odijs obnoxia, omnium insidijs peti, præru-
ptis locis se continent, aut specubus: & solitu-
dinibus adducunt sese. Nisi quod horū quoq;
sæuitiam superat Tyrannus. Dracones, par-
di, leones, cæteraque immanitatis damnata
crimine animantia à suo genere temperant, &
tuta est inter feras similitudo morum. At Ty-
rannus homo in homines ciuis in ciues potis-
simùm feritatem suam exercet. Huiusmodi Erasmus De instit. Princ.
fuere Nero, Caligola, Heliogabalus: quo-
rum non solum omnis vita pestis quædam
mundi fuit, sed ipsa etiam memoria publi-
cæ mortalium execrationi est obnoxia. Sic
in conuiuio Sapientum apud Plutarchum de
bestijs orta disputatione, pronunciarunt pes-
simam ferarum esse Tyrannum. Qui felix qui-
dem occidēdi finem imponeret hostium ino- LXVIII.
pia: at nec illas ipsas manus, quibus se com-
misit, securus aspicit: contrarijs in contraria
agitur. Nam & inuisus est, quia timetur, &
timeri vult, quia inuisus est: & illo execrabi-
li versu, qui multos dedit præcipites vtitur. Sen. de Clem. 1. c. 12.
Oderint dum metuant.

Hæc potestas si vocari potestas meretur, LXIX.
quæ impossibilia cogitat, scilicet æternare vio-
lentum, de quo dici solet, nullum violentum
durabile, à Domino facta erit? Plantabit Rex
Cæli, Tyrannum terræ, qui more gigantum
ipsum in Cælo Iouem stringere, ac fatigare cre-
dant? *Si nemini mandauit impiè agere, & nemi-* Eccl. 15.
ni dedit spatium peccandi. Potestas omnis quo-
modo apostolico iure à Deo dicetur?

Respondeo quod etsi Deus non implana-
uerit homines, cum necessarij non sint ei ho- LXX.
mines impij, sed ab initio reliquerit hominem
in manu consilij, apponens illi aquam, & ignē,
ad alterutrum quorum potest porrigere ma-
num: cum ante hominem sit vita & mors, bo-
num & malum: adhuc tamen omnis potestas
à Deo est etiam Tyrannica: quæ à summa Dei
prouidentia si non datur saltem permittitur LXXI.
propter populi peruersitatem. Si enim Deus
est, qui regna transfert, atque constituit, cum LXXII.
hominum adeo crescit malitia, vt Deum pæ- 2. Dan.
nitcat hominem in terra fecisse, quid prohibet 21. Genes. 6.

vt Bella suscitet, euellat imperia, erigens de terra pauperem vt potentes disperdat. Rotunda sunt Domini verba: *Propterea hæc dicit* Ezech. 26. *Dominus Deus: ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.* Item *Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis, ab aquilone regem regum &c.* Pro quo Deus ipse propria manu pugnare non dedignatur vt contra
LXXIII. Regem Sedeciam Hieremias protestatur. *Hæc* C. 21. *dicit Dominus Deus Israel. Ecce ego conuertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum, & congregabo ea in medio ciuitatis huius, & debellabo ego* (non Chaldæi notat Interlinearis) *vos in manu extenta &c. Dabo Sedeciam Regem Iuda, & seruos eius, & populum eius, & qui derelicti sunt in ciuitate hac à peste, & gladio, & fame in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis.* Vbi Lyranus. *Ex quo patet quod Nabuchodonosor non debellauit Iudæos propria virtute, sed*
LXXIV. *diuina: quia in hoc erat instrumentum Dei, sicut Rex Hunnorum dixit Sancto Lupo Frecensi, se esse flagellum Dei.* Vt enim Hyænæ fel, & Phocæ coagulum, atque aliæ pessimarum ferarum partes aduersus magnos morbos efficax habent remedium: sic Deus pessimis Tyran-
LXXV. Plut. in Moral. nis vtitur nonnumquam ad correctionem. Multos tales fuisse prodit historia. Sed huius vitij summitatem, & quasi arcem quandam
LXXVI. Nero primus obtinuit: cuius tanta luxuries, vt nihil ab eo putaretur virile metuendum: Aug. 5. de Ciu. Dei c. 19. tanta crudelitas, vt nihil molle habere crederetur, si nesciretur. Etiam talibus tamen dominandi potestas non datur nisi summa Dei
LXXVII. prouidentia, quando res humanas iudicat talibus dominis dignas. Dei audi sapientiam: Prou. 8. *Per me reges regnant, & Tyranni per me tenent terram.* Sed nè Tyranni non pessimi, atq; improbi reges, sed veteri nomine fortes dicti exi- Aeneid. 7 stimentur. *Vnde Virg.*

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni

Apertissimè alibi de Deo dictum est: *Qui* Iob. 34. *regnare facit hominem hypocritam propter peruersitatem populi.* Exindè liquet, qua causa Deus vnus, verus, & iustus Romanos secundum quandam formam terrenæ ciuitatis bonos adiuuerit ad tanti imperij gloriam consequendam. Simile Pharmacum illud est quando ad purgamentum populorum dat dominatores effœminatos, Principem iuuenem. *Ecce enim* LXXVIII *Dominator Dominus* (minatur Isaias) *exercituum* C. 3. *auferet à Hierusalem & à Iuda validum, & fortem etc. dabo pueros principes eorum, et effœminati dominabuntur eis. Væ tibi terra* (Eccles.) *cuius* C. 10. *Rex puer est, et cuius principes manè comedunt.* Auertant Dij principes pueros (aiebat Senator quidam apud Vopiscum in Tacito) & Patres patriæ dici impuberes, quibus ad subscribendum magistri litterarij manus teneant. Quomodò enim Rempublicam geret, qui ne- LXXIX. scit gubernare seipsum. Qui alieno consi- C. indecorum de lio in proprijs egent, alienis non consulant. ætat. & qualit. Violenta contra iuuenes est præsumptio, quod S. Minores Inst. 1 imprudenter agant, ideo scriptum, nemo iu- de excus. uenes eligit duces, quia constat eos non esse Tut. prudentes. Vnde Salomon, tria sibi difficilia Prou. 30. dicebat, & quartum penitus ignorare, viam viri in adolescentia. In senibus, & canitie LXXX. consistit sapientia; vnde à senibus maiores nostri appellauerunt Senatum, teste Cicerone. Vnde proloquium: plus valet vmbra senis, Castal. quàm gladium iuuenis. Et Bos vetus firmius figit pedem, vt veteri prouerbio tradit Hieronymus. Romani, ingrauescente Augusti morbo, suspicantes successorem Tiberium, querebantur: seruiendum fore fœminæ, *duobusque insuper adolescentibus, qui Rempublicam interim premant, quandoque distrahant.* Hæc modestè accipias, nam & prò iuuenibus, exemplo Alexandri, cum maturiorem ætatem expe- LXXXI. ctare suasus, respondit: *Vereor nedum perfectam expecto ætatem, audacem, et feruentem perdam iuuentutem* Salomonis, qui ætatem annorum LXXXII. duodecim loquebatur cum Deo, senex vero thurificauit Idolis, aciem suo loco instruam. LXXXIII. Non enim virtus maior, quæ longior. Nec Iupiter vincit felicitate sapientem, etiam si vincat ætate.

Castal. to. 5. Tr. num. 14. q. 83. Bald. c. 1. de Renũt. Ep. ad Aug. 1. p. c. 109. Tacit. An. 1. c. 4. Christ. Matth. in Alex. M. Senec. ep. 73.

Regrediamur ad Reges. Quandò cœperint, erat quæstio? respondeo, Gentium primum Regem ex scripturis innotescere: si dicamus LXXXIV. Babylonicum regnum in Orbem primũ, iuxta illud. *Quasi Nimrod robustus venator coram* Gen. 10. *Domino. Fuit autem principium regni eius Babylon.* Post Nimrodum, Pharaonem dominatorem reperio, iuxta illud. *Et nunciauerunt* Gen. 12. *Principes Pharaoni*, qui dominabatur in Ægypto. Pharaoni succedunt in registro, Quin-

que

que illi Reges, qui aduersus alios quatuor pu-
Genes.14 gnauerunt, & vicerunt, qui postea victi ab
Abrahamo fugam arripuerunt. Quicquid sit
de Regum primo, hoc verum est, quod secu-
LXXXV. lo, illo quod aureum perhibetur penes sapien-
Seneca tes, fuisse regnum Possidonius scribit. Na-
ep.90. turæ est enim potioribus deteriora submitte-
LXXXVI re. Imo Dei prouidentia factum, vt quisque
bello aut subiugetur, aut subiuget, quidam
essent regnis præditi, quidam regnātibus sub-
diti: sed inter plurima regna terrarum, in quæ
terrenæ vtilitatis, vel cupiditatis est diuisa so-
cietas: quam ciuitatem Mundi huius vniuer-
sali vocabulo nuncupamus, duo regna cerni-
mus longè cæteris prouenisse clariora. Asſy-
LXXXVII. riorum primum, Romanorum secundum, vt
temporibus, ita locis inter se ordinata, atque
distincta. Nam quo modo illud priùs, hoc
posteriùs, eo modo illud in Oriente, hoc in
Occidente surrexit. Deniquè in illius fine,
huius initium confestim fuit. Regna cætera,
cæterosque Reges: velut appendices istorum
Aug. 18. dixerim. Hæc circa gentes. Quod si petamus
de Ciuit. Dei c.2. Iudæos antè Ægyptiacam seruitutem, non le-
gitur habuisse Regem prçter Deum, quos non
LXXXVIII. tantùm generali illa prouidentia, qua Rex
Regum, & dominantium Dominus appella-
Apoc.19. tur, regebat. Verum particulari quodam
regimine Iudeorum Princeps, & Pater gloria-
batur: eo quidem modo, quo Angeli prouin-
LXXXIX ciarum tutelares credita sibi regna custodiunt.
Cap. 10. n.20. Clara est Danielis prophetia, vbi legitur An-
gelus Persarum Præses, Persarum gratia, Ga-
brieli Iudæorum tutelari aliquandiù restitis-
se, omnemque mouisse lapidem, vt Hebræo-
rum exitum, & manumissionem ex Perside
impediret, hoc solo voto vt Persis clientibus
Menoch. suis commodaret. Hoc sensu dicitur Iudæo-
1 de Rep. Heb. c.2. rum principatum gessisse Deum: qui vt à cæ-
teris nationibus distinguerentur, præputium
circumcidi iussit, vt esset signum fœderis inter
Deum & populum dilectum. *Circumcidetur*
XC. *ex vobis omne masculinum etc. vt signum fœderis*
inter me et vos etc. eritque pactum meum in carne
Genes.17 *vestra in fœdus æternum*. Indè prouerbium
Ps.75. apud Psalmistam: *Notus in Iudæa Deus*, quasi
in sola Iudæa reperiri posset, eoque currēdum,
XCI. cum ibi suum plantasset tribunal. *Factus est in*
pace locus eius: et habitatio eius in Sion. Hìc, re-
gni sui firmato solio, inimicos Iudæorum attri-

uit & pessūdedit. *Ibi confregit potentias arcuum,*
scutum, gladium, et bellum. ibi. Tanta Zelotypia
flagrabat in hoc regnum, vt numquam se in-
consulto bella suscipere, aut cum finitimis fœ-
dera pangere permiserit. *Non inibis cum eis* XCII.
fædus, nec misereberis earū, neq; sociabis cum eis
coniugia. In hunc finem Moysi facultatem de-
dit, vt quoties arduis angeretur populus, di-
uinum consuleret oraculum, cuius responso
in agendis, vel fugiendis regeretur. Idem
factum cum Iosue, & posteris, apud quos num- Iosue 1.
quam defuère Sacerdotes, vel Prophetæ, qui
applicato Ephod (erat sacra vestis, quæ ti-
plex: Leuitica, de qua Menocchius: Sacerdo- Lib.1 c.2
talis, & Pontificalis de quibus scrip.) Domini 1.Reg.22
voluntatem explorarent. Vnde meritò canere Exod 28.
possent Hebræi. *Non est alia natio tam gran-* XCIII.
dis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut
Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Deut.47.
Indè est, quòd lacrymante Samuele Hebræo-
rum superbiam, cum petierunt Regem: *Da no-* 1. Reg.8.
bis regem, vt iudicet nos, sicut et vniuersæ habent
nationes. Sermo iste plus ipsi Deo, quàm Sa- XCIV.
mueli displicuit: vndè Samuelem plangentem
quasi obiurgauit, quia regnum quod aufere-
bant Deo, sibi crederet auferri: cuius tamen
solij Vnicus gaudebat Deus haberi possessor.
Audi igitur, *Vocem populi in omnibus, quæ lo-*
quuntur tibi, non enim te abiecerunt, sed me, nè
regnem super eos: Per se itaque Iudæos regebat 1 Reg. 8.
Deus, cuius personale regimen ad Pharaoni-
cæ captiuitatis tempora vsquè durauit, qui-
bus seculis penes Iudæos solummodo œcono- XCV.
micum regimen scriptura monstrabit, vt par-
ticulariter videre est. Cum diuisis familijs Genes. c. 13.
sanctissimi Patriarchç Abraham, & Lot ad eui-
tandum iurgium, quod inter fratres suscitabat
rerum communio. (Non enim *poterat eos cape-*
re terra, vt habitarent simul: erat quippè substan- XCVI.
tia eorum multa, et nequibant habitare communi-
ter.) Vnus ad dexteram, alius ad sinixtram iter
arripuit. Sub hoc Dei regimine vixère Iudæi
vsquè ad Moysem, qui Dei nomine per an-
nos quadraginta populum in deserto rexit.
Moysi successit Iosue, & in terra promissio- Deut.34.
nis introductum populum collocauit, diui-
na manu debellatis gentibus, à quibus ea-
dem loca tenebantur. Post mortem Iosue, XCVII.
populus Dei Iudices habuit, vsquè ad Samue-
lem, cuius filij cum in via patris non ambu-
arent,

patris, sed declinarent post auaritiam accipiēdo munera, & peruertendo iudicium, occa-
XCVIII sionem ignauis dederunt Hebræis petiendi
1. Reg. 8. Regem. *Congregati ergo vniuersi maiores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha: Dixeruntque ei: ecce tu senuisti, et filij tui non ambulant in vijs tuis, constitue nobis, vt iudicet nos.* Hùc voco iudices, quorum auaritia venundantur regna, quorum tutela occasio est diutiùs grassandi sanguine populorum. Altera Regem postulandi causa fuit Iudæorum superbia, nè deterioris conditionis apparèrent cum cæteris nationibus, vt annuit clausula petitionis. *Da nobis regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes.* Cæca imò perfida Iudæorum superbia, quæ humanum regimen Diuino prætulit. Si enim à iustitiæ tramite cadebant Samuelis filij, non erat continuò Reipublicæ immutanda forma, sed potiùs iustiores subrogandi, qui Dei vicem gerentes, legum auxilio creaturam conformarent Creatori. Tertia causa petendi regem exprimitur à Samuele cum Ammonitarum timentes arma Regem petierunt, qui tamquam Dux Belli antè ipsos staret. *Videntes autem, quod Naas Rex Filiorum Ammon venisset aduersus vos, dixistis mihi, nequaquam, sed Rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. Nunc ergo præsto est Rex vester, quem elegistis.* His ductus Hebræus Regē petijt, & Regem habuit nomine Saulē, præuia tamē monitione iussu Domini per Samuelem facta de iure regio, nè posteà grauati ignorantia crimen excusare satagerent. Attendite igitur Iudæi (nescitis enim quid petatis) ius Regum, priusquàm Regem adoretis. Nam si in die illa *clamaueritis à facie regis vestri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.* Quasi aperta ostensione clementiæ dicat. Sic audi voces eorum, vt tamen ipsi prius de iure regis, quem petunt, audiant, quod expauescant, & velut tunc malè cœpta, deserant, cum quàm sit res onerosa cognoscitur, quam petebant. Dixitque itaque Samuel. *Hoc erit ius Regis qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum, & curruum suorū. Filias quoque vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoquè vestros, & vineas, & olineta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, & famulis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo, Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui.*

1. Reg. 12. (margin, beside "Videntes")

XCIX. (margin, beside "Attendite")

Gregor. (margin, beside "Quasi aperta")

C. (margin, beside "Hoc erit")

Occasione huius protestationis, qua ius Regum describitur, inextricabilis antinomia cōsurgit cum Deuteronomio. Vbi cum Moy- c. 17. CI.
ses prophetico spiritu, quod Iudæi petituri erant, vaticinaretur, haud solum dissimilibus verùm oppositis in Samuelem verbis ius regium delineat. *Cum ingressus fueris* (inquit Moyses) *terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, & habitaueris in illa, & dixeris: constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit tibi de numero fratrum tuorum. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neque argenti, & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timère Dominum Deum suum, & custodire verba, & cæremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram, vel sinixtram, vt longo tempore regnet ipse, et filij super Israel.* 1. Reg. 8.
Ergo Verba Samuelis. Tyrannorum potiùs describunt abusum, quàm ius Regum.

CII. Respondeo contradictionem facillimè tolli, si perpendamus cui dirigantur Moysis, & Samuelis verba. Prophetizat Moyses, & in prophetia instruit Regem, vt Dei subiectionem non obliuiscens, possit præceptorum obseruantia longo tempore vnà cum filijs super Israel regnare. Verba autem Samuelis rigida sūt, & comminatoria in populū rebellē, vt certioratus de Tyrannide, quam passurus erat, vel defi-

desisteret à petitione: vel nunc, pro tunc sibi imputaret Regum Tyrannidem; quam cum præuidisset, nec prouidisset, cum posset, in Deum non refunderet, sed sua culpa damnum sentiens, haud fingeret sentire: nec fas sibi crederet in illum regem, qui domum proximi temeraret; filias, & filios curribus submittendo, insurgere. Rex enim non postulatur vt medicus, cuius imperium durat, quandiù placet
Tacit. ægroto. Regum vitia toleranda, quomodò sterilitatem, aut nimios imbres, & cetera naturæ mala, ita luxum, vel auaritiam dominātium tolerate. Vitia erunt donec homines, sed neque hæc continua, & meliorum interuentu pensantur. Regem igitur Moyses legibus dirigit, quibus Dei gerat imperium. Samuel vero Mosayca rudimenta haud negans, sed supponēs, imò amplians, regalium criminum publicat immunitatem, ita vt gementes subditi, nec Deum in hoc seculo vltorem expectēt, *Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quē elegistis, et non exaudiet vos Dominus in die*
1. Reg. 8. *illa, quia petistis vobis regem*. Moyses ergo Regis officium, Samuel vero amplitudinem describit imperij. Ille, quæ à bono principe agenda: Hic, quæ ab oppresso populo toleranda. Ille, iniusto Regi Deum minatur vltorem: Hic patientiam populo recordatur, qui cum legum iudex non sit, sed custos, quantumuis dura pati, quia sic voluerit, tenetur. *Ius* ergò dicas regis, quæ intonat Samuel, quia populo vindictam sumere nefas est, vndè illud Lucani cani potest.

Pharf. 1. *Iusque datum sceleri canimus*

CIII. adiunge lector, apud Mundi tribunal. *Causa*
Apud Cassiod. *Regiæ potestatis*, aiebat Gothorum Rex: *Supernis est applicanda iudicibus, quandoquidem è Cælo petita est, et soli Deo debet innocentiam*. Et alibi *Alteri subdi non possumus, quia iudices non habemus*. Ad idem facit Gregorius Turonensis Episcopus ad Regem Francorum. *Si quis de nobis ò Rex iustitiæ tramites transcendere voluerit, à te corripi potest. Si vero tu excesseris, quis te corripiet? loquimur enim tibi, sed si volueris, audis: si autem nolueris, quis te damnabit? nisi is, qui se pronunciauit esse iustitiam?* Non potest præter Deum, vltorem suę iniquitatis habere, qui citrà Deum, suę potestatis non agnouit factorem. Regis iudex est, qui regni cau-
CIV. sa est. Causa Deus est, ergo Deus iudex est. *Indè est Imperator, vndè et homo antequàm imperator: indè potestas* illi, vndè & spiritus. Tert. in Apolog.

Regum timendorum in proprios greges Horat. in Lib. 3. Ode 1.
Reges in ipsos imperium est Iouis
Clari giganteo triumpho
Cuncta supercilio mouentis.
Princeps dominatur populo, Principi Deus,

Per hoc Dauid conscientiæ suæ scrutando apochas, Deum solum vocat in iudicem: *Iudica me Deus, et discerne causam meam*. Psal. 42. Secundum mūltitudinē miserationum tuarū dele iniquitatē meam. *Tibi* enim *soli peccaui*. Psal. 50. Tibi soli, dico quia tu Rex meus, & Deus meus. Erras Dauid, solūmodo Deum timendo: vbi enim terræ iudices illos relinquis? de quibus tu dixisti *Dij estis, et filij excelsi omnes?* CV. Psal. 81. Pro Dauide respondet Hieronymus; dixit: *Tibi soli, quia Rex erat, et alium non timebat*. Ep. 47. & Ps. 50.

Tibi soli, quia si alicui in Regem moliri liceret, hoc soli daretur populo. Sed; *Lege re-* CVI.
gia, quæ de eius imperio lata est, populus ei, et in eum omne imperium suum concessit, ergo cum §. Sed quod Instit. 1. Tit. 2. par in parem non habeat imperium, tanto minus inferior in superiorem. *Vt me ad imperandum vobis* (Valentinianus Imperator petentibus militibus, quod illi non probabatur, respōdit) *eligeretis in vestra situm erat potestate ò milites: at postquàm me elegistis, quod petistis in* L. 4. de renep. ar. l. ille §. temp. ff. ad Treb. CVII.
meo est arbitrio, non vestro. Vobis tamquàm subditis competit parère, mihi quæ facienda sunt, cogitare. Sozomen. Hist. 16. Vel cum Theodoreto. *Vestrum fuit milites, cum imperator nullus esset, mihi tradere imperij huius habenas. Eas ex quo adeptus sum, de cætero non vestram, sed meum dispicere quid Reipublicæ expediat*. C. 5. lib. 4. Nam *alteri* (aiebat Rex Vitiges, *subdi non possumus, quia iudices non habemus*. Apud Cassiod.

Nec dicas honorandos reges, quousquè CVIII.
subditorum suorum tutelam gerunt; cum verò regni decoctores, in subditorum fortunis, & vita grassantur, vt Tyranni solio deijciantur. *Cur ego te* (aiebat ille Domitij orator) *habeam, vt principem, cum tu me non habeas, vt senatorem?* C. 7 esto d. 95. Ergo Samuelis verba, Tyrannum CIX.
non Regem delineant. 1. Reg. c. 8. Falsa illatio est, nam *ius* & non *Tyrannidem* describere protestatus est Samuel. Ius tamen accipies prout supra, vt scilicèt Deo Regum reseruata facinora, haud à populo possint puniri. Antiquum enim proloquium, responsionem debere semper in-

 ter-

terrogationi correſpondere. Sed Iudæi Re-
CX. gem, & non Tyrannum efflagitabant. *Da nobis regem, vt iudicet nos, ſicut et vniuerſæ habent nationes*. Et Deus Samueli iuſſerit: *Audi vocem eorum*, & conſtitue ſuper eos *Regem*: Veruntamen conteſtare eos, & prædic eis *ius regis*, qui *regnaturus* eſt ſuper eos. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populũ, qui petierat à ſe *regem*, & ait: Hoc erit *ius Regis*. Immò creſcit oratio: Regis per te, ius non eſt: ergo Deus Tyrannidis auctor eſt: non enim permiſſu, & tacito Dei conſenſu, ſed ſpeciali, & expreſſo Domini mandato Samuel Regem ſacrauit. *Audi vocem eorum: conſtitue ſuper eos regem*.

Sed fortiùs: ſi Saul, Dauid, Salomon Iu-
CXI. dæorum nõ reges, ſed Tyranni fuiſſent, Chriſtus Saluator noſter non à regibus, ſed à Tyrannis ortum traheret, quod contra Euange-
Cap. 1. lium Matthæi. *Dauid aut Rex*. Aſſignari forſam poteſt altæ ceruicis Gigas, qui in legitimè Iudæorum electos Reges temerarias intulerit manus? Amalecites ille iuuenis, qui vt
CXII. complaceret Sauli, blandiretur Dauidi, occidit Saulem, Dauidis iuſſu confoditur, eò quòd manum mittere non timuerit, vt occideret
2. Reg. 1. Chriſtum Domini. Nec illi iuuit, quod à
v. 15. 1 Domino derelictus Saul, *abiecit te Dominus, ne ſis Rex*, ſuper terram profugeret quod le-
1. Reg. thaliter fauciatus, poſt ruinam viuere non poſſet: quòd non iniuria, ſed miſericordia motus, & rogatus à Saule nè Iudæorum Rex viuus in manibus incircumciſorum caderet, irruiſſet in Regem, vt gloriabatur, Dauidis auribus mulcère credens, quòd tamen falſum, quia ab armigero ſuo percuſſus Saul vnà ceciderunt.
CXIII. 1. Reg. 31 *Saul, tres filij eius, & armiger eius*, vt pœnam
v. 6. euitaret. *Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus*
2. Reg. 1. *ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt ad-*
v. 16. *uerſum te* dicens: *Ego interfeci Chriſtum Domini*.

Quòd ſi dicas Samuelis verba ad populi ter-
1. Reg. 8. rorem prolata, vt à petitione recederent, non vt iugo colla ſubmitterent? Haud nego, indè tamen non ſequitur, quòd populo legem non faciant: tamquam enim obligatoria, & perpetuæ obſeruantiæ, replicata fuere titulo *legis regni* poſt electum regem, & ad perpetuam
CXIV. memoriam in arca fœderis repoſita. *Locutus*
1. Reg. 10 v. 25. *eſt autem Samuel legem regni ad populum, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino*.

Quòd ſi dicas, poſt ſalutatum in Regem Saulem, non repoſitam in arca legem illam, quam publicauerat Samuel Iudæis Regem po- 1. Reg. 8.
tentibus: ſed illam, quam præmiſerat Moyſes. Deut. 17.
Sic contra inſurgo: Lex à Samuele in arca repoſita, ab eodem Samuele in libro ſcribitur; Deut. 17.
Lex Moyſis erat iam ſcripta: ergo lex, à Samuele repoſita non fuit illa Moyſis, ſed pro- c. 17.
pria. 2. Lex Moyſis iam ante Samuelem ab ipſo Moyſe ſtabat in arca repoſita, ergo nè dica- c. 31.
mus Samuelem, actum agere, lex ab ipſo repoſita in arca, dicenda eſt lex propria, & non Moyſis. 3. Ex modo vulgandi legem conuincitur fuiſſe propria Samuelis, & non Moyſis. *Locutus eſt* dicit croniſta: ſi fuiſſet non propria, ſed Moyſis, *legit* diceret croniſta. Sed primùm *locutus eſt*: poſtea *ſcripſit*, tandem *repoſuit*, ergo lex noua, alias, *locutus eſt*, & *ſcripſit* non eſſent ad rem. 4. Lex à Moyſe repoſita in arca, quem
docebat? populum, vel Regem? Regem. Lex CXV.
Samuelis cui dirigitur ad Regem, vel ad populum? ad populum: *Locutus eſt autem Samuel legem regni ad populum*. Sic dixit, *itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe Regem*, n. 10. & v. 18. *Et clamabitis in die illa à facie regis veſtri, & non exaudiet*, ergo &c. 5. Samuelis lex promulgata, petit ne cuſtodiam, & regiſtrum? nulli dubium. In arca ergo repoſita. Legis à Samuele in arca repoſitio facta, non reperitur præter eam, quæ
ſcribitur, ergo &c. Huius ſententiæ fuit Io- CXVI.
ſeph: *Ait autem Propheta: Hunc vobis Deus Re-* 6. Antiq. Iud. c. 1.
gem dedit: aſpicite quàm ſit omnibus præſtantior, & imperio dignus. Poſtquàm autem populus ſalutem, & fælicitatem Regi precatus eſſet, Propheta ſcripſit mala, quæ illis euentura erant, & legit Regem audiente, librumque repoſuit in arca Domini, vt eſſet apud poſteros teſtimonium eorũ,
quæ prædixerat. Nec myſterio vacat, quòd à CXVII.
Domino exautoratus Saul, à Samuele non vituperetur, ſed honoretur. Miſſus ad Saulem, vt eum tamquam de libro viuentium deletum anatemathizaret, ait: *Prò eo ergo quod abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, nè ſis*
Rex, cui Saul. *Peccaui, quia præuaricatus ſum* 1. Reg. 15
ſermonem Domini, timens populum, & obediens voci eorum &c. ſed nunc porta peccatum meum, vt adorem Dominum. Reſpondit Samuel. *Non reuertar tecum, quia proieciſti ſermonem Domini, et ideo Dominus proiecit te, nè ſis Rex ſuper Iſrael; & con-*

& conuersus est Samuel, vt abiret: ille autem ap-
prehendit summitatem pallij eius, quæ scissa est.
Cui Samuel. *Scidit Dominus regnum Israel à te*
hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.
Porrò triumphator in Israel non parcet, et pœnitu-
dine non flectetur, neque enim homo est, vt agat
pœnitentiam. At Saul ait: *peccaui: sed nunc hono-*
ra me coram senioribus populi mei, et coram Israel,
et reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum
tuum. Reuersus ergo Samuel secutus est Saulem.
Hic obseruo, quòd Saulem, etsi anathemathi-
zatum honorat Samuel: rogatus, immo iussus,
vt coram senioribus honoraret, reuertitur, &
obediens acquiescit. Quare? confessione for-
san peccati pœnam abluerat? Non, peccati
confessionem Samuel flocci faciens reuerti re-
cusat. *Triumphator in Israel non parcet, et pæ-*
nitudine non flectetur, nequè enim homo est vt
agat pœnitentiam. Reuertitur forsan quia
Regem timet? qui sceleris regem arguit, im-
pium Domini proclamando rebellem, regno
diademate exautoratum, Regem non timet.
Cur ergo reuertitur? reuertitur à Saule re-
dargutus, & victus argumento ad homi-
nem facto verbis illis: *Peccaui, sed nunc ho-*
nora me coram senioribus. Saul quasi diceret.
Nonne promulgasti Samuel, hoc esse ius Re-
gis, vt suæ Tyrannidis solummodò Deum ha-
beat vltorem? reuertere ergo, & me coram se-
nioribus populi honorando, firma legem
CXVIII exemplo. Parum enim esset hortari subditos
verbo, nisi firmares exemplo. Legem suam
recordatus Samuel illicò obediens reuerti-
tur, vnàque cum Saule ad adorandum pergit,
nè sui exemplo Israeliticum populum concita-
ret in Regem.

Testis sit Dauid, qui iubente Domino, lo-
cum tenens degradati Saulis, iniusto mulcta-
tus exilio, profugus, vt expertas euitaret insi-
dias, & Saulis iram, quandò vna die Sacer-
dotes, & Prophetæ octuagintà quinque, vel cũ
1.Reg.22 Iosepho, trecenti desiderarentur: Vrbe Noe
6.Antiq. c.14. in ore gladij æquata solo, vlcisci tamen noluit,
cum posset, vt populum edoceret, quàm san-
cta Regis esset persona. *Cum reuersus esset Saul,*
CXIX. *postquam persequutus est Philistæos, nuntiauerunt*
ei dicentes. Ecce Dauid in deserto est Engaddi.
Assumens ergo Saul tria millia electorum viro-
rum ex omni Israel, perrexit ad inuestigãdum Da-
uid, et viros eius etiam super abruptissimas pe-
tras, quæ solis ibicibus perui æ sunt: et venit ad
caulas ouium, quæ se offerebant vianti, eratque
ibi spelunca, quam ingressus est Saul, vt purga-
ret ventrem: porrò Dauid, et viri eius in interio-
ri parte speluncæ latebant. Et dixerunt serui Da-
uid ad eum. Ecce dies, de qua loquutus est Domi-
nus ad te. Ego tradam tibi inimicum tuum, vt
facias ei, sicut placuerat in oculis tuis. Surrexit
ergo Dauid, et præcidit oram chlamydis eius silen-
ter. Posthæc percussit cor suum Dauid, eo quod
abscidisset oram chlamydis Saul. Dixitque ad vi-
ros suos: propitius sit mihi Dominus, ne faciam
hanc rem Domino meo Christo Domini, vt mittam
manum meam in eum, quia Christus Domini est.
Notent Regicidæ verba illa: *nè faciam hanc*
rem Domino meo Christo Domini. Saulem mo-
ribus tyrannum, *Dominum* vocat, & *Regem.*
Egredientem namque Saulem de spelunca se- CXX.
cutus est Dauid à tergo clamitans: *Domine mi*
Rex? Et respexit Saul post se. *Et inclinans se*
Dauid pronus in terra adorauit. En quomodò
tam sceleratum Regem, Sacerdotum cæde
pollutum, honorat, Regem vocat, adorat.
Indè Ambrosius. *Quàm honestum, quòd Dauid* L.3.c.18.
cum potuisset Regi inimico nocere, maluit parcere.
Quàm etiam vtile, quia successori hoc profuit, vt
discerent omnes fidem Regi proprio seruare, nec
vsurpare imperium sed vereri.

Nec dicas cum Boucherio. *Hic perfectionis*
exemplum, non necessarij officij esse intelligendum.
Si enim necessarij officij non fuisset exem-
plar, frustranea forent verba illa: *percussit cor*
suum Dauid. Ad quid percussit? Lyranus re-
spondet. *Percussit cor suum Dauid, idest con-*
scientia sua eum reprehendit, & sic Dauid est ac-
cusatiui casus: quia in hoc fecerat irreuerentiam
ipsi Sauli, quia honorandus erat, quandiu in re-
gno tolerabatur à Deo. Propter quod dicunt Hebræi,
quòd Dauid circa mortem fuit punctus in simili,
scilicèt, in vestibus, quibus opertus non calefie-
bat, in senectute adiungit idem Lyranus. Se- 3.Reg.
cundum illud Sapientiæ, per quæ peccat quis, c.31.
per hæc & torquetur.

Quod si obijcias Augustinum. Vbi non CXXI.
debiti officij, sed pietatis, & perfectionis c.17. cōtra Adiman.
opus fuisse, scribit? Respondeo, perfectionis,
& non officij opus fuisse, non insurgere con-
tra exautoratum Saulem respectu tantumodò
Dauidis, cui cælesti diplomate data erat fa-
cultas insurgendi in Saulem: Vndè quod ex

officio cæteri exercebant, ipse ad exemplum perficiebat: & quamuis legibus solutus, legibus viuere profitebatur. *Duas maximè ob causas* (ait Beda) *Dauid manum ab occidendo Saul, quamuis se inimicissimè persequentem, continuisse declaratur: quia videlicet eum, & Dominum suum, & regali meminit chrismate vnctum. Vbi primò regnum, vel vnguentum, quod & ipsum Dominici semper videlicet inuiolabilis regni, ac spiritalis vnguenti nouerat prætendere figuram, digno veneratur honore. Deindè etiam nos moralibus instituit disciplinis, nè præpositos nobis, eos maximè qui sacris ordinibus insigniti sunt, quamuis nos iniustè persequentes, verbi austerioris ense fœdare, & vel vltimæ superfluæ actionis eorum quasi fimbriam vituperando, decerpere præsumamus.* Hinc Dauid Saulis ingressus castra, dormientibus custodibus, cum ab Abisai suaderetur, vt eum lancea perfoderet, respondit. *Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit? nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput eius, &*
CXXII. *scyphũ aquæ, & abeamus.* Vndè Aug. *Qua ratione Dauid Saul postquã Deus ab eo recessit, Christũ Domini vocat, & defert ei? Non nescius Dauid esse traditionem in officio ordinis regalis, idcirco Saul adhuc in eadem traditione positum honorificat, nè Deo iniuriam facere videretur, qui his ordinibus honorem decreuit, Dei enim imaginem habet Rex, sicut & Episcopus Christi. Quandiu ergo in ea traditione est, si non propter se, vel propter ordinem. Vnde Apostolus dicit, Potestatibus sublimioribus subditi estote. Non est potestas nisi à Deo, quæ enim sunt, à Deo ordinata sunt. Hinc est vt gentilem in potestate tamen positum honorificamus, licèt ipse indignus sit, qui Dei ordinem tenens gratias agit Diabolo. Potestas enim exigit, quia meretur honorem. Nam ideo Pharaoni fu-*
CXXIII *turæ famis somnium reuelatum est: & Nabuchodonosor alys secum assistentibus, solus filium Dei vidit in camino ignis, non vtique merito suo, qui in Idolo se adorari voluit, sed merito ordinis regalis.*

Lib. 4. in Samuel. — *1. Reg. c. 26.* — *Q. ex Vet. Test. q. 35*

Regius character adeo indelebilis imprimitur animæ, vt nec infidelitate perdatur. Hoc
CXXIV fine Herodi Ecclesia protestatur, quòd Christus haud mortalia regna eripere venerat.

Hostis Herodes impie
CXXV. *Christum venire quid times?*
Non eripit mortalia
Qui regna dat cælestia.

Propterea Augustinus: *Quod autem dixi de Domino, & seruo, hoc intelligite de potestatibus, & regibus, & de omnibus culminibus huius seculi: aliquandò enim potestates bonæ sunt, & timent Deum, aliquandò non timent Deum. Iulianus extitit infidelis imperator, nonne extitit apostata, iniquus, idolatra? milites christiani seruierunt imperatori infideli: vbi veniebatur ad causam* CXXVI *Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in Cælo erat. Quando volebat vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum: quandò autem dicebat producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum a Domino temporali, & tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.* Regibus inhonesta iubentibus, gregem excoriantibus, benè merentes fraudantibus, nos Paulum imitemur quandò in CXXVII. portis Antiochiæ restitit Petro, quia reprehensibilis erat. Quæ quidèm verba cum non dissidij fuerint, aut contentionis, sed prudentis consilij, haud Petrus despexit, Petrus virtute primatus, sed sapienter accepit, vt Principis vulneri, subditi medicina consuleret. *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcisione disceptaret, postmodum vindicauit sibi aliquid insolenter, aut arrogãter assumpsit, vt diceret se primatum tenere, & obtẽperari a nouellis, & posteris sibi potiùs debere. Nec despexit Paulum quod Ecclesiæ prius perse-* CXXVIII. *cutor fuisset, sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat facilè consensit. Documentum* (nota) *scilicèt nobis, & concordiæ, & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquandò à fratribus, & collegis vtiliter, salubriter suggerũtur, si sint vera, & legitima, ipsa potiùs quam nostra ducamus.* CXXIX Magna enim negotia magnis adiutoribus egent. Regna omnia, ciuitates, nationes prosperum habuere imperium quoadusquè viguit CXXX. consiliorum libertas. Postquàm verò voluptas, gratia, timor inualuère, imminutæ opes, adẽptum imperium, seruitus tandem imposita. M. Alex. eò numquàm perueniisset po- CXXXI tentiæ, si Clitum, Parmenionem, Seleucum, Ptolomæum, Lysimacum veluti pædagogos haud habuisset. Attica Respublica Principum est magisterium sortita, quia Miltiadem, Themi-

Sup. psal. 124. — *Chrysost. ep. 2. ad Galat.* — *Cypr. ap. Aug. l. 2. cõt. Donatistas, & c. 1. de Bapt.* — *Velleius l. 2.* — *Salustius ad Cæsar*

mistoclem, Aristidem, Timonem, Periclem
CXXXII. discipulos habuit vnàque præceptores: Qui-
bus lapis angularis ministerij erat, dicere, quę
sentirent, & sentire, quæ vellent. Quid recti
enim ab eo speratur, qui linguam frenat Prin-
Plin. ad Traian. cipis nutu? Quid præsidij in illa Republica,
in qua elinguis curia: vbi dicere quod volo,
periculosum: quod nolo, miserum. Detesta-
re illos, quos in præceps egit extincta libertas,
& fides in obsequium seruile submissa, dum
nemo ex animi sui sententia suadet, dissuadet-
que: sed adulandi certamen est, & vnum ami-
corum omnium officium, vna contentio, quis
Seneca 6. de benef. blandissimè fallat. Loquẽtes potiùs cum Prin-
Tacit. 1. Histor. cipis fortuna, quàm cum ipso, auro semper
inhiantes. Regimen propugnare satagis,
Cassiod. 3 Var. 5. Theodoricum prosequens, tibi aliquandò cõ-
CXXXIII. tradici patiaris. Patientèr sustinebimus. (*Ra-
uennati Archiepiscopo Alexand. III. rescripsit*,)
si non feceris, quod praua nobis fuerit insinua-
tione suggestum. Qualitatem negotij prò quo
tibi scribitur, diligentèr considerans, aut man-
De Rescr. c. 5. si ꝗs quando. datum nostrum reuerentèr adimpleas, aut per
litteras tuas, quarè adimplere non possis, ra-
tionabilem causam protendas. Non quòd in
CXXXIV. superiorem sis iudex (ait Caietanus) sed per
modum defensionis, vel consilij, iniusta exe-
qui desistas. *Plus enim quàm ridiculum est*
L. 27. Do mo iur. f. qui test. fac. pos. *dubitare, an Deo potius, quàm Regi parendum.*
Distingue protinùs, inter defensionem, quæ
CXXXV. de iure naturæ est, & inter vltionem, quæ con-
tra naturam est. Resiste, non inuade: malum
nè fiat, impedi: factum tamen patientèr fer.
Si ea præcipiant (scripsit Iuo) (& de Pontifici-
bus loquitur) *quæ sint contra doctrinam Euan-
gelicam, vel Apostolicam, ibi non esse eis obedien-
dum exemplo docemur Pauli Apostoli, qui Petro
sibi Prælato non rectè incedenti ad veritatẽ Euã-
gelij in faciem restitit, non tamen* (nota) *abie-*
CXXXVI. *cit*.

His positis, facilè erit ius Regiũ paucis com-
§ 6. Sed quod In stit. 1. Tit. 2. prehendere. *Quidquid Principi placet, legis vi-
gorem habet*. Definiri solet: quæ definitio, vt ni-
mìs lata, obscura redditur. Imperij tamen haud
CXXXVII. esset, si clara: eam enim *conditionem esse imperã-
di* (dicebat Tacitus) *vt non altèr ratio constet,*
An. 1. *quàm si vni reddatur*. Satis quod Deo & Re-
gi constet. Neque ego Regum assumo iudi-
Gominus. cium, nefas enim disputare de illis, quorum
CXXXVIII. hæreditas in Cælo diuiditur. Parum profi-
ciunt Doctores regalia legibus dijudicantes,
quæ non nisi armis obtineri queunt. Indè
est, quòd solent leges (vt vulgò dicitur) inter
arma silere. Marius cùm in Bello contra Cim-
bros gesto, quasdam Camertium cohortes ci-
uitate donasset, ab æmulis reprehensus, quòd
patriæ leges violasset, respondit: se inter ar- *Val. Max. l. 5. c. 2.*
morum strepitus, & classicorum cantus, legum
vocem exaudire non posse. Regnorum arca- CXXXIX.
na symbolis, & parabolis inuoluta, Prophetis
ipsis somnio panduntur. Quæ gloriatur co- *Daniel. 4*
gnoscere vulgus, eruditionis insequar gratià. CXL.

Primò legem dare, non recipere. *Vobis tam-
quàm subditis* (aiebat Valentinianus Impera- CXLI.
tor militibus, quod illi non probabatur pe- *Sozom.*
tentibus) competit parère: mihi, quæ facienda *16. Hist. Eccl.*
sunt, cogitare. Eodem modo legitur respõdisse *Cæsar 5. de Bello Gallico.*
Q. Cicero Neruijs. *Non esse consuetudinem
populi Romani, vllam accipere ab hoste armato
conditionem*. Et Curtius: *Quos equidèm victo-* *L. 8.*
*res esse confiteor, si ab illis leges, quibus viuamus,
accipimus*. Hùc spectat responsio Caroli V. ad
Pontificem. *Non esse ex dignitate Augusti, lon-
gè maximè Principis leges accipere, minisque ter-
reri; ab his maximè, qui imperio suo subiecti, &
dijudicante fortuna, toties bello victi, ingrati-* *Clamp.*
que, demum grauiori pœna digni censerentur. A *l. c. 13. de Iure Imp.*
Dario Persarũ Rege iussus Andathirsus Scy-
tharũ Rex, pro vassallaggio, terram, & aquam, CXLII.
vti Domino supremo, mittere, remisit murem,
ranam, volucrem, & quinque iacula, dicere
volens, quòd nisi, vt volucres, volando fuge-
rent; vel nitellæ in terræ visceribus laterent;
vèl tanquàm ranæ in paludibus immergeren-
tur, iaculis illis confossi, edocerentur Regum *Herod. in Melpom.*
non esse accipere legem, sed dare. Datasque
ferro tueri, vt Imperatoria Maiestas non ar-
mis solùm decorata, sed legibus effulgeat ar-
mata. Quid enim attinet: *leges ferri, quibus* *Fabius Max. ap. Liuiũ 10*
per eosdem, qui tulissent, fraus fieret.

Non me imperante licebit
Has cuique, & nostras impunè lacessere leges,
Ac si quis tumidus præsumpserit obuius ire,
Supplicium præsens manifestaq. pœna docebit.
Non magis inuictum Bello, quàm legibus esse. *Lib. 8. ap. Clãpar. l. 1. c. 13.*
In persona Iustiniani Imperatoris canit Gui-
terus: Carolo exindè Magno solemne fuit CXLIII.
gladij capulo leges obsignare, idem ducens *Ægid. Corrosi. de d. Ais memor.*
componere, & defendere leges.

Secundum Regiæ potestatis signum est: CXLIV.
Le-

CXLV. Legibus esse solutum. *Ego cor Regis obseruo* c 8. n. 4. (habet Eccles.) *& præcepta iuramenti Dei. Ne festines recedere à facie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne quod voluerit, faciet: & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quidquam potest: Quare ita facis?* CXLVI. Frumenti largitionem à Spurio Melio populis factam, quia passi Romani Consules, increpabantur, vt noCXLVII. uitatis, & tumultus incitamentum. T. Quinctius Consules propugnabat, quia legibus constricti appellationi acquiescere, tantum facinus iudicare nequirent. *Opus esse non solum forti viro, sed etiam libero, exolutoque legum vinculis.* Liuius 4. Qui suprà leges, condendæ, abrogandæ, & derogandæ legis potestatem haberet. L. 1. l. vl. & vna C. de leg.

Hoc tamen modestè accipias, vt legibus ciuilibus scilicèt non teneatur, secùs autem CXLVIII. naturalibus, & diuinis. Diuersitatis ratio est, quia leges ciuiles non habent intrinsecam bonitatem, sed in tantùm bonæ dicuntur, in quantùm sunt positæ: ad differentiam naturalium, quæ intrinsecam habentes bonitatem, C. 1. de probat. Cæsar. ff. de pub. iudic. CXLIX. non ideo bonæ quia positæ, sed immò positę, quia bonæ. Hùc facit quæstio illa, quare absque præcepto hominem viuere Deus non permiserit? Cui respondet B. Alcuinus. Quod Interr. 7. Mundi Dominus Adam constitutus, lege tamen statim ligatur. CL. *Vt non tanto extolleretur dominio, sed in obseruatione mandati sciret se subiectum esse creatori suo.*

CLI. Idem dicas de legibus naturalibus Gētium, & diuinis, quæ diuina quadam dispositione immutabiles inter homines perseuërant, ab ipso Ioue ius descèndere Stoicorū sententia fuit. § Sed naturalia instit. 1. de iur. nat. & ciuili. Quid enim natura? nisi diuina ratio toti Mundo, partibusquè eius inserta. CLII. Dominus noster Deus, dum ab initio creauit hominem, ab exordio suæ creationis, dedit ei illud ius Sen. de Benef. CLIII. naturale, quod est participatio Dei. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Genes. 1. Et hoc est impressio diuini luminis in nobis. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Psal. 4. CLIV. Signatum ergo in cordibus hominum naturale ius, quod alio nomine, Gentium ius dicitur, quia à Gentibus, scilicèt, communi consensu, vna voce, vno sensu, fuit interpretatum. Vndè meritò deffinitur ab Imperatore Iustiniano: § 2. Inst. 1. Tit. 2. *Quod apud omnes gentes peræquè custoditur, et obseruatur,* absquè eo, quòd CLV. præconis tuba promulgaretur. Testes sunt Turcæ, penes quos grande dicerem miraculum, nisi Imperator Iustinianus doceret, & bruta animantia istius iuris perita censeri. Si Ibi. Croatiæ litem meam exponam, quibus datum est de iure respondère; respondeant isti: iterum Byzantianos consulam iuris peritos, secundum responsum concordat primo: iterum Babylonicos cōsulam, & sic de singulis per Turcarum totum imperium, responsa omnia sunt vniformia, etiam si vni quid responderit, alterum lateat. Sed vndè hoc? Ex communi illo lumine, quod omnibus innotescit, & quod, paucis loquendo, hac vna comprehenditur regula: *Quod tibi fieri non vis, alteri nè feceris* adeò CLVI. vera, vt etiam antè Mundi creationem, vnà cum Deo verificaretur. Hac lege tenetur Princeps. Vndè Abraham filios Israel à Domino circumcidere iussus, etsi nonaginta nouem annorum esset, primus circumcidit carnem prępputij sui. Sine distinctione enim clamabat Gen. 17. lex: *Anima cuius præputij caro circumcisa* v. 25. *non fuerit, peribit de populo suo*: quemadmodum, & nunc indistinctè intonat vox euangelica: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non intrabit in regnum Dei.* Ex hoc est, quòd Moysi in Ægyptum pergenti c. Maior. de Bapt. occurrit Dominus in diuersorio, & volebat CLVII. eum occidere. Quia credens se iure principatus, immunem diuinis legibus, Exod. 4. habebat secum incircumcisum filium, quem cum Sephora petra acutissima circumcidisset, illicò Moysem dimisit Dominus: innuere volens prologuium *quidquid Principi placet, legis habet vigorem*, non egredi positiuas leges, vt insulsè nè dicā impiè suadebat Iulia Imperatoris Seue- CLVIII. ri vidua priuigno suo Antonino Bassiano Caracallæ; cum enim quasi per negligentiam coram eo nudasset sinum, & ille diceret: *Vellem, si liceret*: illa contra ait: *si libet, licet.* An nescis te imperatorem esse, & leges dare, non accipere? exindè duxit, vxoris loco tenens, quę erat ei loco matris. Sic Cambyses illicito germanæ sororis suæ, cui nomen erat *Atossa*, amore CLIX. captus, cum eam in vxorem cuperet, nec vsitatum hoc priùs apud Persas, accersitos iudices Regios percunctatus est; num quæ lex esset, quæ cum sorore nuptias contrahere permitteret? Illi metu Tyranni responderunt: *Nullam se inuenire legem, quæ fratri cum sorore nuptias contrahere permitteret: sed aliam se reperisse*

3. Herod. *risse legem, qua liceat Regi Persarum facere quid-*
quid libeat. Quidquid libeat? Persarum Ty-
CLX. ranno non Regi competit, si patienter auscul-
tet Regium psalmistam. *Et nunc Reges intel-*
legite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite
1. Psal. *Domino in timore, & exultate ei cum tremore.*
Vbi Augustinus: *Quomodò ergo reges Domino*
seruiunt in timore; nisi ea, quæ contra iussa Domi-
ni fiunt, religiosa seueritate prohibendo, atque
plectendo? aliter enim seruit, quia homo est, aliter
etiam quia & Rex est. Quia homo est; ei seruit
viuendo fideliter. Quia verò etiam Rex est;
seruit, leges iusta *præcipientes, & contraria*
Ep. 40. ad Vincent. *prohibentes conuenienti vigore sanciendo*. Indè
LCXI. est quòd, & ipsi Imperatori datur Parochus,
cui subesse debet, præter etiam Romanum
CLXII. Pontificem, cui in spiritualibus omnes in Or-
be potestates iure Diuino caput inclinant, &
C. de sum. Tri nit. primates Mundi tamquàm ipsi Domino Iesu
Christo obediunt. Cum igitur *omnes homi-*
L. inter Restaur. *nes* (Concludam cum Ambrosio) *qui sub di-*
Castal. *tione Romana sunt, vobis militent Imperatoribus*
tom. 5. tr. *terrarum, atque Principibus; tum ipsi vos omni-*
par. 43. n. 26. *potenti Deo, & sacræ fidei militatis; aliter enim*
Michael Vlenr. *salus tuta esse non poterit, nisi vnusquisque Deum*
tract. 5. *verum, hoc est, Deum Christianorum, à quo cun-*
p. 207. n. 87. *cta reguntur, veraciter colat. Ipse enim solus ve-*
rus est, qui intima mente veneretur. Dij enim
CLXIV. *Gentium dæmonia sunt, sicut scriptura dicit*. Non
Lib. 10. ergo Imperatori contra diuina mandata præ-
ep. 61. ad Symmac. sumere licet, nec quidquam quod euangelicis,
propheticis, aut Apostolicis regulis obuiet,
Symm. in c. 1. non. agere.
dist. 10. Regrediamur nunc ad leges positiuas, qui-
bus etiam si Princeps, cum in ea libere agat,
CLXV. secundum vim coactiuam legis, non subiacet,
secundum directiuam tamen tenetur. *Tunc*
enim iura sua ab omnibus custodienda existimet,
C. Iustum 2. dist. 9. *quando & ipse illis reuerentiam præbet &c. Iusta*
est eorum vocis auctoritas, si quod populis prohi-
CLXVI. Plin. ad *bent, sibi licere non patiantur*. Nec enim tam
Traian. imperio nobis opus, quàm exemplo. Si quid
errat Princeps, non nisi plurimorum pernicie
Erasm. de instit. delinquit. Cuius exigua delicta, quæ in sub-
Princ. dito parua, in Principe magna, quippè cuius
Plut. in vita in conspicuo est. Secundum hoc diui Se-
Moral. uerus, & Antoninus Imperatores sæpissimè
Tit. quib. rescripserunt. *Licet* (inquiunt) *legibus soluti*
mod. test. *simus, attamen legibus viuimus*. Id enim cen-
§. final. 2. Instit. CLXVII setur esse genus obsequij (scribit Lactantius)
si principum suorum mores tamquàm exem-
plarem quandam imaginem spectent. Samuel 15 dist. 1. §. c. 6.
volens obiurgare populum Iudaicum de co-
missis sceleribus, quamuis Princeps, non
priùs reprehendere cœpit, quàm eorumdem CLX-VIII.
Hebræorum testimonio, sui firmasset innocē-
tiam. *Dixit autem Samuel ad vniuersum Israel*
&c. loquimini de me coram Domino, & coram
Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim,
aut asinum: si quèmpiam calumniatus sum, si
oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus
accepi, & contemnam illud hodie, restituamque
vobis. Et dixerunt: non es calumniatus nos,
neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius
quidpiam. Dixitque ad eos: Testis est Dominus
aduersum vos, & testis Christus eius in die hac,
quia non inueneritis in manu mea quidpiam. Et
dixerunt: Testis. En quomodò innocentiam
publicat priusquàm increpare incipiat. Po-
steà verò *ait Samuel ad populum &c. Nunc ergo*
state vt iudicio contendam aduersum vos, coram
Domino, de omnibus misericordijs Domini, quas
fecit vobiscum. Tuba ergo legis, Principis 1. Reg. 12
sit exemplum. Deus ipse vt Iudæorum expro- LCXIX.
braret infidelitatem, Orbem prouocat ad Iudi-
ciū, vt si in eorum defecisset regimine, videant.
Cogite (inquit) *omnes populos totius Orbis terra-* Ecclesi. in
rum, vt inter me, & populum iudicent, si quid à ser. 5 ma
me fieri debuit, quod non fecerim. Non sine my- ior. hebd.
sterio, singulis diebus, Sabbato excepto, man-
na de Cælo Israelitis defluebat. At, cur Sab- CLXX.
batum excipiebatur? mysticam, sed præsenti Exod. 16.
instituto cōgruentē rationem inculcat Theo- n. 23.
dor. *Cum* (inquit) *hominibus lege præcepisset quie-* & 31.
scere die Sabbati, docuit illos, ipso facto seruare
præceptum. Verissimum est illud Salomonis
oraculum: *secundum iudicem* (inquit) *populi,*
sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, Eccl. 16.
tales inhabitātes in ea. Hoc Oraculo forsan edo- n. 2.
cti Barbari Æthiopes adeò Regem imitaban- CLXXI.
tur, vt si quandò Rex aliqua corporis parte
debilitaretur, ipsi quoque domestici omnes
sponte sua eandem partem debilitarent. Tur-
pè enim existimabant, Rege claudo, non &
omnes claudos amicos esse. Quasi regiæ ini- Diod. Si-
micitiæ esset cum claudo Rege, non claudica- cul. 3. rer.
re, cum cæco, non cæcutire. Rex qui opere antiq.
non est potens, nec coram populo potens erit
in sermone. Iesus Nazarenus priùs dicitur
opere potens, posteà *sermone*. Nec vmquàm Luca 24. n. 19.
legi-

Act. 1. legitur docuisse, nisi priùs documenta fecisset,
Cœpit Iesus facere, & docere. Concludamus
L. 8. de reb. gest. Frider. ergo cum Germano

Nam nihil vt verum fatear, magis esse decorum.
Aut regale puto, quàm legis iure solutum,
Sponte tamen legi sese supponere Regem,
Gratia sit magno, qui temperat omnia, Regi.

III. Creandi Magistratus potestas, in qui-
CLXX-III. bus Reipublicæ elùcet maiestas, quæ absque
Magistratuum interuentu temperari non po-
terat. Nam *Magistratibus* (ait Cicero) *ijsque,*
3. de leg. p. 209. typis Manutij. *qui præsint, contineri Rempublicam, & ex eorum*
compositione, quod cuiusque Reipublicæ genus sit,
intelligi. Hinc eorum creatio, siue institutio,
Tractat. tom. 12. de offic. Ind. n. 4. Claudius Cant. & electio de regalibus dicitur & si quis pro
magistratu se gerat, cum non sit, læsæ maie-
statis tenetur. De Regalibus dicitur, quo-
niam ex lege regia Romanus populus in
principem omnem suam trãstulit potestatem,
§. Sed quod In-stit. 1. de Iur. nat. gēt. l. post ff. de off. praef. 3. Quod autem hęc potestas in principe resideat
clarè probat. *Ad curam Principis* (inquit Mo-
destinus) *Magistratuum creatio pertinet, non ad*
fauorem populi. Immò inter regalia munera,
Prat. An. de defen. Ciu. §. in dex. Io. Hugo de off. & qualit. Prat. 10. 2 tractat. L. 1 ff. ad l. Iuliam de Amb. hoc est maximum, Magistratuum creatio. Ve-
neti, qui ex Supremo Concilio, vulgariter di-
cto *Gran Consiglio*, Rogatorum Senatui, vulga-
riter *de Pregadi* difficiliora remiserunt, seruata
tamen ad se vltima prouocatione, hoc vnum
in supremo concilio tamquam signum regiæ
potestatis, Magistratum scilicet, Consules,
CLXX-IV. Prætores, Procuratores, Ducem creandi.
Vndè Zonaras *creatio Magistratuum maxima*
pars est muneris Imperatorij. Quo factum, vt
lex de Ambitu in Vrbe cessaret, vt & nunc in
Romana curia cessat, cum Benefitiorum col-
lationes (quę loco sunt Magistratuum) ad Pa-
pam pertineant. *Sed Vtinam* (scribit Barto-
lus) *hoc obseruaretur quoad ipsos, qui sunt adhæ-*
rentes Papæ. Et ideo sciatis, quod Decretistæ fe-
cerunt multas constitutiones, tamen in tractatu de
CLXX-V. *Simonia, quæ est idem, quod ambitus, nullam*
Com. ad l. cit. *nouam constitutionem fecerunt. Ratio, quia Si-*
monia non punitur, vt debet. Huiusmodi au-
tem facultas, quàm cara & prętiosa populo vel
CLXX-VI. Principibus, Hungari fidem faciant, pro qua
in seruitutem redigi maluerunt, quàm sinere
Regis sibi abripi electionem. Exemplo sint
Poloni tot Bellis fatigati, vt proprio sangui-
ne transcribere suæ libertatis voluerint priui-
legium, eligēdi ad sui placitum Regem, quàm
donis onusti, vsum intermittere, vel alterare. CLXX-VII.
De Venetis, Gallis, & Pontificijs locupleta-
ti referunt annales, quomodò rotante fortuna,
volitauerit etiam Episcoporum electio, modò
Princeps, modò populus, modò curia, ille
tandem cui arridet sors.

IV. Vitæ, & necis potestas, puta à Magi- CLXX-VIII.
stratu damnatum absoluere, absolutum dam-
nare, à seipso damnatum, donato crimine, vi-
tam dare, quòd nec Romano Senatui, firmato
Imperio, licebat: *Sed non Senatui libertas ad* Tacit. An. 1.
pœnitendum erat. Nè occasio supplicandi, vel
malignis artibus (inquit Constantinus Impe-
rator) tam præsidum, quàm Officialium, dare-
tur. Igitur de cætero iuxtà criminis qualita-
tem, legem oportet seruari. Hinc venit, quòd L. 18. cū reis C. de pæn.
inaugurati Senatu non promouentur ad ordi-
nem per gladium, vti ad solium gladio pro-
mouetur Imperator. Nam gladius vitæ, ne-
cisque potestatis supremum est signum. *Vi-* CLXX-IX.
tellum (inquit Tacitus) *solutum à latere pugio-*
nem, Cæcilio Simplici consuli in concione reddidis- Hist. 3.
se, tamquam ius vitæ, & necis. Eginardus Ca-
roli M. cancellarius cum à Parisiensi Senatu
morti traderetur, quia Caroli filiam violasset;
Carolus ex improuiso eum absoluit, filiæque CLXX-X.
nuptias, vt honori consuleret, & quantum
posset Imperator, publicaret. Cla. Nero & L. Ius Curio l. 2. sti. 8. c. 8.
Salinator cum ob nimis asperè actam censurã
à Cn. Bebio Tribuno Plebis, Rei pro rostris
agerentur. Senatus causæ dictione, decreto P. Erod. ex Valer. Max. l. 7. c. 2.
suo, eos liberauit, ad quem iure suo pertinet
rationem exigere, non reddere.

V. Ius rerum sacrarum (dicunt multi) & CLXX-XI.
probant exemplo Aruas filij Moysis, quem Iu-
dæi Regem, & Pontificem voluère. Post Mo-
sen (scribit Iustinus) *etiam eius filius Aruas,*
Sacerdos sacris Aegyptijs, mox Rex creatur: sem-
perque exindè hic mos apud Iudæos fuit, vt eos-
dem, & reges, & Sacerdotes haberent: quorum
iustitia religione permixta, incredibile quantum Lib. 37.
coaluère. Sic apud Romanos ex Poeta

Rex Arrius Rex idem hominũ Phœbiq; Sacerdos.

Regibus posteà eiectis, penes Senatum hoc ius
suisse, testis est Liuius. Cum Romæ cautum, Lib. 25.
nè pręter Senatus legem, Bacchanalia in Italia
celebrarentur. *Si quis tale sacrum solemne, ac*
necessarium duceret, nè sine religione, ac piaculo se
id omittere posse, apud Prætorem Vrbanum profite-
retur,

retur, Prætor Senatum consuleret, si ei permissum
esset, cum in Senatu centum non minus essent, ita
id sacrum fieret, dum nè plus quinque sacrificio in-
teressent. Mutata tandem Republica, in vnum
translata imperij maiestas, sacra etiam sibi ar-
rogauit, etsi primi imperatores Senatui non-
nulla indulgerent, vt cum honore paulatim
tumularetur Reipublicæ libertas. Exemplo
sit Senatus Consultum in Tiberium latum,
cum in Deorum numero Christum reponere
tentaret. Sic Rex Seuerus Christo templum
donare prohibitus est ab ijs, qui præsidebant
sacris, timentes nè Idolorum turba sine hono-
re languesceret. *Christo templum facere voluit,*
eumque inter Deos recipere. Quod & Hadria-
nus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuita-
tibus, sine simulacris iusserat fieri, quæ ille ad
hoc parasse dicebatur; sed prohibitus est ab ijs, qui
consulentes sacra, reppererant omnes Christianos
futuros, si id optato euenisset, & templa reliqua
Orat. pro Flacco. *deserenda.* Vel cum Cicerone. Christi sacra
respuerunt, quia Romani Imperij credebant,
non decère maiestatem, vt vnus tantum cole-
retur Deus. Vel cum Augustino, Romanis,
L. 1. c. 16. 17. 18. de Consens. Euang. qui etiam aduenarũ Deos adorarunt, respue-
runt Christum, nè vnà cum alijs veneraretur,
quia solus voluit adorari. Quidquid sit de Ro-
CLXX-XIII. manis erroribus, hoc vnum credo ius rerum
sacrarum in pectore Romani Pontificis, tam-
quam in scrinio consistere, quem vti *Christi*
vicarium, omnium Christianorum pastorem, &
magistrum, cum iure administrandæ Ecclesiæ Dei,
Sess. 25. vnà cum Tridentino Concilio, adoro, *O mira*
potentia (exclamat Augustinus) *& infallibilis*
gratia Saluatoris, quis plebeium piscatorem, Apo-
stolorum facilè crederet Principem, & Regibus
obsistere. Reges sanctificare: Regnis omnibus im-
perare, mundum refrenare legibus, dæmones cal-
care pedibus, iubere virtutibus, Cælum homini-
Serm. de Petro, & Paulo. *bus aperire, cum vellet; claudere cum placeret,*
immortale regnum conuersis donare, negare per-
uersis; merita mundi cognoscere, culpas, & crimi-
CLXX-XIV. *na hominibus relaxare.* Quòd si aliquandò in
sacrorum messem legantur Imperatores po-
suisse falcem, intelligas quoad protectionis
titulum, non cognitionis, vel administratio-
nis, quæ soli Petro, & successoribus fuit co-
missa: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædifica-*
bo Ecclesiam meam.

Debes (aiebat Leo Papa ad Leonem Impe-
ratorem) *Imperator incunctantèr aduertere, re-*
giam potestatem tibi non solum ad Mundi regi-
men, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium *esse col-*
latam. Principes (Isidorus) *seculi nonnum-*
quam intra Ecclesiam potestatis adepta culmina
tenent; vt per eandem potestatem disciplinam ec-
clesiasticam muniant.

VI. Ius mittendi, & recipiendi Legatos, CLXX-XV.
Regium dixit Curtius. *Et pristina quidem spe-*
cies regia manebat. Nam & Legati Gentium
Regem adibant &c. Inde Legatorum ius sacro-
sanctum, & apud barbaros colitur. *Sic enim* CLXX-XVI.
sentio (ait Cicero) *ius Legatorum cum hominum* De Harusp. resp.
præsidio munitum, tum etiam diuino iure esse val-
latum. Si quis igitur legatum hostium pul-
sasset, ius gentium dicitur violatum: quo cau- L. si quis de legat.
tum, vt & in patriam nostram molientes ho-
stium legati, remittantur impunes. Romam CLXX-XVII.
à Superbo Tarquinio hostes missi, vt consan-
guineos sollicitarent, & nocte clam in Vrbem,
Consulibus interfectis, Regem reciperent, de-
tecto facinore, comprehensi legati, etsi crimen
hostes faceret: ius tamen Gentium valère pla-
cuit: neque tam considerari quid merito lega-
tis patiendum, quàm Romanæ virtuti tribuẽ-
dum. Præterea huius facinoris noxam magis
penès eos esse, qui legationem imperarunt, Dion Halicar. 5. Liuius 2.
quàm qui obierunt: quia ijs parère necesse
fuit.

VII. Extrema prouocatio, quæ populo CLXX-XVIII.
antiquitùs, Senatui postea, Cæsari tandem
iure debita. Etsi enim Tiberius, vt refert
Tranquillus, quædam aduersùs sententiam suã
decerni passus est, seruile mysterium erat, vt
laruam imponeret amissæ libertati. Immò Iu- CLXX-IX.
stinianus capitalem potestatem, quam Domi-
ni tenebant in seruos, pietatis correxit præ-
textu; seruis data facultate prouocãdi ad prin-
cipum statuas, casu quo duriùs, quàm par esset,
tractarentur à Dominis: quod contra domi-
norum antiquam, & absolutissimam potesta-
tem vsque ad caput in seruos sæuiendi, non
quia Reipublicæ interesset (vt Iustinianus
protestatur) nè quis re sua malè vtatur: Re- L. sed et si §. consul. ff. de pet. her. l. in re mand. C. mand.
rum enim suarum quilibet Dominus, non so-
lum in vtendo, verùm & in abutendo. Sed
quia Domi suę, seruis suis dicere impunè, etiã
non iurè, vestigium erat antiquæ libertatis, &
popularis dominationis; indè vtilitatis publi-
cæ, & pietatis prætextu, inusitatam prouoca-

D tio-

tionem ad principum ſtatuas, vel ædes ſacras
CXC. ſeruis largitus eſt.
CXCI. VIII. Monetam cudere præter Principem
L. fin. C. de falſ. mon. nemini licet. Apud Romanos tanta circa mo-
netas religio erat, vt qui monetam Principis
Paulus vultu ſignatam conflaſſet, lege Cornelia tene-
5. ſent. retur. Niſi tamen ſpeciali priuilegio daretur.
Tit. 25. CXCII. Vt Antiochus Simoni Sacerdoti, & Principi
Machab. gentis Iudęorum permiſit proprium numiſma
1. cap. 15. n. 6. percutere. Sic Ianuenſes anno 1139. à Con-
Sigon. 2. rado tertio Germanorum Rege pecuniæ ſi-
Reg. Ital. CXCIII. gnandæ ius impetrarunt. Alias ſine priuile-
gio monetam cudere, leſæ maieſtatis eſt cri-
men; Teſtis eſt Comodus Imperator, quùm
CXCIV. Perenium familiarem ſuum capite damnauit,
Herod. in quia monetam ſui ſignaſſet imagine. Arian-
Comod. drum Ægypti Pręfectum Rex Perſarum ſecuri
Herodot. percuti iuſſit, quia nummos publicos propria
percuſiſſet imagine. Turcis adeò prætioſum
hoc ius, vt numquam priuilegio ſubditis dato
adhuc videatur violatum. Hungarorum *Nul-*
CXCIV. *Vide to 6* *lus* (inquit Otto Friſigenſis) *in tam ſpatioſo*
Tractat. *ambitu, rege excepto, monetam, vel telonium ha-*
p. 79. & ſerm. 14. *bere audet.*
p. 76. IX. Bellum inferre, & pacem dare ſolius
CXCV. Principis proprium eſt. *Nulli* (Imperatores
l. vnica *C. vt ar-* Valent. & Valens) *prorsùs nobis inſcys, atque*
mor. vſus *inconſultis, quorumlibet armorum mouendorum*
l. 3. ff. ad l. Iuliam *copia tribuatur.* Sic de pace, & ineundo fœde-
maieſt. re apud Saluſtium legimus. *Senatus vti par*
erat, decreuit, ſuo ſuique populi iniuſſu nullum po-
tuiſſe fœdus fieri. Sic apud Liuium. *Controuer-*
ſia fuit, vtrum populi iuſſu Bellum indiceretur,
an ſatis Senatus conſulto. Peruicère Tribuni
denunciando ſe delectum impedituros, ni Quin-
ctius ad populum ferret. Quòd verum cum ari-
ſtocraticè regeretur populus. Summa tandem
regiminis delata Cæſari, ius belli, paciſque
componere dedit eidem.

Eurip. ſupplic. *Adraſtum hunc opus*
Iurare: namque is ius habet regni potens
Vt ciuitatem fœdere obſtringat ſuo.

CXCVI. X. Ius Vectigalium, quæ *ſine Imperatorum*
L. 10. C. de publ. & vectig. *præcepto, neque Præſidi, neque curatori, neque cu-*
l. 3. C. ve- *riæ conſtituere, nec præcedentia reformare, & his*
ctigal. no- *addere, vel diminuere licet.* Hoc prætextu Chri-
ua inſtit. *l. vnica* ſtum Iudæi ſuſpenderunt in ligno. *Hunc in-*
§. 3. ff. ad l. Iuliam *uenimus prohibentē tributa dare Cæſari.* Vectiga-
de amb. *Luca 23.* lia quemadmodum à ſolo Rege, vel ſupremam
tenente poteſtatem imponuntur, ita & remit-

tuntur: eius enim tollere, cuius eſt dare: Vnde CXC. VIII.
Turcarum regnans imperator Muphthi al-
loquens, ab eodemque quærens à quo Turca-
rum ſummus Sacerdos *Muphthi* dictus creare-
tur? reſpondente Muphthi *à te quidem:* Repli-
cauit ille, *meum ergo, & tollere*, capite igitur
plectaris, & factum eſt. Tributa remiſiſſe
Saxonibus Carolus Magnus legitur, vt Chriſti CXCIX.
religionem libenter agnoſcerent. Vt Deui-
ctis Longobardis, duces eorum liberos eſſe
iuſſit, vno tantum regij feudi vinculo obliga- *Matth. de Afflict. in*
tos. Nouum etiam imponere vectigal Rex *opere cit.*
Ferdinandus I. cuidam indulſit, qui Neapoli *p. 392.*
in magna mole phanonem, ſeu laternam ex-
truxerat nauigantium gratia.
XI. Ius Nundinarum, ideſt generale fo- CC.
rum ſolius Principis celebratur conſenſu. Vel *L. vnica C. de Nū-*
Senatus, dum Ariſtocratia regimur. *Solers* *dinis, & Mercat.*
vir prætorius (ſcribit Plinius) *à Senatu petiſt,*
vt ſibi inſtituere in agris nundinas permitteretur.
Hæc ſunt ſumma, & principaliſſima capita,
quibus regnorum arcana, pro viribus vulgare
poſſum. Cæterum inſignia, quæ populo regem
adorandum monſtrant, inter multa, quæ po-
pulis fuere diuerſa; communiora hæc ſunt:
Faſces, Trabea, Curules, Annuli, Phaleræ, Pa- CCI.
ludamenta, Prætexta: indè quòd aureo curru qua-
tuor equis triumphatur. Togæ pictæ, Tunicæque *Florus*
Palmatæ: omnia deniquè decora, & inſignia, qui- *l. 1. c. 5.*
bus imperij dignitas eminet.
Pro coronide hoc vnum perquirere reſtat,
Ex quo perſonarum genere deſumerentur Re-
ges? Cui ſcriptura ſatisfacit. Saul ex ouium
caula Regis deductus in aulam, haud armen-
torum, ſed hominum paſtor, monſtrat, quod
Regem non facit natiuitas, ſed virtus. De eo
enim prouerbium exierat. *Num & Saul inter*
prophetas? Dixeruntque ei. *Num ſaluare nos* *1 Reg. 10*
poterit iſte? & deſpexerunt eum, & non attule- *n. 12.*
runt ei munera, ille verò diſſimulabat ſe audire.
Virtutem, quæ regale fecerat fatum, fatum ip- *Num. 17.*
ſum æmulabatur, & quem virtus altiorem fe-
cerat animo, ipſum & corpore fecit. *Stetit in*
medio populi, & altior fuit vniuerſo populo ab
humero, & ſurſum. Et ait Samuel ad omnē popu- *Num. 23.*
lum. Certe videtis, quem elegit Dominus, quo-
niam non ſit ſimilis illi in omni populo. In qua-
cunque enim re *illis obedire potiſsimùm homines* *Xenoph. de dictis*
volunt, quos putant optimos eſſe. Hinc teſte *Senior.*
Seneca. *Primi mortalium, quique ex his geniti* *Ep. 90.*
natu-

CCIII. *naturam incorrupti sequebātur eandem habebant, & ducem, & legem, commissi melioris arbitrio. Naturæ est enim potioribus deteriora submittere. Mutis quidem gregibus, aut maxima corpora præsunt, aut vehementissima. Non præcedit armenta degener taurus, sed qui magnitudine, ac totis cæterisque mares vicit: Elephantorum gregem excelsissimus ducit: inter homines pro summo, est Optimus. Animo itaque rector eligebatur, ideo-*
CCIV. *que felicitas erat gentium, in quibus non poterat potentior esse nisi, qui melior. Tantum enim quantum vult potest, qui se, nisi quod debet, non putat, posse. Illo ergo seculo, quod aureum perhibetur,*
CCV. *penes sapientes fuisse regnum Posidonius iudicat. Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tuebantur: suadebant, dissuadebantque, & vtilia atque inutilia monstrabant: Horum prudentia, nè quid deesset suis, prouidebat; fortitudo arcebat pericula, beneficia augebat, ornabatque*
CCVI. *subiectos. Officium erat imperare, non regnum. Nemo quantum posset aduersus eos experiebatur per quos cœperat posse. Nec erat cuiquam animus in iniuriam, aut causa: cum benè imperanti benè pareretur, nihilque Rex maius minari malè parentibus posset, quam vt abiret è regno,* & Ouidius

> *Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo*
> 1. Met. *Sponte sua, sine lege fidem, rectumque colebat:*
> *Pœna, metusque aberant, nec verba minantia fixo*
> *Aere ligabantur, nec supplex turba timebat*
> *Iudices ora sui, sed erant sine iudice tuti.*

Vrgebant quidèm iudicum Regumque nomina: sed cum nulli esset animus in iniuriam, aut causa, benèque imperanti benè pareretur, videbantur sine iudice tuti: Illeque imperabat, qui prius parère didicerat. Reminiscendo per subditos cœpisse, posse, aduersus eos non experiebatur quantum posset, *qui modestè paret* (ait Cicero) *videtur, qui aliquandò imperet, dignus esse. Itaque opportet, & eum, qui paret, sperare se aliquandò imperaturum: & illum qui imperat, cogitare breui tempore sibi esse parendum.* Forsan ridet medicum, qui ciborum mensura, non inquinat, sed alit? Non stringit fulmina Iouis, vt feriat, sed vt terreat. Pictæ stabant in Areopago furiæ (locus vbi iudices conueniebant) mystico quidem designatæ vultu, placidæ nempè: flagella enim solo criminum laxabant impulsu. Ridebant igitur, & timebant Regem. Ridebant innocentia fretæ; Timebant, vel potiùs à bono in melius æmulabantur: cum inter ipsos prò summo esset, qui Optimus. *Omnes antiquæ gentes regibus quondam paruerunt, quod genus imperij primum ad homines iustissimos, & sapientissimos deferebatur.* Et Iustinus. *Principiò rerum gentium, nationumque imperiū penès reges erat, quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehebat; populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant.* Et Salustius: *igitur initio reges, nam in terris nomen imperij ad primum fuit diuersi pars ingenium, alij corpus exercebant, etiam tunc vita hominum sine cupiditate agitabatur, sua cuique satis placebant.*

CCVII. Deleg. 3.
CCVIII.
CCIX. Ibid.
Lib. 1.
In praef. Catilina

CAPVT TERTIVM.

De Imperatore.

1 *Imperium, & Apostolatus fraternizant.*
2 *Imperator vnus debet esse.* 10. 12. 31.
3 *Imperium, & Sacerdotium ab eodem principio veniunt.* 8.
4 *Imperium à violentia*
5 *Violentia quomodo lex fiat?*
6 *Romanam libertatem Cæsar, quibus medijs captiuauerit.*
7 *Tyranni quomodo à Deo veniant?*
8 *Fortuna quid sit?*
10 *Luminaria Cælorum quid significent?*
11 *Darius, & Alex. M. pugnant pro primatu.*
13 *Orbis vnius imperio regitur.*
14 *Aurum metallorum princeps. Lapidum Adamas.*
16 *Oliua plantarum princeps: Florum Rosa.*
17 *Quadrupedum Rex Leo: volatilium Aquila.*
18 *Animalium Imperator, homo.*

96 *Imperatores Romani, iusti censentur.*
96 *Imperatoris nomen quid velit?*
97 *Imperatoris tituli.* 98. 102. 105. 122. 110.
98 *Potestates in Orbe supremæ, duæ.*
103 *Imperator solus Dei gratia dicitur Imperator.*
104 *Episcopi* Pontificis gratia *dicuntur Episcopi.*
105 *Patriarcha Venetiarum ex priuilegio dicitur* Dei gratia *Patriarcha.*
106 *Caligulæ: Iuliani impietas.*
117 *Imperator non dicitur Pontifex.*
109 *Imperator sedet post Papam.*
110 *Imperator Canonicus S. Petri.*
111 *Augusti cognomen vnde?* 113.
112 *Fati decretum, vt Magni Duces validos habeant competitores.*
113 *Franciscus Primus Gallorum Rex, & Carolus V. & Solimanus æmuli.*
114 *Imperator quando cœperit adorari? & cur.*
115 *Imperatoris Maiestas.*
116 *Imperatores non nisi scripto adibantur.*
117 *Imperatorum liberalitas qualis?*
118 *Quot modis acquiratur regnum.*
119 *Romani populi victa libertas.*
120 *Imperatorum Catalogus ex modo succedendi.*

MPERATORIVS titulus alta petit. Sicut enim à Deo Apostolatus pro-
I. cessit, ita & Imperium, quę fraternizant, & quem-
Auth. 6 Quomodo op. Episc. admodùm vnum voluit Pontificem Christus. *Tu*
Matt. 16. n. 18. *es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Tibi dabo claues regni cælorum &c.* ita & vnum voluit Imperatorem. *Maxi-*
II. *ma quidem* (scribit Imperator Iustinian. Epiphanio Patriarchæ Constantin.) *in hominibus sunt dona Dei à superna collata clementia, Sacerdotium, & Imperium: & illud quidem Diuinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, ac*
III. *diligentiam exhibens ex vno, eodemque principio,*
Auth. cit. *vtraque procedentia humanam exornant vitam.*

Quod si dicas cum Cicerone, ius istud, quo
3. de leg. p. 209. vnus omnibus Magistratibus imperabit, violentum videri? Respondeo ex modica, & sa-
IV. pienti temperatione violentiam, legem factam esse iuridicam; vndè merito dici possit,
V. quòd de Numa Pompilio *vt quòd vi, & iniu-*
Lib. 1. c. 2 Flori. *ria occupauerat imperium, religione atque iustitia gubernaret.*

Etsi iterum instes, Iulium Cæsarem Romanorum primum Imperatorem tyrannicè Rei-
VI. publicæ libertatem tradidisse catenis, cum mi-
Tac. an. 1 litem donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit; insurgere paulatim munia Senatus, Magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante, cum ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent? Iterum dico.
VII. Potestatem omnem à Deo venire, licèt potestatis vsurpatores à Deo non veniant, sed permittantur; quo sensu explicanda carmina illa

Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul,
Seruis sceptra dabunt, captiuis Fata triumphos.

Qualis hæc fortuna? quam alijs, sed clarissi-
mis titulis explicat Euangelista: Fortuna? illa VIII.
quæ in Principio erat, per quam facta sunt omnia, & sine qua factum est nihil, idest so-
lum peccatum, vt Augustinus explanat. Cæ- Ioan. 1.
terum Imperialem potestatem vtì sæcularium principatuum supremam ab eodem illo principio descendere, quo & Apostolatum vndequaquè abundant testimonia, præter ea, quæ
de Regibus notauimus. *Duæ sunt* (inquit Ia- cap. 2.
cobus Faber Stapulensis) *in fidelium Republica* Commēt.
summæ potestates, vna ecclesiastica, quæ Ponti- ad Rom.
ficia dicitur, & altera secularis, quæ Regia. In 16.
prima debet esse vnus Monarcha ad rem sacram in optimo statu continuandam, & hic summus Pontifex. In secunda vnus Monarcha ad rerum secularium moderationem, & ad Bella christiana contra hostem religionis conficienda, & hic Imperator Christianorum Monarcha in sacris Aaron, Eleazarus, Phinees; Monarcha in rebus secula-
rium, & Bellorum gerendorum Moses, Iosue
&c. Fecit Deus duo luminaria magna in fir- X.
mamento Cæli: luminare maius, vt præesset diei: & luminare minus, vt præesset nocti: vtrumque magnum: sed alterum maius. Sic ad firmamentum Cæli, hoc est vniuersalis Ecclesiæ fecit duo luminaria magna, quæ sunt duæ dignitates Pontificis, & Imperatoris, nēpè. Ille spiritualibus, iste carnalibus præest. Et quemadmodum in Cælo multiplicatio Solis generaret excidium; ita haud Luna tam cælestis

lestis, quàm sublunaris multiplicanda. Sic le-
XI. gitur Dario Persarum Regi respōdisse M. Ale-
xander, percunctanti, vt Mundi reginen ex
Curt. l. 4. æquo diuiderent? Concederem si secundus,
Diod. Si- non par mihi vellet haberi. Quoniam vt Cę-
culus 17. lum duos Soles: Sic Orbis terrarum duo sum-
XII. ma imperia pati non potest. Omnia enim ad
vnum primum natura reducit. In vnoquoque
XIII. genere illud omnium est mensura, quod per-
fectissimum. Orbem quoad totum, vel par-
tes speculari, & vnius imperio regi videbis.
XIV. Ab infimis numera, & inter inanimata, auro
principatum metallorum; lapidum, adaman-
XV. ti dabis. Ad superiora posteà gradatìm con-
XVI. scende, inter vegetabilia: Plantarum prin-
ceps, Oliua est: Florum, Rosa. Inter sensiti-
ua; Rex quadrupedum, Leo: Aquila volati-
XVII. lium regina; animalium Imperator, Homo.
XVIII. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli,
& vniuersis animantibus, quæ mouentur super*
Gen. 1. 18 *terram*. Hominem serua; cuius mentis poten-
XIX. tiæ intellectiuam venerantur, vt principem.
Maxime rationi (Aristoteles) *consonum est,
hunc intellectum omnia præcessisse, & præstantis-
simum omnium, & natura dominum esse*. Vnum
1. de Anim. c. vlt. cor, vnū caput animalibus natura dedit, quod
tex. 82. in inferiora mēbra diffunderet spiritum. Mu-
XX. tis etiam gregibus, aut maxima corpora præ-
sunt, aut vehementissima. *In apibus princeps*
XXI. Seneca *vnus est. Grues vnam sequuntur ordine littera-*
ep. 90. *rio: Imperator vnus, Iudex vnus prouinciæ.
Roma vt condita est, duos fratres simul habere*
XXII. *reges non potuit, & parricidio dedicatur*. Vnum
c. 12. in Apibus 7. ergo Mundi corpus *vnius animo regendum: &*
9. 2. *si duo Soles velint esse, periculum nè incendio om-
nia perdantur*. Perpende Orbis exordium ab
XXIII. Tacit. vnitate proficiscens; non enim plures creati
Ann. 1. Adami, sed vnus, qui solus præcepta iustitiæ
XXIV. filijs daret; vno ergo erat opus, à quo iurisdi-
c. loquit. ctio temporalis procederet, sicut procedit iu-
24. 9. 1. risdictio spiritualis ab vno videlicet Papa: vt
XXV. in sequentibus Augustini sententia fuit. *Si
populus sit benè moderatus, & grauis, communis-*
Lib. 1. c. 6 de lib. arbitrio. *que vtilitatis diligentissimus custos, in quo vnus-
quisque minoris rem priuatam, quàm publicam
pendat, nonne rectè lex fertur, qua huic ipsi popu-
lo liceat creare sibi Magistratus, per quos sua res,
idest publica, administretur? Rectè prorsus. Por-
rò si paulatim deprauatus idem populus rem priua-
tam Reipublicæ præferat, atque habeat venale
suffraggium, corruptusq; ab eis, qui honores amāt,
regnum in se factiosis consceleratisque committat,* XXVI.
*nonne item rectè, si quis tunc extiterit vir bonus,
qui plurimum possit, adimat huic populo potesta-
tem dandi honores, & in paucorum bonorum, vel
etiam vnius redigat arbitrium*. Ita factum, po-
pulus ab initio eum volebant Regem, quem
ad maiestatis fastigium non popularis ambi-
tio, sed spectata inter bonos moderatio pro- XXVII.
uehebat. Sed postquàm surrepentibus vitijs, Iustin. l. 1.
in tyrannidem versa sunt regna; omnisque ca-
ro corrupit viam suam, adeout Deum pœni- Gen. 6. v. 6.
tuisset, hominem in terra fecisse; nec popu- XXVIII
lum puderet dignitates sub hasta proponere;
vndè non potentior, qui melior, sed qui ditior;
Deus à quo cuncta procedunt, permisit, imo
fecit, quòd ad vnius arbitrium, totius orbis de-
ueniret potestas; qui cuncta discordijs ciuili-
bus fessa, nomine Principis sub imperium
accepit. Perculsum enim vndiquè, ac pertur- XXIX. Tac. An.
batum imperij corpus, haud dubiè numquàm 1. c. 1.
coire, & consentire potuisset; nisi vnius præ-
sidis nutu, quasi anima, & mente regeretur. XXX.
Mysterisi, quòd propheticis etiam figuris de- Florus 4. 3.
lineatum, videre est apud Danielem. Vbi sur- Cap. 7.
gentes illæ quatuor bestiæ Leo, Vrsus, Aries,
& Hircus pugnantes comedentes, commi-
nuentes, pedibusque cętera conculcantes ani-
malia, vmbra sunt (interpretante Angelo)
quatuor regnorum, quæ consurrectura erant XXXI.
de terra; & quòd notatu dignum, vnius sem-
per diriguntur imperio.

Leone alis aquilinis ornato adumbratur Ba- XXXII.
byloniorum, siue Chaldæorum, & Assyriorum
prima Monarchia. Babylonica vocata, quia
Nimrod regni sedem in Babylone Chaldææ XXXIII.
metropoli posuit: *Initium Regni eius fuit Babel*. 10. Gen.
Chaldaica dicitur à regione Chaldæa orienta- v. 10.
li, vbi plantāte Babylon, vndè ab Isaia decan-
tatur *Babylon gloriosa in regnis, inclyta superbia* 13. v. 19.
Chaldæorum. Vocatur Assyriaca propter As-
syriam Babyloniæ iniunctam: vndè in prima
Monarchia duæ erant regiæ Babylon, & Ni- XXXIV
niuen, quas pro regnantium indole modò il-
lam, modò hanc incolebant Monarchæ. As-
similatur Leoni aquilinis alis ornato; Sicut XXXV.
enim Leo animalium omnium nobilissimus, ac
fortissimus inter bestias, quasi Rex terribilis XXXVI
cum maiestate quadam incedit: & ipsa Aquila,
nec senio, nec languore consumitur: ita quo-
què

què hæc Monarchia maiestate potentia, & diuturnitate reliquis longè antecelluit; mille scilicèt sexcentis quadraginta sex annis circùm circà protracta, de quo sequentes non gloriantur.

Delineata est secundò hæc Monarchia in
XXXVII C. 2. colosso illo Danielis. Cuius *caput ex auro optimo erat: pectus autem, & brachia de argento, porro venter, & femora ex ære: tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam*
XXXVIII. *autem fictilis*. Capiti aureo comparatur primo *propter dignitatem, & eminentiam:* quemadmodum enim in corpore humano, capitis primus est locus, vndè, & *capitis* siue *principis* titulo condecoratur: à quo reliqua membra non licet recedere; ita inter Monarchias, omnium dignissima Chaldaica fuit, Esaia teste.
13.n.19. *Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum*.

Secundo propter *sapientiam*, sicut enim
XXXIX. caput est arx Sapientiæ, vbi ingenium, iudicium, & memoria sedem sibi fixerunt: ita Monarchia Chaldaica cæteris omnibus sapientia,
XL. tia, tùm humana, tùm diuina antecelluit. Constitutus Daniel inter Magos, sapientes, & ha-
XLI. riolos Babylonis, à Nabuchodonosore Ma-
c.2.n.44 gister, de Cælorum futuro regno, quod defuturum nunquàm, disertè vaticinatus: Indè creditur non ex naturæ lumine, hoc est, no-
XLII. uæ stellæ apparitione, Christi incunabula requisiuisse Magos; Dei enim sapientiam, quam
1.Cor.2. n.8. ante secula abscondidit Deus, nemo Principum huius seculi cognouit, teste Paulo, sed potiùs lumine gratiæ, siuè Spiritus Sancti inspi-
c.60.n.3. ratione, iuxta illud Esaiæ. *Et ambulabunt reges in lumine tuo*, à Magis cognitum Christum credimus. Stella enim, quæ Magos duxit ad
XLIII. præsepe, credenda non est Astrologorum character; cum astrorum natura sit, vt ab Oriente in Occidentem ferantur: Stella verò, quæ Magos duxit ad præsepe à Septentrione in Meridiem veniebat, vt monstrat locorum situs, Mesopotamia, nempè, vbi nati Reges, Palestinam versùs, quæ Mesopotamiæ, ad Septentrionem contraponitur.

Hom. 6. in Matt. Cõfirmari etiam potest cum Chrysostomo ex temporis obseruatione, quo stella lucebat; lucebat noctu, radiabat die, & Sole fulgente magis coruscabat: quam tamen lucendi vim, non modò stellæ, sed nec ipsa quidèm Luna sortita est; ergò astrorum limina transcendit hæc stella.

Probatur tertio ex interpolatione lucendi; Modò enim occultabatur, modò radiabat; & Regum pedissequa, pergebat, cum pergerent: stabat, cum starent. Dux itineris facta, semper lucebat, cum ad præsepium incederent: tunc latitabat, cum deuiarent, vt vmbra iter monstraret ad lumen. *Hoc autem* (concludit Chrysostomus) *non agit sideris motus, sed virtus quædam plena rationis*. Qualis erat hæc virtus? virtus illa quæ in columna nubis præibat Iudæos: quæ in flamma ignis de medio rubi Exod. 3. ardens, non comburebatur, Deus est.

Quòd si quæras, qua virtute meruerint Gentiles Reges lumen fidei, quo adorarent, vt Deum, quem filij crucifixerant, vt latronem? respondeo, ex Danielis doctrina, spem Redemptoris instillatam Magis, qua flagrantes, & minimum astrorum signantes cursum, traditiones parentum duabus fulciendo columnis, Fidei scilicèt, & Astrologiæ, eò Sophiæ penetrarunt postes, vt & ab Ethnicis Oracu- XLIV. lis, inter sapientes Sapientissimi dicti fuerint Chaldæi

Solus Chaldæus sapit, & Iudæus Apella Iustinus Mart. in
Per se existentem Regemque, Deumq. colentes. parænesi ad Græc.

Facit pro Chaldæis, quòd antè Christi natiuitatem, Gentilium Regum solus Nabuchodonosor filium Dei viuentis agnouit, prædicauit, & adorauit. *Ecce ego* (Nabuchodo- XLV. nosor) *video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis* Dan. 3. *est, & species quarti similis filio Dei*. n.92.

Auro posteà assimilata est, tùm propter opulentiam: tùm propter integritatem, & vitæ XLVI. Daniel 3. innocentiam, nam etsi Idolomanica, compa- n.1. Esa. rata sequentibus, si non innocens, saltèm tole- 13. n.17. & c.14. rabilior videri potest. Et hæc circà primam n.4. Monarchiam.

Secunda venit, & dicitur Medo Persica, XLVII. assimilata pectori argenteo, tanto scilicèt inferior prima, quanto auro inferius argentum. *Pectori argenteo* habenti brachia duo, quia Persico Medoque regno constabat. Inferiorem Dan. 2. n.32. verò dicas, vel propter deficiẽtiam regiminis, aut diuitiarum; vel durationis breuitatem. Siquidèm Chaldæorum Monarchia durauit annis 1646. circùm circà: Medo Persica verò. 206. XLVIII.

Eo-

C.7.4. Eodem ſenſu Daniel, eam comparauit Vr-
ſo, tum *per imprudentiam*, nam ſicut ſæpè he-
XLIX. betatur vrſus, ita Perſæ innumerabili homi-
num turba belligerãtes, magìs à propria igna-
uia, quã à paucisſimis hoſtibus cæcidère deui-
cti. Exẽplo ſit Cyrus primus Perſarũ Rex, qui
Geographiæ ignarus in locorum anguſtias à
Herodot. Tomyride Scytharum Regina pertractus, vnà
cum exercitu ducentis Perſarum millibus cõ-
ſtante, trucidatus, vt nè tantæ cladis nuncius
L. ſuperuiueret. Xerſes, ſi Geographia peritus
fuiſſet, haud in Thermopylarum anguſtias pe-
netraſſet, vt Leonidæ Spartarum Regis, cum
ſolis trecentis militibus, vigilantis, gladio do-
naſſet viginti Perſarum millia trucidatos.

LI. Vrſo comparatur propter *crudelitatem*, *&*
ſæuitiam inter multos, Cambyſis, & Cyri. Il-
le Cyri filius, illuſus ab Amaſi Ægypti Rege,
qui fœminam filię ſimillimam Cambyſi Ama-
ſis in vxorem petenti filiam, loco filiæ miſe-
LII. rat; fraude detecta, Ægyptum properat, vbi
Amaſim reperiens mortuum, exhumat, ver-
beribus cædit, clauis pungit, ac in foro com-
burens, ſæuitiæ, & crudelitatis reliquit exem-
plum. Cyrus inſatiabili dominandi cupidita-
te flagrãs, Tomyridẽ Scytharum reginam pe-
tens, ab ea interfectus, ſequenti exprobatio-
ne in vtrem humano repletum ſanguine co-
niectus fuit. *Bibe ſanguinem, quem ſitiſti, &*
cuius inſatiabilis ſemper fuiſti.

LIV. *Arieti* etiam duo cornua excelſa habenti, &
vnum excelſius altero aſſimilauit Daniel Per-
ſarum Monarchiam. Et hoc propter benefi-
C.8.n.3. centiam, & liberalitatem: ſicut enim Aries
homines proprijs carnibus alit, lanàque ve-
ſtit, ſic nonnulli Perſarum Monarchæ, vt Cy-
1 Eſdra rus, Darius, Hydaſpes, Artaxerſes Longima-
c.1. 3.1.c.6. nus Iudaicum populum, & Hieroſolymitanum
n.5. 4.1.c.6. templum libertati donarunt; diuitijs, & pri-
n.12. uilegijs ampliarunt.

Quòd ſi quæras, cur eadem Perſarum Mo-
LV. narchia diuerſis adeò figuris, puta pectoris ar-
gentei: vrſi carniuori: arietis bicornis expri-
Lib.8.c. matur? reſpondet Rupertus. Quia cauſæ di-
30. de Tr. uerſæ, immò contrariæ, regni illius ſuere ergà
Operat. Verbi. Dei populum. Cauſas illas tam longè diuer-
ſas dicere non dubitauerim, quàm diuerſæ
ſunt naturæ horum animalium, *Vrſi*, & *Arie-*
tis: quorum alterum rapto, & cruore viuit;
alterum innocuum, neque ſanguinem ſitit, ne-
que rapto viuit. Promptum eſt hoc diſcerni, ſi
reſpicias regnum illud, ſecundum Haman,
quàm crudele fuerit; ſecundum Reges, quàm
clementer illi populo ſe impenderint: Haman
quippè moribus veracitèr vrſus, truci furore,
immani rabie vniuerſum Iudęorum genus ore
aperto hians, deuorare voluit. Reges autem
maximè Aſſuerus, more Arietis lanis ſuis, ideſt
opibus multis, quibus regnum illud abunda-
uit, eundem populum fouit, & ditauit, nul-
lumque dentem malignitatis inflixit, ſicut
aries dente neminem petit, imo vitam gentis
illius lętificauit, gratia Reginæ Eſther, & Mar-
dochæi. Et hæc de Monarchia ſecunda.

Monarchia tertia ſuccedit. Græcorum LVI.
dicitur, & comparatur Æneo ventri, & Fe-
moribus æneis. Ventri comparatur, quia ſi- Daniel 2.
cut pectori ſuccedit venter, ita Medis ſucceſ- n.32.
ſere Græci. Comparatur Ventri quòd etſi om-
nem cibum ad ſe trahat, ad alia tamen mem-
bra ſtatim tranſmittit; ita M. Alexander huius
Monarchiæ caput, quaſi volans regna omnia
ſubegit, non tamen retinuit, ſed Ducibus ſuis
poſſidenda reliquit.

Ventri comparatur propter intemperan-
tiam, nam intemperantiæ typus venter eſt, Paulus.
teſte Paulo, *quorum Deus venter eſt*. Ita Ale- Phil. 3.
xander helluationibus, & comeſſationibus ſui n.19.
homicida factus eſt.

Femoribus comparatur propter, libidi- LVII. Curt.l.5.
nem, ſolitum enim Alexandri ſucceſſoribus Athen.10 c.11.
ſorores vxores facere.

Femoribus ſed *Aeneis* aſſimilatur propter
Alex. fortitudinem, & Belli peritiam, qua fre-
tus Alex. cum ſolis 30000. millibus militum
Darium aggreſſus, qui multorum centeno- LVIII.
rum millium tenens exercitum, iactaret ſe
pro vno milite Alexandri denos in ſuo exer- Plutar.
citu habere.

Pardo etiam à Daniele comparatur alas ha- LIX.
benti, & capita quatuor. Pardo, qui in ma- c.7.n.6.
gnitudine canem venaticum adæquat; ita
Alexandri regnum paruum in exordio. Co-
piarum enim numerus, quas in Aſiam tranſ-
miſit, 40000. militum non aſcendebant: ci-
baria triginta diebus fuere conſumpta. Sti- LX.
pendia in ſeptuaginta fuere talentis. Vndè Plutar.
Iuſtinus tanta apparatus exiguitate, incer-
tum eſt, Vtrum ſit mirabilius, Alexan- LXI.
drum viciſſe Orbem, an vincere aggreſſum, LXII.
eſſe.

esse: *Pardo* propter astutiam, & calliditatem, qua sapientissimos etiam senes iuuenis vicit Alexander. *Pardo* propter celeritatem. Vndè interroganti cuidam vndè tanta tam breui têporis spatio feliciter confecisset? respondit:
LXIII. *Quia nihil sum procrastinatus*. Pardo, propter fœdam ebrietatem, qui cum vino, & venere delectetur non vi capitur, sed vino ebrius opprimitur. Sic M. Alex. laboribus periculis inuictus vino vincitur.

Aspice Pellæum Pardum, quo pulchrior alter
Non fuit in toto, quem vicerat, Orbe, nec vmquam
Res similes gessit quisquam breuioribus annis.
Confectos ætate senes, bellique labore
Consilijs vicit cunctos, in flore iuuentæ.
Ergo illi nocuere nihil, nec tela, nec hostes;
LXIV. *Sed fœda ebrietas, & desidiosa voluptas.*

Honesta carmina, quorum genitor impius Poeta silet.

c.8.n.5. *Caprarum Hirco* assimilatur quarto à Daniele. *Ecce Hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram.*
LXV. *Porrò Hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et venit vsque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem antè fluuium, & cucurrit ad eum ira fortitudinis suæ. Cumque appropinquasset prope Arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem, & fregit duo cornua eius; & non poterat aries resistere ei: cumque eum prostrauisset in terram conculcauit eum; & nemo poterat liberare arietem de manu eius. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumquè creuisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua conspicua pro illo per quatuor ventos Cæli.*

Et si quæras quid sibi velit iste caprarum hircus? Respondet Daniel. *Porrò hircus caprarum Rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat* n.21.
inter oculos eius, ipse erat Rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro illo, quatuor regna de gente eius consurgent, sed non in fortitudine eius. Et hæc circà tertiam Monarchiam.

Quarta venit, & Romana dicitur à Romu-
LXVI. lo eius genitore, qui pater Vrbis, & Orbis ciuitati nomen imposuit. Indè Roma Mundi caput dicta; & Romani Domini Orbis.

Paster.3. *Terrarum Dea, Gentiumque Roma*
Cui par est nihil, & nihil secundum.
Gentibus est alijs tellus data limite certo,
Romanæ spatium est Vrbis, & Orbis idem.

Nec obstat Byzantium translatam fuisse sedem, quia tunc Constantinopolis siuè Byzantium *Noua Roma* appellari cœpit. LXVII.

Eam assimilat Daniel, in illo colosso tibijs ferreis, cuius pedes ex parte ferrei, ex parte fictiles. Cap.2. LXVIII.

Cur autem Romanum imperium in hac statua tibijs assimiletur? soluit Pererius, quia scilicet, sicut tibiæ humani corporis infima sunt pars, ita inter Monarchias Romana vltima est.

Tibijs assimilatur propter actionem: tibijs enim ingredimur, & currimus, sic Romani belligerando vincendo, vniuersum orbem peragrarunt.

Orbem iam totum victor Romanus habebat Petron. Arbiter in Satyr.
Quà mare, quà terræ, quà sidus currit vtrumq.

Tibijs, ratione fortitudinis, quippe cum omne corporis pondus tibijs fulciatur, ita Romani super humerum, totius Mundi portantes imperium, regna omnia sustinuère.

Tibijs, in quibus non solum ossium durities, verùm, & carnis mollitudo. Sic in Romanis non sola ad debellandum fortitudo, sed, & humanitas ad gubernandum. LXIX.

Tu regere imperio populos Romane memento. Æneid.6.
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Indè Iudas Machabæus, quamuis strictissimo religionis præcepto prohibitus cum gentilibus inire fœdus. *Non inibis cum eis fœdus, neque cum Dijs eorum. Non habitent in terra tua, Ne forte peccare te faciant in me, si seruieris Dijs eorum*, tamen cum audisset Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, *& acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis misit Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem.* Tanta Romanorum fama, vt religiosus ille populus, qui semper magis pro religione, quàm pro libertate habuit pugnare, nunc religionem pessundat pro Romanorum amicitia, videns sua superstitione Romanos vincere religionem, penès hominum existimationem, quæ veritati semper opinionem præponit, & ei, quod est, id, quod apparet. Exod.32. c.23. & ib.n.33. 1. Mach. c.8.n.1. n.12. LXXI.
Tum finitimi populi, qui ante castra, Vrbem positam in medio, ad sollicitandam omnium pacem crediderant, in eam verecundiam adducti sunt, Liuius l. 5.21.

E vt

vt ciuitatem totam in cultum versam Deorum, violari docerent nefas.

Similitudo autem duarum tibiarum signi-
LXXII. ficat Romanorum regimen penès multos fu-
turum. Exactis enim Regibus penès duos Cō-
Florus 1. c. 9. sules tota potestas; posteà penès consules, &
tribunos plebis. Tum apud Decemuiros. Ite-
Id. c. 23. & c. 24. rum penès consules, & tribunos: aliquando
apud dictatorem. Dictaturæ ad tempus sume-
c. 26. bantur, neque tribunorum militum ius diù
valuit. Non Cinnæ, non Syllę longa Domi-
natio: & Pompeij Crassique potentia citò in
Cæsarem: Lepidi atque Antonij arma in Au-
gustum cessère, qui cuncta discordijs ciuilibus
Tac. An. 1. c. 1. fessa, nomine principis sub imperium accepit.
Ita factum, vt populus legem regiam ederet,
in qua de populicum ius in Cæsarem transfe-
LXXIII. rendo agebatur; donando, quod iam amiserat;
§ 6. sed quod inst. I. Tit. 2. ac reuerentiæ argumento tyrannidem, quam
patiebatur, occultando. Sic integra Monar-
chia, temporis cursu posteà diuisa in Orien-
tale, & Occidentale imperium. Orientis Do-
minus, Byzantij stabat; Occidentis, Romæ
regnabat.

Tibiæ ferreæ tum propter robur, quo Ro-
mani regna omnia deuicerunt: tum propter
ferream ætatem, & ferreos mores, cum san-
LXXIV. guine plantatum imperium, solo etiam irriga-
tum sanguine succreuerit

Sanguine fundatum est hoc regnum, Sanguine cepit.
Sanguine succreuit, sanguine finis erit.

Roma statim, vt condita est, duos fratres
simul Reges habere non potuit, & parricidio
dedicari debuit, quæ luporum est visa proge-
LXXV. nies. Iacentibus infantibus credo, volente
Fato, lupam præbuisse vbera, haud enim alio
poterat educari sanguine, qui totius Vniuersi
gregem deuoraturus erat. Decurrens fluuius
à Faustulo expositos absorbuisset pueros, nisi
LXXVI. feras autumasset, quæ in ripam superuenerant,
destinatas à Ioue carnifices, vt puerum dila-
niarent; & erant præceptores, & pedagogi, vt
Romulum imperij rapinam edocerent. A Lu-
pa præbitum lac, venenum fuit, quo paruu-
LXXVII lorum debrutata humanitas Amulium patruū
Regem aggreditur, quo interempto facilè
fuit gregem inuadere, vt luporum mos est, pa-
storem percutere, vt gregem dispertiant. Ab
augurijs leges auspicantes imperij, cum no-
uam molirentur ciuitatem fratres, dissentien-
tes de loco, conuenère inter se secundis aui-
bus litem dijudicare. Duodecim apparuère
vultures, quæ rapacia volucria, carniuora, &
animata sepulcra, augurium fuère, quo fauen-
tibus Dijs, ius darent sceleri, & facinorosis ho-
minibus Asylum erigerent. Horruit natura,
cum latrones conuocari vidit, rapturos Orbis
imperium. Cuius primum facinus fuit fratri-
cidium; ita conueniebat militem sollicitari,
qui per nefas, fas sibi credebat de alienis cer-
tare. Hinc veteres Romani ferreos annulos LXXIX.
in manibus suis gestabant, quasi trophæum
ferreæ ætatis, cuius origo Roma gloriatur, *Plut. in Romul.*
cum Roma græco vocabulo ῥώμη robur si-
gnificet. Huius mysterij typus est ferrea illa LXXX.
corona, quæ Aquisgrani Imperatoribus solet
imponi. *Aurea Bulla Tit. 4.*

Ferreis tybijs assimilatur propter duratio-
nem, similitudine ferri, quòd cætera vincit
metalla, qua anteriora superauit, & ætate su-
peruixit. Ita vaticinati sunt vultures numero LXXXI.
duodenario, qui apparuère Romulo, cum
inauguraretur Romam, mille ducentos annos
feliciter perduraturam credidit, cum singuli
vultures ex recondita augurandi disciplina
centenos annos significarent. Circum enim
circa mille centum sexaginta quatuor, Roma-
ni imperij incrementa durasse, vsquè dum suo-
rum dispersione debilitatam à Gothis captā, LXXXII
barbari in prouincijs imperij, vt Domini in *Sigonius de Regno Italiæ.*
proprijs sedibus reciperentur. Tanta socor-
dia cæperat, vt cum Byzantij nuntiaretur Ho-
norio Roma ab Alarico capta, *gallinam* est in- LXXXIII.
terpretatus, quàm *Romæ* nomine vnà cum a-
lijs in delicijs habebat. Totum hoc vaticina- *Sigon. 10. de Regno Occident.*
tus est Daniel, cum *pedum digitos ex parte fer-
reos, & ex parte fictiles* designauit. Fuit enim
ferreum ad Gothorum vsquè irruptionem,
aliorumque barbarorum in Romanam ditio-
nem: factum postea terreum, eius deformata
maiestas, diminuta amplitudo, debilitata po-
tētia, quum viribus dispersis, datum est barba-
ris Romanorum discordia, vniri ad excidium
Italiæ, quæ ab imperialibus oculis longin-
qua, haud cordi poterat credi vicina.

Decem illi digiti partim ferrei partim ter- LXXXIV.
rei in multa regna diuisum figurant imperiū,
quorum alia maiora, alia minora. Huius fortis
sunt regna omnia, & Christianorum, & Tur-
carum

carum tamquam rami ex vna illa imperij arbore decisa, licet infesti auctori suo.

Huic primæ visioni, secunda Danielis concordat. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce* c. 7.
bestia quarta, terribilis atque mirabilis, & fortis nimis; dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans; dissimilis autem erat cæteris bestijs, quæ fuerant ante eam, & habebat cornua decem. Item *considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi quasi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.* Cornua decem sunt Imperij prouinciæ: quales fuerint, vel sint? non video cur immoremur. Cornu paruulum oculatum, & loquens ingentia interpretari potest de Turcis, de fidelibus præteritis, præsentibus, & quòd magis est de futuris vsquè ad Antichristi tempora. Quis enim fideiubet Turcico
LXXX-V. fortius haud fore imperium?

Bestia hæc capita [a] septem tenet idest [b] se-
[a] Ap. 13. [b] Ap. 17. 5. ptem montes.

Roma

Virgil. *Quæ vna sibi septem muro circumdedit arces*
Propert. *Septem Vrbs alta iugis, toti quæ præsidet Orbi.*

Figurari etiam possunt septem hisce capitibus septem primi Reges, idest Romulus; Numa; Tullius Hostilius; Ancus Martius; Tar-
Flor. l. 1. quinius Priscus; Seruius Tullius; Tarquinius Superbus; cui tandem successere consules. En ergo sacris coloribus delineatus imperium, vt tanto iustius appareat, quanto multiplicatum scripturis tum profanis tum sacris. Hoc v-
LXXX-VI. num restat, quomodo Christus Imperatores cognouerit; vel reprobauerit? approbasse legimus primo in persona Octauiani Imperatoris, quando ei cum virgine matre comparuit.
LXXX-VII. Circulus etiam circa horam tertiam liquido,
Michael Vleurans Tractat. tom. 5. p. 205. n. 41 de Regem. Mundi. Velleius Pater. & puro Cælo, Orbem Solis repente ambijt, quo adumbrabatur Augusti tempore venturus, qui ipsum Solem, Mundumque totum fecisset, & regeret. Exinde Domini appellationem, vt homo declinauit Augustus. Imo cum eodem spectante ludos, à quodam mimo
LXXX-VIII. pronuntiatum esset. O Dominum æquum, & bonum, & adstantes, quasi de ipso dictum esset, exultantes approbassent, statim quidem manu, vultuquè indecoras adulationes repressit, & in sequenti die grauissimo corripuit edi-
cto, Dominumque se posthac appellari nè à LXXX-IX.
liberis quidem, aut nepotibus suis, vel seriò
vel ioco passus est. Visi etiam tres Soles, qui Idem L. 7. c. 23.
paulatim in vnū coierunt; mysterium scilicèt XC.
triū in Trinitate personarū, & in essentia vnius Dei sui: in quarum consortiū recipiendus na-
sciturus puer. Gratitudinis titulo Aram ma- Suidas in Aug. Sixtus Senēs. Biblioth. S. 2.
ximam in Capitolio extruxit Augustus cum huiusmodi latina inscriptione. *Ara Primogeniti Dei.* XCI.
Imperatoriam maiestatem approbauit II. quùm ab Herodianis interrogatus, lice-
ret censum dare Cæsari? respondit: *Reddite* XCII.
quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo. Vbi non sine mysterio verbum *sunt*, quòd dominium
significat, vt habet Scriptura Domini *est* ter- Ps. 23.
ra, & plenitudo eius: Orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Si esuriero non dicam Ps. 49.
tibi: meus *est* enim Orbis terræ, & plenitudo Cor. 1. 10
eius. Terra mea *est*; & vos coloni mei *estis*.
Si ergo reddi Cæsari iubet, quia Cæsaris *sunt*: Leuit. 25. n. 23.
Imperium Cæsaris approbat Christus. Approbauit iterum Christus in Pilato Cæsaris Præside, *nescis quia potestatem habeo dimittere vel crucifigere te*, respondit Christus. *Non*
haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi Io 19 11.
datum esset desuper. Nec iure poterat reproba- L. Imper. ff. de iur. omn. l. A. c. facere d. 4.
re, cum imperium nil aliud sit, quàm animaduersio in facinorosos homines, quòd cessare
non potest, nisi primeuæ innocentiæ homi- XCIII.
nes restituantur; sed cum in peius semper ruat Orbis, & suorum criminum magnitudine laboret, aliter saluus esse non potest, nisi confugiat ad seruitutem. Libertatis solamen, &
pharmacum monstrauit hāc seruitutem Chri- XCIV.
stus, cum ad edictum Cæsaris Augusti, describendi Orbem vniuersum, voluit, vt Ioseph à Galilæa de Ciuitate Nazareth in Iudæā in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem, quòd antequam Ioseph describeretur in albo, vt Verbum na-
sceretur homo, vndè statim, ac natus Roma- XCV.
no censui adscriptus: cuius census professione cum Romanus Ciuis Christus esse voluerit, non dubium quia Vrbem Romam Dominus Iesus auctam in hunc rerum apicem prouexerit, cuius ciuis census solutione voluit describi. Vti enim mystica notanda venit hæc taxa: cum numquam penitùs ab Orbe condito in hunc modum ne Babylonico quidem vel

Macedonico, vt non dicam minori cuiquam
regno concessum fuit. Sed cur Romanis Im-
peratoribus tam speciale est priuilegium? quia
Romani Imperatores meritò appellari possunt
XCVI. *Imperatores* quorum virtute, & felicitate con-
silij, maximis periculis seruitutis, atque interi-
tus liberamur; ita petit Imperatoris nomen.

Suaderi hoc potest (si verum quòd nomi-
na consona rebus) ex titulis, qui ab Impera-
toribus tùm vsurpantur, tùm possidentur.

Tituli, quibus imperialis decoratur maie-
stas, iidem ferè sunt, qui, & Pontifici dantur:
XCVII. Pontifex enim, & Imperator cum ab eadem
causa ad eundem ferè finem licet diuerso me-
dio veniant; videntur conuenire in nomine,
licèt discrepent in significatu. *Duæ sunt* (scri-
XCVIII bit Iacobus Faber Stapulensis) *in fidelium re-
publica summæ potestates, vna ecclesiastica, quæ
Pontificia dicitur, & altera secularis, quæ Regia.
In prima debet esse vnus Monarcha ad rem sa-
cram in optimo statu continuandam, & hic Sum-
mus Pontifex. In secunda, vnus Monarcha ad
rerum secularium moderationem, & ad bella
christiana contra hostem religionis conficienda, &
hic Imperator christianorum: Monarcha in sacris
Aaron, Eleazarus, Phinees; Monarcha in rebus
secularium, & bellorum gerendorum Moses, Io-
XCIX. sue &c. Nec debent hæc officia confundi. Quia
& in rebus sacris, secularis Monarcha sacro Mo-
narchæ, & constituto eius debet parère. E contra
sacer Monarcha seculari Monarchæ rerum tempo-
ralium moderationem, & bellorum gerendorum
Christi relinquere auctoritatem.* Indè est quòd
sicut Papa[a] est Dei Vicarius in spiritualibus.
C. Ita Imperator Dei[b] Vicarius est in temporali-
bus. Vterquè ab eadem æquiuoca Prima cau-
sa spiritualibus, & ciuilibus respectiuè funda-
tus[c]. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædifi-
cabo Ecclesiam meam. Pasce oues meas:* Simo-
ni Christus. Sic Dauidi Dominus.[d] *Ego vn-
xi te in Regem super Israel; dedique tibi domum
Israel, & Iuda.* Quibus concordat Sapientia.[e]
Vbi ministri regni Dei Reges vocantur.

CI. Imperatoris secundus titulus est (si anti-
quos consulas) licet humiliùs Christianissimi
loquantur moderni Imperatores, quod Papa
dicitur in temporalibus, vt notat Baldus. Et si-
cut Papa in spiritualibus appellatur Sanctissi-
mus: in tēporalibus Imperator dicitur[a] Sa-
cratissimus[b] Sanctissimus.[c] Religiosissimus.

Paul. Oros. 6. c. 21. — *Cicero 4. Philip.* — *a c. quãdo cauf. 24. q. 1.* — *b L. beneã Zenone C. de quadri. prascript.* — *Bald. l. 1. C. de tore. aoret an nul.* — *c Mat. 16 n. 18.* — *d 2. Reg. ca. 6. n. 5.* — *e 1. §. Marchio est. qui feu. dar. poss.* — *a l. 1. ff. de Iust. et Iure Au. th. Insiu rand. Re-*

Sicut Papa est[d] Deus in terris ita Im-
perator Deus in terris dicitur. Et sicut
Deus[e] princeps in Cælis, sic Imperator Vica- CII.
rius, & eum Deus dominatorem in verita-
te constituit in terris, & iustitia. Indè est
quòd toties *Diui* appellantur Imperatores, vt
videre est in Codice, Institutionibus, & Au- CIII.
thenticis. Aliàs Imperatores Papæ; & non
Dei dicerentur Vicarij in temporalibus; quod
falsum, vt patet ex inscriptione. Leopoldus
v. gratia *Dei gratia electus Romanorum Impe-
rator semper Augustus, ac Germaniæ Hungariæ,
Bohemiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Au-
striæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Car-
niolæ, & Vuitemberga &c. Comes Tirolis &c.* CIV.
Non ergo Sedis Apostolicæ gratia, vt Epi-
scopi, Patriarchæ (excepto tamen Venetia-
rum Patriarcha, qui speciali priuilegio, *Dei
gratia* inscribitur Patriarcha) sed Dei: à quo CV.
Dij terræ iustè vocantur, si tamen cum Dij ap-
pellantur Dei seruos se fateantur; haud sui
obliuiscentes gradum, qui de limo terræ for-
mati sunt, in Cælum conscendere, & super a-
stra exaltare solium præsumant, vti impij Ca-
ligula, & Domitianus, qui inter Imperatores,
Domini, & Dij voluerunt primi adorari. Vel
vt apostata ille Iulianus, ad cuius pedes, Sar- CVI.
racenorum Reguli genibus nixi ceu Mundi
Dominum visi sunt adorare.

Antiquitùs cum in vno eodemquè staret
Sacerdotis, & Regis potestas; Pontificis dona- CVII.
bantur nomine Imperatores.

Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.

Sed *cum ad verum ventum est.* (Nicolaus
Papa ad Michaelem Imperatorem) *vltra
sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec
Pontifex nomen Imperatoris vsurpauit;* sed CVIII.
vtrique proprio intendentes obiecto, diuer-
sis medijs pergunt ad finem: Pontifex vt do-
ctrinæ sermone æternam comparet felicita-
tem; Rex vero armorum strepitu ciuilem pro- CIX.
tegat politiam, pacem scilicèt, quæ anima
corporis politici est. Nullus Imperatorem
pro titulo vrgebit, quando contentus tribuna-
li, altare haud tentet ascendere. Satis Impe-
ratori post Papam à dextris immediatè sedère;
& hoc spirituale habet quòd in coronatione
inter alias ceremonias, à canonicis Sancti Pe-
tri in canonicum, & fratrem recipiatur. Sic
post coronationem in canonicum, & fratrem CX.
Eccle-

Restaur. Castal. de Imp. Tr. 10. 5. q. 18 — *b L. quoniam ff. de Nat. rest.* — *c l. vnam ff. de leg. 2.* — *d c. quãdo de cauf. 24. q. 1.* — *e l. iubemus 10. Cod. de S. Eccl. l. 23 Imper. C. de nupt.* — *Bald. c. 1 de pace Constan.* — *L. 1. §. si quid C. de Vet. Iur. enucl.* — *Glos. ad l. iubem. C. de S. S. Eccles.* — *Paul. Castren. in prob. Cod. n. 5.* — *Theat. Vit. hum. p. 30. lit. A.* — *Ammia. l. 39.* — *Theat. Vit. hum. D. liter. e. 410.* — *c. 6. cum d. 96.* — *Restaur. Castal. Tract. 10. 5. p. 64. n. 10.*

Ecclesiæ Lateranensis. Quo titulo forsan
(nõ subdiaconatus, vt vulgò dicitur) Pontifici
in missa ministrat ferendo calicem, & similia.
Alij tituli, quos à deuictis populis, & subactis
prouincijs, sibi sumpsit, atque vsurpauit Im-
perator, puta Alemanicus, Gothicus, Fran-
cicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Van-
dalicus, Africanus, Pius, Felix, Inclytus, Vi-
ctor, ac Triumphator, semper Augustus; vi-
deri possunt in prohemio Institutionum, Di-
CXI. gestorum, & Codicis.

Circa *Augusti* cognomentum, primùm O-
ctauio à Senatu volunt impositum: ob regimi-
nis felicitatem, indè successoribus vsurpatum:
Ductum vel ab augendo, quod Imperator fi-
nes imperij prorogare debeat; vt in corona-
tione curare solent. Vel ab augurio Augu-
stus, quasi sacer veneratione dignus, & bonis
inauguratus auibus.

Glossa c. intellecto de Iureiur.

Sancta vocant Augusta Patres, Augusta vo-
camus,
Templa Sacerdotum, rite sacrata manu
Huius, & augurium dependet origine verbi.
Et quodcumque sua Iupiter auget ope.

Ouid. 1. Fastor.

Is inter imperiales titulos Romano popu-
lo charior fuisse creditur; vtpotè cùm Pœnus,
& Romanus eodem tempore paribus votis, ac
viribus imperium Orbis agitaret. Fati decre-
tum, vt semper validos aduersarios, & compe-
titores Reges habeant, qui eorum superbiam
CXII. & dominandi libidinem quasi catena circum-
dent. Magnus ille Franciscus Primus Gallo-
rum Rex, infensum habuit Carolum V. qui
licèt redemptor Vrbis, & Orbis gladij sui cla-
uo, Francisci fixisset fortunam: Eodem tem-
pore tamẽ à Solimano Turcarum Monarcha,
& Othomanicæ tyrannidis columna insidijs,
& armis fatigabatur, ita vt Carolus, Franci-
scus, & Solimanus adinuicem obstantes, &
pugnantes alter alteri petra esset scandali. Sic
enim in Fatis, quod ad Cælorum analogiam,
mutuo obscurentur lumina Mundi.

Florus 2. c. 2.

Ad *Augusti* cognomentum redeamus, quod
CXIII. sui superbum origine Tacitum loquacem fe-
cit, & priuatæ domus esse dixerit, retinere sua:
regiæ verò de alienis certare. Quo voto Im-
peratorem Diocletianum edicto sanxisse cre-
do, vt in posterum Persarum more, haud ali-
CXIV. ter quàm Deus adoraretur Imperator; ac Prin-
cipem adituri, eius pedibus acciderent, ipsos-
que oscularentur. Cum antea Imperator in
modũ iudicũ salutaretur, & chlamyde purpu-
rea duntaxat à priuato habitu discerneretur.
Vt sic, & militibus, penes quos eligendi, &
deponendi Imperatorem, posthac Cæsaris, sta-
ret Sacrosancta maiestas: vndè Maiestatem
moribus prisci Romani venerabilem, quam
postea sequentes vitijs odiosam, ritu, & vesti-
tu speciosam fecère. Tantam miratus Maie- CXV.
statem Athalaricus Gothorum Rex, ait. *Si-*
ne dubio Deus terrenus est Imperator, contra quem
quicumque manum leuare annixus fuerit, ipse sui
sanguinis reus erit. Paucis mutatis idem rescri-
psit Theatrum Nouissimum Humanæ vitæ.
Cum Vestgothorum Rex Constantinopolim
veniẽs laxatum omnibus curis animum inspi-
ciendæ ædificiorum, operumque magnificen-
tiæ impendit: ac deinceps regiam Imperatoris
Theodosij ingrediens, & obsequia variaque
officia conspiciens, quasi in stuporem versus:
Ea (inquit) *cerno, quæ sæpè incredulus audiebam:*
sine dubio Deus terrenus &c. Rarò prodibant
in publicum, & id nonnisi lecticis tensisque,
& densissima armatorum testudine vallati. Ad
eorum Maiestatem pertinebat, quod non
nisi scripto, adirentur etiam præsentes. Ti-
tus Imperator quùm admoneretur ab ami- CXVI.
cis, quòd vltra posse rogantibus pollicere-
tur, respondit: non oportere quemquam à
Cæsaris colloquio tristem discedere. CXVII.

Auentin. 1. Annal. Boiorum.

Christ. Matth. de 4 Monar. Theodos. M.

p. 91. in verb. Maiestas.

Tacit. An. 4.

Sueton.

Ad huius capitis coronidem, hoc vnum
restat, quo gradu ab imo terræ ad Cæli fasti-
gium (tale est Imperiale solium) perueniant
homines? Dij enim terræ vel populorum op- CXIX.
pressione fiunt, & tunc tyranni non Reges; aut
populorum donatione, vt fecerunt Romani,
postquã extincto Pompeio, solus Cæsar victor CXX.
superuixit in Vrbe, nec ei populus amplius
resistere posset, omnique libertatis recuperan-
dæ spe sublata, cum militem donis, populum
annona, cunctos dulcedine pellexisset: insur-
gere paulatim munia Senatus, Magistratuum,
legum in se trahere, nullo aduersante cũ fero-
cissimi per acies, aut proscriptione cecidissent:
cæteri nobilium, quanto quis seruitio prom-
ptior, opibus, & honoribus extollerentur: ac
nouis ex rebus aucti tuta, & præsentia quàm
vetera, & periculosa mallent; ex Aristocratia
Monarchia facta est, legem ferente populo, *Re-*
giam dictam, quia in ipsa de transferendo in
Regem

Tacit. An. 1.

Regem populare ius ageretur, vt vim quam patiebantur, occultarent: tunc enim donamus, cum retinere non possumus. Vel successione descendentium in maiores. Vel Dei extraordinario iudicio vt Saul, Dauid.

Romanorum Imperium quomodo tam in prima Romuli monarchia, vel in Aristocratia a morte Tarquinij vitam habente; quàm in secunda cum ob Cæsaris libidinosam dominationē sub seruitute redière Romani sanguine cœperit: sanguine succreuerit, sanguine finem habuerit, abundè iam diximus. Verum vt quæstioni satisfaciamus, rectoque tramite ad Gallo Germanicum pergamus Imperium Imperatorum perbreuem subscribam catalogum.

Ad Imperium prouecti fuere.

Armorum vi.

Iulius Cæsar.
Augustus quando vnà Lepidus, & Anton. vti paternam hæreditatē inter se Romanum diuisere Imperium. Diuisioni, tabula proscriptionis adiuncta, qua in hostes gladiū exercere fas esset; Ciceronis facundo sanguine, vt par erat, Orbis delineata diuisione.
M. Philippus Arabs.
Trebonianus Gallus.
Maximus qui cum sequentibus Tyranni non Imperatores.
Maioranus.
Seuerus.
Anthemius.
Anicius Olybrius.
Glycerius.
Iulius Nepos.
Orestes.
Augustulus.
Heracleonas.
Tiberius III.
Philippicus Bardanes.
Nicephorus.

Hi omnes vi, dolo, versutia alienis inhiātes ex domo priuata imperiale ascendère culmen.

Electione.

Tiberius si à Senatu electum credimus, cum Tiberius speciē recusantis, militibus stipatus animos Senatorum impulerit.
Tiberius Claudius Nero, electione à militibus casu facta.
Sergius Galba.
Vitellius.
Flauius Vespasianus.
Titus Vespasianus.
Nerua.
Traianus.
Adrianus.
Antoninus Pius.
Comodus.
Pertinax.
Seuerus Pertinax.
Opilius Macrinus.
Alexander Seuerus.
Maximinus Thrax.
Gordiani.
Maximus Pupienus.
Clodius Balbinus.
M. Antonius Gordianus.
Decius.
Trebonianus Gallus.
Valerianus.
Claudius.
Valerius Aurelianus.
M. Claudius Tacitus.
M. Aurelius Probus.
M. Aurelius Carus.
Valerius Diocletianus
Va-

Successione.

Caligula.
Flauius Domitianus.
Bassianus Caracalla.
Geta.
Gallienus *Pessimi omnes.*
Constantinus M.
Constantinus II. Constans, & Constantius fratres.
Arcadius, & Honorius.
Theodosius II.
Valentinianus III.
Constantinus III.
Constantinus IV.
Iustinianus II.
Constantinus Copronimus.
Leo IV.
Constantinus VI.
Irene tutrix Constantini VI.

Valerius Maximianus Herculeus.
Constantius Chlorus, & collegæ.
C. Valerius Licinius.
Iulianus Apostata.
Valentinianus I. Valens collegæ.
Theodosius M.
Martianus.
Leo Magnus.
Leo Iunior.
Zeno

Pretio.

Claudius, qui Cæsarum primus fidem militis promissione quinorum denorū pignorauit.
Domitius Nero.
Saluius Otho.
Didius Iulianus, cum milites plus offerēti sub hasta imperium exponerent.
Marcus Anton. Bassianus, vel Heliogabalus.
Iustinus I.

Zeno Isauricus.
Anastasius Dicorus.
Iustinianus M.
Iustinus II.
Tiberius II.
Mauritius Cappadox.
Phocas.
Heraclius.
Constans II.
Arthemius, vel Anastasius II.
Theodosius III.
Leo III. Isaurus.
Irene tutrix Constantini VI.

Hi

Hi omnes vel populi, vel militum, vel Senatus, vel Episcoporum (vt Anastasij dicori temporibus inolæuit) plausu; electionis titulo imperialem meriti sunt coronam. Eorum non pauci cognoscentes solius Dei esse tribus digitis appendere Orbem terræ; tantum onus humeris suis impar reformidantes, non nisi coacti Mundi arripuère clauum. Eorum successores, si quæras. Progredere in

CAPVT QVARTVM.

De Imperio Romano.

1 *Mortalia omnia mutantur.*
Quælibet Respublica mutabilis.
2 *Regna fato pereunt*. 5.
3 *Discordia vtitur Deus ad disperdenda regna*. 7.
4 *Imperium debet terminis coerceri.*
6 *Imperij diuisio facta à Constantino M.*
8 *Imperij diuisio, eiusdem ruina.*
10 *Ab Aquilone omne malum.*
11 *Alaricus Gothicus Italiam primus inuadit*. 13.18.
12 *Arma fideicomitti non debent extraneis.*
15 *Alaricus vincitur à Stilichone.*
16 *Italiæ miser status*. 14.29.30.
perfidia Stiliconis. 19.
17 *Radagaisus Scytha in Italiam: vincitur.*
19 *Roma auro vitam redimit*. 23.
20 *Honorij Imperatoris ignauia, socordia*. 21. 22. *perfidia*. 24.29.
22 *Alaricus instigatus, & coactus Honorij superbia, perfidia, Romam capit*. 23.24.25.
Romam depopulatur. 28.
26 *Placidia Honorij soror captiua.*
27 *Alaricus renuntiat solium imperiale.*
29 *Roma capta, Gallina creditur*. 63.
30 *Romani imperij ruina.*
31 *Tyranni, qui dilaniarunt imperium.*
32 *Italia non respirauit vsque ad Carolum M.*
33 *Sub Augustulo cadit Occidentis imperium.*
35 *Ius coronandi Imperatorem antiquitùs penès Patriarchas.*
36 *Non coronabantur Imper. nisi prius fidem catholicam iurarent.*
38 *Imperatores cum Hæresiarchæ, quomodo à Pontificibus puniti.*
39 *Pontificum mos ad Imperatorem recurrere Pontifex Gregorius destitit. & cur?*
40 *Carolus M. Ecclesiam liberat à vexatione Longobardorum.*
41 *Aistulphus Rex Longobar. Ecclesiam aggreditur.*
42 *Stephanus II. ad Carolum M. in Gallia confugit.*
43 *Barbarorum mira religio ergà Pontificem per eorum transeuntem castra.*
44 *Pipinus, & Carolus M. Pontifici obuiant tentesimo ab vrbe lapide.*
45 *Pipinus, & Carolus M. Italiam pergunt in Longobardos.*
46 *Aistulphus iterùm mouet in Eccles. iam Pipino recedente.*
47 *Aistulphus moritur ab apro percussus.*
48 *Constantinus Imper. sacras demolitur imagines.*
49 *Desiderius Longob. Rex in Ecclesiam molitur.*
50 *Desiderius Romam properat Pontificem proditurus deuotionis prætexto.*
51 *Desider. Longob. Rex Episcopatus occupat.*
52 *Carolus M. contra Desiderium in Italiam pergit.*
53 *Mortaria, cur sic appellata.*
54 *Desid. Longob. Rex capitur à Carolo Mag.*
55 *Longobardi rebellant à Carolo M.*
55 *Car. M. in Italiam regreditur contra rebelles.*
56 *Aragisus Dux Beneuentanus Carolo M. cum bonis se dat.*
57 *Adalgisus recuperaturus paternum regnum cum Carolo M. congrediens, victus moritur.*
59 *Carol. M. ex Gallia iterùm Romam pergit ad pacandos tumultus.*
60 *Imperium quomodò vacaret.*
61 *Carol. M. eligitur Imperator.*
62 *Imperium quid sit?*
64 *Imperium quomodo nullius factum.*

MOR-

I.
ORTALITAS, quę antiqua Græcorum ęquauit regna, & Romanorum humiliauit. Omnia consumit tempus, nec quicquam stabile est sub Sole. *Zelof.* Omniaque mortali mutantur lege creata. *Manilius l.1. Astro.* Quælibet politia, si ab initio; & constitutionem, & auxesim habere contigerit, naturæ cursu, & in contrarium illa mutabitur. Quemadmodum ferro rubigo, ligno vermiculi ac teredones agnascentes perniciem afferunt, etiamsi cuncta externa nocumenta effugiant, ab istis tamen, quæ agnata habent, absumuntur: hoc pacto, & cuilibet Reipublicæ pro natura ipsius, quædam adnascitur, & adhæret peculiaris malitia. *Polyb. 6.*

II. Mortalitati accedit Fatum, quo vt apud Liuium testatur Annibal, Grandiora Imperia (saltem in se) ruere debent; & si foris hostem non habeant, Domi inueniunt. *Lib. 3.* Deus, quia Rex Regum, & Dominantium Dominus vult adorari, graui fatigatur Zelotypia, ne ad vnum totius Orbis deuoluatur potestas, vt agnoscamus terram eius esse, & nos colonos. *Leuit. 25. 3.* Inde Lucanus.

Phar. 1. *In se magna ruunt. Lætis hunc Numina rebus*
Crescendi posuere modum.

Hæc Dei lex est (Cyprianus ad Demetrium) *vt infirmentur fortia, & magna minuantur; & cum infirmata, & diminuta fuerint, finiantur.* Diminuendi modum attende. Quod enim diabolico spiritu Macchiauellus euomuit; *Diuide, & impera* dominandi libidine; Deus

III. vt potentes de sede deponeret, & exaltaret humiles, diuidit, & disperdit. *Genes. 49 n.7.* Hoc voto Cælũ affectasse Gigantes habentur pro certo, quia terra esset labij vnius, & sermonum eorundem. *Genes. 11 n.1.* Solaque discordia Deum obstitisse legimus, ne Cælum ascenderent. *Venite descendamus igitur, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui. Atque diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt ædificare ciuitatem.* *num. 9.* Interrogatus enim in Trinitatis conclaui Deus pater, qua basi Cælum conscensuros crederet, respondit: *Ecce vnus populus, & vnum labium omnibus, cæperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.* *num. 6.* En turris petra angularis, concordia. *Venite igitur descendamus, & confundamus.* Labitur enim, qui confunditur, & disperditur. Huc facit Lucani declamatio in Romanos, tunc præcipites cum diuisos.

Tu causa malorum
Facta tribus Dominis communis Roma, nec vnquam *Phar. 1.*
In turbam missi feralia fœdera regni.

Iam Romæ corpus exuberante capite; vel tantæ moli, qualis est Orbis, cum exiguum staret caput, Romam quæ haud solam Vrbem sed Orbem exigebat in membra, eo credẽtem dirigere oculos, quo nec præbet lumina Titan, ruere necesse erat nisi intra terminos coerceretur imperium, vt Augustus decreuerat, teste Tacito. IV. *An. 1. c. 11. n. 8.* Præuidit Augustus, at morte preuentus non prouidit. Ab Augusto vsque ad Constantinum Magnum, Imperium tam latè diffusum inter fatales terminos agnouit Euphratem sicut testantur ante Tiberium exẽpla Crassi; post, Imperatorum Cari, Valeriani, Iuliani Apostatæ solo fato cadentium: V. dum enim imperij libido nouos suspicabatur Orbes, Orbis in Orbe astra angustiarunt terminos; cum Roma illa, quæ Termino primas sacrauit aras, visa est non pollère iustitia. Magnus Constantinus credens Orbi non vnam sufficere Romam, procreauit sororem, quam nouam Romam vocauit; vt Occidentem illa, Orientem regeret ista. VI. Nec satis, adhuc videbatur monstrum; tanto corpori exiguum caput. Discerpsit igitur, & in quatuor partes distrahens imperium, Constantino suo primogenito Transalpinas dedit prouincias Galliam Hispaniam, Britãniam, Germaniam. Cõstanti assignauit Italiam, Africam Illyricum. Constantio tertiam partem, scilicet Thraciã, Dalmatiam, Asiam. Et ita imperium disperdidit, cum diuisit?

VII. *Tu causa malorum.*
Facta tribus Dominis communis Roma, nec *Lucan. 1.*
vnquam
In turbam missi feralia fœdera regni
O malè concordes, nimiaque cupidine cæci,
Quid miscère iuuat vires, Orbemque tenère
In medio? dum terra fretum, terramq; leuauit.
Aer, & longi voluent Titana labores,
Noxque diem Cælo totidem per signa sequetur.
Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit, nec gentibus vllis
Cre-

Credite, nec longe fatorum exempla petantur:
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Non ergo mirum, si & nouæ Romæ sint
fraterno irrigatæ sanguine turres. Imperium
paterno amore diuisum, Bello, & fratricidio
VIII. est reintegratum, plaudēte natura, vnum peri-
re, ne periret vnitas. Vsque ad Theodosium
Imperij indiuisus circulus, à centro maiestatis
aberrarunt barbari. Mortuo Theodosio inter
filios Arcadium, & Honorium distractum
IX. imperium, quod anteà vnitum diuidebat ho-
stes, discerptum postmodùm ad sui excidium
congregauit barbaros. Ab Aquilone venère,
X. 1. n. 14. vaticinãte propheta: *Ab Aquilone pandetur om-
ne malum super omnes habitatores terræ. Quia
Hierem. n. 14. ecce ego conuocabo omnes cognationes Regnorum
XI. Aquilonis.* Alaricus Gothorum Rex fulmen
fuit, quod Honorij exacutum socordia, &
Stiliconis Consulis perfidia, imperij Romani
statuam percussit non in pedibus, sed in capite,
vt faciliùs diuellerentur membra. Armis iner-
XII. mes Romani, disciplina sepulta, Barbarorum
copijs fideicomittebant castra, ciuibusquè de-
spectis, Aquilæ dabantur Barbaris. Vidère
est orationem Synesij Cyrenarum Antistitis
Sigon. lib. 10. de Occid. Imp. ad Imper. Arcadium. Debet (inquit) *Rex assi-
due cum militibus suis versari; in primis autem
cum ijs, quos agri, quos Vrbes, quos deniquè vni-
uersa regio, quæ illius imperio paret, propugnato-
res dat, & custodes Reipublicæ, ac legum, sub qui-
bus cōstituti sunt. Hi enim sunt quos Plato canibus
similes esse dicit. Sed nequè Pastor vnquàm cum
canibus lupos collocabit. Nam si quando in ca-
nibus imbecillitatem, aut ignauiam aliquam ani-
maduerterint, & ipsos canes, & gregem, &
pastorem deniquè ipsum aggredientur: nequè legis-
lator vnquàm arma concedet ijs, qui non sunt
nati, & educati sub ipsius legibus. Nullum enim
ab his pignus beneuolentiæ habet. Est enim ho-
minis audacioris, cum videat iuuentutem alibi
educatam, sine moribus viuentem, sua in regio-
ne arma tractantem, non extimescere, nec videre,
Tantali saxum tenui filo appensum impendere
Reip. nam tum eam externi milites inuadent, cum
rem sibi benè cessuram æstimabunt, ac sane iam
huius mali velitationes quædam fiunt, iamquè
nonnullæ partes imperij per idem vt corporis la-
borant, cum non possint ea, quæ aliena sunt, cum
ipso corpore coalescere, & ad harmoniam sanam
reduci. Secernenda autem esse tum à corporibus,
tum à Ciuitatibus ea omnia, quæ sunt in his alie-
na, & medici, & Imperatores censent. Qui ve-
rò exercitum non conscribit, qui illis opponi possit,
& veluti illi domestici sint, vacationem militiæ
petentibus multis permittit, suosque alijs rebus
operam dare concedit, quid aliud quàm in propriã
perniciem ruit? Cum æquum esset istos Scythas,
qui hic arma gestant, persequi, & ab ipsa agricul-
tura propugnatores accersere, & delectus adeo
acres habere, vt philosophi ex scholis, opifex ex
officinis, populi ex theatris euocarentur. Quomo-
do enim ferre possumus, partes viriles in nostra
Republica alienorum, & externorum esse, &
fortissimum imperium concedere alijs Bellicæ glo-
riæ principatum, neque enim dubitandum est, fore
vt illi aliquando armis instructi hominum vrba-
norum se dominos esse velint. Quod priusquam
eueniat, reuocandi sunt nobis Romanorum animi,
& ita assuefaciendi, vt ipsi suo Marte vincere,
& possint, & velint, nec omnino societatem
vllam cum barbaris ineant, sed eos omnes despi-
ciant, omniquè loco funditus pellant. Primum
igitur magistratu eijciantur, & procul à curiæ ho-
noribus arceantur, quibus per summum dedecus
ea obuenerunt, & quæ diu apud Romanos habita
sunt, & re ipsa fuerunt honestissima. Nam, &
Deam Themidem, quæ Senatui, & Bellonam,
quæ exercitui præsidet, obuelare se arbitror, cum
cernant hominem penula scortea indutum, ducem
esse chlamydatorum, & vilosam pellem exuen-
tem togam sumere, & de summa rerum cum Ro-
mano Magistratu consulere propè ipsum Consulē
sedentem, longè post eum sedentibus ijs, quibus
honos ille iure optimo debebatur. Atquè illos eos-
dem, vbi paululum è curia egressi fuerint, &
pelles suas rursum induere, togamquè Romanam
deridere, quod impediat ensis eductionem. Apud
nos exercitus Magni sunt, nostriquè serui Scythis
sanguine coniuncti, qui, nescio quo infelici Fato
in Romanum imperium influxerunt. Illi suos du-
ces habent magnæ auctoritatis viros non solum
apud eos ipsos, sed etiam apud nos. Quod ma-
lum nostra dedit socordia nobis. Præter eos autem
milites, quos iam habent, seruos etiam nostros ip-
sis accessuros existimate. Hæc igitur nobis muni-
tio demolienda. Purganda sunt Imperatoris ca-
stra non aliter, ac cumulus tritici, cunctos autem
Scythas Romani, quibus cum illis res est, manu,
& consilio antecedunt. Scythas autem istos, &
narrat Herodotus, & nos ipsi cernimus morbo ti-*

miditatis laborare. Hi enim sunt, qui vbiq; terrarum seruitia explent, quique sedem stabilem nunquam habuerunt, qui sedibus suis sæpè à multis expulsi, nostra ætate ad nos venerunt, non animo bellandi, verum supplices, cum rursus finibus suis moti essent. Cum autem Romanorum mores, sicuti in supplices decuit, humanissimos, & non arma experti essent, barbari, quàm par fuit, gratiam retulerunt: Nam insolentes facti beneficium non agnouerunt. Quo nomine cum patri tuo aduersus ipsos armato meritas pœnas dedissent, rursus ad misericordiam eius confugientes, supplices se vnà cum vxoribus suis ad pedes eius proiecerunt. Ille vero supplicantes erexit, & Belli socios asciuit, & ciuitate donauit, & omnium bonorum participes fecit, & partem Romani agri eis attribuit. At illi propterea quod pater tuus mitem se eis præbuit, nos in hunc vsque diem derident. Quæ fama humanitatis nostræ etiam vicini eorum ad nos veniunt, aduentant enim sagittarij equites petentes, vt eos complectamur, illosque nobis vtpote multo se inferiores exemplum proponunt. At difficile est istos expellere. Si me audies, difficultas illa facile tolletur, si militum numerum adauxeris, si Romanos ad virtutem excitaueris, si legiones domesticas scripseris, si aduersus barbaros istos animo vehementi, & concitato vteris. Nam mox vel agriculturæ operam ipsi dabunt, vel eodem itinere, quo venerunt, fugam capescent, & annuntiabunt ijs, qui trans Istrum incolunt, non amplius esse apud Romanos illam facilitatem, sed eos ducem habere iuuenem quendam excelsi animi, qui etiam insontem

XIII. *temreprehendere possit.* Hunc sermonem vaticinio plenum cum audisset nec timuisset Arcadius, factum est vt prouincijs barbari non contenti, Italiam quasi paternam repeterent Domum. *Viginti, & eo amplius anni sunt, cum inter Constantinopolim,* loquitur Hieronymus, *& Alpes Iulias quotidie Romanus sanguis effunditur Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni instant, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, & ingenua, nobiliaque corpora his belluis fuere ludibrio? capti Episcopi, interfecti præsbyteri, & diuersorum officia clericorum, subuersæ ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effossæ reliquiæ. Romanus*

Ep 3. sub anno 400. ex Sigon. de Occid. Imper. in Honor.

Orbis ruit. Quid putas nunc habere animi Corinthios Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamque Græciam, quibus imperant barbari? Hæc scribente Hieronymo ante irruptionem Gotthicam in Italiam, ab eis maximam fuisse oc-
cupatam perspicitur partem. Ad Alaricum XIV.
regrediamur, qui Gotthis, Alanis, Hunnisque aliquot subsequentibus ex inferiore Pannonia digressus Tridentum versus, indè per Tridentinum saltum in Venetiam tunc prouinciam. 14. Kal. Septembris descendit; eo Fortuna duce.

Ingressus, solo peragens cum murmure Bellum
Protento leuiter frangebat mœnia conto
Irridens scopulos, quamuis adamante rigentes Claud.
Turribus inualidis, fragiles procumbere muri,
Ferrataquè Getis vltro se pandere portæ.

Ab omnibus, propè iam capta Roma, suba- XV.
ctaque vno impetu Belli Italia cum crederetur; multiquè iam de fuga cogitarent. Redit cum exercitu Stilico, à quo tribus prælijs barbarus profligatus aufugit

Tuquè non paruum Getico Verona triumpho Idem.
Adiungis cumulum. Nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausonijs, aut mœnia vindicis Hastæ.

Elapso Alarico, Stilico criminatur, quòd eum cum perdere posset, nollet, vt Honorij
ruina filio suo imperium erigeret. Quid enim XVI.
(teste Orosio) quod Alaricus sæpè victus, sæpè conclusus, semper fuerit dimissus? Post primam ab Alarico inuasionem Italię factam Anno 405. Radagaisus Scytha depredandi cupi-
dine illectus, cum ducentis millibus armato- XVII.
rum (quadringenta millia dicunt alij) ruit in Italiam: Omnibusquè Ciuitatibus Venetæ prouinciæ partim vi, partim metu superatis,
Romam properat. Cumquè *agmine ingenti* 5. de Ciu. Dei.
(Augustinus) *& immani iam in Vrbis vicinia constitutus Romanis ceruicibus imminèret, vno die tanta celeritate victus est, vt ne vno quidem non dicam extincto, sed nec vulnerato Romanorum multo amplius, quàm centum millium prosternerentur eius exercitus, atque ipse cum filijs mox captus pœna debita necaretur.* Aliorum tyrannorum, qui barbarorum captata occasione in imperium conspirarunt, subticeo perfidiam;
Interim Alaricus, qui Stiliconis dolo in Epi- XVIII.
ro Arcadij hibernauerat, vt temporis opportunitate, hostiliq; manu fortem faceret seditionem, diù irruptionis tempus cum expe-

ctasset,

ctaſſet,ſe illuſum credens, Legatos Rauennam
ad Stiliconem miſit, pecuniam poſcens pro
mora, quam gratia eius habuerat in Epiro.
XIX. Agitata in Senatu petitione, concluſum
auro vitam Romanis redimere. Interim
Stilico læſæ maieſtatis conuictus ad capi-
tale abſtrahitur ſupplicium. Stiliconis mor-
te comperta, barbari noua mollientes Ala-
ricum ſollicitant; ille autem inducias cum
XX. Stilicone factas ſeruandas opponens, Legatos
de pace ad Honorium mittit: qui nec Belli, nec
pacis gnarus, neſciens quantū poſſet contem-
pta barbaries, Alaricum deſpiciens, nec pacem
quæſiuit nec Bellum ordinauit. Repentè igi-
XXI. tur clauſtris Alpium Noricarum refractis ſe-
cundò irrupit Alaricus; Rauenna tunc Occi-
dentalis imperij ſedes primum inuaſa: *vel ter-
ram date, vel Bellum accipite?* clamabat Ala-
ricus ad valuas. Imperatoris eſt (reſpondit Ho-
norius) legem dare, non recipere. Prioris
expeditionis vmbram haberet in futuræ mor-
tis præludium. Hoc accepto reſponſo incen-
XXII. ſus Alaricus (attendite quæſo Honorij ſuper-
biam, Alarici patientiam: Romam diripuit,
Alarici quidem ferrum, ſed Honorij tumidi-
tate tractatum) progreſſus Vrbem, cinxit exer-
citu. Auxilijs deſtituti Romani, conſentien-
te Honorio, quinque millibus auri ponderi-
bus; argenti triginta; tunicarum ſericarum
XXIII. quatuor millibus; pellium coccinearum tribus
millibus, coacti ſunt ab incendio patriam re-
dimere. Pacto fœdere, ſtatimquè violato ne-
XXIV. gauit Honorius ſtare promiſſis. Alaricus è
contra collacrymans eius vrbis excidium, quæ
orbis caput erat, iterùm legationis titulo Epi-
ſcopos miſit hortatum, ne culpa ſua ſineret Vr-
bem Mundi dominam incendio donari; Sena-
tores, ad quorum pedes iam prouoluti reges,
modo ſeruire barbaris; æquis conditionibus
XXV. pacem componeret. Alaricum paucis ſedho-
neſtis contentum in omnibus contrà impe-
rij hoſtes ſtrenuè ſe profuturum. Tanta Ala-
rici moderatione elati Romani, quaſi Fortu-
nam clauo tenerent, Bellum indixère. Alari-
cus Romam properat, ciuibus euocatis Ho-
norij exponit iniquitatem; Vrbem expugna-
turus minatur, ni vnà ſecum Romani Honoriū
cogerēt ad ſalutem. O' pia barbaries, cum Ro-
XXVI. mam teneret Romā offert Honorio. Ceſſère vn-
diquè auguſtiati Romani, in obſidem Placidia

Honorij ſorore data. Sedebat Alaricus in
throno, qui decorum ducens (licet inſolitum
barbaris) imperia donare, Attalo Vrbis Præ-
fecto imperialibus inſignibus redimito augu-
ſtale renuntiat ſolium. O pia barbaries, ò
humana, ò prodiga non tàm armis, quàm XXVII.
moribus viciſti Romanos. Honorius indè
perterritus obtulit pacem. Annuit Alaricus,
& pro ſedibus Gallia contentus, cum ad lo-
ca ſibi pergeret aſſignata, noua circumuentus
fraude Sauri (qui cum trecentis militibus in
Gotthos iam pacatos inuectus, pacta temeran-
do, percuſſerat) rabie accenſus, Romam re- XXVIII.
greditur, & dolum dolo decipiendo, inſidijs
Roma potitur. Statimquè. *Ad ſtridulæ bucci-
næ ſonum, Gotthorumquè clamorem lugubri op-
preſſa metu domina Orbis Roma contremuit?
Vbi tunc nobilitatis ordo? vbi certi, & diſtincti
nobilitatis gradus? permixta omnia, & timore
confuſa. Omni Domui planctus, & æqualis
fuit per cunctos pauor. Vnum erat ſeruus, & no-
bilis: eadem omnibus imago mortis, niſi quia ma-
gis timebant illi, quibus fuerat vita iucundior:* August. in ad Dem.
*Capitur Vrbs, quæ totum cæpit Orbem; immò fa-
me perit antè, quàm gladio. Et vix pauci, qui* Hieron.
caperentur inuenti ſunt. Ad nefandos cibos eru- ep. 3.
*pit eſurientium rabies, & ſua inuicem membra
laniarunt, dum mater non parcit lactenti filio,
& ſuo recipit vtero, quem malè antè effuderat.
Nocte Moab capta eſt, nocte cecidit murus eius.
Quis cladem illius noctis, quis funera fando ex-
plicet?* Oh Romanorum miſeria; Oh infelix
imperium. Quum ſuo in conſpectu, ſuoquè
in ſinu cecidiſſet Orbis, quantis lacrymis Im-
perator ducitur iuſtitium ſoluiſſe, & gemitu
parentaſſe? Nec gutta cecidit. Romam captam
gallinam credidit, quam in delitijs Imperator
habebat. Et tu Imperator? gallinarum quidem XXIX.
non hominum. Nè retrocedas lector, vt Ita-
liæ miſerrimum attingas ſtatum, vnum pro
cunctis gallina loquatur, adeò prætioſa, vt
Cæſaris educaretur manibus, cum vndiq; ty-
rannides, barbaries, peſtis, fames bella graſ-
ſarentur; Principes in captiuitatem, Reges in
deriſum; Sacerdotes in oprobrium, ſanctua-
ria polluta, habitatores diſperſi, ipſa ſtarent in
gladio elementa. *Eccè ſubitò poſt Romam captā
à Gothis, diſcurrentibus nuncijs Oriens totus in-* Hieron. in epit.
tremuit. Ab vltima Meotide inter glacialem Fabiolæ
Tanaim, & Maſſagetarum immanes populos,

vbi Caucasi rupibus immanes gentes Alexandri claustra cohibent, erupere Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis, ac terroris cuncta complerunt. Aberat tunc Romanus exercitus, & Bellis ciuilibus in Italia tenebatur. Insperati vbique aderant, & famam celeritatis vincentes, non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non vagientis miserabantur infantiæ: cogebantur mori, qui nondum viuere cœperant, & nescientes malum suum in-
XXX. *ter hostium manus, ac tela ridebant.* Hæc fuit Honorij Imperatoris vel potius pecudis gloria, sub cuius regimine in Pannoniam Hunni: in Hispaniam Vandali, Alani, Sueui, & Gothi: in Galliam Alani, Burgundiones, & Gothi certis sedibus quasi hæreditaria, & paterna Domo permissis, recepti sunt. Nec satis ad tantæ molis excidium, nisi conspirarent domestici: Intra viginti annorum cursum octo tyranni dilaniarunt imperium: & quod barbari non fecerunt, fecerunt ciues. Sunt isti, Maximus, Auitus, Seuerus, Anthemius, Olibrius, Glicerius, Iulius, & Mormillus.

Sigon. de Occid. Imperio in Constant. Augusto.

XXXI. *Hi sunt* (Sigonio teste) *qui ipsas prorsus Occidentis prouincias amiserunt: hi sunt, qui Romam iterum atque iterum à barbaris captam, incensam viderunt; hi qui Italiæ dominatione exuti, nomen gloriamquè Romanam funditùs euerterunt: hi denique, qui clarissimum imperij Romani lumen, atquè inueteratam populis nobilissimæ gentis auctoritatem penitùs extinxerunt.* A Rhætiorum enim defectione vsquè ad Caroli Magni imperium, Româ, quæ omnibus antè esse formidini solita fuerat, barbarorum rabiem horrere incipientem, indè pati, tandem cadere necesse fuit. Nec visa est resurgere, nisi cum Carolum Magnum habuit Redemptorem, qui
XXXII. Occidentis imperium in Mormillo, fatali nomine, *Augustulo* dicto, ob imperij diminutio-
XXXIII nem (quemadmodum versa ciue ob incrementum *Augustus* dictus est Cæsar) extinctum literis, & armis subleuauit.

Sig. l. 14. de Occid. Imper.

Idem in Honorio p. 153.

Hæc præmissa volo, vt ex Italiæ infelicissimo statu, quæ destituta patrono campus erat
XXXIV ad explendam barbarorum libidinem intelligamus, quale ius, qualis necessitas vrgeret populos nouum Imperatorem eligere.

Iam coronandi Imperatorem tàm in Oriente, quàm in Occidente transierat ius ad regiarum Vrbium Episcopos, qui Patriarchæ vocantur multos antè annos Anastasij Dicori XXXV.
Imperatoris, qui regnauit seculo V. Christi Hunc Euphemius Patriarca coronare distulit, quoad data syngrapha polliceretur fidei defensorem fore. Quod cum Anastasius affirmasset, & syngrapham nominis subscriptione, & sigillo corroborasset, ab Euphemio est coronatus. Idem seruatum in Leone primo, non prius ab Episcopo Constantinopolitano XXXVI
Anatolio coronatus, quàm in manu Episcopi fidei professionem faceret. Quod inuariabili more seruatum vsque ad Carolum Magnum Occidentis Imperatorem per manus Leonis Romani Pontificis redimitum, more accepto ab Imperatoribus Orientalibus, qui à Patriarchis Constantinopolitanis primarijs Græcanici imperij Pontificibus consecrati, aurea donabantur corona. A Carolo Magno posteà vsquè in præsentem diem Sancta hæc inoleuit consuetudo, vt quandò Romanum Imperium in Imperatorem transfertur hoc inter alia primum iuret, Catholicam religionem defendere. Cum enim *clementiam tuam* (aie- XXXVII.
bat ad Leonem Augustum Leo Papa) *Dominus tanta Sacramenti sui illuminatione ditauerit, debes incunctanter aduertere, regiam potestatem tibi non solùm ad Mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam.* Vndè, & Isidorus dicit: *Principes namquè seculi nonnumquam intrà Ecclesiam potestatis adepta culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterum intrà Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod nō præualet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem.* Hæc si deficiat, è sacrilegis manibus Orbem etiam ruere necesse, cum Imperatoribus datum cruce potiùs quàm gladio sustinere super humeros principatum. Hinc non pauci Imperatores fidelium communione priuati, quia blasphemarum insania, Christi Sanctorumquè imagines deturpare sunt ausi. Ad rem XXXVIII.
nostram facit Leo tertius Imperator Constantinopolitanus, à Gregorio III. Romano Pontifice extra ecclesiam positus, quià sanctas imagines è sacris ædibus abrasisset. In Imperato- XXXIX.
rem, Pontificis gratia, arma mouit Longobardorum decimus octauus Rex Luitprandus; cuius vmbra ni aderat, in Leonem haud Petri Gallus cantasset. Etsi paulò post idem Luitpran-

Onuphr.

Bulla Aurea.

Ep. 73.

Leo Imp. hæresiar.

prandus imperandi cupiditate motus, vrbem
Romam obsideret: nec mirum à perfido Imperatore edocti barbari, cum Italiam more luporum ingressi, tentarent Ecclesiæ dilaniare pastorem. Consueuerant Romani Pontifices, si quid mali ab externo hoste immineret, auxilia ab Imperatore Constantinopolitano petere, quod facere desistit Gregorius,
XL. hostem in capite Imperatorem expertus. Legatos igitur mittit ad Carolum Franciæ Principem (Tunc primùm Ecclesiæ tutela ab Imperatoribus Cõstantinopolitanis ad alios trãs-
Platin. in Greg. III. lata est) vt laboranti Ecclesiæ auxilium ferret. Quàm benignè patrocinium suscipiens Carolus, Luitprandum Regem amicum, & compatrem rogat, vrbem ne obsideret, neuè Pontificem vexaret, eo enim nil molestius quic-
XLI. quam, aut granius sibi fieri posse: Grata Luitprando ea legatio fuit; Caroloquè petenti vt Romana ditione sinè maleficio cederet, haud
Sigon. in Luitpr. An. 739. grauatè concessit. Quieuit Ecclesia vsque ad annum 752. cum Aistulphus protendẽdi regni cupidine debacchatus, armis maiori, quàm quisquam alius antè, ope paratis ad vrbem ipsam procedit. Aistulphum placare cum,
XLII. verbis muneribusquè Stephanus II. Rom. Põtifex conaretur frustrà, ad Constantinum Byzantinum Imperatorem missis Legatis, vt cadenti succurreret Italiæ confugit. Verùm cum id inutiliter ac sæpiùs tentasset, ad Pipi-
XLIII. num Francorum Regem, per eorundem Longobardorum regnum, iter arripiens Pontifex ipse, incolumis (Barbarorum ergà Pontificem reuerentiam mortales perpendite) Galliarum intrà peruenit confinia: vbi Carolus
XLIV. Pipini filius centesimo ab Vrbe lapide, tertio idem & Pipinus obuiauere Pontifici: Pedesquè Pipinus æqui frænum equitantis Pontificis tenens numquàm discessit, donec vbi diuersaturum collocaret. Paucos intrà dies delecto exercitu, vnà repetunt Italiam; Papiam Longobardorum sedem obsidione stringunt, donec calamitatibus victus Aistulphus resti-
XLV. tuere Romanæ sedi, vi occupata iuraret. Iuramento credens Pipinus in patriam reuertitur. Cum adhuc in itinere esset, Aistulphus defecit, ter replicando perfidiam, quasi puerulus, qui solum volitante ferula terreretur.
XLVI. Adueniente enim Pipino, supplex pacem petebat: regrediente Pipino, cuncta ferro igne superbus deuastabat. Sic dum noua sollicitudine angeretur de frangendo fœdere, inter venandum ab apro aper percussus interijt. Inte-
rim Francorum Regibus Pontificiæ prò sedis XLVII.
honore sanguinem in Italia fundentibus; Græcanici Imperatores impia barbarie martyribus ditabant Ecclesiæ thesaurum. Constan- XLVIII.
tinus Imperator vbiquè sacras demolitus imagines, Constantinum regiæ Vrbis Episcopum impietati suæ resistentem verberibus necat, in locum demortui Niceta Spadone sui sacrilegij conscio, dato. Dum in Oriente sic Dei fatigatur Ecclesia, non defuère in Occidente tumultus. Desiderius vltimus Longobardo-
rum Rex hæreditaria imperij libidine stimula- XLIX.
tus, perturbandæ Ecclesiæ occasionem captauit; & Paulo Pontifice nondum mortuo, sed grauissimè affecto, Totonem Ducem Nepesinum ad sedem Apostolicam inuadendam sollicitauit, eiquè secretò auxilia promisit. Tantis fulcitus Toto Pseudopapam fratrem suum
laicum intrudit, & per vim sacris initiatur. Se- Sigon. An. 767.
ditione tamen suppressa, ac canonicè Stefanus IV. subrogatus in Papam, Desiderius prætextu deuotionis Romam se ad visitanda Apo-
stolorum limina confert, & benignè in Vati- L.
cano exceptus in Constantinum adulterinum Pontificem probra simulat, vt dolum occultet; mandauerat enim Paulo Affiartæ Duci Vrbis, quem sibi muneribus conciliauerat, vt Christophorum Primicerium, & filium eius Secundiceriũ enecaret, vndè tanti ciuis morte debilitati Romani, arma sua terribiliora fa-
ceret, edocens Pontificem Potentium etiam Sigon. An. 769.
deuotionem timeret. Sequenti anno 770. non LI.
contentus turbasse Romam, Rauennam simili seditione conciuit; mortuo namque Sergio Archiepiscopo Michaelem Ecclesiæ Scriniarium adhuc sacris non initiatum, ad Archiepiscopatum euexit. Seditio tamen, populi deuotione supprimitur, Leone Archidiacono iustis comitijs in Episcopum electo, & à Pontifice consecrato. Desiderius interim, iam voti impatiẽs, obsessurus Romam, loca Ecclesiasticæ ditionis occupat; restitutionem à Põtifice postulatam negat, & quia Hadrianus eò tempore Pontifex pergere ad Desiderium recusat, ipse cum exercitu Hadrianum petit. Hadrianus ab antecessoribus edoctus Francorum implorare auxilia, Carolus iam paternis imbu-

LII. *Puteau.* imbutus moribus Pontifici succurrere; Desi-
3. Histor. derium verò intempestiuo tempore pænitère,
Insubrica vnà cum Fatis Longobardico imperio finem
p. 185. præscribunt. Augebat terrorem Rolandus,
& Oliuerius, qui copias ducebant. Locum
vbi contra Desiderium paci renuentem à Ca-
LIII. rolo Magno pugnatum est, propter inter-
fectorum stragem *Mortariam* incolæ appella-
uerunt. Desiderius Papiæ muris inclusus, fa-
me, & pestilentia exterritus, quæ solutos etiam
homines desperare solent, videns regni sui ci-
tharam conuersam in luctum, extremo consi-
lio necessario magis quàm vtili deditionis
accepto, se vxorem, liberos, Regiamquè
permisit Carolo, hoc vnum in tantis quòd
LIV. ab inuicto Carolo vinceretur. Carolus vni-
uerso Longobardorum regno potitus, reli-
ctis Francorum præsidijs, Desiderium vnà
cum coniuge secum duxit in Galliam.
Sed protinùs terga vertente Italiæ ab eo auer-
LV. tit Italia. Conspirant omnes Longobardo-
rum Principes, vt Aldagiso primogenito
Desiderij paternum, & hæreditarium so-
lium restituant. A Saxonico igitur bello
Domum Carolo reuertenti nuntiatur, Rot-
gaudum Longobardum, quem Foroiuliensi-
bus Ducem dederat, in Italia res nouas moli-
ri; & iam complures ad eum Ciuitates defecis-
se. Ad motus comprimendos, cum sibi
festinandum iudicaret, strenuissimum quem-
quã suorum ducens, raptim in Italiam profici-
LVI. scitur; Rotgaudoque qui Regnum affectabat,
interfecto, eadem, qua venerat velocitate re-
Eginar. uersus est. Tumultuantium secundus Aragi-
An. 776. LVII. sus Dux Beneuentanus fuit, sed timore Caro-
li regredientis perterritus, vxorem liberos
thesauros in obstagium mittit, quibus placa-
tus Carolus Bello abstinuit. Interea Græco-
LVIII. rum manu Adalgisus, suorum Longobardo-
rũ corda sollicitans, cum viribus, & virtutibus
verè regijs emineret, Italiam repetit. Pugna-
tum est in Calabria magno si quãdo vmquàm *Sigonius.*
antè aliàs, armorum ardore: cum, & Lon-
gobardi fidem, & Græci virtutem probare
Regibus suis studerent. Æquata per aliquot
horas pugna: demùm Gallis inclinauit victo-
ria. Galliam Carolo repetente Leonis Pon-
tificis hostes domestici ad perfidiam reuertun-
tur. Ad Carolum mutuæ indè querelæ, qui- LIX.
bus vt finem poneret, denuò Romam prope-
rat, ibiquè magno plausu oculatus testis Pon-
tificiam resonat innocentiam. Quem vt de LX.
Ecclesia benemerentem ob Italiam barbaro-
rum manumissam iugo; Petri sedem toties
à tyrannide vindicatam Gentilium; Prouin-
cias fidei lumine illustratas; Constantino
Byzantino Imperatore, & successoribus de fi-
de male sentientibus, iusto, & specioso titulo
decoraret, gratissimus Leo ita exigente Eccle-
siæ tutela, ita poscente Italiæ necessitate, accla-
mãte populo vnà cũ plebe, & Principibus, Oc-
cidentis Imperatorem glorioso salutauit elo- LXI.
gio: *Carolo Augusto à Deo coronato, Magno, &* *Sigon. An. 801.*
Pijssimo Imperatori Romanorum, vita, & vi- *in Carol. M.*
ctoria. Ità ter populorum corda fortiter reso-
narunt. Quum Græci socordia, debilitate,
perfidia fatigati, nullius declarauerant Italiam. LXII.
Quid enim imperium? in homines facinoro- *L. imp. ff.*
sos aduersio, Qui si non grassarent, haud mun- *de Iurisd.*
dus indigèret Imperatore, vel prouinciæ Re- *omn. iud.*
gibus, deficiente materia, in qua temporalis *c. facta d. 4.*
exerceatur gladius. Sed iam Caroli Magni LXIII.
diebus Italiam neglexerant Byzantini Impe-
ratores, adeò vt captam Romam, gallinam cre-
derent; Christi fœdantes fidem, quam sangui-
ne tueri iurauerant. Vndè non amplius sub
illis Italia, populus, nationes, vrbes, eccle- LXIV.
sia, vacans imperium in vnum potuère def-
ferre, qui consolaretur eam.

CAPVT QVINTVM.

Imperium an adhuc possit dici Romanum?

1 *Imperium in personis non in cementis fundatur.*
2 *Imperium quomodo adhuc dicatur Romanũ.*
3 *Denominatio non ab euentu sed ab origine.*
4 *Ibi Roma vbi Papa.*
5 *Byzantium cur appelletur Roma?*
6 *Elu-*

6 *Electio Imperatoris cur in Germaniæ Principes translata, & quando?*
7 *Vbi fieri debeat?*
8 *Qui sint, & quot Electores? 10. 18.*
9 *Aurea Bulla quando exarata.*
11 *Maguntinus inter Electores Primus.*
12 *Electorum Officia.*
13 *Comes Palatinus iudex Cæsaris est.*
14 *Traianus cur gladium Præfecto dederit?*
15 *Rex Bohemiæ quorum iudicio sit subiectus.*
16 *Archidux Austriæ coram quo conueniatur.*
17 *Sui nemo iudex.*
19 *Numerus septenarius mirificus est, & cur?*
20 *Numerus septenarius, est numerus quietis.*
21 *Roma septem collibus circundata.*
22 *Electores cur Germani?*
23 *Quo temporis spatio eligendus sit Imperator?*
24 *Papa intra quot dies eligendus.*
25 *Quali oleo vngatur Imperator?*
26 *Imper. & Papa diuersimodo vnguntur.*
27 *Armus quid sit?*
28 *Dextera potentiam annuit.*
29 *Aaron in auricula vnctus.*
30 *Coronatio Imper. triplex.*
31 *Coronatio non omnis in vsu.*
32 *Aquisgrani cur fiat Imper. coronatio.*
33 *Carolus M. coronatus, & sepultus Aquisgrani.*
34 *Saul cur post coronationem remittatur ad Rachelis sepulchrum.*
35 *Dauid cur coronetur in Hebron, non Hierosolymæ?*
36 *Cinnamomo cur vngantur Reges, & Pontifices?*
37 *Cur ferrea corona coronentur Imperatores?*

I.
SI Roma Imperij sedes, Mundi caput tot sæculis ab imperij ablata corpore, sub donationis lãguet tributo, imperium haud potest denominari Romanũ. Dolet caput, igitur & cætera languescent membra. Capto Byzantio, Græci amissum lacrymãtur imperium. Depopulata Hierusalem, haud amplius Israelitæ ausi sunt tribunal erigere. Et Roma perdita, Romanum stabit imperium?

Romanorũ, & ego dicerem imperiũ perditũ, si in lapidibus, & cæmentis non in personis
Histor. 1. consisteret; vt in Patauinos exprobat Bernardus Iustinianus. Natali prælio congressis Carthaginensibus, & Romanis Luctatio Catulo Consule apud Egates Insulas, cũ ibi Pœni om-
Florus lib. 2. c. 2. nes cecidissent; *Tanta victoria fuit, vt de excidendis hostium menibus non quæreretur. Superuacuum visum est in arcem, murosque sæuire, quum iam in mari esset deleta Carthago.* Roma igitur non in lapidibus, sed in personis. Ita seditiosos milites alloquebatur Otho Imperator: *Quid vos pulcherrimam hanc Vrbem, domibus, & tectis, & congestu lapidum, stare*
Tacit. 1. Hist. c. 84 *creditis? Muta ista, & manima intercedere, ac reparari promiscua sunt: æternitas rerum, & pax gentium, & mea cum vestra salus, incolumitate senatus firmatur.* Appellatur igitur Romanorum Imperator quamuis Germanus vel Gal-
lus, non nationis, sed dignitatis, & originis *Restaur.*
titulo. Tantum enim confert translatio, quan- *Cast. de*
tum apud eum, qui contulit, [a] erat. Sed Ro- *Imp. q. 7. tom. 5.*
manum Imperium Diuina fauente clementia; *Tract.*
Populique Romani consensu; nec nõ Impera- *a l. tradit.*
torum, & Principũ pactis Carolo M. comissum *§. 1. ff. de acq. rer.*
fuit; & indè in posteros canonicè electos; quid *domin.*
ergo prohibet imperium dici Romanum? De- III.
nominatio non ab euentu, [b] sed ab origine su- *b L. fiproe ff mand.*
mitur. Imperium quod modò geritur, illud *l. 2. C. de*
est, quod Carolo M. oblatum; ergo si tunc, & *Impon. lu crat. de*
nunc Romanum erit. Ibi Roma vbi Impera- *script.*
tor. Iustinianus cum Byzantij degèret. Con- IV.
stantinopolim voluit Romam appellari. Ro- V.
mam autem intelligimus non solum veterem, *l. 1. §. sed de veter.*
sed etiam regiam nostram, quæ Deo propitio *iur. enu*
melioribus condita est augurijs. Viennam, *clean.*
Parisios, nuncupabimur Romam: vel si Pam- *Michael.*
pilonæ degat Cæsar, Pampilona Roma erit. *Vlent 10. 5. Tract.*
Hoc voto à Constantino noua Roma appel- *§ 2. num. 101. Ca-*
latum est Byzantium, quia originis retento *stal de*
primordio, renouabitur vt Aquila [c] iuuentus *imp. Tra. 10. 5. q. 77*
eius. Etsi Imperium, & Sacerdotium fraterni- *c Ps 102 n. 5.*
zant; cũ ibi Roma, vbi Papa; vbi Papa, ibi Apo- *Martin.*
stolorũ limina, & Roma, & curia, & audientia: *Laudem. Innocent.*
ibi erit Imperij sedes, vbi Imperator. *Abbas Baldus.*

Sed quomodo in solos Germaniæ Principes, *Decius Felinus.*
ex tantis, septem tantùm translata eligendi VI.
facultas, si intra, & extra Germaniam transponi potest imperium? Hoc loco mouetur, ergo & illa? Non mouetur, nec portæ inferi

præ-

prævalebunt aduersus eam; Cælitus eorum fideicomissa vt crederetur electio (quæ Legis Regię sedem tenet) qua Romanus Populus in vnum suam contulit potestatem, adhuc vndè, & quandò, latet origo. Circa annum Domini millesimum. 19. Calend. Iunij hora nona diei, Cometes, & fax ardens aperto Cælo, cum latè longo tractu fulguris, tanto cum splendore terris incumberet, vt etiam qui in agris, & tectis essent, terrerentur, euanescente hiatu, Serpentis figura visa est. Terręmotus indè secuti magni, & horrendi; Præludium forsam futuræ constitutionis, quæ Anno quarto post, constituta est ab Othone III. Imperatore, & Principibus imperij, vt in posterum non per sanguinis successionem, sed septem Electorum Germaniæ suffragia, imperium conferreretur. Vnde verò originem habuerit electio, testatur historici, Ludouico IV. extincto, Imperij Principes conuenisse, & Othonem Saxoniæ Ducem Imperatorem sibi exoptasse: Othone vero recusante, eius consilio Conrado Duci Franciæ imperium obtulisse legimus. Conrado Henricus Auceps succedit, & cum eo inoleuit consuetudo, vt à regni Proceribus confirmaretur, vsque ad Othonem tertium, qui destitutus filijs in comitijs imperialibus Principum, septem electores instituit, vtquè Francofordiæ electio fieret, approbante Gregorio V. Papa Saxone anno. 1003. Vel iuxta annotationes Onuphrij Pannini sub Gregorio X. à quo etiam inuentum conclaue ad inaugurandum Romanum Pontificem. Huic subscriberem, nam Gregorius V. regnauit anno 1200. & tamē Sigonio teste annos ducētos quinquaginta, & vltrà non à solis septem electoribus, sed ab omnibus ferè Germaniæ Principibus Imperator eligebatur. *Hi sunt maximi in Alemania, ad quorum nutum pendet electio ipsius Regni, quod est quasi ara Imperij Romanorum, Archiepiscopus Coloniæ, cuius titulus est, sacri Imperij Proto Cancellarius, post honorem Archipræsulatus; Archiepiscopus Maguntinus, Archiepiscopus Treuerensis; Rex Bohemiæ; Comes Palatinus de Rheno; Dux Austriæ, Dux Sueuiæ, qui & Comes Bauariæ; Dux Poloniæ; Marchisius de Miche; Marchisius Brandeborg; Dux Sassoniæ; Dux de Brunesuuic; Dux de Carantene; Dux de Melai; Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ; Landegrauius Thuringiæ; Marchio Misniæ. Inter omnes hos Magnates superemmens est Archiepiscopus Coloniensis, qui coronare tenetur regem Alemaniæ apud Aquisgranum ab antiqua, & approbata consuetudine.* Possent etiam conciliari Platina, & Panuinus dicendo sub Gregotio V. solis Germaniæ Principibus datum Imperatorem eligere: sub Gregorio verò X. ex Germaniæ Principibus septem selectos, qui alijs patientibus, neccontradicentibus, Orbis Imperium vni ad placitum demandarent. Huiusmodi electio tandem à Carolo IV. coram Principum celeberrimo, & frequentissimo conuētu in Vrbe Metensi, *Aurea Bulla* exarata est sub anno 1356. die 10. Ianuarij, publicataq; Norimbergæ. Librum hunc ita describit Pileus Cardinalis. Prædictus liber erat scriptus in Pergameno in 24. follijs, cum coopertura grossa, in quo erant scripta diuersa negotia sacrum imperium, & eiusdem Electores tangentia: qui quidem liber transfixus erat cum filis sericis glauci, & rubei coloris inuolutis, cū Bulla, seu sigillo aureo rotūdo Imperiali appenso, in cuius vno latere apparebat figura imperialis in maiestate sedens, cum corona imperiali in capite, habens in manu dextera sceptrum, & in sinistra manu pomum cum cruce desuper, modo imperiali, & à latere dextero clypeum cum Aquila, & sinistro clypeum cum forma Leonis. In circumferentia vero legebantur hæc verba. *Carolus IV. Diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex.* Ab alio vero latere, castrum magnum cum duabus turribus, habens portam inferiùs in medio, cum literis: *Aurea Roma.* In circumferentia verò legebantur hæc verba: *Roma, caput Mundi, regit Orbis fræna Rotundi.* Ex hac Bulla, quam Francofurti vidi, clarè constat, ad septem Alemaniæ Principes spectare electionē, quorum tres sunt Prælati; reliqui laici, scilicet, Archiepiscopus Maguntinus, Coloniensis, & Treuerensis, Prælati. Quatuor laici, scilicet, Palatinus Comes Rheni, Dux Saxoniæ, Marchio Brandeburgensis, & Rex Bohemiæ olim Dux.

Magna Maguntia; Crassa Colonia Treueris alma
Atque Palatinus Dapifer; Dux portitor ensis;
Marchio præpositus Cameræ: Pincerna Boëmus
Romanum Regem statuendi, dant sibi legem.

Nauclor. Palmer.

Chrys. Nauclo. de 4. Monarc. in Conrado.

VII. *Glossa in c. 34. venerab. de elect. Platina in vita Greg. V.*

Lib. de Comitijs. Imperat. Mem annot. ad Greg. X. Anno 1257

VIII. *Ex Pandulfo Sigon. l. 19 de Regno Italiæ.*

IX. *Apud Marqu. Freher. in not. ad P. de Andlo. lib. 2. cap. 5. in ver. Bull.*

X.

Glos. in cap. ad Apost. de sent. & re iud. in 6.

vel

Restaur. Castal. de Imper. q.8. Tra. num. 5. *Hi faciunt Regem seruantes ordine legem*

vel

Hi statuunt dominũ, cunctis per secula summũ

Primum locum inter Ecclesiasticos occupat Maguntinus, qui tanquam Cancellarius Germaniæ Collegij Decanus est, & vacante imperio ius conuocandi habet. Secundum locum occupat Treuirensis, cui ex Caroli IV. constitutione primum conuenit votum, praxi tamen me remitto. Tertium occupat Coloniensis, cuius est Romanorum Regi diadema imponere. Horum tamen quilibet in sua Prouincia præcedit.
XI. Maguntinus in Germania, vbi Cancellarius, excepta Coloniensi Prouincia. Coloniensis in Italia. Treuirensis in Gallia, & Arelatensi prouincia. Post Ecclesiasticos, veniũt Laici, quorum primus est Rex Bohemiæ; Indè Comes Palatinus Rheni; Dux Saxoniæ; & Marchio Brandeburgensis: qui omnes eodem ordine ab Archiepiscopo Maguntino interrogantur, ipsique versa vice Maguntinum perquirunt, vt det ipsis votum suũ.
XII. Erga postea electum Imperatorem, Electorum officium est, quod in Imperiali curia, Marchio Brandeburgensis aquã lauandis manibus Regi Romanorum ministrat. Primũ poculũ Rex Bohemiæ, libera tamen voluntate offert, nam, & dignitate Diadematis, & priuilegio liber est. Comes Palatinus cibum affert. Dux Saxoniæ Marschalcatus officium exercet. Comiti Palatino Rheni secundus locus inter ele-
XIII. ctores datur, quia inter alios hoc priuilegio gaudet, vt iudex Cæsaris sit. Non quod Imperator Palatini vassallus sit, sed quia pia Imperatorum inoleuerit consuetudo, vt iure priuatorum in propria causa vti velint. (*Bulla Aurea.*)
XIV. Huic iudicio occasionem forte dedit Traianus Imperator, cum gladium hisce verbis Præfecto Prætorij tradidisse legitur. *Si bonus fuero, eo pro me: sin malus contra me vtitor.* (*Xiphil. in Epitom. Dionys.*) Pari modo
XV. Rex Bohemiæ respectu Silesiæ subijcitur iudicio Vratislauiensi, & respectu ducatus Glogouiensis, curiæ illius Ducatus Patribus. Archiduces Austriæ cum sint immunes à iurisdictione, ortis controuersijs, aliquem è suis (*Scrbad. p.10. de feud. §.1. n.53.*)
XVI. vassallis iudicem constituunt, coram quo conueniantur, & ius accipiant. In causa enim propria adeo verum quod nemo iudex, vt accusantes Iudæos, quod de se ipso Christus testimonium perhiberent, redarguerit; *iudicium meum verum est, quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater:* quasi Christi deficeret iudicium, nisi Patris solidaretur testimonio. (*Cuspin. in Austri. ac.p.37.*) (*L. qui in rei d. ff. de omn. ind.*) XVII. (*Ioan. 3.*)

Hinc curiosum emergit quæsitum, cur septem non sex, vel octo instituti sint Electores? XVIII. Septenarius numerus mirificus est, quia numeri omnes, qui intra denarium sunt, vel gignunt numeros, qui sunt intra denariũ, vel gignuntur ab eis: vel simul gignunt, & gignuntur. (*Petrus Bongat.*) Solus Septenarius, nec gignit, nec gignitur. XIX. Vnitas non est numerus, sed principium numeri: à nulloque genita, omnes sequentes numeros gignit. Octo à bis quatuor gignuntur, sed nullum gignunt ex his qui sunt intra denarium. Quatuor gignunt & giguntur: repetitus enim hic numerus octo gignit, & à repetito binario gignitur. Cum igitur soli septenario nec gignere natura dederit nec gigni: merito Philosophi hunc numerũ omnium Rectori Deo assimilarunt. Nam quod neque procreat, neque procreatur, immobile. Procreatio enim in motu est, cum alterum moueatur vt gignat, alterum vt gignatur. Solus autem nec mouet, nec mouetur antiquus ille Princeps & naturæ auctor, cuius imago, septenarius, meritò dici potest. Viua imago istius Principis Imperator est, ergo septenario mistico numero eligendus erat. XX. Septimus numerus quietis est. *Et requieuit in die septimo ab omni opere suo quod fecerat*, igitur qui quietem Orbi præstat (*Genes. 2.*)

O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit
Namq; erit ille mihi semper Deus illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus
Ille meas errare boues (vt cernis) & ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti. (*Virgil. Eclog. 1.*)

Septenario numero designandus erat. Septimo numero congregantur Electores, quia veterũ traditionibus, huic numero inest quædam peculiaris virtus, & energia: vndè ab Hebræis dictus est numerus libertatis: à Pythagoricis Virginitatis: ab Apuleio Purificationis. Indè Romani iuris illud miraculum, quo mortui loquuntur; Humanarũq; rerum inconstantia fit constans, dico testamentum, septem testibus volucre signatum. Romam intra septem circumdedere mõtes, sunt isti Capitolinus, Palatinus, Auentinus, Cælius, Æsquilinus, Viminalis, Quirinalis; XXI.

Septem quæ vna sibi muro circumdedit arces.

Septenarius numerus Electorum deductus forsam à septem Romæ angulis vel montibus, intra quos clausa est Roma caput Vrbis, & Orbis, vt sic tota Roma tantæ creationi videretur assistere.

XXII. Quod si quæras, cur de Germania tantùm fuerint Electores selecti? nonnulli respondent, non omnium quæ à maioribus nostris tradita sunt, rationem reddi posse. Huiusmodi imperij arcana, adeò sunt nubibus inuoluta, vt nec è tertio Cælo reuertenti loqui liceat. De Alemania fuerunt illi principes, qui super humeros portarunt declinantem ecclesiam.

L. nō omnium ff. de legib.

XXIII. His positis alia difficultas emergit, intra quantum tempus teneantur Electores in Cæsarem promouère? respondet Glossa quod licet in alijs electionibus statuta sint tempora. Imperialis tamen electio temporis non angustiatur termino: nisi dicamus aut quemadmodùm Papa infra tres dies postquàm conclaue ingressi sunt Cardinales, eligi debet, aliàs diminuantur cibi gradatim descendendo ad panem, vinum, & aquam, vt celeriùs expediatur prouisio, ita Imperatoris procedere debeat electio, quia & ipse procurator, defensor, & aduocatus Ecclesiæ. Multoties enim vidimus quàm periculosum fuerit vacans imperium: & cum melius sit rem intactam seruare, quàm post vulnus remedium quærere, quàm citiùs fieri potest, occurrendum erit. Electus Imperator, vngitur, consecratur coronatur.

In c. ad Apost. de R. I. in 6.
c. nec pro. de elect. c. 2. de conc. prabenda.
XXIV.
l. vbi periculū. §. in conclaui de elect. in 6.
c. cupiens. de elect. in 6.

XXV. Vt vnguntur, & antiquitus vngebantur Reges Franciæ, Hierosolymæ, Siciliæ, Angliæ. Cæteros Reges volunt multi, ex priuilegio vngi, quod in præsenti exquirendum non datur. Imperator non oleo Chrismatis nec in capite, vt Pontifex, sed oleo benedicto in bracchio. Nec obstat Altissimi iussu in capite vnctum Saulem: nam à capite in brachium vnctio traslata, vt ostendatur quantùm differant anctoritas Pontificis, & Imperatoris potestas. Notat Diuus Thomas non omnibus prouincijs vnam esse consuetudinem, & quamlibet suo loco seruandam, quæ iuris dicitur peritissimus cēsor. De Imperatore rotūdus est textus in *cæremoniali*, vbi brachium exprimitur. Congruentia quod non in capite, sed in brachio, siue humero, vel in armo legitur. *Factus est principatus super humerum eius.* Est

R. Fanr. c. asal. de Imper. q. 1.
XXVI.
1. Reg. c. 10.
Sent 4. d. 13.
Esai. c. 9.

autem armus humerus, sed brutorum proprius humerus hominum XXVII.

Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo. *Virg. 3. Georg.*

Sed in quo brachio vngi debet Imperator? in dextero, in quo fortior, & excellentior virtus refulget. In dextero potentia alluditur, iuxta illud: *Saluauit sibi dextera eius* [a] *Saluum fac dextera tua* [b] *Me suscepit dextera tua* [c] *Hæc mutatio dexteræ excelsi* [d] *Dextera Domini exaltauit me* [e] *Tenebit me dextera tua.* In dextera dignitas est; *sede à dextris meis, astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* In dextera igitur vngatur ad Aaronis analogiā, qui iussu Domini cū à Moyse in Sacerdotem vngendus esset, inter cætera hoc vnum primum, quod in auricula dextera vnctus est. *Cum immolasset Moyses sumens de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ dexteræ Aaron, pollicem manus eius dexteræ, similiter, & pedis.* Vnctioni affinis est coronatio, quæ olim triplex erat; Germanica, quæ Aquisgrani ab Archiepiscopo Coloniensi, & dicitur Ferrea. Lombardica, quæ Mediolani ab Archipræsule Mediolanensi, & est argentea. Aurea, Romana est, quæ ab ipso Papa Romæ fieri consueuit. Sed iam à longo tempore duas vltimas coronationes, Imperatores neglexerunt. Rudolphus I. Maximilianus I. Ferdinandus I. Maximilianus II. Rudolphus II. Matthias Ferdinandus II. Ferdinandus III. Leopoldus I. hodiernus ac gloriosissimus Imperator, antecessorum inhærendo vestigijs sine controuersia, Augusto titulo administrat imperium; nec vnquàm Italiam inuisère. Sola Germanica coronatio in vsu est. Aquisgrani celebratur ferrea corona. Aquisgrani, quia Imperij caput, celebris ciuitas, vbi celebrari consueuèrunt concilia. Aquisgrani nō alibi ob felicē recordationem Caroli Magni qui Imperij Occidentalis fons, & origo, cuius ossa ibi requiescunt. Aquisgrani, vt Caroli Magni inspecto sepulcro, humanitatem præ oculis habeant, & se cum cæteris reddituros rationē villicationis suæ vsque ad nouissimum quadrantem. Hoc voto Samuel postquam Saulem totius Israelis Principem Regemque salutauit ad Rachelis remisit tumulum. *Hoc* (inquit) *tibi signum, quia vnxit te Deus in principem: cum abieris hodie à me, inuenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel.*

XXVIII
Psal. 97. a Ps. 59. b Ps. 62. c c. psal. d ps 117. e Ps. 138
Ps. 109. Ps. 44.
XXIX.
8. Leuit. n. 23.
XXX.
XXXI.
XXXII.
c. penult. caus. 36. q. 2. Hostien. de panit. & remis. Sent. ver. cui.
XXXIII
XXXIV
1. Reg. 10. n. 1.

Quasi

Quasi diceret, coronam tibi obtuli; sed tu ad sepulturam perge: illi enim regius fastus te non eripiet, sed includet. Regnum suum auspicari à Domino Dauid iubetur, in Hebron
XXXV. regiam sedem collocando. At, cur non potius Hierosolymæ, quæ totius regni Metropolis erat: vel etiam in vrbe patria Bethlehem vt Regia natalem sedem illustraret? dulci sono resonat Lyranus: in Hebron sepulti erant principales Patriarchæ Adam, & Eua: Abraham, & Sara: Isaac, & Rebecca: Iacob, & Lia. Vbi igitur vetera erant Patriarcharum sepulcra, ibi voluit Deus, vt regium extrueretur palatium: non solum vt Dauid eorum imitaretur exempla, sed vt eorundem meditaretur funera. Hinc perantiqua, & hodierna cæremonia, vt oleo XXXVI
Reges, & Pontifices vngantur. Componebatur, vt & componitur ex aromatibus, particulariter cinnamomo, & cinericij coloris erat, *Glos. int.*
quo Regum, & Pontificum in cineres significabatur conuersio. Vnde Reges iniecto cinere augurari, sit suæ mortalitatis admoneri. Hoc voto dicerem Aquisgrani iuxta Caroli Magni sepulcrum Cæsarem consecrari.

Coronatur *Ferrea* corona propter fortitudinē, qua infideles vincere, & rebelles conculcare vocatur. *Ferrea* vt ferrei regni à Daniele prædicti nomen decusque retineatur: & eadem illa, qua primo vsus est Carolus M. vt de visu Principum Oratores testantur. XXXVII.

CAPVT SEXTVM.

De Iuribus electo Imperatori competentibus.

1 *Imperator æmulus est Pontificis.*
2 *Imperatorem Papa facit, non Papam Imperator.*
3 *Carolo M. quo titulo daretur Pontificis electio?*
4 *Laici cur electione Parochorum donati?*
5 *Facultate eligendi Papam cur non vsus sit Carolus M.?*
6 *Electores Imperatoris dicuntur causa instrumentalis, principalis vero Deus.*
7 *Iura Ecclesiastica Imperatoris.*
8 *Mundi dominus Imperator quo sensu.*
9 *Non potest Imper. interrogari,* cur ita facis?
10 *In infideles potestatem habet Imperator non Papa.*
11 *Imperatoris iura ciuilia, quæ? & primò Regem facere.*
12 *Bohemia quandò in regnum erecta?*
13 *Mantua quandò in Marchionatum erecta?*
14 *Capitis Iurisdictionem exercere in Principes Germaniæ an Imperatoris sit?*
15 *Post Papam primus locus Imperatori datur.*
16 *Imperator cur pomo rotundo vtatur.*
17 *Romanorum imperium æternum stabit.*
18 *Aquila Imperialis quid significet?*
19 *Aquila armigera Iouis.*
20 *Aquila cur veneretur Romanis? & quādo.* 22.
21 *Aquilæ proprietates.*
23 *Aquila Imperialis cur biceps?*
24 *Aquila Imperialis non biceps, sed duæ simul.*
25 *Nicolai de Ponte Veneti responsio de Leone allato.*
26 *Nationum insignia cur obscura.*
27 *Antiquorum Romanorum insignia, & modernorum.*
28 *Historicorum adulatio, iniuria.*

I. LECTI Cæsaris ius vno exprimam verbo Pontificis *æmulus* est. *Aemulamini charismata meliora*. Iste templi, ille domini claues habet. *Quæ sunt Cæsaris, reddantur Cæsari, quæ Dei, Deo.* In Ecclesia Pontifex, in tribunali Imperator; ad pacem vterque; animarum ille, corporum iste. Quanta *c. 11. Hadrianus*
Imperij, & Sacerdotij antiqua concordia, *c. Ego Ludoui-*
adeo sub imperiali gladio viuebant Pontifi- *cus 30. d.*
ces, vt Petri sedem Imperatori committerent, *63.*
quam meliori Imperator ipse distribueret. In- II.
ter plurimos Carolus Magnus est, cui Pontificis delata est electio: non quod iure, Cæsaris esset, Petro successorem dare; si enim Pontificis potestas omnium in Orbe suprema non

 habet

habet distribuere regna, nec tollere imperia,
etsi eminenter in ecclesiæ thæsauris omnia cõ-
tineantur; quomodò Imperator, qui ad altare
si vt minister (etiam deficiẽte Sacerdote) acce-
dat, vnà cum Saule regno priuatur, domina-
bitur altari; & post redargutum Papam quod
Christus legem soluere non venerit, sed adim-
plere; quod regnum eius de hoc mundo non
fuerit; ipse Domini arripiet crucem, & pote-
statem, quam non habet, vel potest habere,
nec sibi tradere, alteri distribuet? Reuoluan-
tur sacra monumenta, nec à Saule, Dauide,
Salomone, & successoribus videbimus vnctũ
Pontificem, sed è contra à Pontifice Regem.
III. Turcarum est Patriarchatus sub hasta ponere.
b 23. Hadrianus d.63. Et si Carolo Magno vel alijs electio est data
Pontificis, retributio fuit illius fidei, & obser-
uantiæ, quæ propria deserens regna, Apo-
IV. stolicæ sedi opem latura accurrebat. Etsi pri-
uilegij titulo Laicis dedère Pontifices, vt tã-
quàm Patroni Ecclesiæ particulari, quam ædi-
ficant, reparant, aut dotem assignant, de
De iure patron. sponso idest parocho prouidère possint: Quid
prohibet iure patronatus quod speciale pri-
uilegium est, vniuersalem Romanam ecclesiã
ci nubere, quem condignum credit Impera-
tor? Nil quidem obstat, nam quod de parti-
bus dicitur, replicari potest de toto. Pia ta-
men illa obseruantia, & religio quæ ad pedes
V. Pontificis humiliauit Reges, suasit Carolũ, &
Ludouicũ iuri quæsito cedere. Nec Sacerdoti
audentes imponere thiaram, cõtenti à Pontifi-
ce coronã accipere; credidère beneficij soluere
partem, gratè accipiendo: dilectioni retributo
amore, vt septem Iubilæorum buccinis non
synagoga sed Ecclesia canere possit. *Egredi-
mini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in
diademate, quo coronauit illum mater sua in die*
Cant. 3. n. 11. *desponsationis illius* (Imperialis coronatio nil
aliud quàm desponsatio) *& in die lætitiæ cordis*
VI. *eius*. Huic desponsationi assistunt Electores
tamquam instrumentalis causa, cuius princi-
Castal. de Imper. q. 23. Tractat. 10. 5. palis Deus est. Indè Imperialium diploma-
tum hæc est inscriptio. *N. Dei gratia* Roma-
nus Imperator.

Imperialia iura, præter ea quæ in genere
Supra in 2. & 3. cap. diximus, bifariam diuiduntur. Ecclesiastica
sunt, & Politica.

Ecclesiastica Concilio assistere; in Pontifi-
VII. cis dextera immediatè sedère; Ius primarium
precum, idest facultatem, Pontificis [a] indulto, [a] Gail. 2. obser. 155
vel iure [b] patronatus. Cuiuslibet Germaniæ
ecclesiæ vnum canonicũ ad placitum, eligere. [b] Marta de Iurisd.
Vniuersalis aduocatia, vel defensio Romanæ
Ecclesiæ, cuius titulo Mundi Dominus dici VIII.
potest. Si enim Catholica Religio, cuius di-
rector Pontifex est, vbique toto terrarum Or-
be diffunditur; *& prædicabitur hoc Euangelium* 24. Mat. n. 14.
in vniuerso Orbe. Et quidem in omnem terram
exiuit sonus eorũ, & in fines Orbis terræ verba Ad Rom. 10. n. 18.
eorum, & Imperiũ quod ecclesię gerit tutelam
vbique Christi portabit vexillum: & ab ipso IX.
quærere cur ita faciat, sacrilegium esset. In- Castal. de Imper.
dè potestatem in Saracenos, quam Papa non q. 109. n. 5. Tract.
habet (*De his qui foris nihil ad nos*) habet
Imperator; vt Fidei cum frigescit zelus sub c. gaudemus de diuortijs.
vmbra imperialis gladij tuti, verbum Dei euã-
gelizare possimus. Michael

Imperatoris Politica iura sunt, Regem X. Vlenr. de
creare, vt Imperator Otho Primus qui Diuo Reg. mũdi q. 2. n. 99.
Venceslao Boemorum Principi regium detu- Tractat. Tom. 5.
lit titulum; quamuis ille vir sanctus ab omni XI.
ambitione remotus, delatum non vsurpauerit:
plus potens an Imperator in deferendo, vel
Princeps in abstinendo? nescio. Cæterum
Henricus V. Imperator post obitum patris sui,
celebrem Principum conuentum Moguntiæ
celebrans, secumquè reputans potentiam, sub-
ditos, regiones, quos regebat Vratislaus, sua XII.
voce Bohemiæ Regem declarauit, mandauit-
què Gilberto Treuirorum præsuli, vt eundem
cum vxore Pragæ vngeret, & coronaret. Si-
gismundus Imperator Io: Franciscum Gonza- XIII.
gam, qui Domini tantùm titulo Mantuæ pre-
erat, ad Marchionalem dignitatem euexit.

Capitis iurisdictionem in omnes Germaniæ
Principes exercere potest. Cum enim sub Fri-
derico I. ambigeretur, an ius esset Impe- XIV.
ratori iudicium capitis exercère in Principes
Germaniæ, extrà ipsius Principis, qui reus
factus est, ditionem ac fines: extitit, qui pro
Imperatoris iure sese ad duellum offerret. Et
quia nemo conditionem accepit, secundum
Imperatorem pronuntiatum est. Abbas Vrsperg.

Imperatori post Papam primus debetur in X V.
Orbe locus: vt fatetur Henricus Rex Angliæ Ep. ad
Sic tamen, hic vt tu, qui me cunctosque per Or- Frideric.
bem, Imper.
Præcellis Reges, ius arbitriumque iubendi Vuilbel. Beehers
Vt decet, obtineas: mihi sit parère necesse. lib. 1. c. 2. n. 6.

Præ-

Præcedentia non solùm iure, sed consuetudine legitima vt in omnibus conuentibus, & Concilijs (videatur vltimum Tridentinum) Cæsarei Oratores inter omnes
XVI. laicos primum teneant recubitum. Hinc pomo vtitur rotundo, quod vniuersi Orbis designat dominium cum ad Mundi similitudinem factum sit. Vel fortè cum pomum rotundum sit, ex sui rotunditate arguat in ipso Imperatore demi finem, & principium. Demitur principium cum à Deo immediatè venerit, & cum Orbe è chaos emerserit. Demitur finis
XVII. quia Tertulliano auctore in æternum stabit Romanorum Imperium. *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitui, necesse est, vt, & ipsum diligat,*
Ad Scapula c. 2. *& reuereatur, & honoret, & saluum velit cum toto Romano Imperio, quousquè seculum stabit: tandiu enim stabit*. De ense, sceptro, anulo, armilla non scribam, sunt enim communia
XVIII. Regibus. Aquila inter imperialia insignia, mystica est. Eius nobilitas, fortitudo ex eo colligitur, quia eius pœnnæ si imisceantur reli-
Plinius 10. c. 10. quarum alitum pennis, extraneas deuorant: ita Romani quo pergebant; & ex solis cadentium regnorum cæmentis, & ruinis sibi composuere diadema. Aquila numquàm fulmine exanimata legitur: ideo armigeram Iouis con-
Ibid. suetudo iudicauit. Territum sed numquam concussum Romanum dicas Imperium, quia Summi Iouis armigerum (vt Aquilā fabula canit Ioui dimicanti contra Gigantes fulmina ministrasse) Summo Pōntifici arma ministrat, vt à Philistinorum manibus arcam redimat, rebelles comprimat, audaces humiliet. Aqui-
XX. lam inter insignia voluère Romani, quæ cæteris auibus altiùs volans, semper tamèn tellurem inspicit; vt superba edoceretur Respublica, etsi super reliqua, exaltata regna, infra mortalitatem videre, & ex Persarum Chaldæorum, Medorum Græcorumque cineribus vitam haurire, timendo mortem. *Cogita vn-*
Eccles. 7. *de veneris, & erubesce, vbi es ingemisce, quo*
Sap. 6. *properas pertimesce. Quotidie cogita de ratione reddenda de te, & subditis. Iudicium enim durissimum fiet his qui præsunt*. Aquila prædam
XXI. diuidit alijs auibus, non sola comedit. Sic Imperator condiuidere debet subditis regni bona: imperium gerendo tamquam pater non vti dominus. Pullos contra Solis radios Aquila probat, & si lippos oculos habeant in terram deijcit. Sic humi, & pedemontani relinqui debent qui serui natura nascuntur, ad montis apicem subleuando, qui absquè pauore etiam Solis signare maculas haud reformidant.

Quandò verò apud Romanos aquilæ inoleuerit consuetudo? scribit Plinius quod Ro- Lib. 10. c. 4. XXII.
manis legionibus aquilam C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat, & antea prima cum quatuor alijs, Lupi, minotauri, equi, apriquè singulos ordines anteibant. Paucis antè annis sola in aciem portari cœpta erat, reliqua in castris relinquebantur vsque dum Marius in totum ea abdicaret.

Cur autem bicipitem aquilam ponat Imperator in insignijs suis, cum antiquitùs vnius XXIII.
capitis esset? variant Politici. Restaurus Ca- De Imp q. 9 Ton. (?) stal. testatur Bononiæ vidisse priuilegium Henrici VI. Imperatoris sub anno 1196. V. idus Septembris manu Conradi in fauorem Dominorum de Cattaneis de Mōtebellio Bononiensium; in quo priuilegio erat appensum sigillum Imperatoris prædicti cereum vnius aquilæ non bicipitis, sed vnius capitis tantùm, his circumdatum verbis. *Filij hominum iustè iudicate*.

Huiusce symboli mysterium dicunt multi, quia vtriusque imperij, Romani, scilicet, & Constantinopolitani olim diuisi dominium, & vnitatem denotat.

Picta biceps Aquila hinc occasum, hinc dum aspicit ortum Blosius Pallad. apud Castald. ib.

Alter, ait, nostri est Cæsaris, alter erit.

Biceps Aquila quia vtriusque Consulis (qui L. 2 § e. nactis ff. de orig. iur.
aquila vtebantur) potestas in imperium translata. Biceps Aquila, quià cùm Occidentis fines pacasset Carolus Magnus cum Nicephoro Imperatore Græco societatem ita iniuit: vt Iacob Carus.
Orientem ille, Carolini verò Occidentem, bicipitis aquilæ auspicijs gubernarent: Indè bicipitis aquilæ initium. Cuspinianus verò de bicipiti aquila aliter ex Suetonio recenset, & Velleio Paterculo. Quintilio (inquit) Varone à Germanis circumuento, sub Augusto tres legiones Romanæ cæsæ, signa rapta, aquilæ duæ captæ, quas loco insignium Germania adhuc retinet. Non enim biceps est aqui- XXIV.
la sed duę simul, quarum altera alteram expansis alis obtegit. Tertiam signifer legionis tertiæ

tiæ ablatam, palude demerſit, ne in hoſtium manus veniret: alioquin tres haberent Germani Aquilas in inſignibus imperij. Nec vmquam hæ redditæ ſunt Imp. Romano quod Parthi fecerunt. Et propterea de illis iure vt auitæ victoriæ, nunc etiam imperij inſi-
XXV. gnibus Germani gloriantur. Hæc de bicipiti Aquila, quæ vti imperij arcanum nec Principibus vulgatur. Interogatus quondàm Nicolaus de Ponte Venetus Senator à quodam Legato *vbi naſcerentur alati Leones?* reſpondit *vbi bicipites Aquilæ*. Tùm ſacris tùm prophanis conſtat arcanis, cuiuſquè gentis Prin-
XXVI. cipes ad terrorem malorum, quo ſanctiores, venerabiliores auguſtioreſque forent, inſignia
XXVII. quæpiam Imperij ſumpſiſſe: Ita apud Romanos, faſces duodecim cum ſecuribus, totidem apparitores, ignemquè, qui Imperatoribus prægerebatur, ſacra Principatus fuiſſe reperio: ſicuti apud Perſas aureum ſimulacrũ, Hebræos vnctionem, Germani Imperatores haſtam, coronam ſpineam, clauos (quibus Chriſtum ſeruatorem noſtrum excruciatum) inſuper enſem, purpuram, diadema Caroli Magni progerere ſecum ſolebant: ſicuti adhuc noſtro æuo Præfectus prætorio, quem Mareſcalum, hoc eſt, maiorem aulæ nuncupamus, ſtrictum enſem Cæſari præfert. Illa Imperator Sigiſmũdus Cæſar Auguſtus auorum memoria Norimbergæ condidit: vbi quotannis conceptis ferijs, magna populi, qui vndique coit, frequentia, monſtrantur, & antiqui Imperatores ſecum veluti peculiaria ſacroſãcti imperij penetralia, Cæſareęque Maieſtatis auſpicia circumferebant: vt in hunc vſque diem Norimbergentes ad Aquas Graneas, quandò deſignatus Princeps de ſe conſuli ſuperos iubet, & ſolemnibus cæremonijs inaugurari ſolet, deportant. Hæc de Imperiali culmine dicta ſufficiant. *Auentin. l. 5. Ann. Boior.* Nam magnitudo Imperij efficit, &
multitudo rerum geſtarum, vt nequeant om- XXVIII.
nia acuratè perſcribi. Si quidem in Vrbe multa quotidie penè fiunt, & in prouincijs, quæ ſubiectæ ſunt imperio, vt ea nemo certò ſciat, præter eos, à quibus geruntur, plurimi ne audierunt quidem geſta eſſe. Multa verò, quæ numquam acciderunt, omnium ſermone celebrantur, multa quoque ſilentio prætereunt, quæ acciderunt: cætera ferè narrantur aliter quam facta ſunt. Fereque omnia dici fieriue putantur in gratiam Imperatorum, aut eorum hominum, qui plurimum apud Imperatores poſſunt. Quæ de Impetatoribus reſtant, ex hiſtoriarum proſequar monumentis. *Dion. Nicæus in Aug.*

C A-

CAPVT SEPTIMVM.

CAROLVS MAGNVS

Occidentalis Imperator I.

1. REVENTEM Orbem armorum, literarumquè fulcro in hieroglyphico Palladis, & Martis, sustinens Carolus, cuius scabellum Longobardorum Rex Desiderius, Imperatoriam Maiestatem armandam literis, & armis instruit decorandam. Virtutum Chorus vti Religio, Iustitia, Pietas, Fortitudo, Prudentia qualia aulam erudiant, Regibus sunt documentum.

CA-

Micylli antiquum Epigramma de Carolo M.

Francorum primus vel Romanæ hic imperat Vrbi,
Pontificis iussu lectus in imperium.
Saxones, ac Hunnos domuit, longosquè Sueuos Trisyl.
Et docuit Christi Teutona regna fidem

Distichon eiusdem de eodem.

Magnanimus totum pacauit Carolus Orbem,
Grandæuum hunc laterum tollit acuta lues.

EPIGRAMMA.

Pro Hieroglyphici intelligentia.

In se tota ruit conuulsi machina mundi,
Quem Fortuna rotæ præpetis instar agit?
Accurrit Carolus Fortunâ maior, & Orbem
Sustinet, hinc Martis, Palladis inde manu.
Scilicet hic Mundum potuit firmare labantem,
Dum virtute animos, viribus arma regit.

Comes Cæsar Plouenus Nobilis Venetus.

ALIVD.

CAROLVS *hic Magnus, Regum seù Maximus Atlas,*
Regno ex Gallorum venit ad Imperium.
Occiduum quamuis, Oriens vbi sustulit Orbem
Præcipitem, constans hunc super Astra tulit.
Relligio, & Pietas, Astræa, & Musica, Virtus
Cuncta simul Regem tunc cecinère Ducem.
Postea, ne Mundi quatiatur machina; Pallas
Consilio, ac Armis Mars, quoque firmat eum.
Quò fugis, ò quò Rex? Hem tot post prælia vinctum,
Te DESIDERIVM, *dura catena domat.*
Barbariem domuit; statuit post Bella, triumphos;
Regibus è victis alta trophæa premit
Maior Alexandro datur, & qui Cæsare Maior,
CAROLVS *Imperij Gloria prima fuit.*

Excell. M. Ant. Moles Neapolit. Sacerdos.

CAROLI MAGNI

OCCIDENTIS IMPERAT. I.

ELOGIVM.

An Christi 752. Arboribus conferuntur Reges; *Carolina stirpis origo.*
Inseruntur vel exciduntur cum infrugiferæ;
Exarescebat in CHILDERICO PHARAMVNDI propago, V.
Ad radicem securi posita
Ni vepribus surculus insitus germinasset.
Ramale CHILDERICVS fuit
Kal. Maij Insitor Pontifex ZACCHARIAS *P. Zachariam Papam Childerico Francorum Rege, quia inutili deposito, coronatur Pipinus. Platina.*
Insertus ramus PIPINVS
Inter filiorum folia,
CAROLVS efferuescit in fructum.
Ann. 742 4. Kalen. Februarij Ortum eius anteiuit Stella, VI.
Signifera Orientis Solis sunt Sydera.
Speciosus forma præ [46] filijs hominum *Corporis forma. Auent. Annal. Boior. 3. & 4. Krantz. 2. Sax. cap. 7. Caroli Studia Æginar. in vita Caroli M.*
Haud Regum sed delicorum dixit delicia
Sermone [47] non gladio captatum populos, Sophiam duxit.
Astronomiam,
Vt Dei Vicarius Aulam inter astra rotaret,
Musicam VII.
Vt dulci sono cantu, legum mulcèret duritiem;
Poësim
Vt firmis pedibus in iustitiæ semitis ambularet. *Auentinus p. 320. Grammaticam edidit.*
Patriæ Pater ampliauit idioma
Quodque mater rude conceperat, ipse lingua decorauit.
Ambulans super pennas ventorum, *Ventos diuidit. Sigonius.*
Quatuor Cardinales
Collateralibus iunctis duodecim fecit. VIII.
Armis decorando Literas, amandoque Literis Arma
Lutetiæ, Bononia, Ticinum factæ sunt dicendi officinæ. *Publica gymnasia.*
Dresda, Numburgum, Hamburgum IX.
Ann. 802 In Boemos, Sarabos, Vandalos, Danos *Regino.*
Iacta sunt propugnacula.
Ann. 792 Moguntiaco ponte Rhenum super extructo, *Passuum 500. erat Fossa.*
Ann. 793 Calcauit maria, & nauigauit terras.
Danubio [48] sociaret Rhenus, *300. pedum latitudine millium passuum longitudine interrumpitur Cæli tumore imbribus, & prælagijs obstrepentis. Auentinus lib. 4. Annal.*
Si potuissent aquæ transire terminos suos.
Aquitaniam
Quam annis nouem bello tentauerat pater
Nouem diebus subegit filius.
Ad Guasconem LVPVM profugit HVMOLDVS
Vterque cecidit X.
Patronus, & fugitiuus: *Eginhardus in V. Caroli M. p. 93.*

Caroli coruſcante flamma,
Haud poterant conſiſtere lupi.
Et quod abſtulit vna corona
Duplex diadema remiſit
Sed durius Bellum in Magnum Ann. 772
Krantz. 2. Sax. cap. 4.
XI.
Saxones ſaxa colentes,
Deum credere, Deos negare,
Nouus vrget apoſtolus.
Martem adorabant, Irmenſul vocatur. ſub tit. Dux ego Gētis Saxonū Krātz. lib. 2. cap. 8.
Æmulus Mars Gallicus Saxonici Martis,
Reciſis Idòlo manibus
Ante hominem procidère Dij,
Armis non religione Saxones victi
Vt ſaxa Carolo abeunte ruebant
Nemo fidelis Principi, qui infidelis eſt Deo.
Proni ad lauacrum, proniores ad maculas,
Eo nouas lauare ſordes fidentes,
Nec æſtimare ſatis,
Eginardus p. 86 V. Caroli M.
Ad horum vtrum precipites.
Septem vicibus debellati
Quia pugnabant pro dæmone
Nec in ſeptimo inuenère requiem.
Octauum
Bellum non fuit, ſed carnificium
Vbi deglubita eſt Saxonia
Quia à bono paſtore tondi ægrè tulerat.
At
Miſerendi Deus [49] *non oblitus* Ann. 785
Krantius lib. 2. Saxon. cap. 13.
XII.
Exinde Saxonia pacata Vedechindo pacatiora iminent tempora.
Tertium ſupra trigeſimum fatalem annum
Vedechindus Centurionis exclamauit voce;
Credo Filium Dei crucifixum,
Regalia Epiſcopis dantur
Quum infrænem populum non arma, ſed religio pacaſſet.
Interim Romæ Satan
Videns ſine gladio Petrum
LONGOBARDIS
Victos tradidit ſucceſſores
Accurrit Carolus
Sigonius de Regno Italiæ. Aubertinus. Aimoinus lib. 4. c. 70.
Captiuam ducens captiuitatem:
Ducentoſque ſex annos
Nationum princeps Italia Longobardico catenata ferro
Carolo manumittitur redemptore.
Et in DESIDERII [50] fatali nomine Ann. 774
Longobardorum deſideratur imperium.
Verùm
Quia faciliùs vincere, quàm tueri
Expeditiuſque
Manus noſtræ rapiunt, quàm teneant
Longobardi Duces vnà cum Adalgiſo Deſiderij filio numero ſeptem debellantur à Carolo Eginar.
Ignis, qui ſub cineribus latebat
Septem erùpit in flammas.
Longobardorum etſi teneret caput;

Haud

Haud vincere potuit,
Priusquam septem percuteret membra.
Venenum agnouit in cauda.
Ex Alpibus [12] Pyrenæos transgreditur saltus

XIII. *Non vno viro Catalanos Hispaniam possessos concordant: de tempore discordant vel Sub anno 808. iam senem vel cũ Eginardo sub anno 778 Sabell. Regino. Aimoinus lib. 4. cap. 72.*

Vbi
Gentilitatis Luna, Fidei fatigante Solem
Semel à Vasconibus inter insidias deuictus Carolus
Vt homo patuit:
Et inter Gallicos proceres ROLANDVM perdidit,
Extinctum siti, quem non restinxerat ferrum.
Bis tamen victor in Hispania Aphricam strauit:
Et an Cælo, vel Carolo dicam? nescio, cecidère
Duos Reges in catenis, regna quatuor in tributo.

XIV.

Bello forinseco ciuile est affine:
Vbi omnia misera,
Sed nihil victoria miserius.

Mariana lib. 7. c. 13. Eginar.

Moris est
Prouidendo foris, ignorare Domi.
Ann. 788 Bauariæ [13] Princeps Tassillus cum affectaret diadema,
Habuit, quùm tonso capite
Prophanum mutauit in sacrum.

XV. *Coniugatus est Desiderij filia, ipsa instigante ad Desiderij vindictam in Francos concitauerat Hunnos Eginar. Annal. 245. Aimoinus. Lib. 4. c. 73.*

Carolus vt sibi tolleret inimicum
Asceterio, Dei obtulit amicum.
Deditis Britannis, victos Austriacos
Ignouit puniuit
Et quos cæcauerat dominandi libido
Excæcauit, & ferrum.
Vt ducere nescientes, ducerentur.

XVI.

Ann. 791 Hungari
Contra duos haud Herculem posse credentes,
Triplici Rege duce inuadunt Carolum,
Funiculum triplicem difficilè rumpi securi.

Regino. Eginar. in vita Caroli. tom. 3. Anal. Francor. p. 98.

Sed quid! Satanæ triplicata catena
Contra funiculum illum, qui trinus, & vnus?
Quia
Regnum in se diuisum desolatur,
Vnus moritur, alter capitur;
Tertius
Quod retinère non valuit, donauit.
Allata Victoria
Cum ferretur super montes, & maria,
Vnus
Cædebat centum, Centùm profligabant
Mille
Frisij, Liuonij, Bulgari, Bohemi
Pannones, Histri, Dalmatæ, Liburni
Viderunt Carolum, sed fulminantem

Annales Francorum tom. 3. Baronius.

Ego sum, cum intonuit,
Ceciderunt semiuiui retrorsum.
Danorum [14] Rex GODEFREDVS

Gothis,

XVII. Gothis, Nouergis, Cymbrisque collectis Ann. 810
Regnorum proditione Carolo bellum indicit.
Proditione vindicatur proditor,

Eghinardus in vita Caroli. Krantzius lib. 2. Metropol. c. 29. Regino.

Carolo amica fors
Ne belli alea eius luderet triumphos,
Satellitis manu cædit
Indignus traditor imperatorio cadere gladio.
Tantis spectaculis

XVIII. Interfuisse Diuos Fama testatur:
Veneratur Imperator,
Nactusque victoriam promittit templa.

Mutius lib. 8.

Cælicum commilitonum fuère stipendia,
Episcopatus 55 vndecim,
Tot monasteria, quot alphabethi literæ.
Pontificibus Romæ vinctis

Leo III. lingua & oculis orbatus ab inimicis miraculosè illuminatur. Sigon.

Adueniente Carolo, Ann. 799
Lumen refulsit in habitaculo:
Percussoque latere Petri

XIX. Leoni cum visum, Domini restitueret manus Ann. 800
Caroli gladius restituit pontificatum.

Platina in vita Leonis III.

XX. Pontificis electus in iudicem
Respondit
Hominis adorare, Dei esse, Deum iudicare.

XXI. E Cælo petita pontificia potestas soli Deo debet innocentiam.

Henricus de Rephedia in vita Constantini c. 62. ex Helinando, Ptol. Lucensis. Io. Chemensis Archiep. Salisburgen.

Christi sepulcrum
Sarracenorum oppressum barbarie liberat:
Ita decebat
Ab eo redimi Christi tumulum
Qui Petri vindicauerat thalamum.

XXII. Fidem

Saxonibus vectigalia Carolus donat, saluis tamen Episcoporum decimis.

Quam Christus redemit sanguine
Carolus à Saxonibus coemit prætio.
Quamque
Stylo ferreo non poterat carneis insculpere cordibus,
Donato tributo, imprimit animo.
Mundi moderator & arbiter
Vectigalia Regum donauit
Petri colonus
Ecclesiæ decimas Gentilibus etiam imposuit.

XXIII. Byzantinus 56 Episcopus videns Carolum in telonio

Regino, Baronius in epitom. sub anno 796. alij dicunt missas à Gregorio Papa vt in cap. 110. Gregor Turonen. append. vel à Persarum Rege.

Quasi publicanum stare pro Petro, Ann. 796
Hierosolymæ misit claues:
Si enim custodiebat gazophylatium
Poterat, & custodire sepulcrum.
Rationem villicationis ponens
Ad vltimum vsque quadrantem voluit

XXIV. Sacerdotis iudicium albo signari lapillo.

Auentinus.

Galliæ 57 & Romæ
Vt tolleret dissonantiam Ann. 787

XXV. Inter Gallicos choros Romano modulatus est carmine.

Mo-

Mosaicas [58] si Esdras, leges
Chaldaica combustas flamma parauit,
Carolus inscitia corruptas reintegrauit.

Ann. 770 — Nouus Moyses
Dum arma gerebat in castris:
Voluit Episcopos lacrymari in choro:
Gentilitatis muros
Tubis potiùs, quàm harpagonibus diruens.
Milites, quos hostis reficiebat ferculis,
Ipse lustrabat ieiunio.
Machabæo Securior
Sanctorum Iacobi, & Dionysij sponsione
Martyres in Cælo surgere
Qui cadebant in terra milites.
Hisce præconijs
Translationis, Bellique iure, Deus, Homo
Non Pharaonis, sed Mundi Deum faciunt.
Barbarie vndique fatigatum Imperium
Regnantisque IRENÆ imperitia nullius factum
CAROLI virtuti declaratur in præmium.
Cælo, terraque clamantibus
Carolo Augusto à Deo coronato
Ann. 800 Mense Decembre. — *Magno, & pacifico Imperatori*
Vita, & victoria.
Natalis fortè Seruatoris erat
Cum Imperatorem, Fidei defensorem LEO rugijt.
Dei cum sit, Orbem redimere
Ann. canonizatio-nis 1166 — *Cæsaris est protegere.*
Reposita illi corona iustitiæ,
Descriptus [60] est moriens in libro viuentium:
Debebat Cælorum Carolo aperire ianuas,
Si Petro Carolus Romæ reserauit valuas.
Adhuc viuens
E libro Vitæ regimen didicisse monstrauit.
Fidelior Moyse
Ann. 772 — Aqua absquè virga de petra manante
Triduò sitientem recreauit militem, Æthiopemque lauauit.
Cæli lumine mortis intuens vmbram
Cruce signatos milites perituros in acie
(Quasi fores clauderet Fortunæ) Sacello includit,
Vbi sepulcra signa fuère inæuitabilis Fati.
Admiramur non eludimus Astra.
Tali panegyri Carolum dices hominem?
Dei non est inhiare alienis
Orientis libido, Occidentis questa est latrocinium.
Excuso, Rex erat,
Sua retinere priuatæ domus,
De alienis certare
Non tam personæ, quàm dignitatis est vitium.
Seruile credens

Vt

XXVI. *Auentin. lib. 4.*

XXVII. *Theganus de gestis Ludouici numero 7. Eucodis Episcopos fundatores ab onere belli, quo tenebantur. ed. p. 826. Thesaur. anecd. 86. in vita Caroli M.*

XXVIII. *Iacobus de Voragine.*

XXIX.

XXX. *Imperij diuisio Græcis transfigerantibus facta sub Irene, Nicephoro, & Michaele Imperatoribus. Krant. Aimonius. Baronius. Sigonius sub anno 800. Platina. Quàm Leone III. auctore, & coronante, populus Romanus Carolo imperium detulit. Pro Fidei tutela eligūtur Imperatores, quo titulo primus omnium salutatus est Carolus. Gretserus c. 4 in apolog. pro Baronio. Carolus canonizatur Baron. An. 814. Em. Thes. adnotat. 104.*

XXXI. *Annal. Engolis. Lauauit, id est baptizauit Mauros. En cruce rubea, quam conspexit in humeris militum morituros cognouit.*

XXXII. *Fatū sano modo accipias. Quantum sollicitus de fide catholica fuerit in Hispania, vide eius epistolā in 3. tom Concil.*

XXXIII. *Caroli vita. Orientem occupare tentauit Thesaur. anecd. 64. vita Caroli M. auctore 19 vi ta Adalgisi*

Quatuor pellices habuit Mathalgardem, Gerfuindam, Reginam, Adelindam, Eginar. vita Caroli M. Auentin. 4. Annal. Krantz. lib. 2. Pantaleon. p. 2. fol. 6.

Vt bouem cornu sic hominem voce ligari
Facit ex thoro lupanar.
Schelam patris ingressa filia [63] inuenta est mater,
Priusquam pudoris cingulum solueret maritus.
Peccator Carolus fit Dauid pænitens
Lacrymarum fonte renatus.
A Caroli pænitentia
XXXIV. Discens Dominus mutare sententiam
Hædum conuertit in Agnum;
XXXV. Syngrapham [64] suo mitens rubricatam sanguine,
Qua, pacti iure, Angelo Duce, Cælum reposceret.
Septuagenarius limen subit securitatis
XXXVI. Regni anno quadragesimo septimo; Imperij Decimoquarto. *Ann. 814 Mense Ianuario.*
In septimo semper Diuinitatis numero
Septima Sabbathi requiescens,
Orbem sustinendo, qua Deus quieuerat, extruendo.
XXXVII. Christi æmulator adinuicem instituuntur hæredes:
Filiorum curæ Ecclesiæ demandata tutela.
Aquisgrani
Quasi in cathedra tumulatus est,
Sedens
Vt viui edoceremur à mortuo.
XXXVIII. Cilicio inuoluti sunt cineres
Quo adhuc viuens sacco pro sago præcinctus,
Puluis meditabatur, se in puluerem reuersurum.
Euangelium manu tenebat,
Præseferens; *ex hoc didici bene mori.*
Gladio cingebatur
Prætiosum Crucis in diademate lignum,
Paratus pro Christi fide resurgere armatus.
XXXIX. Scabellum pedum *Desiderius* erat,
Vel quod iste ad inferos vsquè sequeretur,
Vel quod ille ad superos traheret in triumphum.
Vanitas vanitatum,
De cineribus triumphant cineres.
Desiderij ossa facta sunt Caroli currus,
Humiles habitant in sepulcro,
Et mors, quæ omnia soluit,
Animo Reges coniungit.
XL. Sepulcri titulus est in pedissequo
Vis dignoscere Carolum, inspice Desiderium.

Eginar. ib.

Krantz. Saxon. 2. cap. 10.

Theganus n. 8.

Auentin. lib. 4. Annal.
Eginar. vita Carol.
In Basilica D. M. Virginis.
Octauius de Strada.
Eginar. ib.

Brecchius hist. Aquisgrani.
Maier. Annal. sub anno 774.

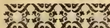

Sepulchri Epitaphium.

XLI. *Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli Magni, atque Orthodoxi Imperatoris, qui Regnum Francorum nobiliter ampliauit, & per annos XLVI. fæliciter tenuit. Decessit septuagenarius, anno Dom. DCCCXIV. Indictione VII. V. Calendas Februarij.*

Caroli Magni Vxores, earumque effigies.

XLII. GAlliena Hispana, Galastriæ Regis Toletani filia, prima vxor Caroli Magni Imper. Hermingardis, aliàs Theodora, Desiderij Longobardorum Regis filia, secunda vxor Caroli Magni Imper. repudiata tamen post coniugij annum.

Auentin. 1. Ann.

Trip. Matth. in Carol. M. Hildegardis, HILDEBRANDI Ducis Sueuorum filia: vel cum alijs, ex nobili GODEFRIDI Ducis Alemannorum familia nata: nisi dicamus Godefridum familiæ caput: Hildebrandum Hildegardis patrem. Ex qua ei nati sunt. Carolus Francorum Rex: Pipinus Italiæ Rex ante Patris obitum mortui: & Ludouicus Pius Imperator. Filiæ etiam quatuor secundum quosdam; octo secundum alios, quarum fuere nomina: Rothrudis Constantino Leonis Imper. filio desponsata: sed coniugium impeditum fuit ab Irene Imperatrice Constantini Matre. 2. Bertha. 3. Ghisela. 4. Hildegardis. 5. Adheleida. 6. Bellixandra. 7. Imma. 8. Gertruda. Moritur Hildegardis An. C. 783. Calen. Maij: postea die 12. Iulij, Mater Caroli M. Bertha diem quoque suum obijt.

Quarta Caroli M. vxor FASTRADA fuit, Rodulphi Francorum Comitis filia, ex qua natæ filiæ duæ Theodora, & Hiltrudis. Vel secundum alios tres Theodora, Hildudrin, & Rothaidis. Moritur Fastrada Ann. C. 794. Moguntini sepulta.

Luitgarda Sueua Germana quinta vxor Caroli Magni, ex qua liberos non suscepit.

Caroli M. Concubinæ.

VXore postrema defuncta nuptias dedignatus Carolus M. inter concubinas Mathalgardem habuit, ex qua Rothildem filiam suscepit.

Gersoindam nobilem fœminam Saxonici sanguinis, ex qua nascitur Adeldrudin.

Adeltrudem Reginã, siue Reginopyrrham, ex qua Drogo Episcopus Metensis, & Vgo.

Adelindam, ex qua Theodoricus.

Hilmetrudem, ex qua Pipinus Gibbosus, & claudus regnandi cupidus, & patris proditor, vnde in monasterium coniectus.

Rachildem, ex qua Rothruda.

Liutperga.

Leonia.

Principum insignia, qui cum Carolo M. militarunt.

XLIV.

Caroli

XLIII. Caroli M. Imper. Monetæ Aureæ.

CAPVT OCTAVVM.

Adnotationes.

XLV. 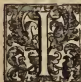N *Childerico*, Regnandi cupiditas, quæ filios armat in patrem, & in Deũ sollicitat hominem, Pipinum Caroli Martelli filiũ, Maiorem Domus in Gallia suum sollicitauit in Regem, vt violenta quadam pietate throno pulsaret Childericum, vltimam Pharamundi prolem. Vecordem hominem Childericum Gaguihus vocat, quod tamen minime latebat Gallos etiam priusquàm Childericum coronarent; at ne stipitem probo afficerent, omnibus prætulère auctore Carolo ipso Martello gloriosissimo Principe, & nemini secundo: vel secundum alios. Carolomanno, & Pipino Martelli filijs auctoribus. *Childeric fils puisnè Du Roy Dagobert II. Succeda à son frere Thierry, que quelques vn disens estre son pere: mais la plus probable opinion est qu' ils estoient freres. Il ne fut pas plus spirituel que Thierry, ains aussi stupide, & insense. Neantmois Charles Martel Prince de François, ou selon les autres, ses fils Carloman, e Pepin l'eleurent à la dignite Royale, pource que les François ne voulurent se departir des Princes du sang Royal du Grand Clouis ausquels ils portoient vne singuliere afection, respect, & veneration, & n' en choisirent d'autres tant, qu' ils en trouuerent, non pas de capables, ains seulement de cette Race, Famille, & Maison Royale.* Sed vnde potuit Pipinus quod Carolus Martellus nequiuit? Multa tentauit Pipinus, & cum multa tentanti non nihil succedat, Sacrorum restitutione maiora potuit filius quàm pater. *Durant* (apud eundem) *ces dix années il ne perdit l'occasion de trouuer les moyens d'executer le haut dessein qu' il auoit de se rendre absolù Monarque des François. Vn des premiers qu' il tint pour y paruenir fut, de promettre aux Ecclesiastiques de restituer à l'Eglise ce que Martel luy auoit ostè, & meme il fit tenir vne Assemblée pour ce suict. Si ce Prince, estant Maire du Palais, gaigna la bienueillance des Prelats, & des autres Ecclesiastiques, par cette action de iustice, il acquit aussi par sa valeur, & sa generosite l'amitiè de la Noblesse, & du peuple François &c.*

In vita Caroli Martelli. *In vita Childer. F.P. H. de Cisse.* *In vita Pipini.*

Speciosus forma. Corpore fuit amplo atquè robusto, statura eminenti, quæ tamen non excederet: nam septem suorum pedum proceritatem eius constat habuisse mensuram. Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus, & vegetis, naso paulùm mediocritatem excedente, canicie pulchra, facie læta, & hilari: vndè formæ authoritas, ac dignitas tàm sedenti, quàm stanti plurimùm congruebat. Ceruix quamuis obesa, & breuior venterque videretur proiector, tamen hoc cæterorum membrorum celabat æqualitas. Incessu erat firmo, tantaquè habitudine virili, voce clara (sed quæ minus corporis formæ conueniret) valetudine prospera, præter quod antequàm decederet, quadriennio crebris febribus, corripiebatur: ad extremũ etiam vno pede claudicabat. XLVI.

Krantz. Saxonia lib 2. c. 7. *Auent. Annal. Boior. 4.*

XLVII. *Sermone &c.* Non patrio ſermone contentus, etiam peregrinis linguis ediſcendis ſtudebat, Latinam ita perdidicit, vt ea ac patria lingua orare ſolêret. Græcam vero melius intelligere quàm pronuntiare poterat. Artes liberales ſtudioſiſſimè coluit, earumquè Doctores plurimùm veneratus magnis extulit honoribus. Indiſcenda Grammatica Petrum Piſanum Diaconum ſenex audiuit, in cæteris diſciplinis Albinum (quem alij Alcuinum) alij Diaconum è Britannia, virum vndecunquè doctiſſimum, præceptorem habuit, apud quem, & Rhetoricæ, & Dialecticæ, præcipuè tamen Aſtronomiæ diſcendæ plurimum, temporis, & laboris impendit. Diſcebat, & artem computandi, & intentione ſagaci ſyderum curſum curioſiſſimè rimabatur. In Poëſi quoque exercitus in obitu Rolandi ita legitur ceciniſſe.

Tu patriam repetis, triſti nos orbe relinquis:
Te tenet aula nitens, nos lacrymoſa dies.
Christ. Matt. in vita Caroli M. *Sed qui luſtra geris octo, & binos ſuper annos,*
Ereptus terris, iuſtus ad aſtra redis.

Aliud legitur in mulierculam penſa trahentem.

Nentis fila Deus mentem quoquè iungit Olympo.

In Muſicis quoquè informatus, pſallendi diſciplinam exactè calluit, eundemquè ipſe emendauit. Cum enim apud: *Eccleſiaſticos quatuor dumtaxat tropi ſeu modi, Phrygius, Dorius, Lydius, Mixolydius, quos vulgus cantorum tonos Autentos* αυτεντες *ideſt clamoſos* αὐτὴ *enim clamor* αὐτεω *voco, reſono grecum eſt, vocat hactenus in vſu fuiſſent. Ne Latini vlla ex parte Græcis cederent, ducem à Comite diuiſit, quatuor ſubdititios modos à quatuor primarijs diſtinxit, octo tropos fecit: illos cantores plagios, ideſt obliquos Græco vocabulo nuncupant. Admodum delectabatur libris D. Aurelij Auguſtini præcipuè ijs, quos de Ciuitate Diuina inſcripſit. Ingenia ſæculi ſui omnibus modis fouit. Artium liberalium Doctores præter cæteros egregie veneratus eſt: magnis illos afficiebat honoribus, plurima in illos beneficia conferens. Conſtat quoſdam celebres e ludo literario in aulam receptos, ſacerdotia locupletiſsima, & Pontificatus conſecutos fuiße. O ſi mihi (inquibat) fata duodecim Hieronymos, Auguſtinoſuè concederent. Subiunxit ſtomachabundus præceptor eius Albinus, ſuauis homo. Qui duodecim poſtules, cum ſuprema illa, atquè Aeterna Maieſtas tāto temporis ſpacio duos duntaxat habuerit? Linguam patriam, hoc eſt Teutonicam locupletauit. Menſibus, & ventis Germanica vocabula à quatuor Mundi partibus impoſuit. Subſolanum Oſten, & Oſter. Auſtrum Suden, & Sunder, Aquilonem Nordem, Fauonium Vueſten, Veſter nuncupauit. Ex hiſce cæterorum vocabula vti à Græcis factum eſt, cōpoſuit. Menſibus quidem iſthæc nomina fecit. Ianuarium ab hieme Vuintermon: Februarium à ceſſando Hornung: Martium à tempore Lentzmonet: à Paſchalibus Aprilem Oſtermonet: Maium à gaudio Vunnemonet: Iunium ab orando Brachmonet: Iulium à fæniſecio Heumonet: Auguſtum à meſſe Arnmonet: Septembrem à ſatione Vuitonmon: Octobrem à vindemia Vueinmonet: Nouembrem Vuindimonet: Decembrem à Natalibus Chriſti Heiligmonet appellauit. Scripſit, & grammaticam patrij ſermonis, quam extare aiunt; conatus eſt regulis, ac præceptis cultiorem, & elegantiorem, ad æmulationem Græcorum, Romanorumquè linguam Teutonicam reddere, omniquè barbarie exuere. Teutonica, & antiquiſsima carmina, quibus Heroum, ſicut mos eſt Germanorum, geſta canūtur ſcripſit, & memoriæ mandauit. Liberalia literarum ſtudia, pene iam, vt ipſe ait, incuria maiorum obliterata inſtaurare ſummopere connixus eſt. Et ſui exemplo ad ea amplectenda cæteros inuitaret, ex Hybernia duos Scotos, Clementem, & Albinum acciuit, vt tum erant tempora, eruditiſsimos. Item ex Anglia alterum Albinum euocauit. Albinum Scotum Ticinum miſit, ibiquè ludum literarium aperire iuſsit. Commilito huius Clemens, mandato Caroli in Lutecia Pariſiorum conſedit: eiq; Magnus annonam, ſtipendia è fiſco tradit: procerum, pauperumquè pueros ingenuos modo erudiendi cauſa tradidit, commiſit: vt noſtro æuo Imperator Maximilianus Viennæ Noricorum factitauit. Albinum Anglium ſecum detinuit. Inde Diui Martini Cœnobio in agro Turonum ſito, vbi doceret, cum in aula non eſſet, condonauit. Valdonemque Augiæ Maioris Magiſtrum ad D. Dionyſij templum in agrum Pariſiorum ex Sueuia docendi ergo tranſtulit. Et cum longo poſt tempore in Galliam diuertiſſet, pueros quos Clementi commiſerat, epiſtolis, verſibus, carminibus, orationibus, panegyricis, ſcriptis, vt periculum de eorum ingenio, atque indole faceret, ſibi exhiberi iubet. Vbi teniores præter ſpem profeciße, nobiles verò gaudijs corporis deditos,*

cultum

Ib. c. 2. §. .. n. 3.

Auentin. Annor. l. 4. p. 283.

cultum animi neglexisse deprehendit, illis ad dexteram seggregatis: Vos quidem macti virtute, inquit, estote filioli pientissimi, qui nostro imperio gnauiter defuncti estis, vestra erunt sacerdotia locupletissima, & Pontificatus maximi. Ego vos in aulam adscisco: ex vobis Senatores cooptabo: vos in album Prætorum, & patrum curiam adlegam. Deinde ad nobilium liberos, quos à læua collocarat, vultu haud iram dissimulans, ait at vos comatuli, & delicatuli freti opibus, & splendore parentum, nostram maiestatem consprevistis, vitia, otia, luxum, & inertiam bonis literis virtutibusque contempto decreto nostro prætulistis, iubeo, & Deum immortalem testor, nihil penitus commodi, honoris, ne obolum quidem ab Imperatore vestro, cuius iussa aspernati estis, expectate: faxim vt omnibus mortalibus ludibrio viuatis: & in vos exempla edam, nisi resipueritis, & negligentiam diligentia expiaueritis.

XLVIII. *Danubio &c.* Carolus cum bellum quod cōtra Hunnos mouerat *conficere cuperet, & Pannoniam, iterum petere constituisset, allatum est ei copias, quas Theodoricus comes per Phrisiam ducebat, in pago Striustri iuxta Vuisuram fluuium à Saxonibus esse interreptas atquè delatas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem damni dissimulans, iter in Pannoniam intermisit: & cum ei persuasum esset à quibusdam, qui id sibi compertum esse dicebant, quod si inter Radantiam, & Alomoram fluuios, eiusmodi fossa duceretur quæ esset nauium capax, posset percommode à Dannubio in Rhenum nauigari (quia horum fluuiorum alter Dannubio, alter Rheno miscetur, confestim cum omni comitatu suo ad locum venit: ac magna hominum multitudine congregata totum autumni tempus in eo opere consumpsit. Ducta est itaquè fossa inter prædictos fluuios decem millium passuum longitudine, latitudine trecentorum pedum: sed incassum: Nam propter iuges pluuias, & terram quæ palustris erat nimio humore naturaliter infectam, opus quod fiebat, cōsistere non potuit. Sed quantum interdiu terræ à fossoribus fuerat egestum, tantum noctibus humo iterum in locum suum relabante subsidebat.* Totum autumni tempus in tam præclarum opus, absumptum est: inuidente fortuna labori, qui inuito Cælo ceptus erat. Camporum grana si pecus gustabat, è vestigio peribat. Voces mugientium, quæ noctu resonabant, naturæ habiti sunt lamentaiones, nè eius termini prę-

Aimo. l. 4 c. 84.

terirentur. Tanti operis testimonium numisma, facit.

Iacob de Bie in Gallia metallica

XLIX. *At miserendi &c.* Saxonici Belli finis post tertium supra trigesimum annum cælesti potiùs creditur quàm terrestri conclusum gladio, Vuedekindus enim *visitatus à Domino ad lumen respexit: & iuncto secum Albione viro primario qui trans Albin dominaretur in ea, quæ nunc est Holsatia interueniente, ex aulicis quodam ad Regem Karolum, qui ad visurgum castra habebat, perducitur, Christi baptismum iam sponte deposcens. Tradunt nonnulli, quòd suprà significauimus, regem tùm in Bardeuvico consedisse, quum ad eum VVedekindus perueniret. Alij etiam adijciunt in Mynda fuisse illi salutis initiū. Tradunt enim ducem scrutandi auidum, lembo per pronum flumen deuectum, lacero habitu inter stipem poscentes consedisse; Quumquè, sacratissimo die Pascha ex more Christiano omnes sacram Communionem subirent, vidisse VVedekindum ad os regis ludibundi speciem pueri, eoque conterritum miraculo Christiana sacra postulasse. Rex susceptos in gratiam iussit baptizari, ipse suis manibus VVedekindum honoris gratia sustollens. Inde Saxonia iam pacata quieuit, & semel susceptam fidem nunquàm reiecit. Interea diuinæ Rex intentus Religioni, Bremensem quod diximus fūdauit ecclesiam, prædijsquè magnifice dotauit, episcopum consecrari faciens virum de his terris optimè meritum S. VVillehadum, natione Anglicum: qui post mortem Sancti Bonifacij moguntinensis Episcopi, annis XXXV. in Phrisia, & Saxonia Verbum Dei disseminauit, magno labore, incredibili periculo. Extant literæ eiusdem regis desuper, terminos donatæ ditionis commonstrantes, quarum exemplum supra posuimus. Idem quoq; Rex Ante post quàm annis alijs septem fundauit in ea Prouincia ecclesias (donans regalia Pontificibus, quòd intelligeret populum infrænem posse religione contineri, armis verò placari non posse)*

Krantz. Saxon. l. 2. c. 23

posse) Verdensem, Myndensem, Padeburnensem, Osnaburgensem, & vltra Vveseram. Hildesemensem, & Halberstadensem. Erant illis temporibus alia prima ecclesiarum fundationis loca, & perindè nominaque cum translatis sedibus sunt in hanc appellationem commutata. Magdeburgensem aut vicinum archiepiscopatum posteà Magnus Otto, domita gente Vvandalorum, instituit. Hoc ordine finitum est bellum Saxonicum atrocissimum, & diuturnum, quod pro diuturnitate temporis, & magnitudine laboris, magnū, & desiderabilem habuit exitum: durabat autem annos suprà triginta.

Cap. 24. *Vvedekindus autem pacatus in sua sedet prouincia, Vvestphaliam solam gubernans: nam vltra visurgum prouincia, & angustijs Vvandalorum premebatur, & quod tenuère ditionis Pontifices gubernabant. Armorum insignia, quæ militaribus (vt fit) signis præferebant, pullum equinum habebant atrum. Sed placuit regi, postquàm de tenebris gentilium errorum peruenit in lucem veritatis, vt candidum acciperent. Ea verò sunt vetustissima Saxoniæ Arma, sæpius inde mutata, vel leonibus ex Anglia allatis, per Henricum ducem Cognomento Leonem: vel stratorijs in Clypeo lignis, quę ruta sertum ex obliquo condecorat, per Bernhardum prius Comitem de Anehold, inde verò surrogatum Henrico Leoni in Ducatum Saxoniæ, quum ille per Fridericum I. solemni Imperij Conuentu per sententiam deponeretur. Vvedekindus autem, quum rex illum Karolus baptizatum in sua (vt diximus) prouincia gubernare permitteret, ædificato in Anglaria (nunc Angriam vocant) insigni templo, instituto Collegio sine fine Deo seruientium, quod nunc in Heruordiam ferunt esse translatum, ibique, dominabus imperitantibus seruit plurimū, ipse in Christo deuotus religione profecit. Sed erat illi ex magnis causis cum Geroldo Sueuorum Duce atrox bellum, quod varia diu fortuna protrahebatur. Mirum quomodò tàm longinquum: ex Sueuia in Saxoniam. Sed erant Saxonibus prædia (quod suprà ostendimus) in Hercinia, & Sueuis in Turingia: vndè facilè potuit conflari de terminis bellum. Sed eo consumptus perijt Vvedekindus, christiano ritu sepultus in ecclesia eius quod fundauerat collegij: ibiquè aliquandiu quieuit, donec in Padeburnam à filijs transferreretur.*

Apud Iacobum de Bie in Gallia Metallica.

Et in Desiderij &c. Longobardici regni periodus sub anno 774. non tàm ab historicis, quàm ex numismatibus colligitur. Duo vidi, quæ Lectorum gratia cudenda curaui. L.

Ex

II

VERONA. DEDITA. ET. LANGOBARDIS. IN. FIDEM.

CLEM. PRINC.

IV

DEVICTO. DESIDERIO. ET. PAPIA. RECEPTA.

DCCLXXIII.

LI. *Ex Alpibus Pyrrenæos*. In Saxonia cùm degèret Carolus, ad eum de Hispania Sarracenus quidam nomine *Ibinalarabi* cùm socijs se, ac ciuitatem dedens, quibus eum Rex Sarracenorum præfecerat: cuius persuasione *spem capiendarum quarundam in Hispania ciuitatum haud frustra concipiens congregato exercitu profectus est: superatoque in regione Vasconum Pyrrenæi iugo primò Pompelonem Nauarrorum oppidũ aggressus in deditionem accepit, indè Iberum amnem vado traijciens, Cæsaraugustam præcipuam illarum partium ciuitatem accessit: acceptisque quos Ibinalarabi, & Abithaur quosque alij; quidam Saraceni obtulerunt, obsidibus, Pompelonem reuertitur. Cuius muros, nè rebellare possent, ad solum vsquè destruxit: ac regredi statuens, Pyrrenæi saltum ingressus est. In cuius summitate Vascones insidijs collocatis, extremum agmen adorti, totum exercitum magno tumultu perturbant. Et licet Franci Vasconibus tàm armis quàm animis præstare viderentur, tamen, & iniquitate locorum, & genere imparis pugnæ inferiores effecti sunt. In hoc certamine plerique Aulicorum, quos Rex copijs præfecerat interfecti: direpta impedimenta, & hostis propter notitiam locorum statim in diuersa dilapsus est. Cuius vulneribus reccordatio magnam partẽ rerum feliciter in Hispania gestarum in corde Regis obnubilauit.* Quot vicibus in Hispaniam contenderit Imperator, variant chronographi, sub anno 774. triumphum egisse ex numismate patet.

Annal. Eghin. lib. anno 778.

VI

CAPTA. EXCISAQVE. POMPELONA.

DCCLXXVIII.

Istis in prælijs cecidisse Rolandum Caroli ex sorore nepotem non ferro tamen sed siti, postquàm manu, singulari in certamine Mausirium Summum Sarracenorum Ducem iugulauit, historia est. Ad eius sepulchrum vnà cum cornu, Caroli iussu gladium illum fuisse appensum, quo Ferracutum gigantem Sarracenicum. 12. cubitos altum, & robore, 40. viros æquantem transfodit in annalibus est. Eiusdem Caroli pro Nepote hoc legitur Epitaphium

Sabell. En. 8 Girald. l. 1 Camer

Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis
Te tenet aula nitens, nos lachrymosa dies.

Bauariæ &c. In Suburbano Mogontiacensi, in villa quæ vocatur Ingilinheim Carolus cum degèret, & generalem populi sui conuentum decreuisset, Tassilonem Bauariæ Ducem crimine Maiestatis Baioarij accusarunt, obijcientes ei, *quod postquàm filium suum obsidem Regi dederat, suadente coniuge sua Luitberga (quæ filia Desiderij Regis Longobardorum fuit,) & post patris exilium Francis inimicissima semper extitit in aduersitatem Regis; & vt bellum contra Francos susciperent, Hunnorum gentem concitarat. Quod verum fuisse, rerum in eodem anno gestarum probauit euentus. Obijciebantur ei, & alia complura, & dicta, & facta, quæ non nisi ab inimico irato fieri, vel proferri poterant: quorum ne vnum quidem inficiari cœpit. Sed noxæ conuictus, vno omnium assensu, vt maiestatis reus, capitali sententia damnatus est. Sed clementia Regis licet morti addictum liberare curauit. Nam mutato habitu in monasterium missus est: vbi tàm religiosè vixit, quàm ipsum libenter intrauit. Similiter, & Theodo filius eius tonsus est, & monasticæ conuersationi mancipatus. Baioarij quoquè, qui perfidiæ ac fraudis eorum consocij, & consentanei fuisse reperti sunt, exilio* LII.

Aimoin. lib 4 c. 80.

per

per diuersa loca relegantur. Hunni vero sicut Tassiloni promiserunt, duobus exercitibus comparatis, vno Marchā Forouliensem, altero Baioariam aggressi sunt frustra. Nam in vtroque loco victi, fugatique sunt: & multis suorum amissis, cum magno damno ad loca sua se receperūt. Quam iniuriam velut vindicaturi, iterum Baioariam maioribus copijs petierunt. Sed in prima congressione pulsi à Baioarijs, & innumera eorum multitudo cæsa: multi etiam ex eis, qui per fugam euadere conati Danubium tranare voluerunt, gurgitibus absorpti sunt &c. Rex autem in Baioariam profectus, eandem prouinciam cum suis terminis ordinauit, atque disposuit. Vnde Bauaria subiecta Gallis, vt ex numismate patet.

Bohemi &c. Thriumphum in Bohemos egisse Carolum non tantùm locupletati referunt annales, quantùm speciosa numismata: vt de Bohemis.
LIII.

De Abaribus.

Fides exercituum, scilicet, quæ absenti Carolo Abarum idest Hunnorum geminatam retulit victoriam. *Dauorum Rex Godefredus &c.* Imperator Aquisgrani cum ageret, contrà Godefridum Regem expeditionem meditans, *nuncium accepit, classem ducentarum nauium de Nordmannia Frisiam appulisse, totasque Frisiaco littori adiacentes insulas esse vastatas, iamquè exercitum illum in continenti esse, ternaque prælia cum Fresonibus commisisse, Danosque victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine centum libras argenti à Frisonibus esse solutas, Regem vero Godofridum domi iam esse, & reuera ita erat. Qui nuncius adeò Imperatorem concitauit, vt missis in omnes circumquaquè regiones ad congregandum exercitum nuncijs, ipse sine mora palatio exiens, primo quidem classi occurreret: deinde verò transmisso Rheno flumine, in loco, qui dicitur Lippeham, copias, quæ nondum conuenerant, statuit operiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille, quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat, subita morte perijt. Congregatisquè tandem copijs quanta potuit celeritate ad Alarum fluuium contendit, castrisque iuxtà confluentem eius,* quo *Vuisuræ flumine coniungitur, positis, minarum Godofridi Regis præstolatur euentum. Nam Rex ille vanissima spe victoriæ inflatus acie se cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed cum Imperator memorato loco statiua haberet, diuersarum rerum nuncia ad eum defferuntur. Nam, & classem, quæ Frisiam vastabat, Domum regressam, & Godofridum Regem à quodam suo satellite interfectum, castellum vocabulo Hobbuochi Albiæ flumini adpositum, in quo Odo Legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidium, à Vuilzis captū; & Pipinum filium eius Regem Italiæ. VIII. Id. Iuly de corpore migraße: duasquè legationes de diuersis terrarum partibus, vnam de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ causa, aduentaße narratur*, vt ex numismate patet.

LIV. Annal. Fuldēn. An. 810.

Qui-

Quibus ille acceptis, dispositа pro temporis conditione, Saxonia, Domum reuertitur.

LV. *Episcopatus &c.* Inter Episcopatus à Carolo institutos, vltra restitutos, hi numerantur

Anno C.777. Salingstadensis, siuè, Osteruuicensis.

Anno C.778. Halberstadensis.

Anno C.780. Padebornensis.

Anno C.780. Osnaburgensis

Anno C.785. Mindensis.

Anno C.788. Bremensis.

Matthias Anno C.791. Mimingerodensis.

Christia. Anno C........ Hildeshemensis

In vita Caroli M. Anno C...... Bardouicensis, qui hodie Vendensis est, cuius primus Episcopus fuit Suuibertus.

Anno C. Schirensis, qui Magdeburgum postea translatus est. Vbi olim Venus, & Gratiæ colebantur,

Anno C.811. Hamburgensis.

Byzantinus &c. Carolum Romæ degentem

LVI. *Aimoin. lib. 4. c. 90.* Zaccharias presbiter adijt, *quem Rex Hierosolymam miserat, cum duobus Monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem misit: qui benedictionis gratia, claues Dominici sepulchri ac loci Caluariæ cum vexillo detulerunt. Quos Rex benignè receptos, per aliquot dies secum detinuit; & redirè volentes, remuneratos absoluit.* Tanti muneris memoria numismate tali recolitur.

Galliæ, & Romæ &c. Romæ cum Pascha celebraret Carolus vnà cum Hadriano Ponti-

LVII. *Annal. Engol. sub anno 787.* fice, *orta est contentio per dies festos Paschæ inter cantores Romanorum, & Gallorum. Dicebant se Galli meliùs cantare, & pulchrius quàm Romani. Dicebant se Romani doctissimè cantilenas Ecclesiasticas proferre, sicut docti fuerant à Sancto Gregorio Papa: Gallos corruptè cantare, & cantilenam sanctam destruendo, dilacerare. Quæ contentio ante dominum Regem Carolum peruenit. Galli verò propter securitatem Domini Regis Caroli valdè exprobrabant Cantoribus Romanis. Romani verò propter auctoritatem magnæ doctrinæ, eos stultos, rusticos, & indoctos, velut bruta animalia, affirmabant, Et doctrinam Sancti Gregorij præferebant rusticitati eorum. Et cum altercatio de neutra parte finiret, ait dominus pijssimus Rex Carolus ad suos Cantores: Dicite palam, quis purior est, & quis melior, aut fons viuus, aut riuuli eius longe decurrentes? Responderunt omnes vna voce, Fontem, velut caput, & originem, puriorem esse: riuulos autem eius, quantò longius à fonte recesserint, tantò turbulentos, & sordibus, ac immunditijs corruptos. Et ait Dominus Rex Carolus. Reuertimini vos ad fontem Sancti Gregorij, quia manifestè corrupistis cantilenam Ecclesiasticam. Mox petijt dominus Rex Carolus ab Adriano Papa Cantores, qui Franciam corrigerent de cantu. At ille dedit ei Theodorum, & Benedictum Romanæ Ecclesiæ Cantores, qui à Sancto Gregorio eruditi fuerant: tribuitque antiphonarios Sancti Gregorij, quos ipse notauerat nota Romana. Dominus verò Rex Carolus reuertens in Franciam, misit vnum cantorem in Metis ciuitate, alterum in Suessionis Ciuitate: præcipiens de omnibus ciuitatibus Franciæ Magistros Scholæ Antiphonarios eis ad corrigendum tradere, & ab eis discere cantare. Correcti sunt ergo Antiphonarij Francorum, quos vnusquisque pro arbitrio suo vitiauerat, addens vel minuens, & omnes Franciæ cantores didicerunt notam Romanam, quam nunc vocant notam* Francicam: *excepto quòd tremulas, vel vinnulas, siue collisibiles vel secabiles voces in cantu non poterant perfectè exprimere Franci naturali voce barbarica frangentes in gutture voces potiùs quàm exprimentes. Maius autem magisterium cantandi in Metis ciuitate remansit. Quantumquè magisterium Romanum superat Metense in arte cantilenæ, tanto superat Metensis cantilena cæteras scholas Gallorum. Similiter erudierunt Romani cantores supradicti cantores Francorum in arte organandi. Et Dominus Rex Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ, computatoriæ magistros secum adduxit in Franciam, & vbique studium literarum expandere iussit. Ante ipsum enim Dominum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium.*

Mosaicas &c. Vniuersos *Veteris, ac noui instrumenti libros librariorum imperitia, lectorum oscitantia, interpretum inscitia, & incuria tempo-* *Auent. l. 4. Annal. p. 284.* LVIII.

rum deprauatos, adamussim, & veritatem fontis correxit. Extat publicum decretum: nec siuit, vt tanti Imperatoris verbis vtar, in diuinis lectionibus, templisquè inter sacra officia, inconditos solæcismos, barbarismosque inconcinnos obstrepere. Euangelistarum etiam edidisse suadet concordantiam numisma.

Gallia Metallis.

Angelus, enim, Aquila, Bos, & Leo Hyeroglyphica Euangelistarum vnà currum trahentia discordiam signant concordem. De
LIX. Caroli cum Romana Ecclesia fœdere, à qua Ecclesiæ defensor, & Occidentis Imperator legitur inauguratus in numismatibus videre est, quorum duo sunt.

Sacrum fœdus, & cum Hadriano Pontifice fuit.

Carolo Imperatori Occidentis, & Romanæ Ecclesiæ Defensori, titulus à Leone III. donatus, quum Græcorum incuria, langueret Italia facta Barbarorum præmium.

Moriēs. Nā anno Christi MCLXVI. Indictione XIIII. *Imp. Friderico primo Cæs. Augusto imperante in numerum Cælitum relatus est.* Idem scribit Gaguinus: *Carolus ob vitæ merita in numerum sanctorum relatus esse à plerisquè creditur. Cui etiam loci incolæ diem festum agunt. Idque ab Ecclesia Romana permitti Hostiensis Iurisconsultus tradit. Quo exemplo Ludouicus Vndecimus Carolum à Parisiensibus coli nostra ætate te imperauit: missis vicatim nuntijs, qui diem festū celebrari populo indicerent pœna capitis repugnantibus indicta.* Adorauit eū Otho III. canonizauit vel Paschalis II. vel Paschal. Antipapa, & canonizationem veneramur irreuocatam.

Anon. 4. Annal. p. 285. — In vita Ludouici 11. — Baron. Ann. 814. Sieur du Saussay in notis Breuiarij

LX.

Videns absquè virga manare aquam de petra. LXI.
Cum Saxoniæ degeret Imperator, & aqua deficeret in loco vbi Emensul idolatrabant: velletque ibi tres dies stare gloriosus Rex ad destruendum fanum, & *valde homines, & iumenta sitirent, subita Christi gratia, media die cuncto exercitu quiescente, apparuit eis torrens ebulliens salubres aquas, & cunctus exercitus, & iumenta eorum sufficienter recreati sunt: & tamdiu ebullijt aqua viua, donec fanum destructum est.* Sic decertantibus circa Basilicam S. Bonifacij in Friedislar Saxonibus, & Francis, illi vt cremarent, hi vt protegerent, *duo iuuenes in albis, qui ipsam basilicam ab igne protegebant,* apparuere. *Et propterea ibidem non potuerunt neque interius, neque exterius ignem accendere, nec aliquod damnum inferre basilicæ: sed nutu diuinæ Maiestatis pauore perterriti, in fugam conuersi sunt nemine persequente.*

Annal. Egolis. an. 776. — An. 773.

Orientis libido. Orientale imperium affectasse Carolum, & occupare tentasse Krantzius testis est. *Quum enim in Franciam rediret Carolus iam Romanorum declaratus Augustus, excepit oratores Irenes Constantinopolitanæ Imperatricis, pacem Græcis, & Gallis interponentes: metuebat enim sibi mulier à proceribus regni sui. Icta sunt fædera, & remisit Imperator Carolus Iesse Ambianensem Episcopum oratorem suum ad postulandum Irenes coniugium. Sed dum adhuc ibi Imperatoris legati manerent, Nicephorus inuasit imperium, capta muliere, & in monasterium detrusa: prospexere enim proceres Græci, quid illæ nuptiæ portenderent. Remisit tamen Nicephorus etiam suos oratores ad Carolum ad confirmanda fædera: & inuento eo super Salam fluuium, responsa cum literis placida retule-*

LXII. — Saxonia lib. 2. 18.

tulerunt. Huiusce fœderis numisma viget, quod supra retulimus.

LXIII. *Scholam patris ingressa filiæ*. Eginardum Carolo familiarem fuisse legimus; *Erat enim cancellarius Imperatoris. Ferunt ab* Imma, *Caroli filia adamatum: cumque amoris ardentioris, & mutui affectum exuere non posset, nec tamen aures Virginis per internuncium appellare auderet, nouissime proiecta audacia ad puellæ conclaue clā accessisse, ibidemque intromissum, quasi ad eam mandata Regis secreta haberet, solum cum sola egisse, datisq; amplexibus cupido satisfecisse amori: deprehendisse hoc Imperatorem, vestigiis in niue obseruatis: Licet elegantissima iuuencula, quā audacem faciebat Amor, tergo insidentem, exceptumque, ad locum Hospitio contiguum deportasset: ibique deposita Sarcina per eadem vestigia cautius obseruata rediysset. Imperator partim admiratione, partim dolore permotus, non tamen absque diuina dispensatione id fieri apud animum reputans, sese repressit, & visa interim silentio suppressit: rem tamen, vbi Eginardum se fugæ subducturum animaduertit, ad Senatum detulit, sententias singulorum exquisiuit, vbi omnium suffragio ad acerbissima supplicia condemnatus est Eginardus. Tum Imperator, & honori filiæ, & timori Eginardi consulens, attonitis omnibus, & consternatis, Eginardum ex improuiso absoluit, eique filiæ nuptias conciliauit.*

Iacobus Cario. l. 2 creat. 8. cap. 8. Marsh. Chilsiz. p. 817.

Singrapham. Decimo quarto Imperij anno febri correptus Carolus: *Aquisgrani finem viuendi fecit. Ante tamen mortem cum Beato Aegidio quem pro sanctitate venerabatur agebat, vt pro se dominum deprecaretur. Fertur tenuisse peccatum quod nemini pandebat. Sed Sanctus oratione instituta impetrauit, vt Schedam ab Angelo susciperet, in qua describeretur Imperatoris celata culpa, cum abolitione impetrata. Id quale fuerit, etsi coniectura assequimur; silentio tamen tegere modestius est.* LXIV.

Krantz. Saxon. l. 2. c. 20.

CAPVT NONVM.

De Literis, & Armis.

Imperatoriam Maiestatem non solum armis decoratam, sed legibus oportet esse amatam.
Iustinianus Imper. in proœm. Instit.

1 *Alex. M. nouum auspicabatur Orbem.*
2 *Turcarum Bellum cum Venetis.*
3 *Athenienses quomodo legem scriberent.*
4 *Aquilæ Imperialis laus.*
5 *Mercurius penes antiquos vltimus inter Deos.*
6 *Minerua in dextris Ioui assistit.*
7 *Pompeius è castris reuertens scientiarum Numina primùm salutabat.*
8 *Dionysius Siracusanus sapientum amator.*
9 *Leges quantum proficiant Reipublicæ.*
10 *Romani Cælo tonante haud legem condebāt.*
11 *Numa Pompilius quantum profecerit Reip.*
12 *Olea militum donabatur Sapientibus.*
13 *Legum, armorumque cognatio.* 20.
15 *Malopunicum concordiæ argumentum.*
16 *I. Cæsar Semideus: cur ex vtroque Cæsar?*
17 *Leges ad quid?*
18 *Romulus quomodo regimen diuiserit.*
19 *Pallas à Iouis capite nascitur.*
20 *Romani vincebant sedendo.*
21 *Carolus M. signabat decreta gladij capulo.*

1 NHVMANVM Alexādri animum aiebat antiquitas, quùm nouum auspicaretur Orbem, quē Martis grauidaret fulminibus. Quid si viuentes offenderet Monarchas, quorum armis tumescit Italia, sanguine cruētatur Europa, nudata Africa Mauortijs circūfunditur monstris, Asia ipsa conflatur in ensem; aurea noui Orbis exenterantur viscera, Cælique decoctis officinis solus ridet in fornace Vulcanus. Luna æmula solis cælestes confundens gyros, Leonis vsque peruenit limina, qui tamen quinti lustri spatio vigilans ad postes quotidie, sanguinis Lunæ vallo Solis circumdedit tribunal. Fortissimus Leo inter tot Belli casus, legum innixus codici, adhuc te-

Turcarū Bellum cum Venetis. II.

net apertum arma iuribus, non iura armis æquilibranda rugiens. *Cunctis Dijs, hominibusque testatum facio, diu spreuisse tela, tandem ferrum intulisse coactus*; Atheniensium more
III. canones Venetis stylo exarantibus ferreo. Sed quò Aquilas euolare permitto? nec permittente volabunt, inter scriptorum cancellos factæ deargentatæ columbæ, quæ pennis de-
IV. plumantur, nè in manibus literatorum deficiant calami. Sub vmbra alarum vestrarum, eruditorum turba primis donata folijs, aureis deuincitur catenis. Damnatis Antiquis, quia
V. Mercurij gloria, vltimum propinarent poculum, & in cathedra, & in conuiuio Palladem profitemur Ducem. Minerua in dextera assi-
VI. stens Cæsari nisi vna togatos armatos admittit milites; minimè subditorum oblatis plaudens muneribus, haud sapientiæ sale conditis.
VII. Militum redeūtium è castris Pompeiano more post Mithridatis pugnam, primum est Scientiarum numina salutare. Togatorum ridet purpura, cum auriga Dyonisio Syracusa-
VIII. no, in ipso tyrannidis carpento triumphat Sophia. Expertum enim Rempublicam solis
IX. coalescere legibus vti corpora mente. Vndè Catones plus Reipublicæ credant profuturi, si militarem cōferant disciplinam in literas: animoque forti, & prudenti Patriæ accersendam gloriam, vt acquiratur

Pax optima rerum
Quas homini nouisse datum est.

Romanorum diuturni mores tonante Cæ-
X. lo, nulla legum condendi potestas, vt mutescerent iura, quandò furor arma ministrat. Haud Mūdi lustrassent polos Romuleæ Aqui-
XI. læ, si Numæ Pompilij columbæ vicinarum nationum furorem legibus non dulceorassent: quarum sub armato clypeo, iura, iudicia, religionem, omniumque rerum publicarum opes, & potentiam, Regia obseruantia contineat, propugnet, fecundet. Olea, qua for-
XII. tiores coronabantur athletæ, sapientiæ Numini donabatur, quia si armis imperatoria decoratur maiestas, armatur literis. Mercurij
XIII. simulacro Herculea innitebatur claua, vt Romanæ Reipublicæ tuitio de stirpe duarum rerum armorum, scilicet, atquè legum veniens, vimquè suam exinde muniens, felix Romanorum genus reliquis quàm præclaris genti-
XIV. bus anteferret. Iſtorum alterum alterius auxillo semper eguit, nec minùs (teste Augusto) militaris res legibus in tuto collocata est, quàm ipsæ leges armorum præsidio seruatæ sunt. Athenis, Mineruæ statua malopuni- XV.
cum (concordiæ argumentum) gerebat in dextris, galeamquè in sinixtris, vt armorum, ac legum conuertentia, fundari Respublicas præsignaret. Tanta legum, armorumquè cognatio, vt quasi mutuas operas tradant, & amicè conspirent. Arma sine legibus parùm abessent à latrocinijs, & leges sinè executione latrarent sinè viribus iræ. Numquàm ab humilibus principijs ad tantum fastigium Romana peruenisset Respublica, nisi Magistratibus hinc, indè in prouincias subactas missis, armorum iuxtà, ac legum potestatem fecisset. Romani (ait *Iamblicus*) armis, & legibus exercentes sese, Orbem terræ suum fecerunt: armis siquidem construxerunt, legibus XVI.
conseruarunt. Propterea Iulium Cæsarem Pompeio in Pharsalicis campis deuicto triumphum agentem Senatus curru in capitolio aduersum Iouem, ita donauit. Stabat ipse super Orbis terrarum imaginem, sub titulo: *Semideus est*. Vel cum alijs; stans super Mundi globum sinistra tenens librum, dextera gladium, sub titulo; *ex vtroque Cæsar.* imperium scilicet acquirendo, acquisitum conseruando,

Non minor est virtus, quàm quærere,
parta tueri

Duo sunt, ex Sexto Aurelio in Traiano, quę ab egregijs expectantur Principibus; Sanctitas domi, in armis fortitudo, vtrobiquè prudentia. Quid enim studiosius humanis reperitur XVII.
in rebus, quàm venerabiles sanctiones, per quas diuinæ, humanæquè res ab improbis proteguntur, earum metu, hominum refrenatur audacia, tutaquè fit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio comprimitur nocendi facultas. Romanæ Vrbis excitator ille Romulus populum XVIII.
suum ita descripsit, vt centum consilijs præessent, & centum armis defenderent. Vndè Poeta

Tu regere imperio Populos, Romane, memento,
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quid dignius (aiebat Theodoricus Gothorum Rex) die, noctuque assidua deliberatione voluamus, nisi vt Rempublicam nostram sicut

cut arma protegunt: æquitas quoque inuiolata custodiat. Parùm arma foris, si domi deficiat consilium. Leges iudiciorum sunt arma, quibus calumniantium expellitur iniquitas; & armata vis intra cancellos disciplinæ
XIX. coacta, metuenda voluptas est, quæ hostes ipsos etiam profligando delectat. Bellorum numen Pallas non alium gloriatur parentem, quàm Iouis caput: nec Mundi patria, Roma extulit ingens cornu, quàm Belli virtute, &
XX. sapientia pacis: vndè ex Varrone sedendo, vincerent Romani, alij pugnando.

In elogio X. Reg. Hungar.

Nec arma sine consilijs,
(Cecinit Comes Franciscus Nadasd)
Nec consilia sine armis,
Aut formidabilia hosti,
Aut victricia esse possunt militi.
Pulcherrima bellici corporis symmetria,
Cui caput Palladis, manus autem sunt Martis;
Fertiles ibi ad messem gloriæ agri,
Vbi Martialis aratri vomeres
Galeata regens Minerua, arma serit:
Omnia alia execranda sint in campis connubia;
Martis cum Pallade Sacrosanctum.
Vir aliarum mulierum
Hæc mulier caput esto viri
Acephalo ne fide militi,
Cuius tota in manibus spes est.
Non gloriæ, aut Virtuti,
Sed cæcæ adscribe Sortis aleæ
Si quas sola, inconsulto capite manus
Ab hoste extorsit victorias.
Nulla quidem sine metu geruntur bella.
Numquam tamen sine certo periculo,
Quæ sine consilio.

Magnus Carolus armorum fulcro labantem haud sustinuisset Orbem, ni literarum catena esset opitulata Pallas. Acquirunt arma, seruant iura; sique legum fixa clauo diuturna Belli violentia. Manibus prospicit Platonis Respublica, & viuentium laniena est aula illa, cuius sceptrum vti ferrum sine temperatura crudescit. Harmonia quædam est regimen, Herclè sonora, si loco, & tempori arma, literæque subiaceant. In gladij capulo Carolus leges exculpsit, vt monumentum dynastis esset, iuribus arma tractare. XX.

CAPVT DECIMVM.

De Religionis Necessitate.

1 *Deus quid sit non quæritur.*
2 *Dei definitio.* 23.
3 *Religio naturaliter insita.* 6.
4 *Rationalitatem præcedit.*
5 *Promethæi fabula Religio inuoluitur.*
7 *Henoch primus inuocauit Deum.*
8 *Vana religio.*
10 *Numa ædificauit religione Romam.* 16.
11 *Religio falsò dicitur hominum inuentum ad decipiendos homines.*
12 *Helena Cornelia sapiens, & religiosa.*
13 *Religio vnde dicatur.*
14 *Religionis definitio.*
15 *Deorum stipendia templa sunt.*
16 *Sacrificium tuba est, quæ Deos vocat ad arma.*
17 *Romam vti sacrarium adorabant exteri.*
18 *Bellum incipiebant Romani à Deorum supplicationibus.*
19 *Potitiorum interitus, quia dedignantur sacrificare.*
20 *Actio vulgaris de religione.*
21 *A religione omne bonum; è contra &c.*
22 *Regis tria officia.*
23 *Ius publicum tria habet capita.*
24 *Pietate sublata, nulla societas.*
Religionem dementes negant. ib.
25 *Legum summa opinio de Dijs est.*
26 *Qui timet Deum, timet Regem.*
27 *Religio omnia præcedit.*
28 *Lex & Religio imperij oculi.*
29 *Bellum non indicebat Senatus, ni Pontifex adprobaret.* 36.
31 *Libri contra religionem cremantur à Romanis.*
32 *Libri perniciosi à Tridentino Concilio prohibiti.*
63 *Romani titulo religionis alias superarunt nationes.*

I. E Deo *quid sit?* haud quæritur: finiti ad infinitum nulla proportio; etsi Academici, & Pythagorei satisfacere soleant, ita
II. ponendo: *Vnum, est à quo, per quod, & in quo, & ad quod omnia sunt, ordinantur, permanent, continentur, implentur, & conuertuntur; tamquam primum Vnum, & primum Ens.* Hinc Dei
III. cultus nobis naturaliter insitus rationem ipsam præcedit; & illo plus quàm rationalitate
IV. à cæteris discernimur animantibus. Ex eo autem liquet; quia quotiès periculis, timoribus, vel gaudijs obruimur, statim iunctis manibus in Cælum dirigimus lumina (& rebus facillimè ad naturam suam redeuntibus) eò tendimus, vndè venimus. Promethei fabula my-
V. sterium inuoluitur. Cælestis illa flamma, quæ cadaueribus immisit spiritum, eorundem sollicitat corda, & quasi secum trahit, vt vnà repetant centrum. Veiorum expugnatam Vrbem militibus populantibus, Camillus dum
VI. ex arce contemplaretur, illachrymauit primùm: Deinde cum felicitatem eius plauderent circumstantes, manus ad Cælum tollens precatus est. *Iupiter Opt. Max. Dijque rectè malefactorum arbitri, haud vos latet non iniustè nos, sed necessitate compulsos ab infestorum, & nefariorum hostium ciuitate persequi pœnas.* Hu- VII.
iusce modi Ritus *Domini* inuocãdi nomen varius penes gentes, licet naturalis, & in nationibus perantiquus vsque ad Henochi tempora, qui quo ritu Deus inuocandus esset, instituit. *Iste cœpit inuocare nomen Domini*, idest Genes. 4.
hominum cœtus sunt instituti ad publicas catecheses, & preces vt per sacrificia, aliosquè ritus, & cæremonias Dei peragerent cultum. Priuata enim sacrificia ipso Henoch [a] priores a Cornel. à Lapide.
Abel, & Cain obtulerunt Domino: de primogenitis gregis ille: de fructibus [b] terræ iste. b Gen. 4. num. 4.
Ad munera cuius minimè respiciens Dominus, protestari videtur non posse placere in
munere, nisi placeat in corde. Vana Religio VIII.
est, quæ marmoreis superædificatur columnis; Sacrificiorum adipes, hominum corda sunt, in quibus quiescit religio. Altaria, quæ Reipublicæ fulcra sunt, quando constructa vt ibi grassetur hypocrisis, in rotas vertuntur volubiles, quæ ad similitudinem coruscantis fulguris reuertentes, in præceps trahunt Boues, Aquilas, Leones, Homines, Cherubim ipsos.
Caini imperium (qui primus vrbium erector, IX.
& director) tot cædibus humiliatum, ferro tandem flammaquè æquatum solo, regnantibus exemplar sit, qua trabe thronum fulcire conueniat. Numam sacris constitutis funda-
menta Romanæ Vrbi iecisse, quæ numquam X.
pro-

profectò ſinè ſumma placatione Deorum im-
mortalium tanta eſſe [a] potuiſſet. Falluntur ij
(ait Cicero) [b] qui totam de Dijs immortali-
XI. bus opinionem fictam eſſe dixère ab homini-
bus ſapientibus, Reipublicæ cauſa vt, quos ra-
tio non poſſet, eos ad officium religio duceret.
Neque enim in paſtoribus illis, quibus Ro-
mulus præfuit, nec in ipſo Romulo hæc calli-
ditas eſſe potuit, vt ad errorem multitudinis,
religionis ſimulacra fingerent. *In lumine tuo.*

a Cicero de Nat. Deor. 3.
b Lib. 1.

noſtrorum temporum Venetam illam Corne- XII.
liorum prognatam natalibus Heroinam (co-
ram Redemptore non bis ſantem largoq; fletu
audiui rigantem) *vidi lumen dilecte mi? Vn-
de mihi idiomata, quibus Prouidentiæ tuæ Hiſpa-
norum, Gallorum, Græcorum, Italorumquè na-
tionibus arcana communicata dignoſcerem? ex
cruento, ſed perenni ſacro tui pectoris fonte ma-
narunt. Tu mihi Diuinus Plato, vnde Græco-
rum verſutiæ innoteſcerent. Tu mihi verita-*

tis annales, vt Gallorum triderem triumphos, & Latij ſpernerem inanias: Philoſophorum, & Poetarum, Magorumquè inter cathedras tibi nupta ſoli, purpuras, ſcientias, di-

cerem vanitatem, & omnia vanitas. Quid sæ-
culo mancipamini gentilium virgines, & terrei
luminis ad custodiam excubate, cum olei luceat
alimento, & vestra potius ardeat vigilantia?
Hic lumen, quod inextinctum ardens tumiditatis
meæ extinctũ vento, lacrymarum vnda refulget.
Difficultas igitur laborq; discendi disertã no-
stram reddidit negligentiam. Nihil esse in au-
spicijs, ne quid in ipsis est, ediscerent, disse-
rere Atheorum fuit. Ignauiæ prætextu im-
pietatem excusantes, vt sacrorum delubra im-
punè vexarent. Liceat vnà cum Cicerone
exclamare, vt Statius:

In Sinapistio. *Pròh Deum, popularium omnium, omnium*
adolescentium
Clamo, postulo, obsecro, oro, ploro, atque im-
ploro fidem:
Non leuissima de re, vt queritur ille, fieri in
ciuitate facinora capitalia,
Ab amico amante argentum accipere meretrix
non vult.

sed vt adsint, cognoscant, animaduertant, quid
de religione, pietate, sanctitate, cæremonijs,
fide, iureiurando, quid de templis, delubris,
sacrificijsque existimandum sit.

XIII. De vera Religione. Religionis nomen mysticum est: à religan-
do dicitur (Aug. teste) qua animæ religantur
Deo. *Ad vnum Deum tendentes, & ei vni re-*
1. lib. Retractation. 9 & Iste-ra D. *ligantes animas nostras, vnde religio dicta cre-*
ditur, omni superstitione careamus. Dicta est
etiam Religio, quod religatur. Quod verbum
compositum est a legendo, idest, eligendo; vt ita
latinum videatur religio, sicut eligo. Definitur
XIV. 3. de Inuent. p. 99. in p. 128. Religio à M. Tullio Deorum metus, & Cære-
monia. Vel quæ superioris naturæ, Diuinæ
nempe, curam, & cœremoniam affert. Vel Iu-
De Partitione p. 369. stitia ergà Deos. Quid enim iustius, Diuinæ
Prouidentiæ, quasi stipendij titulo, suas distri-
buere victimas. Commilitonum Deorum
XV. stipendia, qui (vt locupletati referunt anna-
les) pro patria nobiscum pugnant, Phana
sunt, altaria, templa, delubra. M. Alexandri
pædagogus Leonides discipulum videns ad
aras thura profundere cum monuisset, vt de-
XVI. mùm, cum thuriferas subegisset regiones illo
modo supplicaret: Haud oblitus Macedo, sed
potitus Arabia misit ei nauem thure onustam
Plin. 12. c. 14. exhortans, vt in deos parcus esse desineret.
a 2. Cor. c. 6. Parce enim metet qui parcè seminat: & qui
seminat in benedictionibus, de benedictio-
nibus, & metet. Numæ cum hostes nuncia-
retur Pomeria aggredi, diuina fretus fiducia,
respondit: *Ego verò sacra facio.* Quasi sa- Plutar. in Numa.
cra faciendo, classicum caneret, & commili-
tones vocaret ad arma. Hac pietate adeò om-
nium pectora imbuerat, vt cum humanis re-
bus cæleste Numen interesse videretur, fides,
ac iusiurandum pro summo legum, ac pœna-
rum metu, ciuitatem regerent. Et quùm ip-
si homines se in Regis, veluti vnici exempli
mores formarent; tùm finitimi etiam popu-
li, qui antè, castra, Vrbem positam in me-
dio ad sollicitandam omnium pacem credide- Liuius. 1.
rant, in eam verecundiam adducti sunt, vt XVII.
ciuitatem totam in cultum versam Deorum
violari ducerent nefas. Ab hisce principijs XVIII.
consuetudo inoleuit Romanis, à Deorum a Liuius l. 1.
supplicationibus Bellum initiari. Inde Han- b lib. 6.
nibali[a] Antioco[b] Perseo[c] Macedonum Re- c lib. 2.
gi primùm Deos, deindè milites opposuere
Romani, Religionem militiæ neruum experti;
Quam contaminatam, vtì publicum crimen XIX.
puniebant homines, nè punirent Dij. Poti-
tios Roma longa sæculorum serie, sacrorum
Antistites est venerata, donec sacerdotium
seruis delegare non erubescentes, duodecim
familijs propagata progenies intra annum tã-
dem exaruit, & pœnas sacrilegij soluit. XX.

Cuilibet de populo, in sacrorũ temeratores
conceditur querela; quod enim in diuinam re- L. 4. C. de Hæret.
ligionem cõmittitur, in omnium fertur iniu-
riam. Impius & ipse Bodinus Rerum publi- Polib. de milit. ac domestica Rom. disciplina.
carum firmissimum fundamentum, Religionẽ
dixit: à qua ergà Principem subditorum fides:
Obedientia ergà Magistratus: Pietas ergà XXI.
parentes: Charitas ergà singulos: Iustitia Lib. 4. de Rep.
ergà omnes. *Hanc si tollas, vita hominum,* Lactant. c. 8. de Ira.
stultitia, scelere, immanitate complebitur. Reli-
gio sola est, quæ custodit hominum inter se societa- c. 12.
tem. Et Seneca.

Vbi non est pudor,
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides instabile
regnum est:

è contra Sybaritis respondit Oraculum Apud Athen. 12. cap. 6.

Semper eris fælix venerãs gens Numina diuũ
Donec plus Superis fueris venerata virum-
quem
Intima seditio, tunc & tibi prælia surgent.

Regis tria[a] sunt officia; imperare, iudica- a Diog.
re, & Deos colere. Dei vicem gerunt Prin- Pittagor.
cipes

cipes legem manu tuentes, quam ore docent
Pontifices. Inde Vlpianus Publicum ius tria
L. veluti ff. de Iustitia, & iure. diuisit in capita: Sacra, Magistratus, Sacer-
dotes: Horum duo Religio occupat, ne di-
XXIII. cam tria: si verum quod tribunal, & altare pa-
ri ambulant passu, vt aiebat Architas. Hinc
Chrysippus legem dixit Regiam diuinarum,
humanarumque rerum; Iurisprudentia Ro-
XXIV. manis, diuinarum, humanarumque rerum est
Cicero. 1 de Nat. Deor. notitia. Pietate sublata, fides etiam, & societas
humani generis, & vnà excellentissima virtus
Iustitia tollitur. Iustitiam affers, cum cogni-
tum habes, quod sit summi rectoris, & domi-
Cicero. 4. de Finib. ni numen, quod consilium, quæ voluntas. Si
pietas est cognoscere Deum, cuius cognitio-
nis hæc summa est, vt Deum colas; ignorat
vtique iustitiam, qui religionem Dei non te-
c Lactãt. Instit. 5. net. Quomodò [c] potest eam nosse, qui vndè
oriatur ignorat. Si Deum negare dementia
est, insipientia est non admittere religionem.
Psal. 13. *Dixit insipiens in corde suo non est Deus.* Furio-
sorum, & dementium opinio est sine vlla reli-
d Iamblicus segmento 3. cap. 10. gione animos corporis [d] ergastulo detentos
superis assimilari. Moxus Lydus Crambi
XXV. [e] vrbis inhabitatores obsidione captos mersit
e Nicol. Damasc. in excerptis Peiresianis. omnes, vt qui Deum vllum nossent, nec co-
lerent. Legum caput, ac summa, opinio de
Dijs est. Hac Lycurgus Lacedæmonios; Nu-
ma Romanos; Athenienses Ion ille priscus;
Græcos propè omnes Deucalion ad obedien-
f Xenoph. 8. de Institu. c. 98. tiam conuerterunt. Cyrus ipse [f] religiosam
suorum pietatem sibi quoque vtilem ducebat
esse, quùm rationem eandem sequeretur, quam
illi, qui certo iudicio cum religiosis potiùs,
quàm cum ijs, qui comisisse aliquid impiè vi-
XXVI. dentur, nauigare mallent. Præterea futurum
ratiocinabatur, vt si omnes illi rerum partici-
pes religiosi esseut, minus aliquod impium fa-
cinus tum contra se inuicem, tum contra Cy-
rum ipsum designare vellent: & sibi fore addi-
ctiores, quo Dei essent metuentiores. Roma-
XXVII. nis post religionem omnia ponentibus (etiam
in quibus Summæ maiestatis decus erat) non
dubitauerunt sacris Imperia seruire: quorum
Valer. Max. 1. c. 1. oculi lex, & Religio. Hanc tanti fecere, vt
ius Belli, nec penes Senatum vellent prius-
XXVIII. quàm belli causam Pontifex approbaret.

Ouid. *Lex, & Religio iunxerunt fœdera: prauas*
XXIX. *Hæc hominum mentes, comprimit illa manus.*

Lib. 1. c. 1. a. 2. Vulgaris est apud Valerium controuersia
inter Posthumium, & Flaminem Martialem
consules ab vna, & Metellum Pontificem ab
altera: contendebant illi in Africam aciem di-
rigere; è contra, aduersante Pontifice post
breue dissidium: *Religioni summum cessit Im-* XXX.
perium. Petilius Prætor vrbanus, cum sub Ia-
niculo à terræ fossoribus arca lapidea inuenta
esset plena libris, qui ex aliqua parte, ad re-
ligionis spectarent contemptum, per victi-
marios in populi conspectu igne facto crema- XXXI.
uit. Noluerunt enim prisci viri quicquam
Romæ asseruari, quo animi hominum à Deo-
rum auocarentur cultu. Vrgeant modò hære- Valer. Liuius
siarchæ, & Sacrosanctum [a] Tridentini decre- 40. Plin. 14. c. 13
tum *de librorum delectu*, vti inuidum libertati, XXXII.
& animarum conscientijs querantur violen- a Sess. 18
tum. Prætermitto Patres, Concilia, illiusque
nationis eruditus moribus, quæ teste Iulio:
Non numero hispanos: non robore Gallos: nec cal- XXXIII.
liditate Pœnos: nec artibus Græcos: sed pietate De Harusp. respõ.
ac religione omnes gentes nationesque, superauit;
perniciosos libros in flammis, non à quocun-
que, sed per victimarios (sunt isti religiosi ad
hoc delecti) cremari digito monstro: hoc solo
voto nè impura lectione hominum animi à
Deorum auocarentur cultu. Quot clades Ro- XXXIV
manus sustinuit, non militum ignauia, sed cæ-
remoniarum, & auspiciorum negligentia. Ho-
stem nè metuas, sed hostijs, & victimis Deum
concilia, non vt militum mentibus supersti-
tionem inijcias, sed vt virtutem religione
confirmes: ita consternatis militibus, terrente
Annibale, Fabius Maximus aiebat. Quoties Plut.
victus Populus Romanus non ab hostibus, sed
à Dijs ipsis superatus, quorum auspicia con- Florus c. 2.
tempserat. Tissaphernes, & Agesilaus cum iu-
rassent sine dolo se seruaturos inducias: sum-
ma fide promissis stetit iste, non ille. Queren-
tibus verò militibus Agesilaus respondit: Tis- XXXV.
saphernem periurio suo & homines ab alie-
nare, & Deos sibi iratos reddere: se autem ser- Æmilius Probus in Agesilao.
uata religione exercitum confirmare. Sic cum
aduersùs Persarum Regem, bellum ferre an
expediret? hærens, Dodonæi Iouis oraculum
consulens, cum retulisset: *Arbitratu suo bellum*
institueret: Dei responsum Ephoris renuntia-
uit, ab ore Sacerdotum auspicaturus victoriam XXXVI.
à quibus suasus delphicum oraculum petere, Manut. apoph. in Agesil. §. 12.
obediens taliter suscitatur: *Apollo num idem*
sibi videtur, quod Patri? Confirmauit Apollo,

vt Homeri figmentum de Deorum dissidijs
irrideret;& Agesilai religione bellum inchoã-
tis plauderet opinionem. Non longè argen-
teæ illæ tubæ, quibus Israelitarum conuoca-
batur multitudo, quùm essent mouenda ca-
XXX-VII. stra,Sacerdotibus filijs Aaron datæ,vt vlulan-
Numer. c.8. tibus tubis; promissam cælitùs sollicitarent
Lyranus. victoriam; dicat Iosue illis, cuius vexillis
XXX-VIII. non ianuæ, sed muri Ciuitatum aperti sunt,
quibus machinis, & catapultis munitam de-
bellaret Hiericuntinas turres? Haud belli-
cis tormentis, & Mauortijs machinis, sed tu-
bis Sacerdotum inexpugnabilem æquaui ciui-
Iosue 6. v. 20. tatem solo; *Cumque septimo circuitu clangerent
buccinis Sacerdotes, Muri illicò corruerunt*. Cor-
ruerunt clangentibus tubis muri? Quomodo?
Hiericho Ciuitas illa magna quasi solium,
vento agitatum, in præceps ruit tubarum,
clangore? Græciam fabulari dicimus, quan-
do fidiculæ sono extructam gloriatur Ciuita-
tem, & nos tubarum destructam clangore non
in fabulis,sed seriò dabimus? buccinæ auscul-
ta tonum, & veritatis indè pondera conso-
XXXIX. nantiam. *Tollite septem Iubilæorum buccinas*,
iubet Dominus. Non quibuscunque, sed *Iu-
bilæorum*, tubis dirutæ sunt Hiericuntinæ
turres. Quales mysterium in Iubilæorum buc-
cinis? attende. Elargis Sacerdos Sacra Iubi-
læi tuba septennio in septennium, & dum Sa-
cerdos clangit, mendico Nabotho impia Ie-
zabel restituit vineam; Sic tubæ clangore,
æquilibrata Iudæorum Republica, septennio
in septennio surgunt pauperes, humiliantur
potentes: & quod septennio auaritia, & ty-
rannis cumulat, erigit, & attollit; pietas
tubæ sono,disperdit,æquat, & remittit. Pau-
peres ære impotentes redimere pignora, reli-
gione recuperant. Sic Terra sorte diuisa, haud
arte confunditur. Clangit Sacerdos,& Leuita
sacra Templo vasa remittit. Clangit Sacer-
dos, in templo, & iudices omnes in tribunali
silent: in excelsis gloria, in terra pax. Clan-
git Sacerdos, & Samaritanæ honestate ve-
stiunt impudicitiam. Clangit Sacerdos,& te-
lonium derelinquunt Matthæi. Clangit Sa-
cerdos, & Lupi facti pastores tondent pecu-
dem non excoriant.Hisce clangentibns tubis,
XL. Muri illicò corruerunt. Apprehendite Prin-
cipes: nisi Dominus custodierit ciuitatem,,
frustrà vigilat, Qui custodit eam. Sciscitan-
ti Petro Francisco Parmensi Duci, quid sibi
videretur de arce Placentiæ extructa? Archi-
tectus respondit; omnibus numeris vndique
firmissimam apparere nisi: quid? liberè pro-
fer;nisi esset desuper discooperta: alludere vo-
lens sola Numinum tutela inexpugnabilem,
fieri. Profugus quondam Perses Macedoniæ XLI.
Rex in insulam Samothracem fugit; celebri Florus 2. c. 12.
religione fretam, vt templa, & aræ defende-
rent,quem montes sui,& arma deseruerant. In- XLII.
ter lumina, tam pictoribus, quàm architectis,
quòd ex alto venit, maius esse Turcarum dixit
Imperator Solimanus, quàm quatuor lampa-
des pingi mandauit; quarum tres ardentes, XLIII.
quarta extincta sub titulo *Halla Verrè*, nostro
idiomate *Deus dabit*. Tacitè innuens quatuor
Orbis partibus ad vltimum potiturus cum,
tres iam tenêret, tribus luminibus figuratas,
vltimam quoque,Dei manu, sperare. Mysti-
cam Scalam vidit Iacob in somnis super quam XLIV.
ascendebant, & descendebant Angeli. Stabat Gen. 28.
scala ista, scribit Moyses; *Vidit scalam stan-
tem: Angelos quoque Dei ascendentes, & descen-
dentes*. Mundi rota scala ista, figuratur, quæ
vti tormentarius puluis in ortu monstrat ho- Philo de somnijs.
minem puluerem, in occasu fumum. Ascen-
dentes,& descendentes Angeli sunt Reges, &
Principes terræ. Ascendit Dauid, & vno an-
gulari lapide Giganteæ moli super imposito,
ruentem Iudæorum fulcit Rempublicam,.
Hercule fortior in sinu matris prosternens
Anteum. Ascendit Saul, & pastorale bacu-
lum regiam commutat in virgam. Ascendit
Iosues solo halitu euersurus molem, quam,
verbis laborauerat erigere Dominus. Solis,
& Lunæ in Orbis axe quasi clauo, figuntur
planetæ, cum creaturæ Creatorem gregarium
mirantur militem. Descendunt ex aduerso
Chaldæi, Assyrij,& in Hellesponti triumpha-
ta Semiramide, Dei præter, imperia agnosci-
mus periodica. Descendunt Persæ illi, qui
cum armis Cælum aggredi haud possent,ten-
tarunt blasphemijs: sed Magno rotante Ale-
xandro,ex Oriente ruerunt in Occidentem,.
Descendit, & ipse Macedo quùm Orbi Ma-
gnum, illi Orbis fuit adeo paruus, vt Zeloty-
pia fatigans ipsa Fortuna, ebrietatem fingens
euomuerit. Descendit Cæsar postquàm Or-
bi datus est caput: inuidaque Fortuna, quæ
summis stare diù negat,Romæ,in suo solio, in
suo

ſuo throno, Bruti interemit manu, vt in amicitiæ concordia, mundanam agnoſceret diſcordiam. Vidit ergo ſcalam rotantem derhetore conſulem. Siſte quæſo, ſi ſcala iſta tamquàm rota Orbem vertit, quomodò Iacob vidit *ſcalam ſtantem*? Stabat Fortuna inconſtans? conſtans forſan in inconſtantia? Solius Dei eſt ponere firmamentum in medio
XLV. aquarum. Rota eſt, ergo voluitur? *Scalam*
Philo ib. *vidit ſtantem*, quia *Dominum innixum Scalæ*. dùm enim mundanæ res ab illo ſuſtentantur, manent inconcuſſæ. Ità Holopherni Principi militiæ Aſſyriorum obſidenti Bethuliam, cum miraretur Iudaicum populum reſiſtentiam parare, reſpondiſſe Achior Dux Ammonitarum
Iudith 5. legitur: *Perquire Domine, ſi eſt aliqua iniquitas*
XLVI. *eorum in conſpectu Dei eorum: aſcendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & ſubiugati erunt ſub iugo potentiæ tuæ. Si verò non eſt offenſio populi huius coram Deo ſuo, non poterimus reſiſtere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium vniuerſæ terræ. Et factum eſt, cum ceſſaſſet loqui Achior verba hæc, irati ſunt omnes magnates Holophernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum: Quis eſt iſte, qui filios Iſrael poſſe dicat reſiſtere regi Nabuchodonoſor? &c. vt ergo agnoſcat Achior quoniam fallit nos, aſcendamus in montana, & cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eiſdem gladio tranſuerberabitur: vt ſciat omnis gens, quoniam Nabuchodonoſor Deus terræ eſt, & præter ipſum, alius non eſt. Factum eſt autem cum ceſſaſſent loqui, indignatus Holophernes vehementer, dixit ad Achior: quoniam prophetaſti nobis dicens, quod gens Iſrael defendatur à Deo ſuo, vt oſtendam tibi quoniam non eſt Deus, niſi Nabuchodonoſor &c.* Deceptus tyrannus, & quod viuus non credidit, morte probauit. Non fruſtratur Religio, nec Deus irridetur. Immolantē Cæſarem, haruſpice Spurinna monente, cauèret periculum, quod non vltra Martias Idus proferretur, cum ſpreta Religione introiret curiam: Spurinnamque deluderet, quòd ſine noxa Idus Martiæ adeſſent: veniſſe quidem eas reſpondit, ſed non
Sueton. præterijſſe. Protinus non præterijt, ſed tri-
§ 82. bus, & viginti plagis confoſſus, interijt.
I. Cæſ.
Haud tamen negamus multoties Religio-
XLVII. nis prætextu hypocryſim debacchari: Anno Chriſti 1667. in Oriente Iudæus, Sabadai nomine, prophetæ titulum aucupatus, inter ſuperſtitioſam Hebræorum gentem, tanta adducebatur fama, vt & Turcis metum inijceret. Byzantium profectus, ibique in vincula conjectus, ſanctitatis opinione ſuccreuit, adeout prohibiti Hebræi Sabadai alloquī, debitorum prætextu cum mercatoribus ſimulato, voluntariè carceribus traderentur, vt cum nouo Propheta fabularentur. Sed ex multitudine, rumor, ex rumore murmur, & ſuſpicio certiores, quid rei eſſet, fecit cuſtodes. Exindè ſtrictiùs vincti Iudæi, haud ſunt manumiſſi priuſquàm magno Turcarum ſe redimerēt queſtu. Coronatorum triginta millia lucrati dicuntur Turcæ Sabadai diuitijs tandèm, & honoribus auctus, Turca factus, vale dixit Hebræis. Cognoſcunt, & Turcæ quanti ſit æſtimanda Reli-
gio: Oſmanus Vrchenus Murat, cuius gladio XLVIII.
Turcarum grande ſtabilitum imperium, quoties conuiuas vocabat, veſcebatur adhibitiš Saliſmanis (Turcarum ſunt Sacerdotes) quorum præceptis, & admonitione inter conuiuandum aures præbebant, & Alcoranum legi
iubebant. Huiuſcemodi obedientia illa eſt, Lypſius Mon po.
quæ coram Sultanis, Principum capita in diſ- lit. 4.
co offert in ipſa morte lætantium? Quid altiſſimum repleuit Euphratem, vt ſicco pede Babylonem in medio flumine, aggrederetur
erectam? Religio. Hac, Numa Pompilius XLIX.
Romanorum bellicos iuuenes manſueſecit; vnde illis mos, ſingulis annis aliquot Principum filios Hetruſcis in diſciplinam tradere, vt
ſacra diſcerent ante omnia, negotiorum in Val. Max 1.
Vrbe poſt, directiores futuri, & primas ſedes
in deliberationibus habituri. Vt & Galli com- L.
mendantur à Cæſare, quod eorum iuuenes 6. de Bel.
priùs edocerentur quæ ad religionem perti- lo Gallico.
nent; deinde quæ Reipublicæ capeſſendæ
proſunt. Hàc, impius ille Caligula territus, LI.
quamuìs temeraror Deorum, ad minima tonitrua, & fulgura conniuens, caput obuoluens, ad verò maiora ſe è ſtrato proripiens, ſub lectumque condens vnam horreſcere videbatur
cauſam. Leones in Templo Adonis manſue- LII.
ti vt hædi, bruta etiam religioſa arguunt. Elephantes prætereo ſidera colere, cum in
Mauritaniæ ſaltibus ad Amilonem amnem LIII.
noua niteſcente Luna deſcendunt: ibique ſe purificantes, ſolemniter aqua circumſpergi, ac tandem ſalutato ſidere in ſyluas reuerti.

Lib. 2. cap. 1. Transituros maria, Pliniana est historia, non
antè naues conscendere, quàm inuitatos re-
ctoris iureiurando de reditu: quasi gnaros alie-
næ religionis: Visosque ægritudine sessos,
herbas supinos in Cęlum iacientes, veluti tel-
LIV. lure precibus alligata. Saxonum indomitam
gentem, vt Carolus M. perdomaret qualecun-
que remisit tributum, decimas Ecclesiæ debi-
tas præter, vt religionis vinculo, ciuile iugum
LV. gradatim imponeret. Minùs enim populus
timebit iniustè etiam tractari à Principe, quē
religiosum credat. Inde politioribus genti-
bus vnum fuit Sacerdotium, & imperium, quò
securius sceptrum stabilirent

LVI. Virgil. 7. Æneid. *Hoc Priami gestamen erat, cum iura voca-*
tis
More dabat populis, sceptrumque, sacerque
thiara.

Hoc voto festinauit Augustus Princeps, &
Pontifex simul iura dare Romanis
Rex idem hominum Phæbique Sacerdos.
quidquid malignentur Politici à Romanis
Imperatoribus Sacerdotium assumptum, quo
vndique libertati clauderent portas, iuxtà il-
lud Taciti: Sacerdotium *ad firmamentum po-*
tentiæ assumebatur.

Contra firmissimas hasce religionis colum-
nas, quid adducent perfidi atheistæ? diabo-
licum forsan Macchiauelli præceptum: *Opor-*
LVII. *tet religionem esse: religiosum verò esse nefas?*
Huiusmodi venenum in ipsos atheos refundi-
tur: *Oportet religionem esse*, Reassumam Mac-
chiauelli verba: *Irreligiosum verò esse* si in au-
la, regnandi libidine, ergo & in familia prò
fama, dignitate, opibus, & honoribus? ergo
patris cum filio suspecta habitatio; fratrum
cum sororibus; Magistri cum discipulo; ho-
minis cum homine; ergò nulla societas.

Edocemur forsan Enceboli Constantino-
LVIII. politani sophistæ doctrinam, cum sub Iuliano
Paganus, sub Constantio Christianus, sub alio
LIX. alius? Vel illius Tartarorum Principis, qui
cum ambitiosus ardèret Polonorum insigniri
diademate, religionis suæ obtulit holocau-
stum, dicens: *Tuus Pontifex? meus Pontifex.*
Tuus Lutherus? meus esto Lutherus. Vel Van-
dalorum pestiferæ gentis, cum adhuc gen-
LX. tiles veram illis oblatam religionem amplecti
promitterent, si vectigalium subleuarentur
onere? Deo anteferendo gabellas? Vel ne-

D. Leorus. lib. 2. c. 5. De Ord. Reipub.

fariæ Elisabethæ Anglorum Reginæ; cum LXI.
illi referrent Henricum Galliæ Regem sacris
interuenire Missarum, illudentis: *Et ego sa-*
crum audirem, vt Galliarum lucrarer Regnum.
Vel Hibraini Anno Sal. 1645. quùm magno
Muphtì (Pontificem nos vocamus) sacra in-
terdixit, quia in Venetos Turcarum arma ob-
streperet iniusta, populorum irridentis mur-
mur, iniuria religionis Imperium pessundari?
Vel impij tandem Macchiauelli, quando
somniatur Græcorum Principes, Centauri cu- LXII.
ræ traditos, vt prò tempore, & occasione,
hominis bestiæque laruam sumere haud for-
midarent?

Sermo- cus Anti- canus p. 62.

Dicant Athei: Romanorum cadentem
statum Numa Pompilius solo religionis astu,
vel vnà cum religione, religiosus sustinuit?
Holandi sacrorumbonorum deprædatione in- LXIII.
stigati naturalem in suum insurgere Princi-
pem, obedientiæ posteà cum laxarent habe-
nas, expertum hominum infidelitatem impie-
tati coniungi dedere. Subticeo Varronē Con-
sulem ob iram Iunonis infeliciter dimicasse: LXIV.
Potitiam cecidisse gentem ob Sacerdotium in
seruos translatum. Q. Fuluium Flaccum non
impurè ex Iunonis Laciniæ Templo marmo-
reas tulisse tegulas. M. Alexandri milites Ce- Valer. Max. 1.
reris templum spoliaturos ingressos, obiecta
flamma cæcitate mulctatos: vt plurima occur-
rent legenti. Romę non quid fiat, sed quid fieri
debeat, attende: & cum exempla propemo-
dùm sint infinita eorum, qui temeratæ reli-
gionis dedère pœnas, Poloniæ Regem Vra- LXV.
tislaum perpende: quùm Turcarum Impe-
ratori Sultano pactas violauit inducias. Vnde
Periurij indignitate commotus Turca instau-
rato Bello, cùm in prælij discrimine has voces
ad Deum clarissimè emitteret: *Christe si Deus*
es? vt christiani tui de te perhibent, vindica
perfidiam tuorum, qui contra pacta iura bello me
inuadunt? illico Regem, Polonorumque exer-
citum profligauerit Deus, vel Sultanus? ne-
scio. Quòd si antiquitate certare mauis, ac-
cedat ambitiosus ille Pompeius, quùm Octa- LXVI.
uium, & M. Antonium æmulos ad cœnam in
sui prætoriam inuitatos nauem, iugulare mo-
neretur à Pompeianę factionis Mena, respon-
dit: *Facere Mene oportebat me non præmonito,*
nunc præsentibus rebus aequiescamus: neque enim Plutar. in Anton.
meum peierare, fidemque meam imperio postpone-
re. Si-

LXVII re. Siciliam propè, Carthaginenses victi, Hamilcarem designarunt legatum, vt cum Romanis fœdera renouaret. Negauit iste legationem subire, Romanos timens, Cornelio Asinæ Romano consuli violatam à Carthaginensibus legationem vindicaturos. Hanno verò Pœnorum Ciuis, Romanorum Religione fretus, Romam properat: dumque legationis suæ munus audax exponeret, Tribunus resistit, minarum spirans, Cornelijque consulis exemplar opponens, protestando de exemplo. Metu perculsum Pœnum subleuarunt Consules, & post obiurgatum Tribunum dixère: *Isto metu Hanno, te fides nostræ Ciuitatis liberat*. Gentilis Ciuitas, sed religionis, & iustitiæ pennis totum volitauit per Orbem; vt Deorum Pantheon summam, & primam Causam non solis religionis laternis, sed religioso corde videatur scrutata, quæ quondam erroris mater, facta est veritatis magistra. Non fugiat quùm à Gallis capta: quicquid religiosissimi in templis erat, partim in dolijs defossa terra, recondunt; partim imposita plaustris secum auferunt. Virgines simul ex Sacerdotio Vestæ nudo pede fugientia sacra cũ comitarentur, excepisse fugientes L. Albinum, plebeium licèt, & depositis vxore, & filijs virgines in plaustrum recepisse habes. Adeo tum quoque in vltimis religio publica priuatis affectibus antecellebat. Blasphemet modò ex Romanorum moribus Macchiauellus: *Oportet Religionem esse, religiosum verò esse nefas*. Si vita religionem redimentes, religione, atque iustitia seruare illud protestantur imperium, quod vi occupauerant, & iniuria.

LXVIII.

Florus l. 1. c. 13. LXIX.

Florus 1. cap. 1.

CAPVT VNDECIMVM.

De Varia Religione.

1 *Homini connascitur religio*.
2 *Religio Catholica vna, prima, vera, inter omnes*.
3 *Religio amicitiæ vinculum*.
4 *Religio Reipublicæ caput, & fundamentum*.
7 *Corporis politici anima pax est*.
8 *Mala ex religionis discordia*.
9 *Eua cecidit ex colloquio cum authore diuersæ Religionis*.
12 *Quot facti idolatræ ex idolatrantium consortio*.
15 *Isaac, & Ismael ex religionum varietate iurgantur: Sic Moyses, & Sephora*.
18 *Iudæi prohibiti sociari idolatris cur?*
19 *Aduenas frequentare, Reipublicæ non conducit*.
20 *Veneti cur in Cameracensi Bello respuerint Turcarum auxilia?*
22 *Iudæi nesciebant loqui iudaicè ex idolatrantium consortio*.
23 *Moyses cur Aegyptias respuerit papillas?*
24 *Moyses cur Pharaonis coronam proiecerit?*
25 *Deus ipse respuit malorum consortium*.
26 *Deus quomodo moueretur super aquas*.
27 *Nili aquam bibere interdicuntur Iudæi*.
28 *Nilus de Paradiso erupit*.
29 *Nilus turbidatur in Aegypto*.
30 *Nilus figura est Magnatum Reipublicæ*.
31 *Lugubri veste cur induerentur Romani?*
32 *Discordia turbat iustitiam*.
33 *Paulus inter Iudæorum discordias triumphat*.
35 *Deorum nouitas apud Roman. prohibita*.
36 *Pœna capitis in nouas inducẽtes cæremonias*.
37 *Hæreticorum finis, auri sacra fames*. 42. 48.
41 *Caroli V. error Lutherum non puni re*.
42 *Deus patrijs legibus colendus*.
Io: Baptistæ Cornelij D. Marci Procuratoris politia vt religionem tueretur. Eius effig. & hieroglyphicum.
43 *Religionis prætextu qualia patrentur*. 48.
44 *Magus Aegyptius religionis prætextu quid fecerit*.
45 *Moses Cretensis seductor*.
46 *Sauonarola seductor*.
49 *Infidelis Deo, non potest esse fidelis Principi*.
50 *Iosaphat miscellam prohibet religionem, vt religionis vnitate terribilis fiat*.
51 *Achan, quia religione discors, iram Dei prouocat*.

52 *In quolibet genere datur vnum primum.*
53 *Iudas ex Gentilium commercio ruit.*
55 *Miscella religio cur inducta apud Aegyptios? & an miscella esset?*
Aegyptij Animalia cur adorarent?
46 *Castellanorum, & Nicolaitarum Bellum Venetijs.*
57 *Angelus de Paradiso manu primos eiecit.*
58 *Ritharis duos in Ecclesia volebat Episcopos; & cur?*
58 *Ieroboam cur vitulos erexerit?*
60 *Turcæ miscellam religionem non prohibent.* 75.
61 *Solimanus horto assimilabat religionem variam.*
62 *Holandia cum Prouincijs religionis creuit discordia.*
63 *Græci Principes Centaurorum cura cur traderentur.*
64 *Impietas Tartarorum Principis.*
65 *Hæreticorum mores.*
66 *Germaniæ Principes cur Hæresiarchis fauerint?*
67 *Cur Principes Germani discordarent in hæresi?*
68 *Religio Catholica non impedit salutem etiam hæreticorum consensu.* 74.
69 *Religio suadenda non imperanda.* 71.
70 *Deus tria sibi reseruauit in signum Omnipotentiæ.*
72 *Maximill. II. dictum de libera religione.*
73 *Hæreticorum tyrannis.*
74 *Catholici quo titulo possint in hæreticos, non verò è contra.*
75 *Turcæ quomodò variam religionem permittant?*
77 *Osmanus Murath Cur Sacerdotes vellet in mensa?*
78 *Alcoranum cur Turcæ traducere non possint?*
79 *Turcæ gladio finiunt religionis controuersias.*
80 *Mahometes Imper. IX. cur varias religiones toleraret?*
81 *Quo prætextu, & astu trucidauerit nobiles Græcos.*
82 *Turcarum ars in destruendo religiones sibi contrarias.*
83 *Fides ex auditu.*
84 *Plebs more pecudum currit.*
85 *Turcæ aberrantes in fide puniuntur pœna capitis.*
86 *Turcæ maiori odio insequuntur Persas quàm Christianos.*
87 *Regnandi pondus religione fit leue.*
88 *Principes debent studere vnitati religionis.*
89 *Nemo potest colere Principes, & Deum spernere.*

I. PERFECTIONVM, quæ homini datę sunt, hęc vna maior & prima, Religio: Vix homo nascitur, quod
II. *Iablicus.* cælesti irradiatus lumine, ad superna, currit, & anhelat.

Ouidius.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram
Os homini sublime dedit, Cælumque tuèri.
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Verùm qua Religione, vna, vel varia Deum colere expediat, non vnà Orbis concordat. Religionum discordia publicum turbari regimen maior pars numero, antiquitate, eruditione, vsu (qui peritissimus iuris censor) concludere cogitur; Quicquid mundanæ vanitatis aduersentur assectæ.

Romanæ Religionis, citrà discrimen, veritatem, dignitatem, vnitatem, necessitatem, corde teneo. Ego enim nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, idest cathedræ Petri consocior, Iuramentoque Hieronymi, super Pontificalem petram, ædificatam Ecclesiam testor: ita vt quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus sit. *Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio.* Hanc igitur senex tenebo fidem, quam puer nactus sum. Titulum nostrum *de varia Religione* currentem politia expediam, profana, solius ciuilis Reipublicæ gratia: Catholicam veritatem ad Pontificum historiam remittens, quam Deo dante, tempore opportuno promitto. *Ep. ad Damas.*

Religionum igitur diuersitatem non solùm ab Ecclesiasticis extirpandam pastoribus, verùm à Regibus, vt seruetur ciuilis corporis anima, quæ pax est

Pax optima rerum
Quos homini nouisse datum est.

III. Efficacissimum amatorium, & insolubile beneuolæ amicitiæ vinculum esse vnius Dei

cul-

cultum, aiebat in vita Adami Philo. Veritas
vna est, ergo vna Religio. Non possunt sub-
diti in ciuilibus coalescere, nisi in primo, &
IV. angulari Reipublicæ fundamento, quod est
l. 4. C. de Heret. Religio, conueniant. Religionem offendens,
V. omnes offendere dicebatur, vnde Religionem
VI. 7. Politic. vti primum Reipublicæ caput summa vi o-
cap 8. portere defendi; aiebat Aristotelès Anima
politici corporis pax est; & solo vnionis in-
VII. strumento ex Bellorum potentia deducitur.
Omne regnum in se diuisum desolabitur, &
domus supra domum cadet, si diuiduntur in
VIII. eo, quod est primum Respublica quomodo
stabit? stabit si populorum tumultus irreue-
rentia in Reges, inhumanitas in parentes,
siti tandem sęuitia, quæ omnia, Religionis so-
licitantur discordia, Regiminis dicare audeas
propugnaculum. Modernos prætermitto ca-
sus, & altiora repetendo, en Eua, quæ cum,
IX. contrariarum Religionum architecto cœpit
miscere colloquia, citò præuaricata est, &
Religonis nouitate se innocẽtia spoliauit. Sic
præmistione iam facta iniquitateq; participa-
ta; ciuitatis Dei, & terrarum confusione, Fi-
X. lij Dei Filiarum hominum amore bacchati,
in cupidinem terrigenæ deflexerunt ciuitatis,
deserta pietate, quam in sancta Societate ser-
uabant. Tantaque delictorum congesta mo-
le, vt eam explicare deficeret Omnipotentia,
nisi simularet pœnitentiam: *pænituit eum*,
Genes. 6. *quod hominem fecisset in terra*. Repurgato
postea per Cataclysmum Orbe, ex Chamo de-
XI. scendentes, statim ac Nembrotho associan-
tur, aliàs Dei cultores, fiunt desertores, Cę-
lo in ipso Deum aggredi adorti Generi Loth,
qui nuptiarum argumento cum filiabus San-
XII. ctissimi Patriarchæ veri Religiosi arguuntur,
Sodomitarũ illecti consortio, cum illis gehen-
nas ingredi, quàm cum viro iusto luctuosam
ciuitatem ægredi maluerunt. Laban Iacobi
XIII. auunculus, Mesopotamiam ingressus, ad Ido-
lorum abripitur cultum, & nè subter Tere-
binthum in valle Sichem defodisset idola, lan-
gueret forsam deprauata Rachel.

Quod si vrgeas politicam pacem, & ciui-
XIV. le regimen antiquitate præcedere fidei vnita-
tem, sine qua tot seculis inconcussum dura-
uit, nec Regionum misceri discordia. Videas
cum Sacra tum profana historiarum obsta-
XV. re monumenta. Isaac, & Ismael Idolis cum
luderent, Lyrano teste, idest Religionum va- Gen.
rietate æmularent; diuisa familia insurgunt
àdinuicem, nouercam amant in patrem,
soloque exilio nouatoris, componitur iur-
gium. Moysi, & Sephoræ in Ægyptum per- XVI.
gentibus, Dominus cum occurreret, volens
occidere Moysem, hand quieuit Dominus
priusquam Sephoram acutissima petra, cir-
cumciso præputio filij, sub vno pastore vnum
fieret ouile. *Sponsus Sanguinum tu mihi es*:
Gentilis improperabat vxor, hisce declarans
querelis, quali pace fruantur, coniuges Reli-
gione discordes. Pertranseo Iudæos adhuc
in semitis rubri Maris, Ægyptiorum conspi- XVII.
cientes cadauera, sola Ægypti recordatione,
oblitos Deum, conflasse vitulos, toties præ-
uaricatos, quoties cum Salomone ipso vnà
Gentes coirent. Inde tot vicibus præceptum:
Non inibis cum eis fœdus, neque cum Dijs eo-
rum. Non habitent in terra tua, nè forte pecca- XVIII.
re te faciant in me. Huc facit decretum il-
lud: *Iumenta tua non facias coire cum alterius* Gloss. Ordin.
generis animantibus. Quæ quidem si ad lit-
teram sumantur, ridicula videntur; notat
Mystice igitur *to* iumenta in *populares* ve-
ritas; vt explicat Interlinearis. Vel cum
Morali: *per iumenta subditi significantur*. Sed
quid? populus non coire poterit cum po- XIX.
pulo; & cum natione natio? Animal so-
ciabile definitur homo: & sine Societate aut
Deus, aut bestia: Quarè ergò iumenta tua
non facies coire cum alterius generis animã-
tibus? soluit Philosophus quia *frequentare*
aduenas alienis educatos legibus, inutile putant 7. Politic.
ad rectam Ciuitatis normam. Vnde prolo-
quium *non coutuntur Iudæi Samaritanis*. Re- Ioan 4.
ligiosissima Venetorum Respublica, Camera- XX.
censis Belli oppressa pondere, tot Principum
recusauit triumphum, cum Turcarum Mi-
litum triginta millia ab Othomano Impera-
tore in auxilium oblata renuit; vel vt volunt
politici, nè Turcis in sinu receptis, fauor re-
torqueretur in odium: vel quia sub Crucis
cadere mallet vexillo; quàm sub Lunæ signo
præclaros Ducere triumphos. Capitis pœna XXI
erat inter Iudæos, qui Idolo Moloch de suo
dedisset semine, idest cum gentili fœmina nu-
ptias celebrasset. *Si quis dederit de semine suo*
Idolo Moloch morte moriatur. In æternitatis Leuit.
speculo inspiciente, Sapientia præuaricatu-
rum

rum Israelem Idolomanicorum contubernio, vt & maternũ obliuisceretur, Idioma. *Vidi Iu-*
2.Es. 1. c. 13. *daeos*, inquit Esdra, *& filij eorum ex media par-*
XXII. *te loquebantur azotice, nesciebant loqui Iudaice; sed loquebantur iuxta linguam populi, & populi.*

XXIII. Præuiderat hoc Moses, cum à Pharaonis filia de papyrione ereptus profanas respuit papillas, & ne vnà cum lacte impietatem sorbèret, & ne redargueretur, quod Ægyptiorum nutritus Sanguine in ipsos ingratus concitaret elementa.
XXIV. Grandior postea factus cùm àb, eadem adduceretur ad Regem Moysi ioco coronam imponentem, illam statim proiecit, pedibusque conculcauit; vndè à Sacerdote ibi stante ferè interfectus, ex Oraculo Dæmonum, iam renuntiato Ægyptum subuertendam fore. Sed cur coronam proijcit ille Moses, quem Pharaonis Deum iam Dominus constitueràt? proiecit, *quoniam ibi scul-*
Glos. Or. dia. *ptum vidit simulacrum.* Sculpturam lapideam, vel auream, inanimatam licet, Dij terræ timent; & animas voce, calamo, ferro propugnantes Belial nobiscum diuersari minime verebimur? Deus ipse ex malorum consor-
XXV. tio macularetur (si maculæ capax esset diuina bonitas) *Ferebatur Spiritus Domini super aquas.*
Genes. 1. Ferebatur quomodo Spiritus ille, *apud quem*
Iacobi 1. *non est trasmutatio, nec vicissitudinis obumbratio?* Ferebatur ex aquarum consortio; Non quod super aquas moueretur Spiritus Do-
XXVI. mini (hoc enim immensitati eius repugnat) sed quia aquis insederat, elemento natiua
XXVII. propensione fluido) super eas ferri, & transmutari videtur. Promissionis terram ingressum Israelem, cum Nili aquas sitiret, redarguit Dominus; *quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam? turbidam?* Hebraicè Sichor:
Glos. Interlin. in Hierem. c. 2. שחור. Communis editio habet Geon. Nilum scilicet cuius aqua turbida. Mementote Hebræi quod derelinquitis me fontem aquæ viuæ, vt bibatis aquam turbidam, & de flumine maledicto extinguatis sitim vestram, misericordiam meam? Conuertimini, & cum salutis initium sit notitia peccati, Nilum ma-
XXVIII ledictionibus buccinate. Siste Domine, Sacrum fluuium, quem de Paradisi fonte manare præcipis, anathematizas? Aquam turbidam fluuium illum dicis, qui inter argenteas ripas aureo superexuberans alueo, prætiosis lapillis, fulgentibus gemmis atque conchilijs omnem circuit Æthiopiæ terram. *Et no-* Genes. 2.
men fluuij secundi Gehon. Si in sanctuarij fonte fœdantur aquæ, quid in palustribus Sodomæ? ex commixtione terræ (respondet Lyranus) turbidatur Nilus multis diuisus riuis ad irrigandam Ægypti terram. Vnde Hierony- XXIX.
mus: *Quamuis de Paradiso flumina Aegypti exire credantur, tamen quia pedibus Pharaonis violata sunt; perdiderunt splendorem suum.* De Paradiso limpida, & prætiosa surgunt, sed Ægyptiorum conculcata pedibus venenosa erumpunt in mari serpentes, & Crocodillos euomentia. Nilus de Paradisi exuberans fon- XXX.
te cum lapillis, & gemmis, magnates Reipublicæ sunt, Regijs oriundi natalibus, qui vel Patrij penates auro, lingua, manu publicos extendère lares. Sed exterorum moribus deprauati, Æthiopiæ inquinati consortio, natalium amisso splendore, patriæ facti hostes in capite, non nisi tyrannidis, & vitiorum draconibus, Reipublicæ mare conturbant. Lugubri veste induebantur Romani, solùm cum XXXI.
Cesaris, & Pompeij intestino angerentur Bello, quid cum discordes non homines habemus sed Deos? Sacrilegiorum plausu mercantur factiones, & in luctum vertitur cythara, quando non æmulantur blasphemias. XXXII.
Sceleri ius dari vbi iudices Religio partitur notauit Paulus cum in Hebræorum Concilio vnanimiter damnaretur, *sciens quia vna pars Saducæorum esset, & Pharisæorum altera, ex-* Act. 23. 6.
clamauit in Concilio: Viri fratres ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos, & Saducæos, & soluta est multitudo. Saducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neq; Spiritum: Pharisæi autem vtraque confitentur. Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnabant dicentes: nihil mali inuenimus in homine isto. Hic duo obseruo, Primum Pauli artem, vt calumniantium effugeret manus: secundum, eos qui paulò ante Pauli hostes erant, fiunt modò patroni, & quem calumniabantur seductorem, plaudunt Prophetam. *Quid si Spiritus* XXXIII.
locutus est ei, aut Angelus. Iam viderat Paulus sola Religionis discordia sibi patère salutem, ideo. *Hanc vnitatem reproborum perniciosam sibi Paulus conspiciens, cum in medio Pharisæo-*
rum,

*rum,& Saducæorum esset,dicit: de spe,et resurre-
ctione mortuorum ego iudicor. Qua voce vehe-
menter percussa, protinus contra se inuicem audiē-
tiū turba dissiluit, & dum in duas partes tumul-
tuantium multitudo scinditur, Paulo via ereptio-
nis aperitur.* Paulus ille, qui irridens dissonam
XXXIV. Hebræorum impietatē, consonam Romanorū
idolomaniam timuit, Iudæorum enim eruditi
XXXV. ruina, duodecim tabularum lege interdicère
subditis, separatim nouos habere Deos, Ædi-
libus mādādo, seuerè animaduertere ne quid,
nisi Romani Dij, & patrio more colerentur.
Indè Christiana Religio (quantò acrius armo-
rum strepitu, Deorum pluralitatem tuebatur
Gentilitas) tantò humiliùs patientiæ clypeo
vnitatem propugnabat. Religionum enim
confusione suspecta, deorum discordiam ful-
ciebat idolatrantium concordia. Vnde Pe-
XXXVI. rantiquus vetustioribus populis mos, bonis,
capiteq; minuere eum, qui auitam cōfunderet
Religionem. Amanns Assueri inter ministros
primus, Iudæorum acerrimus hostis, hoc vno
illos tentauit opprimere prætextu, quòd no-
uis vterentur legibus, & cæremonijs. *Dixitq;
Aman Regi Assuero. Est populus per omnes pro-
uincias regni tui dispersus, & à se mutuò separa-*
3. Esther. num. 8. *tus, nouis vtens legibus, & cæremonijs, insuper,
& regis scita contemnens.* Quasi scita sperneret
Regis, quia nouis vterentur legibus, & cære-
monijs: futurū enim, vt Numinis sublato me-
tu, & Principum pereat reuerentia, cum more
XXXVII. piscantium, turbidum exoptant mare. Vt verò
iam annos haud synderesis probata est eorum
nouitas, sed dolus ad populos decipiēdos, de-
nudati iam sunt falsi prophetæ, qui cū in ouiū
XXXVIII. venirēt vestimētis, inuenti sunt intùs lupi ra-
paces, non animarū sitiētes salutē, sed dignita-
tū anhelātes fastus; in cęnis primos quærētes
accubitus, gaudentes salutari in foro, dilatātes
phylacteria sua, vt appareant hominibus ere-
ctores, cū sint euersores. Dicite Zelandi, Ho-
landi. Vestfrisij cęteriq; hæresiarchæ, Ecclesia-
rum, Episcoporum, Canonicorū redditibus,
.XXIX. quos maiores vestri extra hominū comerciū
in Dei reposuère patrimonium, qualē dedistis
frugem? venditis, commutatis, & quæ parentū
vestrorū vltimo iudicio data erāt Deo, modò
testamētorū violata lege, ab hominibus vsur-
pantur; nec vos pudet possessores vocare Epi-
scopos, & Canonicos, qui militari vestiuntur
cingulo, vt in Sanctos ipsos templorum clau-
dantur valuæ, quasi eadem Ecclesia Deos, &
homines capere nequeat. Detecta est vestro-
rum, dealbati parietes, dominandi cupido, li-
bidinis efrenis licentia, qua in Christi sinu
(claustrum est) violatæ virgines; & quæ pacta
ait Prætor [a], hominibus seruabo, Dijs seruare
negastis. Quid aliud Lutherus, Melancthon,
cæterique reformatæ, dicam veriùs, conspur- XL.
catæ Religionis docuerunt? Felix Imperator
Carolus V. sed felicior si Pontificio Legato fi- a L. ait Prætor C.
dem habuisset protestanti nonnullos Germa- de pactis.
niæ Principes, Religionis prętextu, impio pa-
trocinari Luthero, vt quod haud poterant ar-
mis, Religionis nouitate tentarent. Quanto XLI.
vtilius erat vnum, quàm vnitatem perdere,
Diuinum Numen (Mæcenatis regium dogma
fuit) *omni modo, omni tempore, ipse cole iuxta le-
ges patrias, & alij vt colant, effice. Eos verò, qui
in diuinis aliquid innouant, odio habe, & coerce:
non Deorum solum causa, quos tamen, qui contem-
nit, nec aliud sanè quidquam magni fecerit, sed
quia noua quædam numina hi tales introducētes,* XLII.
*multos impellunt ad mutationem rerū. Vndè con-
iurationes, seditiones, conciliabula existūt, res pro-
fectò minimè conducibiles principatui.* Bergomē-
sem Prouinciam Io: Baptista ex Corneliorum
Piscopia nobilissima apud Venetos familia Dio. Cass.
moderante germine, Procuratoria nunc pur- lib. 52.
pura redimito, solemni die corporis Christi,
vt moris erat, rogationem cū ageret ciuitas;
renuebant hæresiarchæ milites, ad vrbis ex-
cubantes præsidium: vnà cum Catholicis, re-
uerentiæ signo, Eucharistico Pani farissam in-
clinare, antecessorum freti patientia. Restitit
Prætor consilio non minus, quàm pari ma-
nu, sed armata (nè sub Veneto Leone, quem
rugire, vt redemptum protegat, gloriantur
Orbem, perduellis triumpharet orcus) Re-
demptoris fidem expositus redimere sangui-
ne, iubet itaque Sacerdotem immediatè sub-
sequenti sibi dolonem deijci (dubium an Eu-
charistico pani vel magistratui) sic fide pri-
mùm, armata deindè concione, furente tādem
hæresi, sed duram inclinante ceruicem, tanto
mysterio triumphalem erexit pyramidem;
nouum, & semper incassum, tētatum quoties,
vsque in hodiernum diem. *Vre, seca* (cum Ci-
cerone aiebat, *vt membrum potius aliquod,
quàm totum corpus intereat.* Et Cyprianus. *Pu-*

XLIII. *nïantur à te, ne tu prò illis puniaris.* Historiarum
Philip. 2. *De Gen.* reuoluantur monumenta, vbi innumerabiles
propemodùm seductores circumuentoresquè
videre erit, specie Religionis, vulgus sollici-
tantes. *Egrediebãtur in solitudines* (Iosepho te-
2. d. Bello Iudaico c. 12. ste) *promittẽtes Deum signa eis ostensurum liber-
tatis;* Vt Ægyptius ille magus, cum prophetæ
XLIV. opinione vsurpata, triginta fermè hominum
millia in Præsidem cõgregauit, quos vana se-
ductione deceperat; & ni Festus Romanorũ in
Iudæa Præses occurrisset citò, actũ erat de illa
XLV. prouincia. Sic anno Christi 428. Moses Cre-
tensis fingens Moysem illũ, qui Israelitas per
mare rubrum deduxerat, in patriã reducendi
prætextu, omnes demersisset in mari, nisi
Christiani piscatores certiores fecissent Iu-
dæos, omnes, qui ex alta rupe se proijciebant
in mari, vel dilacerari, vel aqua submergi. Flã- XLVI.
marum lingua loquatur Dominicanus ille Sa-
uonarola, quò tendèret simulata pietas, cũ Dei XLVI.
Vicarium redarguit? ab amicis combustus, ex
cruciatibus intonat, Florẽtiæ Dominatũ, Ma-
gnatũ plausum, populorum adorationẽ, Reli-
gionis naufragio mercabar circumcellionum *Aug.*
more, quorum immanitate, ferro, & fustibus *ep. 68. ad Ianuar Donatistam.*
concisos homines, dirutas domus, vastatos
agros:

agros: spoliata delubra ab ijs conspicies, qui vt latrones viuentes, vt Circumcelliones morientes, in cineribus honoratur, vt martyres. Hi sunt, qui amicti stolis albis venerunt cum tribulatione magna infideles Deo, proditores patriæ, ab antiquo Iudæorum Alcimo edocti
XLVIII. Blasphemarum pretio in Deum, patriam, & parentes, Sacerdotium emère à sacrilega tyranorum manu. Si infidi, Numini quem colebant, fideles haud Principi esse possunt, querebatur in aulicos Constantinus Chlorus, quùm eorum exploraturus animum, vulgato edicto, vt vel Dijs immolarent, vel aula excederent; multos inuenit Christo cedere, nè
XLIX. aula cadereut. *Si fidi non fuerunt Numini, quem colebant, neque mihi fidem præstabunt, neque certam operam nauabunt, ad me, meumque imperium tuendum.* Reiecit itaque Regis Iosaphathi forsan eruditus exemplo, quando
L. vnà cum Principibus Leuitas, & Sacerdotes misit, qui de Iuda lucos & excelsa auferrent, habentes librum legis, & erudientes populum. Vnde repurgato regno & Religionis firmato concordia, *factus est pauor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat*, didicerat enim à maioribus suis quod vnus Achā,
LI. quia religionem discors, cum de anathemate tulit, prouocauit Dominum ad iracundiam, vt reliqui in Bello caderent; Si in politico regimine ad vnum reducimus omnia, in
LII. vnoquoque genere, illud cunctorum dicentes mensuram, quod est perfectissimum? Metallorū, principem, aurum volumus: lapidum, adamas: plantarum, Oliuam: florum, rosam: Leonem, quadrupedum: volatilium, aquilam: planetarum, Solem: sphærarum, Empyreum: Angelorum, Michaelem: hominum, Regem: Imperatorem, Principum: Principum, Petrum: omnium, Deum: *Domini est terra, & plenitudo eius: Orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo.* Ne Legum ciuilium discordia,
LIII. quæ directè terminantur ad corpus, pessundat Rempublicam; & Spiritualium antinomia, haud soluetur regiminis harmonia? non pugnant corpora, nisi crudescant animi, nec anima, religionis præter agnoscit legem, quæ tamquam Palinurus, ad securitatis pacificum appellet portum. Exemplo sit Iudas ille Machabæus, cui Deus ipse tanto Imperatori centuriatus Fecialem se præstitit, vt diceres Iudam imperare, Deum pugnare. Vicit quot- LIV.
quot obstites habuit: etsi ex victorijs arguere fas est, Deum non hominem dicas. Homo cognitus est, cum pro homine reliquit Deum; tanti æstimatur mundana Societas. Iudas vsque dum Cælicæ tubæ Gentilium interdicentis commercium paruit, Gentilium terror, Dei flagellum visus est; cum verò Romanorum magis, quàm Dei arma pertimuit, ac Numinis spreto decreto, Romam misit, cum eis statuere fœdus, & societatem, minus quàm homo probatus interijt. Non possumus cum religione discordibus, fœdus inire, nisi Dijs ipsis discordiam Bellumq; pronunciamus.

Nec dicas miscellam religionem ad stabiliendum inductam sceptrum, nè subditi in Re- LV.
gem conspirent; vt celebris Ægyptiorum mos: Plutarcum audi: *Sunt qui Regem quendam callidum, atque versutum narrent, quia deprehendisset Aegyptios natura leues, & ad res nouas apprime procliues esse, animalium cultum in singulis ferè vrbibus peculiarem, lupi, Crocodilli, ichneumonis, accipitris introduxisse: vt populum temerarium, & ad res nouandas promptum, diuersitate religionis distraheret, & multitudini alioqui inuictæ occasionem perpetuæ dissidij daret. Si quidem cum animantes illæ infestè ac hostiliter se mutuò peterent, earum cultores in factiones quoque sensim distracti sunt.* Historia hæc Plutarcho ipsi cum sit suspecta, verisimilis nec mihi, eo vel maximè quod Macrobio teste, curauerint Ægyptij suæ religionis leges, non confundere, vel misceri externorum superstitione. Vix enim credere ducor Ægyptios illos, qui Græcis ipsis Deorum tradidère nomina, sordida animalia, tamquàm Numina coluisse: dicas potius animalia terræ in Deos erexisse, vt Diuinitatis singularia attributa, animalium colerent recordatione, vt in Leone fortitudinem, in Apibus iustitiam, in Gallo prudentiam. Saturnum, & Serapim non priùs coluerunt, quàm Ptolemæorum tyrannide fuerint oppressi: & imperio paruerunt, nè religionis suæ mores confunderent. Itaque cum pecudibus, aut sanguine Deos placare, piaculum esse ducerent, sed precibus, & thure solo: Saturno autem, & Serapidi Dijs aduenis hostiæ pecudum atque

Marginal notes: 1. Mac. chab. 7. — Eusebius c. 11. & 12 — 2. Paralip. c. 17. — Ib. 20. — Psal. — Siculus apud Schemb. — Lib. 5. Saturn. c. 7. — Plutar. de Iside.

etiam humanæ mactandæ essent: fana eorum
extra pomerium locauerunt., vt & illi sacri-
ficij solemni sibi cruore colerentur, nec tamen
vrbana templa pecudum morte polluerentur.
Cum igitur nullum Ægypti oppidum intra
Macrob. muros suos, aut Saturni, aut Serapis fanum re-
ceperit, Ægyptum vnitam dicas, & non di-
uisam.

Quod si religionis discordia securos velis
Ægypti Reges, in Ægypti etiam religiosa di-
Plutar. scordia cum Plutarcho dabis Romanorum
de Isid. triumphasse concordiam; & dum *sua singulæ
defendunt animalia, & eorum iniurias ægre fe-
runt, factum esse vt ob animalium inimicitias
ipsæ gentes, re non obseruata, infestæ, sibi inuicem-
que hostes redderentur. Sanè soli omnium Aegyp-
tiorum Lycopolitæ ouem edunt: quia idem Lycos,
idest lupus facit, quem prò Deo habent. Et no-
stra adeo tempestate cum Cynopolitæ piscem Oxy-
rinculum ederent, Oxyrinchitæ canes compre-
hensos, ac mactatos victimæ in morem comede-
runt, eaque de causa conflato bello, cum ipsæ gra-
uibus sese inuicem damnis affecerunt vrbes, tum
affectæ à Romanis pœnam ijs infligentibus
fuerunt*: diadema cum subsistere nequit inter
ciues discordes, ad extraneos auffugit concor-
des: Deficiunt forsam prætextus ludorum, A-
cademiarum, Theatrorum, Palęstrarum, qui-
bus Principes subditos foueant discordes, nè
LVI. in Regem vnà conspirent? Placidius omnium
Castellanorum & Nicolaitarum est Bellum,
quod Venetijs super pontes, qui tamquàm
catena inter insulas illas mare vinciunt, iusto
belligerandi ritu nutritur. Ibi Iuuenum car-
neæ turres, quasi luctatorum hæredes natura-
li offensionis, & deffensionis norma, gladio
manus, agilitatis clypeo aggredientes, re-
gredientes, hominum exprobrant crudeli-
tatem, quibus cum nec vngues natura tribue-
rit, vt pacificè viuerent, in iniuriam nulla
data causa, mòdo, vel medio (& si quid pro-
LVII. pulsandum, Angelum manu primos parentes
Cornel. à Lapide c. 3 Gen. n. 23. de Paradiso eijcientem, imitaremur) diaboli-
ca inuenère tormenta ad militaris virtutis
excidium. Haud forsam sufficit manus, vt vim
vi repellamus? pugni ferocissimo ictu homi-
nem de terra extolli, in vndas de ponte proij-
ci, exanimari, interimi experimur quoti-
die. Tam suaui dissidio Venetorum gloriosissi-
ma Respublica pacatos subditos tenens, non

vti domina sed mater regere plauditur. Qua-
le enim imperium, quod minus vel magis
haud diuidat, vt securè imperet? Rotharis
Longobardorum Rex in qualibet Ecclesia LVIII.
duos volebat Antistites: Catholicum, & Ar-
rianum: vt Religionis discordia in Longo-
bardos mouère Itali morarentur Principes. Sabell.
Ieroboam Salomonis seruus à decem tribu- Enead. 8. lib. 6.
bus Iudææ electus Rex, timens ne ad domum
Dauidis reuerterentur regnum, si sacrifica- LIX.
turus in domo Domini ascendisset populus in
Hierusalem, duos vitulos aureos erexit statim:
tribuque Leui repudiata, Sacerdotes elegit
de fece populi, vt diuidendo securus impera- 3. Reg. c. 12.
ret. Turcarum Monarchia, & si tot sectis er- LX.
roribusque implicata, vndè Hierosolymis, Camer.
Camerario teste, vnà videre sit Romanos, tom. 1. p. 261. c. 38
Græcos, Armenos, Surianos, Marcionitas,
Nestorianos, Iacobitas, Gregorianos, innu-
merabilesque alios: tamen ex religionum va-
rietate, numquam visa est inclinare, sed po-
tentior florescere. Ridebat Solimanus suo- LXI.
rum querelas petentium Christianos Alcora-
ni astringendos legibus: dicens, quod sicuti
in horto herbarum varietas, & florum diuer-
sitas minime obest, sed mirifice delectat,
sensusque recreat; sic in imperio diuersa fides
& religio potiùs vsui est, quàm detrimento:
Inde videmus eiusdem domi cohabitare con- Ex Bodino Bohem. bonorum.
iuges, liberos, parentes, fratres, sorores, qui
& si religione discordes, vnà tamen conue- 3. Polit. c. 11.
niunt in politicis, & familiaribus prò liberta-
te tuenda. Talia sunt florentissima Europæ LXII.
regna, Germania, Anglia, Olandia, Amste-
lodamum præcipuè, quod religionis discor-
dia adeo viribus creuit, vt Principibus legem
ponere, nè transirent terminos suos, haud
formidauerit. Non longè Græci, quorum
Principes, Centaurorum curæ tradebantur, LXIII.
vt iuxta temporum occasionem, bestiæ ho-
minumque simul laruam sumere edocerentur.
Talis, Tartarorum ille Princeps, cum Polo- LXIV.
nico diademate vellet coronari, solaque ob-
staret religio, religionis offerens holocaustum
dixit. *Si tuus Pontifex ò Polonia? meus & Pon-* D. Laurenius de Ordin.
tifex. Si tuus Lutherus? meus esto Lutherus. Rep. lib. cap.

Hæc & similia prò miscella religione com-
paginant Hæresiarchæ illi, qui à tempore Ca-
roli V. vt Austriacam domum deprimerent
in tutelam recepère Lutherum, Caluinum,

Zuin-

LXV. Zuinglium. Toto tamen resonant orbe Sa-
cræ virgines ſtupratæ auaritia, ambitione,
luxuriaque duce, quæ libera voluntate, ac ſo-
lemni contractu, pluribus luſtris conſūmato,
ſponſæ Chriſti factæ, neſcio quomodo ſpon-
ſum desererent æternum, vt cum Apoſtata
adulterarent. Hi ſunt, quos in fidem recepi-
LXVI. ſtis ò vos Germaniæ Principes, quandò auos,
proauoſq; veſtros ignauia redarguebant noui
LXVII. circumcelliones, vt exaltaretis capita, & pro-
pagaretis regna. Contentio inter vos, quis eſ-
ſet maior, vos & nouatores veſtros redarguit
regnum quærere non æternum, ſed tempora-
le. Saxoni tutela nouæ religionis data, reli-
qui Principes nouas moliuntur ſectas, vt po-
pulorum multitudine irretita cornu eleuarent
non in gloria ſed in gehenna, Eodemque
tempore, quo libertatem conſcientiæ propu-
gnare obſtrepebant, Saxonia, Suetia Luthe-
rò vnitæ Pontifici. Hanc dicitis libertatem?
LXVIII. Religio Catholica veſtrorum etiam conſenſu
impedimento non eſt; quin felicitatem con-
ſequamur æternam, & tamen Catholicis nul-
lum datis ingreſſum, imo ferro, flammis in-
ſequimini eo tunc, cum ex ſugeſtu tuba cani-
tis religionem voce ſuadendam, haud armis
LXIX. imperandam. Animam enim cogere ſolius
Dei eſt, qui in diuinitatis ſignum tria tantùm
reſeruauit ſibi, Polonorum rege Stephano
LXX. Batori teſte; ex nihilo aliquid facere: futura
præuidere: conſcientijs dominari. Si verum
Lib. 5. diuinar. Inſtitut. c. 19. vt declamatis cum Lactantio nihil tam vo-
luntarium eſſe, quàm religionem, à qua ſi ani-
mus ſit auerſus, iam nulla religio: quia ho-
minum voluntatibus atque conſcientijs do-
LXXI. minari, ſuprà vires hominum eſt conſtitu-
tum, cur Catholicos tamquàm Reipublicæ
euerſores è politico, regimine excluditis? Si
voluntas per eſſentiam libera eſt, & coacta
voluntas non eſt voluntas, vndè hoc libero
C. merito 15. q. 1. arbitrio, Gentium omnium conſenſu dicimur
vòlo velle; volo nolle, reſpectu ipſius etiam
Dei, à quo coactè volentes numerantur inter
Scaliger. exercit. 307. nolentes, cur Catholicorum templa proſa-
natis nec ibi vel alibi veræ religionis exerci-
tium negatis. Maximiliani II. Germa-
LXXII. norum Imperatoris in vos retorqueo ver-
ba: Nulla intolerabilior tyranni, quàm con-
ſcientijs dominari velle, cum Deus ipſe ho-
minum non vrgeat voluntates. Si religionis

arma non debent eſſe carnalia. Vnde Apo-
ſtoli ad prædicandum miſſi, nec virgam, nec *2. Cor. 10. v. 4*
baculum portare iuſſi ſunt, ſed annuntiantes
pacem, vbi non fuerit filius pacis, pacificè re-
gredientes puluerem tantùm de pedibus ex- *Matt. 10*
cuterent, cur vos ſolo æquantes altaria, Sacros LXXIII.
illudentes miniſtros perſequimini de ciuitate
in ciuitatem, & in vaſis, quæ ſtabant prò
menſa Domini, Balthaſaris exemplo, temu-
lenti bibitis cum vxoribus, & concubinis,
laudantes ferreos veſtros proteſtantes, quia
in fruſtra concidère Apoſtolos, & Prophe-
tas? Veſtrorum non me latet prætextum, vin- *Nota*
dictæ titulo in Catholicos, eorumque bona
graſſari, quia in terrenis noſtris veſtræ haud
tolerantur blaſphemiæ: Nulla (primùm reſ-
pondeo) inter ſectam veſtram, & religionem LXXIV
noſtram proportio: nos præſentis temporis
Hæreſiarcharum etiam conſenſu Catholica
religione ſaluamur; cum quilibet in ſua fide
ſaluari poſſit: Politicorum eſt commentum,
cui Vltramontani ſubſcribunt; nec ex religio-
nis parte nobis ſalutem contenditis, quemad-
modum auctore Chriſto, *Tu es Petrus & ſu-* *Matth.*
per hanc petram, ædificabo Eccleſiam meam,
vobis negamus. Nos Cathedræ Petri con-
ſociati delubra, templa iam Chriſto donata,
profanari nequimus, ſed Chriſti exemplo
prophanatores cædimus, flagellamus, & ſi
Chriſtus zelo domus ſuæ, factus eſt carnifex,
& nos lictores inſurgimus in vos, qui cum
non poſſitis in Chriſti perſonam, ſæuitis in
imaginem. Noſtrorum labor, & vigilia eſt,
amiſſa recuperare, & Dei patrimonio reſti-
tuere, quæ vos ferro flammis vſurpaſtis, lon-
ga ſeculorum, ſpreta poſſeſſione. Nos con-
ſeruamus, vos violenter occupatis. Perdita
repetimus, vos tyrrannicè in alienis graſſan-
tes, prædia noſtra, Eccleſias noſtras, gladio
haſtaque metientes, regna confunditis, & vbi
Sacerdotum erat chorus, facta ſunt militum
caſtra. Nos redargui forſan poſſumus, ve-
ſtri aliquid retinere patrimonij? non: quod
violenter opprimitis, noſtrū erat. Quo titulo,
qua actione tyrrannidem veſtram cooperire
poteſtis? & cū ex præteritis fas ſit futura præ-
uidère, ad poſtes quotidiè vigilamus ſuper
gregem noſtrum, nè vos lupi rapaces venien-
tes in veſtimentis ouium poſſitis Eſau rapere
manibus, quandò Iacobi concionamini voce.

Veniant

Veniant modo Turcæ, dicantque si in ore
LXXV. gladij vnam religionem doceant ? Talisma-
norum est munus (quos nos Sacerdotes voca-
mus,) Imperatores ipsos Mahometanis in-
struère præceptis, adeò vt indicāte Muphthi,
nō vna vice religionis rei ceciderint ipsi Mo-
LXXVII narchæ. Osmanus Vrchanus, Murat Turci-
ci imperij erector *quoties conuiuas vocabat ve-
scebatur adhibitis Talismanis, quorum præceptis
& admonitionibus inter conuiuandum aures*
Annales Turcar. *præbebant: & Alcoranum legi iubebant*. Lege-
bant (nota) Arabico idiomate, quo com-
LXX- positum, in linguam Turcicam versione
VIII. prohibita, ne popularibus vulgato myste-
rio, daretur ansa disputandi; illis mos, mi-
litum gladio finire controuersias illas, quas
LXXIX Doctorum inciperet calamus. Quod si sub
Turcarum imperio obijcias Christianos, Cat-
LXXX. tholicos, Græcos, Iacobitas, Nestorianos, Iu-
dæos vnà viuentes: Mahomethi Turcarum
Imperatoris IX. inuentio fuit, vt captum
Byzantium, ferro, flammisque populatum,
hominibus vndequaque vocatis, repleret:
etsi menti dissonis Tyranni verbis, fuerint
in præmium sanguine pressi, quotquot ille-
cti fuère sponsionibus auri. Vrbe expugna-
LXXXI. ta, particulari edicto Christianos inuitauit
nobiles, vt natalium probato splendore, ma-
iori quàm antea donarentur stipendio. Ve-
Bertellus. nère multi, & capite dignas pendère pœnas,
in Mahometho credidisse tyranno. Quod si Turcæ Roma-
Turcar. Imp. IX. norum antiquo more, haud lacessunt religio-
LXXX-II. ne diuersos: ex eo est, quod Romanis poli-
tiores, leniùs, & inde vtiliùs, fluminum mo-
re deplantant religiones contrarias: Sacerdo-
tes tollendo; ruentes Ecclesias reædificari
interdicendo; nouas construere prohibendo.
Ita paulatim, & decremento latenti Romana
Ecclesia paruulos suos, desiderati, qui fran-
gerent panem, sentit loqui iuxta linguam
populi & populi, alij loquuntur arabicè, alij
iudaicè; (quemadmodum diebus Esdræ cum
reuerteretur in patriam, vidit Iudæos ducen-
tes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moa-
bitidas, & filij eorum ex media parte loque-
2. Esdræ c. 13. v. 24. bantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè)
nec in habitaculo Domini inuenitur qui sciat
canere psalmos. Sacrorum perdita memo-
LXXX III. ria, quomodo audient sine prædicante ? Si
fides ex auditu, Paulo teste, auditus autem

per verbum Christi; euenit vt intertia sal-
tem vel quarta generatione infidelium nu- 10. ad Rom.
ptijs, Turcarum commercijs, sine templo, si-
ne pastore ad colendum Numen trahantur eo
modo, quo à reliqua vident adorari turba, LXXX-
quum pecudum more, vna errante, insequun- IV.
tur & reliquæ. Asia exemplo sit, alias Chri-
stianorum fecunda, nunc adeo sterilis, vt ra-
rò inueniantur ibi pueri, qui Othomanico
more militiæ *Iannizzerorum* vulgariter dictæ,
adscribi possint. Vbi verò lenta via euerti non
potest contraria religio, ibi ferro, & igne
crudescunt, vt in Turcas, qui in Mahomethi LXXX-
aberrantes lege, Persianam (dicunt ipsi) hæ- V.
resim profitentur. Catholicorum Turca eru-
ditus ruina, qui religionis potius discordia
quàm inimicorum armis cecidère confossi)
Persarum fidem non tantum prædicare, sed
credere, cuilibet Turcarum adeo nefas, vt
Persas debellaturi, Germaniam prætermise-
rint, & si Germanorum Principum discordia LXXX-
non vna vice securiorem spem occupandi VI.
Germaniam quàm Persidem dederit. Ab vno
disce omnia: si in Persas quotidie vigilat, quia
Turcarum religionem confundunt, quantò
acrius vigilabit in eos, qui destruunt. Re-
gnare graue est pondus, & si sola religione LXXX-
Turcis ipsis fit leue, obsecrat vos Paulus, VII.
Christiani Reges, vt digne ambuletis voca-
tione, qua vocati estis, solliciti seruare vnita- LXXX
tem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, VIII.
& vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe
vocationis vestræ. Vnus Dominus, vna fi-
des, vnum baptisma: donec occurramus om-
nes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei:
vt iam non simus paruuli fluctuantes, & cir-
cumferamur omni vento doctrinæ in nequi-
tia hominum, in astutia ad circumuentio-
nem erroris. Veritatem autem facientes in
charitate, crescamus in illo per omnia, qui
est caput Christus: ex quo totum corpus
compactum, & connexum per omnem iun-
cturam subministrationis, secundum opera-
tionem in mensuram vniuscuiusque membri.
Hoc igitur dico, & testificor in Domino, vt
iam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant
in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum
habentes intellectum, alienati à vita Dei per
ignorantiam, quæ est in illis propter cæcita-
tem cordis ipsorum: qui desperantes, semet-
ipsos

ipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam, quæ excogitauit Idola, vt lucraretur argentum. Ecclesiæ aurum proieciſtis in turbam Vltramontani Magnates, nomine gregis de bacchaturi. Fefellit ſpes, Populus religione ſolutus edocuit, neminem erudiri poſſe, colere principes, & Deum ſpernere. Qualiſcumque ſit Reipublicæ forma, vt incolumis perſeueret, vnitas religionis veluti cæleſte depoſitum ſedulò cuſtodiatur, omneſque rimulæ pacis oſoribus occludantur. Semel enim immiſſi, vt vulpes Sampſonis facibus à tergo tractis, latenter primo, palam tandem diſcordias, & in ſimultates ſuperſeminant.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

LVDOVICVS PIVS

Occidentis Imperator II.

E Manu Fortunæ (quæ tandem Ludouici calcata pedibus victa iacet) victrix ſurgens Ludouici toties iactata Virtus ad templum pergens honoris, Regibus eſt monumentum, Heroum virtutem veluti palmam inclinatam reſurgere.

EPIGRAMMA.

Concide sors inquit Caroli non digna propago,
Gallorum nimiâ Rex pietate malus;
Heu fata, horrendos ferrum librauit in ictus;
Perderet vt Regem, ceu noua Parca foret.
Obstitit hic contra pedibus, sortemq; minantem
Cum premeret, Virtus sis mihi Præses, ait.
Nec non deluso Virtus mucrone tuetur
Impauidum, & capiti laurea serta parat.
Ne timeat quicumque Pius; Cælo edita Virtus
Despicit instabilis bella cruenta Deæ.

Comes Cæsar Plouenus Nobilis Venetus.

ALIVD.

Proh, regale nefas! Genitori Filius audet
Vi rapere Imperium: carceris esse Reum!
Parce precor Genitis Pater ô, qui Regius extas
Heros, parcendo diceris ipse PIVS.
Esto animo forti, Lodoice, superba triumphat
Cum Fortuna, Tibi digna Trophæa parat.
Persequeris Fortuna Ducem, distringis & ensem;
Rex tamen haud ictus sensit iniqua, tuos.
Virtus hunc retrahit, dextrâ complectitur illum,
Quem rota non vertit, sub pede pressit eam.
Victorem Victrix ad Templum ducit Honoris.
Quem sociat Virtus, Hunc comitatur Honos;
Contra Fortunam vicit cum prælia Virtus;
Sors bona tunc Regi reddidit Imperium.

Excell. M. Ant. Moles Neapolit. Sacerdos.

Antiqua Carmina Micylli

Hunc pietas celebrem facit, & clementia morum
Quamuis idem æque fortis ad arma fuit.
A natis capitur regnum affectantibus, at mox
Restituit populus sceptra, fidemque viro.

De Eodem

Ludouico nati sunt reddere sceptra coacti;
Vtque Pater Magnus, sic erat iste Pius.

ELOGIVM.

Indignata Fortuna
In tumulo tumescere Carolum
Resurgit illa, dum moritur iste,
In filijs execratura parentem.

Quia sub pedibus Carolus desiderium tenebat.

Obtinuit,
Impotens in vnum, discordiâ potest in quatuor.
Meritis plaudentia vota
(Omini iuncto nomine)
Ducunt ad thronum, vt transducant ad trigonem.
Ex imperiali pila
Agnouit lusum in ludo;
Aleatores haud homines, sed Deos credens,

V. *Viuente Carolo Aquitaniam regit. Baron. n. 5 Annal Francor. in vita Ludou. Carolus 23. Monasteria erexit suo vita cursu. Ludou. cum 29. annorum esset intra annum, 29 fundauit. Romani annos numerabant, singulis in annis clauum figendo parieti.*

Terrarum in Orbe ludere solitos,
Prouida calliditate, decipere aggreditur:
Pietas est,
Hac illuduntur, hac iugulantur Numina.
Ann. 806 Appensus [34] in statera diadematis,
Inuentus est habere plus Aquitanico regno.
Carolus Septuagenarius die, quinquagenarius Imperio.
Vix alphabetum supputauit claustris,
Ludouicus,
Romanorum more, claustrorum viginti nouem clauis
Vnico regni anno suam numerauit ætatem.

VI. *Volebat fieri Monachus in Aquitania.*

Iuit Rex, & nè remaneret Sacerdos, reuocatus est Imperator.
Iussus imperare, didicit parêre. VII.
Oblatus Monasterio, quia voluit,
Traditus regno, cum noluit, VIII.
Victimæ præferens obedientiam,
Sustulit in humeris principatum.

Baron. num. 14 Theganus apud Duchesne p. 270 tom. 2.

Ann. 813 Proprijs [35] manibus coronatur ad aras,
Non opus Sacerdote vbi ministrat pietas.
In altari Christi
Regem Regum coronat dominantium Dominus.
Romanorum Imperator,

Ex paterna hereditate nihil retinuit, præter tripodem, quam pretio redemit.

Ann. 814 Quiritum iure hæreditatem Cæsaris [3] emens,
Mensulam in tripodem elaboratam pretio redèmit,

IX. *Baron. anno 64 Theganus n. 8 hæreditatem vendebant Romani.*

Thesauros pauperibus terræ largiendo
Thesaurizauit in Cælis.
Nouam [3?] aquis ponendo legem,
Voluit Ligerim terminos egredi,

X. *Ligerim traducit in Oceanum.*

Si Oceanus, aquarum transgreditur terminum.
Princeps solutus legibus,
Sed legibus viuens

XI. *Theganus n. 10. propria manu subscribit Ecclesiæ privileg.*

Ecclesiæ labantem titulum *Immunis est*, refixit.
Et cum Carolo partitus immortalitatem Ludouicus,
Quirinalis sedère ianitores Castor, & Pollux,
Ann. 815 Vt Ecclesiastici hostis hostiam hostiret Pontifici.

XII. *Leo. III. Papa vexatus ab inimicis vindicatur à Ludouico Bar. n. 1. Aimoinus lib. 4. cap. 5*

XIII.
Hispanos cum premerentur à Sarracenis, Ludou. vis propriis eines recèpit, & pradijs donauit. Baron.

XIV.
Theganus de gestis Ludou. c.16.17.18. Baron n.99.

XV.
Baronius n. 8. In vita & aliis Ludou. apud duchesne p.298 Aimoinus lib. v. cap. 11.

XVI.
Gratianus in c. 30. Ludou. d. 63. Baron. n. 10. Laurentius à Valle qui contra Constantini donationem scripsit.

Sub Africa cecidisset Hispania, nisi accurrisset Gallia
Quæ fugientibus non asilli, sed ciuium lilia porrexit,
O Hispani 39. *Gallus vobis hæc otia fecit,*
Quem toties canentem terque, quaterque negastis?
Ter procidens Ludouicus coram 40. Stephano Quinto, Ann. 816
Instruit coram Petro canere Gallos,
Vendiderat Clerus 41. tunicam, & emerat gladium. Ann. 817
Sed cum Deo deesset, vt adesset, iussit Cæsar
Gladium vendere, & tunicam redimere.
Petri patronus
Constantini 42. donationem digito, in puluere scriptam,
Stylo in silice rescripsit, ferreo,
Et quod in Italia tenebat Gallia,
Ad Petri pedes appendit.
Venite *Laurentij* nec in *vallibus* buccinate
Si Græcis nulla fides, Gallo fidite,
Cuius labor Pontificum detègere labes.
Ab Episcoporum femore abripuit gladium vnum,
Sed in Pontificis manu restituens duos
Spirituale dominium *intonnit*; temporale *donauit*.
Temporibus ponendo terminos;
Oh tempora? oh mores?
Cum resonaret Rex, reboauit grex,
O mores, ò tempora.
Si tyranni exemplo corrumpitur regnum,
Regis ad exemplum totus componitur Orbis.
Quem potius Alcidis capite
Quàm Atlantis sustinens humeris;
Finitimos religione tantùm exterruit.
Et si quid alij iniuria occupassent,
Ipse sola iustitia gubernaret.

XVII.
Baron. num. 7. Tollit leges, quæ contra canones.

Inter *digesta* iura
Authenticum hoc gladij signauit capulo, Ann. 819
In *Canones*, si quæ *leges*, dicite *paleas*.
Sic stabat & stetisset,
Nisi inuida Fatorum series
Quæ summis stare diù, negat.
pingi, pandi, pangi.
Inauris Fortuna voluerit,
Vt nobis maligna: æqua sibi
Quod alijs illicet, soli liceret,
Fasque per Nefas ius denegaret.
Idolomani, Romani
Ignoscunt Fato, agnoscunt crucem,
Vterque videt, nemo intelligit:

XVIII.
Baron ann. 815. & in tota Ludouici vita Annal. Fuldens. Aimoin. Non eodem sed diuerso tempore.

Superbus vnus, humilis alter
Fide supplet, perfide negat.
Inermia erant arma
Cum Godefridi filij Pannones, Vascones, Britones
Implumant Aquilas, Gallum Mauriq; deplumant

Cæsaris

Cæsaris sceptrum, pedum discerpitur Petri,
Canit Gallus, plangit Petrus, Cęsar amatur,
Pauet Luna, ridet Roma, Imperiumque quiescit.
Semel cæcus cum excæcauit nepotem Bernhardum,

Tres Episcopi Mediolan. Cremon. Aurelian. sollicitarunt

An. 818 Credulus vterque non callidus iudex & reus, XIX.

Bernhardum, vt imperium sibi vti primogenito reperteret. Baro. n.18. sic Ludouicus quem capite damnarât Episcopi lumine tantū priuauit.

Pastorum semitis aberrauit, ille puniendo, iste peccando.
Quis non delinquet, cum sub oculis Episcoporum
Ius datum sceleri canitur?
Hoc sine venia, populo submittere Regem.
Vnum delictum duplici expiauit pœna, XX.

Baron. 1. publice egit pœnitentiam vt ex Paschasio apud Surium. die. 2. Ian. 1.1. Aimoinus 5.c.21.

Et quia oculorum peccatum fuit, cępit lacrymari:
Vsque dum sanguinem impiorum, pietatis aqua deleuit.
An. 822 Attiniaci non coram Ambrosio, sed Concilio;
Vt quorum oculi offenderant in delicto,
Regia sanarentur satisfactione.
Sanauit omnes, filios præter.
Roma tribus tyrannis, XXI.

Regna filijs diuidit. Volebat fieri Monachus in vita Ludou.

Cęsar tribus scinditur furijs, vel filijs? nescio:
Parricidas instetit, cum 43. Regnantes delegit.
An. 819 Diuiso imperio, totondisset coronam, XXII.

Theganus. Bar. n. 12. Vita, & actus Ludouici. Aimoin. 5.c.12. 14-17.

Ni in turbam missi feralia fœdera regni
Concordia imperij foret discordia fratrum.
An. 819 Reginæ tumulus bigamum excitauit thalamum
Desponsatur Iuditha, XXIII.

Sigonius de regno Italia. Nithardus.

Quæ solo pulchritudinis scelere,
Sponsum, quem non fecit, dixit adulterum.
Priuigni nè filium nouercæ haberent in fratrem, XXIV.
An. 833 Inter corrucas, & adulteras exsibilant patrem,
Et matrem,
Dantes ergastulo, quem subditi traxerunt è claustro.
Armata pietas sacro tantum dolo poterat exarmari.
Ad aras vocatur,
Vt quod formidarunt militum castra,
Audeant Sacerdotum altaria.
Nunc in Pontifices clament Reges:
Domum Dei, speluncam fecistis latronum,
Pietatem spoliauit Religio.
Nec amplius vox fratris, sed patris
De *Mentito campo* clamat,

Vbi filij prodidere patrem mentitus campus vocatur Vita, & alia Ludouici Pij Aimoin. 5.c.14.

Christo teste, Sacerdote iudice, actore impio filio,
Pius 45. damnatus est pater.
Quaterni haud satis fuère armorum motus, XXV.

Sigonius de regno Italia. in vita Ludouici Pij Filij discordia diuidūtur.

Vt genitori restituerent liberi libertatem.
An. 834 Imperauit, cum diuisit.
Consortis impatiens potestas,
Tribus pressa tyrannis, reuocauit Regem,
A filijs, gaudens recognosci in patrem.
Cum personas agnouit, ignouit delictis. XXVI.

Parricidis parcit Pater.

Sed descendente, non ascendente amore,
Expirare, non respirare voluère parentem.

Quiescit

In Basilica S. Arnulphi, Sepultus in urbe metensi. Vita & acta Ludou. XXVII.

Quieuit Imperij anno 26. Ætatis. 64. *Ann. 840 Kal. Iulij. 12.*
Quiesco, placidè fando,
Filiorum? non; sed matris in sinu.
Ludouico consepulta pietas
Iubet filios parentare parenti;
Exeat aula, qui vult esse Pius.
Sed resonat aula,
Ludouicus habitauit in aula, & fuit Pius.

XXVIII.

Numisma Ludouici Pij Imp.

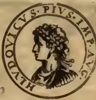

371 371

Ludouici Pij Vxores II.

Hermingardis Augusta *Ingrami* vel *Nigrani* Saxoniæ ducis filia, ex qua nati sunt Lotharius Imperator, Pipinus Rex Aquitaniæ, Ludouicus Rex Franconiæ, & Bauariæ. Cuius imago.

XXIX.

Hanc Remis coronatam numisma docet.

Secunda vxor nomine Iuditha, filia Guelphi primi Comitis Altorfiensis in Sueuia, Soror Conradi, & Rudolphi Principum, peperit ei Carolum Imperatorem cognomine Caluum. XXX.

Epitaphium Ludouici in Monasterio S. Arnulphi Metensis.

Imperij fulmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à seclo conditur hoc tumulo
Rex Lodouicus tantum pietatis amicus
Quod Pius à populo dicitur, & titulo
Hildegard soboles, Karoli Magni pia proles
In pacis metas, colligit hunc pietas
Rumelicum villam, quicquidue refertur ad illam
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.
Stirps à quo procerum Regumq; vel Imperatorum XXXI.
Quorum muneribus sistitur iste locus.

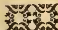

Princi-

Principum Insignia, qui cum Ludouico Pio Bella gessère.

C A P V T II. Adnotat. Historicæ.

XXXIV. **A**Ppensus. Anno 778. natus Ludouicus, pietate imbutus, & multa post bella, patris iussu peracta, petijsset claustrum, ni à Carlo vocatus fuisset ad regnum, vt ex numismate, licet tempora non concordent, nam postea;

Romæ ab Adriano Papa iterum inaugurati. *Annal. Engolism.*

Proprys

XXXV. *Proprijs manibus, &c.* Imperij consortem
num.6. Ludouicum sibi delegit Carolus anno 813. vt ex Thegano. Cum intellexisset Carolus iam appropinquare *sibi diem obitus sui (senuerat enim valde) vocauit filium suum Ludouicum ad se cum omni exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, loco positis: habuit grande colloquium cum eis Aquisgrani Palatio, pacificè & honeste admonens, vt fidem ergà filium suum ostenderent. Interrogans omnes à maximo vsque ad minimum, si eis placuisset, vt nomen suum, idest Imperatoris, filio suo Ludouico tradidisset. Illi omnes responderunt, Dei esse admonitionem illius rei. Quo facto, in prima die Dominica ornauit se cultu Regis, & coronam capiti suo imposuit; incedebatque clarè vestitus, & ornatus, sicut eum decuerat. Perrexit ad Ecclesiam, quam ipse à fundamentis construxerat, peruenitq; ante Altare, in eminentiori loco constructum cæteris Altaribus, & consecratum, in honorem Domini nostri Iesu Christi: super quod coronam auream aliam, quam ipse gestabat in capite suo, iussit poni. Postquam diu orauerunt ipse, & filius eius, locutus est ad filium suum coram omni multitudine Pontificum, & Optimatum suorum, admonens eum in primis Omnipotentem Deum diligere, & timere, eius præcepta seruare in omnibus, Ecclesias Dei gubernare, & defendere à prauis hominibus. Sororibus suis, & fratribus, qui erant natu iuniores, & nepotibus, & omnibus propinquis suis, indeficientem misericordiam semper ostendere præcepit. Deinde sacerdotes honorare vt patres; populum diligere vt filios, superbos nequissimos homines in viam salutis coactos dirigere, Cænobiorum consolator, & pauperum esse. Fideles ministros, & Deum timentes constitueret, qui munera iniusta odio haberent. Nullum ab honore suo, sine causa discretionis eliceret; semetipsum omni tempore, coram Deo, & omni populo irreprehensibilem demonstraret. Post quam hæc verba, & alia multa coram multitudine filio suo ostenderat, interrogauit, si obediens voluisset esse præceptis suis? At ille respondit: Libenter obedire, & cum Dei adiutorio omnia præcepta, quæ mandauerat ei pater, custodire. Tunc iussit eum pater, vt proprijs manibus coronam, quæ erat super Altare eleuaret, & capiti suo imponeret, ob recordationem omnium præceptorum, quæ mandauerat ei pater. At ille iussionem patris impleuit. Quo facto, audientes missarum solemnia, ibant ad Palatium. Sustinuit enim filius patrem eundo, & redeundo, quamdiu cum eo fuerat filius. Non post multos dies magnificis donis honorauit eum pater suus, & dimisit eum ire in Aquitaniam. Antequàm diuisi essent, amplexantes se, & osculantes propter gaudium amoris, flere cœperunt. Ille perrexit in Aquitaniam, & Dominus Imperator tenuit Regnum, & nomen suum honorificè sicut dignum erat.* De hac coronatione proprijs manibus facta, numisma inspice.

Sublato Carolo, ex Aquitania Ludouicus Aquisgranum petit, anno Incarnationis 814. vbi patris receptos thesauros sororibus distribuit: reliqua pauperibus donans, *thesauri maximam partem misit Romam, temporibus B. Leonis Papæ, & quidquid super hoc remanserat, sacerdotibus, & pauperibus aduenis, viduis, orphanisque omnia distribuit, nihil sibi reseruans, præter vnam mensam argenteam, quæ triformis est, in medio quasi tres clypei in vnum coniuncti: ipsam sibi retinuit ob amorem patris, & tamen eam alio pretio redemit, quod pro patre tradidit.* Hoc eodem anno, cum Leone Orientis Imperatore, fœdus pepigisse creditur, licet non appareat ex numismate tempus.

Thegan. num.8. De Gestis Ludouici Pij.

Nouam

XXXVIII. *Nouam aquis.* Ligerim à naturali alueo in Oceanum à Ludouico traductum numisma monstrat.

XXXIX. *O Hispani?* Grassantibus in Hispania Mauris, fugitiuis Hispanis, inter indulta, quæ largitus est Ludouicus, sequentia legimus.

Duchesne p.321. Annal. a.m.2. *Ex Archiuis Metropolitanæ Narbonensis Ecclesiæ.*

In Nomine Domini Dei, & Saluatoris N. I. C. Ludouicus diuina ordinante prouidentia, Imperator Augustus. Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, ac nostris, præsentibus scilicet, & futuris, in partibus Aquitaniæ, Septimaniæ, Prouinciæ, & Hispaniæ consistentibus. SICVT *nullius vestrûm notitiam effugisse putamus, qualiter aliqui homines propter iniquam oppressionem, & Crudelissimum iugum, quod eorum ceruicibus inimicissima Christianitati gens Saracenorum imposuit, relictis proprijs habitationibus, & facultatibus, quæ ad eos hæreditario iure pertinebant, de partibus Hispaniæ ad nos confugerunt, & in Septimania, atque in ea portione Hispaniæ, quæ à nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit, se se ad habitandum contulerunt, & à Saracenorum potestate se subtrahentes, nostro dominio libera, & prompta voluntate se subdiderunt: ita ad Omnium hominum notitiam peruenire volumus, quòd eosdem homines sub protectione, & defensione nostra receptos in Libertate conseruare decreuimus, eo videlicet modò, vt sicut cæteri liberi homines cum Comite suo in exercitum pergant, & in Marcha nostra iuxta rationabilem eiusdem Comitis ordinationem, atque admonitionem, explorationes, & excubias, quod vsitato vocabulo, wactas, dicunt, facere non negligant, & missis nostris, et filij Nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subuectionem eorum veredas donent. Alius verò census ab eis, neque à Comite, neque à Iunioribus, & ministerialibus eius exigatur. Ipse verò, qui pro maioribus causis, sicut sunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes, furta, latrocinia, alienarum rerum inuasiones, & vndecunque à vicino suo, aut criminaliter, aut ciuiliter fuit accusatus, & ad Placitum venire iussus, ad Comitis sui mallum omnimodis venire nõ recuset. Cæteras verò minores causas more, sicut hactenus fecisse noscunctur, inter se mutuo definire non prohibeantur. Et si quispiam eorum in partem, quam ille ad habitandum sibi occupauerat, alios homines vndecunque venientes, attraxerit, & secum in portione sua, quam ad portionem vocant, habitare fecerit, vtatur illorum seruitio, absque alicuius contradictione, vel impedimento, & liceat illi eos distringere ad Iustitias faciendas, quales ipsi inter se definire possunt. Cætera verò iudicia; idest criminales actiones, ad examen Comitis reseruentur. Et si aliquis ex his hominibus, qui ab eorum aliquo attractus est, & in sua portione collocatus, locum reliquerit: locus tamen, qui relictus est, à domino illius, qui eum prius tenebat, non recedat. Quod si illi propter lenitatem, & mansuetudinem Comitis sui, eidem Comiti, honoris, & obsequij gratia, quippiam de rebus suis exhibuerunt, non hoc eis pro tributo, vel censu aliquo computetur: aut Comes ille, vel successores eius hoc in consuetudinem præsumant, neque eos sibi vel hominibus suis, aut mansionaticos parare, aut veredas dare, aut vllum censum, vel tributum, aut obsequium, præter id, quod iam superiùs comprehensum est, præstare cogant. Sed liceat tam istis Hispanis, qui præsenti tempore in prædictis locis resident, quam his qui adhuc ad nostram fidem, de iniquorum potestate fugiendo, confluxerint, & in desertis, atque incultis locis per nostram, vel Comitis nostri licentiam concidentes ædificia fecerint, & agros incoluerint, iuxta supradictum modum, sub nostra defensione, atque protectione in libertate residere, & nobis ea, quæ superius diximus, tam cum comite suo, quàm cum missis eius, pro temporum opportunitate alacriter atque fideliter exhibere. Nouerint tamen ijdem Hispani, sibi licentiam à nobis esse concessam, vt se in vassaticum Comitibus nostris more solito commendent: Et si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo, cui se commen-*

O da-

danit, fuerit consequutus, sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Idcirco has nostræ auctoritatis literas eis dare decreuimus, per quas decernimus, atque iubemus, vt hæc, nostræ liberalitatis, & mansuetudinis constitutio, erga illos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris inuiolabiliter conseruetur. Cuius constitutionis in vnaquaque ciuitate, vbi prædicti Hispani habitare noscuntur, tres descriptiones esse volumus. Vnam quam, Episcopus ipsius ciuitatis habeat, & Alteram, quam comes; & tertiam ipsi Hispani, qui in eodem loco conuersantur. Exemplar verò earum in Archiuo Palatij nostri censuimus reponendum, vt ex illius inspectione, si quando, vt fieri solet, aut ipsi se reclamauerint. Aut comes, velquilibet Alter contra eos causam habuerit, definitio litis fieri possit. Hanc quippe constitutionem, vt per diuturna tempora à fidelibus S. Ecclesiæ Dei, & nostris, & verius credatur, & diligentius conseruetur, manu propria subscripsimus, & anuli nostri impressione signari iussimus.

Signum domini Ludouici Serenissimi Imperatoris.

Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognouit.

Datum Kal. Ianuarias, Anno (Christo propitio.) II. Imperij domini Ludouici pijssimi Augusti Indict. VIII.

Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

In nomine Domini Dei, & Saluatoris Nostri Iesu Christi, Ludouicus diuina ordinante prouidentia Imp. Aug. Notum sit omnibus fidelibus S. Dei Ecclesiæ, & nostris, tam presentibus, quàm futuris, seu etiam successoribus nostris, quia postquàm Hispani, qui de potestate Saracenorum se subtraxerunt, & ad nostram, seu Genitoris nostri fidem se contulerunt, & præceptum auctoritatis nostræ, qualiter in Regno nostro, cum suis Comitibus conuersari, & nostrum seruitium peragere debent, scribere, & eis dare iussimus: querimoniam aliqui ex his Hispanis nostris auribus retulerunt, duo capita continentem. Quorum vnum est, quod quando ijdem Hispani in nostrum Regnum venerunt, & locum desertum, quem ad habitandum occupauerunt, per præceptum Domini, & genitoris nostri, ac nostrum sibi, ac successoribus suis, ad possidendum adepti sunt, hi qui inter eos maiores, & potentiores erant, ad Palatium venientes, ipsi præcepta regalia susceperunt. Quibus susceptis, eos qui inter illos, minores & infirmiores erant, loca tamen sua bene excoluisse videbantur, per illorum præceptorum auctoritatem, aut penitus ab eisdem locis depellere, aut sibi ad seruiendum subijcere conati sunt. Alterum est, quòd simili modo de Hispania venientes, se ad Comites, siue vassos nostros, vel etiam ad Vassos Comitum comendauerunt, & ad habitandum, atque excolendum deserta loca acceperunt. Quæ, vbi ab eis exculta sunt, ex quibuslibet occasionibus, eos inde expellere, & ad opus proprium retinere, aut alijs propter præmium dare voluerunt. Quorum neutrum iussum, aut rationabile nobis esse videtur. Et ideo per hanc nostræ præceptionis auctoritatem, decernimus, atque iubemus, vt hi qui, vel nostrum, Domini, & genitoris nostri præceptum accipere meruerunt, hoc, quod ipsi cum suis hominibus de deserto excoluerunt, per nostram concessionem habeant. Cæteri verò, qui simul cum eis venerunt, & loca deserta occupauerunt, quidquid de incerto excoluerunt, absque vllius inquietudine possideant, tam ipsi quàm illorum posteritas: ita duntaxat, vt seruitiū nostrum illo, vt qui ipsum præceptum accepit, pro modo possessionis, quam tenet, facere debeat. Hi verò qui postea venerunt; & si aut Comitibus, aut Vassis nostris, aut paribus suis se commendauerunt, & ab eis terras ad inhabitandum acceperunt, sub tali forma eas in futurum, & ipsi possideant, & suæ posteritati derelinquant. Hoc nostræ auctoritatis decretum, non solum erga præteritos, & præsentes, verum etiam erga futuros, qui adhuc ex illis partibus, ad nostram fidem venturi sunt, conseruandum statuimus: ac de constitutione nostra septem præcepta, vno tenore conscribere iussimus. Quorum vnum in Narbonna, alterum in Carcassona, tertium in Rosciliona, quartum in Empurijs, quintum in Barchinona, sextum in Gerunda, septimum in Biterris haberi præcepimus, & exemplar eorum in Archiuo Palatij, vt prædicti Hispani ab illis septem exemplaria accipere, & habere possint: & per exemplar, quod in Palatio retinemus, si rursum querela nobis delata fuerit, facilius possit definiri. Et vt hæc nostræ auctoritatis Constitutio firmiorem obtineat vigorem, et à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ple-

siæ plenius per tempora conseruetur, manu propria subterfirmauimus, & anuli nostri impressione signari iussimus.

Data iv. Id. Februar: Anno Christo propitio iij. Imperij Domini Ludouici pijssimi Aug. Indict. 9.

Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Arnaldus ad vicem Helisachar recognouit.

Thegan. num. 16. XL. *Stephano iv.* Leone Papa defuncto, eius successor Stephanus *postquam Pontificatum suscepit, iussit omnem populum Romanum, Fidelitatem cum iuramento promittere Ludouico, & dirigẽs Legatos suos ad supradictum Principem, nũciauit ei, vt libenter eum videre voluisset in loco vbicumq; placuisset. Quod audiens magno tripudio repletus, cæpit gaudere, & cõfestim iussit Missos suos obuiam ire S. Pontifici, cum salutationibus maximis, & seruitia præparare. Perrexit post Missos Dominus Ludouicus obuiam supràdicto Pontifici, obuiãs ei in campo magno Rhemensium. Descendit vterq; de equo suo, & Princeps se prosternẽs omni corpore in terram, tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertia vice erectus, salutauit Pontificem istis verbis, dicens:* Benedictus, qui venit in nomine Domini, & illuxit nobis. *Et respondit Pontifex:* Benedictus sit Dominus Deus noster, qui tribuit oculis nostris secundum Dauid, Regem videre. *Amplexantes enim se, & osculantes pacifice perrexerunt ad Ecclesiam; qui cum diu orauerunt, erexit se Pontifex, et excelsa voce, cum Clero suo, fecit ei laudes regales.* Numisma videas.

XLI. *Clerus.* Ludouici sancta cũ esset exercitatio Christum humilitate sequi: *Tunc cæperunt deponi ab Episcopis, & Clericis cingula balteis aureis, et gemmis cultris onerata, exquisitæq; vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si Ecclesiasticæ familiæ deputatus, conaretur aspirare ad secularis gloriæ ornamenta.* Vita & actus Ludouici Pij. Ann. 817

Constantini. Cuius vndiq; agitatam donationem Ludouicus firmauit, vt ex Gratiano: XLII. *Ego Ludouicus Imp. Aug. statuo, & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro Principi Apostolorum, et per te vicario tuo Domino Paschali summo Pontifici, & vniuersali Papæ, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus nostris, vsq; nunc in vestra potestate, & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam ciuitatem cum ducatu suo, & suburbanis, atq; viculis omnibus, & territorijs eius montanis, & maritimis, littoribus, & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thusciæ partibus.* Item infra. *Quando diuina vocatione huius sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit; nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente, homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romanos, aut publice, aut priuatim veniendi, aut electionem faciendi, nullusq; in ciuitatibus, aut in territorijs ad Ecclesiæ B. Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum facere propter hoc præsumat. Sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione, honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum quem diuina inspiratione, & B. Petri intercessione, omnes Romani vno consilio, atq; concordia, sine qualibet promissione, ad Pontificatus ordinem, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more Canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad nostros successores Reges Frãcorum dirigantur, qui inter nos, et illum amicitiã, et pacem, ac charitatem socient. Regnantes.* Cap. 9. Ludoui. cus. d. 63.

Præceptum Domini Ludouici Imp. de diuisione Regni sui inter filios. XLIII.

IN nomine D. Dei Sal. N. I. C. Ludouicus diuina ordinante prouidentiã, Imperator Augustus. Omnibus fidelibus, sanctæ Dei Ecclesiæ, & cuncto Catholico populo, præsenti scilicet, & futuro, gentium, ac nationum, quæ sub Imperio, ac regimine nostro constitutæ sunt. Notum fieri volumus omnium vestrũm solertiæ, quòd inter dilectos filios nostros, Pipinum, Ludouicum, Karolum, Regni nobis à Deo Commissi talem diuisionem facere decreuimus, vt post nostrum ab hac mortalitate discessum, vnus quisq; illorum scire valeat, si eos diuina pietas nobis superstites esse voluerit, quæ portio sibi ad

tenendum atque gubernandum à nobis assignata sit. Quam diuisionem eo modo describere, ac designare volumus, vt singuli iuxta ordinationem nostram, & fines Regni sui, qui in alienigenas extenduntur, cum Dei Adiutorio defendere studeant, & pacem, ac fraternam caritatem inter se custodire valeant. Cuius diuisionis modum, atque ordinationem talem nobis facere placuit.

Hæc autem tali ordinatione disposuimus, vt si post nostrum de hac luce discessum, aliquis eorum priusquam fratres sui, diem obierit, & talem filium reliquerit, quem populus ipsius eligere velit, vt patri suo succedat in Regni hereditate: volumus vt hoc consentiant patrui ipsius pueri, & regnare permittant filium fratris sui in eo Regno, quod pater eius, frater eorum habuit. Quod si talem filium non habuerit, tunc volumus, vt illa pars Regni, quam idem habebat, diuidatur æqualiter inter illos fratres, qui superstites remanserunt.

Placuit etiam inter prædictos filios statuere, atque præcipere propter pacem, & concordiam, quam inter eos perpetuò permanere desideramus, vt nullus eorum fratris sui terminos, vel regni limites inuadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum Regnum eius, vel marcas minuendas: sed potius adiuuet vnusquisque illorum fratrem suum, prout temporis opportunitas permiserit, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta rationem, & possibilitatem.

Nec aliquis vllum hominum fratris sui pro quibuslibet causis, vel culpis ad se confugientem suscipiat, ad intercessionem pro eo faciendam, quia volumus, vt quilibet homo peccans, & intercessione indigens, intra Regnum Domini sui, vel ad loca sancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde iustam intercessionem mereatur.

4 Similiter præcipimus, vt quemlibet liberum hominem, qui Dominum suum contra voluntatem eius dimiserit, & de vno Regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat, vt talem hominem recipiant, vel iniuste retinere præsumant.

Nec solum de illis, sed etiam de seruis fugitiuis statuimus obseruandum, vt nulla discordiis relinquatur occasio. Sed, & hoc præcipimus, vt nullus ex his tribus fratribus nobis in corpore consistentibus, vel nostrum, vel cuiuslibet, vel alterius hominem, Sacramentum fidelitatis sibi promittere faciat, & per hoc eum, vel à nobis, vel ab altero Domino suo per huiusmodi Sacramentum auertat, & ad se attrahat.

5 Quin etiam præcipiendum nobis videtur, vt post nostrum ex hac mortalitate discessum, homines vniuscuiusque eorum accipiant beneficia, vnusquisque in Regno Domini sui, & non alterius: ne quando per hoc, si aliter fuerit, scandalum aliquod possit accidere. Hæreditatem autem suam habeat vnusquisque hominum illorum, absque contradictione in quocumque Regno, hoc cum legitimè habere cognouerit.

6 Et vnusquisque liber homo post mortem Domini sui, licentiam habeat se commendandi inter hæc tria regna, ad quemcumque voluerit, similiter qui nondum alicui commendatus est.

7 De traditionibus autem, atque venditionibus, quæ inter partes fieri solent, præcipimus vt nullus ex his tribus fratribus suscipiat de Regno alterius, à quolibet homine traditionem, vel venditionem rei immobilis, hoc est terrarum, vinearum, atque syluarum, seruorumque, qui iam casati sunt, siue cæterarum rerum, quæ hereditatis nomine censentur: excepto auro, argento, & gemmis, armis, ac vestibus, nec non & mancipiis non casatis, & iis speciebus, quæ proprie ad negotiatores pertinere noscuntur. Cæteris verò illis hominibus hoc minime interdicendum iudicamus.

8 Si autem fœminæ, sicut fieri solet, inter partes, & regna legitime fuerint ad coniugium postulatæ, non denegentur iustè poscentibus: sed liceat eas vicissim dare, & accipere, & affinitatibus populos inter se sociare. Ipsæ vero fœminæ potestatem habeant rerum suarum in Regno, vnde exierint, quamquam in alio propter mariti societatem habitare debeant.

9 De Obsidibus autem, qui propter credentias dati sunt, & à nobis per diuersa loca, ad custodiendum destinati sunt, volumus vt ille Rex in cuius Regno sunt, absque voluntate fratris sui, de cuius Regno sublati sunt, ad patriam eos redire permittat. Sed potius in futuro in suscipiendis obsidibus alter alteri mutuum ferat auxilium, si frater fratrem rationabiliter postulauerit. Idem iubemus, & de iis, qui ob sua facinora in exilium missi, vel mittendi sunt.

10 *Si causa, vel intentio, & controuersia talis inter partes, propter terminos, aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum testimonio declarari vel definiri non possit, tunc volumus vt ad declarationem rei dubiæ, vexillo crucis, Dei voluntas, & rerum veritas inquiratur: nec vmquam pro tali causa cuiuslibet generis pugna, vel campus, ad exterminationem indicetur. Si vero quislibet homo de vno regno, hominem de altero regno, de infidelitate, contra fratrem Domini sui, apud Dominum suum accusauerit, mittat eum Dominus eius ad fratrem suum, vt ibi comprobet, quod de homine illius dixit.*

11 *Super omnia autem iubemus, atque præcipimus, vt ipsi tres fratres curam, & defensionem Ecclesiæ S. Petri simul suscipiant, sicut quondam à proauo nostro Carolo, & auo nostro Pipino, & beatæ memoriæ genitore nostro Carolo Imperatore, & à nobis postea suscepta: vt etiam cum Dei adiutorio, ab hostibus defendere nitantur, & iustitiam suam quantum ad ipsos pertinet, & ratio postulauerit, habere faciant. Similiter de cæteris Ecclesijs, quæ sub illorum fuerunt potestate, præcipimus, vt iustitiam suam, & honorem habeant, & Pastores atque rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad ipsa pia loca pertinent, in quocumque de his tribus illarum Ecclesiarum possessiones fuerint.*

12 *Quòd si de his statutis, atque consentijs, aliquid casu quolibet, vel ignorantia, quod non optamus, initum fuerit, præcipimus, vt quàm citissimè secundum iustitiam emendare studeant, nè quando propter dilationem, maius damnum possit accrescere.*

13 *Hæc autem omnia ita disposuimus, atque eo ordine affirmare decreuimus, vt quandiu diuinæ Maiestati placuerit hanc corporalem nos agere vitam, potestas nostra sit super à Deo conseruatum regnum, atque Imperium istud, sicut hactenus fuit, in regimine, atque ordinatione, & omni dominatione regali, atque Imperiali: & vt obedientes habeamus prædictos filios nostros, atque Deo amabilem populum nostrum, cum omni subiectione, quæ patri à filio, & Imperatori, ac Regi à suo populo exhibetur. Et si aliquis ex his tribus filijs nostris per maiorem obedientiam, ac bonam voluntatem in primis, Deo Omnipotenti, ac postea nobis placere cupiens, morum probitate promeruerit, vt ei maiorem honorem ac potestatem conferre delectet: & hoc volumus vt in nostra maneat potestate, vt illi de portione fratris sui, qui non placere curauerit, & regnum, & honorem, ac potestatem augeamus, & illum talem efficiamus, qualiter ille proprijs meritis dignus ostenderit.*

14 *Hoc postremò statuendum nobis videtur, vt quidquid adhuc de rebus, & conuentionibus, quæ ad profectum, & vtilitatem eorum pertineant, his nostris decretis, atque præceptis addiderimus, volumus sic à prædictis filijs nostris obseruetur, atque custodiatur, sicut ea quæ in his iam statuta, & descripta sunt, custodire, & conseruare præcipimus.*

Ad Aquitaniam totam inter Ligerim, & Sequanam, & vltra Sequanam pagis 28. idest Catalonis, Meltianum, Ambiensis, & Pontium vsque in Mare.

Ad Baiuuariam totam Toringiam, Ribuarias, Aroarias, Saxoniæ, Frisiæ, Ardenna, Asbania, Bragbento, Franderes, Menpiscon, Medenenti, Amau, Austerbau, Adertensis, Feruuanensis, Bolensis, Quentouico, Camalecensis, Virdomanensis.

Ad Alamaniam, totam Burgundiam, excepto quod Pipino datum est, totam Prouinciam, & totam Gothiam, & de ista media Francia VVarensis, Vngensis, Castrensis, Portiano, Regemensis, Laudunensis, Mosellis, Treueris. ✱✱✱

Hic vetustissima membrana deficit. Consortem etiam Imperij à Ludouico Lotharium filium fuisse creatum, numisma testatur XLIV.

licèt patrem postea pœnituit, vt innuere videtur Agobardus Lugdunensis Episcopus. Duchesne p. 329.

De Diuisione Imperij Francorum inter hæredes Ludouici Imper.

Epistola.

D*Omino Ludouico gloriosissimo Imperatori. Cum vnusquisque fidelis omni fideli fidei sınce-*

sinceritatem debeat, dubium non est, quòd præcipuè fideli Prælato, cui Respublica ad gubernandum commissa est, fides seruanda sit ab omnibus, qui diuinæ dispositioni fideliter subiecti sunt, sicut Apostolus docet: omnis, *inquiens*, anima potestatibus sublimioribus subdita sit. *Quanquàm circa nullum infideliter agendum sit. Propter quod, et alius Apostolus dicit*, subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum. *Et docemur*, orare pro omnibus hominibus, prò Regibus, & his qui in sublimitate sunt: vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate. *Et in alio loco dicitur*, Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed propter conscientiam. *Cum autem hæc ita sint, et omnes vobis fideles esse debeant; quomodo quisquam fidelis vobis esse poterit, si videns, aut intelligens vestrum periculum, non se ingerit, quantum potest, vt vobis indicet, et cognitum faciat: si tamen locus, aut facultas penitus illi non denegatur? Testor Omnipotentem Deum, qui scrutator est cordium, et renum, quia nulla alia extat causa, pro qua hæc scribere præsumo, nisi quia doleo, quantum dicere non possum, de periculis, quæ vobis imminere videntur, et maximè animæ. Nam quantò excellentior substantia est anima corpore, tantò excellentiori solicitudine curam animæ gerere debemus, quàm corporis, ita Domino docente in Euangelijs, sicut ipse optimè nostis. Anno itaque præsenti, in attritione, et commotione, agitatione, et afflictione Terre, et habitantium in ea, quanta mala increbruerint, nemo hominum est, qui enumerare possit: nulla exigente causa, nulla compellente necessitate, vt ita fieri oporteret certamina, quæ tenemus, quia si voluissetis, tranquillam, et quietam vitam ageretis cum filijs vestris, non minus quàm pater, et auus. Adsit omnipotens, et misericors Deus, qui habitator est pectoris vestri, adsit etiam patientia vestra, qua cæteros homines præcellitis: vt hæc, quæ suggero, tranquille audire, & perpendere dignemini. In illo tempore, quando filium vestrum participem nominis vestri facere curastis, ita in publicum vestros interrogando hoc inchoastis, dicentes: Quod ad stabilimentum Regni pertinet, & ad robur regiminis, debet homo differre, an non? Cumque omnes respondissent, quod vtile, & necessarium est, non esse differendum, sed potiùs accelerandum: statim vos, quod cum paucissimis tractaueratis, omnibus aperuistis, & dixistis vos velle propter fragilitatem vitæ, cui inserta est mors, vt dum valeretis nomen Imperatoris vni ex tribus filijs vestris imponeretis, in quò voluntatem Dei quoquomodo cognoscere potuissetis. Propter quam cognoscendam iniunxistis, vt facerent omnes ieiunium triduanum, offerrent sacerdotes sacrificia omnipotenti Deo, qui suauis, & mitis, & multæ misericordiæ est omnibus inuocantibus se: extiret quoque ab omnibus eleemosyna per illud triduum solito largior, vt Omnipotens Deus, qui summa benignitate regit corda in se sperantium, infunderet in corde vestro voluntatem suam, & non sineret super alium inclinari voluntatem vestram, nisi super eum, qui sibi placuisset. Itaque perfecistis omnia quæ in tali re facienda erant, tali fide, & spe, vt hoc à Deo vobis infusum, & inspiratum nemo dubitaret. Cæteris filijs vestris designastis partes Regni vestri, sed vt vnum Regnum esset, non tria, prætulistis illis, quem participem nominis fecistis. Ac deinde gesta scribere mandastis, scripta signare, & roborare, & consortem nominis vestri factum Romam misistis, à summo Pontifice gesta vestra probanda, & firmanda. Ac deinde iurare omnes iussistis, vt talem electionem, & diuisionem cuncti sequerentur, ac seruarent. Quod iuramentum nemini visum est spernendum, aut superfluum, sed potiùs opportunum atque legitimum: eò quòd ad pacem, & concordiam pertinere videretur. In processu quoque temporis, quotiescumque, aut quocumque Imperiales litteræ mitterentur, amborum Imperatorum nomina continebant. Postea verò mutata voluntate, conuulsa sunt statuta, & de Litteris nomen omissum est, & in omnibus contraria attentata sunt: cùm neque per seipsum Deus, neque per Angelum, neque per Prophetam vobis dixerit:* Pœnitet me ita constituisse. *Sicut de Saule dixit Samueli.* Adhuc quoque nescitis qualiter in secretis Dei consilijs definitum est. *Et ecce, sine vlla ratione, & consilio, quem cum Deo elegistis, sine Deo repudiatis: et cuius voluntatem in eligendo quæsistis, non expectato exitu voluntatis eius, rem probatam reprobatis. Non ignorat prudentia vestra, quòd sequendus est Deus, non præcedendus. Nam qui præcedere vult, tentat, quod non est ex fide,*

fide, dicente ipso Domino, Non tentabis Dominum Deum tuum. *Oro Domine mi, adsit benignissima pietas vestra, ne aspernanter ista accipiatis, sed potius ingredimini sacrarium mentis vestræ, cum Deo, & loquimini cum eo mediante fidei pietate, & inuenietis vos dixisse Deo, non verbis, sed rebus: Domine rogauimus, & deprecati sumus faciem respectus tui suppliciter, ita vt illuminatione, & gubernatione eligeremus participem Imperij: sed quia tecum bene non fecimus, sine te melius consilium inuenimus. Absit, Absit. Auertat Deus à vobis, vt inspirationem Dei repudietis, & voluntates hominum, carnalia tantum sapientium statuatis, vt in errorem inducamini, & deducamini. Obsecro clementiam vestram, vt secundum à Deo vobis collatam prudentiam, perpendatis quomodo beatus Iacobus Apostolus reprehendat eos, qui proprijs animorum motibus, proponunt aliquas effecturas sine prospectu diuinæ permissionis, dicens:* Ecce nunc, qui dicitis Hodie, aut cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus quidem ibi annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: qui ignoratis, quid erit crastinum: Quæ enim est vita vestra? Vapor est ad modicum parẽs, deinceps exterminabitur. *Pro eo, vt dicatis, Si Dominus voluerit, & si vixerimus, faciemus hoc, aut illud. &, cauete ab hominibus, qui sequuntur spiritum suum: quia non omnium est fides. Cognouit Dominus, qui sunt eius, & quicunque eius sumus, quantulacunque veritatis luce fruimur, & veritate illuminante, sinceriter vos amamus, fideliter vestram sempiternam felicitatem exoptamus. Et idcirco tanta mala, tanta scelera, isto anno ex hac occasione perpetrata dolemus, & timemus valdè, nè in vos furor Dei concitetur. Recordamur namque ardentissimæ religionis vestræ, quam cognouimus semper in assiduitate orationum, in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus cantantem, & psallentem Deo in corde puro, in contritione cordis, in compunctione placidæ mentis, in sollicitudine misericordiarum, & omnium bonorum strenuitate. Et ideò, vt dictum est, timendum nobis videtur, nè tepescat, nè frigescat: optandam, verò vt feruescat, perseuerando vsque in finem, vt salus sempiterna sequatur. Et quià superiùs de legitimo, & opportuno iuramento, facta est, videtur mihi non celandum Excellentiæ vestræ, quòd murmuratio est nunc inter homines propter contraria, & diuersa iuramenta: & non sola murmuratio ad illud pertinere eis videtur, quod beatus Hieronymus in expositione Hieremiæ dicit in illo loco, vbi Propheta ait:* Et iurabis; viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & iustitia. *Ait ergo prædictus Doctor, simulque animaduertendum, quòd iusiurandum hos habeat comites, veritatem, iudicium, atque iustitiam. Si ista defuerint, nequaquam erit iuramentum, sed periurium.*

Pius damnatus est Pater. Qui in Domino confidens, cum

exautoraretur, *Hic nos in sceptro reponet,* numisma protulisse testatur. Acta verò Impiæ, ac nefandæ exautorationis Ludouici Pij Imperat. sunt. XIV.

Omnibus in Christiana Religione constitutis scire conuenit, quale sit ministerium Episcoporum, qualisque vigilantia, atque solicitudo eis circa salutem cunctorum adhibenda sit, quos constat esse vicarios Christi, & clauigeros regni Cœlorum: quibus à Christo tanta collata est potestas, vt quodcunque ligauerint super terram, sit ligatum, & in Cœlo, & quodcunque soluerint super terram sit solutum, & in Cœlo. Et in quanto sint ipsi periculo constituti, si ouibus Christi pabulum vitæ ministrare neglexerint, & errantes ad viam veritatis arguendo, obsecrando reducere pro viribus, non studuerint, iuxta illud Propheticum, Si non annunciaueris, *inquit,* iniquo iniquitatem suam, & ipse in impietate sua mortuus fuerit, sanguinem eius de manu tua requiram. *Et multa scis similia, ad magisterium pastorale pertinentia, quæ in diuinis sparsim continentur. Quapropter eisdem Pastoribus Christi summopere studendum est, vt erga errata delinquentium moderationem discretissimam teneant, vt sint iuxta beati Gregorij doctrinam, documentum benè agentibus per humilitatem socij, contra delinquentium verò vitia*

apud Duchesne Annal. Franc. tom II. p. 331.

vitia per zelum iustitiæ erecti: quatenus posthabito torpore, aut segnitie, vel humano fauore, aut mundiali timore, sic exerceant ministerium suum, vt & præsentibus salubriter consulant, & futuris sint exemplum salutis. Verum quia in agro Dei, qui est Ecclesia Christi, noxia quæque instinctu hostis antiqui pupullare non cessant, quæ necesse est, vt adhibito surculo pastorali, radicitus extirpentur, & propter maleuolos quosque, qui benè acta, aut intelligere nolunt, aut maleuola intentione potius intelligere, quàm ipsam veritatem delectantur amplecti, oportet eosdem Pastores, vt qnandocunque de generali vtilitate, vel publica coercitione quippiam in Conuentibus suis decreuerint, id iuxta morem Ecclesiasticum scriptis committant, videlicet, vt posteris omnem ambiguitatem, & occasionem iustè detrahendi, vel reprehendendi penitus amputent. Proindè notum esse necessarium duximus omnibus filijs sanctæ Dei Ecclesiæ, præsentibus scilicet, & futuris, qualiter nos Episcopi super Imperio Domini, & gloriosissimi Lotharij Imperatoris constituti, anno Incarnationis Domini Iesu Christi DCCCXXXIII. Indictione XII. Anno siquidem eiusdem Principis, primo, in mense videlicet Octobri, apud Compendium Palatium generaliter conuenimus, & memoratum Principem similiter audiuimus, & hoc quidem illi siue optimatibus illius, seu omni generalitati populi, quæ vndique illuc confluxerat, manifestare iuxta iniunctum nobis ministerium curauimus: qualis sit vigor, & potestas siue ministerium Sacerdotale, & quali meretur damnari sententiâ, qui monitis sacerdotalibus obedire noluerit. Deinde tam memorato Principi, quàm cuncto eius populo denuntiare studuimus, vt Domino deuotissimè placere studerent, & in quibus eum offenderant, placare non differrent. Examinata quippe sunt multa, quæ per negligentiam in hoc Imperio contigerunt, quæ ad scandalum Ecclesiæ, & ruinam populi, vel Regni interitum manifestu iudicijs pertinebant: quæ necesse erat, vt citò corrigerentur, & in futuro omnibus modis vitarentur. Inter cætera etiam commemoratum est à nobis, & omnibus ad memoriam reductum, qualiter Deus Regnum istud per administrationem bonæ memoriæ Karoli præstantissimi Imperatoris, & per prædecessorum suorum laborem, pacificum, & vnitum, atque nobiliter dilatatum fuerit, & Domino Ludouico Imperatori à Deo ad regendum sub magna pace commissum, Dominòque protegente, sub eadem pace, quandiu idem Princeps Deo studuit, & paternis exemplu vti, ac bonorum hominum consilijs acquiescere curauit, conseruatum manserit. Et quomodo in processu temporis, sicut omnibus manifestum erat, per eius improuidentiam, vel negligentiam, in tantam venerit ignominiam, & vilitatem, vt non solum amicis in mæstitiam, sed etiam inimicis venerit in derisionem. Sed quia idem Princeps ministerium sibi commissum negligenter tractauerit, & multa quæ Deo, & hominibus displicebant, & fecerit, & facere compulerit, vel fieri permiserit, & in multis nefandis consilijs Deum irritauerit, & sanctam Ecclesiam scandalizauerit: & vt cætera, quæ innumera sunt, omittamus, nouissimè omnem populum sibi subiectum, ad generalem interitum contraxerit, & ab eo diuino, iustòque iudicio subitò Imperialis sit subtracta potestas. Nos tamen memores præceptorum Dei, ministerijque nostri, atque beneficiorum eius, dignum duximus, vt per licentiam memorati Principis Lotharij Legationem ad illum, ex auctoritate sacri Conuentus mitteremus, quæ eum de suis reatibus admoneat: quatenus certum consilium suæ salutis caperet, vt quia potestate priuatus erat terrena, iuxta diuinum consilium, et Ecclesiasticam auctoritatem, ne suam animam perderet, elaborare in extremis positus totis viribus studeret. Quorum Legatorum consilijs, et saluberrimis admonitionibus libenter assensum præbuit, spacium poposcit, diémque constituit qua, de salubribus eorum monitis certum eis responsum redderet. Cùm autem suprascriptus instaret dies, sacer idem Conuentus vnanimiter ad eumdem venerabilem virum perrexit, eùmque diligenter de quibus Deum offenderat, et sanctam Ecclesiam scandalizauerat, ac populum sibi commissum perturbauerat, admonere, et cuncta illi ad memoriam reducere curauit. Ille vero eorum salutiferam admonitionem, et dignam, congruamque exaggerationem libenter amplectens, promisit se in omnibus illis acquieturum salutari consilio, et subiturum remediale iudicium. Porro de tanta salubri admonitione hilaris, illicò dilectum filium suum Lotharium Augustum sibi festinatò affuturum supplicauit, vt ille ruptis quibuslibet morulis, cum suis Primatibus veniret: quatenus primùm inter eos mutua

tua reconciliatio secundum Christianam doctrinam fieret, vt si quod in cordibus eorum naeui aut discordiae inerat, pura humilisque postulatio veniae expiaret, ac deinde coram omni multitudine iudicium sacerdotale more poenitentis susciperet, quod, & non multò post factum est. Veniens igitur idem Dominus Lodouicus in Basilicam sanctae Dei genitricis Mariae, vbi Sanctorum Corpora requiescunt, Medardi videlicet Confessoris Christi, atque Pontificis, necnon Sebastiani praestantissimi Martyris, astantibus Presbyteris, Diaconibus, & non parua multitudine Clericorum praesenti etiam praefato domino Lothario filio eius, eiusque Processoribus, atque totius populi generalitate, quotquot videlicet intra sui septum eadem continere potuit Ecclesia: & prostratus in terram super cilicium ante sacrosanctum altare, confessus est coram omnibus ministerium sibi commissum satis indignè tractasse, & in eo multis modis Deum offendisse, & Ecclesiam Christi scandalizasse, populumque per suam negligentiam multifariè in perturbationem induxisse. Et ideo ob tantorum reatuum expiationem publicam, & Ecclesiasticam se expetere velle dixit poenitentiam, qua miserante Domino per eorum ministerium, & adiutorium percipere mereretur absolutionem tantorum criminum, quibus Deus ligandi, ac soluendi intulerat potestatem. Quem etiam iidem Pontifices, vtpote medici spirituales, salubriter admonuerunt, asserentes ei quòd puram, & simplicem sequeretur vera remissio peccatorum, vt aperte confiteretur errata sua in quibus maximè se Deum offendisse profitebatur, ne fortè interius aliquid tegeret, aut in conspectu Dei quippiam dolose ageret, sicut iampridem in Compendio Palatio ab alio sacro Conuentu correptus coram omni Ecclesia eum fecisse omnibus notum erat, ne sicut tunc, ita & nunc per simulationem, & calliditatem duplici ad Deum corde accedendo, ad iram potiùs quàm ad veniam suorum peccatorum prouocaret quoniam scriptura testante, simulatores, & callidi prouocant iram Dei. Verùm post huiusmodi admonitionem professus est se in omnibus iis praecipuè deliquisse, vnde à memoratis Sacerdotibus fuerat familiariter siue verbis siue scriptis admonitus, vt digna increpatione correptus, super quibus cartulam summam reatuum suorum vnde illud specialiter redarguerent continentem ei dederunt, quam ille in manibus gestabat.

Cap. 1. Videlicet sicut in eodem cartula plenius continetur, reatum sacrilegii incurrendo, & homicidii, eò quod paternam admonitionem, & terribilem contestationem sub diuina inuocatione ante sacrum altare in praesentia Sacerdotum, & maxima populi multitudine sibi factam secundum suam promissionem non conseruauerit, eò quòd fratribus, & propinquis violentiam intulerit, & nepotem suum quem ipse liberare potuerat, interficere permiserit, & quòd immemor voti sui signum sanctae Religionis propter vindictam suae indignationis fieri postea iusserit.

2 Quòd auctor scandali, & perturbator pacis, ac violator sacramentorum existendo, pactum quod propter pacem, & vnanimitatem Imperii Ecclesiae, quae tranquillitatem communi consilio, & consensu cunctorum fidelium suorum fuerat inter filios suos factum, & per Sacramentum confirmatum, super illicita potestate, & in eo quod fideles suos in contrarietatem eiusdem primi pacti, & iuramenti aliud Sacramentum iurare compulerit, in periurii reatum praestatorum violatione Sacramentorum inciderit; & quantum hoc Deo displicuerit, liquidò claret, quia postea nec ipse nec populus sibi subiectus pacem habere meruit, sed omnes in perturbationem, poenam peccati sustinendo, iusto Dei iudicio postea inducti sunt.

3 Quia contra Christianam Religionem, & contra votum suum sine vlla vtilitate publica, aut certa necessitate prauorum consilio delusus in diebus Quadragesimae expeditionem generalem fieri iussit, & in extremis Imperii sui finibus in Coena Domini, quando Paschalia Sacramenta ab omnibus Christianis ritè sunt celebranda, Placitum generale se habiturum constituit: in qua expeditione quantum in ipso fuit, & populum in magnam murmurationem protraxit, & sacerdotes Domini à suis Officiis contra fas amouit, & pauperibus grauissimam oppressionem irrogauit.

4 Quòd nonnullis ex suis fidelibus, qui pro eius suorumque filiorum fidelitate, & saluatione, Regnique nutantis recuperatione, humiliter eum adierant, & de insidiis inimicorum sibi praeparatis certum reddiderant, violentiam intulerit, & quòd contra omnem legem, diuinam videlicet, & humanam, eos, & rebus propriis priuane-

nauerit, & in exilio tradi iusserit, atque absentes morti adiudicari fecerit, & iudicantes proculdubio ad falsum iudicium induxerit, & Sacerdotibus Domini, ac Monachis contra diuinam, & canonicam auctoritatem praeiudicium irrogauit, & absentes damnauit, & in hoc reatum homicidij incurrendo, diuinarum seu humanarum legum violator extitisset.

5 *De diuersis Sacramentis sibique contrarijs atque perniciosis à filijs, siue à populo eo praecipiente, & compellente, irrationabiliter saepè factis, pro quibus non modicam in populo sibi commisso peccati maculam induxit, reatum periurij nihilominus incurrisse, quoniam haec proculdubiò in auctorem, per quem fieri compulsa sunt, iure retorquentur. Sed in mulierum purgatione, in iniustis iudicijs, in falsis testimonijs, atque periurijs, quae eo permittente coram se perpetrarunt quantum Deum offenderit ipse nouit.*

6 *De diuersis expeditionibus, quas in Regno sibi commisso non solum inutiliter, sed etiam noxiè sine consilio, & vtilitate fecit, in quibus nimirum multa, & innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata, in homicidijs, & periurijs, in sacrilegijs, in adulterijs, in rapinis, in incendijs siue in Ecclesijs Dei siue in alijs diuersis locis factis, in direptionibus, & oppressionibus pauperum miserabili, & pene apud Christianos inaudito patratu: quae omnia ad auctorem, sicut praemissum est, reflectuntur.*

7 *In diuisionibus Imperij ab eo contra communem pacem, & totius Imperij salutem ad libitum suum temere factis, & in Sacramento etiam quod iurare compulit omnem populum, vt contra filios suos sicut contra inimicos suos agerent, cum ipse eos paterna auctoritate consultuque fidelium suorum pacificare potuisset.*

8 *Quòd non suffecerint ei tot mala, & flagitia per suam negligentiam, & improuidentiam in Regno sibi commisso perpetrata, quae enumerari non possent, quo quibus, & Regni periclitatio, & Regis dehonestatio euidenter prouenerat: Sed insuper ad cumulum miseriarum nouissimè omnem populum suae potestatis ad communem interitum traxerit, cum debuisset esse eidem populo dux salutis, & pacis, cum diuina pietas inaudito, et inuisibili modo, ac nostris seculis praedicando, populo suo misereri decreuisset.*

Igitur pro his vel in his omnibus, quae supra memorata sunt, reum se coram Deo, et coram Sacerdotibus, vel omni populo cum lachrymis confessus, et in cunctis se deliquisse protestatus est, et poenitentiam publicam expetijt, quatenus Ecclesiae, quam peccando scandalizauerat, poenitendo satisfaceret, et sicut fuerat scandalum multa negligendo, ita nimirum se velle professus est esse exemplum dignam poenitentiam subeundo. Post hanc verò confessionem, cartulam suorum reatuum, et confessionis ob futuram memoriam Sacerdotibus tradidit, quam ipsi super altare posuerunt, ac deinde cingulum militiae deposuit, et super altare collocauit, et habitu seculi se exuens habitum poenitentis per impositionem manuum Episcoporum suscepit: vt post tantam talemque poenitentiam nemo vltra ad militiam secularem redeat. His itaque gestis, placuit vt vnusquisque Episcoporum, qualiter haec res acta fuerit, in proprijs cartulis insereret, eàmque sua scriptione roboraret, & roboratam memorato Principi Lothario ob memoriam huius facti offerret. Ad extremum omnibus nobis, qui interfuimus, visum est, omnium cartularum, immò tanti negotij summam in vnum breuiter strictimque congerere, & congesta proprijs manum nostrarum subscriptionibus roborare, sicut sequentia factum esse demonstrant.

LIBER

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

LOTHARIVS

Occidentis Imper. III.

I. *Exod. 38. cap. 8.*

IN labro æneo de speculis mulierum (quo introspicientes Hebræi non solum corporis, sed & animæ intuebantur sordes) sui deformatam parricidio, & dæmoni similem intuens animam, pœnitentia ductus Lotharius, purpuram scindit, sceptrum calcat, & Monachatus persona, Personam laruat, vt Cœlorum ianuas furtim saltem ingredi quiret, Regibus sit documentum, Regem regum, & dominantium timere Dominum.

EPIGRAMMA.

II.

Tu, Tu nè paueas, es Tu Lotharius ille;
Dæmonis effigiem, quam geris ore, vides.
Fallitur haud speculum; speculis hic indè repostis;
Aeneo in hoc Labro Multus es ore Satan.
Enumera scelerum species, Regemque Parentem
Regno depositum, vincla, vel arma, neces.

At quæ monstra foues rigido sub pectore, lædunt
Plus animum, Turpis quàm sit Immago notis.
Horruit effigiem! Cordis sunt signa dolentis,
Purpura scissa manu, fracta corona solo.
Cessit, & Imperium, longè sed sponte recessit;
Efficitur Regis Regia, Cœnobium.
Mundum destituit, sed vt hic potiatur Olympo,
Rex sacer in sacra Relligione manet.

S.Theol.D.M. Anton. Molles Neapol.

A L I V D.

III. *In templi labro, quod pectoris intima reddit,*
Princeps Tænarium se videt esse Iouem;
Despectoque throno, cellam petit eminus aula,
Vt tergat lachrymis crimina mille suis.
Turpem animum in pulchra qui maiestate tenebit
Descendat solio, nam secus inde ruet.

Comes Cæsar Plouenus Nobilis Venetus.

Antiqua Micylli Carmina.

IV. *Diuiso in fratres regno, Lotharius arma*
Cæsaris, & titulos accipit Imperij.
Sed mox siue hominum, seu rerum fata perosus.
Imperium nato, quod gerit, ipse dedit.
De eodem.
Imperium nato Lotharius arrogat vltro,
Ipse inter monachos religiosus obit.

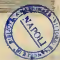
NAPOLI

ELOGIVM.

Anno Christi. 840.

Nithardus Hist. I.

Thronum occupat parricida ;
Fugite fratres
Patris insidiatus Imperio, vestris inhiabit regnis
Seuientem in mortuos, viuentes timete.
Inurbanus filius *Pietatis* dedignatus trientem
Innofficiosum clamat Patris testamentum
Vt impietatis consequatur assem.
Nec illius seculi vitia,
Hominum sunt ista, non temporum
Apud quos *rara concordia fratrum*.
Non amantur, sed armantur,
Illi paternis literis, Iste paterno gladio
Ampliare suum, aliena vsurpare certantes,
Inter leges, & arma
Consuluère Palladem sed armatam
O Ludouice immeritò piaris *Pie* ?
Quatuor monstra seminauit Pietas tua.
Bello plusquam ciuili
In campo *Fontaneo* 17 Francica marcescunt lilia
Cæcisque centennis mille virorum,
Mentiti campi metiuntur pacta,
Lotharium obiurgante natura,
Haud fontium aquis parricidium lustrari
Sed sanguine militum desciscentium in Regem;
Iure filij desciscentis in patrem.
Regis ad exemplum totus corrumpitur Orbis.
Hic
Imperiales Aquilæ Ludouici vmbra perterritæ ;
(*Datum est Manibus manus parricidas percutere*)
Alarum remigio Letho eripientes filium,
In filium dederunt fulmina patri.
Dies Ascensionis erat, cum descendit Cæsar.
Ducem Hostium Carolum habens, vidit:
Lapidem quem reprobrauerant ædificantes,
Caput Anguli.
Classico exutus vestibus Lotharius ;
(Quibus in choro spoliauerat Ludouicum)
Aquisgranum, inde Lugdunum, Alpes tandem aufugit;
Aliò non poterat se recipere fera.
Omnia cum perdidisset, clamabat adhuc;
Omnia bona mea mecum porto,
Ostendens liberos, & vxorem.
Quam si Satan Iobo dedit in vindictam
Lothario Deus donauerat in pænitentiam.
Inter tot fluctus plenos luctu, enatauit cum sarcinis
Sed quia amoris erant, pressum non oppressère.

VII. *Lotharius testamento patris nō contentus, quo diuisa filiis regna erāt; omnia sibi solus vindicauit: ex quo atrox bellū natum est. Respub. & Stat. Imperio Roman. Germ: sub anno 840.*

VIII. *Omnia occupabat Lotharius pretexta, quod pater ei gladiū, & coronam misisset in articulo mortis: hoc tamē miseras voto, ut ipsum excitaret ad defensionem testamēti paterni. Aimoinus lib 5. cap. 19.*

Ann. 841 vel 842.

In Burgundia factū est praliū. Aimoinus de Gestis Francorum, lib. 5. c. 19. Annal. Francorum Fuld. sub anno 841. Septimo Kalen. Iulij. primò pugnatū est: & sub anno 842 die 16. Martij. ad Argentoratū. Mat. obias Christina. de 4. Monar. in vita Lothar. Nithardus lib. 2. & 3.

IX. *Carolus iste est Iudithæ filius, quem vti adulterinum accusauerat Lothar.*

Sigonius.

Hinc

X. *Nithardus. l. 4. Viginti quatuor Episcopi electi fuere, vt iurgia componerent, quorum vnus Nithardus fuit.*

Hinc Galliæ Pastores
Videntes lupum in vestimentis ouium,
Vt oues congregent, feram percutiunt.
Regnum filiorum gladio diuisum, *Ann. 843*
Pontificum
(Quorum est, non soluere sed adimplere)
Vnitur calamo,
(Tantum poterat Petri nauicula,
Cum in animarum capturam rete laxaret)
Regum iudex factus Sacerdos
Super aspidem, et basiliscum ambulauit,
Conculcauit Leonem, et Draconem.

XI. *Salfeldiæ oppido Coloniæ Agrippinæ propè diuisio facta est. Matth. Christ.*

Pipino exhæredato per Auum Aquitaniam
Donarunt Patres:
Ludouico vltra Rhennanam prouinciam;
Carolo à Britannico mari Mosam vsquè,
Lothario vti cani infideli cecidere micæ.
Austrasiæ partem nactus, suo insigniuit nomine,
A Lothario *Lotharingiam* appellauit.
Vel vt hoc nomine quamuis breuem, longiorem faceret;
Vel nouo lauacro nouum daret nomen.
Aut quod alieno nomine nollet suas seruare prouincias;
Vel vere penitens nec aliena vsurparet nomina.
Italiæ etiam coronam dedere ferream
Vt eius verticem si non aurum, firmaret ferrum
Alexandri nouum cum auspicaretur Orbem
Orbatus cum Antiocho Fortunæ irridet orbitam.
Quæ inclinans, Imperij leuigat pondus.
Arriderem
Ni in alienam messem falcem ponens,
Ecclesiæ vberibus
Impinguatus, incrassatus; recalcitrando,
Quod in Petrum haud possunt Angeli, tentasset homo.
Sacerdotum si est.

XII. *Ecclesia inimicus, quia Romæ non potiebatur. Baronius. Anno 836. n. 4.*

Domini ferre crucem, nec tradere regna:
Regum sit;
Sanctorum non ingredi *Sancta*,

XIII.

Cabillonensis ciuitas
Quia Regi fidelis, quid posset experta Tyrannus, *Ann. 834*
Vidit aquas dolo captari
Et si non flamine flumine

Vide Theganũ. n. 52. Baronium sub anno. 834. num. 4.

Dolio inclusam Sanctimonialem mergi;
Criminibus fatigatus fastidiens Imperium: *Ann. 854*
Ablatum *Ludouico Primo*,
Restituit *Ludouico Secundo*.

XIV.

Hoc solum laudandus, quod naturæ hostis
Arbor mala bonos fecerit fructus.
Nesciens hominibus imperare, Deo aggreditur seruire.
In tunicam mutatur purpura,
Vt laruatus incedens Diuis innotesceret.

Bacchantur, & Cæli,
Personam persona pænitentiæ vertit.
Vetus Athlas iuueni Alcidi onus imposuit;
Adiunctis hic inde fulcris ne caderet.
Carolo Prouinciam, & Burgundiam
Lothario Burgundiæ partem, & Lotharingiam tradit XV.
Non Geometrica sed Arithmetica æqualitate,
Ne personarum distinctio redargueret diuidentis affectum.
Apud Treuiros in Prumiensi Cænobio
Angulum petijt
Vt qui regeret, regeretur
Et Orbi inuisus, Cęlo pateret, XVI.
Ann. 855 Vel quem superbum deposuerat, humilem exaltaret,
Obijt tertio Kalend. Octob.
Tranquillè claudens vitam turbulentam
Imperij anno decimo quinto: Ætatis Sexagesimo.
Fortunam nouo subijciens Fato.
Pari ludo Dij Hominesque contendunt;
Orbis coniectam pilam Lotharius reijciens,
Lusit Fatis, illudendo Fastis.
Pia Ambitio
In cinere sui posuit memoriam,
Vt posteritati imponeret impunè, *memento,*
XVII. *Sibi primum, alijs exinde imperare.*

Sigonius de regno Italiæ lib. 5. annis quindecim regnauit post patris obitũ. Sexagenariũ, & vltra credo mortuum, quia si ann. 817. creatus est imperator à patre, & Romæ à Paschali Papa. 823. annorum viginti saltem esse debebat, cum crearetur.

Epitaphium Lotharij ex Rhabano Mauro.

Continet hic tumulus memorandi Cæsaris ossa
Lotharij magni Principis, atque pij.
Qui Francis, Italis, Romanis præfuit ipsis,
Omnia sed spreuit, pauper, & hinc abijt.
Nam bis tricenos Monachus sic attigit annos,
Et se mutauit, ac bene post obijt.

Lotharij Vxor.

XVIII. Irmingardis *Hugonis* Comitis filia, ex qua Ludouicum nomine secundum Imperatorem; Lotharium; & Carolum suscepit.

Adnotationes Historicæ. XIX.

Fontaneo. Locus est, vbi contra Lothariũ reliqui fratres vnà pugnarunt, vt ex numismatis

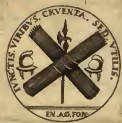

aduerso vides.

Moneta Aurea Lothar. Imper. XX.

CAPVT SECVNDVM.

De Patria Poteſtate.

1 *Lotharij impietas.*
2 *Pater idem ac vigilans*
3 *Pater à patrocinio.*
4 *Centum Patres à Romulo cur delecti?*
5 *Filij apud Troglodıtas Brutorum ſortiebantur nomina.*
6 *Pater cum nomen eſſet amoris, inuidiæ factū eſt. Feminæ* Pater Patriæ *appellatæ.*
7 *Cicero primus omnium,* Patriæ Pater *ſalutatus.*
8 *Non omnes Imper. dicebantur* Pater Patriæ.
9 *Omnis pater Princeps eſt, non è contra.*
10 *Magis eſt Pater quàm Dominus in diuinis.*
11 *Gentiles patris titulo inuocabant Idola.*
12 *Pater nomen eſt dignitatis, diuinitatis, & cogationis.*
13 *Chriſtus quando patris nomine diuinitatem inuocaret?*
14 *Solus Deus debet vocari Pater.*
15 *Patrem vti Deum veneramur.*
16 *Poſt Deos, & Angelos veniunt parentes.*
17 *Piſidæ parentibus primitias libabant.*
18 *Parentum perſona ſancta eſt.*
19 *Præceptum honorandi parentes primum eſt: & diuino cultui ſimile.*
21 *Obedientia parentibus cur ſub titulo proponatur honoris?*
22 *Inhonorandi parentem pœna.*
23 *Filius patrem honorare quomodo cognoſcatur?*

I.
Vdouici pietas, eiuſdemq; filiorum impietas præcipuè illus Lotharij anteſignana, qui ante aram crucis, Epiſcoporum miniſterio, criminum prætextu, exauthorauit patrē; profundum excitat tractatū patrię ſcilicet poteſtatis; vt quantū poſſit pater, quantumq; debeant filij, edocta poſteritas, priſcorū abhorrēdo crimina, illibatam ſui ſeruet innocentiam.

Quid Patris nomen ſibi velit?

prima eſt quæſtio? cui ſatisfacies ſi prò vi-
II. gilantia recipias. Nam פטר (Patar) hebraico idiomate dimiſſum ad cæterorum vigilantiam ſignificat: vnde cantores capita Leuitarum Patrum in cubiculis dimiſſi, vt die noctuque cantico operam darent, פטורים (Peturim) vocabantur. Filius verò primogenitus à patre ſumens denominationem פטר
III. (*Peter*) appellabatur, Patrem etiam à patrocinio dicas, ideſt inopum vindicem, & defenſorem: quemadmodum centum illi Patres à Romulo, Vrbis ab initio, delecti vt infirmiores à validioribus tuerentur: vtilia atque inu-
IV. *Plut. in Romulo.* tilia monſtrarent. Horum prudentia ne quid deeſſet ſuis prouidebat; fortitudo arcebat pericula; beneficentia augebat, ornabatque ſubiectos. Eorum Imperare officium erat non regnum. Patris nomen cum non tantum honoris ſed & oneris Troglodytę vellent ma- *Diod. Sicul. l. 3. c. 3. Rerum Antiqu.*
iorum haud filios nominibus appellabant: ſed tauri, arietis, ouis; Et hos quidem patres, has matres, quoniam ab his, non à parenti-
bus quotidianus præbeatur cibus. Subdi- V.
tos etiam hoc nomine patris, edoctos voluit, vt præſtantiorum non inuiderent honoribus, ſed cum beneuolentia ducerent, hoc enim voto, patris nomen dederat illis licet poſtea ab alijs vſurpatum nationibus, vt quod tunc amoris erat, & minimè inuidioſum, digni-
tatis eueniret, & ſuperbiæ; vnde & feminæ VI.
patriæ matres ſint appellatæ, vt de Agrippina matre Neronis legitur. Sicque venerandum illud vocabulum, quo Romulus populum à Senatu diſtinxerat, populum in tumultum excitaret. Primus omnium, qui à
Romanis *Patriæ Pater* ſalutaretur, Cicero fuit. *Appian. 2. de Bello Ciuili.*
Quapropter Plinius eum ita ſalutat. *Salue primus omnium Parens Patriæ appellate.* Cu- VII. *l. 7. c. 30.*
ius appellationis honor, vt tum ante omnes, ſuo merito ei contigit, ita nunc (ſubiungit Appianus) Imperatoribus duntaxat dignis
tribui ſolet. Nam ne his quidem quamquàm VIII.
regiam poteſtatem adeptis ſtatim cum cæteris cognominibus hoc quoque additur, ſed vix tandem vt abſolutæ virtutis teſtimonium publico decreto conceditur. Eminentiori digni-

dignitate in Patris quàm in Principis consti-
IX. tuta, nomine. Omnis enim Pater Princeps:
sed non omnis Princeps Pater est. Omnis
Pater Princeps, cum in familia sua quilibet
Princeps; nec familia aliud, quàm paruum
regnum: & regnum magna familia, ita quod
Aristoteles liberorum, & parentum societa-
3. Pol. 8. tem, regiam vocauit amicitiam. Non qui-
libet Princeps Pater est; nam postquàm in
tyrannidem versa sunt regna, opus esse cæpit
legibus, quas & ipsas inter initia tulère Sa-
pientes, vt iam parère edoctis hominibus,
modò iubère Principes erudirentur ab ijs,
qui inter gentes potentiores fuère, quia me-
liores. Tantum enim quantum vult potest,
Seneca p. 90. qui se nisi quod debet, non putat posse. Inde
Cyrillus notat in diuinis etiam, maius esse
Patrem esse, quàm Dominum, cum sit plus in
X. *Deo filium generare, quàm mundum creare.*
Huc faciunt Gentiles, qui Idola cum cole-
XI. Lactant. Firmian. 4. Instit. diuin. rent, & inuocarent, sub *Patris* agerent titu-
lo. *Itaque Iuppiter à precantibus vocatur Pa-
ter, & Saturnus, & Liber, & cæteri dein-
ceps Dij*: quod his Lucili versibus confir-
matur.

Vt nemo sit nostrum, quin aut Pater Optimus
diuum,
Aut Neptunus Pater *Liber*, *Saturnus* Pater
Mars
Ianus, *Quirinus* Pater *nomen dicatur ad*
vnum.

2. Fastor. Augustum ita consalutabat Ouidius.

Sancte Pater Patriæ: tibi plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit: hoc dedimus nos, tibi nomen, Eques,
Res tamen ante dedit: sero quoq; vera tulisti
Nomina: iam pridem tu Pater Orbis eras:
Hoc tu per terras, quod in æthere Iuppiter alto,
nomen habes Hominum tu Pater, ille Deum.

Exinde habes non tam dignitatis, quàm
XII. Diuinitatis, & Rogationis esse Patris nomen.
Diues ille in inferno sepultus, Abrahamum
Luc. 16. Patris titulo inuocabat, vt Lazarum mit-
teret. Christus Dominus toties Patris no-
XIII. mine diuinitatem inuocabat, quoties vellet
misericordem: nobis imponendo à Deo sub
Patris titulo quotidianum petere panem: so-
li Deo, Patris reseruando titulum, vt quem-
admodum vnus est Deus, vnus sit Pater. *Et*
patrem nolite vocare vobis super terram: vnus XIV.
enim est Pater vester, qui in Cælis est. Quo- Matt. 23.
modo ergò genitoribus *Patris* datur nomen
quod Dei est? Genitoribus datum, vt tam-
quam Deos veneremur, quorum in manu XV.
mors, & vita filiorum. Genitoribus datum
vti Dei vicem gerentibus quemadmodum
enim de Regibus intonuit Sapientia. *Per me
Reges regnant, & Principes dominantur*; ità
Ecclesi. de patribus: *Filij Sapientiæ, Ecclesia* cap. 3.
*iustorum: & natio illorum, obedientia, & dile-
ctio. Iudicium patris audite filij, & sic facite,
vt salui sitis.* Post Deos, & dæmones, idest
Angelos, primum locum date parentibus, XVI.
cum omnia quæ possidetis, eorum sint, qui
genuerunt, & educarunt. Pietas fundamen- Aristoxenes Pythagoricus apud Stobæum serm. 77.
tum est omnium virtutum: hæc iubet filio,
vti Deum vereri parentem, neque enim
multo secus o liberis parens. Pisidæ p con-
uiuantes, Parentibus primitias vti Dijs, Mer- p Cicero pro Cn. Plancio.
curio putà, & Genio libantes, vulgarunt XVII.
quàm sancta debeat esse filijs Parentum, per- p Stobæus ser. 42.
sona. Sancta idest sanctificata, vt delubra, ac XVIII.
reliqua extra hominum comertium, quorum r l. 9 ff. de obseq. à lib.
nobis sola restat veneratio. Vel sancta, idest
sanctione munita, vt muri, & portæ ciuitatis,
cum pœna capitis sit sancita in eos qui deli-
querint in muros, & portas ciuitatis; ita cum
grauior sit in parricidas sancità pœna, à san-
ciendo parentum personam sanctam dicas:
vt videre est in dæcalogo, cuius secunda ta-
bula habet in fronte: Honora Parentes. Quod XIX.
est mandatum primum in promissione, notat
Apostolus, quia diuino cultui, qui in pri- Ephes. 6.
ma exaratur tabula, honor immediate succe-
dit parentum, qui tantum à diuino distat cul- XX.
tu, quantum à prima, secunda elongatur ta-
bula. Sub titulo honoris, obedientia propo- XXI.
nitur, quia magis diligi quàm timeri à filijs
cupit parentes. Pœnam adiungit, *si vis lon-* XXII.
gæuus esse super terram, vt amoris defectum
supleret timor. Honor, & dilectio obedien-
tiam pariunt inde vti dilectionis, & honoris
partus imponitur obedire. Cognoscetur fi-
lius honorare, & diligere patrem, cum pa- XXIII.
ruerit. Hisce igitur tribus accomodabitur
sermo: quorum primus amor erit tamquàm
vinculum cæterorum.

CAPVT TERTIVM.

De Parentum, & Filiorum Amore.

I.
Moris duplicẽ credo causam. Sanguinis sympathiam; & beneficiorum munera: quæ sæpè sæpiùs, & antipathia obstante sanguinem mutãt, & tamquam colorati perspicilli rem representant aliter, ac est in se.
II. Homo alioquin vitiosus, virtuosus creditur superpeliceo coopertus beneficiorum. Et si non ametur, repugnante sanguine nec odio habetur, gratiarum fauente cumulo. Cæsar postquàm militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit, potuit munia Senatus, Magistratuum, legum in se trahere nullo aduersante: cum ferocissimi per aciem, aut proscriptione cecidissent, ceteri nobiliũ, quanto quis seruitio promptior, opibus, & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti tuta, & præsentia, quàm vetera, & periculosa mallent. Vndequaque sit amor, nisi filij nequam oculus lucem reformidet Patrem amabit. Amabit ex sympathia, & plusquam sympathia propter sanguinis non similitudinem sed identitatem, ex patre excurrentis in filium; qui cum per alium non excurrerit alueum nec mutatus nec alteratus, sed ex paterno vase in filij transfusus viscera, eundem retinet Tacit. An. 1. III.

retinet colorem, & qualitatem: vnde prolo-
quium: talis filius, qualis pater. Huic natu-
rali sympathiæ si beneficiorum ciuilem adiū-
IV. gas catenam vndique circundari filij, velint,
nolint, diligent genitorem: quod si non dili-
gant, hæc sola ratio prò non diligente cla-
met, insanum esse. Parentes suos non amare
V. impietas est, non agnoscere insania. Quis
De benef. tam ingratus est? (queritur Seneca) quàm
3.c.1. qui quod in prima parte animi positum esse
debuit, & semper occurrere, ita seposuit, &
abiecit, vt in ignorantiam verteretur? appa-
ret illum non sæpè de reddendo cogitasse, cui
obrepsit obliuio. Ad rem facit quæstio quam
De benef. mouet Seneca. An aliquando liberi maiora
3.c.29. beneficia dare parentibus suis possint, quàm
acceperint? quod concedendum videtur, cū
VI. parentibus, & potentiores, & meliores filij
fuerint, meliora etiam tribuere potuerunt,
cum fortuna illis maior esset, & voluntas. Io-
seph, Salomon patri, & matri maiora quàm
acceperint, rependère. Sileant regna atque
imperia parentibus liberorum donata gladio;
& sola parentum vita, filiorum vindicata
morte loquatur. Quidam faber aurarius To-
VII. letanus à Petro primo Rege Castulonis, iniu-
stè cum damnaretur ad mortem, petijt filius
mori prò patre, & impetrauit. Hic maiora
Fulgos. l.5.c.4. non retulit? Filio iam Pater vitam donaue-
VIII. rat, vt voluptatibus, & libidini satisfaceret
potiùs quàm liberos procrearet; at filius non
potuit patri dare, quin sibi adimeret. Mori-
tur filius, vt Pater viuat. Pater generat, quia
carnis stimulus eum colaphizat. Maiora er-
IX. go filius patri rependit, quàm acceperat? Mi-
nora tamen constanter dicas, quia hanc ip-
sam dandi facultatem filius patri debet. Fa-
bri filius patri restituit, quod mutuo accepe-
rat. Quamuis primis maiora sequentia, haud
negare queant Fortunæ initium aliunde ve-
nisse. Sola natura, quæ Deus est, sui est ipsius
origo. In ratione descensus, semper eo mi-
nor à quo descendit: non enim potuisset in tā-
Cap.7. tum procedere, nisi cæpisset. Inde *Ecclesiastes*,
honora parentes, quia nō esses nisi ipsi essent.
Tolle radicē (clamat Seneca) nemora non sur-
eod.loco. gent; nec tāti montes vestientur. Aspice Rhe-
num, aspice Euphratē, omnes deniq; inclytos
amnes: quid sunt, si illos illic, vnde effluunt,
æstimes? processu diuitias aquarum, & impe-
tus fortitudinem parauerunt. Idem in cæte-
ris euenit: principia sua semper sequens ma-
gnitudo obruit. Non potuisset quidquam
consequi filius, nisi parentum beneficium
antecessisset.

Nec obstat similitudo, quam adducit Se- X.
neca de infanti, quem si nutrix non aluisset,
consilium, & manum gerere haud potuisset:
neque gloriæ culmen siue in castris, siue in to-
ga fuisset adeptus. Patris, & Nutricis bene-
ficium equa lance pensatur, quia nec sine pa-
tre, nec sine nutrice potuissem ad vlteriora
procedere. Quis tamen bellicis operibus
nutricis præferet beneficium? Vltra quod si
initio suo filius, quidquid potest, debet; Fi-
lij initium non est pater, nec auus: semper XI.
enim vlterius aliquid, vnde familiæ descen-
dat origo. Quibus maioribus etsi ignotis plus
debeo, quàm patri, cum patris successor, quæ
debet pater, soluere tenear. Si quæ patri re-
pendi quamuis magna, infra æstimationem
paterni muneris sunt: quia non essem, nisi ge-
nuisset; deberem etiam diuitijs, & dignitati-
bus voluptari, quia genuisset. Genuit, & XII.
pauper sum. Genuit, & vilis sum. Igitur exi-
guum, & incertum, & boni maliquè commu-
nis, & indiferens materia id in quo genitus.
Poteram facerem; nec feci quia genitus, sed
quia volui. Patre me nudum genuit, &
bisso, & purpura egomet indui, ipsumque hu-
milem, & egenum ad summam prouexi digni-
tatem. Primum ergo ad omnia gradus: sed
non ideo omnium est maius, quia primum,
nisi dicamus ad apicem ascendere fortunæ sa-
tis esse, nasci. Et tamen scimus ad bene vi-
uendum minimam portionem esse, viuere? XIII.
Bene viuis, respondebit Pater, quia viuere
dedi tibi. Primum donaui, & memetipsum
donaui. Sine illa nutrice alieno te aluissem
lacte, etsi alieno quàm meo haud potuissem
generare sanguine. Quod auis, proauisque
tenearis, & plus illis quàm mihi debeas, quia
hæres meus onera mea haud ferre recuses;
vnà idem sentimus, ascendentes omnes lo-
co stare parentum, nec minus eorum deberi
cineribus, quàm vitæ meæ. Quia hæres meus
alieno obstrictus es ære, ego creditor. Maio- XIV.
rum ego successor. In vultu meo antiquos
inspice. Quidquid illis debet, mihi debes.
Igitur solue, si soluere vnus valet prò tantis.

At

At quomodo solues, si creditores numerare non potes? Solue quod potes, si non quod debes. Numquam enim poteris, quantum debes. Tantum debes, quantum potes. Si nihil debes, cum nihil potes: omnia debes, quum omnia potes. Maiores tui dederũt tantum, quantum potuerunt. Tu ergo restitue, quantum potes, etsi prò me mori, si res postu-
XV. *Cicero pro Sex. Roscio.* laret, Humana atque diuina cogerent iura; Fortunas restituas, nisi ipsas maiori ducas quã
XVI. *Appian. Alexan. 4. de Bel. lo ciuili.* vitam. Par referas pari. Recordare Aruntium Romanum, quando filio non sustinenti absque patre efugere Antonij tyrannidem, persuadebat, vt homo iuuenis vellet esse su-
XVII. perstes. Carentem liberis abhominor vitam: & cui probatur vitupero. Cum facultate mediocri vitam cum procreatione liberorum cõsequar: Creusa (aiebat) Regina cum Apollinem Delphicum supplicaret liberorum cau-
Euripid. sa. Seleucus vel Zaleucus Locrensis Legislator, cum filius eius vtroque oculo priuandus esset in pœnam adulterij, ne ius violaret, &
XVIII. filio consuleret, rogante populo absolui, vnũ
Heracl. in Pol. Val. Max sibi, alterum filio iussit effodi. Diuisit lumina pater, & opes diuidere negabit filius? vna est oppositorum ratio. Parentum cordibus
XIX. natura dedit suos diligere partus, ne rueret machina orbis. Palumbem videmus seipsam deplumare, vt hyemalem in glaciem partum
XX. cooperiat: Vulturem è fæmoribus haurire sanguinem, vt filios alat. Qualis progenies?
Pierius Valerian. qualem laborem impenderet parens, nisi illi amata posteritas? Nulla penè cultura foret, si familiæ non impelleret amor; hæc cupidos, & auaros genitores facit; & cruciamur in tormentis, vt vos in diuitijs, & voluptatibus lu-
XXI. xuriemini. Rationis iners iste amor, & inter naturales affectiones, quarum cętera animalia censentur expertia, natura reposuit, quià intrà terminos non includitur. Ius naturale
XXII. est quod natura omnia animalia docuit: vt maris, & fæminæ coniunctio: liberorum procreatio: & educatio: videmus enim cętera quoque animantia istius iuris peritia censeri,
a Instit. 1. tit. 2. b l. 1 ff. de iustit. & iure. aiebat. *Imper.* a *Iustin.* feras etiam. *Vlpianus.* b Si igitur amamus, cur non amamur? amari scio. Quintus Ciceronis frater com-
XXIII. prehensus vnà cum filio suo, armatos orabat, vt se prius occiderent quam filium: at filius supplex aduersum rogabat; quibus vt satis facerent percussores eodem momento necauerunt vtrumque. Itidem Egnatij pater, filiusque in complexu hærentes, vno ictu ceciderunt, præcisis amborum simul ceruicibus: XXIV.
& ademptis quoque capitibus trunci se complectebantur mutuò. Ex cineribus ipsis parentum filiorumq; mutuum discite amorem. *Appian. Alexan. 4. de Bello Ciuili.*
Naturalem etiam ex parte liberorum vult Pomponius ° post Deum immediatè ante ipsam patriam diligendos docens parentes, quamuis priuatis publica alibi anteponenda dabo. XXV. *° l. 2. de Iustitia, & Iure.*
Coriolanus iniuriam à patria sibi illatam armis ferociter vindicasset, nisi quod iam inferentem signa filium, mater Veturia lacrymis suis exarmasset. Hic mater plus potuit, quàm patria. *Florus l. 1. c. 22.*
Genitricum senectam inuicem educantes Ciconiæ, monstrant parentem non alere, nepharium, & inhumanum esse. XXVI. *Plinius lo. c. 23.*
Ingenui sanguinis mulier in carcere necanda stabat: misericordia motus ipse custos aditum filiæ dedit, diligenter tamen excussæ, ne quid cibi inferet, vt fame periret, sed longius distracta morte, curiosius obseruabat causam, quam tandem inuenit in filia, exerto vbero famem matris, lactis sui leniente subsidio: spectaculi nouitas ad Magistratum perlata, pęnæ remissionem mulieri impetrauit. *Cicero ep. 109. l. 9. ad Atticum.* XXVII.
Quid non excogitat filialis amor? sub sole nouum: natæ vberibus alita mater. *Valer. Max. l. 5. c. 4.*
Contra naturam dicerem, nisi parentes diligere prima naturæ lex esset. Duæ aliæ picturæ exponuntur Personæ, patrem suum vltima senectute confectum, parique custodiæ traditum nutrientis prima est: videte senem quasi infantem filiali pectori admotum, manibus tractare mammillas, labijs lac sugere, & in sinu filiæ patrem renouari. XXVIII.
Huc filios voco, vt lactem restituant prò sanguine, quem receperunt. Cimonis Athæniensis altera est effigies, qui vt Miltiadem patrem publice damnatum vinculis eximeret, vltrò se se carceribus obtulit. XXIX.
Captum cum esset Ilium, Achiui miserati captiuorum ærumnas, liberis dedère ciuibus, vt vnũ quod vellent secum asportarent. Statim Æneas neglectis cęteris, Deos tulit pænates. XXX.
Tunc Græci viri religione commoti donarũt iterum, vt quod post Deos chariss imum duceret, sumeret. At ille parentẽ extulit Anchisem.

Per medios hostes patria cum ferret ab igne
Eneas humeris dulce parentis onus. *Alciatus in embl.*

Parcite

Parcite (diebat) vobis sene adorea rapto
Nulla erit: erepto sed patre summa mihi.

Tunc maiori adhuc pietate victi Achiui charissima quæque, & antiqua dedere. Ita tractâtur hostes, quùm pij erga Deos atq; pa-
XXXI. rentes. Sed cur proniores erga liberos videmus parentes, quàm liberos erga parentes? si prò eodem enim delicto torquendi veniant pater, & filius; non pater ad præsentiam filij, sed filius ad præsentiam patris si torqueatur, statim elucebit, veritas. Criminalis experientia docuit lenius esse patri suæ mortis patibulum, quàm filij periculum: è contra torqueatur, vel capite etiam plectatur pater, à filio non subleuabitur, si sibi mors immineat.
XXXII. Athænienſium lex erat, quòd si pater in iudicio succumberet, nec litem solueret, filius eius
Alex. 6. c. 10. carceri donaretur, vt quod non facit sententia iudicis, cogeret filij amor. Filius in carcere, pater in fletu: & qui tumidus haud Magistratus parebat Imperio, nunc humilis rogat. Ne mireris, prius homo erat, modò
XXXIII. pater est. Peragrabat Italiam Carolus Magnus, cum patrem, & filium de homicidio suspectos, & confiteri negantes, vtrumque ad suspendium damnauit: tunc genitor, geniti amore commotus statim insontem filium, se culpæ reum proclamauit. Sed vnde disparitas? Viuit pater si viuat filius; moritur pater, vt proprio sanguine filiorum vitæ prospiciat: & filius quamuis optimus non rependit? Nec supracitatas retorqueas historias: hirundo
XXXIV. enim non facit ver? Quid igitur, Parentum, & liberorum inæqualis est amor? nullum latet. Descendit amor, non ascendit. Pater in filio amat quod suum est. Filius diligit in patre quod suum non est. Ille dedit, iste recepit. Propter hoc haud potest mater obliuisci infantem suum, vt non misereatur
Isai. 49. n. 15. filio vteri sui, & si illa oblita fuerit, ego tamen (natura loquitur) non obliuiscar. Velit no- XXXV.
lit intra viscera, assumere cogitur quod dimisit. Ad libertatem sub Alphonso Arragoniæ Rege ancilla quædam proclamabat, quia ex libero homine filium suscepisset, iuxta patrias leges. Negabat Dominus ne filium amitteret, & ancillam. Iussit Rex filium sub hasta venire, & plus offerenti dari. Tum pater profundens in lacrymas, discooperuit amorem, vel potius lacrymæ discooperuère patrem. Naturæ interest patrum amorem, vnde vbi deficit pater, natura supplet. Cum inter alter- Panorm. 2. de reb. gestis. Alphon.
cantes mulieres iussisset Salomon infantem diuidi: dixit mulier, cuius filius viuebat, ad Fulgos. 7. c. 3.
Regem (*commota sunt quippe viscera eius super filio suo*) Obsecro Domine, date illi in- XXXVI
fantem viuum, & nolite interficere eum. Ex aduerso dicebat altera: Nec mihi, nec tibi, sed diuidatur. Respondit Rex: date illi infantem viuum, non occidatur: hæc est enim mater eius. Vnde cognoscis Rex? *commota sunt quippe viscera eius super filio suo*, quod 3 Reg. c. 3 n. 26.
enim celat mater, natura prodit: cuius offi- XXXVII
cium est geniti, & genitoris dilectioni consulere. Filium occidere Deus mandat Abraha- XXXVIII.
mo, sed submissa voce, & quasi susurrat ad aures; dum verò reuocat fortiter clamat. *Et ecce Angelus Domini de Cœlo clamauit, dicens: Abraham, Abraham: non extendas manum tuam super puerum*, Genes. 22
vigilabat Deus ne sinixtra opinione apud filium pater Abraham laboraret. Amate matrem ò liberi, non enim est amor vllus huiusmodi, & qui suauius ametur. XXXIX Euripid.
Nihil est tam honorificum liberis, quàm in Erecthro apud Stobaeum. serm 77.
bono, & honesto genitore essa natos, & debitum honorem parentibus offerre. En ab amore descendimus in honorem. Honorat qui diligit, & diligit, qui honorat. Parentes amamus, cum veneramur. Veneramur quomodo? in sequenti.

CAPVT QVARTVM.

De Reuerentia Parentibus præstanda.

1 *Parentibus nihil præstantius,*
2 *Filius Deo charus, qui parentibus obedit.*
4 *Cur Decalogus duabus tabulis exaratus.*
5 *Parentum reuerentia, & cultus Dei iuxta se stant.*
6 *Pater est quoddam Numen.*
7 *Parentum honor prohœmium est ad cultum Dei.*

8 *Dijs*

I.
Nihil inter homines patre, & matre præstantius habetur illis ò Cyrne, qui sanctam curant iustitiam.
II. *Theognides apud Stob. ser. 77* Quisquis in vita sua parentes colit, Hic, & viuus, & defunctus Dijs
III. charus est. Sicuti qui quod fieri in patrem conuenit, non facit, hic omnes Deos contem-
Antiphanes ib. ptui habet. Cum dæcalogum vno posset Dominus exarare lapide, in duas diuisit tabulas. Cur? vt honorandi parentes præceptum pari
IV. in gradu sederet cum præcepto colendi Deũ. Hoc in dextris, illud in sinixtris: sed vtrumque, & vtrobique primum. Non poterat Dominus primum facere parentum honorem, nisi diuideret. Diuisit, vt in capite tamquàm legum summam agnoscerent filij reuerentiam
V. præstare parentibus: quæ Dei supra hec infra honorem est, sed iuxta: & ita Dei, & parentum iungitur cultus, vt prima cum secunda
Alexides ib. iungitur tabula. Recte enim intelligentibus
VI. ne diuina quidem matri præferenda sunt. Pa-
Menander ib. rentes magnum sunt Numen prudentibus:
Plato 2. de legib. Et parentes honorare prohæmiũ est ad Deos
VII. venerari. Dij dicuntur terrestres, cum nobis propter vicinitatem, si dicere fas est, vel ipsis Dijs honorabiliores sint. Deorum dici- VIII.
te immagines, vel Deos Lares, atque domesticos, beneficiorum auctores, rerum nostra- IX.
rum creditores, & dominos, ex quibus ea solùm repetunt, quorum ipsa redditio iterum nobis est beneficium. Sed quoniam venerabile parentis est nomen, cuius gratia ipsos appellamus Deos, sequitur quod in patria domo veluti Fano quodam æditui, & Sacerdo- X.
tes dicantur à natura consecrati filij, vt parentum cultui operam darent. Sed cum duplex sit cultus, alter corporis, alter animi, XI.
vterque alacriter exequendum. Exigit corpus vt liberali victu, suaui lecto, placido somno, prætiosa vnctione, ac reliquis corporis curæ necessarijs, eis prospiciamus: ipsorum diligentiam imitati quas suos infantes educauerunt: diuinantes etiam quæ ipsi aperte non flagitant. Nam & illi per coniecturam circa puerulos multa diuinarunt, cum ex inarticulato, & flebili vagitu aliquid peterent, sed quid & quale peterent, monstrare non possent. Sit igitur nobis exemplum quid rependamus vicissim. Animi tandem exigit cura vt eorum mandatis nostra faucat voluntas. Quod si ali-

quando

XII. quando peccauerit, ex pœna seruis infligen-
da, reducantur in viam veritatis; vt quod in
alijs abhorrent, & ipsi fugiant. Filij ergo
ad seruos, & ancillas se conuertant, vt pa-
trem erudiant. *Hierocles ex libro quomodo er-*
ga Parentes agendum sit, apud Stobæum loc. cit.
Turpitudinem *patris tui, & turpitudinem ma-*
tris tuæ non discooperies: mater tua est, non reue-
labis turpitudinem eius. Vineam cum plantas-
Leuit. 18. n. 7. set Noe, nec vinea suo pepercisset auctori, bi-
bens vinum, inebriatus est, & nudatus in ta-
bernaculo suo. Quod cum vidisset Cham,
verenda scilicet nudata patris, irrisit, & pro-
XIII. palauit fratribus. Sem vero, & Iaphet coope-
rientes pallio, patris virilia non viderunt.
Genes. 9. Irrisit vnus, miserti sunt alij. Habuit ille ma-
ledictionem; isti benedictionem, maledictus
Cham totam maculauit progeniem: & ob
paternam execrationem sub seruitutis iugo,
sub laboribus, & tributis, oppressi fuere
Amorrhæi, Chananæi, Heuæi, Iebusæi de-
XIV. scendentes omnes à Chanaan: Boni verò fi-
Abulensis q. 13. lij nudatum amictu patrem vidère cauerunt;
nè paterna reuerentia, vel ipso minueretur
aspectu. Si quidem etiam tacito vultu, pie-
Ambros. lib. de Noe, & Arca c. 31 tas frequenter offenditur. Magis ebrius quam
parens extitit filius, cum patrem videret.
Nam si non vidisset patrem, haud vtique ri-
sisset. Nequè enim ridendus, sed reuerendus
XV. est pater. Romæ (subiungit Ambrosius) ve-
tus fuisse dicitur vsus, nè filij cum parentibus,
XVI. & maxime puberes intrarent lauacrum: nè
forsan parentes suos agnoscerent homines,
sed Deos crederent. Somniauerat Ioseph fra-
trum manipulos, cultum, & reuerentiam ex-
hibere manipulo suo, qui cum patri Iacobo
retulisset somnium, nihil ei durum respondit.
Somniauit insuper Solem, & Lunam, & Stel-
las vndecim sibi genuflectere; quod cum pa-
tri narrasset, restitit iste, & increpauit dicens:
Num ego, & mater tua, & fratres tui adorabi-
Gen. 37. v. 10. *mus te super terram?* Sed cur duplicati som-
XVII. nij primum tantum increpat Iacob? vtrumq;
Imperium futurum præfigurat: & tamen in
secundum, & non in primum succenset pater:
sed quare? in fratres tantum ex primo somnio
præfigurabatur Imperium: in patrem etiam
ex secundo. De secundo ergo arguitur, quia
cum debeant filij honorare parentem, nec in
somnijs violare debent reuerentiã. *Grauiter*
obiurgauit filium timens, nè quid ille peccaret. *Philo lib. de Ioseph.*
Potest ne, inquit, vt pater, materque, & fratres
adoremus te? Nam per Solem patrem, per Lunam
matrem, per vndecim stellas fratres significare
videris. Quod caue, nè vmquam in mentem tibi,
me puer, veniat, trade potius obliuioni visiones XVIII.
istas. Decius Imperator, cum Decium filiũ suũ
Imperiali diademate proponeret insigniri, re-
nuit filius dicẽs: Vereor nè si fiam Imperator,
dediscam esse filius. Malo non esse Imperator,
sed humilis filius, quã Imperator, & filius in-
deuotus. Imperet pater meus, meum Imperiũ
sit parère humiliter imperanti. Nam paren-
tũ exuit affectum, qui mole superposita filium
extinguit. Laudatur in hoc Laurentij Celsi *Valer. Max. l. 4.*
Venetorum Ducis pietas, quem cum aperto
capite pro Ducali dignitate salutare teneretur XIX.
pater, quod ægro ferens animo parens, num-
quam filio gratulatus obiuerat, regali cornu
auream affixit crucem, vt crucis vexillum,
non filij dignitatem reuereri videretur. Quod
& reliqui Duces in hunc vsque seruant diem.
Ita filij prudentia patrio consuluit honori, & XX.
patriæ seruauit decorem. Non sic Romanus *Io: Bapt. Ægnatius 5. c. 7.*
ille Consul. Q. Fabius Maximus: obuiam
cum haberet patrem proconsulem in equo XXI.
vehentem, descendere iussit, cum iuxta pa-
trias leges Consulem non nisi pedes adiret
Proconsul. Paruit Imperio Fabius, & filium XXII.
collaudauit: vel finxit laudare, vt vim quam
patiebatur, occultaret, quum Imperium quod
populi esset, retineret. Laudauit ille filium, *Aulus Gellius Noc. Attic. lib. 2. c. 2.*
non ego laudabo patrem, à quo tentatus fi-
lius non potuit Patriam exaltare, nisi patrem
deprimeret. Laudabilior Celsus, quum in ca-
pite erexit crucem, nè vmquam vnà venirent XXIII.
pater, & Patria: & vnius impotentia claram
faceret alterius Omnipotentiam. Opposita
cum iuxta se posita magis elucescant, quan-
tum possit patria haud cognosces, nisi patriæ
opponas patrem. Coriolanus plus matris XXIV.
Veturiæ precibus flectitur, quàm multis lega-
torum, & Sacerdotum cum infulis supplica-
tionibus, ipsum cum exarmarent lacrymæ ma- *Valer. Max. 5. c. 4.*
tris, non Patriæ gladius, vel amor in dubium
trahit, cui plus debere profiteretur. Salomo-
nis sapientia, cum ad ipsum veniret Bethsabee
mater eius, *surrexit in occursum eius, adorauit-* XXV.
que eam, & sedit super thronum suum: posi-
tusque est thronus matri Regis. Regnum non *c. 2. v. 19.*

Bethsabee, sed Salomonis erat, & tamen in dextris sedet mater? Francorum similis mos,
XXVI. in Reginæ Matris cubiculo, nudato capite stare Regem: vnde, cum ex Hispaniarum Magnatibus (qui coram Hispanico Regi cooperto loquuntur capite) Aloysius de Arros
XXVII. eodem priuilegio, etiam corã Ludouico XIV. viuente Galliarum Rege, gaudere peteret, res ita composita, quod intra Reginæ matris cubiculum Regem adiret, vbi cum Rex caput nudatum teneat, nec ipse cooperiret. Regis non vnius familiæ, sed totius regni parentis exemplo componantur filij quomodò coram
XXVIII. patribus stare debeant. Licurgi legibus cum cælibes à ludorum spectaculis prohiberentur, Dercillide Imperatori, in theatrum descendenti, iuniorum nemo cessit, cum prò se quisque diceret, *Ne tu quidem, qui mihi cessurus sit, genuisti*. Inde Romani solis parentibus deferebant Magistratus, vt tolleretur contentio
Plutar. in apophr. Lycurgi.
XXIX. Parentum, & Filiorum, quis eorum esset maior, cum filius prò tribunali sedèret. Quare sæpe numero alicuius honoris candidati, cum in comitia descendendum erat, fictis adoptionibus liberos mentiebantur. *Plerique* (Tacitus) *nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.*
Mendoça de Floreb. Var. l. 5. Probl. 2.
XXX.
Histor. 15 Annal. 2.

Quis autem intra priuatos lares præcedere
XXXI. debeat vel candidatus filius, vel priuatus parens? quæstionem soluit Taurus Athæniensis phylosophus, ad quem cum, visendi gratia venisset Clarissimus vir, Cretæ Prouinciæ Præses, & cum eo simul eiusdem Præsides pater, post mutuam salutationem, allata mox est
apud Aulum Gellium 2. Noctium Atticar. l. 2. c. 2.
XXXII. vna sella, quæ in promptu erat; interim dum aliæ parabantur, inuitauit Taurus patrẽ Præsidis, vt sedèret. Renuit iste, inquiens, sedeat hic potiùs, qui Populi Romani Magistratus est. Absque præiudicio, replicauit Taurus, tu interea sede, vsque dum quærimus vtrum conueniat te nè potius sedère, quia pater es: an filium, quia Magistratus est. Et cum pater accedisset, appositumque esset aliud quoque filio eius sedile, Taurus ità disseruit: In publicis locis, atque muneribus, atque actionibus, cum filiorum, qui in Magistratu sunt potestatibus collata interquiescere paululum, & conniuère patria iura, sententia est. Sed quùm extra Rempublicam in domestica re, atque vita sedeatur, ambuletur, vel in familiari conuiuio discumbatur, tunc inter filium Magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare; naturales, & genuinos exoriri. Et quia sessio nostra priuata actio est, vtere tu pater apud me ijs honoribus prior, quibus domi quoque vestræ te vti priorem decet. Fauet Dauid, à Samuele sacratus in Regem, adhuc subditus patri vel ferebat cibum fratribus quasi famulus, dum bellarent XXXIII.
aduersus Phylistæos, vel in Bethelem sui patris gregem pascebat. Ad rem facit lepida *1. Reg. 17 n. 17.*
illa obiurgatio Siciliæ pro Regis in filium, qui patrem suum quia senio confectum prò nihilo habebat. Bistega erat paterna Domus: superiori parte oblectabatur pater, & hac sola contentus, reliquum patrimonij filio dederat. Ingratus filius quotidie patris inquirens in annos, tædioque habens superstitem genitorem, in infimam ædis detrusit. Cum quereretur parens, sed in cassum, Pro Regi delata querela, filium protinùs vocauit, interrogans, an sciret se sacro signo signare Crucis? tremebundus respondit: scio. Signa te ergo? *In nomine Patris*, dum proferret, eleuauit manum ad frontem, vt de more, *& filij*, dimisit ad pectus: *siste* P. Rex intonuit. Pater non nè in altis habitat? & filius subtùs quiescit? Vade ergo reconciliari patri tuo, ne dedišcas te Crucis signo signare, nisi frustibus signari XXXV.
velis. Lætare fili, Patris iustitia est, sed tua victoria. Patrem enim vincere dedecus est: Victo autem gloria paratur victorialis. *Antiphanes apud Stobæum, serm. 77.*

n. 15. ib. XXXIV.

Cadmum assumens Agaue misera exibat
Patrem suum trementem: gestabat autem ipsum humeris
Confectum senio, & onere premebatur honesto.
Nisi pater esses, dicerem te non rectè sapere.
Parentes honora, & qui genere tibi proximi sunt
Quàm iucunda res est parenti liberos obedire. *Sophocles Pithager. Agathon. apud Stobæum. ib.*

Et ecce obedientia, quæ parentum gratia quarto capite examinanda venit.

C A-

CAPVT QVINTVM.

De Obedientia Parentibus præstanda.

1 *Rex populi pastor.*
2 *Pater natura imperat filijs.*
3 *Mater non gaudet potestate in filios.*
4 *Filij filiæ nostræ in cuius sint potestate?*
5 *Quæ differentia inter subiectionem, & reuerentiam.*
6 *Parentũ duos honoramus, sed vni obedimus.*
7 *Fœminæ incapaces potestatis.*
8 *Fœminarum honor à marito pendet.*
9 *Fœminæ antiquitùs in perpetua tutela.*
10 *Ius patrium Romanorum proprium.*
11 *Dominium consistit etiam in abusu.*
12 *Pater potest vendere filium.*
13 *Mater non potest vendere filium.*
14 *Maria Iudæa, quæ coxit, & comedit filium.* 18.
15 *Cur mater filium distrahere non possit?*
16 *Nil potest præiudicare libertati, seruitutem præter.*
17 *Ius distrahendi liberos odiosum.*
18 *Odia sunt restringenda.*
Nigrum interpretatur per rubrum.
19 *In necessitate omnia iura silent.*
20 *Duarum matrum contentio de comedendo filium.*
21 *Omnium durissimum fame mori.*
22 *Fames etiam, sacra prophanat.*
23 *Megarẽsis offerens filiabus vel vendi, vel fame mori.*
24 *Hebræi præ fame vendentes filium.*
25 *Fame aliquem necare, impium est.*
26 *Filia non potest vendi à patre.*
27 *Pater etiam necessitate filium vendens, sanguinolentus est.*
28 *Pater si solummodo pauper filium vendere potest.*
29 *Pater redimere filium: quali prætio possit?*
30 *Quando pater vendit filium, contractus est innominatus.*
31 *Filius non vocat patrem in ius etiam emancipatus.*
32 *Iam Consul cur non possit torqueri?*
33 *Patrem vincere dedecus est.* 34.
35 *Filius nullum actum ciuilem potest exercere.*
36 *Peculia castrẽse vel quasi politico iure inuẽta.*
37 *Filius tenetur sacra paterna colere.*
38 *Filius impubes inuito patre non cogitur religionem suscipere.*
39 *Plus valet Ecclesiæ vsus, quàm Augustini auctoritas.*
40 *Ius vitæ habet pater in filium.*
41 *Ius patrium non est proprium Romanorum, sed & Gallorum.*
42 *Aegyptij non puniebantur, occidentes filium.*
43 *Deus titulo creationis qua Dominus, omnia potest anichilare.*
44 *Abraham centum annis præcedebat filium tempore sacrificij.*
45 *Isaac quando ad sacrificium pergebat, nesciebat duci Domino iubente.*
46 *Filij sub patre veluti Leones sub curru.*
47 *Filij sapientia est patri obedire.*
48 *Dominica, & patria potestas antiquitus quomodo discreparent.*
49 *Serui solo miraculo resurgunt.*
50 *Filij patre moriente nouum dominium non acquirunt.*
51 *Emancipatio, & manumissio confunduntur.*
52 *Ius patronatus quod dabatur patrono, dabatur, & patri.*
53 *An pater posset filium sine causa occidere?*
54 *Fœminæ exclusæ ab hæreditate apud Romanos.*
55 *Penes Gallos, & Britannos maior natu solus hæres est.*
56 *Apud Lycios fœminæ solæ sunt hæredes.*
57 *Idem Cantabri: & cur?*
Isaac nulla perquisita causa patri se subiecit ad mortem.
58 *Legis.2.ff.ad l.Cor.de Siccar, explicatio.*
59 *Pater qui filium in venatione occiderat, cur damnetur?*
60 *Patria potestas quomodo regiam antecellat?*
61 *Pater prior est quam Rex.*
62 *Pater soli Deo tenetur si filium occidat.*
63 *Patris potestas an correcta?*
64 *Correcta Pa.po. politico potius quàm ciuili iure.*

iure.

65 *Regia lex quid contineret: inducta ad occultandam tyrannidem.*

66 *Dominica, & Pa.po. effigies libertatis Romanæ.*

67 *Paulatim Romani abstulêre libertatem.*

68 *Antoninus Pius cur Dominicam potestatem tolleret?*

69 *Iniuste tollitur Dominica potestas.*

70 *Dominus potest abutire sua.*

71 *Maledicta pietas quæ destruit iustitiam.*

72 *Dominica, & pa.po. Monarchia contrariantur.*

73 *Filium tenetur iudex punire ad libitum patris.*

74 *Imperator patri promittit animo non seruandi promissa.*

75 *Priuatum carcerem nemo habeat.*

76 *Ergasteria in multis vrbibus, vbi filij immorigeri includuntur.*

77 *Amstelodami Domus, vbi clauduntur mulieres inhonestæ.*

78 *Amstelodami aurum facit honestum inhonestum.*

IN vnaquaque ciuilitate ius esse, & amicitiam docuit Phylosophus. Regi sane erga subditos in beneficij supereminentia. Benefacit enim ijs qui sub regno sunt; & bonus cum sit, ipsorum curam habet, non secus atque ouium pastor. Vnde Homerus Agamemno-
I. nem pastorem populorum dixit. Talis est & paterna: tametsi magnitudine beneficiorum præstet. Auctor enim eius est, quod videtur esse maximum, vt videlicet sint filij, eorumque educationis, & institutionis; id quod maioribus quoque attribuitur. Nam & pa-
II. ter filiorum, & maiores nepotum, & Rex à se
Arist. loco cit. rectorum natura Imperium obtinet. Imperium obtinebit pater non mater, si enim pa-
III. trium est, soli adhærebit patri cum de potestate loquimur, quæ cum iure agnationis, & fa-
IV. miliæ coincidit, cuius caput, fons, origo, masculus, & non fæmina. Propterea filij filiarum nostrarum non in nostra sunt potestate, sed in patris eorum. Nec dicas in quarto
l. 195. fæmina de V.S. Decalogi præcepto vnà cum patre inclu-
V. di matrem: *Honora parentes* nam obsequium longe distat à subiectione: naturæ iure, debetur illud; ciuili iure debetur ista. Vnde notanter dixit Dominus: *Honora*
VI. *parentes* non *subditus eris parentibus*. Vtrumque honoramus, vtrumque diligimus, & vtriq; obedimus, cum soli obedimus parenti, si verum, quod duo sint in carne vna. Patri obedimus, quia cum duobus Dominis haud seruire possimus, propter patrem relinquo matrem, quæ ad obsequium non ad Imperium nata est. Fæminas ab omnibus officijs publicis, & ciuilibus si exclusas voluit Politi- VII.
cû regimen; à domesticis seclusit Æconomi- *l. fæminæ de R.I.*
cum: *Mulier esto subdita viro cum dignitatem* VIII.
neque familiam habeas. Mulieres honore mari- *§ Fæminæ Instit. de Adoption. l. mulieres 10. C. de dign.*
torum erigimus genere nobilitamus, forum ex eorum persona statuimus, & domicilia mutamus. Quod si postea deterioris conditionis virum fuerint sortitæ, priori dignitate priuatæ, posterioris mariti sequentur conditionem. Imo si priora respiciamus tempora, non solum sub IX.
potestate mariti, sed propter sexus imbecilli- *In fragm. tit. 2.*
tatem, & rerum forensium ignorantiam in perpetua fuisse tutela, auctor est Vlpianus. Inde Iustinianus Imperator. *Ius autem potestatis quod in liberos habemus, proprium est ci-* X.
uium Romanorum: nullæ enim sunt gentes in *de Patria pot. §. 2. hoc ius. Instit. 1.*
Mundo, quæ talem in liberos habeant potestatem, qualem nos habemus. Est autem Patria pote- XI.
stas *Dominium quod habet Genitor in vitam ge-* *l. 10 ro mandata C. Mandati l. sed etsi §. consulnit ff. de petit. hared.*
niturumque bona, sed reuocabile. Dominium dicitur quod non in rei suæ tantum vsu, sed & abusu consistit. Vsum igitur, & liberorum abusum patri des, vt ex dicendis patebit.

In Filiorum personam primus patriæ potestatis effectus est quod pater fame laborans possit filium oppignorare, vendere, redimendi reseruata cautione, oblato iusto prætio, XII.
vel æquè bono mancipio. Imperator Con- *l. 2. C. de Patrib. qui fil. distrax.*
stantinus A. Prouincialibus ita rescribit, *Si quis propter nimiam paupertatem, egestatemque victus causa filium filiamue sanguinolentus vendiderit, venditione in hoc tantummodo casu valente, emptor obtinendi eius seruitij habeat facultatem: liceat autem ipsi, qui vendidit, vel qui alienatus est, aut cuilibet alij ad ingenuitatem eum propriam repetere: modo si aut prætium offerat, quod potest valere, aut mancipium prò huiusmodi*

iusmodi præstet. Libet huius edicti ponderare
XIII. verba. *Si quis*. Pater ergo vel mater? nam
L. 1. ff. de V.S. verbum *si quis* tam masculos, quàm fœminas
complectitur. Egestatis ratio, quæ Imperatorem & nolentem coegit, vt filios distrahere
patri daret; non minus vrget in matre; vt no-
XIV. tum fecit Maria illa Eleazari filia de vico Ve-
tezobra, quum vi animi ac necessitate impulsa,
contra naturam est excitata: *Raptoque filio,
quem lactentem habebat, miserum te, ait, infans in
Bello, & fame, & seditione cui te seruauero? apud
Romanos etiam si vixeris, seruiturus es: fames
autem præuenit seruitutem his verò seditiosis sæ-
uiores sunt. Esto igitur mihi cibus, & seditiosis
furia, & humanæ vitæ fabula, quæ sola deest ca-
lamitatibus Iudæorum. Et hoc simul dicens, occi-
dit filium, coctumque medium comedit: adopertum
Flau. Ioseph. de Bello Iud. 7. c. 8. verò reliquum seruauit. Ecce autem aderant se-
ditiosi, & contaminatissimi nidoris odore capti,
mortem ei statim, nisi quod parasset ostenderet, mi-
nabantur. Illa verò bonam partem se reseruasse
respondens, aperit filij reliquias. Illos autem con-
festim horror cæpit, atque dementia, visuque ipso
diriguerunt. At mulier: & hic, inquit, est verè fi-
lius, & facinus meum: comedite: nam & ego co-
medi. Nolo vt sitis, aut fœmina molliores, aut
matre misericordiores. Quod si vos pietatem
colitis, & mea sacrificia repudiatis, ego qui-
dem comedi, reliquum eius me manebit*. Cæ-
XV. terùm matri fame laborante distrahendi fi-
lios ius non competere probabilius est. A-
De Patria Pot. §. 2. n. 15. cuta ratio videtur Harprechtho quia cum
matris transactione nullum præiudicium, fi-
liorum inferatur libertati; signum, nullo iu-
XVI. re gaudere matrem: cui non subscribo, quia
L. transactione 26 C. de transact. nec pater filium posset distrahere, cum nec ip-
se per transactionem, liberorum possit præiu-
L. Libertas de R.I. dicare libertati. Libertas rerum omnium fa-
uorabilior, sola seruitutis veritate concuti-
XVII. tur. Ius liberos distrahendi ciuile est, & si non
pœnale, odiosum certe: vnde restringendum
C. odia de R.I. in 6. non ampliandum. Lex citata sub titulo. *De
Patribus* qui filios suos distraxerunt, concipi-
XVIII. tur; non ergo ad matres extendenda. Ni-
L. 16. Imper. ff. de in diem addict. grum interpretamur per rubrum. Patrem vo-
cat rubrum, igitur in nigro haud possumus in-
serere matrem, quæ potestatis incapax [a] cuius
a §. fœm. de adopt. intuitu, datur ius liberos distrahendi. Mulie-
ris factum coquentis filium iniuriam potius
quàm ius existimo, vt potè cum in illa *plus ira-
cundia quàm fames* succenderet, testatur Fla-
uius: Quapropter vel nimis, vel nihil probat
historia. Reaccedamus ad verba legis. *Pro-
pter nimiam paupertatem, egestatemque victus
causa*. Huius iuris non est obscura ratio: si XIX.
enim inter arma iura silent ciuilia, ita in horri-
bili egestate, qua aduersus naturam natura pu-
gnat, naturalia quiescunt iura. Quod si Clau-
dianus de paupere amante canendo lusit

Paupertas me sæua domat, dirusque Cupido Epigram. de paupere amante.
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

Seriò vertam

Non toleranda fames, sed tolerandus amor.

Rege Syriæ obsidente Samariam, extrema fa- XX.
me laborabat ciuitas. Duæ conuenere ma-
tres. Da filium tuum dixit vna, vt comeda-
mus eum hodie, & filium meum comedamus
cras. Coxerunt filium, & comederunt, licet Reg 4. c. 6 n. 28.
crastina die filium absconderet altera. Huic
teterrimæ, & miserrimæ morti quis resistet?

Dura quidem miseris mors est mortalibus om- XXI. Homer. Odyss.
nis.
*At perijsse fame, res vna miserrima longe
est.*
*Triste genus lethi miseris mortalibus omne
est.* Pet. Rois Maur. decis Lusitan 3. n. 263.
Tristius esurie extingui, atque occumbere fato.

Nimis accerbum famis est Bellum, quod sa-
cra etiam iura prophanat. Patrimonium Dei
extra hominum commertium, in sanctuario XXII.
ipso tutum non est, & iure subripitur. Iure §. Sacra. de Rerum Diu. Tit. 1. Instit. 2 L. Sancimus, §. prædia, C. de SS. Eccles.
igitur vendet filium parens, quem si non ven-
dat, vtrumque interire, necesse. Megarensis
quidam legitur, filiabus suis optionem obtu-
lit: Vellent ne vendi, an domi fame perire?

Verum ò improbæ puellæ miseri patris. XXIII. apud Aristoph. in Acharne. Megar.
*Ascendite ad cibum, si quid inueneritis ali-
cubi,*
Audite sane, conuertite ad nos ventrem,
Vtrum vendi mauultis, an esurire male.

Puel. *Vendi, vendi.*

Quis non responderet vendi, ne fame periret?
Vendiderant Judæi liberos suos, ne famis ca-
derent clade, iterumque vendere consulebant
Nehemiæ temporibus: *Et erant qui dicerent:
Filij nostri, & filiæ nostræ multa sunt nimis. Ac-* XXIV. Nehem c. 5. n. 2.
*cipiamus pro pretio eorum frumentum, & come-
damus, & viuamus*. Fame coacti filios suos
ditioribus vendere volebant: subiungit. Fa-
mes quantum possit, ex eo videas quod &

prò

XXV. prò capitali crimine reos fame necare impium
Antiquitas duceret: quo nomine in vinculis
coniectis, vt morerentur, cibi aliquantulum
apponebatur, vt sic aliquo modo expiaren-
Celius Rhodig. lib. 26. c. 1 tur. *Filium Filiamue.* Filium concederē, Filiā
non darem. Filiam enim haud crederem ven-
XXVI. ditam, sed pudicitiam filiæ. Infęlix filiæ li-
bertas, quæ ancilla cadit, ne fame pereat; pro-
stituitur vt surgat libera. O quàm merito in-
dignum vocauit parentem, qui liberam ven-
diderat inops.

Ouidius lib. 8. Metam. circa finem.

Iamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implicataque vigebat
Flamma gulæ. Tandemdemisso in viscera censu,
Filia restabat non illo digna parente,
Hanc quoque vendit inops.

Nouum forsam? filiarum lenones parentes,
famis prætextu lupanario pudicitiam expone-
re, quæ iure libari creditur, vt pote à Domi-
no vendita.

Sanguinolentus vendiderit. Si fame vrgen-
XXVII. te, iure vendit, cur vt sanguinolentus diffa-
matur parens? qualicumque vendat titulo
Instit. 4. tit. de l. Aquil. sanguinolentus est, qui liberum hominem
mutat in pecudem: talis est seruus.

Venditione in hoc tantummodo casu valen-
XXVIII *te.* Potius enim paupertas quam pater fi-
lium vendere creditur. *Emptor obtinendi*
eius seruitij habeat facultatem. Nota verba
obtinendi, facultatem, quæ Dominica pote-
state longe sunt inferiora: vt ex sequentibus
patet. *Licet* enim *ipsi, qui vendidit, vel qui*
alienatus est, aut cuilibet alij (& tamen rei vin-
L. in rem actio C. de rei vendic. dicatio soli Domino competit) *ad ingenuita-*
tem eum propriam repetere; modo si aut pretium
offerat, aut æquale mancipium, ita exigeret
æquitas, etsi absolute, non maius, non minus,
nec æquale nominet lex: *aut mancipium prò*
XXIX. *eiusmodi præstet*, etiam si deterius, satis ho-
noris tantum habuisse, quod liberum homi-
nem, filium familias, à patre venditum posse-
derit. Non ergo venditus sed oppignoratus?
Non venditus, quia non vindicaretur à pa-
tre, nam vindicatio dominium arguit, quod
tamen venditione extinguitur. Sed vindi-
catur *More Quiritum.* Igitur oppignoratus?

non. Quia eo nequiret vti possessor, sed
vtendo furtum faceret. Quid ergo si non l. 1. ff. de rei vind.
venditio, non pignus? ignorare fateor: Con- C. de pignor.
tractum dicas innominatum. XXX.

Secundus paternæ potestatis effectus est:
filio familias patrem in ius vocare, nisi impe- XXXI.
trata venia non licere. Quod & in emancipa- l. 4. quæq. ff. de in ius vocand. l. final. C. eod.
tum vrget, quia licet patria sit soluta potestas,
adhuc tamen præcedentis potestatis durant
reliquiæ. Sic decurio eo quia priùs vel con-
sul alicuius fuerit ciuitatis, ob vestigia digni-
tatis præcedentis torqueri nequit. Verius ta- XXXII.
men huiusmodi priuilegium paternę reueren-
tiæ, & non potestati tribuerem, cum & matri
in filios non habenti potestatem compe-
tat. ib.

3 Effectus affinis primo inter filium, & pa-
rentem quamlibet litē prohibet. Sed superua- XXXIII. l. lis nulla ff. de iud.
caneus mihi videtur: qualis enim lis, vbi quę-
libet denegatur actio? iam interdictum filio
patrē in ius vocare, ad quid inter illos litem
prohibère? Pittacus filium admonens cum XXXIV.
patre in iudicio nō contendere, tali vtebatur
dilemate. Si de patre iniquiora dixeris, dam-
naberis: sin æquiora vel ob istud damnari di- Stobæus ser. 77.
gnus es. Patrem vincere dedecus est: cuius
gloria plus in Imperio, quàm in victoria.

4 Effectus paternæ potestatis omnem ci-
uilem actum exercere sine patris consensu fi- XXXV.
lio negat: putà in iudicio stare: contrahere:
testari: exceptis peculijs Castrensi vel quasi; XXXVI
politico potius quàm ciuili iure permissis: vt
eorum illecebris alliciantur homines ad le-
ges, & arma, quæ vti duo fulcra, ne ruat, su-
stinent Orbem.

5 Effectus inter reliquos qui penès Ro- XXXVII
manos erant, est Paterna retinere sacra, quæ
Ouidius iura sacrata vocat.

Dij precor, & pietas, sacrataque iura parentum, lib. 10. Metam.
Hæc prohibere nefas, scelerique resistite nostro.

Quam loquendi formulā ex 12. *Tab. leg.* pro-
manasse, eruditè probat Harprecthus, ver- tit. de patria pot.
ba hæc erant. *Sacra priuata perpetua manento.*
Quod explicat Cicero *de Sacris autem, hæc sit* lib. 2. de legib.
vna sententia, vt conseruentur, & deinceps fa-
milijs prodantur: & vt in lege posui, perpetua
sint sacra. Hoc posito, hæc iura, Pontificum au-
ctoritate, consecuta sunt, vt, ne morte patris fa-
milias

milias sacrorum memoria occideret, ijs essent ea
adiuncta, ad quos eiusdem morte pecunia ve-
nerint. Hoc ius quod in sacrorum religione,
XXXVIII. & cineribus teneantur filij obedire paternis,
adhuc perseuerare creditur vsque dum saltem
ad pubertatem filij peruenerint; cum intra
decimum quartum annum masculi, decimum
secundum feminæ parentibus inuitis, catho-
licos etiam penès, Iudæorum liberi, baptismi
XXXIX. vnda renasci haud possint. Ita Romanæ Ec-
clesiæ consuetudo, quæ plus valet, quàm
Hieronymi, vel Augustini auctoritas; Prin-
cipumque vsus, qui peritissimus iuris est cen-
sor, sub quorum protectione viuit Iudais-
mus.

6 Patriæ potestatis effectus est ius vitæ, &
XL. necis, quo in filium gaudet parens. Nec Ci-
uium Romanorum proprium, vt docuit Iu-
XLI. stinianus Imperator. Nam & Galli in libe- *Ins. de pa-*
ros, & vxores æquè vt in seruos ius vitæ, & *tria potest.*
necis habuère. Parentes in Ægypto, qui fi- *Cæsar. l. 6. de Bello Gall.*
XLII. lios neci dedissent, morte non mulctabantur,
sed triduum integrum, ac trinoctium se se affli-
ctare cogebantur ad defuncti cadauer. Quan-
do iniunctum crederetur, eum vita exui, qui
vitæ fuisset auctor. Sic reliqua Latinorum,
Iudæorum, Græcorum monumenta testantur
Hebræos, Celtas, Persas, aliasque barbaras
etiam nationes, vitæ & necis vsus esse pote-
de Republ. state: vt post Aristotelem docuit Bodinus.
Abrahami historia vnigenitum immolari vo-
lentis, arguit filium vsque ad necis, & vitæ
potestatem lege naturæ subiectum. Quod
totius Orbis conditor vnigeniti victimam ab
Abrahamo peteret, non considero; quia
Deus non vti legislator, sed creationis iure
XLIII. quà Dominus, quo titulo, vt cuncta ex nihi-
lo condidit, ad nihilum etiam reducere iure
potest, vniuersalis est Dominus bonorum,
corporum, animarumque nostrarum, & quas
vult vocat, quas non vult indurat. Quod dif-
ficilè video, est: Abrahamo centenario
maiori, filium Isaacum, humilem paruis-
se. Cum venissent *ad locum, quem ostenderat*
Genes. 22 *ei Deus, in quo ædificauit altare, & desuper li-*
gna composuit: cumque alligasset Isaac filium
suum, posuit eum in altari super struem ligno-
XLIV. *rum*. Quis posuit? Abraham centum, & tri-
ginta annis maior, Quem posuit? robustum
iuuenem, qui humeris ipse suis, & per arduum
excelsi montis ascensum ad vsum holocausti
ligna portauit, quibus antea onerauerat pa-
ter iumentum, victimam crematurus. Isaac
triginta annorum validissimus iuuenis, qui nō
Poetarum fabulis, sed veritatis camænis, vera
Iphigenia cecinit.

Et hocce corpus prò salute Patriæ
Proque vniuersa Græcia trado volens
Vt immolatum hinc addicatas Numinis
Ducatis aras; quandò diuum Oracula
Ita canunt.

Sed vnde sciebat Isaac tentatum à Domi- LXV.
no in montem pergere patrem? Isaaco nulla
legitur facta reuelatio. Imo in itinere suspi-
catus forsam, vel mirabundus quod absque
victima ad sacrificium pergerent: dixit Patri
suo: *Pater mi. At ille respondit: Quid fili? ecce,*
inquit, ignis, & ligna, vbi est victima holocau-
sti? dixit autem Abraham: Deus prouidebit sibi
victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo *Genes. 22 n. 7.*
pariter, & venerunt ad locum. Vbi, quis alli-
gauit? Pater. Nec restitit Filius? *O religio-*
sam animam (inquit Chrysostom) *fortem* *Hom. 48.*
mentem, ò ingens robur animi, ò rationem, om-
nem humanæ naturæ affectum vincentem. Vtrū
admirer iustius, fortem ne Spiritum Patriarchæ,
an tam constantem pueri obedientiam: quod neq;
reluctatus est, nec factum ægre tulit, sed cessit,
& obtemperauit ijs; quæ à patre fiebant; & si-
cut agnus, cum silentio super altare decubuit, ex-
pectans Patris dexteram. Quæ à patre fiebant,
obseruabat, Domini ignorans decretum. Pa-
tris expectabat dexteram, non Angeli vocem,
cum sola obedientia illum alligasset. In alta-
ri obedientia certabat, & parentum obsequiū
obedientiam Deo vincere conabatur. Et for-
sam vicit. Deo Abraham, cui resistere ne-
quibat: Homini obediuit Isaac, cui poterat nō
obedire: si tamen violentia illa, quæ in om-
nia potest in omnibus, in filio valet in pa-
trem. Sub hoc enim iugo, quod tamen læue, XLVI.
& suaue, pecudes, & agni fiunt ferocissimi ip- *Laurent. apud*
si Leones, qui Iunonis in templo humiles *Pierium Valerian. lib. 1.*
Dianæ currum trahebant.

Adiunxère feras, quod quamuis effera pro-
les
Officijs debet molliri victa parentum.

Zenonis scholam longo iam tempore fre- XLVII.
quentauerat Adolescens Eretricus, Domum
reuersus, interrogatusque à patre quid didicis-
set,

ſet, *dicam poſtea* reſpondit. Iniurioſum cum
Aelianus de Var. hiſt. lib. 9. crederetur reſponſum, & vapularetà patre;
patienter, & modeſte ferens, inter verbera re-
plicauit. *Hoc ipſum didici, iram patris mode-
rate ferre.*

Dices ; ſi ſic eſt, coincidet cum Dominica,
XLVIII. patria poteſtas? antiquitus ſolum diſcrepaſſe
credo, quia ſeruus iure ciuili mortuus non
l. quod attinet. de R. I. poteſt ad libertatem proclamare: cum à pri-
uatione ad habitum non detur regreſſus. Et
XLIX. quemadmodum mortui ſolo reſurgunt mira-
culo; ita ſerui ſola manumiſſione, quæ iuris
eſt miraculum, ad vitam libertatis reſurgere
poſſunt. Filius verò cum libertate ſit tantum
priuatus, & non negatus, ad ſeruorum diffe-
rentiam, qui non ſolum priuationem, quæ in
ſubiecto (dicunt Philoſophi) potentiam præ-
ſupponit, ſed negationem, non indiget iuris
L. miraculo, ſed ſola emancipatione, eorum
dominium, quod etiam viuo patre, habebat,
ſed obtenebratum, detegitur. Inde morien-
te patre, non dicuntur nouum ius acquirere,
Inſtit. 2. tit. de hered. qual. & differ. ſed vetus continuare. Non excipio hic pecu-
lium caſtrenſe, vel quaſi; cum in iſtis habea-
tur, vt familiarum princeps. In reliquis
idem ius erat patris in filium: ac Domini in
LI. ſeruum. Signum *Emancipationis*, & *Manu-
tit. Quib. mod. ius pa. po. ſoluitur Inſtit. 1. miſſionis* vocabula à Triboniano confundi.
Manumiſſo, ſiue Emancipato filio, idem Pa-
tronatus ius, quod in libertum competebat
LII. Patrono, in filium dabatur, & Patri. Quapro-
Inſtit. 1. tit. de legit. Par. tutela. pter nulla alia ſupereſt differẽtia inter patrem,
& Dominum, præter ſupracitatam, licet Io:
Harprechtus velit à Domino diſtinctum pa-
tit. de patria po. §. hus autē 1 n. 4. trem, quia ſerui à Dominis quandocunque,
& quacunque de cauſa poſſent interfici: libe-
ri autem à patribus non niſi cauſa, aut cum
LIII. propinquorum conſilio, aut per ſe cognita.
Forſan vt quemadmodum haud patri liceret
ſine cauſa filium exhæredare, nec liceat ſine
cauſa occidere. Hoc non obſtat, ſi patri de-
mus facultatem etiam ſine cauſa liberos occi-
dendi. Nam in patre ab hereditate ad vitam
LIV. fallit argumentum. Penes Romanos duode-
cim etiam tabularum legibus, fœminæ non in-
cludebantur in hæreditate; ergo liceret (ita
concluderent aduerſarij) ſine cauſa, patri fi-
liam occidere. Fallit illatio ex eorum ſenten-
tia; non igitur arguamus ab hæreditate ad vi-
LV. tam. Penes Gallos, penès Britannicos ſolus

natu maior eſt hæres, reliqui exhæredan-
tur; ergò occiduntur. Per vos non currit,
ad rem igitur minime eſt hæreditatis paritas.
Lycij filias non filios hæredes nuncupant. LVI.
Cantabri maribus omiſſis, filias ex aſſe inſti- *Alex. lib. 6 cap. 10.*
tuunt. Forſam vt ſecuriorem facerent pudi- *Stobæus ſerm. 42.*
citiam, vt alibi dicemus. Erat ergo patribus *Herod. l. 4.*
poteſtas etiam ſine cauſa interficiendi libe- LVII.
ros, vt in Iſaaco, qui nulla perquiſita cauſa,
patris ſe ſubmiſit Imperio. Nec obſtat Vl- *l. 2. ff. l. Cornel.*
pianus dum ſcribit *inauditum* filium à patre *de Sicar. & venef.*
occidi non poſſe, ſed accuſandum apud pro- LVIII.
uinciæ præſidem To inauditum, idem eſt ac *loc. cit.*
ſuppoſitum filium vt gloſſat Bartolus, quem
occidere minime poteſt, cum vti filium non
agnoſcat.

Cæterum an adhuc duret tanta poteſtas;
dubia eſt quæſtio. Imperator Hadrianus pa- LIX.
trem damnat, *qui filium ſuum in venatione ne-* *l. diuus §. ff. ad l. Pomp. de Parricid.*
*cauerat, quia nouercam adulterabat: quod latronis
magis, quàm patris iure eum interfecit. Nam
patria poteſtas in pietate debet, non atrocitate con-
ſiſtere.* Aurea ſunt illa verba: *quod latronis ma-
gis, quàm patris iure eum interfecit.* Cur in ve-
natione clam occidiſti, quem in paternæ do-
mus aula, in tuo tribunali, Principe coram, iu-
re patrio necare poteras? Clã occidiſti, vt te-
nebræ patrocinarentur timorem tuum: bene
agens non odit lucem: tu latebras quæſiſti
quia rapinam arbitratus es Principi eſſe æqua-
lem. Patria poteſtas, quæ in pietate non in
atrocitate conſiſtere debet, Regiæ ſimilis eſt, LX.
& pluſquàm Regia; gradus enim ita natura
paulatim monſtrauit. Homo erat, nec erat
Pater, vel Princeps, deficientibus, quibus im-
peraret. Homo fuit, venit Pater, ſubleuatus LXI.
tandem in regem, dominatus eſt piſcibus ma-
ris, & volatilibus Cæli, & vniuerſis animan-
tibus, quę mouentur ſuper terram. Nec Æter-
na intonuit Sapientia *Dominamini piſcibus ma-
ris, &c.* quod regium eſt: niſi poſt primum
decretum: *creſcite, & multiplicamini*, quod
patrium eſt. Et quemadmodum Regi in ty- *Geneſ. 1. n. 2.*
rannum etiam vertenti, nemo reſiſtere iure
poteſt; cum cauſa regiæ poteſtatis è Cęlo pe-
tita ſit, & ſoli Deo debeat innocentiam; ita
pater etiam abſque cauſa filium ſuum interfi-
ciens, ſoli Deo debet innocentiam, nec aliter LXII.
quàm paſtor ſi propriam occidat pecudem,
villicationis ſuæ rationem reddere tenetur.

Hoc

Hoc sensu credo in parentum manu antiqui-
tùs fuisse vitæ vtriusque potestatem. Quam
correctam à Romanis Cæsaribus volunt: reli-
LXIII. *l. vltim. C. de emend. Propin.* cta tantummodo patri decenti potestate immo-
rigeros, aleatores, scortatores coercẽdi filios.
At si legitima, cur correcta? tot seculis incon-
cussa permansit, modo Romani illi, qui à reli-
quis nationibus Iudæorum, Ægyptiorum,
Græcorum, Persarum, iura sunt mutuati, re-
calcitrantes in primos, alios sollicitant, vt pa-
LXIV. trum sacrata iura profanent? Dicite vos po-
litico potius quàm ciuili iure facultatem vitæ
necis languere antiquatam, pietatis prætex-
tu. Exemplo potestatis Dominicæ, quæ re-
ligionis prætextu ab Imperatoribus sublata,
cum præ oculis haberent antiquæ libertatis
spem eradicare. Romani enim postquam ex-
tincto Pompeio, solus Cæsar victor superui-
xit in Vrbe; populo iam oppresso, omnique
libertatis recuperandæ spe sublata, cum *mili-
tem donis, populum annona, cunctos dulcedine
otij pellexit: insurgere paulatim munia Senatus,
Magistratuum, legum in se trahere, nullo aduer-
sante cum ferocissimi per acies, aut proscriptione
cecidissent; cæteri nobilium, quanto quis seruitio
promptior, opibus, & honoribus extollerentur: ac
nouis ex rebus aucti tuta, & præsentia, quàm
vetera, & periculosa mallent;* ab Aristocratia
Tacit. Anal. 1. ad Monarchiam fecere transitum, legem fe-
LXV. rendo, *Regiam* dictam; quia in ipsa de trans-
ferendo omne populicũ ius ageretur in vnum
tamquam in Regem, vt vim quam patieban-
tur, occultarent: & quod retinere nequiue-
rant, donarent. Duo restabant, quæ antiquę
LXVI. Reipublicæ adhuc tenebant effigiem: Domi-
nica, & Patria potestas, quarum titulo Domi-
nus, & Pater, ius sibi dicentes de seruo, & fi-
Instit. 2. tit. de his qui sunt sui vel alien. tit. 2. de Iur. nat. Gent. & ciuili. Instit. 1. lio nulli rationem reddebant. Displicebat Im-
peratoribus, qui paulatim libertatem era-
dicauerant cum populus enim vnà con-
ueniret à Patritijs minime seclusa plebe,
ad legem condendam; postea plebs seiun-
ctis patritijs, duæ factæ sunt iuris scripti spe-
LXVII. ties, Lex, & Plebiscitum. Segregatis postea
Senatoribus, & paulatim restringendo regi-
men, nata est tertia iuris species, Senatus Cõ-
sultum; quod tandem in Monarchiam cecidit,
penès vnum reposita Imperij mole: *Quod
Principi placet, legis habet vigorẽ*, sed cũ adhuc
in patre, & Domino radices ageret Republi-

ca, Antoninus Pius Imperator Dominicam LXVIII.
potestatem antiquare cogitauit. *Dominorum
quidem potestatem in seruos suos illibatam esse
oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahi,
sed Dominorum interest, nè auxilium contra sæ-
uitiam, vel famem, vel intolerabilem iniuriam
denegetur ijs, qui iuste deprecantur. Ideoque co-
gnosce de querelis eorum, qui ex familia Iulij Sa-
bini ad statuam confugerunt. Etsi vel durius ha-
bitos quàm æquum, vel infami iniuria affectos
esse cognoueris: venire iubes, ita vt in potestatem
Domini non reuertantur.* *§. 2. sed hoc tẽpore. tit. de his qui sunt sui vel alien. iur. Inst. 1.* Correctionis ratio LXIX.
modo Pietas, modo ipsorum Dominorum
vtilitas ab Antonino innuitur: vtraque tamen
facile corruit. Si dominorum potestatem in
seruos suos illibatam esse oportet, nec cuiquã
hominum ius suum detrahi, cur Dominis po-
testas, quæ tot seculis, & nationibus illibata
permansit, detrahitur? Quia dominorum in-
terest (respondet Antoninus Pius) nè auxiliũ *Alfons. lib. 6.*
implorantibus denegetur contra dominorum
sæuitiam: interest enim nè quis re sua male
vtatur, adiungit Iustinianus Imperator. Sed
cuius est interesse? Imperatoris, vel Domini? LXX.
si Domini, vult abuti tamquam re sua, cuius *l. in re mandata C. mandati. l. sed esti §. cõsuluit. ff de petit. hered.*
vsus, & abusus nemini denegatur. Quando
Dominus bonis suis abutitur, aleis ludendo,
luxuriosè viuendo, resistit Imperator? non.
Quare ergo resistere prætendit in casu serui
prætextu quod Domini intersit? Quod si ad LXXI.
pietatem recurras; maledicta pietas est, quæ
iustitiã destruit. Fateare veritatem Iustinia-
ne, cuius intersit? *Reipublicæ interest*, iam LXXII.
expirauit Respublica, quæ fuit, non est: *Impe-
ratoris* dicas. Imperatoris interest, talem Do-
minorum supprimere potestatem, nè pristinæ
libertatis refricetur memoria. Idem dicas de
patria potestate, quæ vim faciens Monarchię,
pietatis tollitur prætextu ab Hadriano Impe-
ratore. Poterit Pater (clamat Alexander Im- *l. 5. ff ad l. Pomp. de Parr.*
perator) inobedientem filium publico carceri
tradere, & iudici puniendum offerre, qui pœ- LXXIII.
nam imponet, quam pater perscribet. Oh *l. si filius C. de pa. po.*
Alexander? grandem potestatem patri tri-
buis. vide quæso quid agas? superiorem iudi-
ci constituis patrem; si patri obtemperauerit
iudex, erit error peior priori? Et si iudex ad
patris libitum tenetur pœnam imponere, ad
quid grauare iudicem, & patrem, vt ad illum
ascendat iste? Quiesce (respondet Imperato-

S res

LXXIV. res Diuus Seuerus, & Antoninus) promitti-
l. 13. milites §. vlt. ff. de re milit. mus patri facturos ità, sed obseruaturos nequaquam: defectionis semper erit prætextus. Sic Diuus Pius desertorem, qui à patre suo fuerat oblatus, in deteriorem militiam dari iussit. *Ne videatur* (inquit) *pater ad supplicium obtulisse*: Priuatum carcerem habere nul-
ibid. LXXV. li concedimus, & læsæ maiestatis reos volumus etiam parentes, qui intra priuatos lares, suos incluserint filios. Vnum regnum, vnus
l. 1. C. de priuat. carcer. Rex, vnum tribunal reliquos declarat hostes, qui vt imperent, diuidunt. Vnde quibusdam in locis extructa ergastula quædam, quæ non carcer, non domus, sed quid medium, captos pueros vsque dum cor-
LXXVI. rigantur: ieiunijs, laboribus, vigilijs, verberibus ad meliorem instruunt frugem: vt in omnibus fere Hollandiæ, & Germaniæ vrbibus, Bremæ, Lubecæ, Hamburgi, Amstelodami, vbi & netoriam Domum ego vidi, intra quam inclusæ mulieres illæ,
LXXVII quæ vel meretriciatum, vel lænocinium exercere inuentæ sunt. Ibi tamquam puellæ sub magistra, quæ ex Cathedra docet, sub incumbentes oneri, proprijs manibus cibum lucrātur. Alta voce aliquando insonat Magistra, idiomate suo; *qui non laborat, non manducat*. LXXVIII.
Debiles tamen, & pauperes tantùm inclusas vidi: auri sacra fame, & ibi vti honestas matronas, pellices, & scorta decorante. Filij obedite præpositis vestris etiam discolis. Quicumque patrem timet, ac reueretur (aiebat Timocles apud Stobæum) Hic in bonum *serm. 77.* LXXIX.
ciuem euadet proculdubio, & hostibus incomodàre poterit. Parentum iura non negligatis: si enim patris non tamen Dei est abbreuiata manus. Prosequitur Deus piacula parentum. Iuppiter inspicit illos (Orphæus) *Eurip. in*
qui colunt iura parentum; & qui negligunt *Alcmæone ib.*
præ animi impudentia. Ac illis quidem benignus, & mitis bona largitur: His verò infensus indignatur per furias. Sunt enim in terra vehementes parentum furiæ. Furiarum nomine vel animi agitationem dicas, vt in Lothario, qui cruciatus synderesi purpuram mutauit in tunicam, pauore potiùs quàm pietate. Vel pœnas intelligas, quæ atrocissimæ, nequaquam tamen parricidarum condignæ sceleri. En quomodo gradatim in scæna est parricidium. Cuius quid nominis in sequenti percurram capite.

CAPVT SEXTVM.

De Nomine Parricidij.

1 *Parricidij nomine omne homicidium intelligitur.*
2 *Parricidium à cæde patris dicitur.7.*
3 *Homo sacer quis esset apud Rom.*
4 *Occisores Cæsaris parricidæ dicuntur.*
5 *Curia clausa vbi occisus est Cæsar.*
6 *Idus Martias cur parricidium dicatur?*
8 *Parricida. 1. parenticida.*
9 *Parricidium à cæde patris.*
10 *Neronis impietas cum matris cadauer inspiceret.*
11 *Artaxerses centum, & quindecim filios habuit.*
12 *Quinquaginta filij conspirant in patrem.*
13 *Darius cum nouerca frui non posset, tentat occidere patrem.*
14 *Parricida non est credendus filius.*
15 *Parricida qui dicantur?*
16 *Pœna est mensura delicti.*
17 *Qui debeant puniri parricidij pœna?*
18 *Occidens matrem punitur pœna parricidij.*
Parentum nomine significatur pater, & mater.
19 *Selimus Turcarum Imper. patrem cur occiderit?*
20 *Amurathes occidit fratrem: & cur?*

PLures esse res, quàm vocabula studiosos non latet. Parricidij nomen, quod omne homicidium complectebatur antiquitùs, restringitur modo in eos, qui nepharias pa-
renti intulère manus. Romulus cum in par- *cit. ff. ad l. Pomp. de Parric.*
ricidas nullam excogitasset pœnam homici-
dium

dium omne vocauit parricidium: illud quia crederet nefarium, & impium, hoc impossibile. *Si quis liberum hominem morti sciens luit: parricida esto*. Singulare est (subiungit Plut.) quod qui pœnam in eos, qui parentes necauerunt, nullam sanxierit, *quoduis homicidium, parricidij designauerit nomine*. Etymologia deducta non tam à patre, quàm à pari quasi cædisset parem.

Plutar. in Rom.

II.

Lex Romanis erat, Festo teste, & inter Tribunitias prima erat, quod si quis *sacrum hominem* (idest capitali damnatum supplicio) occideret, parricida non esset. Hic parricidæ nomen, *non vtique is, qui parentem occidisset, dicebatur; sed qui qualemcumque hominem. Id autem fuisse indicat lex Numæ Pompilij Regis his composita verbis, si quis hominem dolo sciens morti luit, parricida esto*. Quapropter Parricidij Quæstores appellabantur, qui solebant creari causa rerum capitalium quærendarum.

III.

Festus.

IV. Cæsar cum patriæ pater appellaretur, eius occisores vti parentis patriæ percussores, parricidæ sunt appellati, illaque nex parricidium, alias publicum parricidium. *Erupit deinde eorum* (Iulio Cæsari alloquitur Valer. Max.) *parricidium, qui dum te hominum numero subtrahere volunt, Deorum consilio adiecerunt*. Sic cum Caium Cassium obiurgat. *Diuus Iulius sancta proles eius se nobis offert: quem C. Cassius (numquam sine præfatione publici parricidij nominandus, cum &c.* Idem de Marco Bruto *M. Brutus suarum prius virtutum, quàm patriæ parentis parricida &c.* Curiam ipsam in qua Cesar vulneratus occubuit, obstrui placuit: Idusque Martias parricidium nominari; ac nè vmquam eo die Senatus haberetur. Apud igitur priscos parricidium dicebatur, quoties homo hominem occidisset, hoc est par parem; eo videlicet seculo, quo crudelitas erat occidisse bouem, aut gallum gallinaceum. Sed postquam hominum crescente malitia tanti faciebant hominem, ac brutum occidere, parricidij vox ad summæ impietatis significationem deflexa est: & parricidij restricto vocabulo ad patris interfectorem, multi volunt parricidam per syncopem dici, quasi *parenticidam*. Vel Parricidium, *Patricidium* dicas, à patre, & cæde. Inter exempla, absque lacrymis legere haud possum, Neronis illud, qui matre perempta, procurrens nudam est con-

Lib. 1. c. 6

cap. 3. & lib. 1. c. 1. §. 3.

lib. 6. c. 4. §. 5. & c. 8. § 4.

V.

VI. Sueton. in Iulio. c. 78.

VII.

VIII.

IX.

X.

templatus, nec verbo temperauit flagitiosiore. *Nesciui* (inquit) *mihi esse matrem adeo venustam*. Inter maiora etiam illud Artaxersis Persarum Regis credo maximum. Ex pellicibus centum, & quindecim illi erant filij, tres tantum legitimi Ariarates, Ochus, Darius, quem non Persarum more, sed paterna indulgentia adhuc viuens Regem fecit. Nouæ pietati noua se obiecit impietas. Patrem filius occidere cogitat. Quinquaginta fratribus cōmunicato consilio, nullus resistit. Fratres verò concordes, in patris nece haud sunt discordes. Amor nequit duos colligare in carnem vnā: modo odium quinquaginta facit vnum. Causa parricidij, parricidio fuit ipso scelestior. In Aspasiam nouercam Darius ab Artaxerse cucurbitare non datus, adulterium sibi nouercæ negatum, petit morte compensari parentis. Sed vnde ortum trahebat iste tyrannus? Artaxersis filius erat, natu maior. Necesse est vt crederetur, non esse. Cum Ouidio canat.

Calius Rhodig. lib. 11. c. 17.

XI.

XII.

XIII.

Calius ib.

XIV.

Ex illo natum mater me dicit, & ipsa
Nescio nam certe quis possit ferre parentem.

Animal quod natura fecit ferum, patris reuerentia reddit mansuetum. In Artaxersem molitur Darius: Artaxesis Darius filius non est; ineuitabilis illatio est. Parricidij vocabulum ad necem fratris, sororis, aui, auiæ, patruelis, matruelis, patrui, auunculi, amitæ, cōsobrini, consobrinæ, vxoris, viri, Sponsi, Spōsæ, generi, nurus, soceri, socri, vitrici, nouercæ, priuigni, priuignæ, patroni, patronæ, significandam vsurpari, semper displicuit. Cum ex paritate vocabuli, identitateque pœnæ, identitas arguatur delicti; si verum quod pœna sit mensura delicti. Quis tamen dicet par esse patrem, & nouercam occidere? patrem, & fratrem necare? & tamen sub eadem lege Pompeia de Parricidijs includitur homicida patris, & fratris. Marcianus ipse I. C. fatetur sola pæna legis Corneliæ de Sicarijs teneri, scilicet capitis pœna, non culei qui vnū ex supracitatis occiderit. Parricidis dictis solumodo, qui in Patrem, vel matrem impij surrexerint. Patrem, vel matrem dico, quia patria hic non curatur potestas, quæ iuris ciuilis est, sed sanguinis spectatur vinculum naturale in vtroque vigens, parentumque nomine

XV.

l. 1. §. 4 ff. ad l. Pomp. de parricid.

XVI.

l. 1. tit. XVII.

XVIII.

tàm patre quàm matre in decalogo appellatis. Parricidam igitur dices Selimum, quùm regnandi cupiditate Baiazetem patrem suum,
XIX. postquam pater ad Imperium destinauerat filium, veneno sustulit, capite plectens Hamonem Iudæum medicum qui spe futuræ pensionis mille Asprorum annuæ (talis erat conuentio) Regi suo potionem dederat. Parricidam non dicas Amurathem, cuius primum facinus occupato Imperio, quinque fratrum cędes fuit. Numquam enim patrem, & fratrem dixeris esse pares.

Petrus Bertellius in vita Baiazet.

XX. Idem in vita Amurathis 3. Imp. 14

CAPVT SEPTIMVM.

De Scelere Parricidij.

1 *Ante hominum malitiam vna lex, & qualis?*

2 *Circumcisionis præceptum primum est, inter scripta iura.*

3 *Peccatum ex prohibitione vt peccatum agnoscitur.*

4 *Ante scriptam legem, qua lege viuerent?*

5 *Lex in cordibus hominum exarata.*

6 *Lex introducta, quia homo spreuit naturam.*

7 *Deus cur legem scriptam ante Abrahamum non daret?*

8 *Moyses voluisset antiquorum silere crimina.*

9 *Prudentũ Prudẽtiũ est crimina maiora silere.*

10 *Cur Parricidij nõ meminerint Moyses Lycurgus* 14.15. *& Romulus.* 16.19.22.

11 *Vibius Seuerus patris delator, & aduocatus contra paterna crimina.*

12 *Pater fugiens iram Principis à cliente absconditus, à filio proditur.*

13 *Filius à Principe hæreditatem, vt lucretur, patris postulat mortem.*

17 *Spurium dixere Persæ parricidam.*

18 *Parricida filius non est.*

20 *Parricidium omnia complectitur scelera.*

21 *Vtile aliquando magna præterire scelera.*

22 *Parricidarum primus apud Romanos.*
Primus parricida L. Ossius licet non sit, cur dicatur?

23 *Parricidij lex à Romanis cur CC. tãtùm post annos à commisso parricidio vulgata?*

24 *Plures parricidæ intra annum latæ legis, quàm omnibus antè seculis.*

25 *Pompeius patriæ parricida legem parricidij tulit.*

26 *Ante Pompeium duo tantùm parricidæ apud Romanos leguntur.*

27 *Lex parricidij cur præuia Neronis matricidio?*

28 *Matricidium Neronis quali dicterio carperent Romani?*

29 *Agentes, & consentientes pari pęna puniuntur.*

30 *Romani iniusti quia Neronis matricidium non punirent.*

31 *Agrippinæ verba morientis ad carnificem.*

32 *Scorpiones deuorans mater ab eorum vno tandem deuoratur, & à quali?* 35. *Scorpio cur filios deuoret? ib.*

33 *Parentibus vsque ad mortem obediendum bruta docent.*

34 *Verberantem patrem non licet repercutere.*

36 *Parricidæ cur pater non parcat?*

37 *Cum parricidæ parcit pater, calumniator præsumitur.* 39.

38 *Cesar ipse paternum petit tribunal, cum causa patriæ po. agitur.*

40 *Non eadem iustitia patri, & iudici.*

41 *Patria postetas non in atrocitate sed in pietate consistit.*

42 *Filij paternam mortem sollicitantes viperæ, & vulturi assimilantur.*

43 *Vultures à sacrificio exclusæ.*

N tyrannidem postquam versa sunt regna, opus fuit legibus, quas & ipsas inter initia tulère Sapientes. Antequam hominum creuisset malitia, nullam ipsis legimus legem datam; vna toti Orbi lex erat: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Inter homines ille potentior erat, qui melior. Sed quum crimina Dominum ad iracundiam prouocarunt, purgatoque per cataclysmum orbe, Abrahamo datam inuenimus legem, quæ inter scripta iura intonat prima; 1.

II. ma; *anima cuius caro præputij circumciſa non*
Geneſ. 17 *fuerit, peribit de populo ſuo.* Abrahamum an-
te, humano generi latam legem non inuenies:
etſi ſub diluuio videas naufragũ Orbem adeo
humana natura ad malum prona, vt Deum
Geneſ. 6. pænituiſſet hominem in terra feciſſe. Sic poſt
naufragium cum terra eſſet labij vnius, & ſer-
monum eorundem, ſuperbos gigantes, qui
Cælum aſcendere cogitauerãt, linguarum cõ-
fuſione diſperſit. Siſte lector. Si peccatum
per legem agnoſco: *concupiſcentiam neſciebã,*
III. Ad Rom. *niſi lex diceret non concupiſces. Per legem enim*
7. n. 7. & *cognitio peccati,* vt iam Chriſtus docuerat. *Si*
c. 3. n. 20. Ioan. 15. *non veniſſem, & loquutus fuiſſem eis, peccatum*
n. 22. *non haberent.* Quomodo de non vetitis crimi-
nibus primi puniuntur homines? Nulla lex
ante Abrahamum intonat, & tot diluuij, &
diſperſionis reſonant pænæ? Innocentiam lex
facit nocentem: & omnes ibi innocentes, vbi
non vrget mandatum.

IV. Vel legem non vulgauit Æterna Sapientia
(*Reſponde*) quia vni naturali mandato ſubie-
ctum deſiderabat hominem. Vnus domina-
tur omnibus, & vna inſtruit cunctos. Non
erat opus exarare legem, quæ in cordibus ho-
V. minum ſculpta erat. Ad quid iubère Caino,
non occides; non mœchaberis, ſi etiam antequã
Mundi ſtaret compago, verum erat, occidere
hominem, & ſimilia patrare, nephas eſt. Le-
VI. gibus non ſubijceretur homo, ſi naturæ pa-
ruiſſet. Spretis, quæ in ſe bona, eaquè am-
plexus, quæ de ſe mala, coactus eſt obedire
mandatis, quæ mala quia prohibita; cum pro-
phanaſſet ea, quæ prohibita, quia mala. Vel
ante Abrahamum non dedit legem; ipſique
VII. Abrahamo verbotenus vnam impoſuit legẽ,
ne crimina lege monſtraret, & ſcelera replica-
tæ leges multiplicarent. Multum debeo Moy-
ſis hyſtoriæ, quæ Æternæ Sapientiæ vulgat
arcana, & vbi deficit natura, ſupplet gratia, vt
quid voluerit, quid potuerit Dei Omnipotẽ-
tia, haùd nos lateat. Inculpabilis tamen illa
VIII. hiſtoria, voluiſſet culpari ſi potuiſſet, fratri-
cidium, aliaque tacendo crimina, quæ nota
quia ſcripta, niſi veritas obſtitiſſet; ſed quia
diuina dictante Sapientia, hiſtoriarum mo-
numẽta erigebat Moyſes, in teſtimoniũ Dei,
& Gentium, qui diſtulit prohibère, vſq; dum
replicata ſcelera petière prohibitionem, inuo-
luit potiùs, quàm explanauit, quæ homines
palam fecère factis, vt Legislator poſtea oc-
cultaret verbis. Summa enim prudentia al-
tiſſimi viri, & rerum naturæ peritiſſimi malue- IX.
runt, velut incredibilia ſcelera, & vltra auda- Seneca 1. de clem.
ciam poſita præterire, quàm dum vindicant, c. 23.
oſtendere poſſe fieri: Tale fuit parricidium,
in quod ſcriptura dirigitur. Multa iudicia,
Domino iubente, Hebræis Moyſes dedit, &
de Parentum iniuria hoc vnum tulit. *Qui per-* X. Exod. 21.
cuſſerit patrem ſuum, aut matrem morte moria- n. 15.
tur. Qui percuſſerit? & qui occiderit, qua pę-
na parricida punietur? Haud forſam præui- XI.
debat Diuina Sapientia inter futuros parrici-
das ſæuum illum Romanum, qui patriæ ho- Tacit.
ſtem accuſauit patrem? nomen vtrique Vibius An. 4. S. 28.
Serenus. Reus pater, accuſator filius in Sena-
tum adducti ſunt. Ab exſilio retractus, illu-
uieque, ac ſqualore obſitus, & tum catena
vinctus perorante filio. Preparatur è contra
adoleſcens multis munditijs alacri vultu, *ſtru-*
ctas Principi inſidias, miſſos in Galliam concito-
res Belli, iudex idem, & teſtis dicebat. At con-
tra reus nihil infracto animo, obuerſus in fi-
lium, quatere vincula, vocare vltores Deos,
vt ſibi quidem redderent exſilium, vbi procul
tali more ageret; filium autem quandoq; ſup-
plicia ſequerentur. Non prędeuidebat forſan
Æterna Sapientia filium prætoris Annalis li- XII.
ctoribus proditurum, quem cliens abſconde-
rat in latibulo? *Is ad quendam ſuum clientem* Appian. Alex 4. de Bellis Ciuil. lib.
fuga delatus, cui paruum, ac vile tectum erat in
ſuburbio contemnendum modis omnibus, latebat
in tuto: donec ipſius filius rem ſuſpicatus, percuſ-
ſores ſub id tectum duxit, & à Triumuiris pa-
terna bona ædilitatemque accepit. Sic Toranius XIII.
vir prætorius, pater adoleſcentis alioquin
perditi, qui tamen multum poſſet apud Anto-
nium, tunc rerum ſumma potitum, à centu-
rione cædendus, centuriones rogabat, tan-
tiſper cædem differrent, vſque dum Antoniũ
filius ſupplicaret. Ridentes illi, ſupplicauit,
inquiunt, ſed mortem. Id quum intellexit
Senex, iterum breuiſſimum petijt ſpatium, do-
nec vidèret filiam: quam viſam iuſſit non adi-
re paternorum bonorum hæreditatem, ne &
illius mortem frater ab Antonio impetraret.
Pertranſeant cum Nerone innumera alia, quæ ibid.
cum Deum minime laterent futura, cur in fi-
lium ſolũmodo percuſſorem non occiſorem XIV.
pænam imponit? Silentio parricida donatur,
quia

quia Moyses parricidium nominare non au-
sit; neque in tota scriptura nominatum reperies, parricidij vocabulo, timēs sanctum idioma polluere. Voluit vt mancus notari, quàm crimen possibile prohibitione monstrare. Atheniensiū, Legislator Solon, ex septem Græ-
XV. ciæ Sapientibus vnus interrogatus, cur nullū
Cicero orat. pro Sex. Roscio. supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset, respondit, *se id neminem facturum putasse*. Laertius in Solone. Sapienter fecisse dicitur cum de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat; nè non tam prohibère, quàm admonère videretur. Caritas, quæ est inter natos, & parentes, dirimi nisi detestabili scelere non potest. Cicero loc. cit. Cicero in Lælium. Solonem sequitur Romulus, similiter
XVI. existimans impossibile esse, vt quis tam dirum, & impium scelus committere auderet. Plutar. in Rom. Seculo illo incognitum parricidij nomen, noluit lege vulgare, nè exterarum nationum barbaries, Romanorum corrumperet politiam. Parricidium, idest parentis excidium me semper latebit; nec filium dicetur, qui in patrem intulerit manum. Spurium, &
XVII. vulgo conceptum dicebant Persæ Parricidam; Herodot. lib. 1. Eaque natura, quæ in seipsum, & in patrem sæuire prohibet, qui vna eademque persona cum filio est. Patrem verberat filius, non ergo filius: & quem nuptiarum titulus præsumptione iuris, & de iure, quæ ad-
XVIII. uersis etiam testibus non concutitur, qui non est, filium dicit, fit parricidio Spurius, illique vulgum damus prò patre: nemine reperto, cuius dignus sit filius. Tacuit Romulus parricidium, pœnam non habens, quæ metiretur
XIX. delictum. Vna mors, ei, qui multiplicatis irretitur criminibus, solatium est. Et si vnica mors plura nequit expiare delicta; cum parricidio scelera omnia complexa sint, quæ pœna
XX. poterit in eum reperiri, qui mortem obtulerit parenti, prò quo mori ipsum, si res postularet, diuina, atque humana cogerent iura? Cicero pro Sex Roscio. Nūquàm, vel raro tantum expectes facinus, & si accidat, dubita, videns. Parricidæ cum lege cœperunt, facinus illis pœna monstrauit.

Pessimo loco pietas fuit, postquàm culeos vidimus quàm cruces. Ea enim sæpè commit-
XXI. tuntur, quæ sæpè vindicantur. Periculosum est ostendere ciuitati, quanto plures mali sint. Seneca. 1. clem. c. 23. Multo minus audebant liberi nefas vltimum admittere, quandiù sine lege crimen fuit.

Multaque secula visus est Romulus rectè XXII.
eiusmodi iniuriam desperasse futurā: & solum sexcentis post annis, Roma tale facinus perpetrauit; sed post Hannibalis bellum, Lucius Hostius fertur primus patrem occidisse. Plutar. in Rom. Fieri tamen posse post conditam vrbem annis sexcentis L. Hostius portentosi ingenij homo, & proruptæ audaciæ docuit, qui omnium primus patrem necasse narratur. Calius Rhodig. lib. 9. c. 17. & Obstat tamen Alexander dum Romanorum primum parricidam Marcum Malleolum, non L. Hostium, designat. lib. 1. c. 5. *Marcus Malleolus* (inquit) *matre interempta, Romanorum primus parricidij damnatus, insutus culeo, in mare præcipitatus fuit. L. deinde Hostius post secundum Punicum bellum, parricidij insimulatus, pari supplicio, & excruciatus, pœnas dedit*. Sed quomodo saluatur Plutarchus, à quo L. Hostius describitur Romanorum primus parricida? Vt esset innocens ciuitas, se innocente putauit; abscondit primum, vt obicem poneret secundò. Dissimulauit vnum, vt desperaret reliqua. Sed cū, & ipsi Romani, quos vt Deos est aliquando antiquitas venerata, legum pietate fierent audaciores, supplicium in parricidas singulare excogitauerunt; vt quos natura ipsa retinere in officio non potuisset, ij magnitudine pœnæ maleficio summouerentur. Cicero pro Sex Roscio Amer. Diuersitas temporum, quibus patratur scelus, & in scelus pœna vulgatur, reuèlat Romanorum politiā. Vrbem conditam sexcentis post annis L. Hostij legitur parricidium, quod secundum fuit penès Romanos, nec tamen in primum Mar-
ci Malleoli, neque L. Hostij secundum, lex XXIII.
promulgatur, sed vsque ad tertium Consulatum Pompeij Magni differtur, anno Vrbis 781. vt cum Giphanio sentit Harprethus. Idem probat rubrica de Parricidijs, dum inscribitur. *De Lege Pompeia de Parricidijs*. Instit. 4. de pub. Iud. §. & alia. n. 1. Sic in lege prima. *Lege Pompeia de parricidijs cauetur*. Centum, & octuaginta annis vsque ad Pompeij tertium consulatum prouisio distrahitur, vt parricidij deleretur memoria. Antea moribus tantumodo prouidendo, vt dissuetudo consuetudinem antiquaret. Eadem semper pœna fuit, licet vt nouam glorietur Pompeius: Insui voluere maiores in culeum viuos parricidas, atque ita in flumen deijci: quod Cicero ib. & hodie seruatur, licet vnà simia, canis, gallus insuantur, vt magnitudinem sceleris exprobe-

XXIV. probemus, quod nihil iuuat. Plures intra an-
num à lata in parricidas lege perhorrescimus
parricidas, culeoque insutos, quàm omnibus
Seneca de Clem. 1. c. sæculis insutos accepimus. Post Pompeium,
XXV. qui dum in parricidas meditabatur legem, pa-
triæ moliebatur parricidium, licet illi auersa
fortuna, Cæsarique secunda, quot fuerint par-
ricidia? numerare pudet. Ante vero Pom-
peium tria ad summum reperies M. Malleoli,
& L. Hostij, centum octogintaque annos
XXVI. Pompeium ante, & tertium tempore Pom-
peij, quod Pompeiano ædicto de Parricidijs
occasionem dedisse creditur, licet sileat no-
men. Si enim Romani vrgente primo, & se-
cundo parricidio pœnam scribere minime vo-
luere, inuerisimile puto centum octoginta-
que post annos absque occasione, scripta lege
parricidij refricasse memoriam. Nisi dicamus
pœna præoccupasse Neronis matricidium, ne
XXVII. Romani vnde se excusare haud haberent, non
mulctatum Neronem, quia incognita pœna.
Sacrosanctæ huic præuisioni correspondet di-
cterium illud Neronianæ affixum statuæ. Oc-
XXVIII cisa matre apposuère culeum cum tabella, cui
Sueton. in Nerone §. 45 Diō Nicaeus. erat inscriptum: *Ego quid potui? sed tu culeum
meruisti.* Significare volentes culeo dignum
Neronem, licet in tyrannidis carpento trium-
phum duceret parricida. Dionis Nicæi sunt
hæc: *Neronem in vrbem venientem, matre in-
terfecta, omnes publicè colebant: priuatim autem
quoties tutò, & liberè loqui poterant, carpebant,
& vellicabant. Nam culeum in quadam sta-
tua ipsius de nocte suspenderunt, vt ex eo signifi-
carent Neronem in culeum conijci oportere, ex-
posueruntque puerulum in foro, alligata ad eum
tabella, in qua scriptum erat: Non te tollo, ne
matrem occidas. Legebatur in plerisque locis
scriptum*, Νερὼν, Ὀρέςης, Ἀλκμέων
μητροκτόνοι *Nero, Orestes, Alcmeon matricidæ.*
Oh barbari Romani? potuistis suscitare Bru-
tos, qui Cæsaris parricidio, patriæ vindica-
rent matricidium, Imperio vestro per Orbem
tam latè profuso salubre creditum, vt iam la-
bantem Rempublicam, ad vnum, rerum sum-
ma deuoluta fulciret; & in Neronem crude-
liorem bruto, Brutus non insurgit, qui patriç,
patris, matris parricidia persequatur? Si tan-
tillum veritatis vestris inest legibus, ob cri-
XXIX. minis atrocitatem non solummodo plecti, qui
crimen ipsi admiserunt: sed & conscios parti-
cipesque, quorum ope vel dolo patratum est. *§. alia. 6 Instit. 4. de pub. Iud. l.*
Inde vxorem consulentem, & consentientem *vtrum 6*
viti neci morte puniri. Medicum, Pharmaco- *ff. ad l.*
polam, Chirurgum aliquali modo participes *Pomp. de*
cum ipsis parricidis supplicio affici, rectè tra- *parricid.*
ditur. Quale supplicium vobis, ò Romani, *l. 2. l. 7. ff eod.*
est condignum, cum toties in vestros patres XXX.
tumidi tumultuantes, modo placidi parricidis
maledicta pietate fauetis. Nisi cum Agrippi-
na, viscera materna, & ventrem, qui tale tule-
rat monstrum, solummodo reumdicatis. *Ven-
trem feri* (Centurioni distringenti ferrum,
protendens vterum, Agrippina exclama- XXXI.
bat rogans) *vt vtero dirum ensem conderet*, *Tacit.*
adijciens: Hic, hic est fodiendus ferro, monstrum, *An. 4. §.*
qui tale tulit. Feræ ipsæ haud matrem offen- *14.*
dunt, nisi vt se defendant. Scorpiones, qui
vndeni pariuntur à matre, deuorantur om- XXXII.
nes, vnum præter, qui solertissimus se ipsius
matris clunibus imponendo, tutus, & à cau-
da, & à morsu loco fit. Hic reliquorum vltor, *Plin. ar*
qui postremo genitores superne conficit. O *lib. 13. c. 25.*
naturæ solertia? & hominibus humaniora,
bruta? Si scorpionum vndeni pariuntur cur
in genitorem non insurgit genitus, cùm de-
uoratur? Occiditur primus nec resistit secun-
dus. Laceratur tertius, nec fugit quartus: om-
nes humiles necem expectant vsque ad deci-
mum. Sed cur? sir esistit vndenus, poterant,
& priores resistere? poterant, sed natura (quæ
tam callidum fecit vndenum, vt sibi potiùs
quàm illi consuleret, ne Scorpionum extin-
gueretur species) humiles priores voluit, vt XXXIII
ex feris ipsis edoceremur vsque ad mortem,
parentibus obedire.

Etsi ibi illicita defensio, vbi licita offensio, *l. si fer-*
filios verberantem patrem repercutere non, *nus. C. de*
licebit. Ædesius Cappadox mercaturæ cau- *his qui ad Eccl.*
sa in Græciam ablegatus à patre, inscio patre *conf.* XXXIV.
prò mercatura philosophiam didicit. Reuer-
sum tamquam inutilem domo pater exegit, &
baculo vti canem insequebatur. Tum ille,
conuersus, & ad patris procidens pedes, phi-
losophiæ lucrum paucis ostendens non,
sui sed patris vsque ad necem totum esse,
fatetur. Scorpio, qui osculando cædit, filici-
dam pungit, cum videt interire naturam. Ma-
terna magis quàm sua viscera diligens vnde-
num vsque, vltionem differt, de paterna spe- XXXV.
rans pietate, quæ non filijs sed sibi consulens,
velit

velit partum amare, & sibi simile procreare. Non parcit autem, sed & vndenum interimeret, quem naturali instinctu vt parricidam prænoscens perquirit, decem necando, vt vnum occideret.

Grande hæc scorpionum in patrem pietas quæsitum excitat. Si plus descendit quàm ascendat amor: Filij parcent patri cur filijs non parcit pater? Erixonem equitem Romanum quia filium suum flagellis occiderat, populus in forò graphijs confodit. Et quia inau-
XXXVI ditum Romanis in filios sæuire parentem: vix illum Augusti Cæsaris auctoritas, infestis tam patrum quàm filiorum manibus eripuit. Nè
Seneca de clem. l. 1. c. 14. mireris, haud valet parens parricidium expiare, nisi morte parricidam puniat. Parricidæ si indulgeat, pietati ipsi suspectus est, falsò effixisse querelam, quod parricidio peius. T. Arium qui filium deprehensum in parricidio,
XXX-VII. ib. c. 15. exilio damnauit, causa cognita, nemo non suspexit, quod contentus exilio, & exilio delegato. Massiliæ parricidam continuit, & annua illi præstitit quanta præstare integro solebat. Hæc liberalitas effecit, vt in qua ciuitate numquam deest patronus peioribus, nemo dubitaret, quin reus meritò damnaretur, quem is pater damnare potuisset, qui odisse non poterat. Hoc ipso exemplo, eodemque loco dat Seneca quomodo Cæsar Augustus suspicionem purgaret, quæ in ipsum augebatur, quia clemens pietatem fouisset paternam. *Cogniturus de filio* (scribit Seneca) *T. Arius, aduocauit in consilium Cæsarem Augustum. Venit in priuatos penates, assedit, pars alieni consilij fuit. Non dixit: Imo in meam domum veniat. Quod si factum esset, Cæsaris futura erat cognitio, non patris.* O grandem potestatem? ad
XXX-VIII. patris tribunal vocatus Cæsar, cum de filio consulitur, consul est nō iudex, patrem ipsum Cæsar veneratur vt principem. *Audita causa, excussisque omnibus, & his quæ adolescens prò se dixerat, & his quibus arguebatur, petit vt sententiam suam quisque scriberet, nè ea omnium fieret, quæ Cæsaris fuisset. Deinde priusquam aperirentur codicilli, iurauit se T. Arij hominis locupletis hæreditatē non aditurum. Dicet aliquis, pusillo animo. Timuit, nè videretur locum spei suæ aperire velle, filij damnatione. Ego contra sentio. Quilibet nostrum debuisset aduersus opiniones malignas satis fiducia habere in bona conscientia: Principes multa debent etiam famæ dare. Iurauit se non aditurum hæreditatem.* Non XXX-IX.
poterat aliter suam redimere famam, toties perditam, quoties parricidam non occisum, sed relegatum vulgaret. *Arius quidem eodem die, & alterum hæredem perdidit, sed Cæsar libertatem suæ sententiæ redemit: & postquam approbauit gratuitam esse seueritatem suam, quod principi semper curandum est, dixit, relegandum quo patri videretur. Non culleum, non serpen-* XL.
tes, non carcerem decreuit: memor, non de quo censeret, sed cui in consilio esset. Parricidij scelus erat in causa, sed pater pro tribunali sedebat. Qui cum patrio iure vocasset Cæsarem, patria etiam pietate scelus expiare Cæsar duxit. *O dignum, quem in consilium patres aduocarent, ò dignum quem cohæredem innocentibus liberis scriberent. Hæc clementia Principem decet, vt quocumque venerit, mansuetiora omnia faciat. Nemo Regi tam vilis sit, vt illum perire non sentiat. Qualiscumque, pars Imperij est. In Magna Imperia ex minoribus petamus exemplum. Non est vnum imperandi genus. Imperat Princeps ciuilibus suis, pater liberis, præceptor discentibus, tribunus, vel centurio militibus. Nōne pessimus pater videbitur, qui assiduis plagis liberos, etiam ex leuissimis causis, compescet?* Immo si ex grauibus. Patria potestas in pie- XLI.
tate non in atrocitate consistere debet. At vnde est, quod impij filij parentum abutentes pietate armantur in patrem? Filiorum oculus nequam erit, quia parens bonus est? Ambitio, vehementissima humani generis pestis filium facit ingratum. Vt paternam occupet hęreditatem.

Filius ante diem patrios inquirit in annos. Ouid. 1. Metam.
Viperæ possunt isti assimilari, quæ post intra XLII.
vterum conceptos catulos, singulos diebus singulis parit, viginti ferè numero. Ceteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, occisa parente. Tardiorem genitoris ferentes Plin. 10. c. 62.
filij ætatem, mortem accelerant; & parricidij gladio, parentum vitale filium incidentes, fata vel eludunt, vel adimplent. Vulturem diceret hæredipetam, & filium qui patri fatū festinat, Pierius Valerianus, quia ex cadaueri- Pierius Valerian.
bus nutriatur vultur, & viuat. Inde morderet lib. 11. de
Seneca: *Si vultur es cadauer expecta.* Huic Heredipeta.
alludit Martialis.

Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Pro-

Prophetam autem dixit vulturem Hierosoly-
XLIII. mitanus Hesychius, & à sacrificio diuinæ literæ excludunt, vt pote figura hominis sanguinolenti, qui miserorum visceribus, & atro sanguine depascatur. Lector hic siste gradũ, & quomodo parricidium excuses, cogita; si tamen possibile tanti sceleris inuenire patronum, licet peioribus numquam desit. *Ibid. Pe. rius.*

CAPVT OCTAVVM.

An Parricidium possit excusari.

Itia magno coli, nec alicui vitio defuisse aduocatum scribit Seneca. Poetarum furor fabulis humanos errores alentium, vt sceleribus ius donent, auctores illis Deos inscribunt, exemploque diuinitatis, nefaria crimina excusare prætendunt. Vt in Venere, *I. de Ira. c.13.*

II. à Ioue voluptate concubitus delinito, noctem duplicasse fabulantur. Ita in Parricidio Orestem, quia auctoribus Dijs, matrem cędit, parricidij immunem faciunt. Neronem cum

III. Agamemnonis assimilaret filio Iuuenalis, nocuum illum, innoxium istum sequentibus ita dixit.

Par Agamemnonidæ crimen, sed causa facit rem
Dissimilem. Quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæsi media inter pocula, sed nec &c. *Satyra 8.*

Lictoribus forsan indigebat Deus, vnde matris carnificem filium destinaret? amiserat fulmina Iupiter, quod crimen non nisi peiori scelere vindicaret? Iupiter omnium parens, haud debet in patrem amare filium, nec enim sua interest sacrum violari nomen, nisi irridendo Ethnicorum insequamur Iouem, qui Saturnum patrem in exilium misit, vt in mortalibus minimè damnare possit, quod in diuinis ipse patrauit. Vnus, & verus Iupiter filios ad parricidiũ prouocasse nullibi legitur, neue vt tentaret, vt tentauit Abrahamum immolare filium. Tentasse dicitur, licet suo vtens iure, nemini inferret iniuriam. *Lactant. l.1.c.10.* IV. V.

Parricidium excusare prætendis, cuius colore? illa forsan ægestate, qua vrgente filium vendit iure pater? vt iam retro barbaries vetulos patres, & senes iam labori inutiles vrgebant ad mortem? vt de Indis, & Messagetis, & Caspijs ex Herodoto refert Cęlius Rhodig. *Legimus siquidem Caspios, gentem immanem, & feram, parentes inclusos fame necare, quum iam ætatis annum septuagesimum excesserint.* Idem Bractriani faciunt. *Eos Onesicritus scribit, qui iam senio morboue confecti sunt, viuos canibus apponere, ad hoc ipsum de industria enutritis, quosque illarum gentium vocabulo sepulchrales vocent.* Ita quidem se excusauit anno Christi 1308. quidam ex rustica Vuandalorũ gente, qui sudore vultus sub seruitutis iugo vix quotidianum panem excudunt. Nobilis domina, vxor comitis de Mansueld, filia comitis de Luchouu, cum parentes inuisere cõstituisset, iter faciens per Ericam Luneburgensem, in vicino fruticeto audiuit vocem gementis, miserabiliterque precantis: missoque vno, ac altero ex familia, iubet contemplari quid esset: nec demorata reditum, cum *VI. lib.11. c.18.* VII.

moram facerent, ipsa aditura iussit aduerti currû. Conspexit senem annis iam pressum, labori inutilem, ligatis manibus eiulantem, orare vt vitæ eius parceretur. Iuxta vidit virum scrobem effodere: quem interpellans rogat quid moliatur. Ille nihil ratus illicitum, plane confitetur, patrem suum iam labori defunctum, & inutilem, quique panem suum quærere non possit, sepulturum. Illa impium redarguit, quod parenti non parceret. Non times (inquit) improbe Deum, cuius est mandatum de honorandis parentibus, & de nemine occidendo, minime verò patre? Ad hæc ille suspiciens. Non possum (inquit) ò domina auferre panem paruulis, quos multos alo domi, & dare inutili seni: vtrisque autem enutriendis non sufficio. Quid faciam? Tum ingemiscens domina respexit in suos, dixitque, Videtis, quæ sit horum pauperum conditio, quibus nemo impedit misericordiã, sed magis emunguntur ad sanguinem. Illa prolata aliquot argentea, dedit filio, vt patri vitam permitteret. Pollicetur ille, quoad durauerint argentei, patri prospecturum. Vsque adhuc Albertus Kranzius, oh potens paupertas? macie adeò extabescet pater, vt ipsum neutiquam cognoscat filius. Si vnde alere deficit, neque occidas, habes. Egestas ipsa fit parricida; manus, quæ compactæ, vt panem porrigerent, lapides dabunt? Ale liberos, cum vtrisque non sufficis; & naturæ redde parentem, quæ de manu tua haud requiret, si non des, quod non habes, sed ab Epulonibus illis, qui tot inopes fame mori patientes, nec micas permittunt, quæ cadunt de mensa: Tantas calamitates in Orbe nemo percipit corde: & si aliquis ignoscat, nullus succurrit. Vbi Carolus Magnus, qui & in extranea regna ad pauperes subleuandos mitteret aurum? Veniet Domini dies, ò Magnates, & villicationis vestræ rationem dabitis, cur tot captiui in commercium deducti, nec redempti, ab hoste fuerint occisi? Quot Lazari fame sua vestrarum domorum ianuis vestræ inhumanitatis fixère titulos. Quot vlceribus postes vestros laurearunt, & sanie sua vestras pinxère micas? Iudicium attendite; quod differtur, non aufertur.

lib. 7 suæ Vandaliæ c. 48.

VIII.

IX.

X. Aliud ne restat vnde excusetis? casu occidi, qui cum præter hominum opinionem, acciderit, mihi non imputandus. Ego Iulij Mansueti filius, cum ex Hispania, Rapaci legioni adderetur, impubes relictus sum domi. Mox adultus, inter septimanos à Gabba cõscriptus oblatum forte patrem, vulnere sterni, hunc dum semianimem exarmarem cognoui; tentaui lacrymis remittere sanguinem, cum non possem, expirauit. Piati patris Manes me forsan vt parricidam auersabimini? facinus publicum est: & inter ciuilia arma, minimam teneo partem, & est obsequij. Meum parere; Imperatoris, quæ facienda sunt, cogitare.

Tacit. Hist. l. 3. c. 21.

XI. Lacrymas tuas fili, tantũmodo damno. Vel patrem, vel inimicum plangis? hostem plangere nefas est; & ex planctu argueris plus patrem, quàm patriam diligere, quod proditoris, non ciuis est. Timoleon Timophrontem fratrem suum, qui tyrannidem moliebatur, occiderat: cuius facti cum postea Timoleontem peniteret, & idcirco se à publicis negotijs subduceret, à Teleclide vehementer increpatus fuit: *si decertaueris* (inquit) *præclarè tyrannum te occidisse arbitrabimur, sin minus fratrem.* Si patrem verò plangis, occidisti igitur patrem, non inimicum; qui si casu non genuit, cur casu occidisti? Patrem occidisti, nec casus parricidium tollit, quo patriæ filius erga patriæ hostem supremo functus es officio. Quod si dicas in ciuili bello non pendère iustitiam, in iustitiam redarguèris pugnasse, vnde vel patris, vel patriæ parricida esto. Titius Arius, quia Cæsaris Augusti cõsilio filium in parricidio deprehensum relegauit, nec culeũ, & serpentes decreuit, criminosior factus est ipso parricida, Romano suspicante populo, quin reus merito damnatus esset. Neque Augusti iuramentum innocentiam purgauit, sed rerum crescente fama, Arium & Cæsarem reos duxit temerarium, dicaxque vulgus. Cadat igitur parricidium sine patrono; quem nõ excusat sententia Cæsaris, neque excusabunt Oratoris verba. Qualis lingua perorabit, obstrepente sanguine patris, qui in vulneribus multiplicato ore clamat quidem de terra, sed rumor ad Cælum ascendit, vt Deus ipse impossibile credens scelus, velit descendere in terram, vt sciat, & cognoscat. *Descendam, & videbo* (quasi non cognosceret, & videret) ait Dominus Omnipotens. Parricidium itaque nulla prorsus excuso causa, libenter ipsum dele-

Plutar.

XII.

XIII.

dereliquo, & cum Papiniano fateor Parricidium facilius perpetrari, quam defendi. Cum in parricidio nulla satis iusta causa ad sceleris patrocinium prætexi possit. *Inf. n. lib. 10.*

CAPVT NONVM.

Parricidium quomodo probetur?

1 *Quilibet homo liber creditur, nec obligatus.*
2 *Probationes parricidij luce meridiana sint clariores.* 8.
3 *Parricidium non creditur etiam si videatur.* 5. 7.
4 *Agrippina, & Nero mutuo parricidio petiti.*
6 *Dijs ipsis parricidium prædicentibus non creditur.* 10.
9 *Parricidium facilius patratur, quam excusetur.*
11 *Sola parricidæ confessione parricidium probatur.* 13.
12 *Parricidium actore conscientia parricidæ proditur.* 14.
15 *Nero parricidio agitatus, cecidisset, ni Seneca excusasset.*
16 *Seneca quia parricidium excusat, à parricida interimitur.*
17 *Parricida furijs agitatur.*
18 *Parricidam bruta, homine deficiente, accusant.*
20 *Parricida semetipsum prodit.*
21 *Parricidæ qui infeliciter interière.*
22 *Parricidij indicia.*

I. Vemlibet innocentem credamus, etiam in leuissimis, quibus septies in die ipsemet iustus luitur, natura voluit, qua omnes creduntur liberi, nisi probentur serui. Inde
II. probationes luce meridiana clariores esse debere, proloquium est, quod inter Iuristarum cancellos quotidie decantatur. Quid dicam de Parricidio, si leuiora crimina difficulter ostendit meridiana lux, quod vno scelere complectitur, & reliqua? dicam tam dificillime parricidium probari, vt pater ipse sub par-
III. ricidæ manibus cadens, non adhuc credat. Experta Agrippina Neronis sæuitiam, solùm insidiarum credidit remedium, si non intelli-
IV. gerentur. Pereundum Neroni, & adinuicem Agrippinæ, nisi præueniretur, Burrhi, & Senecæ sententia fuit. Præcucurrit Nero, vel præcucurrère Seneca, & Burrhus, nam ille pauore exanimis cum ictu leui sauciam euasisse sentiret, impietatem exarmauit, & ni obstitissent illi, cecidisset iste. Renouatur parricidium, & summa sceleris Aniceto mandatur, Cubiculū ingresso, vbi Ancillarum vna erat, quæ statim dominam deseruit, cum Anicetū satellitibus stipatum videret; aliam fere litore faciem nunc, solitudinem, ac repentinos strepitus, indicia omnia extremi mali, ita fatur. *Si ad visendum venisset, refotam nuntiaret: sin facinus patraturus, nihil se de filio credere, non imperatum parricidium*, nihil de filio credis Agrippina? modo modo vulnere saucia contis, & remis cecidisses confossa, ni imprudens Aceronia *se Agrippinam esse, & vt matri principis subueniretur*, clamasset, quam quia principis creditam interimère matrem, & nunc non suspicaris de filio? non suspicor quidem, etsi vulneribus obruar. Non suspicarer, si Dij ipsi accusarent Neronem. Vos Chaldei in testes voco, cum super Nerone consulerem, & responderet Oraculum, *fore vt imperaret, matremque occideret*, replicaui contemnens: *me occidat, dum regnet*. Dum filium vteri mei recordor, nequaquam parricidam timeo. Quod si conuincatur, vinciatur venter, non Nero, quia feram ediderit, & non hominem. Dicebant spurium Persæ eum, qui patrem occidisset, haud enim possibile in vno iungi filium, & parricidam. At Neronem ventris mei partum fateri debeo, igitur matricidam negabo. Qui Neronem vult matricidam, matricidij rationem reddere cogitur, quod in minimis noxis, & in his leuioribus peccatis, quæ magis crebra, & iam propè quotidiana sunt, maximè, & primum quæritur, quæ causa maleficij fuerit. Non
Tacit. An. 14. c. 8. V.
VI.
VII.

temerè creditur parricidium, neque leui con-
VIII. iectura res penditur; neque incertus testis au-
ditur, neque accusatoris ingenio res iudica-
tur: cum multa antea commissa maleficia, tum
vita hominis perditissima, tum singularis au-
dacia ostendatur, necesse est, neque audacia
solum, sed summus furor, atque amentia. Hęc
cum sint omnia, tamen extent, oportet, ex-
pressa sceleris vestigia, vbi, qua ratione, per
quos, quo tempore maleficium sit admissum.
Quæ, nisi multa, & manifesta sint, profectò res
tam scelesta, tam atrox, tam nefaria credi non
Cicero orat. prò Sex. Roscio Am. potest. Magna est enim vis humanitatis:
multum valet communio sanguinis: reclami-
tat istiusmodi suspicionibus ipsa natura: por-
tentum, atque monstrum certissimum est, esse
aliquem humana spetie, & figura, qui tantum
immanitate bestias vicerit, vt propter quos
hanc suauissimam lucem aspexerit, eos indi-
gnissimè luce priuarit; cum etiam feras inter
se se partus, atque educatio, & natura ipsa
conciliet. Bassianus Cæsar cum magna labo-
raret inuidia, quod fratrem occidendum cu-
rasset, eoque Papiniano prætorij præfecto,
ob eximiam Iurisprudentiam summæ apud
Romanos authoritatis negotium dedisset, vt
hoc facinus apud Senatum defenderet: respō-
dit Papinianus. Multò facilius est parricidiū
IX. Eras. Rot. 8. Apoph. perpetrare, quam defendere. Dicerem ego:
Multo facilius est parricidium defendere, quā
patrare. Patratur repugnante natura, fauente
defenditur, dum patratur, impossibile fit pos-
sibile; quod impossibile ostendere facile du-
co. Factum non creditur, agendum despera-
tur; Dijs ipsis minime fides datur accusātibus.
X. Quid igitur, ius sceleri datum canemus? &
parricidijs aperiemus postes, crimina dissimu-
lando? absit. Maiora crimina, maxima proba-
tione eluceant, opus est: quæ in parricidio
vna est: delinquentis confessio. Ex ore tuo
te iudico, cum poterit redarguere iudex, dam-
nabit; alioquin, absoluet. Sed quis (dices tu)
XI. reuelabit turpitudinem suam? seipsum prode-
re nemo tenetur? Mala conscientia, quæ sce-
XII. lestum incessanter agitat, prodet. Lotharius
noster imperator, post facinus commissum in
Ludouicum furijs agitatus, non quieuit, do-
nec in tunicam mutata purpura, in clau-
stris expiaret, quod patrarat in regno.
Videtis quos nobis poetæ tradiderunt pa-
tris vlciscendi causa, supplicium de ma- Cicero prò Sex. Roscio.
tre sumpsisse, cum præsertim deorum im-
mortalium iustis, atque oraculis, id fecisse di-
cantur; tamen vt eos agitent furiæ, neq; con-
sistere vsquam patiantur, quod nè pij quidem
sine scelere esse potuerunt. Sic se res habet,
iudices; magnam vim, magnam necessitatē,
magnam possidet religionē paternus, mater-
nusque sanguis: ex quo si quæ macula conce-
pta est, non modo elui non potest, verum vs-
que eo permanat ad animum, vt summus fu-
ror atque amentia consequatur. Nolite enim
putare, quemadmodum in fabulis sæpenume-
ro videtis, eos, qui aliquid impiè scelerateq;
commiserint, agitari, & perterreri furiarum
tedis ardentibus. Sua quemque fraus, & suus
terror maxime vexat: suum quemque scelus
agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogita-
tiones, conscientiæque animi terrent. Hæ
sunt impijs assiduæ domesticæque furiæ, quæ
dies, noctesque parentum pœnas à sceleratissi-
mis repetunt filijs. Hæc magnitudo malefi- XIII.
cij facit, vt, nisi penè manifestum parricidiū
proferatur, credibile non sit. Nero, perfecto
demum scelere, magnitudinem eius intelle-
xit. *Reliquo noctis* (scribit Tacitus) *modo per* XIV.
silentium defixus, sæpius pauore exurgens, & Tacit. Ann. 14. c. 10.
mentis inops lucem opperiebatur, tamquam exi-
tium allaturam, & nisi Burrhi, & Senecæ adu- XV.
latio firmasset, parricidium excusando, quod
discrimen improuisum, & matris facinus eua-
sisset, pauore, vel violentia popularium ceci-
disset. Sed diuina vindicta à Nerone Burrhū, Grutter. in vita Senecæ.
& Senecam interemptos, quod matricidium
excusassent Neronis fama credit. Iupiter XVI.
inspicit illos, qui colunt iura parentum (aie-
bat Orpheus) Et qui negligunt præ animi apud Stobæum serm. 77.
impudentia. Ac illis quidem benignus, &
mitis bona largitur: His verò infensus indi-
gnatur *per furias. Sunt enim vehementes in* XVII.
terra parentum furiæ. Titium Cloelium Tar- Cicero ib.
racinensem, cum cœnatus cubitum in idē cō-
claue cum duobus adolescentulis filijs isset,
inuentum esse mane iugulatum, cum neq; ser-
uus, neque liber ibi pernoctaret, in quem ca-
deret suspicio, duos adolescentes præter, qui
ne sensisse quidem asserebant. Sed quia non
sensère, tamquam suspecti, & merito delati
sunt. Neutrum sensisse, suspiciosum sanè,
quis potuit, vel ausus est se in id conclaue

commit-

committere, eo potissimum tempore, cum ibi duo essent adolescentes filij, qui & sentire, & defendere facile possent? erat porrò nemo (concludit Cicero) in quem ea suspicio cõueniret. *Tamen cum planum esset iudicibus factum, aperto ostio dormientes eos repertos esse, iudicio absoluti adolescentes, & suspicione omni liberati sunt. Nemo enim putabat quemquam esse, qui, cum omnia diuina, atque humana iura scelere nefario polluisset, somnum statim capere*
XVIII. *potuisset: propterea quod, qui tantum facinus cõmiserunt, non modo sine cura quiescere sed ne spirare quidem sine metu possunt*. Natura ipsa accusatrix parricidam propalat, & si verum quod nil occultum, quin reueletur; veris-
XIX. simum, hominum deficientia, bruta in auxilium à natura vocari, vt palam faciant.
De fera Numinis vindicta. Bessus, Plutarco teste necauerat patrem, quod cum diù clam fuisset, postea temporis ad hospites quosdam cum iuisset cœna-
XX. tum, nidum quendam hirundinum hasta incussa deiecit, pullosque interfecit. Cumque ij, qui aderant, quærerent (vt fieri adsolet) quanam re impulsus rem tam insolẽtem egisset, Non (inquit) auditis hirundines falsò de me vociferari, & testari me patris mei esse interfectorem? Re ad magistratum delata, ac facinore deprehenso, Bessus supplicia pependit. Indè videmus, quod licet à magistratu non abripiantur parricidæ ad supplicium, occulta tamen vindicta Dei scelus commissum luunt. Selymus eodem in loco, quo patrem fratremque fugientes trucidauit, interficitur. Adol- XXI.
phus dux Geldriæ, qui patrem asperrime tra- *Com. n. lib 3.*
ctauerat, trucidatur. Chramnus Clothario patri Regi Franciæ bellum mouet, vincitur Chramnus, & igni consumitur. Lotharius, *Gregor. Turon. 4 cap. 16. & 20.*
cuius dedecore de parricidio factus est sermo, à die iniuriæ in patrem illatæ, haud amplius respirauit, nisi cum expirauit; Si hæc malefi- XXII.
cij magnitudo non creditur, nisi penè manifestum parricidium proferatur, qualis præsumptio, qualia signa erunt veritatis indicia? Turpis adolescentia (respondet Cicero) vita omnibus inquinata flagitijs, cum probro, & dedecore sumptus effusi, audacia prorupta, temeritas, quæ ab insania non longe distet, Parentis odium, paternæ animaduersionis metus, amici improbi, serui conscij, tempus idoneum, locus opportunè captus ad eam rem: penè dicam, respersas manus sanguine paterno iudices videant, oportet, si tantũ facinus, tam immane, tam acerbum credituri sint. Et si *Pro Sex. Rosc. Am.*
quo minus credibile est, nisi ostẽdatur; eo magis est vindicandũ, si cõuincatur. Probatũ tandem, qua pœna punietur? sequẽs caput dabit.

CAPVT DECIMVM.

De Pœna Parricidij.

Licet

I. Icèt parricidio, in quo omnia complexa sunt scelera, condigna pęna accomodari haud possit, ingrauescentibus tamen in diem parricidijs pęnam coacti statuere maiores, vt quos natura ipsa retinere in officio non valet, pęnæ magnitudine summo arceantur maleficio. Et si Modestino credimus, Pęna parricidij more maiorum hęc instituta est: vt parricida virgis sanguineis verberetur, deinde culeo insuatur cum cane, gallo gallinaceo, & vipera, & simia, deinde in profundum mare culeus iactetur. Hoc ita, si mare proximum sit, alioquin bestijs objiciatur. Tali pœna primùm Publicus Malleolus, matre interempta, interfectus est. Super plaustrum, cui atri iunguntur boues, cum impijs animalibus impios homines culeo insutos ad mare deportari ex Cuiacio refert Arnisæus.

Cicero prò Sex. Roscio. *l. 9. ff. ad l. Pomp. de Parricid.* II. III. *Henning. Arnisæus de patre, & liberis c. 9.*

More Maiorum instituta dicitur Parricidij pęna à Martiano in citata lege, licet Cicero de culeo tantum mentionem habeat; *Insui voluerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deijci*. Forsam quia hæsitantes Romani, an incerto iure potiùs, quàm lata lege, parricidium insequerentur, mutabatur cum tempore, pęna. Cornelius Sylla de parricidio quæstiones dedit, sed qua pœna puniret, non legitur. Pęna legis Corneliæ de sicarijs creditur argumento legis. *l. 1. ff. ad l. Pomp. de parricid.* Hadrianus deficiẽte aqua ad bestias parricidas damnauit. Cõstantinus vero antiquam reuocat pęnam. *Si quis (inquit) parentis, aut filij, &c. fata properauerit: siue clam, siue palam id enisus fuerit, pœna parricidij puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neque vlli alij pœnæ subiugetur, sed insutus culeo cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus, serpentium contubernijs misceatur: & vt regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare, vel in amnem projiciatur: vt omni elementorum vsu viuus carere incipiat, & ei Cœlum superstiti, terra mortuo auferatur*. Huius legis libet principaliora verba explanare.

orat. prò Sex. Roscio. IV. *l. 2. §. 32. de orig. iuris.* *l. 1. ff. ad l. Pomp. de parr.* *l. 1. Pomp. de parr.* *l. 9. ff. eod.* *l. vnica C. de ijs qui par. vel lib. occid.*

Pœna parricidij puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neque vlli alij pœnæ subijciatur: vt
V. apud Ægyptios, qui singula parricidarum membra acutis calamis impetebant, mox minutissimis ictibus consauciatos, super spinarum aceruos comburebant. Macedones saxis obruebant. Lusitani finibus eiectos parricidas saxis opprimebant. Romani culeo insuebant. VI. Quod supplicium à Tarquinio Rege primum excogitatum videtur, qui M. Tullium duumuirum, quia libros secreta sacrorum continentes, custodieque suæ commissos, Petronio Sabino corruptus rescribendum dedisset, culeo insutum, in mare abijci iussit. Idque supplicij genus multo post parricidis lege irrogatũ est. *Iustissimè quidem: quia pari vindicta parentum, ac deorum violatio expianda est*.

Alex. ab Alex. l. 3. Genial. c. 5. Diodor. Sicul. l. c. 6. *Alex. lib. 3. c. 5.* VII. VIII. *Valer. Maxi. c. 1.* IX.

Sed insutus culeo. Culeus hoc loco saccum coriaceum, vel lineum significat: ab occulendo idest claudendo, sic dictum, quo ad frumẽtum, vinumque ferendum, multis vtantur in partibus: Vsurpatur etiam à I.C. culei nomen pro grãdi quodã vase viginti amphoras scripsit Plinius, vel vrnas quadraginta, dixit Columella continente. Vnde Priscianus Grammaticus. X.

Plin. 14. c. 4. lib. 3. 3.

Est & bis decies, quem conficit amphora nostra.

Culeus ac nulla est maior mensura liquoris.

Ex corio saccum hic credo, non enim verificaretur in vase, quod *insueretur*.

Cur autem culeo insueretur parricida, hisque animalibus potiùs quàm alijs introclusis, inquirere duco. Sanguineis virgis cædebatur priùs antiquitùs parricida; quam tamen exacerbationem sustulit Cõstantinus Sanguineæ XI istæ virgæ, siue sanguineum flagellum, vt vocat, sunt rami cuiusdam arboris, cui *sanguinea* nomen est à corticis sanguineo colore, teste Plinio. Priusquam tamen fustigaretur, ductus in carcerem, dum parabatur culeus, os folliculo lupino obuoluebatur, soleæ ligneæ pedibus inducebantur, vti ex antiquissima lege refert Sigonius. Lupina folia opponebantur propter amaritudinem, quam lupinus habet, leguminum omnium amarissimus. Soleæ ligneæ inducebantur, vt ipsi viuenti terra omnium mater deficeret, & meritò cum & ipsi paterni amoris, & obligationis excidisset memoria.

Virgil. Aeneid. lib. 8. lib. 16. c. 18. & 17. lib. 19. s. 10. lib. 4. c. 10. XII. *lib. 1. c. 3. de iu. dicijs.* XIII. *Plin. lib. 18. c. 14.*

Culeo postea insuebatur. O singularem Romanorum sapientiam, exclamat Cicero. XIV.
Non ne videntur hunc hominem ex rerum natura sustu-

Orat. prò Sex. Roscio. *sustulisse, & eripuisse, tui repentè Cælum, Solem,
aquam, terramque ademerunt? vt qui eum necasset, vnde ipse natus esset, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Noluerunt feris corpus obijcere, ne bestijs quoque, quæ tantum scelus attigissent, immanioribus vteremur: non sic nudos in flumen deijcere, ne, cum delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera, quæ violata sunt, expiari putantur. Denique nihil tàm vile, neque tàm vulgare est, cuius partem vllam reliquerint. Etenim, quid tàm est commune, quàm spiritus viuis? terra mortuis? mare fluctuantibus? littus eiectis? ita viuunt dum possunt, vt ducere animam de Cælo queant: ita moriuntur, vt eorum ossa terram non tangant: ita iactantur fluctibus, vt numquam alluantur: ita postremo eijciuntur, vt ne ad saxa quidem mortui conquiescant.* Idem voluit Ouidius.

Dij te summoueant, ò nostri infamia seculi *2. Metamor.*
Orbe suo, tellusque tibi, pontusque negetur.

XV. *Cum cane* cur? vt ipse sceleratum exprobret
hominem, & immundum, qui patrem interemerit. Canes enim apud Poetam Latinum obscæni sunt, & immundi.

XVI. *1. Georg.* *Tempore quamquam illo tellus quoque, & æquora Ponti*
Obscænique canes, importunæque volucres
Signa dabant.

Sic Q. Horatius cum ait.

Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

Ideo asylis, & sacrosanctis sacrificijs canem
prohibebant antiqui, & nulli Cælitum immo-
XVII. labant. Romani cum mense Februario cane
litarent, sacerdoti supremi, ac purissimi numinis familiæ suæ canem, aut aliquid cum eo rei
XVIII. habere nefas statuerunt. Vel insuère canem,
Plutar. in problem. quia canes prò infernalibus furijs plerumque
accipiuntur, quibus agitari parricidas veteres existimabant. Inde sectatores Chrysippi quosdam malos genios oberrare dicunt, quibus
XIX. loco carnificum Dij vtãtur in puniẽdis flagitiosis, & impijs hominibus: ita Lares genios, quosdam esse diros, ac furiarum naturæ affines ad puniendum factos, qui in vitas, & familias hominum inspiciant. Itaque canum exuuijs vestiri, & canem eis adsidere, vt callidis scrutari, atque vlcisci malorum facinora. Hactenus vel insuère canem, quia omnium fidelissi-
mus homini canis est. Idcirco ad arguendam XX. *Plin. 8. c. 40.*
parricidæ infidelitatem, cautum est, vt canis cum parricida insueretur in culeo: vt cani fidelitati opposita hominis elucesceret infidelitas. Insuère canem, vt rabida percitus fame, parricidæ pasceretur cadauere: quapropter
inhumatos parricidas canibus deuorandos XXI.
commisit. Insuère canem, vt ab eo animali, *Baldus l. 1. C. de his qui parricid. vel lib. occid.*
natura pugnaci, & aduersus ignotos cum primis feroci, crudelique grauiùs infestaretur,
& per momenta dilaniaretur. Eademque ra- XXII.
tione gallus gallinaceus cum serpente vipera *Plin. 8. c. cap. 40. Plutar. in problem.*
additus est: quo hæc inter se animalia natura inimicissima, sine intermissione pugnando, parricidam grauius affligant. Insuère canem,
vt crudelitatis, & sæuitiæ figura, qui etsi in- XXIII.
ter homines educatus, ab humana non abstinet carne, sed sanguinis lingendi auidissimus, sæpissime, & vbique mingit. Hinc est quod ad exprobrandam personam profanam, crudelem, vilem, canis nomen vsurpatur. Grandis infamiæ olim indicium fuit, si canem, vel *Bened. Arias Montan. lib. de arcano sermone.*
circa castra, vel ad alium locum reus portare XXIV.
in humeris damnaretur: vt Rittherfusius canit.

Quippe vetus mos est, vti si quis Rege remoto, *apud Philippũ Cornerarium to. 2. Hor. subcisinar. c. 96.*
Sanguine, vel flamma, vel seditionis aperta
Turbine seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: ante grauem quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto,
Impositum scapulis ad contigui comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre:
Sin alius sellam cuius dispendia pœnæ
Ille Palatinæ custos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare comes cunctisque videndus
Portauit scapulis passus plus mille latrantem
Hanc quoque tunc alij simili prò crimine pœnam
Sustinuère decem comites totidemq; coacti
Fœda tulere canes, generoso pondera collo &c.

Et gallo gallinaceo. Non quia pugnax sit, XXV.
& viperæ maximè infestus, ac inimicus: indequè fiat, vt animalibus contrarijs iunctis,

atrocior

atrocior excitetur pugna, eaque parricida grauius conturbetur, & affligatur. Naturalis enim hæc inimicitia inter gallum, & viperam potiùs diminuit, quàm augeat dolorem condemnati: quia si concordes forent, in eum ambo irruerent, morsuque cruciarent. *lib. 9. prax. crimin. c. 16. n. 11.* Gallum iunctum credit Decianus, vt cantu cruciatum euigilare faciat, nec quiescere permittat. Vel vt cantu intercluso audito à nauibus prætereuntibus, quilibet inuitetur ad conspiciendum atrocissimum scelerati parricidæ supplicium. Gallum insuère, quia cum
XXVI. gallus non solum matrem saliat: sed patrem etiam immaniter incesset; Sapientissimi Legislatores vnà cum vipera, simia, cane, in parricidæ culeum insuendum duxère gallum, vt *Vlysses Aldeurand. lib. 14. Ornithologia. c. 1.* eiusdem criminis rei, eodem simul afficerentur supplicio, & pœnas luerent pares. Inobedientem enim filium declinare pœnas non
XXXIV. permittit humanitas. *Vbi est illa naturæ vis* (Theodoricus Rex conqueritur) *quæ amplexu copulæ destinatur ad posteros? Ferarum catuli* *apud Cassiod. Variar. 1. ep. 14.* *sequuntur parentes: à cespite suo virgulta non discrepant: propago vitis propria seruit origini, & discrepat homo à suo fusus initio. Quid dicamus illa beneficia, quæ vel extraneam possunt obligare personam? nutriuntur à paruulis, ipsis laboratur, ipsis diuitiæ conquiruntur: & cum sibi vnusquisque credat abundare, quod possidet, cum à patribus adhuc quæritur prò altera potius ætate, peccatur. Proh dolor, non mærebimus eorum affectum, pro quibus subire non recusamus exitium: Maria ipsa sæuis tempestatibus excitata, genitoris cura non refugit: vt peregrinis mercibus acquirat, quod propriæ soboli derelinquat. Aues ipsæ, quarum vita semper in escis est, natura sua*
XXXV. *extranea sorde non maculant. Ciconia redeuntis anni iugiter nunciatrix, eijciens tristitiam hiemis, lætitiam vernis temporis introducens, magnum pietatis tradit exemplum, nam cum parentes eorum pēnas, senio coquente, laxauerint, nec ad proprios cibos quærendos idonei potuerint inueniri, plumis suis genitorum membra frigida refouentes, escis corpora lassa reficiunt: & donec in pristinum vigorem, alis grandæua redierit, pia vicissitudine iuuenes reddunt, quod à parentibus paruuli susceperunt. Et ideo non immeritò longa vita seruantur, qui pietatis officia non relinquunt. Perdicibus etiam mos est, oua perdita, per alterius matris damna sarcire, vt adoptione alienæ sobolis, incommoda suæ reparent orbitatis; sed mox, vt nati fiduciam habere cœperint, ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice: qui vt fuerint materna voce commoniti, ouorū suorum potius genitricem petunt, quamuis ab alijs furtiuis fœtibus educentur. Quid ergo homines facere debebunt, quando, & hanc pietatem, auibus inesse* XXXVI *cognoscunt? Romulum itaque qui facti sui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad vestrū facite venire iudicium: & si eum patri suo Martino manus iniecisse constiterit, protinus legitimā sentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores vestros, quia crudelibus parcere non potestis. Quando genus pietatis est, in illos distringere, qui contra naturæ ordinem sceleratis se docentur actionibus miscuisse.*

Et vipera. Viperinum serpentem in culeo insui, non quia parricidam, qui parentem necando, in lucem veniat, sed quia Gallo Gallinaceo inimicissima sit, vt supra notaui, voluere multi. Vnde non vulgaris Poeta XXVII. *Pichard. Instit. 4. tit. 18. de pub. Iud. §. alia deinde*

Vipera nam Gallis semper acerba fuit. XXVIII.

Volunt alij viperam insui, quia & homini maximum semper incutiat terrorem, & bestijs ferocioribus, iuxta illud Horatij *canepeius, & angue.* Sic Virgil. *Decianus lib. 9. c. 16* *lib. 1. ser. ep. 18.*

Frigidus, ò pueri fugite hinc, latet anguis in herba. *Eclog. 3.*

Verius tamen insutam à maioribus viperam ea ratione, quia & ipsa simili sit irretita scelere, parentisque exeso vtero, prorumpat in lucem, propter rerum vicissitudinem, cuius argumentum rerum natura nobis obiecisse videtur in vipera. Quæ mirabili ratione, talionem rependere agnoscitur, cum exeso parentis vtero, fœtus prorumpit, in matrem iustissima pœna, si verum, quod coeuntis maris præ dulcedine fœmina caput prærodere, narratur. *Quo nomine quorundam coniectatio est, antiquarum legum scito parricidis id irrogari supplicium, vt culeo insuti cum vipera præfocētur.* XXIX. *Plin. 10. c. 62. Cælius Rodig. c. 13.* XXX.

Et simia, non ea ratione, quia catulos suos, aliquando occidere soleat, hoc enim præ nimio accidit amore, quum replicatis amplexibus suffocat partum, sed vt parricida exprobretur, qui tam immani scelere genitores violauit, hominem non esse, sed efferam quandā belluam, hominis duntaxat figuram habentē. Vnde de parricida, & matricida Nerone Iuuenalis, canit. XXX. *Plin. 8. c. 54.* XXXII.

Libera

Satir. 8. *Libera si dentur populo suffragia, quis tam*
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni.
Cuius supplicio, non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

Hisce inter se inimicissimis animalibus, simia canis timore perterrita, simia gallinaceum fugante gallum, viperam gallo, quæ fugere haud potens, ipsius delinquētis corpus ingreditur, qui meritò per momenta dilaniatur.

De Parricidio hæc sufficiant, quæ cum semper sint pauca, vtinam cum Solone, mihi pro lege stetisset silentium. Tacuere Romulus, & Solon, vel nè parricidium lege vulgarent; vel quia sceleri condignam pœnam nescirent. Mendis nostris parce lector, in horrendis parricidij tenebris quis non errabit? Quod si contrariorum eadem est ratio, & disciplina; non minus in tenebrosis, & vmbris, quàm in lumine, à maioribus offuscantur minora. Discite filij obedire parentibus. Etsi vestrum aliquis (quod absit) pollutas teneret manus, humilitate luat. Viuens renuis? facies etiam sepultus. Experientia testatur parricidas ab XXXIII ipsis euomeri sepulchris, nec intra viscera humi receptos, priusquam parens baculo sacrilegas purgaret manus.

LIBER QVARTVS

CAPVT PRIMVM.

LVDOVICVS II.

Occidentis Imper. IV.

1 *Fulmen de Cælo in plumis cadens pietatis est hieroglyphicum.*
2 *Turris equata solo presse superbiæ symbolum.*
3 *Adolescentes citharizantes rigori præferunt pietatem.*
4 *M. Antonij Moles Carmina pro Ludou. II.*
4 *Cæsaris Plouent Veneti Patricij carmina pro Ludouico II.*
Micylli antiqua carmina pro Ludouico II.
5 *Ludouici. II. pietas, effigies, hieroglyphicum.*
6 *Ludouicus II. in Romanos arma ducit, Drogone suadente Archiepiscopo.* 33.
7 *Bononia capta à Ludouico II.* 39.
8 *Ludouici II. consiliarij fulmine percussi.* 40.
9 *Obuians Sergius Pontifex sola cruce Ludouicum II. exarmauit.* 41.
10 *Ludouico II. Petri valuas claudit Sergius Papa.* 43.
11 *Ludouici. II. Religio, pietas erga Sergium Pontificem.* 41.
12 *Italiam à Saracenis vindicat Ludou. II.*
13 *Beneuētū quandoquè dicitur Maleuentū.* 48
14 *Mauri submerguntur in mari, ope Sāctorum Petri, & Benedicti.* 52.
15 *Ludou. II. Romam properat iudicaturus inter Danielē, & Gratianū.* Superinstam. 54.
16 *Anastasium Antipapam in Pontificatum intrudit Ludouicus II. & Benedictū deponit.*
17 *Nicolai Pōtificis pedes osculatur Ludou. II.* 55
18 *Rauēnæ Archiepiscopū Pōtifici iubet humiliari. Ludouicus II.* 56.
20 *Treuirensē, & Colonniensem Archiepiscopos aduersum Nicolaū Papam fouet. Ludou. II.*
21 *Cæsares haud moliuntur in Pontificem, quā sacrilego Sacerdotum consilio.*
22 *Saracenos vincit Ludouicus II. Apuliam subiugat.* 53. 57.
23 *In Capuano agro succidit vineas.*
24 *Seoda Saracenorum Princeps in triumphum ductus, humanas irridet vanitates.*
25 *Patruis regna rapientibus ad Pontificem accurrit Ludouicus II.* 56.
26 *Italica corona redimitur Ludou. II.* 34.
27 *Ludou. II. ab Adalgiso proditoriè carceri traditur.*
28 *Nicolaus Papa à iuramento Ludouicum II. absoluit.*
29 *Ludouici II. mors. Epitaphium.* 30.
31 *Ludouici II. vxores, filij.*
32 *Numus aureus Ludouici.* 11.

I. Fulmen de Cælo cadens in Hieroglyphico Ludouici, solo æquans altissimas turres, in plumis tandem absque incendio quiescens, Principem docet rigori iungere pietatem.
II. Superbos in turris fastigio designatos debellare, & humilibus compati, propterea in puluinari absque incendio fulmen quiescit. Adolescentes Cithara, dechacordo pulsantes ad pedes Ludouici, rigori pietate antelata dulcisono sono, & cantu leges volunt euulgari. III.

EPIGRAMMA.

IV. *Felices Populi generosum cernite Regem,*
Sublimi expositus præsidet ipse throno.
Iustitia, & Pietas Illi sua Numina cedunt,
Austerus numquam, sæpè benignus adest.
Clemens in reprobos, miseret, quos corrigit; vltra
Iustitiam, Pietas se penes ampla fauet.
Spes, Amor in citharis, fidiū modulatur, vt auras,
Harmonia, Imperium sic solet esse suum.
Spe sociatur Amor, ceu Spes sociatur Amore;
Spes vbi munus auet, munera donat Amor.
Rex velut est fulmē, quò currit ab Aethere præceps,
Seruat puluinar, Turris at alta ruit.
Sors dedit Imperio Lodoicum nempè Secundū;
Imperij at Sortem Primus in Astra locat.
Rex Bonus Imperium Summo sic æquat Olympo,
Par velut Ipse Ioui, Numen in Orbe, præest.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

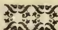

ALIVD.

V. *Iupiter excelsæ fastigia diruit Arcis,*
Plumasque innocuo desuper igne cadit.
Rex Iouis in morem solum caput abscidit audax,
Hinc terror cunctis, Rebus, & alta quies
Dulcior in tali Clementia visa rigore,
Angelicus legum visus in aure sonus.

Comes Cæsar Plouenus Patritius Venet.

Antiqua Micylli Carmina.

Hunc Genitor viuus regno suffecit, & armis,
Vindice quæ gessit tempora longa manu.
Tandem compositis bello, rebusque paternis,
Insubrum moriens clausit in vrbe diem.

De eodem.

Ludouicus plusquam ciuilia cœperat arma,
Deinde apud Insubres vixit, obitque diem.

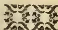

NAPOLI

ELOGIVM.

Lilium inter Spinas,
Vipera, & Lupus Ludouicum sæpiunt, *Lotharius scilicet, & Carolus Caluus: Parricida ille, domini auidus iste.*
Haud meritis, sed nomine secundum.
Patrem cum suspicit, parricidium,
Patruum si respicit, rapinam inspicit,
Sed citò dediscit, quod diù didicit,
Cum in deargentatam columbam aquila degenerauit.
Anno Christi. 841. Si fulmina, non oleas in rostro vides,
Cum Romam pedat ex Sacerdotum sunt pedis VI. *Anastasius. Baronius. Episcopi Ludouico suadent Romã subiugare sub anno 844. n.5.*
Ab Archiepiscopo Metensi Drogone
(Qui in patrem armauerat filium)
In Pontificem armatur Cęsar.
Et post vinctam pietatem
Angularem petram negat Petrum.
Gallorum discordia, excitata Italiæ concordia,
Ferro ferream redèmit coronam. VII.
Bononia quæ semper docet,
Vrbis, populorumque excidio,
Docuit Romam timère tyrannum. VIII. *Diuino fulmine duo consiliarij pereunt.*
Et Cęlum plausit sed fulmine
Solos consiliarios impetens
Vel quia in Ludouicum
Redimìtum lauro nec Iouis posset;
Vel quia reorum cancellos egredi pœna nequiret.
Saucij sed non scauri
Vt vincant Orbem, properant Vrbem.
Fulmina spernunt?
Timebunt *videntes in quem transfixerunt.*
Ann. 844 Cum Cruce obuiauit Sergius IX.
Vt quæ vicerat Deum, vincìret hominem.
Vix venit, vidit Cęsar in Christi humeris principatum,
Victus retulit obedientiæ triumphos.
Petri clausas valuas manu cum posset X. *A Põtifice clauduntur Petri ianua.*
Solo reserauit ore:
Et Officium boni Principis se facturum.
Ludens eludit Sergius,
Benedictus qui venit in nomine Domini. XI. *Vt Ludouicus Roma recedèret, dicitur Sergius simulasse.*
Aliunde haud poterat venire,
Maurorum maulia, manumissor Italiæ.
Aliunde poterat venire,
Qui Imperiali clauo Petri fixisset claues, *Leonis Põtificis confirmationem sibi vindicabat. Baronius. n.10.*
Ann. 847 Si Gallus exterruisset Leonem.
Sed procul in Gallia cantus
Barij, & Beneuenti vel Maleuenti XII. *Regresso Ludouico in Gallias, Mauri Italiam.*
Lustro Mauritanicæ lustrabantur feræ.
Hispania Siconulphi, Adalgisi ex Africa XIII. *occupant auxilij pratextu.*
Protectores egressi, proditores aggressi

Inter

Prima vice Pedestrum exercitus superatur Leo Ostiēsis in Chron. Cassinensium. Baron. secunda vincit.

Inter litigantes fideles, gaudent infideles.
Venerat Gallus, sed victus reciderat silens,
Vsque dum sidere, & tempore recinens noto,
Ad satietatem, Maurorum tot millia cedit Ann. 851
Donec militi diceret Ludouicus
Parce ferro.

XIV. *Leo Ostiensis Chronic. Cassin. lib 1.c.29. Platin. Sigon. Anastasius. licet. de tempore discrepent; certum est ferè omnes periisse submersos.*

Alijs, sacrorum spolijs onustris, repetentibus Africam
Obuiauere Petrus, & Benedictus in Mari:
certatum naufragio,
Tali campo dignus Piscator.
Beneuentana prouincia ex æquo diuisa,
In barbariem euomens virum,
Maurorum sanguine perduelles subditos dealbauit.

Anastasius, Daniel Ludouici minister calumniatur Gratianum superinstātē nomen est dignitatis.

Daniele superinstam vexante Gratianum, Ann. 855
Romam properat Ludouicus,
Vbi

XV

Falsos ipsos expertus Danieles,
Accusato subiecit accusantem.
Sed illi summum ius, summa iniuria,
Quem tradiderat iudex, amicus repetit,
Vt iustitiam pietati sociaret.
Felix Roma,
Ni in Solis vultu sæpe vidisses errare colores.

XVI. *Benedictum canonicè electum deponit, & Anastasium anathematizatum vi intrudit in edictū Romani Cleri liberè eligentis Pōtificem. Anastasius. viuebat Lotharius eius pater.*

Quem Papam Deus vocat, reuocans homo, Ann. 855
Vt portæ inferi præualerent
Anastasio, cui Ecclesia occluserat postes,
Aquilam tradit, vt per speculam euolaret.
Ne mireris parricida supererat,
Eius in ludo hæ fuere literæ,
Quid in Pontificem Reges?
Quid in genitorem genitus posset?

XVII. *Genuflexio ad pedes Nicolai Papæ.*

Se nihil posse in eum qui omnia potest,
Paternos cineres redarguit filius,
Nicolai puluerem pedum lingens.
Rauennæque Pastori suadens Ann. 861

XVIII.

Vnà cum Rege colla submittere.
Hæc ne mutatio dexteræ Excelsi? Ann. 858
Non mutauit, sed detexit
Patris in semitis aberrasse.
Nec filium vsque ad aras, sed vltra,
Pro homine dereliquisse Deum.

Theutgardus Treuirensis, & Guntharius Coloniensis Præsules à Benedicto Papa

XX. *excommunicati, cōtra Nicolaum Papā à Ludouico defendūtur. Baron. ex Ruperti hist.*

Deum dereliquit pro Deo, Ann. 863
Cum Romano Præsules Treuiri Coloniæque prætulit
Numina caput habent,
Et inter Deos terræ
Quirinus cum sit Vrbis, & Orbis,
Dij cum Ludouico noxij noxam luent.
Dispersis lapidibus Sanctuarij

XXI.

Quum Cæsar tumet, Episcoporum calamum time.
Hic Aquilæ Aquilo,

Vnde

Vnde panditur omne malum.
Sed renouata vt aquilæ iuuentus eius
Stridentibus pennis ter Saracenos secat.
An.866 Samnio Canusio, Venosa Lucania, Materaque subacta;
Haud Venere, vt quondam, sed Marte, *Leo Ostiensis.*
Africam capite plectit Capua. XXII.
Oleas, vineamque succidit,
Nè Martyrum potarentur sanguine: XXIII.
Aut sat cruentus barbarorum potus.
Hostium duodecim mille in hostiam
Nemesi libantur:
Cum Barij muros operuit fames,
Quos aperire nequiuerat ferrum.
Plaudens in plaustro Saracenorum Princeps Seoda
Ridebat vinctus victoris irridens XXIV.
Rotari triumphos.
Germaniam rapiunt patrui, XXV.
Nec Petri gladius quit scindere titulum *Excommunicati*
Id æquius, quod validius. *ab Hadriano*
An.869 In triumphum Italiam Africa traheret, *Papa non resi-*
Si vt par erat, *liunt. Aimoinus*
A tyrannis sua vindicasset regna. *Sigonius. Baron.*
Iustitiam vicit Pietas,
Cum familiæ, Orbis prætulit principatum.
Tanto Augusto angusta corona,
Duplicata laurea, *Bis coronatus*
Plauditur *à Sergio vel*
Imperator Orbis, Italiæ Redemptor. *Leone, & ab Hadriano in signû lætitiæ.*
Post Normannos in Gallia, Saracenos Italia; XXVI.
Neminem vinci puduit, Adalgisum præter.
Bis proditor, Cæsarem compedibus dedit,
An.871 Vt quem non vicerat manu, vinciret iniuria,
In manicis ferreis alligauit. XXVII.
Cur non quereris Ludouice quereris? *Proditione cap-*
Digna factis recipimus. *tus Ludouicus*
Ligat Adalgisus in terra, quem Nicolaus alligauit in Cęlis; *Adalgiso cum multa promisisset, à iuramento absoluitur per Ioan: Papam.*
Cuius errabam posse ligare, & soluere reor,
Tyranno iuro, sed Ioannis gratia Deo non periurans, XXVIII.
Coram Ioanne actor, non iudex Cæsar ero,
Vt quod in Ludouici gallo non reperit, à Petri repetat.
Huius in brachijs expirans pietatis, XXIX.
Salutis Anno 875. Ætatis. 53. Imperij. 19. *Octauius de Strada à Rosberg.*
Cornu exaltauit in gloria
Discite Principes
Inter clementiam, & pietatem, claudere Iustitiam.

Sepulchri

Sepulchri Epitaphium in Ecclesia S. Ambrosij Mediolani.

D. P. M.

Ibid. *Hic tubat aeterni Ludouico Caesar honoris,*
Aequiparat cuius nulla Thalia decus.
XXX. *Nam ne prima dies regno, solioque vacaret,*
Hesperiae Genito Sceptra reliquit Auus.
Quam sic pacifico, sic forti, pectore rexit,
Vt puerum breuitas vinceret, acta senem.
Ingenium mirerer ne, fidem, cultusue sacrorum,
Ambigo, virtutis, an pietatis opus?
Hic vbi firma virum mundo produxerat aetas,
Imperij nomen subdita Roma dedit.
Et Saracenorum crebras perpessa secures,
Liber tranquillam vexit vt ante, togam.
Caesar erat Caelo, populus non Caesare dignus:
Composuere breui stamina Fata die.
Nunc obitum luges infelix Roma Patronum,
Omne simul Latium, Gallia tota dehinc.
Parci: tenam vinus meruit haec praemia, gaudet,
Spiritus in Caelis, corporis extat honos.

Ludouici Iunioris Vxores II.

Engiberga Augusta, vel secundum alios Luitgarda Ludouici vxor prima, sed repudiata: ex hac genuit Hermingardim vxorem Bosonis Italiae Praefectum: ex quibus nascitur Italiae Rex Ludouicus, quem Berengarius Veronae excaecauit. . . . . . . Augusta secunda vxor Ludouici Imp. filia Vinigisi. XXXI.

Numus aureus Ludouici II. Imper.

XXXII.

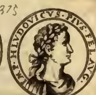

Adnotationes.

XXXIII Romam, &c. Anno Christi 841. Romã à Lothario Ludouicum missum vnà cum patruo Drogone Archiepiscopo Metensi, qui Caroli Magni filius naturalis fuerat, scribit Ado. Sed Pontificum repugnat series, cũ teste Adone ad Sergiũ mitteretur Ludouicus, & ille 844. tãtum regnauerit anno. Obierat Gregorius IV. quem voto suo haud propitium sperabat, quia viuentem offenderat. Hoc autem anno Ludouicum, *Imperatorem* vnctum non solum antiqui scriptores (inter quos Leo Ostiensis) tradunt, verum diplomata probant, De Regno Italiae. l. 5. in Lothar. vt notat Sigonius. Primum est Lotharij diploma Carisiaco datum salutis anno 845. *Quarto Idus Ianuarias, anno Lotharij Augusti in Italia 22. in Francia secundo, & Ludouici Imperatoris primo.* Ita legitur in subscriptione. Secundum *VII. Septembris datum Gandulfo villa, Palatio regio, anno Imperij Lotharij in Italia XXII. in Francia secundo.* Quid autem probet pro Ludouico hoc secundum diploma à Sigonio transcriptum, nõ video: Verisimile etiam à Sergio Ludouicum inunctũ Imperatorem, cum quidquid petierint Galli, facillime dedisset Pontifex, vt quàm citius ab vrbe discederent, & Romanos timore perculsos liberarent. XXXIV. In vita Serg. 2. Platina. Caeterum Anastasij auctoritas, qui Ludouici coronationi interfuit, forte, valde obstat; cum & Italiae Regem tantummodò appellet, & in imperialem titulum à Ludouico petitum, à Sergio negatum scribat. Anastasium audi. *Dominico vero die sequente, in eadem Principis Apostolorum Basilica omnes Archiepiscopi, & cuncti Abbates, & omnes, qui cum eo venerunt Franci sunt congregati, omnesque pariter Romanorum nobiles, & praeclari. Tunc almificus Pontifex manibus ipsum Ludouicum Imperatoris filium, oleo sancto perungens, regali, ac pretiosissima coronauit corona, Regemque Longobardorum praefecit, cui regalem tribuens gladium*

gladium illic eo subcingi iussit. Deinde Missarum celebritate finita, ab Ecclesia omnes cum Rege lætantes regressi sunt. Vsque adhuc titulus Imperatoris silet. Controuertitur modo, & negatur. *His igitur peractis à prædicto postulauerunt Pontifice, vt omnes Primates Romani fidelitatem ipsi Ludouico Regi per sacramentum promitterent. Quod prudentissimus Præsul fieri nequaquam concessit. Sed sic orsus est illis: quia si vultis Lothario Magno Imperatori hoc sacramentum, vt faciant, solummodo consentio atque promitto. Nam vt Ludouico eius filio hoc*
XXXV. *peragatur, nec ego, omnis nobilitas Romanorum consentit. Tunc demum in eadem Ecclesia sedentes pariter, tam beatissimus Pontifex, quam Magnus Rex, & Omnes Archiepiscopi, & Episcopi, stantibus reliquis sacerdotibus, & Romanorum, & Francorum optimatibus, fidelitatem Lothario Magno Imperatori semper Augusto pro-*
XXXVI *miserunt.* Perpende sacratissimi Pontificis pium prætextum, nè filio iuret, patrem opponit, & nè videatur dolo negare, quasi perduelles damnat, qui viuente Lothario, alij iurarent. Quemadmodum vnico illuminatur Sole, ita & vno Imperatore regitur Orbis. Quod si apud Leonem Ostiensem creatū Im-
XXXVII. peratorem Ludouicum reperias, minime à Pontifice, sed à patre dicas, quē Imperij assumpsit consortem, vt præallegata probant diplomata; Si enim verum quod ex actis Romani Concilij anno septimo Leonis Papę IV. celebrati, anno Domini 853. notat Baronius
Ann. 844 n. 11. eum annum bis nominari Imperij Ludouici quintum, planè sequitur nonnisi anno secundo Pontificatus Leonis, nempe anno Domini octingentesimo quadragesimo octauo Romæ Ludouicum coronari Imperatorem.

6 *Pedis, &c.* Ludouici fulmina ex Episcoporum dicuntur fabrefacta pedis, quorum solo Consilio Romam pergebat hostilis. Dro-
XXXVIII. go Caroli Magni naturalis filius, Ecclesię Metensis Archiepiscopus caput seditionis erat, & cum seditiosis Pontifici infestus aduersus eundem Pontificem sollicitauit synodum. Qui conuenère, sunt.

Gregorius Archiep. Ecclesiæ Rauennensis.
Angilbertus Archiep. Ecclesiæ Mediolanēsis.
Ioseph Episcop. Ecclesiæ Eporediensis.
Northandus Episcopus Ecclesiæ Vercellēsis.
Sigifridus Episcop. Ecclesiæ Regiensis.
Toringanus Episcop. Ecclesiæ Concordiēsis.
Odelbertus Episcop. Ecclesiæ Aquensis.
Ambrosius Episcop. Eaclesiæ Lucensis.
Donatus Episcop. Ecclesiæ Pisensis.
Petrus Episcop. Ecclesiæ Volateranensis.
Gausprandus Episcop. Ecclesiæ Pistoriensis.
Lancio Episcop. Ecclesiæ Senensis.
Lupus Episcop. Ecclesiæ Textinæ.
Sigismundus Episcop. Ecclesiæ Aprutinensis.
Ricco Episcop. Ecclesiæ Asculanensis.
Fratellus Episcop. Ecclesiæ Camerinensis.
Gisus Episcop. Ecclesiæ Firmianæ.
Racipertus Episcop. Ecclesiæ Pinnensis, & cæteri.
Cum quibus etiam Boso Comes.
Adalgisus Comes.
Ioannes Comes.
Vuldo Comes.
Vuinfridus Comes.
Marinus Comes, & reliqui: qui tamen omnes pudore operti, & confusi à Pontifice, cum *Anastas.*
non possent resistere sapientiæ, & spiritui, qui loquebatur, mitiores facti retrocesserunt.

7 *Bononiam vbi aduenit, cum male ab oppidanis acciperetur, ira percitus exercitum vbi ad-* XXXIX.
mouit, atque imparatam ciuitatem adortus, vrbem leui negotio expugnauit, ac muris ad victoriæ monumentum, pœnamque defectionis nudauit. Tantas porrò in agro strages edidit, vt finitimi populi hostili, atque insusitata Francorum feritate perterrefacti proprias sedes desererent, atque abdita latibula incolumitatis causa conquirerent. *Sigon. de Regno Italiæ in vita Lotharij, & Anastas.*

8 Et Cęlum. *Cum verò hæc per omnem locum, singulasquè vrbes, atque vicos, & agros* XL. *Anastas.*
sæua operantur nequitia: ad pontem peruenerunt *pergit.*
Capellæ, & cum tanta esset Cæli serenitas, vt in toto aere nubes aliqua, aut pluuiæ signum nusquā videri potuisset: subito atrarum non modica densitas nubium facta est, vt nimbosis procellis, & coruscationibus circumdati, quidam de primatibus Drogonis consiliarijs fulminis ictu percussi, interempti sint. Hoc videntes horribile signum, nimio omnes fracti timore, correpti sunt; sed nullatenus mentis ferocitatem deponentes, atroci voluntate ad Vrbem velociter properabant.

9 Cum Cruce. *Quorum aduentum antedictus beatissimus Papa Sergius fieri propius cum cognouisset; in eiusdem excellentissimi Ludouici Regis occursum vniuersos iudices ad fere nouem* XLI.

millia ab hac Romana Vrbe direxit: quem cum si-
gnis, & magnis resonantibus laudibus suscepe-
runt. Et dum vrbi penè vnius miliarij spatio
appropinquasset, vniuersas militiæ scholas, vnà
cum patronis direxit, dignas nobilissimo Regi
laudes omnes canentes, alijsque doctissimis Græ-
cis imperatorias laudes decantantibus, cum dul-
cisonis earum laudum vocibus ipsum Regem glo-
rificè susceperunt. Obuias illi eius Sanctitas di-
rigens venerandas cruces, idest signa (sicut mos
est Imperatorem, aut Regem suscipere) ita eum
cum ingenti honore suscipi fecit. Ipse verò Lu-
douicus Rex, qua hora sibi sacratissimas cruces,
& signa obuiam aduenisse conspexit: alacris fa-
ctus, valde lætatus est. Tunc suo vniuerso cum
populo omnibus Romanis iudicibus, ac scholis an-
tecedentibus ad beatum Petrum studuit propera-
re. Quem antedictus almificus Pontifex in gra-
dibus ipsius Apostolicæ aulæ eundem Regem in
ipso die Dominico post Pentecosten, suo cum Clero
expectauit. Coniungente vero eodem Rege,
vniuersosque gradus eiusdem sacratissimæ beati
Petri Ecclesiæ ascendente, ad prænominatum ap-
propinquauit Pontificem, qui in atrio super gra-
dus, iuxta fores Ecclesiæ, cum vniuerso Clero, &
populo Romano assistebat. Tunc mutuo se se
complectentes, tenuit idem Ludouicus Rex dexte-
XLII. ram antedicti Pontificis. In interius ingressi
atrium, ad portas peruenere argenteas. In quo
atrio vnus de exercitu à dæmonio arreptus, in
conspectu omnium Francorum valde vexatus
est. En dæmones ipsi vindices Ecclesiasticæ
immunitatis tyrannos vrgent.

10 Petri, &c. Tunc Almificus Præsul claudi
XLIII. faciens omnes ianuas beati Petri, atque serari
præcepit, & Regi, Sancto Spiritu admonente sic
dixit: si pura mente, & sincera voluntate, &
prò salute Reipublicæ, ac totius Orbis, & huius
Ecclesiæ huc aduenisti: has mea ingredere ianuas
iussione: sin aliter, nec per me, nec per meam ius-
sionem istæ tibi portæ aperientur. Statim illi res-
pondens Rex dixit, quod nullo maligno animo,
aliqua prauitate, vel malo ingenio aduenisset.
Tunc eodem Præsule præcipiente, appositis mani-
bus, prædictas portas patefecerunt. Et ita in
eandem venerabilem aulam Beati Petri ingressi
sunt, laudem Deo, & eius excellentiæ decantan-
tes, vniuersus Clerus, & cuncti Religiosi Dei fa-
muli, extensa voce acclamantes: Benedictus qui
venit in nomine Domini, &c. Sicque cum eo-
dem Pontifice ipse Rex, simulque omnes Episcopi,
Abbates, & iudices, & vniuersi Franci, qui
cum eo aduenerant, ad confessionem Beati Petri
appropinquantes; sesque proni eidem proster-
nentes, Deo nostro omnipotenti, & eidem Apo-
stolorum Principi gratias reddiderunt. Et data
à prædicto almo Pontifice super populum oratio-
ne, ab Ecclesia pariter omnes egressi sunt. Vs- Anast. 844 n. 7.
que modo Anastasius. Nulla hic (notat Ba-
ronius) mentio munerum, quæ de more
Principi Apostolorum offerebantur, cũ aspor- XLIV.
tare, non portare venissent. Inde & ipso Lu-
douico reclamante forsan, continuis postea Anastas.
diebus sequentibus omnia suburbana pestifera
deuastatione compresserunt, agrosque, segetes, at-
què prata, quasi fulmineus impetus destruxerũt.
Dum hæc gerebantur, ipse à Deo protectus Ponti-
fex, à quibusdam audiuit, quod in vrbem hos-
pitalitatis causa introire voluissent. Sed muni-
tis, clausisque portis, vt fieret minimè concessit.
Quantocius postulatis annuente Pontifice,
vt inde regrederentur armatæ cohortes. Sta-
timque Dominico die sequente in eadem Princi-
pis Apostolorum basilica omnes Archiescopi, &
cuncti Abbates, & omnes, qui cum eo venerant
Franci, sunt congregati, omnesque pariter Roma-
norum nobiles, & præclari. Tunc almificus Pon-
tifex manibus suis ipsum Ludouicum Imperatoris
filium, oleo sancto perungens, regali, ac prætiosis-
sima coronauit corona, Regemque Longobardorum
præfecit, cui regalem tribuens gladium illic eo
subcingi iussit. Deinde Missarum celebritate
finita, ab Ecclesia omnes cum Rege lætantes re-
gressi sunt. Tanta Principum, populorumq; XLV.
multitudine celebrata solemnitate, vt præ ho-
minum frequentia maturæ segetes maximum
in agris acceperint detrimentum. Inter cæ- Siconulfus in Ludou.
teros Siconulphus, qui se Principem Bene-
uentanum ferebat, cum magno exercitu ve-
nit, ac benignè à Rege, ac Pontifice acceptus,
facilè quæcumque petijt, impetrauit. His
omnibus finitis, ipse Excellentissimus Rex Ludo-
uicus ampla cum lætitia reuersus est, vbi ab exor-
dio principatus sui incoluit. Tunc verò læti om- Anastas.
nes cum coniugibus, ac liberis Senatus, Populus-
que Romanus, tam ingenti peste liberati, & à iu-
go tyrannicæ immanitatis redempti, sanctissimum
Sergium Præsulem, velut salutis auctorẽ, ac resti-
tutorem pacis venerabantur. Ille tamen non suæ
virtuti rem gestam, sed diuino muneri deputabat.

XLVI. 12 *Leonem*. Postquam in Sergij demortui locum suffecerant Romani Leonem, *cœperunt iterum non mediocriter contristari, eo quòd sine imperiali non audebant auctoritate futurum consecrare Pontificem: periculumque Romanæ vrbis maxime metuebant, ne iterum, vt alias, ab hostibus foret obsessa: hoc timore, & futuro casu perterriti, quod eum sine permissu principis Præsulem consecrauerunt, fidem quoque illius sibi honorem, post Deum per omnia, & in omnibus conseruantes*. Lothario verò, & Ludouico vindicantibus sibi confirmationem Romani Pontificis, obstitisse Leonē. Baronius scribit.

Anastas.

Anastas.

Ann. 847 n. 10.

XLVII. 13 Francorum *Regum dissensione comperta, Slaui, & Saraceni Africani, accensi: in sinum Adriaticum processerunt*.

Sigon. l. 5. Ann. 841

XLVIII. 13 *Maleuenti, &c.* Beneuenti ciuitas olim à Diomede condita, & Maleuentum vocata, sed boni ominis voto à Romanis Beneuentū vocari cœpit. Vnde verò, & cur venerint, Saraceni? Leo Ostiensis disertè notat. Beneuenti tyrrannidem regius Quæstor occupauerat Adalgisus, cum iure Siconulpho ex fratre nepoti mortui Principi conueniret; hinc inde sollicitatis copijs, Mauros ipsos intra Italiæ traxère sinum; *Cum præfatus Sichardus* (siue Sigebardus) *Princeps Beneuentanorum à suis nequiter fuisset occisus: præfatus Radelchis Thesaurarius ipsius, illi in Principem successit. Interea Capuani quibus tunc Landulphus Castaldeus præerat, prò multis nequitijs suis Radelchim valde infensum habebant. Cumque illum hac de causa metuerent, inito consilio ad Siconulphum, siue Sigenulphum Principis Siconis filium, fratrem verò Germanum Sichardi siue Sigebardi, qui tunc Tarēti exulabat, se conferūt, eumque sibi Principem eligunt. Qui tum eisdem Capuanis cum magna Beneuentanorum manu, quibus idem Radelchis exosus erat, comitatus, Salernum adyt, & contra dictum Radelchim se se modis omnibus instruens Belli initium dedit. Ortus est contra se inuicem dimicandi ardor, ac studium, & crebo conferebant prælia. Verum quia omne regnum in se diuisum desolabitur, concordiaque res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur: ab ijs Saracenorum exercitus contra se diuersis in locis accersiti, totum nō modo principatum, verum etiam Italiæ regnū dissensione sua, ferro, & igni per annos ferme triginta demoliti sunt. Primus itaque Radelchis in auxilium suum Saracenos euocat per Pandonem quendam fidelem suum, qui tunc Barim regebat. Quos dum idem Pando iuxta murū vrbis, & oram maris locasset improuidus: illi vt sunt ingenio callidi, intempesta nocte Barim Vrbem per loca abdita penetrant; plurimisque peremptis, prædictum patriæ proditorem, marinis fluctibus donant. Is autem Rex Calphon, quos prædictus Radelchis, quia pellere Vrbe non poterat, cœpit familiares colere, & ad sui auxilium prouocare. Cumque illis totam Siconulphi regionem deuastans, Capuam quoque vniuersam redegit in cinerem. At contra Siconulphus ex Hispania Saracenos accersens, frequentibus prælijs, omnes ferè per circuitum, præter Sipontum, à Radelchis iure vrbes abstulit, Beneuentumque expugnare cœpit*.

Leand. l. 9. Plinius l. 3. c. 11.

Et Baron. sub anno Christi, 843.

Anastas.

XLIX.

14 *Naufragio, &c.* Hominum cum creuisset malitia, vt Deum pœnituisset hominem in terra fecisse, suscitauit gentē amaram, & perditam, qua Romam perderet. Ex Africa properantes Mauri, suburbia trans Tiberim adorti, cum Vrbem ingredi minimè permitterentur, omnia depopulati sunt, & Sāctorum Apostolorum Basilicas prætiosis suppellectilibus expoliarunt. Ruinam disertè tradit Leo Ostiēsis licet Sigonius, Anastasius, Pithęus, Baronius circa tempora non vnà sentiant. *His temporibus* (Leo Ostiensis) *præsidente Sedi Apostolicæ Sergio Secundo, qui Ludouicum Imperatorem coronauit, ingens Saracenorum multitudo ex Africa classe Romam deuecta, Ecclesias SS. Apostolorum Petri, & Pauli omnino deprædati sunt; multis illic interfectis, per Appiam viam iter aggressi ad Lundanam ciuitatem peruenerunt: quam cum igne succēdissent, cunctosq; illic ciues partim cœpissent, partim interemissent, omniaq; in circuitu vastasent, secus Caietam applicantes castrametati sunt. Aduersus hos missus à Spoleto Francorū exercitus turpiter superatus aufugit, quos Saraceni persequentes tandem ad loca vicina Monasterio trans flumen, quod Camellum dicitur (antiquitus Liris) applicuerunt. Ecclesiamque Sancti Andreæ Apostoli igne combusserunt, atque ad cellam S. Martyris Apollinaris peruenientes in loco, qui Albianus dicitur: è vestigio ad hoc monasterium Cassinense, videlicet quod dudum iam fama vulgante compererant, quodque tunc præsentialiter oculis ex eo eodem loco cernebant, omni annisu properare curabant; tardiore tamen hora prohibiti,* L.

lib. 10. c. 29.

ibidem tentoria figunt, ea intentione, vt die huc
altero properantes cœnobiũ omnino destruerent; &
quæque hic reperissent cuncta diriperent, omnesq;
hic degentes gladio trucidarent. Maxima tunc
erat Cæli serenitas, tantaque prædicti fluuij sicci-
tas, vt pedibus illum quispiam transuadere po-
tuisset. Itaque cum ad fratrum aures huiusmo-
LI. *di nuncius peruenisset, mortemque tam subitam,*
tam horrendam sibi imminere conspicerent, ma-
ximo timore perterriti, omnes nudis pedibus, ci-
nere aspersi capita, cum Litanijs, ad B. Benedi-
ctum conueniunt, orantes Dei clementiam, vt
illorum animas misericorditer suscipere dignare-
tur, quorum corpora tam repentinæ morti tradere
iudicio suo instituisset. Tota igitur nocte fratri-
bus in oratione pernoctantibus, sanctæ memoriæ
Abbas Apollinaris, de quo supra retulimus Reue-
rendissimo Abbati Bassacio apparens dixit. Qua-
re fratres ita turbabimini? vel cur ita mæstum
geritis animum? Cui cum Bassacius diceret, pro-
pter mortem, Pater omnium nostrum, quam ante
oculos cernimus, huiusque loci desolationem, quam
præstolamur. Nolite, inquit ille, vltra metue-
re; omnemque ex animo mæstitiam, ac sollicitu-
dinem pellite: Benedictus enim pater vestram à
Domino ereptionem obtinuit, ipsumque vobis ve-
nisse in auxilium pro certo noueritis: vota tantũ
vestra, ac preces ad Dominum ex corde præfun-
dite. Nos enim id vna vobiscum ante conspe-
ctum Domini facimus. Et dubitare nolite, vl-
lam vobis, neque huic loco ex infidelium ferocia
gignendam esse molestiam. Cum autem experre-
ctus Abbas hæc omnia fratribus indicasset: vni-
uersi procidentes in faciem, cum lacrymis, ac
singultibus, magnisque clamoribus cœperunt Deo
laudes, & gratias reddere, eumque immensis iu-
bilationum vocibus glorificare, atque benedice-
re, qui illos B. Benedicti precibus ab imminenti
periculo dignaretur eripere; quodque supererat
noctis spatium, in hymnis, ac Dei laudibus du-
xere peruigiles. Fidelis plane Deus in verbis
suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui
iusto polliceri dignatus est, dicens: Inuoca me in
die tribulationis, eripiam te, & glorificabis me,
enim ecce post paululum, Cælum, quod diximus,
nulla fuscabat nubes, repentè nubibus, coruscant
fulgura, tonitrua mugiunt, & adeo vehemens
inundatio pluuiæ erumpit, vt fluuius quem supra
diximus, vltra ripas excrescens, vndique se la-
te diffunderet. Mane igitur Saraceni surgunt,
& ad fluminis appropinquantes oram, intelli-
gunt cuius vada die præterito pedibus, vt dixi-
mus, transire potuissent, nunc se ripas vix posse
contingere. Diligenter itaque nauem aliquam in-
quirentes, cum omni transmittendi fluminis spe
frustrati essent; dolentes se eam prædam ami-
sisse, quia abire onusti cogitabant (vt sunt barba-
ræ immitisque naturæ) frementes digitos sibi cœ-
perunt, manusque præ furore corrodere. Cellas ita-
que huius cœnobij sanctorum martyrum Georgij,
ac Stephani titulis nobiles, igne succendentes per
duos Leones sic dictam viam *Caietam ad sua* LII.
castra reuersi sunt. Post aliquot dies cum ad pro-
pria redire disponerent, debilitatos, ac subneruа-
tos equos omnes dimisere, conscensisque nauibus
iter in Africam aggrediuntur. Cumque patriæ
proximi vicinos iam intuerentur mõtes, & nau-
tico more plausu inter se, & gratulatione per-
streperent: repente conspiciunt nauiculam quan-
dam inter suas huc, illucque crebro discurrere duos
tantum homines habentem, quorum vnus pul-
chra canitie, clerici speciem præseferebat, alter ha-
bitu Monachus videbatur. A quibus solerter in-
quisiti, vnde tam hilares, tamque festiui, remea-
rent, quidue gessissent: Ex Italia se, atque ex Roma
ipsa redire, ibique cædes ingentes, rapinas, atque
incendia patrasse fatentur: Petri, inquiunt, &
Pauli Ecclesias vastauimus? ad Benedicti vero
prædandum monasterium, quoniam obiectu am-
nis ire nequiuimus, cellas eius trans ripam posi-
tas igne succendimus. Cumque vicissim, & ipsi
quærerent, quinam & ipsi essent; huiusmodi ab
eis recipiunt responsum: Nos (inquiunt) illi sum-
mus quorum domos diripuisse, ac succendisse ita
gloriamini: verum quinam simus, continuò ex
euentu discetis. His dictis, repente euanescunt,
tantaque e vestigio procella subsequuta est, vt
naues omnes partim se collidentes, partim in mon-
tes, ac scopulos impulsæ naufragium fecerint,
vixque pauci euaserint, per quos cæteris ista inno-
tescerent. Hoc ordine Petrus Apostolus suas in-
iurias vindicauit, & Benedictus suum mona-
sterium liberauit.

14 *Beneuentana, &c.* Cuius impulsu in
Saracenos postea moueret Ludouicus, idem
Leo Ostiensis prosequitur. *Huic ergo Ludoui-* lib. 1 c. 31 LIII.
co admodum adolescenti ab afflictis varia peste
Longobardis per venerabilem Bassacium Abba-
tem supplicatum est, vt ad istas se conferret par-
tes, eosque ab infidelium vexationibus eripere, ac
talibus

talibus cladibus finem dignaretur imponere, quod & factum est. Eorum enim supplicationibus annuens Ludouicus, Beneuentum venit, eique Radelchis, ac Beneuentanis Saraceni omnes traditi sunt. Quos omnes ipso die Vigiliarum Sanctæ Pentecostes, extra Vrbem duci, atque ad vnum iugulari iussit. Inter quos Massar etiam illorum dux capite cæsus est. Moxque idem Imperator conuocatis Longobardis omnibus, totam prouinciam Beneuentanam inter Radelchim, & Sicanulphum æquo iure partitus est, Anno Domini octingentesimo quinquagesimo primo, paucisque post diebus, compositis rebus, ad sua remeauit.

15 *Romam, &c.* Cur vero Ludouicus concito gradu Romam peteret, scribit Anastasius. *Quidam Daniel magister militum iniquitatis, ac stultitiæ mole cæcatus, ad Serenissimi Domini Ludouici Imperatoris vestigia properauit, eique multa falsa, & inutilia verba, quæ credi nullo modo possent, super Gratianum eminentissimum Magistrum militum, & Romani Palatij egregium Superinstam, & Consiliarium dicere non dubitauit: Nam costanter eum accusabat falsitate ob inuidiam, dicens Imperatori de Gratiano Romanæ vrbis Superinsta: Quem erga vos fidelem esse creditis, mihi soli in domo sua, nimium super Francos murmurans, dixit secrete: Quia Franci nobis nihil boni faciunt, vel adiutorium præbent, sed magis, quæ nostra sunt violenter tollunt: quare non aduocamus Græcos, cum eis pacis fœdus componentes, & Francorum Regem, & gentem de nostro regno, & dominatione expellimus? Quo audito mox prædictus Imperator immenso furore incensus, sine literis etiam ad Romanum directis Pontificem, & Senatum, Romam venire velociter procurauit. Quem tamen venientem Dominus Leo Papa honorifice sicut mos est, super gradus maiores B. Petri Apostoli residens suscepit, & mellifluis prædicationis verbis placare cœpit. Quadam verò die, ipso Imperatore cum sanctissimo Leone Pontifice, omnibus Romanis proceribus pariter, & optimis Francis in domo, quam Beatæ memoriæ Leo Tertius Papa iuxta Ecclesiam B. Petri Apostoli fecerat, sedentibus de prædicta accusatione placitum habuit. Tunc Daniel iniqua fronte armatus, falsaque cogitatione imbutus, dixit coram omnibus: iste Gratianus habuit mecum consilium hanc Romanam terram de vestra tollere potestate, & Græcis tradere illam. Cui statim non solum Gratianus, verumetiam omnes Romani coram Imperatore dixere. Mentiris nullo modo verum est, quod dicis. Cognoscens autem Imperator, & omnis Romanorum, Francorumque nobilitas prædictum Danielem tale crimen per falsitatem, & inuidiam contra Gratianum dixisse: illico idem clementissimus Imperator nolens contra instituta veterum Augustorum peragere Romanorum, eos secundum Romanam legem instituit iudicare. Quo iudicio ipse Daniel multorum verbis reprehensus, ore proprio manifestauit se falsum testimonium, super eum dixisse: ideo tam dicto Gratiano multa, & humili supplicatione petiuit; quem ille statim plenaria ipsi reddita gratia, libenter concessit, & sic de mortis est periculo liberatus.*

In fine vitæ Leonis IV. Pontif. LIV.

16 Moritur Benedictus, vnde Romam reuersus Ludouicus Nicolai assistit coronationi, quem quàm humiliter prosequeretur, Anastasium audi. *Tertio consecrationis eius die cum Augusto conuescens sapienti flamine resplendebat, charitateque plenus epulabatur in Christo: finitoque conuiuij apparatu, consurgit, Cæsaremque spiritualem filium, & charissimum deosculatus, immenso circumdedit amore. His ita gestis, Serenissimus Imperator ab Vrbe discessit, sedemque in loco, qui dicitur Quintus, collocauit. Beatissimus autem Præsul hoc audiens, dilectionis eius compulsus plenitudine, atque amoris, ad eundem locum cum proceribus, & optimatibus properauit. Quem cum vidisset excellentissimus Augustus, obuius in aduentum eius occurrit, frenumque Cæsareis suis manibus apprehendens, pedestris more, quantum sagittæ iactus extenditur equum traxit. Cum quo imperiale ingressus tentorium, salubribus ad inuicem fruebantur colloquijs, mensisque epulis perornatis, spirituali alacritate cibum pariter sumpserunt. Cibis vero, & mensis remotis, Serenissimus Cæsar beato Præsuli plura contulit dona. Quibus susceptis equum conscendens conabatur reuerti. Augustus eius amore fretus, Imperialis equi superascendens Cathedram, ouanti cum eo incedebat animi voluptate. Ad quendam quidem cum peruenisset spaciosissimum itineris locum, Imperator equo descendit, equumque Pontificis iterum (vt memorauimus supra) traxit, dulcissimisque osculis ad inuicem propinquantes, latisfluè gratulati sunt. Cæsar vero ad tentorium remeans, cœptum arripuit iter: Præsul autem nobilissimorum cœtibus quibus prosequu-*

LV.

*sequutus fuerat sæpius Romam ingressus, almifi-
ca est comitatione magnificatus.*
Rauennæ, &c. In Ioannem Episcopum
Rauennatem cum quererentur ciues, conuo-
catur Synodus, & cum videret idem Archie-
piscopus se voto frustrari *ab Imperatore adiu-
uari poposcit. Cui ad hæc per Internuntium Au-*
LVI. *gustus dixit: Vadat, & fastu elationis deposito,
tanto humiliet se Pontifici, cui & nos, & omnis*
Anast. of. *Ecclesiæ generalitas inclinatur, & obedientiæ,
& subiectioni colla submittat: quia qui cupit ali-
ter, minimè consequi poterit.*
Ludouico vero noua expeditio in Sara-
cenos, quando, & cuius impulsu facta apud
Leonem Ostiensem legitur. *Longobardi igi-*
Lib. c. 33. *tur videntes se se cælitus pro suis iniquitatibus
flagellatos, afflicti, ac demum necessitate*
LVII. *arctati, tertio iam Legatos in Franciam ad præ-
fatum Ludouicum transmittunt, exorantes, ac
flagitantes, vt iterum venire eosque, ac patriam
à nefandissima Saracenorum gente dignaretur
eripere. Ludouicus Rex generale edictum in
vniuersas Regni sui partes dirigens, vt nullus
omnino esset, qui se ab hac expeditione subtra-
heret. Anno Domini octingentesimo sexagesimo
sexto, immensum valde congregauit exercitum,
simulque cum donna Angerberta Augusta coniuge
sua iter arripiens, Beneuenti fines per Soram in-
greditur: ac mense Iunio peruenit ad Monasteriũ
huius sanctissimi Patris, quod deorsum est, vbi
à venerabili Abbate Berthario vniuersis Mona-
chis illi procedentibus, maximo eum honore su-
sceptus est. Die altera montem adoraturus ascen-
dit, ibidemque magna nihilominus honorificentia
à fratribus est receptus. Cumque vniuersum
cænobium circumiens perlustrasset, & optime fa-
tis ædificatum laudasset, præceptum confirmatio-
nis totius Abbatiæ (iuxta quod sui prædecessores
Imperatores iam fecerant) Beato Benedicto fa-
ciens, & regalia inibi conferens munera,* Fratri-
*busque se multum commendans, descendit. Post
hæc inde digressus, Capuam adijt, quam tribus
obsessam mensibus cæpit, & eam maxima ex par-
te deleuit. Inde perrexit Salernum: dehinc na-
uigauit Amalfim. Puteolos quoque pergens, eius-
dem vtitur lauacris, perque Neapolim reuertens,
Sessulam adijt, demum apud Vallem Caudinam
castrametatus, non multo post ingressus est Be-
neuentum. Apud Luceriam porrò Apuliæ ciuita-
tem, vniuerso suo congregato exercitu, consequẽ-
ter cum Saracenis congreditur. A quibus primo
certamine superatus, demum ex his opitulante
Deo victoriam triumphalem adeptus, vniuersis
eorum castris potitur. Inde Barium contendens
quatuor illam annis obsedit. Materam interim
munitissimam illorum ciuitatem capiens, igne il-
lam, ferroque consumpsit. Post hæc Venusiam ve-
nit, & tam in ea, quàm in Canusio pugnatorum
præsidio posito, Barium hinc, inde cæpit grauiter
expugnare, sicque redijt Beneuentum. Ibi itaque
cum in eius obsequio Abbas Bertharius morare-
tur, oratorium paruum, quod intra Monasterium
sanctæ Sophiæ prædecessor suus Abbas Bassatius
inchoauerat, omni diligentia, studioque compleuit,
& in honorem S. Patris Benedicti à Stephano
Teanensis Ecclesiæ Præsule consecrare fecit. Tunc
temporis prædictus Rex Beato Benedicto præce-
ptum fecit de vna curte sua, nomine Laianu in
loco, qui dicitur Turturitus, & de Sancto Grego-
rio cum omnibus rebus, & pertinentijs eorum.
Cum autem Saraceni Barium degentes vndique
angustiati ad extremitatem vltimam peruenis-
sent, misso Imperatore exercitu, & ciuitatem, &
Seodam cum suis omnibus cæpit, eosque vniuer-
sos gladijs trucidari iussit. Deinde Tarentum
obsideri è vestigio iussit: nam & ipsam olim idẽ
nequissimi cæperant. Interea duo quidam comi-
tes, nixi sunt in Imperatorem insurgere: quod cum
cognouisset Imperator, persecutus est eos vsque
Marsiam, vbi illi non audentes consistere, fuge-
runt Beneuentum. Imperator autem dum illos
prosequitur, venit Iserniam, quam tentantem
resistere, expugnauit, & cæpit. Inde Aliphas per-
transiens, & per Telesiam venit ad ciuitatem,
quæ nominatur sanctæ Agathæ, quam per dies
plurimos, quoniam capere non poterat, obsidebat.
Tandem Bertharius Abbas, quoniam Hisembal-
dus Gastaldeus, qui ipsam ciuitatem obtinebat:
eius consanguineus erat: apud Imperatorem pro
illo interueniens, & illi gratiam, & ciuitati ve-
niam impetrauit. Adelchis etiam Beneuentanus
Princeps ad pedes eiusdem Imperatoris prostra-
tus, tam præfatis, qui fugerant, quàm sibi, qui
eos recipere præsumpserat, ipsius Imperatoris gra-
tiam adquisiuit. Ludouico apud Beneuentum po-
sito, Adelchis Princeps ipsius ciuitatis, Diaboli in-
uidia ductus, inuenta occasione, quod Franci in
ciuitate multa insolenter agerent, aduersus eum
securè agentem protinus insurrexit, eumque ca-
piens custodiæ mancipauit, cunctos milites illius
dispo-*

dispolians, fugere compulit. Sed non in longum Deus passus est innocentem hominem frustra affligi, moxque intra quadraginta dies innumerabili Saracenorum exercitu ab Africa aduentante, Ludouicus è custodia ex templo dimissus est, & Sacramentis obstrictus, recedens à Beneuento, intra tres dies abijt Barulum, ibique per menses circiter vndecim remoratus interim per quosdam suos comites, primo tria millia, dehinc nouem millia ferme Saracenorum apud Capuam interemit. Post hæc eo aduentante Capuam, Saraceni cognito eius aduentu, relinquentes Principatũ, Calabriam adeunt, eamque funditus depopulantes, conscensis nauibus ad sua (maximam tempestatem perpessi) quotquot euaserunt, reuersi sunt.

19 *Nec Petri, &c.* Anno octingentesimo septuagesimo, vt notat Sigonius, vel sexagesimo nono, vt cum Aimoino, vult Baronius; *Ludouicus, & Carolus Lotharij patrui, quorum
LVIII. alter Germaniæ, alter Franciæ Rex erat, 5. Kalendas Augusti in vnum conuenientes Lotharingiam ita inter se diuiserunt, vt Ludouicus vrbes Coloniam, Aquas, Treuiros, Traiectum, Metas, Argentinam, & Basileam; Carolus Lugdunum, Visentionem, Viennam, Tungros, Tullum, & Virdunum cum adiacentibus obtineret. Ludouicus autem Imperator legatis missis fraternam hæreditatem ad fratrem potius, quàm ad patruos pertinere contendens, Hadriano Pontifice ius suũ tuente, ac per Legatos diras in Ludouicum, & Carolum intentante idem sibi regnum, sed frustra vindicauit.* Ex Aimoino Legationes
l. 5. c. 24. transcribam. Ad Carolum Caluum Hadriani Papæ legatio prima legitur. *Carolus Legatos Hadriani Papæ Paulum, & Leonem Episcopos suscepit cum epistolis missis sibi, & præsulibus, ac Regni primoribus in his Galliarum partium regionibus consistentibus, in quibus continebatur, vt regnum quondam Lotharij, quod Ludo-
LIX. uico Imper. spirituali filio eius hæreditario iure debebatur, & quod ad eum post mortem ipsius Lotharij rediyt, vel homines in eo degentes mortalium nullus inuaderet, nullus commoueret, nullus ad se conaretur inflectere. Quod si quis præsumeret, non solum per suæ auctoritatis ministerium infirmaretur, verumetiam vinculis anathematis obligatus, nomine Christianitatis priuatus, cum Diabolo omnino locaretur; & si quis de Episcopis tam nefariæ temeritatis auctorem, vel tacendo fugeret, vel non resistendo consentiret, non iam pastoris, sed mercenarij nomine se nouerit fore censendum: & quia non pertineret ad eum quidquam de ouibus, nec pertineret ad eum consequenter de pastoralibus dignitatibus. Cum quibus Episcopis, & Nuncius Ludouici Imper. venit, nomine Boderardus, de his nihilominus satagens.*

Inter literas autem hic inde missas, sequentes edidit Epistolas Baronius. *Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei omnibus gloriosis Ducibus, Comitibus, & cæteris primoribus in regno Karoli excellentissimi Regis constitutis. Omnes quidem virtutes Christi cultoribus sectandæ sunt; sed nulla vtilius, quàm pax cum dilectione mutua inter omnes, & maximè inter sublimiores personas custoditur, & colitur. Quanto enim quis sublimior, tantum ad mores suos quosque trahendum constat esse facilior. Ideoq; his præsentibus opportunè, ac impportunè moneo, suadeo, & exhortor apicibus, quo pacis bonum in omnes, sed præcipuè inter sublimiores Mũdi Principes ædificare, & construere satagatis. In hoc enim dilecti filij mei Regis vestri Regnum totum poterit incolume permanere, si neminem ille concutiens, à nullo concutiatur. Non autem ignorare vos credo, qualiter desiderabilissimus, & spiritualis filius meus Hludouicus pijssimus, & à Deo protectus Imperator, non vt quidam aduersus sanctæ religionis filios, non contra fidei Christianæ domesticos, sed aduersus filios Belial, aduersus Christi nominis inimicos, præcipuè pro nostra securitate, proque multorum liberatione fidelium, qui sine tenus apud Samnium, & circumquaque regiones iam iamque periclitabantur, ita vt etiam fines nostros infestatio propemodum Saracenorum inuaderet, egressus à summo sublimitatis propriæ solio, & à pacatissimo requiei suæ fundamine, non corpori parcat, non æstibus, non algoribus, non denique vllis euentibus cedat; sed omnia incommoda, omnia discrimina pro Christi nomine tolerans, nihil est, quod pro Christianorum exemptione recuset arripere; nihil est, quod pro fidelium quiete, ac pace declinet assumere.*

[Margin: Anu. 869 n. 94. quas Parisijs à Nicolao Fabro eius familiari transmissas profitetur.]

C A-

CAPVT TERTIVM.

De Iustitia.

I. Irtutum omnium diademate redimitum Ludouicum nè mireris. Iustus fuit, & iustitiæ angulari lapide Domum Sapientiæ superædificauit; extruxit columnas septem virtutum, quæ vnà intuentes iustitiam, & cultu demisso adorantes, excellentissimam omnium, & genitricem fatentur. Sociabilem virtutem iustitiam dixit Philosophus, cui cæteræ omnes virtutes necessario consequun-
Pol. 3. c. 11. tur: cuius tecto tamquam Cęlo reliquæ concamerantur virtutes. Solem iustitiam fare, vnde inferioribus lumen diffunditur. Vt in fidibus, tibijs, vocibus, atque cantu ex distinctis sonis concentus seruatur, quem discrepã-
II. tem aures eruditæ ferre non possunt, isque concentus ex dissimilium vocum moderatione resonat concors: sic & summis, & medijs, & infimis interiectis ordinibus, vt sonis, moderata ratione ciuitatem dissimillimorum cõcinere: & quæ harmonia dicitur à musicis in cantu, eam esse in ciuitate concordiam: quæ vti arctissimum in Republica incolumitatis vinculum, sine [f] iustitia nullo pacto esse
f August. 2. de Ciu. Dei c. 21. potest: ita disputabat Scipio Africanus, Et cum disputationi adesset L. Furius Pilus aggressus est accuratissima oratione iustitiam III.
vituperare, vt Lelij eloquentiam ad laudem illius virtutis excitaret: eadem mente, qua Glaucõ [m] iniustitiam laudat, vt Socratem de iustitia differentem audiret. Cum igitur pe- *m 2. de Rep. Platonis.*
rorãti Piloni Rempublicam sine iniuria haud regi posse; responderet Lelius nihil tam inimicum, quàm iniustitiam ciuitati, nec omnino nisi magna iustitia geri, aut stare posse Rempublicam: ad intermissa reuertitur Scipio, Rempublicam definiens, eam *esse rem* IV.
populi, sed iure gestam. Remota enim iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia? V.
Quia & ipsa latrocinia quid sunt, [a] nisi par- *a August. 2. de Ciu. Dei c. 4.*
ua regna? Apud Hispaniarum Regem querẽte, & obstrepente . . . . . Legato Apostoli- *Salut. Ann. 166*
co, contrà immunitatis iura à seculari curia VI.
carceribus quendam mancipari, cum responderet Aloysius de Harro Sontem esse, propterea iure teneri, replicanti Legato incompetẽtiam fori, & minanti, se recessurum, ni sibi restitueretur captiuus, finem fecit Hispanus aiendo: *Dominatio sua Reuerendissima ad libitum pergat, nouæ enim aperientur valuæ, si veteres non sufficiant. Stabit enim Hispania sine Legato, at non sine Iustitia.* Vetus illud est: sine VII.
iustitia nè Iouem [b] quidem posse principem *b Plutar. de Doctrina Principum.*
agere. Manus hominum cum Imperio Prin-

cipis

cipis regitur, pacto societatis adstringitur, placiti lege præda diuiditur. Hoc malum si in tantorum perditorum hominum accessibus crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuitates occupet, populos subiuget, euidentius regni nomen assumit, quod ei iam in manifesto confert, non adempta cupiditas, sed addita impunitas. Madet Orbis (aiebat ad Donatum Cyprianus) mutuo sanguine: & homicidium, quùm admittunt (clamabat) singuli, crimen est: virtus vocatur, quùm publicè geritur. Impunitatem sceleribus acquirit, non innocentiæ ratio, sed feuitiæ magnitudo. Hęc illa malorum origo, quæ Romanam pessum dedit Rempublicam, vt notat Augustinus.[a] Cum enim fouendæ iustitiæ causa olim benè morati Reges constituti[m] sint: & regnum ad bonorum perfugium, ac præsidium aduersus populi iniuriam[n] comparatum sit, voto dicendi ius populis, iniustaque tollendi facta.

a lib. 5. de Ciu. Dei. c. 18.
m Cicer. 3. Offic.
n Arist. Polit. 5. c. 10.

VIII. Haud pace fruetur Respublica, ni iustitiam colat. Iustitia, & pax deosculatæ sunt; earumq; deerrante vna, insequitur altera aiebat.

IX. Dominicus Contarenus Venetorũ Dux Serenissimus, cuius atauos Franciscum Contarenum, Cæsaris Maximiliani obsidione diflatą, in vna Asulana arce assertorem suum tota vidit Italia; & Dominicum Contarenum, qui, post ad Marignanum profligatos Heluetios, Forum Iulij, Longobardorũq; vrbes, Veneto restitutas Imperio, Lilia à Francisco Gallorũ Rege, Virtutis (fœderata Gallo Respublica) monimentum accepit, quùm eius fratrem, Europæ aulis octo vicibus caduceatorem Senatus obijciens, hunc sibi reseruauit in Patria, vt quem longeum ętate Fata permiserãt, Reipublicæ fines, iustitia, sanctitate, & Religione produceret. Propterea cum ad Imperium traheretur inuitus, populum suum annuo munere prosequens, *Fructus iustitiæ Pax* lemate cudi numisma dedit, nec vmquã mutauit, vt incessanti murmure in auribus obstreperet subditorum, extinctam pacem sola reuocandam iustitia: quæ in Reipublicæ hie- (Anno D. 1619.)

roglyphico, *Iustitia, & Pax deosculatæ sunt*, quod super gigãteos gradus, vbi Venetus superbos pede conculcat gigantes, legit viator, Fato percita quodam, vt breui haud tempo-

X.

re, truncum legeretur *Iustitia, & ..... deoscu-*
latæ sunt. Eodem illo anno, quo in ducali
sacello Cretensis quidam paciferam surripuit
Imaginem, protinus Cretense sequutum
est bellum, sola conficiendum Iustitia, quę
Superum supererat testimonio. Stateram
nè transgrediaris, Pythagoricum ænigma est,
De liber. educat. quod explanat Plutarchus: Summam docens
habendam esse rationem iustitiæ, neque eius
fines excundos. Hæc sola Imperij columna,
qua subtracta, machina quassat. Alexander
ille, qui Persas, Hyrcanos, Indos, & quidquid
vsque in Oceanum extendit Oriens, vastauit,
fugauit; post amicorũ iacturam, vel proditio-
XI. nẽ quùm iaceret in tenebris, aliàs scelus, aliàs
desiderium suum mœrens, victor tot Regum
atq; populorum, iræ tristitiæque succubuit. Id
enim egerat, vt omnia potius haberet in po-
testate, quàm affectus. Oh quàm magnis ho-
mines erroribus tenentur, qui ius dominan-
di trãs maria mittere cupiunt, felicitatem cre-
dentes, si veteribus noua adiungant, & per
extraneos campos, Lares vltra protendant,
quasi angustus sit Orbis, vt imperium latè di-
fundat. Ignari inter imperia, hoc vnum con-
stare, sibi Imperare. Quod non lateret, si
animaduerterent, quàm sacra res sit iustitia.
Cratero Epist. 93. Hoc ante omnia sibi quisque persuadeat Re-
XII. gem in hanc pulcherrimam virtutem vltrò
etiam impendere, iuuare: vt tota cogitatio à
priuatis quàm longissimè auersa sit. Iustitiæ
hoc est præmium, iustum esse. Mè iustum
esse gratis oportet. Nec interest publicare
iustitiam, si virtuti non gloriæ studeas. Nam
qui iustus esse dedignatur sine gloria, oppidò
erit cum infamia. Regem à tyranno sola iu-
XIII. stitia disgregat; cum omnia regna à tyranni-
de cœperint. Natalia haud faciunt Regem, sed
virtus, alioquin Nero, Constantius, Leo, in-
numerique alij, qui pontice longo sanguine
censentur, pictosque vultus ostendunt, inter
Reges forent enumerandi. Summa gentium
felicitas erat, in quibus nõ ex potentioribus,
sed ex melioribus rector eligebatur. Nec po-
tentior erat, nisi qui melior. Penès Sapientes
regnum erat, qui infirmiores à validioribus
tuentes, suadebant, dissuadebant, & vtilia at-
que inutilia monstrabant. Sub perpendiculi
XIV. hieroglyphico cuius verba, *ad omnium men-*
suram. Academicus quidam iustitiæ annuit

indiferentiam; vt sicut corpora omnia per-
pendiculo mensurantur, ita iustitia æquentur
subditi. Vel sub figura trianguli, cuius ver-
ba, *æqualis vndique* humili, scilicet atq; super-
bo. Vel sub falcis titulo, cuius lema: *æquat*. De-
sumptum forsan ab Horatiano illo carmine. lib. 1. ode. 4.
Mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumquè turres. Vel tandem affinium, ami-
corum; ipsorumque hostium merita læua ma-
nu ęqua lance librãtis: dextera verò, sanguinis
affectum, & amicorum violentiam pellentis,
nè in iustitiæ messem falcẽ ponant, sub lemate
si mei nõ fuerint dominati, tunc immaculatus ero,
vt in suo hieroglyphico annuens criminis
osor, iustitiæ cultor, iuris amator Ludouicus
Philippus *De Lauriliere*, Christianissimo Regi
à Sanct. Conf. Secretis, & mandatis, aureo sui
ministerij cælo, Deorum (hoc est Princi-
pum) in Cœlo, Astrææ simulacrum ad viuum
sculpsit. Læua stateram iustitiæ agens, familia-
res, & necessarios, sub specie mulieris truti-
nam obterentes, vultum declinantes, perso-
nas acceptantes, propulsat dextera; nec sine
dexteræ symbolo, (maius enim iniusta repel-
lere, quàm iusta agere, licet sint vni conne-
xa duo:) Dexteram non læuam extendit.
Nec mireris Galliæ decus, si haud solis
Frãcis, sed & aduenis refulgeas: Immensa
enim luminis sphæra toti mundo clarescit,
quam si stupui cum viderem, obstupesco dum
scribo. Excelsas prætereo, dotes quę in cul-
mine medium ignorantes, & vltra gradus,
negant accessum. Panegyrim canat, si quis
Argus centoculo oculatiorem vidit, & Bria-
reus scribat quem adoptaret Iustitia, si filiæ
daretur procreare parentem, vel sponsæ im-
perare marito, quæ repetens ex æthere ter-
ras, temploque summi ætheris pulsa, locum
pellicibus dedit; humanum nacta cubile,
Tonantis vxor, extat Francorum nomine
nupta Philippo. Exinde Gallia, quæ religio-
ne politiores est antegressa nationes, quem-
cumque æmula ciuitas ciuem ad exem-
plum iustitiæ proponeret, hunc Gallia in
exemplar fidenter opponeret

secura

ſecura victoriæ. Ciuili diſcordia Venetorum
XV. preſſa Reſpublica, ob Rainerij Zeni, & Geor-
Anno gij Cornelij, Ioanne eius patre tūc principatū
1618. agente, ſimultates, quæ, vel amicitiæ, vel ne-
Nanius ceſſitudinis vinculo reliquos vrgebat; Decem
lib. 7. Viralem Poteſtatem actum eſt reuocandam: quià ſubditis impar, grauiſſima ſcelera infe- rioribus magiſtratibus ordinario iure expianda ſubijceret; Nobilium verò, leuiſſima licet, ſibi ſumeret extra ordinario iuris rigore (*ritu, & ſigillo* vocant) exquirenda. Nobilium plaudebant turmæ, & quaſi ad libertatem proclamarent, ſceleribus iura dātes, Rempublicā funditùs euertebāt, cuius Ariſtocratiam, Magnatū moderatione ſublata veluti Reipublicæ fulcrū, popularem eludit tumultum, ruere natura erat. Actū erat de Decem Virali Collegio, ne dicam de Republica, niſi libera, & prę- graui oratione Baptiſta Nanius morum candore, & doctrina venerabilis patritios increpando, imperij recturos habenas, quoaduſq; legibus viuere profiterentur patrijs: Quæ leuiora atrocioribus pęnis flagitia penſabant, nè patrię Harmonia, vel tacito murmure, diſſonaret. Iuſtitiā paci ſacro nuptam connubio ne diuortirent, & obſequij ſtylo exararent Imperium, rigido tribunali, duriſſimæ legi, & atrociſſimis piaculis non bona, ſed corpora ſubmiſère luenda. Iudici iure dato ad perſonas reſpicere, vt populi labes in baculo, nobilium verò in virga viſitet ferrea. Sic enim noſtra erit odendo delicta innoxios venerari concives. His dictis rigor placuit, & legem, quamuis duram, duxère ſeruandam inter de-

cem Viros Nanio delecto, & tanto successu
publicis refertis annalibus. Iustitiam ponens
Iustinianus Imp. hisce generalibus exprimit:
XVII. *constans, & perpetua voluntas ius suum cuique
tribuendi*. Si cuique, Achab nephas erit Na-
bothi vineam vsurpare, sed ad similitudinem
Solis Eclipticam non ægredientis, terminos
non asportabit; & sub Termini Hieroglyphi-
XVIII. co, Quiritum more Astræam venerabitur:
siue designando bona, siue distribuendo præ-
mia, vel pœnas: vnde iustitiæ in distributiuã,
& commutatiuam diuisio venit. Illa pœnas,
& præmia retribuendo pro ratione, ac varie-
tate meritorum: Hæc circa contractus, &
æqualium rerum permutationes ad normam
iuris exercendas. Cuiusque iustitiæ finis
Cicer. 1. de Orat. æqualitas erit, quam æqualitatem sumes, vel
XIX. ex proportione arithmetica, ex pari scilicet
numerorum calculo, vt in commutatiua, in
qua lex quantumuis dura est obseruanda; nec
iudex, legum est iudex sed custos: cum enim XX.
iustitia bonum sit alienum (ad differentiam
aliarum virtutum, quæ etiam minimè ad pro-
ximum relatione facta, possunt esse virtutes)
& in alienis arbitrari nõ liceat, infertur, quod
ad vltimum vsquè quadrantem, rationem vil-
licationis reddere tenebimur. Iudices ergo
perpendite, non hùc spectare Iuristarum axio-
ma, de minimis non curare prætorem, si eo-
dem enim iure gaudemus in aliena magna, vel
parua, cum in magna haud possim, sequitur
nec in minima. Notabilis est lex illa, qua furti *l. qui saccum f. de Furtis.*
actio non tam conceditur in latronẽ surripiẽ-
tem pecuniam, sed & in surripientem saccum.
Regrediamur ad distributiuam iustitiã, cuius
finis æqualitas aiebat Petrus Maurocenus XXI.
Ioannis filius inter Venetos Aristocraticos
cognomine Iustus. Hic populorum plausu

super

super nubes caput extollere videas, vt iudi-
cum est, mentem ad astra tollere, ne ad affe-
ctus inclinent. In terra pedes, sed in Cælo
XXII. caput, si velis rectè iudicare. Sinixtra colum-
bis innocentiæ blanditur simulacro, & dexte-
ra coruos crocitantes, præpotentes scilicet, in-
sequitur. Non arithmetica tamen, sed geo-
metrica sit hæc æqualitas, vt ex qualitate
Aristot. nempe personarum, loci, temporis determi-
Æthic. 5. netur æqualitas. Haud enim contra passum,
c. 7. XXIII. vt Pythagorici appellant; vel reliationem iu-
Ibid. c. 8. stam dices, vt Radamantus canebat.

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem
Iudicium planè rectum, vindictaque fiet.

In multis enim dissonat. Puta si principatum habens percussit: non oportet repercuti. Et si principem percussit, non percuti solum oportet, sed & puniri. Arbitrium boni viri perpendiculum est distributiuæ iustitiæ, quod aliquando ad rigorem, aliquando ad pietatem flectit. Pietatis, an, rigoris, quis vincat, vel vincere debeat, non vnà omnes concordant. Singulare instruam certamen, & cum sua trahat quemque voluptas, ad titulum vocor.

CAPVT QVARTVM.

De Clementia.

1 *An iudex debeat esse clemens, vel rigorosus.*
2 *Iustitiam exequi pietas est.*
3 *Imperium sine pietate impium est.*
4 *Aquila filios in plumis fert.*
5 *Punire carnificis est.*
6 *Clementia regem facit.* 55.
7 *Saul quanto altior omni populo?*
8 *Iustitia cur velatos oculos habeat?*
9 *Deus in nube cur?*
10 *Furiæ cur placido vultu designatæ?*
11 *Metus infirmum est vinculum.*
12 *Populi Asiatici cur in Cæsarem surrexerint?*
13 *Moysem quando Iudæi credidere Prophetam?*
14 *Syria quando adorauit Hierusalem?*
15 *Nabuchodonosor quando Deum adorauerit?*
17 *Timorem præcedit amor.*
18 *Christum quando Iudæi honorauerint?*
19 *Petrus benefaciendo Orbem baptizare potuit.*
20 *Christus cur in Thaborre gloriam ostenderit?*
21 *Deus in aura tenui.*
22 *Philistæi adorant Arcam.*
23 *Dauid renuntiat arcam Gethæo.*
24 *Dominum deprecatur Dauid propter retributionem.*
25 *Centurio quo argumento cognouerit Christum Deum.*
26 *Turca inter Idola cur Christum dixerit Deũ.*
27 *Deus pietate vincit, & vincitur.*
28 *Moses Deus Pharaonis in puniendo, non in liberando.*
29 *Deus sine misericordia non est Deus.*
31 *Tyrij in vinculis ponebant Deos.*
32 *Apollo clauo figitur; & cur?*
33 *Mars irretitur catenis.*
34 *Moyses quando ligasset Deum?*
35 *Principe ingrediente ciuitatem carceres aperiuntur.*
36 *Saul inimicis parcit.*
37 *Cæsar Epistolas Pompeij comburit, & cur?*
37 *Ruffo à Cæsare in signum clementiæ, beneficium petit.*
38 *Princeps plus vindicatur clementia, quam iustitia.*
39 *Apollinis Imperium clemens est.*
40 *Punitio respicit potius crimina futura, quam præterita.*
41 *Modus corrigendi à lenitate incipiat.*
42 *Fulminum more incedat iudex.*
43 *Augustus Cinnam quando punierit?*
44 *Vindicta haud Regum est.*
45 *Theodosius sententiam exequebatur post* 30. *dies.*
46 *Princeps cur debeat timere?*
47 *Leo timet leues strepitus.*
48 *Pompeius rigore perdit Imperium.*
49 *Ludouicus Pius rigore perdit Imper.*
50 *Draconis leges sanguine scriptæ.*
51 *Cuiusdam Galli rigor.*
52 *Cato Rempub. rigore perdidit.*
53 *Princeps medico similis.*
54 *Apum aculeus ad quid?*
55 *Principis potentia quomodo luceat.*

56 *Periclis gloria de pietate.*
57 *T. Vespasian. petit Pontificatum, vt à eadē liberetur.*
58 *Ara ignoti Dei Clementiæ est: seu miserorum, & cur?*
59 *Clementia cuique ignota.*

I. Vdouici pietate, Adalgisi excitata perfidia, seruus Dominum compedibus tradit, nec soluit, priusquā fortiori vinculo, iuramenti scilicet, stringat Deo esse periurum, si fallat proditoribus pactum. At Diuina satagente Iustitia, ad naturam suam rebus facillimè redeuntibus, Adalgisi compede crura sonant. Ludouicum, an iustum iudicem, vel clementem principem bis perduellis spectet librare crimina, quæstio est. Si quæras, quid facti? pepercit. Quid iuris? vulgi variant labantia corda. Iustitia, & Pietas pugnam literario cæstu committunt, diluens illa crimina morte, hæc pœnam sumere, sibi ducens pœnam parare; inter vtramque volat dubijs victoria pennis. Iustitiæ cum staret irreuocabile verbum: quod scripsi, scripsi, meliora concipere abnuens, Clementiæ patronus, ille cui par Cicero nemo fuit, ita exorditur.

Inuictissime Cæsar hominem adeo furibūda ludit insania, vt Rege coram perduellioni patrocinari fidelem subditum putet posse. Hoc voto me consuluit Adalgisus, vt ad aram æquitatis ad pia propensum te vota vocarem. vt illi consulens perago, vindictam flagitans.
II. Iustitiam exequi si pietas est, sanguinis pendat pœnas. Paucis proditionem complectar: Hominis non priuati, sed Regis perduellio fuit: non extranei, sed naturalis Domini: non inficientis, sed fauentis: non vlciscentis, sed ignoscentis. Huius ego suscipiam causam? quem populi accusant, quem iura damnant? Quid agam? vnà cum reliquis clamabo, suspēdite, Regem nostrum vindicate. Ego solus conabor, quod reliqui formidant. De throno tuo clementiam deijciam, solij dexteram, atque sinixtram iustitia claudam, tecum dum imperat pietas, proditor triumphat impunis, iusque datum sceleri canimus. Clementiæ
III. igitur euellam simulachrum. Sed qualia animo tristi reuoluo? Imperium sine pietate, quis impium haud arguet? & impio, quis subiacebit? aquilis rapaciores, & inciuiliores ciuiles aquilæ non in plumis, sed vnguibus filios ferrent? Gloriæ cumulum pietati princeps debet, cui locus non esset, nisi culparum occasiones emergerent. Punire, & carnificis, quòd ignoscere nonnisi principis est. Clementia, non iustitia Regem fecit, nec fecisset, si morū probitas cuncta componeret. Crimina donare Principis refert, nè solumodo destruere posse, credatur. Lilium princeps est, & morum suauitate reliquis supereminet. Saulem Dominus constituit in Regem, quoniam non fuit similis illi in omni populo. *Altior fuit vniuerso populo ab humero, & sursum*, qui cum Ammonitas fugasset, obstrepente populo: *quis est iste, qui dixit: Saul non regnabit super nos? date viros, & interficiemus eos*. An altior vniuerso populo fuerit? ex responso percipe. *Non occidetur quisquam in die hac*, respondit Saul. Minimè enim latebant primum Iudæorum Regem, quod etsi cum clementia à latere sederet illi iustitia; hæc tamen velatos sufferret oculos, quasi erubescens, & non nisi cooperta punire audens: illa verò absque persona, pia quadam violentia, vim inferens ipsi iustitiæ crimina donat. Signa in Sole, Lunaque, & stellis Primi Iouis præcursura aduentum in nube venientis Deum digito monstrāt tenebras quærere, quasi rubore suffusum, quia punit. Pictæ cum starent in Areopago furiæ, indutæ nigro, conspersæ sanguine, circumdatæ anguibus: cupressum stringebant dextera, torremque sinixtra; sed placido designatæ vultu, non diræ furiæ, sed tranquillæ Eumenides sola pietatis larua afflictam excitant iustitiam. Armorum enim terror, pœnarumque timor Imperium si dedère, haud tenuère. Metus, & terror infirma vincula; aulicorum est proloquium. Asiacæ inde nationes haud in Romanum insurrexissent Imperium, si Cæsarem dilexissent beneficum, & non timuissent potentem, *adfluentibus paulatim, qui metu magis, quàm beneuolentia subiecti repertis auctoribus sustulerant animum*. Moysem Hebrȩi haud credidere prophetam, priusquam cum Ægypto Pharaonem demersisset in mari. Hierusalem, sanctam dixit ciuitatem Syria,

Marginal notes (right column): IV. (Gloriæ cumulum); V. (ignoscere); VI. (probitas); *1. Reg. 9. v. 2.* (fuit); *c. 11. ib. v. 12.* (quis est iste); VII. (Non occidetur); VIII. (ferret oculos); *Luca c. 21.* (Signa in Sole); IX. (tum in nube); *Pausan.* (quia punit); X. (dextera); XI. (tenuère); XII. (tiones); *Tacitus annal. 6. c. 36.* (tim, qui metu); XIII. (quam cum Ægypto); XIV. (in mari).

Syria, cum Princeps Naaman Iordani lymphis lepram abluit. Quid verò non retulit
XV. Ioui Gentilis Nabuchodonosor, cum mansuetis victorem vidit à Leonibus redire Danielem? tunc sine incensis Idola, sine victimis altaria, vnum loquebatur pro cunctis, *paueant habitantes in vniuersa terra Deum Danielis*; sed paueant, quia priùs dilexerant, haud
XVI. enim timor, nisi præcurrat amor. Priusquam ab inferis viduæ filium reuocaret Christus,
XVII. non odio, non amore prosequebantur Hebręi: at quum resedit cadauer, & cępit loqui, accepit omnes timor, & magnificabant eum; cuius politiam imitatus Petrus, Samariam, Galilæam, Iudæam fidelem habuit pertransiens
XVIII. benefaciendo. Vide Dominum in ianuis Capharnai Idolomanico Centurioni, natione
XIX. extraneo, professione militi famulari, & inde considera Creatori Omnipotenti gratiarum esca, creaturam fieri obsequentem. Rex Regum, & dominantium, vt agnosceretur Do-
XX. minus haud terrisono Thaborrem prosternit fulmine Christus, vel ab æthere tela misit manibus fabricata Cyclopum, sed Cælos expandit, & in Sapientiæ æternadomo, gloriæ venditauit thesauros, vbi Beatorum animæ non timidæ, sed amantes Deo persoluunt laudes, qui in profundæ noctis chaos Omnipotentiæ suæ brachio, Erebi in virga, & gladio percurrens amnes, solas cum exigit blasphemias officiorum in lumine splendeat Deitas, quæ nō
3. Reg. c. 19. n. 11. in spiritu grandi, & forti subuertente montes,
XXI. & conterente portas; non in commotione, non in igne, sed in sibilo auræ tenuis, vel à prophetis agnosci voluit, vel eam cognoscere non nisi in sibilo auræ tenuis nequiere prophetæ. Pro Philistinis Hebręorum cum pu-
XXII. gnasset sanctuarium, grata barbaries intulit eum Dagonis in templum: & statuentes eum iuxta Dagonem paribus victimis atque incēsis donarunt Dagonem, & Arcam. Cumque altera die diluculò surrexissent Azotij videntes Dagonem iacētem coram Arca Domini, quæ ouans in altari calcabat truncum, protinus superplaustrum imponentes arcam, duabusque vaccis plaustro iunctis, nullo comitatu sequēte, remiserunt Iudæis. Sistite gradum Philistini? Sanctuarium, quod Iudaicam fugauit aciem, occidit Pontifices, vnde eàdem in ara cum vestro sedit Idolo, modò vaccarū in humeris exulare iubetis? sic apud memores stabit gratia facti? pergat arca, barbarorum, egrediatur terminos, ingratum enim solum dedignatur altaria. Remissa arca cum in Bethsamitarum peruenisset agrum, ligna plaustri conciderunt illicò, vaccasque imposuerunt super ea holocaustum Domino. Sed nescio cur, percussis de populo septuaginta viris, & quinquaginta millibus plebis, furore succensi patrios extra lares exterminarūt arcam, Cariathiarim mandantes habitatoribus, vt Domini reducerent arcam: Tali prosequentes honore arcam illam, quam Domini credebant sanctuarium, cum pietatis immemor, pœnas cum sanguine poscit. Adstipulantem triumphos, & gentiles adorant, cum crimina vrget, à primogenitis ipsis sociatur iumentis. Dicat Dauid cur Obededonis Gethæi diuertisset XXIII.
Domum, ibique in area, quæ cæli tecto concamerabatur, reliquisset arcam, cum de domo Aminadab asportaret in ciuitatem Sion? cum tympanis, psalmis, tyris, & sistris initiatur comitatus, & repentè in rustico tugurio, Boum exsibilatur mugitu? Gethæo Dauid arcam tradis, & quum interdiceris cum gentibus inire fędus, Deum ipsum gentilibus prodis? Quis non proderet (inquit Dauid) cum Pontifices cadunt, quia calcitrantibus bobus, nè cadat, in arcam extendunt manum? arcam diuertite, ego reuertar; cum Dijs Deus ipse pernoctet, vsq; dū obsequia nostra rependat. Seruiui enim ei, sed propter retributionem nec fletum cum potu miscebo, nisi lacrymas meas sua clementia temperabit. Filius meus 2. Reg. c. 12.
cum ægrotaretur, in cinere, & cilicio Dominum deprecabar, at mortuo puero purpura, bissoque indutus, petiens panem cum redar- XXIV.
guerer. *Quis est sermo quem fecisti, propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunasti, & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem?* satisfeci: *Propter infantem ieiunaui, cum adhuc viueret, nunc autem, quia mortuus; quare ieiunē?* Haud facile cognoscere est, vnde suasus in Caluario Christum Centurio publicauerit Deum? *vere hic homo filius Dei erat*. XXV.
Soluere videtur Marcus, *Videns autem Centurio, quia sic clamans expirasset, ait: vere hic homo filius Dei erat.* Quia clamans expirat homo, dignoscetur vt Deus? sed quid clamabat? Hæc protulit moriens. *Pater dimitte illis,*

lis, quia nesciunt, quid faciunt. Auditor ergo
XXVI. pro clamante reponet: *igitur Deus?* Catholicos
erga, Turcarum illatio fuit. Cum in militum
dubitaretur tentorio, quis Deorum videretur
maior, iussit Turca Gentilium describi
Idola, & cum Venerem in lupercalibus
modo adulteram, modo scortum conspiceret;
Iouem in sinu Danais, vel Ganimedis: ferro
Martem æquare regna: in natos, & seipsum
seuire Saturnum; ad Christum tandem conuersus
Crucifixum videns in Caluario iacere,
pectus perforari, vt neminem lateret in
terram descendisse de Cęlo, non Cæsari rapturum
regna, sed redempturum imperia, soli
Christo (clementiæ argumento) victimas, &
holocausta retribuit; reliqua Idola, quæ sibi,
non populorum saluti consulere videbantur,
irrisit vt manufacta. Percipe modò, vnde hominem
crederet Centurio Deum: crucifigentes
viderat Centurio Iudeos, & Christum deprecantem;
*pater ignosce illis, quia nesciunt, quid
faciunt*. Latrones, qui Crucifixi erant cum
eo, improperantes, & Christum Paradisi valuas
reserantem. Hebręos sæuientes in mortuum,
& mortuum cruenti lateris vnda, Ecclesiæ
agros irrigantem, vnà cum turba reuertebatur,
percutiens pectora sua, ait, haud potuisset
sic clamans homo expirare, ni filius Dei
esset. Nec aliter poterat vincere Deus, qui
XXVII. si aliter vincat, haud Deus est. Moysem cum
in Pharaonem voce, veluti imperatoria tessera
obarmaret, *ecce* (inquit) *constitui te Deum Pha-*
XXVIII *raonis*: non tamen populi liberandi (resonat
Africana tuba) sed Pharaonis puniendi, quasi
diuinitatem exuens, cum refractarium Pharaonem
seueritate plecteret; at cum populum
beneficijs honorat, iã non Moyses, sed Deus,
& veluti sibi restitutum numen, diuitias Deitatis
ostendit. Vituli infamia delinquentem
populum furore concitato, penitusque abo-
XXIX. lere tentanti, occurrit Moyses, & Diuinũ honorem
veluti iræ delinimentum opponens,
orabat: Ne irascatur furor tuus quæso Domine,
teque credant Ægyptij non Deum, sed
impostorem, dicentes; callide eduxit eos, vt
interficeret in montibus, & deleret in terra:
XXX. quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia
populi tui, Si te enim nõ aspiciant misericordem,
Deum addubitabunt; Quieuit Dominus,
nõ tantùm pronus in pietatem, quantùm
nè detraheret Diuinitati: vnde vitulum
cum populus fabricasset, non destitit (inquit
Cyrillus Hierosolym) Deus à benignitate. *Catech. 2.*
Negauerũt Deũ homines, sed Deum seipsum
non negauit. Seipsum quodamodo negasset,
ni misericors pepercisset. Israelitæ negauerũt
Deum, & vitulum adorauère vesani, sed Deus
seipsum non negauit. Illi dementes pecudem
conclamarunt regem; & tamen Deus pro amore
suo illos seruauit, Diuinitatem de misericordia
ostentans, de venia probans, de munificentia
confirmans. Velit, nolit, Omnipotens,
qui seipsum negare nequit, suimet circundatus
vinculis misericordiam non negabit.
Tyrij Dijs suis vincula inijcere soliti,
id fortasse indicabant, quod lento ferrentur *Plutar. in probl.*
gradu in scelerum expiatione. Verum cum à XXXI.
M. Alex. obsiderentur, eorumque multis videretur
audire mussitantem Apollinem, quæ XXXII.
in vrbe agerentur, non sibi probari, ideoque *Plutar. in vita*
se ad Alexan. abire. Hi perinde, ac si hominẽ *Alex.*
ad hostes transfugere aggressum, deprehendissent
in facto, colossum Dei ligauerunt catenis,
clauisque affixerunt basi, Alexandristam
appellantes, minantesque, vel ampliorem, &
immunem redderet locum, vel vnà caderet in
obsidione. Simile apud Pausaniam legitur
Martis simulachrum compedibus irretiri, quo XXXIII
vinculo propitium sibi, ac Reipublicæ perpetuum
bellatorem Idolum illud, nec vmquam
suæ vrbis desertorem futurum, veluti in peculio
obligatum habere voluerunt. Huc vsque
Gentilitatis somnia existimantis Deum, vti
vile mancipium in numero haberi pecudum;
nisi erudita dicas, vt Deorum pietate hominem
erudirent. Perantiqua veritas est Dominum
Moysi effudisse preces, vt ad Iudęis ira- XXXIV.
scendum, dimitteret: sed quali catena vicerat
homo Deum, compedibusque dederat folium
vento agitatum, eum, qui omnia verbi
clauo tenet? Pietate vinctum tenebat, quæ
cum iustitiæ superemineret, Deum edidit sola
pietate vincere, & vinciri. Hoc vinculo
Principi subditus, vti genitori cohęret genitus.
Inde antiquorum mos, vt ingrediente
Principe ciuitatem, carcerum reserarentur XXXV.
valuæ, vt clementiæ fortiori ligamine adhiberet
captiuis: vel quia Principum campus sola
staret pietas, vnde soli coram tyranno occluderetur
custodia, Isaia teste. Misericordia, & *c. 14. v. 16*
veritas

veritas custodit Regem, & roboratur clementia thronus eius. Luculentam de Ammonitarum exercitu victoriam reportauerat Saul, qua elatus populus postulauit ad necem Regis obtrectatores. *Quis est iste* (inquiunt) *qui* 1.Reg.11. *dixit: Saul non regnabit super nos? date viros, & interficiemus eos*. Restitit clementia Saulis, qua regnum firmasset æternum, ni populatus esset sacrilegio. Epistolarum reperta sarcina, unde Cæsar Pompeij factionem detegere po-

XXXVI tuisset, nec legere patiens, comburi iussit, vt auctoribus ignosceret, non agnoscendo. Et Plin. lib. 7.c.25. tu Ludouice non ignosceris agnoscêdo. Vterque Cæsar, sed tu victus, ille clementia victor. Radalgiso dum parcis, iustitiæ imperas; dum punis, iustitiæ subieceris: & si te subiectum faris, omnia quomodo prætendis posse? pietatem non potes? Gentili ergo Cæsari cede, quæ in pietatis templo, nulla tibi reseruata sede, omnia occupauit subsellia. Cæsar tecum, Ludouice, decertat; arma vibrat clementiæ, attende quomodo. Deprecanti Ruffo

XXXVII. ordinis Senatorij viro, vt clementiæ testimonio indulgeret; *nemo* (inquit Ruffus) *credet, ô Cæsar te grauissimam post acceptam iniuriam mecum in gratiam rediisse, nisi magnum aliquid mihi contuleris beneficium*; respondit *mea causa, Ruffe operam dabo, ne vmquam irascar tibi, cui non modo domanda iniuria, sed insuper præstandum est beneficium*. Hac politica eruditus Tiberius, cum multi è domo Principis, equitesque, ac Senatores sustentasse opibus, iuuisse-

XXXVIII. que consilijs dicerentur seruum illum *Clementem* nomine, qui Agrippam haud seruili conceperat animo, non quærere duxit sanguinarius etsi Princeps, plus sperans de clementia, quã de iustitia. Apollinis tale est Imperium: in crimine deprehensi latrones illi, qui Torqua- Tacit. Annal.3. ti Tassi asportauerant pretiosa Parnassi, torturæ stylo posteaquam designauère socios, qui

XXXIX. alienis victitantes laboribus, nonnisi titulis, Musarum decertant in choro, ipsius Imitationis Domi, quò se receperant, Prætoris mandato, capite fuere damnati. Patibulum cum vidisset, excanduit Apollo; quia sanguinolenta pœna haud Numinis regiam, sed tyrannorum lanienam sacrum faceret montem.

Si quoties (aiebat Apollo) *peccant homines, sua fulmina mittat*
Iupiter, exiguo tempore nullus erit.

Extraordinario igitur mandans supplicio corrigi, satis iudici voluit pœnarum timore purgare delicta, indignum rectori carnificum posteritati nomen humano transcribere sanguine. Hoc semper in animaduersione seruabit, vt sciat alteram adhiberi, vt emendet malos: alteram, vt tollat. In vtroque non præterita sed futura intuebitur. Nemo enim (teste Pla- XL. tone) prudens punit, quia peccatum est, sed nè peccetur. Reuocari præterita haud possunt, futura prohibentur. Quid ergo (Seneca quærit) non aliquando castigatio necessaria lib.1. de Ira. c.5.6. est? quid ni? sed hæc sincera, cum ratione; non enim nocet, sed medetur specie nocendi. Quemadmodum quædam hastilia detorta, vt corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non XLI. vt frangamus, sed vt explicemus, elidimus: sic ingenia vitio praua dolore corporis, animique corrigimus. Nempe medicus primo in leuibus vitijs tentat, non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem mutata tantum vitæ dispositione firmare: proximum est, vt modus proficiat: si modus, & ordo non proficit, subducit aliqua, & circumcidit: si, nè adhuc quidem respondet: interdicit cibis, & abstinêtia corpus exonerat, si frustra molliora cesserunt; ferit venam, membrisque si adhærentia nocent, & morbum diffundunt, manus offert; nec vlla videtur dura curatio, cuius salutaris effectus est. Ita legum præsidem, ciuitatisque rectorem decet, quandiu potest, verbis, & his mollioribus, ingenia curare, vt facienda suadeat, cupiditatemq; honesti, & æqui conciliet animis, faciatque vitiorum odium, pretium virtutum: transeat deinde ad tristiorem orationem, qua moneat adhuc, & exprobret: nouissime ad pœnas, & adhuc leues, & reuocabilis decurrat: vltima supplicia sceleribus vltimis ponat, vt nemo pereat, nisi quem perire etiam pereuntis intersit. Fulminum more incedat iudex, quæ paucorum periculo ca- XLII. de clem. lib.1.c.8 dunt, omnium metu: sic animaduersiones magnarum potestatum terrent latiùs, quàm nocent, non sine causa. Non enim quantum fecerit, sed quantum facturus sit, cogitatur in eo, qui omnia potest. Adijce nunc, quod priuatos homines ad accipiendas iniurias opportuniores, acceptarum patientia facit: re-

gibus certior eſt ex manſuetudine ſecuritas. Quia frequens vindicta paucorum odium reprimit, omnium irritat: voluntas oportet ante ſæuiendi, quàm cauſa deficiat. Alioquin quemadmodum præciſæ arbores plurimis ramis repullulant, & multa ſatorum genera, vt denſiora ſurgant, reciduntur: ità regia crudelitas auget inimicorum numerum, tollendo. Parentes enim liberique eorum, qui interfecti ſunt, & propinqui, & amici, in locum ſingulorum ſuccedunt.

Hoc quàm verum ſit, te admonere domeſtico exemplo Seneca ſatagit. *Diuus Auguſtus fuit mitis Princeps, ſi quis illum à principatu ſuo æſtimare incipiat: in communi quidem Republica* XLIII. *gladium mouit. Cum hoc ætatis eſſet, quod tu nunc es, duodeuiceſimum egreſſus annum, iam pugiones in ſinu amicorum abſconderat, iam inſidijs M. Antonij conſulis latus petierat, iam fuerat collega proſcriptionis: ſed cum annum quadrageſimum tranſiſſet, & in Gallia moraretur, delatum eſt ad eum indicium, L. Cinnam ſtolidi ingenij virum, inſidias ei ſtruere, dictum eſt, & vbi, & quando, & quemadmodum aggredi vellet, vnus ex conſilijs deferebat. Conſtituit ſe ab eo vindicare: conſilium amicorum aduocari iuſſit. Nox illi inquieta erat, cum cogitaret adoleſcentem nobilem hoc detracto, integrum Cn. Pompeij nepotem damnandum. Iam vnum hominem occidere non poterat: cum M. Antonio proſcriptionis edictum inter cænam dictarat. Gemens ſubinde voces emittebat varias, & inter ſe contrarias. Quid ergo? ego percuſſorem meum ſecurum ambulare patiar, me ſolicito? ergo non dabit pœnas, qui tot ciuilibus bellis fruſtra petitum caput, tot naualibus, tot pedeſtribus prælijs incolume, poſtquam terra, marique pax parta eſt, non occidere conſtituit, ſed immolare? nam ſacrificantem placuerat adoriri. Rurſus ſilentio interpoſito, maiore multo voce ſibi, quàm Cinnæ iraſcebatur: quid viuis, ſi perire te tam multorum intereſt? quis finis erit ſuppliciorum? quis ſanguinis? Ego ſum nobilibus adoleſcentulis expoſitum caput, in quod mucrones acuant. Non eſt tanti vita, ſi, vt ego non peream, tam multa perdenda ſunt. Interpellauit tandem illum Liuia vxor: & Admittis (inquit) muliebre conſilium? fac quod medici ſolent: qui vbi viſitata remedia non procedunt, tentant contraria. Seueritate nihil adhuc profeciſti: Saluidienum Lepidus ſecutus eſt, Lepidum Muræna, Murænam Cæpio, Cæpionem Egnatius, vt alios taceam, quos tantũ auſos pudet: nunc tentat, quomodo ſibi cedat clementia. Ignoſce L. Cinnæ deprehenſus eſt: iam nocère tibi non poteſt, prodeſſe famæ tuæ poteſt. Gauiſus ſibi, quod aduocatum inuenerat, vxori quidem gratias egit: renuncianti autem exemplo amicis, quos in conſilium rogauerat, imperauit, & Cinnam vnum ad ſe accerſit: dimiſſiſque omnibus e cubiculo, cum alteram Cinnæ poni Cathedram iuſſiſſet: hoc (inquit) primum à te peto, nè me loquentem interpelles, ne meo ſermone medio proclames: dabitur tibi loquendi liberum tempus. Ego te, Cinna, cum in hoſtium caſtris inueniſſem, non factum tantum mihi inimicum, ſed natum ſeruari, patrimonium tibi omne conceſſi. Hodie tam felix es, & tam diues, vt victo victores inuideant. Sacerdotium tibi petenti, præteritis compluribus, quorum parentes mecum militauerant, dedi. Cum ſic de te meruerim, occidere me conſtituiſti. Cum ad hanc vocem exclamaſſet, procul hanc ab ſe abeſſe dementiam: non præſtas (inquit) fidem, Cinna: conuenerat, nè interloquereris. Occidere (inquam) me paras, adiecit locum, ſocios, diem, ordinem inſidiarum, cui commiſſum eſſet ferrum. Et cum defixum videret, nè ex conuentione iam, ſed ex conſcientia tacentem: Quo (inquit) hoc animo facis? Vt ipſe ſis Princeps? male mehercule cum Republica agitur, ſi tibi ad imperandum nihil præter me obſtet. Domum tueri tuam non potes. Nuper libertini hominis gratia in priuato iudicio ſuperatus es. Adeo nihil facilius potes, quàm contra Cæſarem aduocare? Cedo, ſi ſpes tuas ſolus impedio. Paullus ne te, & Fabius Max. & Coſſi, & Seruilij ferent, tantumque agmen nobilium, non inania nomina præferentium, ſed eorum, qui imaginibus ſuis decori ſunt? nè totam eius orationem repetendo, magnam partem voluminis occupem: diutius enim quàm duabus horis locutum eſſe conſtat, cum hanc pœnam, qua ſola erat contentus futurus, extenderet; Vitam tibi (inquit) Cinna, iterum do, prius hoſti, nunc inſidiatori, ac parricidæ. Ex hodierno die inter nos amicitia incipiet: contendamus, vtrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas. Poſt hæc detulit vltro conſulatum, queſtus, quod non auderet petere, amiciſſimum, fideliſſimumque habuit, hæres ſolus fuit illi: nullis amplius inſidijs ab illo petitus eſt.* Hiſce gradibus, Ludouice, potuit

tuit

tuit Tiberius Principum more ad Romani
Imperij peruenire fastigium, indeque egredi
non tyranni, sed Monarchiæ titulo, etsi pri-
mordijs Romanorum Cæsaribus vnum staret
violentiæ scabellum. Tu verò Magni Caroli
pronepos, cui fortuna dedit armorum litera-
rumque fulcrò Orbem sustinère ruentem,
cum regiminis molem non tam electione,
quàm hæreditario iure reuoluas, byssum fuca-
ri, vel decolorari, & polluere malefactorum
quiueris sanguine? Nocentium siue innocen-
tium sit sanguis, humanus erit: quem si deli-
baueris semel, leonum more sitiueris crebriùs.
Cur in Adalgisum succenderis? En genu re-
pandit, suppliciterque veneratur procumbés.
XLIV. Vindictam paras? cancellos egredis regum,
quibus, & feras inter, tamquam magnanimis
satis est, prostrasse leonem. Diadema fran-
gis, cum subditorum prætiosos disperdis La-
pillos: quod si contudit proditor, tu pius re-
mittas: nisi gaudeas posteritati tradere, impe-
rialem potuisse exornare coronam, & noluis-
se. Clementiam reuoca nè mussitetur inter
Ludouicos primum cecinisse pium: secundum
exibilasse crudelem. Ars nequit naturam in-
uertere. Hæc te plantauit, irrigauitque cle-
menria; pietate, illa incrementum dabit.
XLV. Sozomen. lib. 7. c. 24. Theodosij recordare Magni, cuius etsi non
tenearis lege, legibus tamen profitearis vi-
uere, cum ad triginta dierum spatium vsque
supplicia distulit damnatorum, vt interim Im-
peratoris nonnihil mitigaretur ira, & indi-
gnatione sedata misericordiæ, ac pœnitentiæ
aperiretur locus. Haud Magnũ latebat Theo-
dosium periculo suis esse timeri quàm despici.
Seneca lib. II. de ira c. 11. *Necesse est multos timeat, quem multi timent;*
Laberianum est carmen. Ita natura consti-
XLVI. tuit, vt quod alieno metu magnum est, à suo
non vacet. Leoni (aiebat Seneca) quàm pa-
XLVII. uida sunt ad leuissimos strepitus pectora? acer-
rimas feras vmbra, vox, & odor insolitus exa-
gitat. Quidquid terret, & trepidat. Non
est ergo quare concupiscat quisquam sapiens
XLVIII. timeri. Pompeius censor factus, dum nimis
seuerè vulgi mores inquirit, & grauiora reme-
dia, quàm delicta erant, inducit; ea quæ armis
tuebatur, armis amisit. Ferro cum ferream
XLIX. redimeret Italiæ coronam Ludouicus Pius,
Bernhardo oculos effodiendo Imperium ami-
sit, ex impudentique sæuitia didicit esse pius.

Rara temporum felicitate in quibus præstat
occasio piam moliendi sæuitiam. Draco ex L.
Atheniensibus Legislatoribus vnus, cuius le- Aristotel. in Rhet.
ges non atramento, sed sanguine scriptas, De-
madis proloquium fuit, vnde Herodicus, Ari-
stotele teste, non hominis, sed Draconis vo-
caret leges, quæ propterea dicebantur fune-
bres: tantum inuidiæ hac seueritate contra-
xit, vt apud Æginam in theatro, populari præ-
focaretur tumultu; ipsiusque leges tacito ce-
cidere populi obliteratæ consensu. Draconi LI.
affinis Gallus ille: cuius erat cantilena, reus
senex est, suspendatur, suspendatur: alia mul-
ta, & maiora patrauit. Iuuenis est; suspen-
datur; nã maiora patrabit. Quod gallicè per-
bellè sonat. *Pendez, Pendez il en à bien faeit
d'autrez, & Pendez, Pendez il en ferà bien
d'autrez.* Catò exemplar Aristocratici viri, LII.
dum nimium perfractè ærarium, ac vectiga-
lia protegit, fereque in omnibus aduersaretur
publicanis, in multis socijs, equites alienauit
à Senatu, & bicipitem fecit Rempublicam.
Nõnisi enim nocère iniuria poterat, vbi sum-
mum vrgebat ius. Nam vt medico multa
funera, ita Principi multa supplicia sunt inui-
diosa. Nec alia est differentia inter belluarũ,
hominumque rectores, quàm timor, & amor. LIII.
Solem cum æmularis, Ludouice, cur ecclypti-
cam deflecteris clementiæ? Feras inter vo-
latiles apibus delatam Aristocratiam nullus LIV.
ambigit, quarum caput aculeo, vel non vti,
vel omnino carere; inde Alciatus.

Vesparum quod nulla vnquam Rex spicula figet
Quodque alij duplo corpore maior erit,
Arguit Imperium clemens, moderataque regna
Sanctaque iudicibus credita iura bonis.

Aureo illo sæculo, quo animo rector eligeba-
tur, ac summa gentium felicitas erat: in qui-
bus non poterat potentior esse, nisi melior:
Officium erat imperare, non regnum: ac ne- LV.
mo quantum posset aduersus eos experieba-
tur, per quos cœperat posse. Potes Ludouice,
& omnia potes, sed militum manu, inter quos
enutritus Radalgisus, victoriæ circumuolatus
alis, haud semel tibi detulit Maurorum trium-
phos. Violauit modo diuina, humanaque iu-
ra; sed Solis in vultu sæpe videmus etiam va-
rios errare colores.

Tu cum sis maior esto placabilis iræ
Nam faciles motus mens generosa capit.

Corpora magnorum satis est prostrasse Leonum
Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet.
At Lupus, & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcumque minor nobilitate fera est.

Inde Claudianus in consulatu Manlij Theodori.

Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus extat
Vtilior, nullas confessus murmure vires
Acrior, at rapidus tacitas prætermeat ingens.
Danubius ripas: eadem clementia sæui
Gurgitis immensam deducit in ostia Gangem;
Torrentes immane fremant, lapisque minentur
Pontibus, inuoluant spumoso vertice syluas,
Pax maiora decet; peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit; mandataq; fortius vrget
Imperiosa quies, &c.

Nonnè abauum tuum Carolum M. turpi crimine læderes, si stupratores filiarum vlciscendo, vulgasses iniuriam. Adalgisium dum persequeris, hæsitabit posteritas, an Maiestatis deficientia ipsum fecerit audacem, vnde culpæ consortes ille agendo, tu patiendo, pari debeatis pœna puniri. Clementiæ donetur proditor, cuius sub vmbra non minùs decet latère proditorem, quàm proditam Maiestatem, si enim melius rem intactam seruare, quã post vulnus remedium quærere, absit vindicta, quæ non nisi feriendo sanat vulnus, & sanando plagam ostentat. Animam agens Pericles cum victorias, eiusque eloquentiam auscultaret laudantes amicus, ipse apertis oculis quasi redarguens, mirari aiebat quod triũphos laudarent, cum earum rerum partem sibi vindicaret fortuna; laudarent potiùs, quod quum longo tempore Athenas rexisset, *nemo ipsius causa lugubrem vestem vnquam induerat.* Hunc æmulatus T. Vespasianus, non tantum curauit Pontifex creari, nè cogeretur cuiusquam sanguine cruentare manus, sed protestabatur dicés: non oportere quemquam à facie principis tristem discedere. Quemadmodum enim Sol, quibus affulsit, calorem impertitur (aiebat Leo I. Imper.) ita ab Imperatore illis tribuenda clementia, quos aspexisset. Hæc illa ara, vnde Apostolus, cum ignotum Deum Athenienses colerent, quisnam hic Deus ignotus esset, planè ostendit. *Prætereuns, & videns simulachra inueni, & aram in qua scriptum erat,* Ignoto Deo; *Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego, & annuntio vobis.* Sed Numinum quale ceca venerabatur Athenis? Clementiam, Ignoti Dei titulo, soluit Statius,

[Margin: Fulgos. lib. 5. de clementia. LVI. — Suet. in vita. LVII. — Zonar. — LVIII. — lib. 12. Theb.]

Vrbe fuit media, nulli concessa potentum
Ara Deum, mitis posuit Clementia sedem:
Et miseri fecere sacram: sine supplice numquàm
Illa noua: nulla damnauit vota repulsa,
Audit quicumque rogant, noctesque, diesque
Ire datum, & solis numen placare querelis.
Parca superstitio, non thurea flamma, nec altus
Accipitur sanguis, lachrymis altaria sudant.
Mœstarumque super libamina serta comarum
Pendent, & vestes mutata sorte relictæ.
Mite nemus circa, cultuque insigne verendo,
Vittata laurus, & supplicis arbor oliuæ.
Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma Dei, mentes habitare, & pectora gaudet:
Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
Cætibus: ignota tantum felicibus aræ.

Supplicum, & miserorum dicebatur ara, haud à felicibus solita frequentari. Nulla erat effigies, corde tantum venerabatur. Eius originem à posteris Herculis credo; quùm illo vita functo, regno pulsi ad patrocinium confugère Atheniensium, quorum manu restituti, Misericordiæ Arã posuère Athenis, & quia nulli hominum nota, *Ignoto Deo* dixère, gemitus, & lacrymas pro sacrificio mactãtes.

[Margin: Lyran.]

CAPVT QVINTVM.

De Rigore.

1 *Rigoris descriptio.*
2 *Aureum seculum.*
3 *Imperium virgis figuratum.*
4 *Clementia quandoque nocet. 25.*
5 *Ludo. XII. reducitur, quia clemens.*
6 *Terminus cur Romanis inter Deos?*
7 *Caroli IV. responsum ei, qui volebat pecunia pensare delictum.*
8 *Rex nec vitæ, nec regni Dominus.*
9 *Parcere malis nocere est.*

10 *Scythæ cur fulminibus coronarent reges.*
11 *Populi more fluminum reguntur*
12 *Lupus in Arca mansuetus cur?*
13 *Rigor necessarius, 18. 26.*
14 *Gladius cur, & vbi adoratus?*
15 *Maximil. suplicia cur veneraretur?*
Franciscus I. Galliarum Rex malam crucem salutabat.
16 *Mala crux* la Potenza *gallicè vocatur.*
17 *Laurentij Medicei rigor decorosus.*
19 *Turcarum Iustitia.*
20 *Artaxersis rigor.*
21 *Tamerlani rigor.*
22 *Phinea iustitia reconciliat Deo Iudæos.*
23 *Saul ob clementiam regno priuatur.*
24 *S. Ludouici Gallorum Regis iustitia.*
25 *Dauid ob clementiam punitur.*

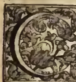

Clementiæ dum oneraretur votis Ludouicus, en talari bysso circumamictus, rigidus Cato, cuius ferrea virga, ac struthiocamelus summi iuris erant vexilla. Virgæ titulus
I. cum legeretur in fronte *Lex quantumuis dura est obseruanda*; nec non in tergo *iudex, legum non est iudex, sed custos*: conticuère omnes intentique ora tenebant. At ille priusquam tonaret eloquio; seuero volens supercilio mouère, iam dudùm toruo lumine aulam spectauit, inde dictis Radalgisum aggressus, tetigit verbis vltima verba suis.

Aureum fuit seculum Ludouice, quùm nec
II. animus vel causa cuiquam in iniuriam esset; cum bene imperanti bene pareretur, nihilque Rex maius minari malè parentibus posset, quàm vt abiret è regno, vnde Ouidius.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Metam.1. *Sponte sua, sine lege fidem, rectumque colebat:*
Pœna, metusque aberant, nec verba minantia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti, &c.
Postquam Saturno tenebrosa in tartara misso
Sub Ioue Mundus erat, subijtque argentea proles
Auro deterior fuluo pretiosior ære,
Iupiter antiqui contraxit tempora veris
Perque hyemes, æstusq; & inæquales autumnos,
Et breue ver spacijs exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aer feruoribus vstus
Canduit, & ventis glacies astricta pependit.
Tum primum subière domos, domus antra fuerũt,
Et densi frutices, & iuncta cortice virga.
Semina tum primum longis cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit ahenea proles
Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma
Non scelerata tamen, De duro est vltima ferro.
Protinus irrupit venæ prioris in æuum
Omne nefas. Fugere pudor, verumque fidesque
In quorum subiere locum, fraudesque dolique
Insidiæq; & vis, & amor sceleratus habẽdi, &c.
Effodiuntur opes, irritamenta malorum,
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat, prodit bellum, quod pugnat vtroque
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est,
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti,
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos
Victa iacet pietas: & virgo cæde madentes
Vltima Cælestum terras Astræa reliquit.
Neuè foret terris securior arduus æther,
Affectâsse ferunt regnum Cæleste Gigantes,
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum Pater Omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ

Inde conuersis in ærumna temporibus, quod primo illo seculo verba quiuerant, modò nequit ferrum. Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolatæ sunt, iure cecinit regius Psal. 22. v. 4.
Vates: Virgas donantem Cæsari, cum in III.
somnis vidisset Cicero Iouem eidem Cæsari, est auspicatus Imperium, quod sola virga videtur posse describi. Pietatis in aula Cælum terrigenis alloquendo, flammarum fatur linguis, haud enim intelligitur cum lambit, sed cum vrit, & secat. *In matutino interficiebam* Ps. 100.
omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciui- v. 8.
tate Domini omnes operantes iniquitatem. In matutino, canit Lyranus. 1. celeriter sine expectatione, ad præcauendum de infectione aliorum, glossat Moralis. Venite, & videte opera Domini, dextera Domini fecit virtutẽ; dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem, non moriar, sed viuam, & narrabo opera Domini. Quæ sunt ista opera

Domi-

Domini? conclude Dauid. Attendite,& vi-
Ps.117. dete *castigans castigauit me Dominus*, Cagistās
castigauit me, Radalgisus personet, cum &
mea interesset perire. Castigans castigauit me
haud enim mortis egredi poterat valuas, nisi
ingrederer ego portas iustitiæ. Castigans ca-
stigauit me, nè bis perduellis superuiueret op-
probrium hominum, & abiectio plebis, Ca-
stigans castigauit me, nè proditoribus aperto
asylo, proditionibus instruerem tyrones, co-
lere Musas, quùm auxilij prætextu Domum
meum accersiui. Hæc quæ hospitij iure ho-
stibus ipsis fidem præstat, Cæsarem, Redem-
ptorem vitæ libertatisque fefellit. Castigans
castigauit me, qui quondam proditor, vt gra-
tissimam indulgentiam mihi accidisse præsta-
rem, primam secunda proditione rependi.
Quid ergo Ludouice? clementia tua tertiam
expectat? Primam præter, omnia tibi impu-
tantur; nisi enim primam donasses, reliqua
haud duceres punienda. Neapolitanus
IV. Prorex Parafran Diribera homicidiario col-
labente denuò, cui, efflagitantibus aulicis,
ignouerat, exclamauit; quia primum donaui,
hoc secundum mihi imputetur. Sic ab ho-
micida Ludouicus XII. Galliarum Rex ro-
V. gatus terni homicidij veniam dare, cum ter-
tiò audiret patratum quasi echo rependens
succensus exclamabat *tertio, tertio*: cui iocula-
tor. Quid Domine, tertij? duntaxat primi.
Nam secundum,& tertium tua sunt: Si tu non
donasses primum, hic reliqua non perpetras-
set. Vtriusque iustitiæ finis æqualitas est, vn-
VI. de Romanis inter Deos, Terminus erat. Hanc
æqualitatem si tollas, iustitiam perdis, aiebat
Imperator Carolus IV. nobili illi Zachoræ,
qui cum sacerdoti religionis errorem arguen-
VII. ti oculos effodisset, pecuniam pro satisfactio-
ne arbitrio iudicis æstimandam offerret: Abs-
que talione (aiebat Carolus) ius non æqua-
tur, nec pecunia oculi remittuntur. Facinus
tuum appendamus, Radalgise? quid fecisti?
vinculis Cæsarem coercui. Occidere minus
erat? Cæsari legem dedi: Tu ergò Cæsare
maior, & si illo maior, non nisi Iouis cogitas
culmen. Causa siquidem regiæ potestatis è
Cælo petita, soli Deo debet innocentiam.
Cæsari dedisti legem, igitur Ioui rapuisti Im-
perium, cuius est Reges creare, regna conde-
re, singularibusque instruere astris, iuxta il-
lud: Cor Regis in manu Dei. Iuramento de-
uinci; igitur vnà cum Cæsare Deum. Vbi? in
propria ciuitate, in aula populo coram à sub-
dito accepit, qui legem dederat Orbi. Cur? vt
occuparem Imperium: & tu Ludouice te Lu-
po comites, qui vt oues rapiat, pastorem per-
cutit? inhiatur Imperio, & sola proditione
faustum erit votum. Quemadmodum duos So-
les respuit Cælum, ita duos Cæsares Imperiū,
quod tamquam circulus vno voluitur centro.
Vel igitur Radalgisus cadat: vel Ludouicus
proditori cedat vitam, & Imperium, neutrius
Dominus es: vtrumque non à te, sed aliunde
habes: aliud vt regas, illam vt viuas. Quando?
cum Mauri ciuium bona diripiunt, totamque VIII.
Italiam cædibus, & incendijs deuastant: pro-
dere studemus fidei, libertatisque propugna-
culum. Cum ex Gallia transgreditur Alpes,
vt Petro claues, populis fidem, Prouinciæ li-
bertatē repeteret vnguibus barbarorum op-
pressam; solus obstat Radalgisus, apertisque
castris Maurorum commilito in Deum, in ho-
minem vnanimes armantur in prælia fratres.
Quid igitur Deum erga, ignosces, qui Deum
ipsum fefellit? pinguior victima mactari Deo
nequit, quàm sceleratus homo. Parcere ma-
lis, bonis nocère est. Iustitiam exequi pietas IX.
est. Coram te Ludouice Rex innocens, sed
proditus, & vnà procumbunt proditor per
vota præcantes: Proditori dum faues, Regis
prodis innocentiam: etsi membrorum suo-
rum nemo Dominus, quanto minus alieni;
Diadema tuum haud est, nisi in quantum cū
regia immunitate, gloriatur incolumis vita
regnantis. Reliquum desuper tibi commis-
sum; non vt sub vmbra clementiæ scelus ca-
reret impunè, sed quo securior cubaret, &
inter improbos formidato supplicio viuendi
communitas. Erudita barbaries Scytharum X.
Principem fulminibus coronauit, vt time ndo
non aspernarentur; & non aspernando dili-
gerent. More fluminum reguntur populi;
nisi aggeribus includuntur, irrumpunt, inun- XI.
dant, & naturali relicto aluo, aquarum rapi-
ditate, aduersa omnia prosternunt. Quas
cędes, nefasque scelus furibundus non admit-
tit populus, quum absque capite vagatur li-
ber? Semel mansuetus legitur Lupus, cum in
Arca Noe, quia catenis circumdatus Omni- XII.
potentiæ, oues discerpere nequit. Circum-
spice

ſpice Ludouice, quot duces, & Principes ſuſpicione laborant, ſi Cæſaris, & commilitonum proditor foret immunis. Expedit moriatur vnus, ni referre ducas pro cunctis fidelibus vnum perduellionem præſtare. Gothicis oriundus natalibus, quod forſan Gallica formidat pietas, barbara audebunt iura, Gothicis punietur legibus. Quis reſiſtit? forſan antiqui Reges? loquatur vnus pro cunctis,
XIII. *aut hunc pœnam dare, aut Gothorum interire regnum*. Lacte ſi viuant excetræ, morſibus inſpirant, & dulcedine augent atra venena. Glabreſcit vulpes, ſed immota natura ſeruat pullos, cum non habet. Viridaria non niſi falce vireſcunt, & ſolo ferro glandariæ ſyluæ in frugifera inſeruntur vineta. Ferreus acinacis Martis apud Scythas ſimulacrum erat,
Herodo. lib. 4. 62. quem perfundebant cruore, & cum pinguio-
XIV. res offerrent victimas, quàm ceteris Dijs, in Deorum cętu rigidum profitebantur venera-
Ammian. Marcelli. ri. Apud Alanos gladius tam religioſus erat, vt apud ipſos non templum viſitur, aut delubrum, nè tugurium quidem culmine tectum, ſed gladius barbarico ritu humi fictus nudus, & ceu Mars honorificè colitur, quaſi fruges, & meſſis ferreo debeatur vomeri: vel ſola venerabatur iuſtitia, quia hoc in Numine reliqua complectuntur: & in iuſtitiæ ſimulacro cętera colere credamur. Imperatorem Maximilianum I. loca ad fontium deſtinata ſuppli-
XV. cia, venerabundum præterire ſolitum ſequenti legimus voce *Salue Iuſtitia*. Alij de Rege Galliarum Franciſco I. traducentes hiſtoriã, cum ante ſupplicia preteriens aperiret caput, interrogatus cur? reſpondit: quia hæc ſunt fulcra regnorum; quapropter malam crucem Gallico idiomate *la Potenza* iure vocant, cum ibi Principum ſit radicata poteſtas. Viam
XVI. prope lacteam videri eſt in Cœlo ad Centauri pedes Meridionalem coronam, cuius enim inſunt ſagittæ manibus, ſub ſũt & coronæ pedibus. Inſurrexerant Rempublicã
Iouius in vita Leonis X. Volaterrani populi, & morte Prætoris ad libertatẽ proclamabant. Augebatur Reſpublica, & quomodo ſubigenda, diſſidebant Pa-
XVII. tres. Armis, belloque premere reſtitebant ſeniores, & clementia ſub iura mittendos rebelles, cum ducerent: Aduerſabatur Laurentius Mediceus, & currus retorquendos hoſtiles, gentes domitando ſuperbas, nè clementiæ prætextu, Reipublicæ dedecoraretur Imperium, obtinuit. Tanti te facient, Ludouice, quantum tua poſtulabit iuſtitia. Si proditori quàm tibi plus tribuas, & tuam negligendo ſalutem, clementiam iuſtitiæ præferas, nè queraris, ſi milites te deſpiciant, ſontes non pro ſontibus electi ſunt Reges, & parcere perſonę eſt, non dignitatis. Chlamys, purpura, enſis, Imperij inſignia, lictores, armatique milites, qui aulam complent, ſanguinem poſcunt, quibus non ſtiparetur Maieſtas, ſi ad indulgẽdum occuparet tribunal. Regnorum recenſeantur primordia, quæ ſanguine conſperſa non minus iure, quàm iniuria creuère. Manlius Torquatus exemplo ſit, cum filium, quia *Florus lib. 1. c. 14.*
contra Imperium pugnauerat, quamuis victorem occiderit, quaſi plus in Imperio eſſet, quàm in victoria. Sileant regnorum illa monumenta, quæ haud armis, ſed religione protracta, ad ciuilem minimè conferunt politiam. Turcarum grande perpendatur Imperium, poſt Romanos, tam longa annorum permiſſum ſenie ad ſolius iuſtitiæ retributio- XIX.
nem, quæ à Chriſtianis repudiata, barbaris deſponſata plangitur. Othomanorum mos eſt, & Mahumetus Imper. IX. auctor fuit, ve- *Petrus*
nales deglubere iudices, & ſuper genitoris *Bertelli in vita Mahum.*
pellem ſedère genitum, vt patris exemplo experiretur filius ad perſonas; & munera non reſpicienda, nec proprio ignoſcere filio, vt de Muſtapha legitur, quùm ob ſtuprum vxori Achmet is Baſsà illatum, filium Celebi morti tradidit. Quod ſi antiquitatis ſacra, vel profana voluamus, Artaxerſes eſt in propatulo, XX.
centum, & quinquaginta ſtabant illi filij, cum deſciſcerent, trucidauit ad vnum, nec paterna obſtitit pietas, filios ſine labe damnare, Doceas Ludouice quæſo, cur inter Arabes, Perſas, Armenos, Turcas pudendi ſceleris iugum excruciat? rarò furta, homicidia numquam? Quia pœnæ plures ſunt, quàm flagitia: at vbi pœnãs ſuperant ſcelera, nec pœna eſt menſura delicti, ibi in commune nefas, ius datum ſceleri canimus. Parum lactis quidam Magni Tamberlani pediſſequus cuidam fe- XXI
minæ ſurripuerat, hac querente, Domino iudicante, torculari traditur latro, quo ab illo corpore ſurreptum exprimeretur lac. Quidnam? odium forſan duces crudele tyranni? ſacri obſtant annales. Phineæ Iſraelitam ſcor- XXII.
tantem

tantem cum Madianitide, vulnus quo ambo
transfixit, nonne tantum Deo placuit, quod
Hebreis hostibus paccaretur? Vnde cum Sau-
lis diademate Domini cecidit verbum, etsi
illud pactum æternum? *apprehendit Agag re-*
1. Reg 1. 15. *gem Amalec viuum*, viuum petebat clemen-
XXIII. tia? sed mortuum exigebat iustitia. *Et quia*
dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit
3 Reg. 20 *anima tua pro anima eius, & populus tuus pro*
populo eius. Credidit Galliarum Rex Ludoui-
cus Sanctus, & reputatum est illi ad iustitiã:
Camerar. lib. 1. hor. subcisiuar. c. 100. quum forte psalmodiam solueret, rogatus cui-
dam indulgere facinoroso, annuit; mox cum
in versiculum psalmi 106. incidisset, vbi le-
XXIV. gitur: *Beati qui faciunt iustitiam omni tempo-*
re, protinus improbauit gratiam, exclamans:
Principem, qui punire quit, & nequit, scele-
ris coram Deo auctorem fieri. Inde Regius
Ps 18. v. 14. psalmista veniã ab occultis eflagitans: supplex
adiungit: *& ab alienis parce seruo tuo*, ab alie-
nis? falleris Dauid, delicta suos tenent aucto-
res: & nemo alieno obstringitur crimine.

Homicidium, adulterium, tua, haud aliena, XXV.
sunt. Aliena fateor, inquit Dauid, in patran-
do, sed mea in iudicando; In vindictam male-
factorum, laudem verò bonorum, constitutus
cum essem Rex super Sion montem sanctum,
eius tamquam pastor super gregem suum, in-
somnes cum traducerem noctes, lupis oues
disperdidi, & inter canes vigilantes, haud
dentibus, sed latratu auras insteti. Qua spe
frustraris Ludouice, perduellioni si ignoscas?
Territet forsan ferro Mauros, vel densos mo-
riturus in hostes pro libertate, pro Rege, pro
fide manu tẽtare vellet perricida belli? Ille po-
tens fraude Turcas in sinu recepit, illisque
mutuo foedere iunctus Acheronta mouebit
euersurus regna, & labefacturus Imperium. Hi
erunt intempestiuæ clementiæ fructus. Ita
fatur iustitia, quam si negligis, te om-
nes iure contemnent. A Iure vel à cle-
mentia fateris thronum? Primum ante-
fers in acquirendo, igitur, & in seruan-
do.

CAPVT SEXTVM.

De Æquitate.

2 *Malus princeps tam sub quo nihil, quam omnia licent.*
3 *Ex rigore inuidia, ex clementia despectus.*
4 *Principis conditiones quæ sint?*
5 *Correctionis finis. 16. 18.*
6 *Apum Rex aculeo non vtitur.*
7 *Regi satis non punire sed posse punire. 9.*
8 *Intererat Caini à Deo puniri.*
10 *Gladius igneus ante Paradisum signum amoris fuit.*
11 *Princeps ingreditur, vt Leo; sedet, vt ouis.*
12 *Gladium euaginare, sed arborem verberare Principis est.*
13 *Rigor absque pietate sæuitia est, non iustitia.*
14 *Aquila cum olea, & fulmine Imper. insigne.*
15 *Lex cum daretur in Sinai, ad sonum buccinæ micabant fulgura.*
16 *Iustitia sub specie mulieris cum virga, & libro.*
17 *Reges Imper. à Papa excommunicati.*
18 *Subiectis parcere Regium est.*
19 *Paucos punire, deterrere omnes Alex. Seuer. raro, sed sine pietate puniebat.*
20 *Saladini pietas. Venetorum pietas in Ianuenses.*
21 *Canis clementia erga anum.*
22 *Panem habere, & medicum esse Principem deces.*
23 *Aser quid sibi velit?*
24 *Demon qualis iustitia, & pietate damnatus à Christo.*
25 *Oleum, & vinum adhibita à Samaritano dum vulnera alligaret, pietatis, & rigoris sunt signa.*
26 *Asinus iniuste queritur, cum vapulat.*
27 *Virga, & baculus consolantur eos homines, qui iumenta dicuntur ex Dauide.*
28 *Iacobi Carrariensis lepidum, sed iustum responsum in malefactorem rapientem pecuniam.*
29 *Lenta iustitia sit contra mala fecunda.*

Toties

I. L. 1. ff. de Iust. & Iure.

Oties à litigantibus euocata Iustitia, coacta redarguit inuocari, & non cognosci. Æqui, bonique artem vocauit Vlpianus, & ad tyrannidem rigor, vel immoderatam libertatem trahere conatur pietas. Vitiosa sunt extrema, nec minùs malus est princeps sub
II. quo omnia, quàm sub quo nihil licet. *Tam omnibus ignoscere crudelitas est, quàm nulli. Modum tenere debemus sed quia difficile est temperamentum, quidquid æquo plus futurum est, in partem humaniorem præponderet*. A iustitia in paruis deflectas, si vsurpatam eam velis in magnis, rudimenta sunt iudiciaria. Vis ab om- *Seneca lib. 1. c. 2. de clem.*
III. nibus inuideri? rigidus esto. Si despici, esto clemens. Præ oculis clementiam habeas, solàque criminum occasione turbetur, hæc negligi non solius Regis, sed & subditorũ obstet libertas. Si potentioribus placet pietas, po-
IV. pulo displicet, quam hercle iuuare duxère regentes. *Felix abunde sibi visus Princeps, si fortunam suam publicauerit, sermone affabilis, accessuque facilis, vultu qui maximè populos demeretur, amabilis, æquis desiderijs propensus, & iniquis acerbus*. Quod si correctio contin- *Seneca ibid.*
V. gat, futura potiùs, quàm præterita respiciat, vt malus corrigatur, & iustus exerceatur. Alienas vlciscendo iniurias, *hæc tria lex secuta est, quæ Princeps quoque sequi debet: aut vt eum, quem punit, emendet; aut vt pœna eius cæteros meliores reddat; aut vt sublatis malis securiores cæteri viuant*. Apes exemplo sint, quarum Rex, naturæ claris formatur insignibus, vt magnitudine corporis præstet, & specie: tum (quod in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Nam etsi habeat aculeum, tamen eo non vtitur ad vindicandum. Sunt *Seneca lib. 1. de clem. c. 22* *Ambros. lib. 5. Hexam. c. 21*
VI. enim leges naturæ, non scriptæ literis, sed impressæ moribus, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate potiuntur. Ad
VII. legum obseruantiam sufficit, posse punire, nec semper expedit, experiri vltimum posse. Oblectamentis sæpè ad seruitutis etiam iugum subditi reducuntur, quos potestatis nequit violentia. Apum reginam mansuetudinem natura edocuit; aculeo potitur, nec ad pungendum vtitur, sed suauitate sibi subijcit examen. Hominem cum ab Opifice suo fecisset apostatare superbia, præsumentem sibi eminentiorem gradum, quàm sibi competeret, vindicare; ob proteruam malitiam, & læsæ Maiestatis crimen, quod nullo poterat sacrificio expiari, vel lege purgari iuxta illud: *ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo*: anathemate ferijt, innocentia spoliauit, laborem imponens, qui otio erat abusus; verbi semine de terra spinas educens, vt originale crimen ante oculos haberet homo, propter quod germinat terra labruscas; emisit tādē Deus de paradiso voluptatis, vt potiùs male factori consuleret, quā sibi vindictā repo- *2. Ad Gal. 16.*
sceret. Sed quæ tandem hæc bonitas est rem VIII. *Serm. 60. de diuer. sessam. loc.*
datam auferre? soluit Chrysostomus: Cogita quis futurus Cain, si post homicidium, in Paradiso mansisset. Si enim cum ab illa habitatione excidisset, si ad laborem, & ærumnas damnatus, & mortis minas intuens imminentes, si cum ante oculos positam parentis calamitatem haberet, & obiecta pedibus suis, iræ Dei vestigia cerneret, ac tantis malis circumseptus esset, in tantam erupit improbitatem, vt naturam ignoraret, communionis obliuisceretur partus, eum, à quo nulla fuerat affectus iniuria, necaret, fraternum sanguinem funderet, dexteram cruentaret; cumque Deus illum admonèret, vt quiesceret, non parèret, sed conditorem suum probro afficeret, parentibus ignominiam inferret, hic si in Paradiso versatus esset, expende in quantam nequitiā prorupisset. Nam si tam multis frenis iniectis, tot lethales saltus dedit; si sublati obices isti fuissent, quo non seipsum præcipitem egisset? Sed non contentus Deus, quod homo perizomate ex folio ficus contexto cooperuisset nuditatem suam, vestiuit eum tunica pellicea ex illius agni pelle, confecta, de quo Baptista: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: Satis Domino fuit ostendere virgam, & *1. Io. 29.* IX.
ante Paradisi ianuas versari gladium, haud natura igneum, sed eiusmodi speciem non ad X.
furoris, sed ad amoris iudicium. Tremulæ illæ flammæ, indicia sunt amoris, quo flagrans supremus ille Cherubin in ara crucis ex cineribus suis veluti phœnicē, tuā reuocauit animam. Ab hoc Regum Rege discite Principes XI.
veluti rugientes Leones ingressos aulam, inter vestras oues, vt agnos sedère. Regiminis sit politia excandescere in homines, sed arbo-

XII. res verberare: gladio accingere, euaginare,
sed vltra auriculam non extendere, vt vnco
veluti intra honestatis lares trahamur. Rigor
absque pietate sæuitia est, non iustitia, nec illo
XIII. componuntur, sed dilabuntur imperia. *Lu-*
Dion. Nicaus p. 2. in Pompeio. *cullus rei militaris peritissimus, qui primus è ci-*
uibus Romanis Taurum Montem transijt belli
gerendi causa, qui duos potentissimos reges bello
vicit, quique in Asia longissimè progreßus est:
tamen insidis ad omnia militibus est vsus, à
quibus etiam ad extremum desertus est. Multa
enim ipsis imperabat, parum erat affabilis, in pri-
mis acer in rerum gestarum rationibus reposcen-
dis, inexorabilis in supplicijs, nesciebat, aut
molli oratione placari, aut muneribus reconcilia-
ri. Cuius rei argumento est, quod Pompeius, cum
eosdem milites postea recepißet, eos nè minimum
quidem seditiosos habuit: tantum homo homini
præstat. Imperatores cum supremæ potesta-
XIV. tis titulo soli vellent belli, vel pacis impone-
re morem, aquilam habuere inter insignia,
cuius in dextera olea, in sinistra fulmen, cle-
mentiæ, & rigoris annuebant necessitudinē:
ita tamen vt illi seruiret iste. In solitudinem
Exod. 19. Sinai traducto super alas aquilarum Israeli, vt
Dominus vulgaret legē, ad buccinæ clango-
XV. rem micabant fulgura, strepebant tonitrua, vt
iura, quæ de sinu educebantur clementiæ, si
violata, resurgerent in manu iustitiæ: quam
XVI. fuluo cōplectebatur antiquitas auro sub spe-
cie mulieris, cuius in dextera virga, apertus
codex in sinistra, vbi inscriptum erat adagium
Argue, Obsecra. Pastores, & non percussores
moderabantur codice Principes, quorum est
calamo potiùs, quàm gladio habenas Imperij
tenère: verbis mollioribus ingenia curando
De Ira lib. 1. c. 5. (docet Seneca) vt facienda suadeat, cupidita-
temque honesti, & æqui conciliet animis, fa-
ciatque vitiorum odium, pretium virtutum:
transeat deinde ad tristiorem orationem, qua
moneat adhuc, & exprobret: nouissimè ad pę-
nas, & has adhuc leues, & reuocabiles decur-
rat: vltima supplicia sceleribus vltimis po-
nat, vt nemo pereat, nisi quem perire etiam
percuntis intersit: & vt documentum omniū
sint, quia viui noluerunt prodesse, morte eo-
P: Bapt. Egnat. lib. 6. rum Respublica vtatur, nè peccetur. Hùc
respexit Constantinus Pontif. Max. cum Phi-
lippum Cōstantinopolitanum Principem de
XVII. fide Catholica male sentientem, sæpius ad-
monitum, nec resipiscentem imperiali di-
gnitate priuauit. Sic Innocentius I. Pontif.
Max. quum Arcadium Byzantinum Cæsarem
excommunicationis anathemate monuit, vt
Ioannem Chrysostomum Eudoxiæ vxoris a-
stu in exilium pulsū reuocaret. Sic Nicolaus
Pontif. Max. quum diris Ecclesiasticis Lotha-
rium Ludouici Secundi Imperatoris fratrem
vltus est, quia iustam iniustè repudiasset vxo-
rem. Sic Gregorius VII. Pontif. Max. Hen-
ricum Imperatorem, quia altaria, & Sacerdo-
tia venalia haberet, extra communionem fi-
delium reiecit, nec veniam petenti tribuit,
nisi cum Henricus ingrauescente hyeme ad
Canusij portas nudis pedibus, vbi excubabat
Pontifex, zona ad colum præcinctus, suppli-
cem se se pedibus Pontif. publicè spectanti-
bus omnibus exhibuisset. Sic Alexand. III.
Pontif. Max. in Fridericum Æneobarbū Im-
peratorem, cui haud communionem restituit,
prinsquam in D. Marci Veneto vestibulo
Principe, & Senatu coram, Imperialem calca-
ret ceruicem, vt aspidem, & basiliscum expro-
brando: *Super aspidem, & basiliscum ambula-*
bis, & conculcabis leonem, & draconem: hæc
fuere verba. Cęterum eum, referre, dimitte-
re, cuius peccatum deprehenditur, si pœni- XVIII.
tentia facti spem bonam polliceatur, Platoni
placuit, cuius sententia fuit, quod nemo pru-
dens puniat, quia peccatum sit, sed nè pecce-
tur. Reuocari enim præterita haud possunt: Sen. lib. 1. c. 16. de Ira.
futura prohibentur, & quos volet nequitiæ
male cedentis exempla fieri, palàm occidet:
non tantùm vt pereant ipsi, sed vt alios pe-
reundo consternant. Fulminum incedant mo-
re: paucos feriant, sed omnes deterreant.
Pœna ad paucos, timor ad omnes. Faciliùs XIX.
enim vniuersos impelli, quam singulos vita-
ri. Condemnationes raras volebat Alexand. Lamprid.
Seuerus, sed quùm factæ essent, non indulge- Tacit. Hist. 1.
bat. Cum de monte descendisset Moyses, XX.
& appropinquans ad castra, sexcenta tria mil- Leuit. 1. Exod. 32.
lia hominum strauit, vt eorum sanguine mul-
titudo Israelitarum redimeretur incolumis.
Saladini Turcarum Principis exemplo sit pie-
tas; Hierosolymis captis, lacrymantem fœ-
minarum vulgum, & Matronarum comitatū
libertate, ac muneribus donatum, quo mal-
lent, data remisit custodia. Sed quo vagari
sino Venetorum clementiam cum in Ligures

de libertate certantes, Clodia tandem, vnà
cum quatuor millibus captiuorum ad deditio-
nem receptis; sic publicè priuatimq; captiuus
est habitus, vt difficilè crederes eũ esse Ianuē-
sem hostem, qui Venetam libertatem penitus
opprimere studuerat. Certatim enim Matro-
næ cibo, potu, pecunia, vestibus ęgrotanti
hosti ferebant opem, vt inde eluceret Leonis
naturam esse, parcere subiectis, & debellare
superbos. Floribus liceat rem nostram asper-
gere, & serijs festiua miscere. Horatij enim
carmen.

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.
sic intelligas; ad metã ille peruenit, brauiumq;
Camerar. tulit, qui miscuit vtile dulci. *Didaco Salaza-*
lib. 1. c. 38 XXI. *ri (cuius inter S. Ioh. insulæ primos occupatores*
celebre adhuc est nomen) canis erat molossus acer,
& barbaris in primis infestus, Bezerillum voca-
bant. Nocte, quæ diem quo Cacicum Mabodo-
macam prælio Hispani vicerunt, secuta est, Sa-
lazar canem aduersus Indicam anum, quæ inter
captiuos erat, emittere constituit. Id vt comodius
faceret, epistolam tradidit vetulæ perferendam
ad gubernatorem, qui duobus inde forte miliari-
bus aberat, sed eo consilio, vt simul atque à
suorum conspectu ablata esset, canem in eam sol-
ueret. Ea quum læta abiret, sperans se huius
epistolæ beneficio libertatem consecuturam, vixq;
inde lapidis iactu abesset, Salazar canem emittit,
is vetulam facilè assequitur. Misera anus vbi
Molossum furibundum ad se recta tendere videt,
humi residens, his eum idiomatis sui verbis mul-
cere cæpit: Domine canis, Domine canis, ego fero
istas literas ad Gubernatorem, obsignatam ei epi-
stolam ostendens, & addens. Ne sæuias in me
Domine canis. Hic canis, velut supplices illas,
& adiectas preces sensisset: protinus mitigato im-
petu substitit, & sublato altero crure, vt canes
ad parietem solent, eam perminxit. Ea res Hi-
spanis, qui ferociam, & sæuitiam animalis noue-
rant, miraculo fuit, puduitque ipsos fæminam
interficere, cui canis pepercisset, à feris ipsis cle-
mentiam discite homines. Prudens (aiēbat
in Var. Cassiodorus) se ipse compellit. Minus cau-
10. XXII. tus est, qui vrgetur ab altero: sed quia rara
prudentia, & frequēs ignauia, necesse est vio-
in Iosue. lentia eam sæpè comprimere. Prudenter sa-
c. 19. §. 10 nè (notauit Naxera) se in Principem eligi
detrectauit ille, qui nec panis habebat copiã,
nec medicinæ peritiam. *Non sum medicus,*
& in domo mea non est panis, neque vestimen- Isai. 6.
tum: nolite constituere me Principem populi:
vtrumque Superiori necessarium; patris ani-
mum, pane delargito, ostentare, & medici sæ-
uitiam referre. Non potest ad medicinæ de-
uenire remedia, qui priùs panis, vestimentiq;
non præbuit liberalis auxilia. Aureo illo se-
culo, quo penes sapientes fuisse regnum Pos-
sidonius scribit, horum erat officium. Con-
tinere manus, à validioribus infirmiores tue-
ri: suadere, dissuadere; vtilia atque inutilia
monstrare. Horum prudentia, nè quid dees-
set suis, prouidebat; fortitudo arcebat pericu-
la; beneficentia augebat, ornabatque subie-
ctos. Aser sortem accipit quintam: *Cecidit*
sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes
suas, fuitque terminus eorum Halcath. Quid
sibi velit Aser? Moralis respondit: *Aser inter-*
pretatur carcer; & conuenit statui Principum, ad
quorum spectat officium illos, quos paterna ca-
stigatio corrigere non potuit, vinculis, & carceri-
bus mancipare. Hic ille Aser de quo Iacob:
Aser pinguis panis, & præbebit delicias Regibus. XXIII. Genes. 49
O quàm aptè in vno Asere coniũguntur pin-
guem esse panem, delicias ministrare, & reos
vinculis alligare, carceribusquè includere.
Sed quibus Regibus Aser est panis? illis sa-
nè, qui seipsos nouerunt regere, & ad Regis
normam componere; refractarijs verò, & cer-
uicosis haud panis delicatus est Aser, sed car-
cer durissimus. Illis est carcer, quos paterna
admonitio, & blanda nequiuit emendare sua-
sio: morigeris namque præbet panis delicias,
& deliciarum cupedias. Tentator ille pessi- XXIV.
mus Satan, pietatis prætextu, dum mentitur
obsequium, diuinitatem aggreditur tentans,
vt in panem mutaret lapides. Christus, cuius
vti Superioris licet omnia videre, haud tamen
arguere intererat; blande respondit *non de*
solo pane viuit homo. Instetit deceptor. *Si* Matth.
filius Dei es, mitte te deorsum. Iterum Domi-
nus patientia sui, occultat perduellis perfidiã,
qui adhuc non didicerat Deum cadere non
posse. Tandem cum Domini tolerantiã dia-
boli augeretur malitia, durè increpans, tarta-
ream iussit repetere domum. *Vade Satan*
Principes aduertite regimen. Bis præbuit
Regum Rex exemplum patientiæ, iræ flam-
mas semel ostendens: & cum de modestia in-
crementaret dæmon insolentiam, pia Christi

XXV. ira illius, frenatur audacia. Samaritanus ille misericos in hominem incidens plagis saucium, & vulneribus confossum, protinùs ex equo desiliens, hominem refouens, oleum, & vinum plagis infudit. *Alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum.* Sed cur priùs oleum, & postea vinum? Optimi Principis præferebat imaginem: oleum blandè fouet, tumorem demulcet, & austeritatem nescit: vinum acriùs vrit, viuaciùs mordet. Ad olei igitur prius recurrit subsidium, sed cum crudiora essent vulnera, quæ blandis nequirent curari fomentis, fortiora adhibet remedia, vt sic medici placiditas, & vulneris denunciaretur proteruitas. *In vino morsum districtionis adhibet, in oleo mollitiem pietatis: per vinum vngantur putrida, per oleum sananda foueantur.* Apuleij Asinus Aureus cum ad Apollinis quereretur tribunal, durius quàm par esset, & intolerabili sæuitia à Domino vapulare, respondit Apollo, sibi non Domino imputaret:

XXVI. Æthiopem enim lauat, qui aquilarum moribus imbuere iumenta laborat. Quod sibi sæuum, alteri videtur pium: & sicut hominum baculus ratio est, canum lapides sunt. Cum Regio canant vati, quos iumentis haud dissimiles, vel natura produxit, vel mala educatio deformauit; *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Senilem animam mollis dum exolueret sopor Iacobi Carrariensis Pa- tauini Principis, facta sui omnibus potesta-

XXVIII te, foribusque laxatis, vtcuique insimulandi pateret aditus, & si quid aliquem defraudasset, redderet quadruplum; Laudabant omnes, vnum præter, cui pecuniam ob remissam sibi capitis damnationem, vti indebite solutam restitui petenti, generoso spiritu, sed exili voce, respondit: *si tunc iustitia in te reddita fuisset, modò non querereris de me. Capitale erat crimen, cuius pecuniaria pœna in solius Reipub. gratiam conuersa est. Ah, nam si pecunia reddatur, tu quoque caput, pariter reddas, necesse est. Huius tantum conscius sum sceleris, quod mitius, quàm merueras, mulctatus fueris.* Illis ergo

XXIX. metum incutias, apud quos ratio non proficit. Sit modus in rebus: plus enim committitur, quàm quod possit coercitione sanari. Lento adiutorio opus est contra mala continua, & secunda; non vt desinant, sed nè vincant. Periculosius enim timeri, quàm despici: Necesseque est multos timeat, quem multi timent. Nemo regere potest, nisi, & qui regi. Regem æquitas regit.

Luca 10. Gregor. Riccali. Reg. 8. Psal. 22. Scardeonius lib. 3.

LIBER

LIBER QVINTVS

CAPVT PRIMVM.

CAROLVS CALVVS

Occidentis Imper. V.

Diade-

I. Iademata sub libra iustitiæ litigantibus exposita, in Caroli Calui Hieroglyphico, Germaniæ, Bauariæ, Italiæ sunt, quæ post Ludouicum Caroli fratrem hæreditario iure transmitebantur in Carolomannum, Ludouicum, & Carolum cognomento Crassum Ludouici filios, & Caroli Calui nepotes respectiuè. Hæc, illegitimæ successionis dolo, & auri fraude, cuius symbolum sunt scripturæ, & numi in statera proiecti, nitens inuadere patruus, quia fraude detecta, & librata successio nepotibus inclinabat, Carolus ius ponens in armis, cuius hieroglyphicum libram præponderare gladio, regna, nepotibus vsurpat. II.

EPIGRAMMA.

Allusio ad Hieroglyphicum.

III. *Siccine tutaris Patruus malefide Nepotes?*
Arripis armatâ, regna paterna, manu.
Cur venit è Cælo Pueris Tutela Deorum?
Iustitiam nummo pressit, & ense Nefas.
Vix Astræa manu demittit ab Aethere Libram,
Ne scelus, at videat, se latuisse, iuuat.
Regna dedit nullum Tibi Ius; sub pondere Libræ,
Altera Pupillis pendet onusta Bilanx.
Altera, quæ leuior mihi Lanx non suppetit, inquis,
Hoc ense apposito, suppetat illa mihi.
Anne tibi e Geminis, quas profert Ara coronas,
Regia facta duplex Gloria, maior erit?
Imperiū amplificas Regnis; sunt Regna, Rapina?
Fit minus Imperium, quo mage Regna rapis.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

ALIVD.

Quid quereris spoliate Nepos? ius regnat in armis,
Atque in se Fortes omnia iura trahunt.
Nec legem, vt regnes, nec pone in lance coronas,
Aurum cum ferro ponderat Imperia.

Comes Cæsar Plouenus Patritius Venet.

Pro Carolo Caluo Carmina Micylli.

Hic fratris regni præuertit fraude nepotes,
Dum petit Augustas ambitiosus opes.
Britone dehinc victo, vastantibus omnia Mauris,
Perfidia Medici perditur ipse sui.

De eodem.

Hunc etiam bello Caluum petiere nepotes,
Qui Medici infidi fraude venena bibit.

E L O-

ELOGIVM.

Sine Cæſarie Cæſarem nè mirèris,
Cincinnos glabrauit, cum iuris circinos fregit,
Caroli Magni nepos, Ludouici Pij filius.
Comparatione reſonat deterrima
Sapientiæ alopecia pilorum foret phalacroma,
Alopecia 1. abundantia phalacroma 2. deficientia.
Si ex Maiorum fonte, longiùs procedens,
Non decurriſſet, ſed creuiſſet vberiùs. VI.
Caluitio exuitur, vitio induitur,
Nè lupus ſtaret in veſtimentis ouium.
Seruitutem ferens in capite,
Serui antiquitus non poterāt nutrire comam.
Radere, non tondère pecudes, quiuit.
Regalis Leo comatus naſcitur,
Tyrannus decaluatus noſcitur.
Non protoplaſti ficulnea, ſed lauro pudenda operit,
Qua callidum, vel refrigeret caput,
Vel Cœli retundat fulmina.
Innube fortè Cęlum,
Caroli instabilitas.
Si facinore lucèret trinus, & vnus. VII.
Patrem cum fert, parricidam ferit;
Mulcenſque mœrentem,
Prò patre pugnat in fratrē.
Anno Christi. 842. Victum fratrem victoris ſolatur Imperio, VIII.
Triumphum ducens,
Nithardus lib. 4 Victo Lothario, licet ad idolatriam prouocaſſet Saxones, iterum Carolus Imperium restituit, vt labanti ſuccurreret Eccleſiæ.
Dare, non quærere regna.
Superis gratus,
Ambitionis pretio ex hoſte feciſſe fratrem.
(Clemens amaſſet Atropos, ſi hamaſſet ad rogum,
Quem ſæua ſinit adire regnum.) IX.
Gloria noui Principatus fuit, X.
Ann. 843 Armatæ militiæ, militantis Eccleſiæ prædia dare,
Baronius. Hincmarus de translatione S. Remigij.
Foſſati, & Deucotori choros locare pro caſtris.
Ann. 844 Septimaniæ Ducatus Barcinnonenſi Comiti ſuſtulit annum:
Annales apud Pithœum Occidit ducem (vt potiretur ducatu) Barcinonēſe cauantē, & ad mali ſuſpicantē ibid. Aimoinus de Geſtis Francor. lib. 5. c. 10.
At in ſeptimo quieturus Carolus non diù Septimaniæ quieuit.
Ann. 845 Pacem Galli cantu, ſolita dare Lutetia,
Auro, Germanique lacrymis à Nordmannis redèmit.
Canat nunc Mercurius, animamque ad Tartara mittat:
Bella gerunt armis alij, ſed Carolus auro,
Hi ferro, hic auro caſtra inimica fugat. XI.
Aurea ſi tali ſiunt ſub Principe Bella, XII.
Qualia tranquillæ tempora pacis erunt?
Aurea, ſed ſacra pluuia, Martis igne reſtincto,
Baronius ex Cod. ſcripto Odonis.
Dedit Iupiter fulmina Sanctis.
S. Maurus vindex in Nordmannos, quia profanauerant, eius ſacellum 1. duellum.
Munera ſi placant Deos, non placant Sanctos,
Ab hominibus exulare coactos.
Sanctorum, Hominumque monomachia preſſa Patria,
Viuentes, querebatur in mortuos nè ſæuirent.
Si Superum haud ſeptus tumulus, XIII.
Quid erit inferorum thalamo?

Deglubentem oues non tondentem,
Misertus Lupus venit erudire pastorem. *An. 850*
At equus, & mulus sine intellectu,
Rigido duos respuens ore lupos,
A Britonnibus biduo vincitur, triduo fugatur:
Vt si non literis, edomaretur armis.
Patruelium regno, Barbarorum reparaturus iacturam
Inermia retulit arma,
Cum à minori pelleretur maior.
Superbia victoriam clepsit,
Et victoris carpento triumphans victus;
Pipinum coronauit, & Carolum, *An. 852*
Radendo, non redimendo.
Prodiga posthac ciscat iuuentus,
Si auara præscidit vetustas,
Labantem Ecclesiam legibus fulcisse Carolum, *An. 856*
Galliam instaurasse Galliæ,
Cum hominibus retulit humanitatem.
Apud fratrem, vt ouium insimulatus lupus, *An. 858*
Orbis Pastorem iudicem petijt,
Et Petri clauibus, Paulique gladio *An. 859*
Iurgia fraterna sudens,
Thronos Dei fatur Episcopos, Regumque Censores.
Rothaldo succidens, quem infructuosum succiderat. *An. 865*
Iam satis Carole,
Humana excessisti facta, si cedas Fato.
Sed heu? serò sanus, citò insanus,
Regnandi cupedinem Deorum cupedia ducens,
Hanc protulit legem,
Quidquid excelsum est, cadat.
Cadat Nepos, nec arbitratus rapinam æquari maiori,
Lotharingiam Patruelis Patruus inuadit, *An. 869*
Et nè quid impietati deesset,
Filium Pater, Carolus Karolomannum *An. 870*
Struthio struit.
Fas cum Religionem
Nefas crederet Religiosum fore,
Iuramento stetit,
Cum Periurium esset inutile Regno.
Simulatione Protheus,
Execrans orando,
Pharisæorum impietate,
Phylacterijs sacris tyrannidem obtegebat. *An. 871*
Petrique Primatum
Ex Tartareis euomens eructatum cuniculis,
Sub Pontificis lege negauit Reges.
Licet Augustales fasces
Solo colligauerit annulo Piscatoris,
Empto, vel Romæ dato, *An. 875 16. Kal. Ianuar.*
Solis Cælorum clauibus postes reserauit Imperij

Admonitum correctionem. Lupus Episcopus scribit ad Carolum Baronius.

XIV.
Genus fraudis. Ouid. 4. de Tristibus.

XV.
Regino, sed Bonmos dixit est Sigeberto Bar. An. 850. n. 14. quib. diabolus dicitur processisse.

XVI.
Vincitur Carolus à nepotibus. An. Fuld. sed victoria eius regnum turbante non pralio vicit. Monasterium dirur. Annal. Fulden. Sigeber. Corbeia Caroli Suessione Pipinus, Ecclesia reformatio Baron.

XVII.
Pithœus Baronius n. 46.

XVIII.
Vuenilonē Archiepiscop. Senonū, perduellem accusat in Conc. Tullensi. Duch. p. 436. Ann. 859.

XIX.
Honorat Rothaldū Episcopum, quem insimulauerat. Baron. Ann. 865. n. 30.

XX.
Mortuo Lothar. Lotharingiā debitā filio Ludou. occupat Aimoinus. 5. c. 24. Sacra Rom. in conciliabulo Metensi ab Episcop. iniuste coronatur. Duches. p. 449. t. 2. Filium carceribus tenet.

XXI.

XXII.
Iussus ab Hadr. PP Romā Hincmarū Laudunēsē Episc. mittere qui ad Pōt. prouocauerat insolenter rescribit. Baron. n. 93.

XXIII.
Annal. Fuld. Aimoin. 5. c. 31. & 10. Papa eligitur Imp. postquā muneribus Romanā sibi sociasset Senatū Annal. Fuld. An. 875. licet Aim. scribat Romam petisse Papa inuitante.

Oliuarum

Ann. 877 Oliuarum à Pontifice redimitus ramis
In cupressus exaruit
Ann. 876 Quum suorum sanguine sacras irrigauit palmas.
Iupiter, & Cæsar solo Iustitiæ sociantur in Throno.
Et frustrà legis petens auxilium, qui committit in legem
Nouam cùm sauciasset, ad Veteris accurrit medicum,
Vnde venenum,
Præter fel, & acetum,
Quid Dijs propinet sitientibus
Iudæa non habet.
Mortalitatis calamitas
Ann. 878 Ac si viæ morti deessent per medicamenta grassatur.
Moritur, & in Cæsarum Fastis
Eius digladiantur Virtus, & Vitium.

Oliuis Benedictis à Io. Pontif. donatur. Baron. n. 12.

XXIV. *Vincitur à Nepote, Ludouico Germanico, qui iniustè bello petierat. Aimon. Annal. Frācor. apud Pithæum, p. 226.*

XXV. *A Iudæo Sedechia nomine, veneno perimitur. Gaguinus.*

Epitaphium Caroli Calui.

In Natuacensi Monasterio.

Hoc Domini Caroli seruantur membra sepulcro,
Conspicuus Romæ, qui fuit Imperio.
Dardanidæque simul gentis, non sceptra relinquēs
Sed potius placide regna tenens alia.
Ecclesiamque pio tenuit moderamine Christi,
Semper in aduersis tutor, & egregius.
Italiam pergens febribus corrumpitur atris
Et rediens nostris abijt in finibus.
Quem Deus excelsis dignatur iungere turmis,
Sanctorumque choris consociare pijs.
Quinta Dies mensis lumen cum panderet Orbi
Octobris Spiritum reddidit ille Deo.

Vel in Ecclesia S. Dionysij Martyr.

XXVII. *Imperio Carolus Caluus Regnoque potitus*
Gallorum iacet hic sub breuitate situs.
Plurima cum villis, cum clauo, cumque corona
Ecclesiæ viuus hunc dedit ille bona.
Multis ablatis nobis fuit hic reparator
Sequani fluuij, Ruolitque dator.

Vxores Caroli Calui Imp. II.

HErmēdrudis prima Caroli Calui vxor, cuius familia latet; ex ea nascuntur Ludouicus III. Balbus Imper.

Lotharius adhuc in teneris extinctus.

Carolus Aquitaniæ Rex; quem Albinus athleta in lucta, humi prostratum, ignarus quisnam esset, ita aflixit, vt dorso perfracto, expiraret.

Carolomannus quum in genitorem molitur, à patre excęcatus.

Iuditha Anglorum Regis Edinulphi vxor, quam mortuo marito, ad patrem reuertentem *Balduinus* Arduēnæ saltuarius intercepit, & speciosæ feminæ debacchatus amore, & ipse pulcherrimus, nec ignobilis, volentem an non, Carolo inconsulto, sibi desponsauit. Hermendrudis abbatissa in Monasterio Losnaniensi. XXVIII. *Annal. Francor. Sigeb. Regino.*

Vxor Secunda Caroli Calui Richildis est, filia Buccini, Soror Bosonis Burgundiæ Regis, ex qua duos suscepit liberos Carolum, & Ludouicum, qui annum non vixerunt. XXIX.

Aurea Moneta Caroli Calui Imper.

Principum insignia, qui cum Carolo Carluo Imp.

CAPVT II. Adnotationes Historicæ.

XXXI. 8 *Victum, &c.* Victum Lotharium ad Imperium reuocat, nè Dominij libidine dimicasse crederetur. Numisma inspice.

10 Ar-

De transl. S. Remigij. 10 *Armatæ Militiæ*. Qualibus Sacrilegijs
Sacrum tunc temporis profanaretur Petri,
XXXII. *Ann. 843 n. 9.* Sanctorumque patrimonium ex Hincmaro
transcripsit Baronius.

Quando tres fratres Reges, Lotharius, Ludouicus, & Carolus Regnum post patris sui obitum inter se diuiserunt: Episcopium Rhemense, quod tenebat Fulco Presbyter, Carolus inter homines suos diuisit. Villam Iuliacam Richuino in beneficium dedit. Cum autem vxor illius nomine Berta in Cubiculo Villæ ipsius iaceret, venit ad eam S. Remigius, dicens: Non est iste locus tuus ad iacendum; alterius meriti, & officij esse debet, qui hanc Villam habere, & in hoc cubiculo iacere debet: surge quantocyus, & hinc abscede.
XXXIII. *Quod illa paruipendit, putans se visum inane videre. Altera vice venit ad eam S. Remigius, & dixit ei: Cur hic non abscessisti, sicut tibi præcepi? vide nè amplius hic te inueniam. Quod illa, vt prius pro nihilo duxit. Tertio, vt venit ad eam Sanctus Remigius dixit: Nonne etiam semel, & secundò tibi præcepi, vt hinc abscederes? sed qui contempsisti hinc pergere, aliorum deportatione abscedes: & percussit illam virga, quam tenebat in manu. Quæ, toto corpore in maximum tumorem conuerso, quod vidit, viro suo Richuino, & alijs quamplurimis dixit, & per aliquantos dies seuerissimè cruciata, vitam finiuit. Cuius Corpus vir eius in Ecclesiam Sancti Remigij deportari, eamque ibidem sepeliri fecit.* Et inferius. *Licet non tam frequenter exerat Deus in perniciosos vindictam, non tamen vsquequaque multa nostris temporibus deserit præsumptorum piacula. Nam Blithgarius quidam nuper mansum de thesauro Ecclesiæ in Villa Tenoilo pretio, apud Bernardum custodem obtinuit, vnde famulos Sancti Remigij cum flagellis eiecit. Clamantibus autem eis S. Remigium, vt eos adiuuaret; idem Blithgarius cum irrisione illis respondit: Modò parebit, qualiter vos Sanctus Remigius adiuuabit. Videte quomodo in adiutorium vestrum venit. Et inter hæc verba cum maximo clamore ingemuit; & incredibiliter instando intumuit; sicque medius crepuit, & mortuus est, &c.*

11 *Pacem, &c.* Normannorum irruptio
XXXIV. licèt penes auctores certam temporis haud
habeat sedem, cum ex numismate sub anno
874. triumphum videatur egisse

apud Pithæi tamèn, veteres Francorum Annales, sub anno 845. refertur. *Normanni Regnum Karoli vastantes per Sequanam vsque Parisios Nauigio venerunt, & tam ab ipso, quam incolis terræ accepta pecunia copiosa cum pace discesserunt. In Frisia quoque tribus prælijs confixerunt, in primo quidem victi, in secundis verò duobus superiores effecti magnam hominum multitudinem prostrauerunt.* Idem scripsit Ai-
moinus *gens Nortmanica Galliam irrumpens, Parrhisios vsque venit: Monasteriumque Beati* *li. 5. c. 20 de Gestis Francor. Ann. 846*
Germani Parrhisijs depopulata est. Quorum Dux, Ragenarius nomine, sub Principe Horic se iactaret opulentissimum Regnum Caroli adquisisse, & Monasterium almi Germani deuastasse, & quod ibi maiorem mortui, quam viui numerum haberent; nullumquè sibi restitisse præter Germanorum senem mortuum, continuò virtutem beati viri expertus concidit; ac post triduum expirauit: nec solum ipse, verum etiam, & cæteri raptores, & violatores Sancti loci dysenteriæ morbo perierunt.

13 *Dedit Iupiter*. Remeantibus Norman-
nis victoribus Bello, sed auro victis, aliud XXXV.
legitur Deus suscitasse flagellum in profana-
tores. Maurum nempè, vt ex scripto codice *Est in Vaticana Biblioth.*
Odonis eorum temporum chronographo *Ann. 845 n. 41.*
transcripsit Baronius. *Postquam cuncta* (eius sunt verba) *quæ animo conceperat, iusta Dei permissione de eodem exercuit loco Gaudulphus conuocatis amicorum, atque affinium turmis ad conuiuium apparatioris prandij: scelerate à se gesta post insatiabilem lautitiorum edacitatem ciborum, & meri nimiam potationem cunctis, qui aderant, iactantia, desperabiliter barathro demersus, referre cœpit: Ne, inquiens teterrimum genus monachorum per succedentia tempora locum hunc, vanis spebus animarum, repetere, aut vendicare valeat, cum Domorum euersione te-*

stamen-

stamenta sunt ablata prædiorum, quibus se opinari poterant possessiones tantorum recuperaturos fundorum. Nec dum verba compleuerat, cum ecce contra se super mensam, ad quam lasciuiens residebat, astare vidit venerandi Monachum habitus, virum cuius facies igneo resplendebat aspectu, canicies verò comptissimi dignitate honoris, super niuem micans, candebat. Qui ferulam manu gestans, toruisque aliquantisper respiciens luminibus eum forti conamine calce, quidem in ventre, ferula autem in capite validè percussit. Qui illico amens effectus, atque caput huc, illucque super scapulas crebro iactans, eiulando clamare cœpit: Maure tu me interficis, Maure tu me interficis. Cumque hæc, & alia cunctis, qui aderant audientibus oculis iam cæcatus, quos capitis percussione amiserat, frequenter repeteret, Arij mulctatus damnatione, effusis intestinis infelicem (vt erat dignus) finiuit vitam particeps dæmoniorum effectus. Hæc ita gesta Germanus Monachus nostræ Congregationis, qui à patruo suo ipsius loci Monacho, se ita peracta, sicut hic inserta sunt, frequenter iste audisse, confirmat, qui de eodem cœnobio cum cæteris fratribus ab ipso peruersæ mentis homine expulsus, sæpe ad Domum patris huius Germani fratris veniens, cuncta ex ordine referre solitus erat. Astipulantur etiam huic assertioni religiosæ admodum, & reuerendæ personæ, quæ ab eodem tempore vsq; ad nostram perdurantes ætatem, euidentissimis ista profitentur indicijs; ex quibus ego etiam duos vidi, quos pro hoc ipso ad me euocans, atque ab eis cuncta diligenter sciscitans, verissima, hæc esse prout ea ipsi oculis inspexerant, asseruere; addentes etiã hæc, quod post expulsionem loci illius habitatorum, & eiusdem desperabilem scelerati viri percussionem, prædia, & villæ, quorum subsidijs, & redditibus locus ille eatenus substiterat, perceptione satis iniusta tam à Comite Andegauensi, quam ab alijs quibuscumque præsumptuosæ, ac cupidæ mentis hominibus vsurpata sunt, atque peruasa. Exinde flagella in Ferrariensi cœnobio S. Iudoci cella, quam peregrinis exhibendam Carolus M. cõmiserat, inter multa, quæ pro recuperatione

XXXVI Lupus Abbas Ferrariensis scripsit, quùm violenter occuparetur à Comite Odulpho, extat Epistola 45. ad Carolum. *Omnipotentis Dei, quæso recordamini, qui gratis dedit vobis vitam, nobilitatem, pulchritudinem, potentiam, laudabilemque prudentiam, & quod maius est omnibus, sui cognitionem. At honorate eum in seruis eius, quia ipsi vtpote habenti omnia, conferre nihil potestis. Polliceri dignatus est ille; Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: Estote nobis nimium indigentibus misericordes, vt pro nobis Beatitudinẽ misericordium ipse vobis restituat. Plus minusue quadriẽnium est, ex quo septuaginta duo Monachi, quos ad eorum votum, electionemque mihi commisistis, quiue indesinenter vobis in diuersa occupatis pro salute, ac prosperitate vestra excubant, propter abstractas facultates patiuntur incredibilem vestimentorum, leguminum, ac piscium indigentiam, & publica hospitalitas peregrinis iuxta constitutionem piorum Regum exhibenda, intermissa est: famuli Monasterij squalore torquentur, & frigore, nec possunt subuenire miseris, quoniam ab alijs multitudo collecta, mihi relicta est, & copia vnde sustentabatur, ablata. Siquidem intercedente matre vestra Serenissima, Pater vester Ludouicus Augustus remedium animæ suæ ad salutem posteritatis supplementum hoc cœnobio nostro contulerat. Nec tamen cum id haberemus diffluebamus abundantia, vt in delicias incompetenter solueremur, quia quæ regula concedit, integris facultatibus Monasterij vix poterant procurari; nunc autem longè pauciora consecuti, abstinemus inuiti, algemus coacti: pueros, senes, atque infirmos propter inopiam non fouemus. In tanta calamitate Patri, & Matri vestræ quotidianas preces, & annuum officium persoluimus, quasi quod illi contulere, possideamus. Fecerunt enim illi totum quod potuerunt, & domum suam robustissimè firmauerunt. Taugat itaque vos affectus eorum, per quos esse cœpistis; instaurate illorum eleemosynam, ingenti periculo hactenus intermissam, nec obliuiscamini nostri, etiam vos iam eleemosyna indigetis. Tempus est, vt Dei timor, atque amor vestram compungat mentem, quia iam peruenit corpus ad virilem ætatem. Nec differatis quæso vlterius bonũ, quod vos velle dicitis, quoniam cum nesciatis quid superuentura pariat dies: tamen, quia nobiscum quotidiè ad eius iudicium tenditis, cui verissimè dicitur. Tu redde vnicuique iuxta opera sua: dubitare non potestis. Horribile est autem incidere in manus Dei viuentis. Nec vero dicere digemini vos, non posse. Siquidem, vt ait Apostolus; Deus non irridetur. Scit ille quantum potestis*

poteſtis conferre, qui non niſi quod iuſtum eſt, exigit, nec trepidetis timore, vbi non eſt timor. Audite potius benefacere, ſi in hac vita proſperè, & in futura feliciter deſideratis regnare. Cur enim non conſtanter audeatis immutare, quod nullus, iuſtum eſſe, poſſit oſtendere? Conſenſu bonorum omnium iuſtum eſt, quod poſſimus, poſſibili regali potentiæ, neceſſarium nobis, vtile, non tam nobis, quam vobis; nos enim ex hoc beneficio temporalem conſequemur vſum; vos autem accedentibus alijs bonis præmium ſempiternum. Flectant igitur pietatem veſtram iuſtiſſimæ ſupplicationes, humilimæ preces, quas maximè extorquet egeſtas. Et nunc perficere dignamini, quod tunc firmiſſime conceſſiſtis, cum vobis Dauidicum illud fixum eſt, quod locutus ſum. Namque nec aliter decet veſtram nobilitatem, atquè probitatem, quæ omnibus imitabilis eſſe debet, nec verò aliter conuenit veſtræ ſaluti, ac Reip. paci. Nos autem, nec in debito famulatu reddendo inueniemur ſegnes, & in placanda vobis, quantum poterimus Diuinitate, curabimus eſſe ferventes.

15 *Miſertus Lupus*. Anno 850. Salutis: Ætatis vero Caroli Regis 30. cum Gallię omnis graſſaretur malitia, ac renuentem Regẽ à Sacerdotibus leges recipere, coactum à Barbaris ſuſcipere armata iura, Lupus ad meliorẽ frugem, & morum incrementum ſequentibus Epiſtolis perducere ſatagit.

Vt pacificè, feliciterque regnetis, obſeruanda
Epiſt. 64. *vobis fideli dilectione collegi. Creatori veſtro Deo, & Iudici futuro gratias habete ſemper, &*
XXXVII. *agite, qui vos hactenus malis pluribus liberauit, & bonis multiplicibus exornauit; Vtique vobis initium profectum, atquè perſeuerantiam in bonis actibus largiatur quotidianis precibus flagitate, cum eſſetis paruuli, loquebamini, vt paruuli, ſapiebatis, vt paruuli: Nunc autem ad virilem perducti ætatẽ ſecundum eumdem Apoſtolum in quo euidenter Dei ſpiritus loquebatur euacuate, quæ fuerunt paruuli. Scilicet, ſtulta, atque inania declinantes, rationabilia præſenti, & futuræ ſaluti profutura ſectamini. Quæ agenda ſunt, proſpicite diligenter, & rectractate ſubtiliter commune, quale conſilio cum Dei veſtriſquè perfectè fidelibus; quia id Diuinum nos inſtruit eloquiũ. Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? Nec vos cuilibet, ita ſubijciatis, vt ad eius arbitrium omnia faciatis: Cur enim Regium nomen prætenditis, ſi Regna neſcitis? vt Pace cunctorum dixerim, non expedit vobis, & populo, vt aliquem vobis æquatis, ne dum proponatis. Quoniam Deus, qui ſcit, quid ſit in lumine, præmonet: Nè des poteſtatem filijs tuis in vita: quia melius eſt, vt illi te deprecentur, quam tu illos, ſi filijs hoc non eſt concedendum, quanto minus alijs? Vicem vos gerere Dei, quis ignorat; at ipſe dicit, gloriam meam alteri non dabo. Non admittentur ergo à vobis monitores, quos Baiulos vulgus appellat, nè gloriam veſtram ipſi inter ſe partiantur, & meliorem amorem alienant à vobis. Imitatione Dei, nolite perſonaliter iudicare, ſed in cauſa eadem diues, mediocris, & pauper eumdem vos ſentiant, vt ſit quod potentes terreat, & quod mulciat, non reſiſtentes. Benè ſemel geſta nunquam niſi in melius mutaueritis, vt fidem veſtram, atquè conſtantiam cuncti mirentur. Fugite leuitatem, morum maturitatem apprehendite, vt veſtra probitas cunctis poſſit prodeſſe ſubiectis. Vitate malorum ſocietatem, quoniam, vt ſcriptum recolitis; Corrumpũt bonos mores colloquia mala. Amplectamur bonorum collegium, quoniam cum ſancto, ſanctus eris, & cum viro innocente, innocens eris. Et apud eumdem Regem, & Prophetam pulcherrimè dicitur: Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat: &, Nè metuatis Potentes, quos ipſi feciſtis, & quos cum vultis, extenuare poteſtis. Nè confidatis in Principibus, in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus; ſed transferte ſpem veſtram ad Deum, qui fecit Celum, & Terram, qui cuſtodit veritatem in ſeculum. Concipite honeſtam virtutem, vt quod vos non decet præſtare, nemo ſcienter à vobis audiat poſtulare. Cogitate multa, nè dicatis omnia; quia vel iuxta diuinam Scripturam. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam. Vel iuxta ſecularem literarum ſententiã. Quòd occultum velis, nemini dixeris. Quomodo namque poteris ab alio exigere ſilentium, quod tibi ipſi non præſtas? &, Non poteſt vox emiſſa reuerti. Communem vtilitatem, & opportunitatem omnium cariſſimam vobis omnes intelligant, & certatim omnes ſibi vos præferre contẽdet. Diuinas, & humanas leges iuſtas dumtaxat nemo ſinatur contemnere, quia malorum impunitas vitiorum ſemper peperit incrementum. Humilitas cuncta opera veſtra venuſtet, quia ſcriptum eſt. Quid ſuperbit terra, & cinis? Et quanto magnus eſt humilitate, in omnibus, &*

coram

coram Deo inuenies gratiam. Et ipse Redemptor noster admonet. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animi vestri. Eleemosynis assiduis Deum vobis placate, secundum illud. Miserere animæ tuæ placens Deo; quia, vt sacræ continent literæ; Eleemosyna à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Saluator quoquè hanc ita commendat: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Glorificate Deum in omnibus, quia ipse testatur: Qui glorificat me, glorificabo eum, & qui contemnunt me, erunt ignobiles. Rex, & Propheta eximius sic sibi Deum proponit. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hæc studiose custodientes, Deo, & bonis quibuscumque placebitis: rebelles Dei, vt credimus, vobis pugnantibus comprimetis, atq; vincetis: & post Regnum temporale, ac laboriosum consequemini sempiternum, & vere quietum.

Sic in Epistola 93.

Explicari facile non potest, quam cupiam, Domine mi Rex Gloriæ Carole, Ego vltimus vester famulus in omnibus vestram prosperitatem, & spiritualem, & secularem; propterea aliquoties, & verbis, & scriptis vltrò me ingessi, vt mea deuotio, opitulante Dei gratia, vestræ prodesset felicitati. Nunc etiam, quod vtilissimum vobis, & vestro Regno multa meditanti occurrit, paucis aperio. Obseruantia iustitiæ, non solum apud Dominum meritum vobis comparat; verum etiam terrenam potestatem confirmat. Bonorum societas perfectam vobis, & laudem parit ad exemplum Beati Dauid, qui se imitandum proponens, ait. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Segregatio etiam peruersorum, æquè laudabilis est; vt idem ipse Dauid instituit: Non habitabit in medio Domus meæ, qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. Quod autem fidelissimus quisque debeat esse familiarissimus illa sententia instituimur: Quæ pestis ad nocendum efficacior esse potest, quam familiaris inimicus? Quorum Consilio Republica Domino faciente (de quo dicitur; Fiat Pax in virtute tua) possit esse tuta, & quieta, sanctæ literæ his verbis insinuant, Multitudo Sapientium sanitas est orbis terrarum. Item intelligunt, quod non est sapientia, non est prudentia, non est Consilium cōtra Dominum, & in Dauidis consilijs ab æquitatis tramite non recedunt. Vnde eadem consilia ab ipso Domino ad vtiles rediguntur affectus. Alibi etiam satis hic apertè docemur, vbi legimus: Consilium semper à sapiente require. Sapientem hic intelligimus, quem aut experientia docuit, aut lectio erudiuit, aut inspiratio Diuina cæteris pretulit magnum aliquid fieri. Quæso recolite memoria illud, quod prudentissime dictum est. Antequam incipias consultio, & vbi consulueris maturè facto opus est. Sic enim, & præcipitatio vitabitur, & nociturna dilatatio. Romani Orbis terrarum Domini quibus Consiliarijs vsi sint, hac vna, & breui sententia ad vestram, nostramque vtilitatem considerare dignemini: Fidum erat, & altum Reipublicæ pectus, curia silentique salubritate munitum, & vallatum vndique, cuius limen intrantes abiecta priuata charitate publicam induebant. Tales quæso, tales quærite, qui publicam dilectionem, hoc est totius Populi preferunt priuatis commodis, & miserante Domino, motus isti molestissimi: conquiescent. Imperatorum gesta breuissimè comprehensa vestræ maiestati offerenda curaui, vt facilè in eis inspiciatis, quæ vobis imitanda sint, vel cauenda. Maximè autem Traianum, & Theodosium, suggero contemplandum, quia ex eorum actibus multa validissime poteritis ad imitandum assumere. Ita diuinissimè regnetis, vt semper Deus regnet in vobis.

Item ex Epistolam 96.

Glorioso Domino precellentissimo Regi Carolo integrè fidelis Lupus. Cum à vestra maiestate digrederer præcepistis, vt impendente Quadragesima, quædam vobis dirigerem, vnde caperetis fructum aliquem ædificationis. Sermonem itaq; Beati Augustini, in quo iurandi consuetudinem dissuadet, quamquè sit ferale periurium ostendit, vestræ prudentiæ destinaui, profuturum vobis plurimum credens, si vobis admonentibus, quidam assidue iurare desistant, & quòd rectè iurauerint, non contemnant. Non adulandi vitio in gratiam vestram dico, sed desidero salutis eorum, qui nobiscum in Cælum inuocant, quicumque fidem vobis iureiurando firmauerunt, si ab ea saltem latenter deficiunt, iam sibi mortem animæ intulerunt, nec possunt esse Filij Dei, qui nolunt esse pacifici. Admoneantur ergo nostra industria, sui periculi, & saluberrima institutione tanti Doctoris ad correctionis remedium inuitentur. Misi præterea celsitudini vestræ gemmas, quas dudum opifex noster exculpendas, & poliendas

liendas

liendas acceperat, quarum formam, atquè nitorem si approbaueritis memorato artifici gratulabor. Opto, & Oro, vt benè semper agatis, & propitio Deo, felici successu diutissimè gaudeatis.

Baron. n.31. Ann.856 17 *Labantem Ecclesiam*. In Gallia vndiq; grassante malitia in Sanctuario, & in capite, Sacerdotibus scilicèt, & Iudicibus, vulnus; ad meliorem frugem Concilium habuit Carolus in Villa Carisiaci, vt ex Antonij Augustini Pag.10. vsq.22. Codice transcripsisse Baronius profitetur.

In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis XXXVIII. *Carolus Dei gratia Rex Illustris, Episcopis, & dilectis, ac fidelibus Missis illustribus Comitibus nostris salutem. Notum sit fidelitati vestræ, quia Decimoquinto Kalend. Martij, secundum sacram auctoritatem synodum venerabilium Episcoporum, ac Conuentum fidelium nostrorum, apud Carisiacum fecimus conuenire. Cum quibus inter cætera Ecclesiastica vtilitatis, ac Regni necessitatis negotia, considerauimus, qualiter rapinæ, & deletiones, quæ partim occasione superirruentium paganorum, partim mobilitate quorundam fidelium nostrorum in Regno nostro per eos etiam, qui Ecclesiam Dei defendere, & tueri, & Regni soliditatem, & quietem debuerant prouidere, grassantur: aliquo modo, annuente Domino, sedari valeant, & amoueri. Quorum consultu decreuimus, vt quia peccata, quæ in suo initio, vt sunt, magni ponderis æstimantur, pernicioso processu ipso etiam exitiabili supra ius mentis loquantur, & quasi insensibilis: ac si quando resipiscere moliuntur casibus suis obligent, vt si resurgere velint, non possint. Antequam censura Ecclesiastica, ac legales sententiæ huiusmodi prædatores terribiliter, & damnabiliter feriant, Episcopi quique in suis Parochijs, & Missi in illorum Missaticis, Comitesque in eorum Comitatibus paritèr placita teneant, quo omnes Reipublicæ Ministri, & Vassi Dominici, omnesque quicumque, vel quorumcumque homines in ijsdem Parochijs, & Comitatibus, sine vlla personarum acceptione, & excusatione, aut dilatione conueniāt. Et Episcopi illius Parochiæ breuiter annotatas sententias de huiusmodi causa, Euangelicæ, videlicet, & Apostolicæ, & Propheticæ auctoritatis, nec non, & decreta Apostolica, atque Canonica omnibus relegant, & aperto sermone cunctis, quale, quantumque peccatum sit, & qualē, quantamque pœnitentiam, & quam immanem seuerissimam vindictam exposcat, cum alijs debitu, & necessarijs, atque vtilibus prædicationibus innotescere curent. Missi quoque legales sententias, sicut eas cognitas habent annotent, & prædecessorum nostrorum Regum, atque Imperatorum, nostraque capitula de hac causa in vnum collecta omnibus nota fiant. Et Episcopi Dei, & Apostoli auctoritate, tales deprædationes omnibus interdicant, & Missi, & Comites nostri cuncti ex Regio nostro banno prohibere firmiter studeant, & cognoscant omnes, quia si ab hinc in ante in Regno nostro talia facere aliquis præsumpserit, secundum Diuinas sententias specialiter excipiet sententiam, & secundum Leges, ac Capitula Regia emendari cogetur, & secundum iudicium fidelium nostrorum condignam vindictā suscipiet. Et si talis persona fuerit, vt Episcopi, & Missi nostri, ac Comites in illorum ministerijs, quod prauum actum fuerit, potuerint emēdare, secundum præfixa monita, illud emendare studeant, aut per fideiussores ad nostram præsentiam venire faciant. Si autem aliquis quiscumque inobediens extiterit, cum summa festinatione nobis notum facere curent, vt quanto citiùs ad nostram præsentiam illum venire iubeamus, & dignam vltionem, secundum Iudicium fidelium nostrorum sustineat. Et si (quod absit) talis emerserit, qui Dei timorem postponat, & Ecclesiasticam auctoritatem contemnat, ac regiam potestatem refugiat, fiat quiscumquè ille fuerit, quia, & secundum canonicam auctoritatem ab omnium Christianorum cœtu, & Sanctæ Ecclesiæ consortio, & in Cælo, & in Terra alienus efficitur, & Regali potestate, atque omnium Regni fidelium vnanimitate, sicut Dei, & Ecclesiæ inimicus, & Regni deuastator persequetur, vsque dum à Regno extermінetur. Et si aliquis Comes fuerit, qui hoc in suo Comitatu fecerit, aut ibi talia increscere permiserit, & ipse illa non emendet, aut nota nobis, non fecerit, vt nostra auctoritas talia corrigat; sciat quia talem sententiam indè sustinebit, sicut tempore antecessorum nostrorum consuetudo fuit. Et si aliqui itinerantes deprædationes, & rapinas per Regnū nostrum fecerint, & Episcopi, sui Missi, & Comites hoc emendare non potuerint; quam citiùs possint, nobis notum facere curent; vt iubeamus ipsos deprædatores per eamdem viam cū Misso nostro redire, & illa omnia, quæ alij egerunt legaliter emendare, & talem armiscaram*

ſicut à nobis iuſſum fuerit, aut iudicium, ſicut cum fidelibus noſtris conſiderauerimus ſuſtinere, ſi autē dilecti fratris noſtri, ac nepotum noſtrorū homines fuerint, qui talia egerint, et hoc nobis innoteſcat, vt illis nota faciamus. Et illi ſuos homines, ſicut illis melius viſum fuerit, de talibus caſtigare procurent, ſicut & nos noſtros homines caſtigare volumus. Si in illorum Regnis indecentia, & aliqua noxa (quod abſit) facere præſumpſerint: admonendi ſunt, qui in aliena rapere contendunt, vt ſolicitè audiant, quod veniens in iudicio, Dominus dicat: Eſuriui, & non dediſti mihi manducare, &c. quibus dicit; Diſcedite à me maledicti in ignē æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius. Hinc ergo colligendū eſt, quanta damnatione plectendi ſint, qui aliena rapiunt, ſi tanta animaduerſione feriuntur, qui ſua indirectè tenuerunt. Perpēdant quo eos obliget reatu res capta, ſi tali ſubijcit pœna non tradita. Perpēdant quo demeretur iniuſtitia illata, Si tāta percuſſione digna eſt pietas nō impenſa. Audiant raptores, qui multiplicant non ſua vſquequaq; & aggrauant cōtra ſe denſum lutū! Denſum lutum contra ſe aggrauare, eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Audiant, quid Chriſtus dicat: Quid prodeſt hnomini, ſi totum Mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur: ideſt, quid prodeſt homini ſi totum, quod eſt extra ſe congregat, & hoc ſolum, quod ipſe eſt, damnat. Audiant illi, qui rapiunt in hoc ſeculo, deficient autem, & in ſeculo demittent; ſed ſecum ad iudicium cauſas rapinæ, ideſt, damnationem ſecum ferrent: vt alibi ſcriptum eſt. Audiant, quia Propheta Iſaias dicit: Rapina pauperis in domo veſtra, & cauſa Viduæ, non ingreditur ad eos, et lacryma Viduæ vſque ad maxillam deſcendit; & Dominus non delectabitur in illis. Audiant, quia in cuius domo rapina eſt, ſiue in domo corporis, ſiue in domo manſionis, non habitat in domo Spiritus Sanctus, ſed Spiritus malignus. Et ſi accedit ad communionem Corporis, & Sāguinis Chriſti, ante dignam ſatisfactionem, non mundatur per illā Communionem à peccato, ſed plenius, ſicut Iudas, quando in Cœna plenus rapina, & iniquitate communicare præſumpſit de manu Chriſti, poſſidetur à Diabolo; vnde, & ſuſpenſus crepuit medius. Ad quem Cauſa viduæ non ingreditur, nec ipſe ſi dignè non ſatisfecerit, in Cæleſtem Eccleſiam intrare valebit. Audiant raptores, quid iterum Propheta dicat. Qui prædaris, nonne, & ipſe prædaberis? Videlicet, quia ille, qui prædatur res pauperum, & Eccleſiarum, ac ſeruorū Dei deprædatur à Diabolo, et præda illius fit. Audiant, quid S. Apoſtolus dicat, per quem locutus eſt Chriſtus, & qui raptus fuit vſq; ad tertium Cælum, et qui raptus fuit in Paradiſū, & audiuit talia ſecreta verba, quæ nō licebat hominibus loqui: ait namq; Quia neq; rapaces, neque homicidæ, neque adulteri Regnum Dei poſſidebūt. Ille intēdat quale, quantumquè peccatum eſt rapina, quam cū adulterio, & homicidio factus comparauit Apoſtolus. Itē ipſe dicat: Si quis fornicator, aut adulter, aut Rapax aut homicida eſt, cum huiuſmodi nec cibū ſumere Chriſti diſcipulo, (ideſt) Chriſtiano licet ante ſatisfactionem, ideſt, correctionem, ac emendationem, & dignam pænitentiam. Audiant, quod Sanctus Ioannes Apoſtolus electus, & dilectus Chriſti, qui in Cœna ſupra pectus, eius recubuit, talem hominem ſalutare vetat, dicens: Nec Aue dixeris, nec in Domum receperis. Audiant, quid in Toletano Concilio Sancti Epiſcopi, qui in Cælo, & cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant de totius Mundi partibus congregati decreuerūt. Si quis de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperē, aut Religioſum expoliauerit: et mandauerit ad ipſum Epiſcopus, vt eum audiat, et ſi contempſerit, inuicē mox ſcripta percurrant per omnes Prouinciæ Epiſcopos, quoſcumq; adire potuerint, vt excommunicatus habeatur, donec audiat, et reddat aliena. Ecce de pauperum raptoribus. Audiant Raptores, et prædones rerum Eccleſiaſticarum, quod Sanctus Anacletus Papa, ab ipſo Petro Apoſtolo Presbyter ordinatus cum totius Mundi Sacerdotibus iudicauit: dicit namque: Qui abſtulerit aliquid Patri, vel Matri homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creauit, mater verò noſtra Eccleſia, quæ nos in Baptiſmo regenerauit: Ergo, qui Chriſti pecunias, et Eccleſiæ rapit, vel fraudat, homicida eſt, vtq; homicida ante conſpectum iuſti Iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniā vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit, et vt ſacrilegus iudicandus eſt. Item S. Vrbanus Papa, et Martyr: Res, et facultates Eccleſiæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, et vota sūt fidelium, et pretia peccatorum, et Patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus eſt damnationis Ananiæ, et Sapphiræ, et oportet huiuſmodi tradi ſatanæ, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. Item ſanctus Lucius Papa: Rerum Eccleſiaſticarum, et

ſacul-

facultatem raptores, à Liminibus sanctæ Ecclesiæ anathematizatos Apostolica auctoritate pellimus, et damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus: et non solùm eos, sed etiam omnes consentientes; quia non solùm, qui faciunt, rei iudicantur, sed etiam, qui facientibus consentiunt. Par. enim pœna agentes, et consentientes comprehendit. Et Sanctus Augustinus in sermone Euangelij Sancti Ioannis, ita dicit. Fur sacrilegus loculorum sacrorum, et Dominicorum est Iudas; et qui aliquid de Ecclesia furatur, et rapit, Iudæ perdito comparatur. Item in Sacris Canonibus Sancto Spiritu dicatis, et Christi sanguine confirmatu scriptum est: Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere, et dare voluerit præter conscientiam Episcopi, et eius, cui huiusmodi officia commissa sunt, nec cum eius voluerit agere Consilio, anathema sit, Episcopus autem omnibus dicere debet, quid anathema sit, et nè disperent ostendere debet quamdiu duret anathema, idest, quamdiu quisque errorem non corrigit, et digna satisfactione non emendat, vt reconciliationem, et indulgentiam valeat promereri. Si quis vero ante satisfactionem, et reconciliationis indulgentiam in peccatis sui perseuerans mortuus fuerit, iam anathema perpetuum ad mortem pro quo non dicit Apostolus, vt oretur. Sed et plura si necesse fuerit Episcopus quisque colligere, et dicere procurabit.

18 *Apud fratrem.* Galliarum turbato regimine, Carolum, vt tyrannum apud Ludouicum fratrem Germaniæ regem insimulant.

Ex Ann. Veter. Francorū Pithæi. Ann. 8.XXXIX *Mense autem Iulio collectis, et ordinatis exercitibus vtrequè profectis, repentè Die media subijt Regem curarum maxima moles. Legati enim ab occidente venerunt Edalhartus Abbas, et Otho Comes postulantes eum, vt populo periclitanti, et in angustia posito presentia sua subueniret. Quod nisi celeriter fieret, et ex parte eius spe liberationis priuarentur à Paganis cum periculo Christianitatis quærere deberent defensionem, quam à legitimis, et orthodoxis Dominis inuenire non possent, Tyrannidem enim Caroli se diutius ferre non posse, testati sunt, quia quod ex eis pagani extrinsecus nemine resistente aut scutum opponente, predando, captiuando, occidendo, atque vendendo reliquissent, ille intrinsecus subdole sæuiendo, videndo disperderet, nec quemquam esse in omni Populo, qui iam promissionibus, aut iuramentis eius fidem adhiberet cunctis de bonitate illius in desperationem cadentibus. Quibus auditis Rex grauiter conturbatus est. Duplici enim premebatur angustia, quoniam si Populi votis acquiesceret, contra fratrem, quod impium esset, agere deberet: si autem fratri parceret à periclitantis Populi liberatione, quod æque impium esset, cessare deberet. Ad hoc accessit etiam non modicus angustiarum cumulus, Vulgi, videlicèt æstimatio, suspicatur totum, quod actum fuerit in huiusmodi negotio, non voto fieri Populo condolentis, sed sola intentione regnum dilatare cupientis. Quod longè aliter esse, quam se vulgi fert opinio, cuncti consiliorum Regis conscij veraci sermone testantur. In ista igitur curarum molestia positus, tandem Consilio sapientium acquiescens, simul & conscientiæ suæ puritate præditus maluit multorum vtilitatibus consulere, quam vnius hominis pertinaciæ consentire: precibusque legatorum fauens, votis Populi præsentiam eius desiderantis, cum Diuino adiutorio se ad futurum promisit. Mediante autem mense Augusto VVangioni collecto comitatu per Alsatiam profectus: venit in Galliam ad Villam Regiam in Regno Caroli, quæ vocatur Panticona, vbi occurrerunt ei ferè omnes Primates partium illarum exceptis eis, quos tunc Carolus secum in præsidio habuit, pugnans contra Normannos supra Ligerem fluuium, qui vt audiuit Ludouicum esse intra terminos Regni sui, dimissa obsidione, cum exercitu occurrit, in loco, qui vocatur Briacus, visaq; multitudine Orientalium simul, & eorum, qui è sui contra Tyrannidem eius coniurauerant, cum se virtute cerneret imparem, nec posse sine grandi periculo suorum cum fratris copijs in acie congredi, disposito tamen, & quasi ad pugnandum milite ordinato ipse quidem cum paucis latenter abscessit. Exercitus verò in loco certaminis derelictus cognito ducis abscessu ad Ludouicum trãsiuit. Ille verò sedato impetu populi Carolum persequi cupientis ad disponenda Regni negotia, quasi libera vtens potestate, diligentiam, curamque conuertit. Et primum quidem nimis incauta ductus securitate, omne robur totius exercitus, quem ab Oriente secum adduxerat, remisit*

in Patriam, frustrà in desertores, & proprij Domini proditores spei suæ fiduciam ponens, quorum etiam consilio ibi decreuit hiemare, ignarus per omnia imminentis sibi periculi, quod ei parabatur ex parte Caroli, cuius animum ad vtilitatem iniuriarū suarum erexerat filij Conrati Comitis; Ludouicum securum, & paucos esse, qui cum eo ex suis remanserant indicantes: quos ille quidem quasi sibi fideles ad explorandos, sibique renunciandos actus Caroli transmiserat. Illi verò fidem mentiti, & Carolo coniuncti, quomodo Ludouicus ex improuiso cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Interea nunciatum est, ei in Oriente Rempublicam Sorabici limitis esse turbatam; eo quod Sorbari, duce eius Ezistibro nomine, sibi fidelissimo, insidiosè, perempto, defensionem meditarentur. Ac per hoc, ille quidem ad comprimendam seditionē exortam in Regnum suum quanta potuit celeritate regressus est. Carolus verò post discessum eius, sedem Regni sui nullo aduersante, sine difficultate, recepit.

Verùm cum Ludouicus sola duceretur pietate, Episcoporum Consilio, imminentibus tentauit occurrere malis, antequàm arma experiret; quo voto Galliarum Episcoporum Concilium inuitauit. Sed pauidi nè pietatis prætextu tyrannidem moliretur, detrectantes venire, sequenti rescripserunt Epistola, cuius inscriptio.

XL. Ex Antonij Augustini Codice trāscripsit Baron. Ann. 858 n. 18.

Hæc, quæ sequuntur, Capitula miserunt Episcopi Prouinciarum Rhemensis, & Rothomagensis à Carissiaco palatio, quò conuenerant per Vuenilonem Rothomagensem Archiepiscopum, & Exchanraum Catalaunensem Episcopum Hludouico Regi in Attiniaco palatio consistenti. Anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo octauo, in mense Nouembris. Domno Hludouico Regi glorioso, Episcopi Rhemorum diœceseos, atque Rothomagensis, qui adesse potuimus. Literas admonitionis vestræ quique nostrorum habuimus, quibus iussistis, vt vobis octauo Kal. Decembris Rhemis occurreremus, quatenus ibi nobiscum, & cum cæteris fidelibus vestris de restauratione Sanctæ Ecclesiæ de statu, et salute Populi Christiani tractaretis. Sed nos ad placitum illud occurrere non potuimus, et propter incommoditatem, et breuitatem temporis, et propter inconuenientiam loci, et (quod est lugubrius) propter compassionem tumultus exorti; sed et Diuinis legibus, quas, & vos obseruaturos cum fratribus nostris, nobis denunciastis, cautum esse dignoscitur, quia sicut, nec Archiepiscopi sine Episcopis, ita nec Coepiscopi sine Archiepiscoporum literis nos voluimus de Conuentu habere sermonem. Quapropter nouerit vestra sublimitas, quia mandatum vestrum nostra non contempsit humilitas, sed (sicut longe est ante nos dictum) qui iubet impossibile, facit se contemptibilem. Sed, & tractatum de restauratione sanctæ Ecclesiæ, & Statu, & salute Populi Christiani, quod nunc vos nobiscum habere velle dicitis: iustius, & rationabilius illud haberi potuisset; si nostris, quin potius Diuinis consilijs, & obseruationibus superno respectu obtemperare voluissetis, quià non nostra scripsimus, mandauimus, sed quæ dictante charitate, quæ Deus est, in literis sacris inuenimus, & quæ Naturæ insita recognoscimus. Cæterumque contra illa, quæ scripsimus, mandauimus, diximus, acta sunt, vel aguntur naturalis legis morbus, & vitium etiam animis sapientibus esse dignoscitur. Qua de re prudens quisque respiciat, & sapiat, quàm granditer Deus offenditur, quando in sic grandibus, & apertis non ignoranter pecatur. Vnde scriptum est descendant in Infernum viuentes, idest, labantur in peccatū Psal. 54. *scientes, quæ Diuina permissione meritò mundi patientis, propter communia peccata nostra pastorum scilicet, & gregum propter delicta Regni eueniunt, sicut scriptum est: immissiones per angelos* Psal. 77. *malos, viam fecit Dominus semitæ iræ suæ. Tamen sicut Dominus protestatur, non erit sine vltione vindictæ; nec ipsa virga furoris Domini. Sic legimus, sic audiuimus, sic vidimus, & pro certo, sic citò videbimus. Quoniam licet peccatores simus, sed pœnitentes, & in Diuina clementia fortiter confidentes, ministerium sacrum operante Spiritu Sancto suscepimus, sine quo sacra non ministramus. Nam nobis dictum à veritate* Matt. 10. *veraciter scimus. Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Et licet Dominatio vestra melius nouerit, de quibus scriptis mandatis, & dictis dicamus; tamen non ab re est, si etiam, & nos illa ad memoriam vestram reducamus. Primo, quidem, quod per Hildeganum venerabilem Episcopum scriptis, & dictis: Secundo per Aeneam Parisiorum Episcopum literis, & verbis, deinde per Hincmarum Rhemensem, & Vuenilonem Rothomagensem Archiepiscopos, item per eosdem cum*

alijs,

*alijs, quos ipsi vocastis, ea quæ saluti fuerint con-
grua sufficienter audiatis, quando, sicut & ante,
petiuimus, vt frater vester, & omnes fideles il-
lius, ante vestram fideliumque vestrorum præ-
sentiam in rationes loco, & tempore congruo ve-
nissemus, & quæ male gesta fuerunt, vestro Con-
silio, et auxilio, cum Dei adiutorio fuerint emen-
data. Pro quibus omnibus non obaudientibus
valdè timemus, quod dicitur: sermonem meum
Ioan. 15. seruauerunt, et vestrum seruabunt, et reliqua,
quæ Dominus comminatur. Et si illa non sunt
exaudita, putari potest, quod nec ista, quæ vos
dicitis, apud nos velle querere, et audire, exau-
dientur. Videturque quibusdam, vt sicut Domi-
nus quandò quæsiuit ficus in ficulnea, cui maledi-
xit, cum non esset, teste Euangelio, tempus fico-
rum aliud voluerit significare: ita, et in hoc cita-
to, et incongruo Conuentu, remota Dominationis
vestræ sinceritate, de qua nihil contra puritatem
volumus autumari, haud alia quædam possunt
intelligi. Et quia Beatus Petrus omnem monet
1. Pet 3. Episcopum, vt paratus sit ad satisfactionem
omni petenti se rationem, quæ nunc videmus,
pro tempore damus fideliter Dominationi vestræ
Consilia. Primo quidem in ipsa radice Cordis ad-
uentum vestrum in hoc Regnum inspicite, et co-
ram oculis Domini, cui secundum Psalmistam,
cogitatio hominis confitetur, statera æquitatis
Psal. 75. ponderate, et quid hortatores, et consiliarij, ac
laudatores vestri, vobis dicant, ad cor reducite,
et quidquid ad commendationem aduentus vestri
inuenire, et dicere poteritis, vestram conscientiam
interrogate; et si talia substinere vultis, qualia
facitis, iudicate. Et illam horam, qua certi estis,
quia, nullo modo poteritis effugere, quando anima
vestra de Corpore exierit, ante mentis oculos po-
nite. Quando totum Mundum, et omnem pote-
statem, et omnes diuitias, et ipsum Corpus dere-
linquet, et sine adiutorio vxoris, ac filiorum, et
sine solatio, et comitatu Drudorum, atque va-
sorum, nuda, ac desolata exibit; et quidquid cogi-
tauit, et ordinare disposuit infectum dimittet, si-
cut dicit Scriptura: in die illa peribunt omnes co-
Ps. 145. gitationes illorum, & videbit omnia peccata
sua, & sentiet, videns diabolos se constringen-
tes, quidquid contra charitatem, & fidem debi-
tam cogitauit, parabulauit, & fecit in isto seculo,
& per dignos pœnitentiæ fructus non emendauit,
ante oculos semper habebit, & effugere volet, &
non valebit. Nam certum est, quia ad omnes
homines, quando egrediuntur è corpore, veniunt
diaboli, & ad iustos, & ad peccatores, sed & ad
ipsum Christum venit, in quo suum nihil inuenit,
sicut scriptum est. Venit Princeps huius Mundi,
& in me non habet quidquam. Et credes nobis Ioan. 14.
veraciter Rex, vtinam semper bonè, & Chri-
stianè, nec longè est, sed satis, & plusquam spera-
tur, prepropera inest illa hora; propterea non te
seducant ista, quæ vides. In tempore quippè Pa-
tris vestri vidimus, per aliquos incœpta, & fa-
cta, quæ in tempore isto, per istos, qui ista confi-
ciunt, videmus fieri, & per alios videbantur
compleri. Et quando tibi adueniet hora exitus
tui, sicut rident nunc, quando per te obtinent,
quæ volunt; in hora voluntatis suæ, sic ride-
bunt in hòra exitus tui, & quærent, quomodo per
alium teneant, quæ per te obtinuerunt. Quod, &
fieri potest, vt quidam etiam pereant in tempore
suo. Sed, & illi nisi dignam pœnitentiam ege-
rint, miserabiliter ad illam horam venient exitus
sui, sicut venerunt, & illi, qui defecerunt à Pa-
tre suo cum fratre suo. Nam & illi ordinan-
tes seditiones in Paternam reuerentiam, sic, &
isti vos excitantes in fraternam dilectionem, no-
men pacis, & statum Ecclesiæ, & salutem, &
vnitatem Populi obtendere studuerunt: sed late-
bat sub melle venenum. Et completum est in il-
lis Psalmistæ dictum: Qui loquebantur Pacem Psal. 84.
cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum,
& quæ sequuntur. Et receperunt illi in seculo
isto, quæ nota sunt, sicut, & receperunt in seculo
altero, quæ in Iudicio plenius cognoscentur. Quo-
rum isti intuentes exitum, timere debuerant actio-
nem. Quid facient, si illos respexerit Dominus,
qui respicit humiles, & custodit paruulos? & sic
pestilento flagellato sapientior erit paruulus, vt
scriptum est, et sapiet. Quia non repellet Domi- Prou. 19.
nus Plebem suam, nec obliuiscetur in finem: quo-
niam propter miseriam inopum, et gemitum pau-
perum nunc exurgam, dicit Dominus. Alioquin
sicut tunc illis dixit, ita et nunc dicit Dominus Psal. 11.
istu: Tacui, nunquid semper tacebo; quasi partu-
riens, clamabo: Non dum venit hora mea, sed Isa. 42.
hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum. Et Luc. 22.
quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc
autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia ve-
nient dies in te Roga tibi, quæ sumus in tali
loco, vbi bene possis intendere afferri homiliam
Sancti Gregorij legere in lectione Euangelij, quæ
incipit. Videns Iesus Ciuitatem, fleuit super
illam.*

*illam. Precamur vos, Domine, vt diem ante
mentis oculos habeatis, quando cum omnibus
hominibus animam vestram proprium Corpus
recipiet, & venietis ante faciem æterni Iudicis
in cospectu omnium Angelorum, & hominum.
In qua die (sicut fecit Sanctus Paulus) indicabit
Dominus vnumquemquè non per aliud testimo-
nium, sed occulta vniuscuiusque per cogitationes
accusantes, aut etiam quando recipiet vnusquis-
que proprij Corporis prout gesserit, siue bonum, siue
malum. Et non despicientur tunc nostra verba,
quæ scripsimus, ab eis, qui nunc illa contem-
nunt, quando sine dubio replicata erunt in testi-
monium in ipso tremendo Iudicio. Et nullus il-
lorum, te nunc adiuuabit, qui nec seipsum adiu-
uare sufficiet, quando ibunt, qui talia agunt (qua-
lia audiuimus, & sentimus, atquè dolemus, si
in talibus perseuerauerint) in ignem æternum, &
iusti, qui iniusta patiuntur, in vitam æternam.
Qui tanta, & talia crudelia, & abominanda
fieri per Parochias, quas pertransitis, audiuimus,
& quædam sentimus, & quædam sentire retine-
mus, (& alijs, qui præsenserunt, & sentiunt
dolemus,) quæ calamitatem, & miseriam, quam
à Paganis patimur, superant, quoniam à Chri-
stianis in Christianos, à parentibus in parentes à
Rege Christiano, in Regem Christianum, à fratre
in fratrem contra omnes leges Diuinas, & huma-
nas aguntur. Contra quos clamat Ecclesia a Pa-
Psal. 27. ganis afflicta: Et super dolorem vulnerum meo-
rum addiderunt. Et nos omnes, cunctiquè patien-
tes, substinuimus Pacem, & non venit. Quæsi-
Ierem. 19 uimus bona, & ecce turbatio. Propterea talia
cohibete, compescite, & sedate: quoniam palatiũ
vestrum debet esse sacrum, & non sacrilegum.
Palatium enim Regis sacrum dicitur propter ra-
tionabiles homines inhabitantes, & non propter
parietes insensibiles, siue macerias; & Rex à re-
gendo dicitur, vt se sub Deo, & bonos cum Deo
puritate cordis, veritate oris, firmitate stabilita-
tis regat, & prauos à prauitate corrigat, & in re-
ctitudine dirigat: & si, quæ malè facta sunt, emẽ-
dare venistis; peiora, quæ vidimus à Christianis
in Christianos fieri, ingerere, non debetis. Illam
caritatem; quam Christus per Paulum docuit,
monstrare debetis, ait enim. Caritas non est am-
1. Cor. 8. bitiosa, non agit perperam, non quærit, quæ sua
sunt, non gaudet super iniquitate, congaudet au-
tem veritati, quæ est de corde puro, conscientia
bona, & fide non ficta, quæ operatur per dilectio-
nem non per potestatem, vel indebitam cupidita-
tem: sine qua Caritate, etiam si quis tradiderit
Corpus suum, ità vt ardeat, nihil illi prodest, quo-
niam omnibus Dominus in signum dedit, vt
sciant si quisque est Christianus, aut si intrabunt
in Regnum Dei. An non dicit: In hoc cognoscent
homines, quia discipuli mei estis, si dilectionem
habueritis adinuicem? Namquè in primordio fi-
dei, Discipuli appellabantur, nunc Christiani di-
cuntur. Et ipsa est vestis nuptialis, quam qui
non habuerit è nuptijs, Cælestis conuiuij in futuro
iudicio eijcietur in tenebras exteriores, & in ignẽ
æternum, vbi fletus, & stridor dentium. Ipsa
Charitas vos contra Paganos accendat; & qui
tunc moti non sunt ad pietatem, vt nobiscum irent
contra eos, qui de isto Regno amplos habebant, &
habent honores (quod si faceret, & zelo recto ac-
censi, vnanimiter vellent, expelli, aut disperdi
Pagani, adiuuante Domino poterant) vel nunc
quacumque intentione à dominatu illorum per
vestram ordinationem sancta liberetur Ecclesia,
& Regnum, quod contra eos redimetur à tributo
indebito eripiatur. Sed, & qui fugiunt à facie
Paganorum, cum in illas partes venerint, in
quibus degitis, refugium tranquillum inueniant,
& non talem deprædationem, vt nec incolæ vi-
uere, nec fugientibus solatium possint præbere,
quia nunc peccatis nostris exigentibus, completur,
quod olim dictum est per Prophetam: Qui fugerit
à facie Leonis, irruet in vrsum, & cum intraue- Amos 5.
rit Domum, & innixus fuerit super parietem,
mordebit eum coluber, et cum fugerit, arma fer-
rea irruet in arcum æreum. Sic omni ex parte mi-
seri afflictionem inueniunt. Et si Ecclesiam Dei,
sicut nobis scripsistis quæritis restaurare; debita
Episcopis, et sibi commissis Ecclesijs priuilegia
intemerata, sicut diuinitus constituta sunt, custo-
dite, præcepta, immunitates, et honorem earum,
sicut auus vester conseruauit, conseruare curate.
Et quæ frater vester, Dominus Carolus, scilicèt,
qui, et Paterna donatione, et vobiscum cum ve-
stris, vestrorumque fidelium, cum suis firmitati-
bus Regni partem accepit, pro cultu, et honorem
Ecclesiarum egit similiter conseruate, et rectores,
et Pastores Ecclesiarum, vt Patres, et Christi vi-
carios colite, sicut Scriptura Sacra præcepit, dicens:
Sacerdotes Dei sanctifica, et magnatibus humilia
caput tuum, eorum spiritualia consilia obaudite. Agg. 2.
Et item Interroga Sacerdotes meos legem meam,
et dicent tibi: Et Dominus per Malachiam Pro- Malac. 2.
phetam:*

phetam: Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Eosque tempore incongruo, & inopportuno nolite inquietate, sed liceat eis ministerium sacrum, ad quod ordinati sunt, in Populi salutem peragere, sibique domestica cura subiectos, nolite concutere, et non sinatis dehonestare, sive opprimere. Vt Presbyteris honor congruus, et iura debita, quæ Canones, & Capitula aui, & proaui vestri statuerunt, conseruentur, satagite. Vt Episcopi quietam libertatem suas Parochias circumeundi, & prædicandi, ac confirmandi, atque corrigendi habeant, ordinate. Vt missus Reipublicæ, idest, Minister Comitis cum ipsis, si iusserint, eat, qui liberos homines incestuosos si per admonitionem Presbyterorum venire ad Episcopum noluerint, eos ad Episcopi placitum venire faciat, commandate. Vt si Episcopus pro quacumque necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat, per quem rationabiliter petierit, obtineat in Palatio vestro, sicut Comes Palatij est in caussis Reipublicæ, ministeria. Congruum constitutum habete, vt temporibus à sacris regulis constitutis comprouinciales synodos cum Episcopis, & speciales cum Presbyteris habere, qui possint annuite. Res, & facultates Ecclesiasticas, quæ sunt vota fidelium pretia peccatorum, stipendia Ancillarum, & seruorum Dei deprædari, & ab Ecclesijs discindi, nolite sustinere, sed fortiter, vt Rex Christianus, & Ecclesiæ Alumnus resistite, & defendite. De quibus consecratis Deo rebus, quod habent liberi homines Ecclesijs seruientes per dispositionem rectorum ipsarum Ecclesiarum; ideo constituerunt Apostolorum successores, hoc ordinari, vt quia creuerunt Fidelium vota, & increbuerunt infidelium mala, augeretur per dispensationem Ecclesiasticā Regni militia ad resistendum malorum nequitia, quatenus ipsi defensionem Ecclesiæ haberent, & pacem, & Christianitas obtineret trāquillitatem. Quapropter sicut illæ res, & facultates de quibus viuunt Clerici: ita vt illi sub conseruatione immunitatis sunt, de quibus debent militari Vassalli, & pari tuitione à Regia potestate in Ecclesiarum vsibus debent muniri. Quia verò Carolus Princeps Pipini Regis Pater, qui primus inter omnes Francorum Reges, ac Principes res Ecclesiarum ab eis sperauit, atque diuisit; pro hoc solo maximè est æternaliter perditus. Nam Sanctus Eucherius Aurelianensium Episcopus, qui in Monasterio Sancti Trudonis requiescit, in Oratione positus, ad alterum est seculum raptus, & inter cætera, quæ sibi, Domino, ostendente, conspexit, vidit illum in inferiori inferno torqueri; cum interroganti ab Angelo eius ductore responsum est, quia Sanctorum Iudicatione, qui in futuro Iudicio cum Domino iudicabunt, quorumcumque res abstulit, & diuisit; ante illud Iudicium anima, & Corpore sempiternis pœnis est deputatus, & recepit simul cum suis peccatis pœnas propter peccata omnium, qui res suas facultates, in honore, & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus Diuini cultus, & alimonijs seruorum Christi, ac pauperum, pro animarum suarum redemptione tradiderunt. Qui in se reuersus Sanctum Bonifacium, & Fulrandum Abbatem Monasterij Sancti Dionysij, & Summum Capellanum Regis Pipini ad se vocauit; eisque talia dicens, in signum dedit, vt ad sepulchrum illius irent, & si corpus eius ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederent. Ipsi autem pergentes ad prædictum Monasterium, vbi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulchrumque illius aperientes, visus est subito exysse Draco, & totum illud sepulchrum interius inuentum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui ad nostram vsque ætatem durauerunt, & nobis viua voce veraciter sunt testati, quæ audierunt, & viderunt. Quod cognoscamus, filius eius Pipinus Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum Sancto Bonifacio Legatus Apostolicæ Sedis Gregorius nomine. Nam, & Synodum ipsam habemus, & quantumcumque de rebus Ecclesiasticis, quas Pater suus abstulerat, potuit Ecclesijs reddi procurauit, & quoniam omnes res Ecclesijs, à quibus ablatæ erant, restituere propter concertationē, quam cum Vuaifario Aquitanorum Principe habebat, non præualuit, precarias fieri ab Episcopis exinde petijt, & nonas, ac decimas ad restaurationes tectorum, & de vnaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam; vndè res erant beneficiata (sicut in libro Capitulorum Regum habetur) dari constituit, vsquè dum ipsæ res ad Ecclesiam reuenirent. Vnde, et Dominus Carolus Imper. adhuc in Regno nomine constitutus, edictum fecit, vt nec ipse, nec filij eius, neque successores huiusmodi res agere attentarent, quod manu propria firmauit cuius plenitudinem habemus, et de quo Capitulum excerptum in libro Capitulorum

tum eius quicumque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire volebit. Hanc etiam relationem, & in Scripturis habemus, & quidam nostrum etiam viua voce dominum Hludouicum, Imperatorē, Patrem vestrum referre audiuerunt. Sed, & Sacri Canones Spiritu Sancto dictante, eos, qui facultates Ecclesiasticas diripiunt, & res Ecclesiasticas indebitè sibi vsurpant, Iudæ traditori Christi similes computant. Et Sancti, qui cum Deo in Cælo regnant, & in terris miraculis coruscant, Diuino Iudicio tanquam necatores pauperum ab Ecclesiæ liminibus, & Cælestis Regni secludunt. De quibus sacrilegis in Prophetico Psalmo dictum est. Qui dixerunt, Psal 82. hæreditate possideamus Sanctuarium Dei: Deus meus pone illos, vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti, et ignis, qui comburit syluam, et sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos: imple facies eorum ignominia. Monasteria etiam Religiosa, atque præcipua Canonicorum, et Monacorum, atque Sanctimonialium habitacula, quæ ab antiquo tempore Parentes vestri sub Religioso habitu constituerunt, et in eis rectores, et rectrices fuerunt, et quando Parentes vestri primatum Regni tenuerunt, et etiam quando Sanctus Remigius Francos ad Fidem, cooperante Domino, conuertit, et cum Regem ipsorum baptizauit, et frater vester Dominus noster, innuente partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam, et animarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa sacra loca donaret, ab eo deficerent, et ipse aliquando per vos, sicut nunc paret, aliquando per fratrem vestrum Regno destitutus, ab eis penderet; talibus (sicut scitis) personis commisit: debito priuilegio restituite. Nam idem frater vester, et Diuina inspiratione, et Sacerdotali redargutione, et etiam ab Apostolica Sede admonitus, ex aliqua parte, quæ peregit, correxit: quæ autem incorrecta erant, quomodo emendare posset gemebundus quærebat. Absit autem, vt vos, qui pro restauratione Sanctæ Ecclesiæ huc venistis, aut illa, quæ ipse emendauit, deterioratis, et sicut ille offendit, et vos offendatis: aut quod ipse, nec dum emendare potuit inemendatum sinatis. Qui sæpè (sicut, et nos testes sumus) fratres vestros de talibus monuistis, et in omni annunciatione, quam communiter faciebatis promptissimè indè disputabitis, sicut, et secus Theodonis Villam in loco, qui Iuliacum dicitur, capitula, quæ habemus cum vestris fratribus acceptastis, et in chirographo apud Marsnam manu propria confirmastis; contra quod si fortè aliquis egit, non propterea vos immunes eritis, si illud, quod teste Domino, pepigistis, et confirmastis, obseruare (quod absit) non studueritis. Neminem quippè adiuuat, qui aliena mala reprehendit, nisi & ipse illa caueat. Quod demonstrat Paulus dicens; Putas ò homo, quod tu euades iudicium Rom. 2. Dei, qui eadem agis, quæ iudicas? Rectoribus etiā Monasteriorum, quibus Monasteria committitis firmiter, & obnixè, præcipue, vt secundum ordinem, & habitum, & sexum, quo inhabitantes constituti sunt solicite, & solerter prouideant, vt secundum ordinem debitum serui, & ancillæ Domini viuant, & necessaria stipendia in victu, et vestitu, & cæteris quibuscumque habeant, & domos, ac seruos habeant, prout competit, sicut Religiosi, & habitus, & conuersationis Rectores eius prouideant, susceptionem etiam hospitum, ac pauperum nullo modo negligant, quin, & inconuenientes personæ, & res tales, quæ Religioni non congruunt in Monasteria, non introducantur, non dicimus, quoniam Religiosi Rectores prouidentiam, et curam debitam inde sumere debere non ignoramus, Hospitalia Peregrinorum, sicut sunt Scotorum, ac quæ tempore antecessorum vestrorū Regum constructa fuerunt, vt adhoc ad quod deputata sunt, teneantur, et Rectoribus Deum timentibus ordinentur, custodiantur, nec dissipentur, obtinete. Sed, et Rectoribus Monasteriorum, et Xenodochiorum, idest, hospitalium præcipite, vt sicut canonica docet auctoritas, et Capitula Aui, et Patres vestri præcipiunt, Episcopis proprijs sint subiecta, et Monasteria, et hospitalia sibi commissa ipsorum regant Consilio. Quoniam Episcopi paternam solicitudinem eis secundum Ministerium illorum studebunt impendere. Et quia sæpè vnicuique in omni ordine competentem legem, et iustitiam, vna cum fratribus vestris frequenti annunciatione perdonastis. Ecclesiastici, et Religiosi habitus viri, et fœminæ, atque Peregrini, et pauperes, in quibus Christus specialiter suscipitur, per donationem vestram sibi sentiant semper adesse. Et quia de statu, et salute populi Christiani, sicut nobis scripsistis, vultis quærere: primo a vobis ipsis incipite; qui alios debetis corrigere, sicut scriptum est: Medice cura te ipsum. Et munda debet esse manus à sordibus, quæ alienas sordes curat detergere: et quæ in alijs debetis corrige- Luce 4.

re,

re, nemo in vobis iustè valeat reprehendere. Super quanto siti estis in Regni culmine, tanto moribus seruire debetis, & sicut lucerna super candelabrum posita in domo bonitatis exempla monstrare; quia omnium oculi in vos debent intendere; quos si malo exemplo destruxeritis, qui per vos, & a vobis in bonum debuerant ædificari, sub tantis sine dubio in futuro sæculo pœnis vos necesse est torqueri. Præterea oportet, vt qui Rex estis, & Dominus appellamini in illum semper suspenso corde suspiciatis; à quo videlicèt Rege Regum, & Domino Dominorum nomen Regis, & Domini mutuatis. Vt sicut ille disponit orbem terræ in æquitate: & adhoc (sicut in libro sapientiæ dicitur) constituit hominem, vt ipse similiter faciat: imitamini illum si vultis regnare cum illo. Quia qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare, qui dicit: Esto-
Matth.5. te perfecti, sicut Pater vester Cælestis perfectus est. Et si dixeritis, quonam modo possum esse perfectus, cum alia scriptura
Iac.3. dicat. Si quis in verbo non offendit, ille perfectus est, vir non cadit à perfectione, qui non peccat malitiæ cupiditate.
Prou.24. Septies enim cadit in die iustus, & consurgit, impij autem corruunt in malum. Et
Psal.36. iustus cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Qualitercunque verò quis peccet cupiditatis voluntate, aut fragilitatis necessitate, nemo illi melius praualet indicare, vt conscientia sua, quæ non potest latere oculis inspectoris sui. Propterea ita oportet vos viuere, iudicare, & agere etiam in occulto, quasi sitis semper in publico: quia si de vobis irreprehensibilia iudicabit, sæpè etiam illa, quæ vobis, & in vobis laudauerit apud alios, de vobis reprehensibilia iudicabitis. Sic autem, vt dicimus, adiuuante Domino, viuere, iudicare, & agere praeualebitis, si vos non stimulauerit amor priuatus, si vos non inflammauerit cupiditas Gloriæ, diuitiarum possessionem, & potentatus; si non plus credideritis alienæ linguæ, quèm propriæ conscientiæ; si vos non roserit tinea adulationis; si vos non arserit liuor alienæ felicitatis, si vos non vexauerit neglectus animæ, & amor carnis, si credideritis Regem Christum non pro se, idest, non pro sua necessitate mortuum, sed pro nobis, vt viueremus, qui mortui eramus; & vos plus studeatis alijs viuere in salutis suæ vtilitatibus, quàm vobis in proprijs voluntatibus; si scientes vos esse morituros, & vos credideritis de factis proprijs rationem Domino reddituros, & quæ dignè receperitis sine fine, & commutatione aliqua habituros. Domum vestram domesticam sic nutrite, regite, & disponite, vt quando Regni Populus ad vos conuenerit in vobis, & dodomesticis vestris, videant qualiter se, atque domum cum quanta humilitate, atque castitate, quàm sobriè, quàm iustè, quàm piè nutrire, disponere debeant, & gubernare. Quia sicut quidam sapiens dixit: secundum mores Domini erit familia custodita, & ideo Domus Regis schola dicitur, & disciplina, quia non scholastici, idest disciplinati, & bene correcti sunt sicut alij, sed potiùs ipsa schola, quæ interpretatur disciplina, idest correctio dicitur, quæ alios habitu, incessu, verbo, & totiùs bonitatis continentia corrigat. Et vos si caput illius non benè infixi in Domino virtutum; inimici fortè fueritis: & vos cadetis, & qui a vobis pendent, labantur. Quapropter sicut Dominus sub potestate constitutos ex tentatorum occasione docuit reddere, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei, Deo; ita, & vos qui sub Deo estis, & super homines estis, reddite quæ sunt Dei Deo: & sicut Cæsar æquus, quæ subditorum sunt, subditis reddite. Reddite Deo puram, & immaculatam fidem, & sincerissimum cultum in Sacerdotibus, in Ecclesiarum priuilegijs, in sacris locis, & in Ecclesiasticis, & Religiosis viris, ac fœminis in defensione Ecclesiæ, & Christianitatis in æquitate, & iustitia Populi Christiani in sublеuatione, & tranquillitate, & consolatione omnium indigentium, sicut præmisimus; reddite illi quotidianum pensum in quotidiana oratione in iustis, & assiduis eleemosynis. Offerte illi deuotionem vestram in sacris oblationibus, & lacrymis, secundum multitudinem, ac magnitudinem quotidianorum peccatorum profusis: reddite subditis iudicium cum misericordia, iustitiam cum æquitate, studete exaltare humiles, & debellare, atque humiliare

superbos: studete a nobis plus diligi quàm timeri: curate, vt mali, si non propter Deum, vel salutem, propter timorem vestrum malum agere, metuant; non plus apud vos lingua dolosa, manus plena, obsequium indebitum, valeat, quàm veritas, æquitas, & sinceritas, scientes seipsum, qui excutit manum suam ab omni munere, iste in excelsis habitabit; vnde consequenter intelligi debet, & non aliud: munus enim est a lingua fauor, munus à manu donatio, munus ab obsequio indebita subiectio. Constituite ministros Palatij, qui Deum cognoscant, ament, & metuant, qui maximam curam gerant, quatenus quicunque mæstuosi Palatium adierint, & per quos perrexerint, patrem, & consolatorem mirantes gaudendo vos videre, occurrant non qualiter dicere nolumus, quomodo, & maledicendo refugiant. Constituite Comites, & Ministros Reip. qui non diligant munera, qui odiant auaritiam, qui detestentur superbiam, qui non opprimant, neque dehonestent pagenses, qui messes, & vineas, & prata, & syluas eorum, nequaquam deuastent, qui illorum pecora, vel suscinchas, vel quæcunque illorum sunt, non prædentur, atque diripiant, ac per violentiam, & mala ingenia, quæ illorum sunt, nullo modo auferant, qui Episcoporum suorum Consilio, quæ Dei sunt, & Christianitati conueniunt, faciant: qui placita non pro acquisitione lucri teneant, sed vt causæ Dei viduæ, & pupilli, hanc Populus iustitiam habeant, & plus litigantes ad concordiam salua iustitia, reuocare studeant, quàm committere, vt ipsi indè aliquod lucrum possint habere; quos si pacificare non potuerint, tunc sicut rectum est, iustum Iudicium decerni cum magna solicitudine faciant, scientes scriptum esse. Indicabo tibi homo, quid sit bonum, idest, facere Iudicium, & Iustitiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo; idest, vt quod illi placet, & tibi placeat, & facias; quod illi displicet, tibi displiceat, & non facias. quòd si fragilitatem feceris, non contumaciter, vel pertinaciter in tuo malo facto perseueres, sed statim pedem sicut à ferro calido reuoca, & in viam voluntatis Domini tui dirige. Et sicut scriptum est: Quia sunt viæ, quæ videntur hominibus bonæ, & ducunt ad interitum: fac sicut scriptura tibi præcipit: Quicumque es homo, interroga de via bona, & ambula per eam. Quia si creditur Euangelio ampla via est, quæ ducit ad perditionem, & multi vadunt per illam; & arcta, & angusta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci inueniunt eam. Propteteà quicunque est, homo, audi Prophetam, & ora cum Propheta; Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper. Et deduc me in semitam mandatorum tuorum. Et viam iniquitatis amoue à me, & de lege tua miserere mei. Quia sicut Ieremias Propheta dicit: Non est hominis via eius, nec viri est, ambulet, & dirigat gressus suos, sed à Domino diriguntur gressus viri, et viam eius volet. Ipsi Comites similiter quantum potuerint, similes sibi timentes Deum, et iustitiam diligenter per se Ministros constituant, quia sicut seniores suos benignos, et affabiles pagensibus suis viderint; et ipsi pro modulo suo illos imitari in omni bonitate, et iustitia certent.

Homines etiam, et Potentes seculi, qui inter illas seditiones legis iugum, et iustitiam æquitatis refugiunt, et talia, et tanta fecerunt, pro quibus Ecclesiasticam, et specialem excommunicatiouem meruerunt: ad legis, et iustitiæ tramitem reuocate, et vt ad nos Episcopos humiliter sicut ei necesse est, veniant, iubete, vel cogite; et vt Ecclesiæ in quam peccauerunt, aut cum debita, ac necessaria humilitate satisfaciant, aut humilitèr, et veraciter se excusent, qualiter absolui à Domino per Ministerium Episcopale valeant, suadete, atque regia potestate præcipite. Et si forte vos, vel quicunque alij de eorum societatis, et de coniunctionis communicatione infecti, et condemnati sunt: pœnitentiam quiscunque se recognoscendo faciat, quia teste sacra auctoritate, non poterit absolui à suis, quia peccatis damnabiliter grauatum externis, sicut ornans Deum Sanctus Propheta Dauid demonstrat dicens: Ab occultis meis munda me Domine, et ab alienis parce seruo tuo.

Iudices deniquè Villarum constituite, qui non sunt cupidi, qui non diligant auaritiam, et vsuras nec ipsi faciant, nec pecunias Re-

gias; vel suas ad vsuras dent, neque à suis subditis vsuras fieri sinant. Quæ omnia per vos super omnes Ministros vestros ordine exigant, neque per angarias in tempore congruo illos affligant, neque per dolos, aut mala ingenia, siue inconuenientes precationes colonos condemnent, quia si per tales, et alias huiusmodi affectiones pondus argenti, vel auri habueritis in arca, maius, et grauius pondus erit peccati, quod habebitis in conscientia vestra, et anima. Aedificent Villas vestras moderatis Castellis, vt, et honestas necessaria sit, et familia non grauetur. Laborent, et excolant terras, et vineas in tempore cum debita solicitudine: soluant, & dispensent laborata cum fideli discretione: faciant nutrimenta congrua, & necessaria; custodiant syluas, pastionem defendant, et excolant prata, vndè habeant pabula, quatenus non sit vobis necesse per quascunque occasiones quorumcunque hortatibus circumire loca Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, vel Comitum, & maiores, quàm ratio postulat paratus exquirere, & Pauperes Ecclesiasticos, & fidelium vestrorum mansuarios incaricaturis, & paraueredis contra debitum exigendis grauare, & peccatium de facultatibus indebitè consumptis in animam vestram congerere.

Neque à Comitibus, vel fidelibus vestris plus studeatis, quam lex, et consuetudo fuit tempore patris vestri de hoc, quod de francis acciperent exquirere: quin potiùs habeatis, vndè sufficienter, & honestè cum domestica Corte vestra possitis viuere, & legationes palatium vestrum adeuntes recipere: & sicut scriptum est, vndè possitis de iustis laboribus necessitatem patientibus tribuere; quia Rex, & largus debet esse, & non quòd largiatur (dona scilicèt accipiat) de iniustitia, vel iniquitate debet conquirere. Iudices verò Villarum Colonos distinguant, vt non Ecclesiasticos homines, vel Francos pauperiores, aut alienos seruos propter priuilegium regium opprimant, aut syluas, vel quæcunque aliorum sunt id suæ vicinitate deuastent; quia Rex iustus, qui iustitiam debet diligere, ministros, & Colonos impios, & iniquos, non debet habere, sed omnibus in se, & in suis debet imitationem debitam demonstrare; quia si ipse Deum dilexit, omnes boni diligent eum, et si ipse Deum timuerit, omnes mali timebunt illum, et Rex atque sui Ministri per amorem Dei bonum faciant, & omnes bona facere doceant, vt per timorem Dei mala fugiant, & omnes in illis mala fugere discant. Missos etiam tales per Regnum constituite, qui sciant qualiter Comites, & cæteri Ministri Reipublicæ iustitiam, & iudicium populo faciant; qui sicut Comitibus præponuntur, & in scientia, & in iustitia, ac veritate eis præemineant.

Hæc, quæ literis vestris significastis, quod nobiscum de restauratione Sanctæ Ecclesiæ, & de statu salutis Populi Christiani tractare velletis, dominationi vestræ scripto pandere curauimus, quia & pro inclementia aeris, & propter inconuenientiam temporis, & propter imminentem diem Domini Nostri, Natalis, venire ad præsentiā vestram nequiuimus. Operamini vos interim ista, quæ cum fidelibus vestris, sine nostra Corporali presentia operari valetis. Et cum tempus congruum, & sacris Canonibus designatum aduenerit, quando, & pro Paganorum infestatione, & propter exortos tumultus, ac deprædationū, atque rapinarum miseriam nimis confusionem nobis licuerit cum Dominis, ac fratribus, et Prouincialibus, Archiepiscopis, & Coepiscopis Synodum, faciente Domino, celebrare, quæ his sunt residua cum eis sicuti cum magistris, & patribus tractare, & vestræ Dominationi debitum Consilium dare studebimus, & si Deus soliditatem, & salutem Ecclesiæ, atq; Regni in manu vestra adunare, & prosperare decreuerit: quæ cum Archiepiscopis, & Coepiscopis nostris plus congruere Diuinis dispositionibus viderimus, agere sub famulatu recti regiminis vestri studebimus. Potens est enim Deus minus bonum initium, in perfectè bonum commutare processum, cui noscitur esse possibile, quod impossibile solent homines iudicare. Si enim sapientia vestra dignum iudicat loqui, & tractare cum vicino Rege, eiusque fidelibus suadente, & de ista parte Regni, Domino Nostro fratre, videlicet vestro; multo magis oportet vos expectare tempus Canonicum, & cum fratribus, & comprouincialibus Archiepiscopis, & Episcopis loquamur, quia generalis causa circinet totius Cisalpinæ Galliæ: maximè autem nobis necesse est loqui cum illis Archiepiscopis, & Episcopis, qui consensu, & voluntate Populi Regni illius, Dominum nostrum fratrem vestrum vnxerunt in Regem sacro Chrismate, Diuina traditione, quemque Sancta Sedes Apostolica mater nostra

literis Apostolicis, vt Regem honorare studuit, & confirmare.

Legite libros Regum, & inuenietis quanta reuerentia reprobatum, & abiectum à Domino Saul ducere dignum duxit Sanctus Samuel, cuius locum in Ecclesia nos licèt indigni tenemus; & attendite, quam magnipendat Sanctus Dauid in locum illius electus, & vnctus à Domino, mittere manum in Christum Domini, cum Saul non solum ex alia progenie, sed ex alia tribu esset; & illum electum, & se electum à Domino cognoscebat, & nihil infirmitatis Sauli Dauid fecerat, sed primum adiutorium, & deuotam seruitutem ei impendebat, & neque bello auferre, neque ingenti dolo illi Regnum subripere, attentauit. Et cum multos ad hoc suasores, & Consiliarios habuisset, nulli autem, vt hoc moliretur, accommodauit, quamuis multas persecutiones, & morti proximas ab eo sæpissimè substinuerit. Insuper bene scitis, quid de illo fecerit, qui licet mendaciter pro illius tamen gratia acquirenda se manum misisse in Christum, idest, vnctum Domini, nunciauit. Nam si est aliquis, qui hæc ignorat, nos ei dicimus, quia gladio eum interfici iussit. Sic, & qui infideliter, & contumaciter in vnctum qualemcunque Domini manum mittit, Dominum Christianorum Christum contemnit, & in anima proculdubio spiritualis gladij animaduersione perit.

Hæc dicimus, non vt exagerationes contra Dominationem vestram incongruas exquiramus, sed vt euidentius pro qualitate nostri Ministerij, quid excepta debita fide, & beneficia nobis in fratre vestro reuerendum sit, demonstremus. Talem nempè vos debemus, & volumus credere, vt nec vos Regni augmentum cum animæ vestræ detrimento velitis habere, & neque nos tam tali dedecore ad adiutorium Ecclesiastici Regiminis, & gubernationis recipere, vt sine sacerdotio simus; quo priuati erimus, si contra Deum, & rationis auctoritatem nos, Ecclesiasque nostras vobis studuerimus committere. Ecclesiæ siquidem nobis a Deo commissæ, non talia sunt beneficia, vt eiusmodi Reges, & pro libito suo inconsulte illas possint dare vel tollere; quoniam omnia, quæ Ecclesiæ sunt, Deo consecrata sunt. Vndè, qui Ecclesiæ aliquid fraudat, aut tollit, sacrilegium, secundum Sanctam Scripturam facere noscitur. Et nos Episcopi Domino consecrati, non sumus eiusmodi homines nos cuilibet commendare; sed ad defensionem, & adiutorium gubernationis in Ecclesiastico regimine, Ecclesiasque nostras committere, aut iurationis Sacramentum, quod nos Euangelica, & Apostolica, atque Canonica auctoritas vetat, debeamus quomodo facere: manui enim Chrismate sancto perunctæ, quæ de pane, & vino aqua mixto per orationem, & Crucis signum conficit corpus, & Christi Sanguinis Sacramentũ, abominabile est, quicquid ante ordinationem fecerat, vt post ordinationem Episcopatus secularem tangat vllo modo Sacramentum, & linguæ Episcopi, quæ facta est, per Dei gratiam clauis Cæli, nefarium est, vt sicut secularis quilibet, super sacra iuret in nomine Domini, & Sanctorum inuocatione, nisi forte (quod absit) contra eum scandalum accideret Ecclesiæ suæ, & indè sic temperanter agat, sicut Domino docente, constituerunt Rectores Ecclesiæ synodali Concilio. Et si, quando Sacramenta ab Episcopis exacta, aut facta fuerint contra Deum, & Ecclesiasticas regulas, quæ Spiritu Sancto dictatæ, & Christi sanguine sunt confirmatæ, irrita sanctæ Scripturæ paginis declarantur, & exigentes, atquè facientes medicamento exindè salutaris pœnitentiæ indigent.

Propterea expectate Domine patienter, sicut Princeps Christianus, & Ecclesiæ filius, & honorate Ecclesiæ Sanctæ Rectores, vt vos honoret, qui nobis dixit: Qui vos audit, me audit, Luc. 10.
qui vos spernit, me spernit; & honorantes me, 1. Reg. 2.
honorabo, & qui contemnunt me, erunt ignobiles, & qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei; et in Zach. 2.
Psalmo, nolite tangere Christos meos, et in Prophe- 104.
tis meis nolite malignari, et qui maligna agunt exterminabuntur; sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram, hoc est Regnum Dei. Et cum venerit tempus, et locus (sicut superius diximus) loquemur cum nostris confratribus, et sicut Domini iustis dispositionibus conuenire viderimus, sine dubio faciemus. et non est rationabilis causa, quæ contra hoc, quod petimus, vos debeat stimulare, quia non sumus, huiusmodi homines, vt cum cognouerimus voluntatem Domini, velimus, aut debeamus quoquo modo resultare, rixas, et dissensiones, seu seditiones, quas vulgus, vuerras (modo guerras) nominat, debeamus commouere, et conserrere, et tenere, quos Dominus Pacis Prædicatores, et Sectatores voluit ordinare, et peccata nostra, et nobis commissi,

etiam

etiam totius populi constituit plangere, et curare, bellum cum vitijs; pacem cum fratribus iussit habere. Nos equidem pacem, et quietem, non rixas, et bellum optamus, et quærimus: quia, sicut dixit Apostolus, non sunt nobis carnalia arma, sed spiritualia potentia Deo, qui sumus calceati pedes in præparatione Euangelij Pacis, induti loricam Iustitiæ, et galea salutis tecti accincti lumbos in veritate, habentes scutum fidei, et gladium Spiritus Sancti, quia non est nobis colluctatio aduersus Carnem, et Sanguinem, sed aduersus Principes, et Potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in Cælestibus. Et non militamus terreno Regni, sed Cælesti pro salute, et nostra, et terreni Regis, et totius Populi nobis commissi. Quorum officium est, nulli nocere, contra neminem insideliter agere, omnibus autem velle prodesse.

Tandem Domine noster Rex, contra Deum, et contra Animam vestram, non audiatis illos, qui dixerint (si forte vobis dixerint) non tibi referant illi felones, atque ignobiles; hoc fac, quod tibi Diximus, quoniam cum nostris, et non cum istorum Parentibus tenuerunt Parentes tui Regnum. Nos autem obsecramus Dominationem vestram, attendite potius (si Christianus Rex estis, sicut, et Deo gratias, estis, et in illum creditis, et pro illum regnare vultis, per quem, sicut scriptum est, pro me Reges regnant, cuius est Regnum, immò orbis Terra, et plenitudo eius) quia idem Deus in carne veniens, qui solus Rex fieri potuit, et Sacerdos, et in Cælum ascendens, suum Regnum idest Ecclesiam inter Pontificalem auctoritatem, et Regiam potestatem gubernandam disposuit, non elegerit adhoc diuites, et Nobiles, sed pauperes, et Piscatores, et sicut scriptum est,
[1.Cor. 1.] *ignobilia, et contemptibilia mundi elegit, vt confundat fortia. Et fieri potest, vt tales vobis ista dicant (si fortè minus necessario Deum timentes, vobis dixerint) cum quorum parentibus diabo-*
[Iob.41.] *lus, qui secundum scripturam, est Rex super omnes filios superbiæ Regnum Christi, (quod est Ecclesia.) conturbauerit, et nunc eos in Regno suo, idest, in inferno retineat, et secum in secula retinebit: pro certo autem sciatis, quia cum nostris Parentibus, idest, cum Apostolis Christus Rex Regum Regnum suum, idest, Ecclesiam conquisiuit, ampliauit, et erexit, et per nos, et nobiscum (vtinam non ad iudicium vestrum dicamus) eamdem Ecclesiam, idest, Regnum suum quotidie acquirit, auget, et gubernat idem Dominus Iesus Christus, sicut dictum est à Domino Ecclesiæ per* [Psal. 44.] *Prophetam: Pro Patribus nati sunt tibi filij, idest, pro Apostolis creauit tibi Episcopos, qui te regant, et doceant. Cum qua Ecclesia nobis à Deo commissa, Rex Christiane, ac Domine sicut literis vestris iussistis, ieiunijs, ac orationibus, et Litanijs Dominum Summum Gubernatorem in Naui Sanctæ Ecclesiæ fluctuante in hoc mare, idest, seculo naufragoso, peccatis pulsare, et excitare, et pro vobis deprecari studebimus, vt quanto citiùs pro sua ineffabili dignitate euigilet, et imperet; ventis, ac mari, idest, tentationibus diabolicis; & inquietudinibus secularum hominum, vt redeat quantumcumque tranquilitas, gratia, et misericordia eiusdem Domini nostri Iesus Christi, cui est, & sit potestas, & honor, & gloria, & Imperium in secula seculorum. Amen.*

Hisce perterritus Ludouicus, Episcopis replicauit, alienum regnum haud temerasse, sed insimulantium vocibus excitatum, ad tyrannidem extirpandam accurrisse. Quæ pacis essent, proponerent; & ruenti Imperio Ecclesiasticis succurrerent præceptis. Propterea Vuormatiam petere, vt concordiam quantùm posset, exhiberet. Protinùs igitur ad eum Legationem Episcopi dirigentes, sequentia docuère Legatos, quæ *Commonitorij* [Baron. Ano 859 num.9.] nomine tunc temporis vulgabantur.

Dilectis in Christo fratribus, & consacerdotibus nostris Legatis, videlicet Diuinæ Pacis, ac XLI. *nostræ Vnanimitatis Hincmaro, Gunthario, Vueniloni Archiepiscopis, & venerabilibus Coepiscopis nostris Herlumo, Hildegaro, Aduento, Hebboni, Hincmaro, Erchanrao, Episcopi quorum nomina subter habentur adscripta. Qui fauente Domino, & annuentibus gloriosis Principibus nostris Carolo, et Lothario in Mediomatricum Ciuitatem, Anno Incarnationis Dominicæ Octingentesimo quinquagesimo nono, indictione septima, quinto Kalend. Iunij, synodali decreto conuenimus;*

Nota, et (proh dolor) minis est discordia, atque calamitatis pernicies, quæ factione quorumdam seditiosorum hominum nuper inter fratres Reges nostros Hludouicum, et Carolum accidit. Vndè talia, et tanta in Ecclesia nobis ad regendum Diuina dignatione commissa, et in hoc Regno perperam sunt admissa; vt ipso etiam auditu horribilia cognoscantur, et si hæc discordia pesti-

lentia

lentia diutiùs operante humani generis antiquo hoste, durauerit, quam exitialis, & mortifera existet, ipsi scitis. Qua de re memores, quid veritas missis Prædicatoribus iusserit, & Diuinus Paulus dicit. Legatione fungimur pro Christo: reconciliamini Deo. Legatione pro Christo fungentes, vos fratres carissimi, Legati Dei amatæ Pacis: quoniam exinde iam vos ad gloriosos, Principes nostros Carolum, & Lotharium Episcopali auctoritate, non minus Dominum Hludouicum Regem gloriosum mediante Domino, ordinauimus, sicut Saluator dicit: In quamcunque domum intraueritis primum dicite: Pax huic domui, & si
Luca 10. *ibi fuerit filius Pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur, qua, aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & Cæleste verbum sequetur, quod audiet: aut si audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non fuerit.*

Post prædictam verò, & postulatam pacem legatio vestræ Paternitatis huiusmodi erit conditionis, vt idem Rex nobis, & vtinam Deo semper amabilis, admissorum indulgentiam consequatur; videlicet si sese de omnibus, quæ cum malitiosorum hominum persuasione, atque seductione in Parochijs nostris, fratrumque nostrorum perpetrata sunt, veraciter recognouerit, sicut scri-
Psal. 33. *ptum est: Iuxtà est Dominus, qui tribulato sunt corde, & Sacrificium Deo spiritus contribula-*
Psal. 50. *tus, quoniam cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Et sicut hi, qui fictè Deum quærunt, minimè inueniunt: ità propè est Deus omnibus inuocantibus eum in veritate. Et si post veram recognitionem, pariter confessus fuerit: quia dicit scriptura: Qui abscondit scelera*
Prou. 28. *sua non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: Et si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, ac emundet nos ab omni iniquitate.*

Post puram autem confessionem si promiserit, quæ malè gesta sunt, per dignos pænitentiæ fructus, præueniente, adiuuante, et subsequente Diuina gratia, se pro viribus emendaturum; quia
Luc. 3. *scriptum est: Facite fructus dignos pænitentiæ, vt tanto maiora quærat bonorum quisque lucra, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam. Quoniam, & illi beati, quorum tecta sunt peccata, & vt scriptum est, quia peccauit, & Populum peccare fecit: tanta sint bona, quæ tanta*
Psal. 31. *operiant mala. Deindè si spoponderit, ad Pacem, & Concordiam præsentialiter, & in toto corde, & ore, quanto citius rationabiliter, & possibiliter, atque conuenienter ex communi consensu fieri poterit, etiam præsentia corporis ad Pacem, & Concordiam cum fratre suo Carolo se rediturum, & in Pace, & Charitate Deo placita cum præfatis Principibus nostris Carolo, atque Lothario; si ipsi eamdem Pacem, & Concordiam erga eum seruauerint, permansurum: & in se peccantibus debita ita dimiserit, sicut sua debita a Deo sibi cupit dimitti: quia itidem scriptura dicit. Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimo-*
niam, sine qua nemo videbit Deum, & mala Heb. 12.
cuncta bonis sequentibus debeantur. Tantum est discordiæ malum, quæ nisi extincta funditus fuerit, bonum nullum sequi, Euangelio teste, permittat. Et Charitas est, quæ operit multitudinem
peccatorum, sine qua etiam, si quis corpus suum 1.Cor. 13.
tradat ad ignem, nihil ei nisi ad damnationis iudicium proderit. Et Dominus dicit: Si non di-
miseritis peccata eorum, nec Pater vester cælestis Matth. 6.
dimittet vobis peccata vestra.

Post hæc si promiserit, quod iam vlteriùs, tale vel simile schisma in hac Sancta Dei Ecclesia, atque in ista Christianitate, non iteret. Nam scriptum est: Qui baptizatur a mortuo, & iterum
tangit illum, quid proficit lauatio eius? Baptiza- 1.Cor. 15
tur quippè a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato; sed post Baptismum mortuum tangit, qui culpas post lacrymas repetit. Et iterum: Canis reuersus ad vomitum suum, sus lota in volutabro luti: Quia qui peccatum post pænitentiam repetit, quasi in lutosa aqua sus, semetipsum voluit vitæ munditiam subtrahit, ipsas etiam lacrymas ante Dei oculos sordidas facit.

Tunc demum promittat se ab illorum perditorum hominum tuitione, atque fauore, per quos tam grauiter Deum offendit, disiungere; Et qui quasi ad eius fidem, sed potius infideliter ad eum venerunt: ad rectam rationem in proximo placito ante fratrem suum Carolum, nepotemque suum Lotharium, sicut Deo teste, apud Marsnam propria manu firmauerit, venire si potuerit, faciat: & quæcumque illorum recta ratio significauerit, dignè honore suo fruatur, & qui per rectam rationem ante seniorem suum iustificari non potuerit rationabilem misericordiam illi obtineat. De illo verò, quem recta ratio, & iustum iudiciũ condemnauerit, & Rex Christianus cum Rege Regũ Christo condemnet, & alienæ perditioni se non

com-

commisculet; quia, vt Paulus dicit: non solum,
Rom. 1. *qui faciunt, sed etiam, qui male facientibus consentiunt, digni sunt morte. Vndè Sanctus Innocentius dicit, quia non multum interest inter commitentis animum, et consentientis fauorem. Addo amplius: plerumque dediscit errare, cui nemo consentiet, et iterum Sanctus Paulus cum talibus hominibus, nec cibum sumere permittit. Et Sanctus Dauid dum totum se ad fœdera Pacis internæ constringeret,*
Ps. 138. *testatur, quod cum malis concordiam non teneret, dicens: Nonne, qui te oderant Domine, oderam illos, et super inimicos tuos tabescebam? perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Inimicos enim Dei perfecto odio odisse est, ad quod facti sunt diligere, et quod faciunt increpare. Mors prauorum premere est, vitæ prodesse. Hinc Phinees peccantem ciuem coeuntem cum Madia-*
Num. 25. *nitide perculit, et ira Dei ipse iratus placuit. Et Iosaphat, qui tot de anteacta vita præconijs attollitur, de Achab Regis amicitijs pene periturus inculpatur, cui à Domino per Prophetam dicitur: Impio præbes auxilium, et ijs, qui oderunt Dominum amicitia iungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris; sed bona opera inuenta sunt in te. Hinc Sacri Canones promulgati a Spiritu Sancto dicunt, vt qui post excommunicationem, vel interdictum cum excommunicatis, communicauerint, condemnati habeantur. Et Sanctus Cyprianus Regis Ministerium esse dicit, impios de terra perdere, homicidas periuros, adulteros, veneficos, sacrilegos non sinere viuere; Et in libro Regum scriptum est, dicente Domino per*
3.Reg.20. *Prophetam: Qui demiserit reum morte dignum, erit anima sua pro anima illius, et Populus suus pro Populo illius. Et quàm noxia sit, indebita erga iniquos Misericordia, monstratur in opere Saul, ac Samuelis, quoniam cui Saul pepercit offendens Dominum, Samuel Propheta in frusta*
1.Reg.15. *conscidit. Nam sicut quisque in se peccantibus, debet propter Deum dimittere, ita peccantes in Deum, et Ecclesiam conculcantes, et Regni peruasores, & Christianitatis depopulatores, & Pacis perturbatores, debet minister Domini Rex debitam vindictam propter Deum exercere. Quapropter sciat Rex nobis amabilis, quia sicut infirmus lauari non potest, qui à medico coquitur, quamdiu ferrum ignitum in illius tenetur corpore: ita, & nemo sanari potest à peccato, quamdiu ei, qui in peccato manet scienter, & libenter communicauerit.*

Tandem si se promiserit adiutorem, & cooperatorem Dei pro viribus de cætero, & rationabiliter futurum, qualiter Ecclesia Dei, quæ in suo Regno, ac Regnis nostrorum Principum vna est, sicut & vnum sacerdotium secundum qualitatem periculosi temporis, in vnoquoque ordine restituatur, & Sacerdotes Dei debita priuilegia, & Ecclesiasticum vigorem obtineat, & Populus iustitiam habet, & pacem: congregatis vobis, & nostro, immo Diuino Spiritu, qui est remissio omnium peccatorum, per Ecclesiasticā Apostolicæ auctoritatis potestatem, illi peccata in nostris Parochijs per illum, & ab illo commissa; Ecclesiastica pietate, & Canonico more dimittite, eique indulgentiam postulanti donate, atque illum sacræ communioni, qua se ipse priuauerat, excommunicatis communicans, restituite. Et licèt multorum annorum secundum præfixos à Sacris Canonibus gradus pœnitentiæ hæc perpetrata facinora indigerent: tamen confisi de Dei misericordia apud quem, non sic acceptatur mensura temporis, vt doloris, nec abstinentia ciborum, sicut mortificatio vitiorum: non prædicantes Patrum sententijs, quæ de huiusmodi decreuerunt, sed potius sequentes eorum humaniorem definitionem hæc scribimus. Ait Sancta Synodus Africana: Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora discernantur: & Sanctus Leo Apostolicæ Sedis Pontifex: His inquit, qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant; nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordiæ Dei, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confessio, dicente Dei Spiritu per Prophetam: Cum conuersus ingemuerit, tunc saluus erit. Et alibi: Dic iniquitates Ezech. 33 Isa.43.
tuas prior, vt iustificeris: item Propheta Dauid inquit: Quia apud Dominum misericordia, & Ps. 129.
copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque donis non debemus esse difficiles, nec se accusantium gemitus lacrymasque negligere; cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo. Ne forte det illis Deus pœnitentiam, vt resipi- 2.Tim.2.
scant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem, & Sanctus Gregorius in Homilia dicit: Veniat foras mortuus, idest, con-

fitea-

fiteatur Peccator; venientem verò foras soluant discipuli, vt Pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant admouere, quam meruit, qui non erubuit confiteri, quod fecit.

His perpetratis, fratres carissimi (sicut diximus) iam dictum Regem, nobis amabilem, si ita contemperatum Diuinæ voluntati, & sacræ auctoritati inuenietis secundum ministerium vobis a Deo traditum cum nostra vnanimitate absoluite. Sin aliàs vos nullo modo cum eo, quem absoluere non poteritis, ligare nolite: quoniam nec coram Deo, nec in Synodo nos in eo auctores habebitis. Si agere aliter (quod absit) præsumpseritis, vos, & in Synodo, & coram Deo pro facto irrito dabitis rationem, & si ipse (quod Deus longè faciat) ea quæ egit, vnde illum nunc commonere, vos mittimus, reiterauerit: omnia, & antè diuinos oculos, & antè Ecclesiastica iudicia rediuiuo vulnere curanda, & amputanda nouerit reuenire. Si quid contra Sanctam auctoritatem præsumptum, & subreptum, siue extortum fuerit: non solum in diuinis examinationibus, verum nec in diuinis legibus quidpiam præualebit. Et non sit de cætero immemor idem Rex gloriosus, quod dicit Sanctus Gregorius: sciendum est, inquiens, quia quisquis illicita nulla cõmisit; huic iure conceditur, vt licitis vtatur; sicque pietatis opera faciat, vt tamen si noluerit, ea quæ Mundi sunt, non relinquat. Quilibet verò tanto a se licita debet abscindere, quanto se meminit, & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus esse boni operis debet ei, qui minus, & ei qui ampliùs, vel qui in quibuslibet facinoribus recidit: sed tanto quisque maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam. Vndè a vobis nostra, quin potius Dei voce commoneatur, vt sic studeat præteritorum pœnitens, & imminentia atque futura cauens, Deo militare in regno terreno, quatenus mereatur conregnare Christo in regno Cælesti.

19 *Thronos Dei*. Inter Caroli proditores Vuenilo Senonum Archiepiscopus fuit,
XLII. quem ipse punire haud audens, apud Synodum sequentibus accusauit.

Libellus Proclamationis quia sicut dicit Sanctus Gregorius, & ex consuetudine Olitana, cognoscitis in Francorum Regno, Reges ex genere prodeunt mihi a Domino, & genitore meo piæ memoriæ Ludouico Augusto, pars Regni inter fratres meos Reges diuina dispositione est tradita. In qua parte Regni vacabat tunc Pastore Metropolis Senonum, quam, iuxta consuetudinem prædecessorum meorum Regum, Vueniloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi seruienti, qui more Liberi Clerici se mihi commendauerat, & fidelitatem Sacramento promiserat, consensu Sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis, ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum ex me fuit, vt eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.

Duchesf. p. 456. Annal. 3. tom.

Post hæc de diuisione Regni inter me, & fratres meos ratio est exorta notissima, vnde partem diuisionis cum mutuis, nostris scilicet, nostrorumque fidelium Sacramentis, sicut etiam primores Regni totius inuenerat, tenendam, & gubernandam suscepi. Quam diuisionem inter me, & fratres meos de cætero a me substantialiter tenendã, sicut alij, qui ibi adfuerunt Episcopi, VVenilo mihi fratribusque meis propria manu iurauit: pacem etiam, Et mutuum adiutorium inter me, & præfatum Fratrem Ludouicum VVenilo Sacramento firmauit.

Sed & post hoc, electione sua, aliorumque Episcoporum, ac cæterorum fidelium Regni nostri voluntate consensit, & acclamatione cum alijs Archiepiscopis, & Episcopis; Vuenilo in diœcesi sua, apud Augelianis ciuitatem, in Basilica Sanctæ Crucis, me secundum traditionem Ecclesiasticam, Regem consecrauit, & in Regni regimine Chrismate Sacro perunxit, & diademate, atque Regni Sceptro in Regni solio sublimauit. A qua consecrationis vel Regni sublimitate supplantari vel proijci a nullo debueram, saltem sine audientia, & Iudicio Episcoporum, quorum Ministerio in Regem sum consecratus, & qui Throni Dei sunt dicti, in quibus Deus sedet, & per quos sua decernit Iudicia: quorum paternis correctionibus, & castigatorijs Iudicijs me subdere fui paratus, & in præsenti sum subditus.

Denique cum seditiones in Regno nostro per homines irreuerentes cœperunt crebrescere, consensu Episcoporum, ac cæterorum fidelium nostrorum, Chirographum inuicem conscripsimus, qualiter ego erga eos cooperante Domino, agere vellem, & qualiter mihi consilio, & auxilio ijdem fideles nostri ab inde postmodum solatium ferre debuissent. Cui scripto Vuenilo apud Baternam villam propria manu subscripsit, sicut in præsenti videri potestis.

Dein-

Denique, cùm contrà Paganos ad inſulam loci, qui Oſcellus dicitur, cum fidelibus noſtris, & terreno itinere, & nauigio, ſicut ſcitis, perrexi, quidam à nobis deficientes fuga lapſi ſunt. VVenilo autem ſe pro infirmitate ſua illuc ire non poſſe dicens, ad ſedem ſuam reuerſus eſt. Dum autem in procinctu eo nos infirmi degeremus, frater noſter Ludouicus, ſicut ſcitis, cum manu hoſtili, & ſeditioſis hominibus ex Regno ſuo Regnum noſtrum irrupit. Ad cuius colloquium, ſine mea voluntate, atque licentia, Vuenilo venit, quem ſupplantatorem meum eſſe cognoui, quod nemo Epiſcoporum ex regno noſtro alius fecit. De cætero cum contra prædictum fratrem meum inimicos meos, ac vaſtatores Eccleſiæ, & depopulatores Regni, qui cum illo erant cum fidelibus Dei, ac noſtris perrexi, nec per ſe ipſum, nec per debitum ſolatium, quod anteceſſores mei Reges, & ego ipſe ex Eccleſia illi commiſſa habere ſolitus eram, aliquid adiutorij, præbuit præſertim cum hoc deuotè ab illo petierim. Cum autem ratio, & neceſſitas mihi accidit, de villa Breona, vt à prædicto fratre meo ſecederem, & ipſe frater meus Ludouicus adhoc redijt in partem Regni mei, vt mihi meum Nepotem ſubriperet, & homines meos mihi ſubtraheret, ac fideles meos vaſtantèr imprimeret: VVenilo cum quo potuit ſolatio ad prædictum fratrem meum Ludouicum in meam contrarietatem venit. Cum quo erant excommunicati iſtius Regni, & ſeditioſi, de quorum excommunicatione Coepiſcoporum ſuorum literas accepit, & miſſas publicas fratri meo cum quo ipſi ſeditioſi erant in Palatio meo Attiniaco, & Parochia, & Prouincia alterius Archiepiſcopi fidelis noſtri ſine ſua licentia, ac Coepiſcoporum conſenſu, VVenilo excommunicatis, vel excommunicatorum particibus celebrauit, & in eo Concilio, atque Conſilio fuit, quo Nepos meus Lotharius per mendacia quantum ex ſeductoribus ſuis ſubriperetur, & debitum, ac Sacramento promiſſum ſolatium, atque adiutorium ex illo mihi ſubtraheret. Prædictis nihilominus fratris mei Conſiliarijs, & publicis, ac ſecretis tractatibus VVenilo cum ſpecialibus familiaribus, & inter priores eius familiariter cum Epiſcopali iudicio, vt diximus excommunicatis, & iudicio Regni diiudicatis interfuit, quatenus partem Regni quam idem frater meus, & VVenilo mihi iurauerant me regem ſacrauerat: ſæpefatus frater meus obtineret, & ego illam perderem VVenilo in eo Conſilio, & tractatu fuit, vt Epiſcopi, qui mihi fidei promiſſæ debitores erant, & Conſilium, atque auxilium manu propria confirmatum ferre debuerant deficerent, & ad fratris mei Ludouici obſequium, & ſubditionem ſe verterent. De Abbatia ſanctæ columbæ, & rebus, vel honoribus Regni mei apud Ludouicum fratrem meum præceptum obtinuit, & literas ad Miſſos, quo eandem Abbatiam reuocarent Ecchardum, & Theodoricum impetrauit. Sed in eiuſdem literis ad præfatos iuſſionem fratris mei Ludouici VVenilo obtinuit, vt de muro Caſtelli Meloduni, quod ius Regiæ eſt poteſtatis, petras haberent licentiam prehendere. Vnde conſtat, quod in plebe iſtius Regni mihi a Deo collati, eum ſtudebat colere, & ſatagebat tenere. VVenilo in eo Conſilio, & tractatu cum præfatis excommunicatis fuit, vbi conſideratum eſt quatenus illi homines, qui mihi fideles erant, & mihi Sacramento fidelitatem promiſerant, ſiue nolentes ſiue volentes fratri meo Ludouico iurarent, vt ei adiutorium ferrent, qualiter Regnum meum contra me obtinere potuiſſet. & non ſolum conſilio VVenilo interfuit, ſed & ipſe hoc idem Conſilium fratri meo Ludouico contra meam fidelitatem quam mihi promiſit Sacramento donauit. VVenilo per ſe, & per familiares ſuos ſupradictos ſcilicet excommunicatos apud fratrem meum Ludouicum obtinuit, vt vacans Epiſcopatus, Baiocacenſis ſcilicèt Ciuitatis, propinquo ſuo, Clerico meo, nomine Fortoldo, qui mihi ſe commendauit, & fidelitatem Sacramento promiſit donaretur, qui eundem Epiſcopatum in mea infidelitate, & contra fidelitatem mihi promiſſam conſenſu Ludouici fratris mei accepit. Tandem poſtquam mihi Deus vires recuperandi mei, per ſolatium fideliùm meorum contra fratrem

meum donauit, perrexit propè de ciuitate VVenilonis, qui me contra fratrem meum ad recuperandum regnum meum pergere sciuit, & nullum adiutorium, vel per se, promisso, ac subscripto Consilio, vel per militiam, quæ ex Ecclesia sibi commissa solet exire adiutorium aliquod præstitit.

Epistola Synodalis ad Vuenilonem Archiepiscopum.

Dilecto, & venerabili Vueniloni Senonum Metropolitano Remigius Ludunensium Metropolitanus Episcopus, Rodulfus Biturigum Metropolitanus Episcopus, Guntarius Agrippinensium Metropolitanus Episcopus, Hincmarus Remorum Metropolitanus Episcopus Arduicus in Vesontionum Metropolitanus Episcopus, Teutgaudus Treuerorum Metropolitanus Episcopus, Vuenilo Rotomagensium Metropolitanus Episcopus, Herardus Turonum Metropolitanus Episcopus, immo Houiomagorum Episcopus, Ionas Aeduorum Episcopus, Vngerus Traiectensis Episcopus, Ebbo Gratianopolitanus Episcopus, Fredebertus Basiliensis Episcopus, Arnulfus Tullensis Episcopus, Rothadus Suessionum Episcopus, Ermenfridus Bellouacensis Episcopus, Aduentus Merensis Episcopus, Atto Virdunensis Episcopus, Abbo Antisiodorensis Episcopus, Aeneas Parisijs Episcopus, Bataldus Argentariensis Episcopus, Erguinus Siluanectensium Episcopus, Gislebertus Cannotensis Episcopus, Guntbertus Ebrocensis Episcopus, Ratbertus Valentiensis Episcopus, Franco Tungrensis Episcopus, Agius Aurelianorum Episcopus, Hildegarius Meldensis Episcopus, Hincmarus Laudunensis Episcopus, Erchanraus Catalaunensis Episcopus, Rotbertus Cenomannensis Episcopus, Erboinus Costantiæ Episcopus, Abbo Maurogensis Episcopus, Hildebrandus Sagensis Episcopus, Airandus Lexouiensis Episcopus, Vualtbertus Abricatensis Episcopus, Godelsadus Cabilonensis Episcopus, Isaac Lingonensis Episcopus, Erdambertus Baiocensis Episcopus, Hilmeradus Ambianensis Episcopus, & multi alij episcopi, qui ad vniuersale Concilium in suburbano Tullensi conuenerunt, in Domino salutem de instauratione pacis, totiusque status Ecclesiastici redintegratione conferentibus nobis, gloriosus Rex Dominus noster Karolus XVIII. Kal. Iulias submissè vnanimitatem nostram adijt implorans, vt quæ vobis vehementer indebitè passus esset cognosceremus, & maculam nostri ordinis iusto iudicio tergeremus. Imputat, quòd cum iureiurando fidei à vobis accepto Senonum Præsulatum vobis largitus sit, & in diuisione Regni iuramentum cum alijs feceritis pacis, & alterni adiutorij interse, & fratrem Hludouuicum, perpetuitate Sacramento prius à vobis firmata: cumque vestra electione, & aliorum Episcoporum, cæterorumque fidelium consensu, in Regem à vobis sit diuina gratia consecratus, ac chirographo, quod vestræ fidei qualitatem, & immobilitatem erga se continet, illius verò in vos firmam beneuolentiam ad omnes sinistras suspiciones vtrimque abolendas composito, subscripseritis, quod omnes absque recusatione fecerunt duntaxat fideles. Post repetita toties sacramenta in procinctu contra Paganos vestro cum, vestrorumque destitueritis auxilio, & Hludouuico fratri impulsu seditiosorum Regnum inuadenti, soli omnium Episcoporum spontè accedentes, eius iniussu fueritis conlocuti. Se verò contra eumdem fratrem, & vastatores patriæ proficiscentem, consuetam Ecclesiæ vestræ priuaueritis militia, quam supplex ipse à vobis poposcerat, & post discessum à Breona, ad fratrem, cum quo erant excommunicati in eius damnum accesseritis, & in eo Concilio fueritis, quo Lotharius Rex nepos confictis mendacijs eius auxilio subtrahebatur: & familiariter interfueritis Hludouuici fratris Consilijs publicis, & priuatis, quibus ei partem Regni parabat subripere, pro qua obtinenda vterque vestrum ei iurauerat. Ei quoque, in quo tractabatur, vt Episcopi à se deficerent, & ad dominationem Hlodouuici transirent. Imputat præterea, quod Monasterium Sanctorum Columba à Hludouuico impetraueritis, & de assignatione eius Literas ad missos Echardum, & Theodoricum. Saxa quoque muri Meledunensis Castelli à Hludouuico poposceritis. Vnde satis claruerit, eum potius Principem, quam se illo vos tempore adprobasse, atque duxisse. Quòd id etiam Consilium dede-

dederitis, vt fideles eius Sacramento constringerentur, qui occupatum Regnum Hludouico contra se tueretur: & quod vacantem Sedem Baiocacensium Tortoldo propinquo vestro à Hludouico obtinueritis, & postquam se virtus diuina annisu fidelium in Regnum restituerit, & id aduersus fratrem sibi cœperit vindicare. Nullum ei per vos, aut milites Ecclesiæ vestræ præstiteritis suffragium. Hæc plenius in libello comprehensa gloriosus Rex nobis obtulit, quæ strictim vobis fide integra expressimus nè ex improuiso obiecta amplius perturbarent. Elegit autem terminandæ querelæ Iudices me Remigium, & VVenilonem Rotomagensium, & Herardum Turonum, & Rodulfum Biturigum Episcopos, cæteris nostrum Iudicium suo consensu adprobaturis, Proindè, frater carissime, a tempore, quo literas has acceperis, post diem 30. quocunque euocatus fueris, ita Canonicè instructus, occurre, vt defensionis tempore, ac loco accepto, si conscientiæ, quod plurimum optamus, confidis, suffragante veritate probabiliter obiecta dissoluas: sin autem in defensione defeceris, sententias a maioribus institutas excipias.

XLIV. 20 *Lotharingiam, &c.* defuncto Lothario Lotharingiam successionis iure Ludouico filio debitam vsurpasse Carolum, & in Concilio Metensi Coronatum fuisse, numisma habet.

21 *Filium, &c.* Carolomannum filium
XLV. in vinculis detinente Carolo Caluo, pietate motus Hadrianus Pontifex ad Carolum pro
Ann. 870 n. 28. Ex Treuirensi Cod. desumpsit Baron. Carolomanni libertate, scribit: *Hadrianus Episcopus Seruus Seruorum Dei Karolo Regi. Inter cætera excessuum tuorum, quibus aliena vsurpando inuasisse crederis, illud quoque nihilominus obijcitur, quod etiam bestiarum feritatem excedens, contra propria viscera, idest, contra Karolomannum genitum tuum sæuire minimè vereris; ita vt more strutionis, quod ex libro beati Iob discimus, obduceris ad filium tuum quasi non sit tuus, eum videlicèt non solum paterna gratia, & beneficijs priuans, verùm etiam Regni finibus eliminans; atque quod impium est, vt ex communioni submittatur, affectans. Verum quia idem Carolomannus Sedem Apostolicam Legatis suis tanquam quibusdam pedum suorum passibus adijt, & per proprias literas nos appellat, quinpotius interpellat: primò quidem ab huiusmodi conatum tuum intentu, auctoritate Apostolica refrenamus; deindè verò nè aduersus Apostolum ad iracundiam prouoces filium tuum, salubriter exortamur. Atque ideò, & gratiam ei tuam, sicut conuenit, redde; et illum, vt reuera proprium filium paternis affectibus suscipit: necnon, & pristinis beneficijs, ac honoribus restituere satage, donec saltem Apostolatus nostri missi ad te veniant; & saluo debito vtriusque vestrum honore, quidquid de illo salubrius inuentum fuerit, competenti executione, ac dispensatione ordinetur, ac disponatur. Ergo nè adijcias peccatum super peccatum, sed & de pristinis inuasionis, & auaritiæ prauitatibus deprecare, & correctionis ostensa perfectione, veneam Ecclesiasticam recipere totis medullis exopta; & ne finetenus pereas, vsquequaque decerta; quatenus per hoc finis prauitatum; finis animaduersionis efficiatur, & præstante Deo, cum termino culpæ, terminus accedat, & pœnæ. Dat. IV. Idus Iulij, Indictione IV.* Eodem voto ad Comites pro Carolomanno scripsisse legitur. Baronius ib.

Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei omnibus gloriosis Comitibus, & cæteris fidelibus in Regno Karoli, & in Regno quondam Hlotharij Regum constitutis.

Auditui nostro sonuit, quòd Carolus Rex etiam belluarum furorem transcendens, contra propria viscera, idest, contra Carolomannum filium suum sæuierit; hunc videlicèt non modò paterna gratia, et beneficijs priuans, verum etiam Regni sui metis eliminans; quin etiam conetur aduersum illum exercitum congregare, & vos omnes aduersus eum totis nisibus destinare. Vnde quia per huiusmodi contentionem, atque conflictum, sæpè sanguinis effusio contigit: prouidendum summopere ducimus, nè tale proh nefas, nostro proueniat tempore, ac per hoc nomen Domini blasphemetur in Gentibus. Ideòque pacem, & non bella volentes; nam Psalmista Do-

mino dicit, dissipa gentes, quæ bella volunt: ea quæ pacis sunt inter genitorem, et genitum si potestis, constituite: porrò si non potestis, saltem bellis cedite, prælia dissipate. Alioquin quisquis vestrum contra Carolomannum castra mouerit, ac per id vt effundatur fidelium sanguis confluxerit: non solum excommunicationis nexibus innodabitur, verùm etiam vinculis anathematis obligatus in gehenna cum diabolo deputabitur. Optamus vos in Christo benè valere. Dat. III. Idus July. Ind. IV. Hæc ad Comites Hadrianus, ad Episcopos verò.

Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimis, & Sanctissimis confratribus nostris Archiepiscopis in Regno Karoli, & in Regno quondam Hlotharij Regum Ecclesiam Domini gubernantibus Præsulatus nostri auribus intimatum est, Karolum Regem Carolomannum filium suum gratia sua priuatum, post multa dira simul, & dura crudeliter irrogata, beneficijs, & ab ipsis quoque Regni sui metis eliminasse; quinimmò, vt vos etiam in eum excommunicationis spicula iaceretis sanctimoniæ vestræ nihilominus suasisse. In quo quid aliud intelligi datur, si rei se ita veritas habet, nisi quod resti delictorum, quam multipliciter extendendo contexuit, adhuc istud quoque impietatis genus velit adijcere, & sese talibus iniquitatum captum funiculis, & constrictum gestiat irretire? Vndè nimirum valdè dolemus, & ei affectu spirituali compatimur; & quamuis exteriorem circa illum pacē soluamus, interiorem tamen integram conseruamus: nam, & ideò illum percutimus, vt sanemus, flagella idcircò extrinsecus adhibemus, vt intrinsecus vulnera delictorum curemus: verbera namque corrigentis sunt, non pene damnantis. Verum quia idem Carolomannus nos missis suis, quasi quorumdam pedum suorum gressibus adijt, & per syllabas proprias Apostolicam Sedem appelat, quin potius interpellat: decernimus nullam, vos in eum excommunicationis iaculaturos omninò sententiam; quosque videlicet nos, qui Sacerdotum Domini matura volumus esse iudicia, vniuersa, quæ gesta sunt veraciter agnoscamus. Alioqui inualidam Apostolica pondere auctoritatis futuram, contraque reuerentiam vestram potius non immeritò saeuituram.

Satius autem, & sine dubitatione præstantius est, nè Karolus proprium filium spernat, nè domesticos seminis sui despiciat, nè iura propinquitatis solito more corrumpat, nè pacis, & charitatis fœdera violet, nè caduca mansuris anteferat, nè temporalia externis præponat. Præterea præfatus Carolomannus insontem se circa patrem, multipliciter aßerit. Verum vt nos non astruendo, sed ratiocinando, quæ animaduertimus fateamur: quid mirum si Carolus præcepta Dei, præfixos metis suis terminos transferendo, aliena inuadendo, contemnens, ex suis reperit, qui eius voluptatibus contrairet, & de lumbis suis procederet, qui ipsius motibus resultaret? cum non ignoremus, protoplastum contra Dominum se per inobedientiam erigentem, & vetita contingentem, non solum exteriora quæque rebellantia cognouisse; verùm etiam in semetipso, quæ sibi obsisterent inuenisse. Quod tamen non dicimus, quasi Carolomannum rebellem circa patrem fatentes, aut contumacem genitum erga genitorem fore docentes; sed quid sacro iustoque Diuino Iudicio fieri possit considerantes, & vt Rex Carolus solerter attendat, salubriter admonentes. De quibus omnibus scitote nos ipsi Regi Carolo scripta nostra misiße, & esortatoria Pontificatus nostri direxisse. Optamus fraternitatem vestram in Christo bene valere.

22 Ex Tartareis. Ab Hadriano monitus Carolus Hincmarum Episcopum Romam mittere, ita rescribit. An. 871 num. 93. Baron.

Sanctissimo, ac Reuerendissimo Patri Hadriano Summo Pontifici, & Papæ, Carolus Dei gratia Rex, & spiritualis filius vester. XLVII

Scriptum est etiam in præfatis literis, nobis ex nomine vestro directis de Hincmaro, hoc modo: volumus, & auctoritate Apostolica iubemus ipsum Hincmarum Laudunensem Episcopum vestra fretum potentia ad Limina Sanctorum, nostramque venire clementiam, &c. Quæ relegentes contra morem decessorum, ac prædeceßorū vestrorum, hoc dictum inuenimus vmbrosum seculi typhum inducere in Ecclesiam, quæ lucem simplicitatis, & humilitatis diem Domini videre desiderantibus, præfert. Quia humano animo facilè subripi potest, quod ex deliberatione conueniat immutari. Sed valde mirati sumus vbi hoc dictator Epistolæ nobis per Actandum Episcopum delatæ, scriptum inuenerit esse Apostolica auctoritate præcipiendum, vt Rex, corrector iniquorum, & districtor reorum, ac secundum leges Ecclesiasticas, atque mundanas, vltor criminum, reum legaliter, ac regulariter pro excessibus

bus suis damnatum, sua fretum potentia Romam dirigat, &c. Vnde sicut vobis rescripsimus, & nunc iterum vobis scribere non piguit, sed exigente causa necessarium est: quia Reges Francorum ex regio genere nati, non Episcoporum Vicedomini, sed terrae Domini hactenus fuimus computati: & vt Leo, ac Romana Synodus scripsit, Reges, & Imperatores, quos terris Diuina potentia praecepit praeesse, ius distinquendorum negotiorum Episcopis Sanctis iuxta diualia constituta permiserunt, non autem Episcoporum villici extiterunt. Et Sanctus Augustinus dicit, per iura Regum possidentur possessiones: non autem per Episcopale Imperium Reges villici fiunt actoresque Episcoporum. Et Dominus, quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei, Deo reddi praecepit, qui etiam censum Regi reddidit; & Apostolus seruiri Regibus voluit, honorari, & non conculcari Reges. Regem inquit, honorificate, & iterum: Omnis inquiens, anima potestatibus sublimioribus subdita sit; Reddite ergo omnibus debita, et paulò superius: Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed & propter conscientiam.

Et si reuolueritis regesta decessorum, ac praedecessorum vestrorum: talia mandata, sicut habentur in literis, ex nomine vestro nobis directis, decessores nostros à decessoribus vestris accepisse, nullatenus inuenietis, &c. quis igitur hanc inuersam legem infernus euomuit? Quis tartarus de suis abditis, et tenebrosis cuniculis eructauit? contra quam sacris literis ostensa nobis est via, quam sequamur apposita forma, cui imprimimur, etc. Tandem quia vos non legisse, vel audisse collegimus, ex literis ab Actanda Episcopo nobis delatis, quae anteà per illum paternitati vestrae direximus, iteratò scribimus ea, quae tunc scripseramus, deprecantes vos in omnipotentis Dei honore, et Sanctorum Apostolorum veneratione, vt tales inhonorationis nostrae Epistolas, taliaque mandata, sicut hactenus ex nemine vestro suscepimus: nobis et Regni nostri Episcopis, ac primoribus de caetero non mandetis. Et non compellatis nos mandata, et Epistolas vestras inhonorandas contemnere, et Missos vestros dehonorare.

Pag. 591 23 *Dato.* Qualiter verò Caroli electio peracta fuerit, & consecratio, Pithaeus Romae scribit, licèt Ticini numisma velit.

XLVII.

Gesta qualiter Domnus Karolus *filius Ludouici Imperatoris fuit factus Imperator, Tempore Ioannis Apostolici Anno Incarnationis Domini DCCCLXXVI. Indictione X. Sermo Domini Apostolici Ioannis in Synodo Episcoporum.*

Omnibus generationibus, immo cunctis mortalibus liquet, qualiter Omnipotens, et Creator vniuersorum Deus in Ecclesiae suae parte, quae gemebunda peregrinatur in terris, per generationes, & generationes electos suos velut in Caelorum ambitu sydera noua produxerit, vt quodammodo in eiusdem Ecclesiae Caelo fixa, diuino lumine radiantia merentium animos illustrarent, depulsis terrae maestitiae tenebris, & diuersarum angustiarum dissipata caligine. Inter quas tantum charissimum sydus diebus nostris ecce nobis Carolũ Christianissimum Principem superna Prouidentia praefixum à se, & praeelectum ante Mundi constitutionem, & praedestinatum, non nisi copiosissima miseratione circa nostrã salutem mota, secundum placitum suum, iuxta quod congruum erat in isto periculoso tempore, tribuit, nepotem videlicèt illius quondam magni Caroli, qui Rempublicam praelijs auxit, victorijs dilatauit, sapientia decorauit. Qui cum omnes Ecclesias sublimasset, semper in desiderio, sicut gestis, quae de eo scripta sunt, legitur, vt Sanctam Romanam Ecclesiam in antiquum statum, & ordinem reformaret. Vnde, & hanc multis honoribus extulit, multis munificentijs, & liberalibus ampliauit, adeo vt amissas olim vrbes ei restituisset, & ex Regni quoque sui parte alias non modicas contulisset. Sed pauca dicta sunt, nisi quae circa Religionis incrementum gessit magna, & sublimia, memorentur. Religionis quippe statum inter diuersorum errorum, & prauitatum vepres, incultum inuentum sacris literis erudiuit, diuina pariter, & humana scientia perornauit, erroribus expurgauit, raris dogmatibus saginauit, atque intra breuissimum tempus ita industrio pietatis studio egit, vt

nouus

nouus quodammodo videretur Mundus, magnis luminaribus venustatus, & varijs vernantibus floribus adornatus; cuius filius, diuæ scilicèt recordationis Hludouicus Maximus Imperator pater huius a Deo electi Principis Caroli semper Augusti, patrum solium adeò Religione imitatus, pietate laudabiliter æmulatus est, vt & paterna diuini cultus vota, & erga prælatum principalis Ecclesiæ liberalitatis insignia pius natus æquipararet, & roboraret. Sed & vberioribus beneficijs, & dapsilibus munificentijs, vt hæres gratissimus, ampliauit. Verum iste huius præfulgidus filius Carolus videlicèt de quo nobis sermo est, serenissimus, & tranquilissimus Imperator, qui nobis, vt prætulimus, in quos fines seculorum deuenerunt, quique caliginosi temporis, ex quadam parte terras ærumnas, et miserias sustinebamus, tanquam splendidissimum astrum ab arce polorũ illuxit: non solum monumenta progenitorum bonitatem electæ radicis ferens in ramo alacriter æquiparauit, verumetiam omne prorsus auitum studium vicit, & vniuersum paternum certamen in causa Religionis, atque iustitia superauit: Ecclesias, videlicet, Domini diuersis opibus ditans, Sacerdotes eius honorans, hos ad vtramque Philosophiam informans, illos ad virtutes sectandas adhortans, viros peritos amplectens, Religiosos venerans, inopes recreans, & ad omne bonum penitùs subsecutus, & omne malum medullitus detestatus. Quapropter, & nos charissimi fratres, tot ac tantarum dilectionum eius, atque virtutum audientes insignia, & laudabilium longe lateque diffusa morum eius intuentes indicia, pietatis illius affectus experti frequentissimè, ac multifarie viscera, non immerito intelleximus istum esse proculdubio, qui a Deo constitutus esset Saluator Mundi, multo profectò præstantius, ac decentius ita vocatus, quam Ioseph, qui pene solam terram saluauit Aegypti. Vndè ab vniuersa Sancta Romana plebe voce alma illius Annæ sanctæ personam gestantis Ecclesiæ sterilis, & secundæ, prophetico quodammodo spiritu temulento quotidie clamabatur, Dominus dabit Imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui: & iterum cum Dauid orat, Rege pariter, ac Propheta, Da, inquiens, potestatem siue Imperiũ puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ, sanctæ videlicet Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ. Vnde nos tantis indicijs diuinitus incumbentibus luce clarius agnitis, superni secreti consilium manifestè cognouimus: & quia pridem Apostolicæ memoriæ decessori nostro Papæ Nicolao idipsum iam inspiratione Cælesti reuelatum fuisse comperimus, eligimus hunc merito, & approbauimus, vna cum annisu, & voto omnium fratrum, & Coepiscoporum nostrorum, atque aliorum S. Romanæ Ecclesiæ Ministrorum amplique Senatus, totiusque Romani Populi gentisque togatæ, & secundum priscam consuetudinem, solemniter ad Imperij Romani sceptra proueximus, & Augustali nomine decorauimus, vngentes eum oleo extrinsecus, vt interioris quoque spiritus Santi vnctionis monstraremus virtutem, qua vnxit eum Dominis Deus suus præ consortibus suis, Christum hunc oleo lætitiæ delibutum extrinsecùs faciens; & Principem Populi sui constituens, ad imitationem scilicèt veri regis Christi filij sui Domini nostri: itaut quod ipse possidet per naturam, iste consequatur per gratiam. Deinde non hic perpetuus Augustus ad tanta fastigia se velut improbus intulit, non tamquam importunus fraude aliqua, vel praua machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialem apicem aspirauit. Absit, neque enim sibi honorem præsumptuosè adsumpsit, vt Imperator fieret, sed tamquam desideratus, optatus, postulatus a nobis, & a Deo vocatus, & honorificatus ad defendendam Religionem, & Christi vtique seruos tuendos humiliter, atque obedienter accessit operaturus, & roboraturus in Imperio summam pacem, & tranquillitatem, & in Ecclesia Dei iustitiam, & exaltationem. Nisi enim nos talem eius cognouissemus intentionem, numquam animus fieret noster tam promptus ad ipsius promotionem, & hoc per Sacerdotum Dei manus, & ministrorum eius officium, sicut Dauid, & Salomon, & nonnulli alij Christiani, quos nimirum non esse tangendos Spiritus Sanctus per Psalmorum Cantica protestatur. Quapropter, fratres charissimi, vnanimes idipsum sentientes benedicamus Domino, & totis cordis, ac corporis vocibus collaudemus, qui, secundum quod pollicitus est, spernantes spreuit, & glorificantem se glorificauit, quisque hunc tantum nobis talemque contulit, per quem mærentium consolatio, et Paganorum contritio, et Christianorum proculdubio speretur cita redemptio: summamque maiestatem eius, et pietatem votis continuis obsecremus, vt confirmet hoc in eo, imo, et in nobis per eum, quod operatus est in eo a Templo Sancto suo quod est in superna Hierusalem

salem. Nosque quod iam in Romana Ecclesia, quæ est Magistra mater, & caput Ecclesiarum, auctore Domino famulatus nostri Ministerio gessimus, preces benedictionis fundentes, & coronam imponentes sceptri, & Diadema Imperij, etiam hic in Sanctam, ac generali fraternitatis nostræ Synodo ad quam Domino Duce, pro innumeris necessitatibus, & vtilitatibus sanctæ Synodi Ecclesiæ conuenisse dinoscimus, iteratò cordis affectibus, & oris vocibus, & manus subscriptionibus roboremus, nec sint, quod absit, in nobis schismata, quæ Apostolus medullitus execratur, nec animorum alicuius diuisionis, & diuersitatis dissensio.

Carolus

Responsio Episcoporum.

Ecce, beatissime, & Apostolice Domine Papa Ioannes, clarius videmus mentem apicis vestri gratia Sancti Spiritus Illustratam, qui profectò quos repleuerit, ardentes pariter, & loquentes facit nisi enim ipse cor vestrum irradians tetigisset, nec ad tantæ dilectionis erga nos flagrantiam accederet, nec ad tot mellisluos, et salutares effectus, quibus nos proculdubio piè, et assidue instruitis proculdubio moueretur. Spiritualem autem filium vestrum Dominum Imperatorem Carolum Christianissimum, et mansuetissimum Principem tanto iure cupimus, et desideramus Augustaliæ Romani sceptri gubernacula inconcussa, et immutilata; imo augumentata, et ampliata sine tenus retinere, quanto liquidius non per hominem neque ab homine sublimatum, et ad tantum culmen potestatis erectum, superna gratia reuelante, cognouimus, qui nimirum cordi Sacratissimus Apostolatus vestri interius inspirauit, vt non vos prius eligeret, sed contra vos eum, & eligeretis, & diligeretis. Sed & nos, ò Domine, & coangelice Papa, vestigia vestra sectantes, & salubria monita recipientes, quem amatis, amamus, quem dilexistis, diligimus, quem elegistis, elegimus, & quod in eo auctore omnium bonorum Domino, siue Diuina benedictione, siue sacra vnctione, siue coronæ Imperialis impositione gessistis, viscerabili affectu sequimur, & celebri laude prosequimur, & digna honorificentia veneramur, atque totius sensus nostri nisibus ita permanere, atque pollere semper optamus. Sed & si necessitas fortassis exegerit, totis officij nostri conatibus resistere satagemus. Cum enim, secundum Apostolum, non sit potestas nisi a Deo, et hæc præcipuè, quæ tam pio collata est, haud dubium quin Domini ordinationi resistat, qui isti ordinationi, quæ nobis ministrantibus cælitus facta est, obstinata mente resistit. Apostolico quippè culmini, docente Sancto Bonifacio Papa, nemo vnquā obices manus intulit, nisi qui de se voluit iudicari. Durum autem contra stimulum calcitrare, vel aduersus impetus fluminis conari.

Item Summus Pontifex.

Quia igitur fratres charissimi inspiratio Diuina omnium nostrum corda in vnum sensum, & in vnum eumdemque deliberationis finem direxit, vt scilicèt vnum sentiamus, & vnum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata, quæ impræfato pijssimo, & tranquillissimo Imperatore spirituali filio nostro Carolo, auctore Domino, siue preces benedictionis super caput eius infundendo, siue sacræ vnctionis oleo celsum ipsius verticem contingendo, siue coronam Imperij conferendo gessimus, sententiæ prolatione, si vnanimi generalitati vestræ videtur, & per manuum subscriptionem etiam in præsenti, ac venerabili Synodo, sicut iam hortati sumus, iteratò promulgemus, & roboremus.

Sancta Synodus respondet.

Placet, & valdè placet in omnibus vestræ serenissimæ sectari vestigia, neque fas est, vt à culmine Apostolatus vestri in aliquo dissentiamus, quem videlicet ipse Christus Dominus noster omnium nostrum, ad vicem suam, in terris esse voluit caput.

Tunc surgens Summus Pontifex sententiam protulit, dicens:

Pijssimi, et Serenissimi spiritaliq filij nostri Caroli Magni, et pacifici Imperatoris, ad Imperialia sceptra electionem, et promotionem antè Mundi quidèm ordinem diuinitùs ordinatam, nuper autem, idest, præterita nona indictione per Ministerium nostræ mediocritatis exibitam, annuente Domino ex tunc, et nunc, et imperpetuum, firmam, et stabilem decernimus permansuram.

Responderunt omnes, Placet, Placet.

Item siquis tantæ rei diuinitùs actæ proculdubio institutionem superbia, aut auaritia, vel certè aliquo pessimæ ambitionis instinctu perturbare, aut violare tentauerit, cuiuscunque sit ordi-

ordinis, dignitatis, aut professionis, tanquam Domini inimicus, & ordinationi eius tyrannide seua resistens, & Ecclesiæ Dei hostis, totiusque pacis, & Christianitatis dissipator, anathemate, vsque ad satisfactionem, teneatur omni tempore annexus.

Responderunt, Fiat, Fiat item Summus Pontifex.

Patratores, & incitatores pessimi huius Concilij, qui profectò cum ministri sint diaboli, sua quærunt non quæ Iesu Christi, & in Imperium subintroducere simultates, & discordiam moliuntur, ac fraudulentia immittere schismata ad confundendam Ecclesiæ vnitatem regnique congruũ statum, & ordinem, Reiq; publicæ vtilitatem, & tranquillitatem conantur, si deinceps in talibus inuenti fuerint, si quidem Ecclesiastici viri extiterint, tanquàm viri schismatici, & à capite dissidentes omnimodis deponantur: Laici verò, & Monachi perpetuo anathemate feriantur.

Et responderunt omnes tertio, Fiat, Fiat, Fiat.

Subscripsit ergo Dominus Papa, & cum eo Episcopi, qui affuerunt.

Gloriosissimo, & à Deo coronato magno, & pacifico Imperatori Domino nostro Karolo perpetuo Aug. Nos, quidem omnes Episcopi, Abbates, Comites, ac reliqui qui nobiscum conuenerunt Italici regni optimates, quorum nomina generaliter subterhabentur inserta, perpetuam optamus prosperitatem, & pacem. Iam quia Diuina pietas vos beatorum Principum Apostolorum Petri, & Pauli interuentione per vicarium ipsorum Dominum videlicet Ioannem summum Pontificem, & vniuersalem Papam spiritualem patrem nostrum ad profectũ sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque omnium inuitauit, & ad Imperiale culmen Sancti Spiritus iudicio prouexit, Nos vnanimiter vos Protectorem, Dominum, ac defensorem omnium nostrum elegimus, cui & gaudenter toto cordis affectu subdi gaudemus, & omnia, quæ ad profectum totius sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumq; omnium salutem decernetis, & santietis, totis viribus annuente Christo, concordi mente, & prompta voluntate obseruare promittimus.

Anspertus S. Mediolan. Eccles. Archiep. subscripsi. Iohan. S. Aretinæ Eccles. humilis Episcop. sub. Iohan. Ep. S. Ticinensis Eccles. subs. Bened. Cremonensis Ep. subs. Seudulfus Tertonensis Ep. subs. Adalgaudus Vercellens. Ep. subs. Azo Eporediensis Ep. subs. Gerardus exiguus in exigua Laudensi Eccles. Ep. S. Hilulmus Astensis Ep. S. Ratbonus sedis Augustanæ Episcop. S. Leodoinus Mutiensis Ep. S. Hildradus Alber. Episc. S. Bodo humilis S. Aquensis Eccl. Ep. Sabbatinus Iauensis Eccles. ep. S. Tilbertus Comensis ep. Adelardus seruus seruor. Dei Veronen. ep. S. Ego Paulus S. Eccles. Placen. Episc. Edo Andreas S. Florent. Eccles. Ep. S. Raginerius Abbas S. Sign. Bosonis incliti Ducis, & sacri Palatij Archiministri atq; Imper. missi. Sign. Richar. Comitis. Sign. Vualfridi Com. Sign. Luitfridi Com. Sign. Alberici Com. Sign. Supponis Com. Sign. Hardingi Com. Sign. Bodradi Com. Palatij Sign. Cuniberti Com. Sign. Bernardi Com. Sign. Airbolei Com. Acta sunt hæc in Palatio Ticinensi anno Domini 877. Regni domini Imp. Karoli Hludouici Aug. piæ memoriæ filij in Francia 36. Imperij primo, Ind. IX.

CAPVT TERTIVM.

De Hebręorum Origine.

1 *Iudæi odiosi.*
2 *Iudæi nostrorum temporum, vndè venerint? ignoratur.*
3 *Herodes M. sustulit Iudæorum genealogias, vt sui occultaret originem.*
4 *Speciositas eiusdem Iudæi.*
5 *Hebræorum origo ex fabulis.*
6 *Iudæi an idem, quod Idæi?*
7 *Taciti Opinio de Mose, quomodò Iudæorum vsurpauerit Imperium.*
8 *Sue cur abstineant?*
9 *Sabbath. & Iabil. cur apud Hebræos?*
10 *Iudæi vnum Numen adorant.*
11 *Nec Regibus erigunt statuas.*
12 *Iudæi a Syris.*
13 *Ioseph, magus dicitur a Trogo.*
14 *Hebræi propter scabiem, Aegypto pulsi.*
16 *Hebræi ab Indis.*

17 *Au-*

17 *Augustinus, & Ambrosius ab Abraham Hebræos volunt.*
18 *Hebræi ab Heber. 22. 33. 36.*
19 *Heber in generatione quartus, cur in ordine ponatur primus?*
20 *Hebræi ab Abraham Hebræo. 39.*
21 *Hebræus idem est, ac transiens.*
23 *Caietani error de Heber, & Habar.*
25 *Hebræi ab Heber nomine proprio, & appellatiuo. 35.*
26 *Augustini error circa genealogias.*
27 *Hebræa lingua ab Heber.*
28 *Heber ita nominatus, quia natus, dum pater flumen traijceret.*
29 *Chaldæi ab Arphaxat.*
30 *Hebræi semper itinerantes.*
31 *Hebræi, cur sic vocati?*
33 *Nomina imponuntur ad excitanda facinora.*
34 *Gentiles quali superstitione nomina imponerent?*
35 *Agnum comedebant stantes, non sedentes.*
37 *Infideles etiam, aliquandò futura præuident.*
38 *Abraham cur non ante vocaretur Hebræus.*
39 *Lothi captiuitatem?*
41 *Syri, Moabitæ ex Heber descendentes, cur non vocentur Hebræi.*
42 *Euphratæus, & Hebræus idem sunt.*
43 *Loquela quemlibet manifestat.*
44 *Galaaditæ, & Ephratæi ex loquelá dignoscebantur.*
45 *Hebræus idest seruus.*
46 *Hodierni Iudæi, an dicendi Hebræi? 53.*
47 *Iudæi à Iuda Machabæo.*
48 *Iudæi à tribu Iuda.*
49 *Iudæi à scissura decem tribuum.*
50 *Iudæi cur à Iuda?*
51 *Tribus Iudæ benemerita, quia ex ea nascitur Christus.*
52 *Iudas primus ingreditur mare Rubrum.*
54 *Iudæi ex adulterio progeniti, nè de natalibus superbirent.*
55 *Iudæorũ, cur Græci mētionē haud habuerit? 58*
56 *Græcis historicis haud fidendum.*
57 *Aegyptij, & Babylonici primi inter historicos Hebræos.*
59 *Græci ob gloriam latrocinantes.*

I. Erfidiæ originem insequor: vbiquè perduellionis notata natio
Iudæorum legitur. Æmulabantur antiquitùs Græcanicæ vrbes, vt sua agerent Homeri natalia; Iudaicæ stirpis totus Orbis dedignatur
propaginem. *Iudæis, vnde id nomen esse cæpit, equidem nescio* (Dion Nicæus fatur) *quod nomen tamen latissime patet:* adeò gentibus inuisi, vt odioso nomine etiam laterent. *Nam ad cæteros quoque homines spectat, qui etsi alterius nationis sunt, legem tamen eorum imitantur.* [In Vita Pompei.]
Christicolæ isti sunt, vt infrà cum Augustino
II. dicam. Cæterum Iudæorum reliquias, quæ
hodie diuagantur per Orbem, an natos, vel dedititios demonstrari, dubium est. Genealogias enim omnes, quæ ab Abrahamo Herodē Magnum vsquè diligentissimè in Archiuis asseruabantur, quo magis ille, regnum, quod ab Augusto Cæsare impetrauerat, etsi Idu-
III. mæus, & alienigena, sibi & posteris confirmaret, sustulit, & cremauit, nè in posterum
IV. alieni sanguinis notari nequiret. Ferrariæ
vnum, quem ex tribu Iudæ oriundum gloriabantur, Philippus Camerarius vidisse scribit: magno prodeuntem comitatu, eius faciem dignam Imperio, mores liberaliores, & Iudæorum dissimiles. [Centur. 3 cap. 8.]
Verùm quàm vana de instaurando regno, iactauerint, declarauit euentus. Hebræorum igitur Originem, vel petimus ex arcanis sacræ paginæ, vel à
Gentilium, & Poetarum fabulis. Opinio- V.
nem eorum, qui à Magis Gymnosophistas fluxisse asseuèrant, à quibus etiam Iudæos Diogenes Laertius memorat: Ægyptijs verò antiquiores esse Magos cum Aristotele sentiens. [Lib. 1. de Vita Philosoph.] Sunt, qui dicunt apud Plutarchum, *Typhonem asino vectum è prælio per septem dies fugisse, elapsumque filios genuiße Hierosolymum, & Iudæum.* [De Iside.] Sed, & ipsi Plutarcho fabellæ sunt. Multa cònsarcinat Tacitus, dumque è puteo veritatem haurire gloriatur, gentilitatis tenebris obcæcatus, in foueam cadit. [Histor. 5.] *Iudæos Creta Insula profugos, nouissima Lybiæ insedisse memorant; qua tempestate Saturnus vi Iouis pulsus cesserit regnis. Argumentum è nomine petitur: inclytum in Creta Idam
montem, accolas Idæos, aucto in Barbarum VI.
cognomento, Iudæos vocitari. Quidam regnante Iside, exundantem per Aegyptum multitudinem ducibus Hierosolymo, ac Iuda proximas in terras exoneratam.* Plerique *Aethiopum prolem, quos*

Rege Cepheo, metus atque odium mutare sedes per-
puleris. Sunt, qui tradant *Assyrios conuenas*,
indigum agrorum populum, parte Aegypti potitos,
ac mox proprias vrbes, Hebræasq; terras, & pro-
piora Syriæ coluisse. Clara alij Iudæorum initia:
Solymos carminibus Homeri celebratam gentem,
conditæ vrbi Hierosolymam nomen è suo fecisse.
Alij *consentiunt, orta per Aegyptum tabe, quæ cor-*
pora fœdaret; regem Bochorim adito Hammonis
oraculo remedium petentem, purgare regnum, &
id genus hominum, vt inuisum Deis, alias in
terras auehere *iussum*. *Sic conquisitum, colle-*
ctumque vulgus, postquam vastis locis relictum
sit, cæteris per lacrymas torpentibus, Mosem
vnum exulum monuisse, nè quam Deorum,
hominumue opem expectarent ab vtrisq; de-
serti, sed sibimet, vt duci cælesti crederent, pri-
mo cuius auxilio credētes, præsentes miserias
pepulissent. Assensere, atq; omniū ignari for-
tuitum iter incipiunt. Sed nihil ęquè, quā ino-
pia aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio,
VII. totis campis procubuerant: cum grex asinorū
agrestium, è pastu in rupem nemore opacam
concessit. Secutus Moses, coniectura herbidi
soli, largas aquarum venas aperit. Id leuamē,
& continuum sex dierum iter emensi, septimo
pulsis cultoribus, obtinuere terras, in quibus
vrbs, & templū dicata sunt. Moses, quo sibi in
posterum gentem firmaret; nouos ritus, cōtra-
riosq; cæteris mortalibus, indidit. Profana illic
omnia, quæ apud nos sacra: rursum concessa
apud illos, quę nobis incesta. Effigiem anima-
lis, quo monstrante errorem, sitimq; depule-
rant, penetrali sacrauère: cæso ariete, velut in
contumeliam Hammonis. Bos quoq; immo-
latur, quem Ægyptij Apim colunt. Sue absti-
VIII. nēt, memoria cladis, quod ipsos scabies quon-
dàm turpauerat, cui id animal obnoxium.
Longam olim famem, crebris adhuc ieiunijs
fatentur. Et raptarum frugum argumentum,
panis Iudaicus nullo fermento, retinet. *Septi-*
IX. *mo die otium placuisse* ferunt: *quia is finem labo-*
rum tulerit, dein blandiente inertia septimū quoq;
annum ignauiæ datum. Alij *honorem eum Satur-*
no haberi: seu principia religionis tradētibus Idæis,
quos cum Saturno pulsos, & conditores gentis ac-
cepimus: seu quod e septem syderibus, queis mor-
tales reguntur, altissimo orbe, & præcipua poten-
tia stella Saturni feratur: ac pleraq; cælestiū, vim
suam, & cursū septimos per numeros conficiāt.

Hi ritus quoquomodò inducti, antiquitate
defendūtur; cętera instituta sinistra: fœda pra-
uitate valuere. Nam pessimus quisq; spretis re-
ligionibus patrijs, tributa, & stipes illuc con-
gerebant. Vndè auctæ Iudæorum res: & quia
apud ipsos fides obstinata, misericordia in
promptu, sed aduersus omnes alios hostile
odium. Separati epulis, discreti cubilibus, pro-
iectissima ad libidinem gens, alienarum cōcu-
bitu abstinent, inter se nihil illicitū. Circum-
cidere genitalia instituère, vt diuersitate no-
scantur. Transgressi in morem eorum, idem
vsurpāt, nec quidquam priùs imbuuntur, quā
contemnere Deos, exuere patriam, parentes,
liberos, fratres, vilia häbere. Augendæ tamen
multitudini consulitur. Nam & necare quem-
quam ex agnatis, nefas: animasq; prælio, aut
supplicijs peremptorum, ęternas putant. Hinc
generandi amor, & moriendi cōtemptus. Cor-
pora condere, quā cremare è more Ægyptio:
eademq; cura, & de infernis persuasio cælestiū
contra Ægyptij pleraq; animalia, effigiesq; cō-
positas venerantur. Iudæi mente sola, vnumq;
Numen intelligunt, *Profanos, qui Deum ima-*
gines mortalibus materijs, in species hominum ef- X.
fingant. Summum illud, & æternum, neq; mutabi-
le neq; interiturum. Igitur nulla simulacra vrbi- XI.
bus suis nedum templis sunt. Non regibus hęc
adulatio, non Cæsaribus honor. Sed quia Sa-
cerdotes eorū, tibia, tympanisq; concinebant,
hedera vinciebantur, vitisq; aurea templo re-
perta: *Liberum patrem coli Domitorem Orientis*
quidam arbitrati sunt, nequaquam congruen-
tibus institutis, quippè Liber festos, lætosque
ritus posuit: Iudæorum mos absurdus sordi-
dusq; Hæc Tacitus, quem laudarē, si tacuisset.
In paucis discrepans Trogus Pompeius, ita
scribit: *Iudæos quoque, qui in Macedonico Impe-*
rio sub Demetrio patre armis se in libertatem vē- Lib. 36.
dicauerant, subigit. Quorum vires tantæ fuere,
vt post hunc nullū Macedonum Regem tulerint,
domesticisq; Imperij vsi, Syriam magnu bellu in-
festauerint. Fuit namq; Iudæis origo Damascena,
quo Syriæ nobilissima ciuitas est: vndè & à Sy- XII.
rij regibus genus ex regina Semiramide fuit. No-
men vrbi a Damasco rege inditum: in cuius ho-
nore, Syrij sepulchrum Arathu vxoris eius
pro templo coluere, Deamque exinde san-
ctissimæ religionis habent. Post Damascum
Abraham, Moses, Israel Reges fuere. Sed Israe-
lem

lem felix decem filiorum prouentus maioribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna diuisum filijs tradidit, omnesque ex nomine Iudæ, qui post diuisionem decesserat, Iudæos appellauit: colique eius memoriam ab omnibus iussit. Eius portio omnibus accesserat, minimusque inter fratres ætate Ioseph fuit: cuius excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in
XIII. *Aegyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, breui ipsi Regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit: nihilque diuini iuris humanique ei incognitum videbatur: adeo, vt sterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit: perijsſetq; omnis Aegyptus, nisi monitu eius Rex edicto seruari per multos annos fruges iussisset: tantaq; experimenta eius fuerunt, vt non ab homine, sed à Deo responsa dari viderentur. Filius eius Moses fuit, quem etiam præter paternæ scientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sed quum scabiem Aegyptij, et pruriginem paterentur, responso moniti eum cū ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Aegypti pellunt. Dux*
XIV. *igitur exulum factus, sacra Aegyptiorū furto abstulit: quæ repetentes armis Aegyptij, domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaque Moses Damascena patria antiqua repetita, montem Synæum occupat, in quo septem dierum ieiunio per deserta Arabiæ, cum populo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem more gentis,* Sabbatum *appellatum* In omne æuum ieiunio sacrauit: *Quoniam ille dies famem illis, erroremque finie-*
XV. *rit. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eadem causa inuisi apud incolas forent, cauerunt, nè cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque conuertit. Post Mosen etiam eius filius Aruas, Sacerdos sacris Aegyptijs, mox rex creatur: semperq; exinde hic mos apud Iudæos fuit, vt eosdem, & reges, & Sacerdotes haberent: quorum iustitia religione permixta, incredibile quantum coaluère.* Hæc in fabulis *Plura*
Lib. 1. contra Apionem. congessit Flauius, adeò erudito, & veridico stylo, vt nobis otium fecerit, Aristotelis præterea commentum, quum ab Indiæ Sapienti-
XVI. *Cunoni li. 1. c. 4.* bus Iudæos deducit, mutato tamen nomine: quia Philosophi illi, qui apud Indos Calani appellantur, in caua Syria Iudæi dicuntur. Lysimachum haud prætereundum duco, non vt innotescat mendacium, sed refellentis eruditio. *His addam Lysimachum idem quidem habentem cum prædictis argumentum mendacij, verum enormitate figmenti illos vincentē: vn-* *Flauius lib. 1. contra Apionem.* *dè apparet eum magno odio confinxisse, dicit enim: Qua tempestate Bocchoris in Aegypto regnabat, Populum Iudæorum, quod essent lepra, scabie, & alijs quibusdam morbis infecti, ad templa confugisset, vt mendacio alerentur, multis autem hominibus morbo correptis sterilitatē in Aegypto accidisse. Bocchorim vero Aegyptiorum Regem ad Ammonem scitatum oracula de sterilitate misisse; responsum vero à Deo repurganda esse templa ab hominibus impuris, & impijs, eiectis eis è templu in loca deserta. Cæterum scabiosos, ac leprosos mergendos, tanquam sole horum vitam ægre ferente: & templa expianda: atquè, ita fore, vt terra fructum ferrat. Bocchorim autem accepto oraculo, accersitisquè Sacerdotibus, ac sacrificijs, iussisse collectis impuratis, hos militibus tradi deportandos in desertum; leprosos verò, ac impetiginosos plumbi laminis inuolutos in pelagum deijci. Quibus submersis, reliquos congregatos, & in loca deserta expositos esse, vt perirent, eos habito Consilio consultasse de se ipsis, & nocte superueniente, accensis ignibus, ac lucernis custodias agitasse: sequentique nocte ieiunatum, vt numen propititium eos seruaret. Insequenti verò luce à Mose quodam Consilium datum, irent conferti vna via, vsque dum ad loca culta perueniretur: tum præcepisse eum, nè cui hominum in posterum beneuoli essent, vtquè Consilium malum potius, quam bonum darent: deorumquè templa, & altaria quotquot inuenirent, euerterent; quibus comprobatis, ac destinatis multitudinem interfecisse per desertum, ac post multa incommoda tandem ad loca culta peruentum; tum verò, & hominibus iniuriosè tractatis, et famu compilatis, ac incensis venisse in eam, quæ nunc Iudæa dicitur: conditaquè Ciuitate hic habitare, vrbem verò ex re nominatam aliquanto autem post iam auctos viribus mutasse nomen vitandi probri gratia: & vrbem Hyerosolima, seipsos Hyerosolimos vocasse. Hic non eumdem, quem illi inuenit Regem, sed recentius nomen confinxit: & omisso somnio, ac Propheta Aegyptio ad Ammonem abijt de impetiginosis, & leprosis responsum relationis; ait enim ad templa collectam multitudinem Iudæorum*

incertum leprosis, ne nomen imponens, an quod
solos Iudæos morbus occuparit, dicit enim, populus
Iudæorum. Qualis, aduena, an indigena? cur
igitur eos, cum sint Aegyptij, Iudæos vocas?
Quod si hospites sunt, cur vndenam sint non di-
cis? Quomodo autem cum Rex tam multos ex
his mari mersisset, reliquos in loca deserta eiecisset,
tanta multitudo superfuit? aut quomodò pertran-
sierunt desertum, & occupauerunt regionem, quã
nunc tenemus, & condiderunt Vrbem, & extru-
xerunt templum apud omnes celebre? oportebat
autem de Legislatore, non solum nomen dicere,
sed & genus, quisnam, & ex quibus ortus. Qua-
mobrem verò tales ejs inter eundem aggressus sit
ferre leges, de Dijs, etiam erga homines iniustas.
Siue enim Aegyptij erant genere, non tam facilè
patrios mores mutare potuissent: siue aliundè erãt
omnino aliquas habebant leges longa consuetudi-
ne obseruatas. Si igitur de expulsoribus suis iu-
rassent, numquam se illis fore beneuolos, rationem
non absurdam habuissent. Quod si bellum inter-
necinum aduersus vniuersos mortales susceperũt,
cum essent (vt ipse ait) miseri, & omnium, opis
egeni, maxima stultitia non illorum, sed hæc fin-
gentis ostenditur. Iste namque etiam nomen im-
positum ciuitati à templorum spoliatione, præsum-
psit dicere, & hoc postea fuisse mutatum. Mirum-
ni, quia posteris, quidem turpe fuit tale nomen, &
odiosum: ipsi verò, qui fundauere vrbem, ornare
semetipsos etiam vocabulo credidere. Hic autem
generosus vir præ nimia detractionis impotentia
non intellexit, Hierosolyma non idem voce Iu-
daica, quod Græca significare. Quid ergo amplius
diceret contra mendacium tàm imprudenter expo-
situm? Meliora qui cupit, ipsum consulat mo-
dò Flauium, Hebræi modò, & Iudæi germanã
perquiramus originem. Bethuliam obsiden-
XVII. te Holoferne, Ammonitarum Dux Achior in-
terpellatus, quis esset populus ille, qui mon-
tana obsidebat? respondit: *Si digneris audire,*
Iudith. 5. *Domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo,*
de populo isto. Populus iste ex progenie Chaldæo-
rum est: & hic primum in Mesopotamia habita-
uit, quoniam noluerunt sequi Deos patrum suo-
rum, qui erant in terra Chaldæorum. Quoad pa-
rentes verò falluntur August. & Ambros. ab
Abraham Abrahæos cognominare volentes,
Gen. 14. quia ipsemet Abraham Hebræus vocatur,
nec ante huiusmodi nomen in scriptura legi-
tur. Nil autem est, quod à seipso denomine-
tur. Idem ex Hebræo patet idiomate, quia
Abraham incipit ab א Aleph. Heber verò per
ע Ayn. Iuxta eundẽ Augustinũ veriùs, quòd
ex Heber Heberæi appellãtur: ac vna detracta
litera, Hebræi. Probare conatur, quia cum XVIII.
legatur, *Et Sem natus est etiam ipsi patri omnium*
filiorum Heber fratri Iapheti maiori: Ordo ver-
borum est: *& Sem natus est Heber, etiam ipsi,* Genes. 10
idest ipsi Sem, natus est Heber: qui Sem pater est
omnium filiorum. Sem ergo Patriarcham in-
telligi voluit non filiorum solũmodò, sed &
descendentium omnium. Non enim ipsius
Sem filius est Heber, sed ab illo quartus (vel
quintus iuxta Augustinum) in progenitorum
serie reperitur. Sem quippè genuit Arpha-
xat, Arphaxat genuit Cainam, Cainam genuit XIX.
Sala, Sala genuit Heber. Quomodò ergo pri-
mus nominatur si quintus est? ratione digni-
tatis, & nominis posteritati traditi, anteponi,
sententia est Augustini.

Cui doctissimus repugnant a Burgensis, a Addit.
& b Theodoretus. Nam cur, cum aliç quàm- 1. in c. 11. Matthæi.
plurimæ gentes ex Heber traxerint originem, b q. 60. in
soli tamen posteri Iacob appellati sunt He- Genes.
bræi? Ammonitæ, & Moabitæ de Loth de-
scendunt: Ismaelitæ, & Madianitæ ab Abra- Genes. 11 & 16.
ham: Edomitæ ab Isaac. Hæc igitur denomi-
natio ab Abrahamo Hebræo desumenda non
ratione proprij nominis, sed aliundè (vt notat Genes. 14
Burgensis) Ad cuius euidentiam (notat Bur-
gensis) inter Mesopotamiam, & terram pro-
missionis transire fluuiũ Euphratem, qui vnus Genes. 11
de quatuor fluminibus Paradisi est, idcircò in
limitationibus terræ promissionis vocatur
fluuius simpliciter, non exprimendo nomen
proprium, Euphrates, qui terminabat terram Exod. 23.
promissionis ex parte Mesopotamiæ, & quia
Abraham natus fuit in Mesopotamia, vbi XX.
Thare pater eius, & alij cognati seruiebant
Idolis: Et indè adductus diuina directione in
terram Chanaan, vbi segregatus ad cultum
Diuinum, ædificauit altaria Domino, inuo- Genes. 12
cans nomen eius. Idcircò Abraham veniens
in terram promissionis, Hebræus vocabatur XXI.
transfluuialis. Heber enim cum ע ain scri-
pta, hebraicè transfluuialis significat. Sicut
illi, qui veniunt de partibus Vltramontanis,
communiter Vltramontani dicuntur. *Ve-*
nit vnus de his, qui euaserunt, & nunciauit Genes. 14
Abrahæ Hebræo, quod idem, ac si diceretur,
Abrahæ

In Iosue legitur. c.24. Abrahæ transfluuiali. Hæc dicit Dominus: Transfluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruieruntque Dijs alienis: Tuli patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus, vbi in Hebræo habetur: de Heber fluuij, idest de transfluuio, & adduxi eum in terram Chanaã; vbi segregatus à parentibus idolatris, diuino cultui se mancipauit. Huic sententiæ aduersari videntur cum Augustino, Caietanus, &
XXII. Eugubinus ab Heber inter Maiores Abrahami Hebræorum deducentes originem, & non ab Heber transitum significante: licet vel Burgesem non insimulent, vel falso calumniētur,
XXIII. cum decepti Habar, pro Heber accipiant. Habar enim verbum est: & Heber nomen est. Aduersantur ipsi verbo Habar, & ab Heber vti nomine, licet radix Habar verbum sit denominationem Burgensis depromit. Caietanum in sequentibus audiamus: *Quamuis sit quæstio, vtrum Abraham dictus sit Hebræus ab Heber, à quo duxit originem, & cuius tempore facta est diuisio linguarũ; an potius à verbo Hebræo, Habar, quod significat transire flumen, quia scilicèt ex regione, quæ erat trans flumen Euphratis, venerat in terram Chanaam: ipse tamen sonus vocis præsefert, vocabulum illud Hebræus potiùs descendere ab Heber, quàm ab Habar: non enim dicitur Abraham Habræo, sed Hebræo.* Eugubinus concordat: *Mihi certè probabilius videtur, Hebræos ab Heber dici, quàm ab Habar, hoc est transiuit; namque id etiam ipsa vox demonstrat. Siquidem nomina gentalia apud Hebræos, per Iod in vltima proferuntur; vt est Iehudi, idest Iudæus; Israeli, Israelita; Amaleci Amalecita. Hæc autem nomina gentilia terminata in Iod, ducta sunt ab aliquo nomine primitiuo significante quamdam eius gentis originem; & quasi caput, vt in supradictis Iehudi à Iuda, Israeli ab Israele, Amaleci ab Amalec. Eandem formam, & rationem habet Hibri, idest Hebræus: quare eadem ratio exigit, vt ipsum quoque gentile censeatur, & ab ipso Heber, præcipuis quibusdam de causis, Principe eius genti ductum putetur. Quod si Hibri esset nomen appellatiuum significans transitorem, vel traiectorem fluminis, deriuatum a verbo Habar, quod est transiuit: potius diceretur Heber, vel Habar per Chamez, vt fit in nominibus appellatiuis, neque enim appellatiua nomina apud Hebræos in Iod terminantur.*

Vera igitur est Hieronymi sententia Hebræos dictos esse ab Heber. Nam post diluuium cum adhuc viuente Heber, linguarum confusio facta esset: vetus illa, & primæua lingua, in sola Heber familia remansit, cumque ille totius familiæ caput esset; ab eo scilicèt nomen Hebræi, & lingua, & gens accepit. Tanti commenti adhuc controuersiam perquiro: Haud enim difficultas, quod ab Hibri denominentur, sed an ab Heber vti nomine proprio quarti nepotis Sem; vel ab Heber appellatiuo nomine, quod transeuntem significat?

Ab vtroq; dicas probabiliter posse appel- XXIV.
lari. Ab Heber nomine proprio, quarto nepote, & non quinto, vt fallitur Augustinus; *De Ciuit. Dei lib. 16. & c. 5 c. 3.*
nam Sem genuit Arphaxat; Arphaxat genuit non Cainam, sed Sale, & Sale genuit Heber; XXVI.
Sacra enim pagina mysterio non vacat; Si quartus nascitur inter descendentes à Sem, *Genes. 10 Paralip. 1. 8. 1.*
cur primus ponitur, & filijs ipsis anteponitur? *Nisi quia verum est quod traditur, ex illo Hebræos esse cognominatos.* Accedit, quod si ex
concordi Doctorum sententia Hebræa lingua XXVII.
ab Heber denominatur Hebræa, quia in eius sola familia, illibata staret prima nostrorum Parentum loquutio, cur & ab Heber non de-
nominamus Hebræos? Putant alij Heber na- XXVIII.
tum eo tempore, quo Arphaxat auus discedens ex Armenia fluuium Tigrim traiecit, & omnium primus in Chaldæa concessit (à quo
venère Chaldæi) ac propterea infantem tunc XXIX.
natum, ex euentu Heber appellasse, idest *transiens* scilicèt Tigrim. Hoc posteà retento no-
mine à posteris, quia Hebræi in transitu sem- XXX.
per fuere, & vltra flumina eorum accidit lacrymis celebrari toties renouata captiuitas. Huc facit celebris Iudæorum festiuitas *Phase*
dicta, idest *transitus Domini*. Quid si dicam, *Exod. 12.*
vt responderent vltima primis, Hebræorum
inditum nomen: peregrinabantur ab initio, XXXI.
peragraturi sunt vsque ad finem, natura voluit etsi vltimum in executione primum esse finem in intentione, & ad Alph. ordinari ω.

Huic sententiæ suffragatur Acatius Cæsariensis Ecclesiæ in Palestina Episcopus, Euse- *Catena*
bij Cæsariensis discipulus, & in Episcopatu *Græca.*
successor interpretando verbum illud Genesis *Hebræo*, & Græcè vertendo τῷ περάτῃ idest
transitori, vel transfluuiali, ait: *nomen (Hebræi) c.14.*
esse gentile, ductum scilicèt à quodam de maioribus

XXXII. *bus Abraham cui nomen Heber: sed Græcum interpretem significationem eius vocis exposuisse; Hebræus enim significat transitorem, vel traiectorem: id autem perbelle quadrabat ad historiam Abrahæ, quippe qui ex Mesopotamia, traiecto Euphrate, venerat in terram Chanaan.* Dare enim aliquid suis spebus, aut etiam memoriæ, Parentes in imponendis liberis suis nominibus solent, sic vt fausti ominis appellatione eos nominari velint, vt aliquando, quorum mo-
XXXIII. ribus se se accommodare, & quibus similes fieri debeant, aut quid parentes prò præmio susceptionis, & in vitam productionis, laboriosissimæque educationis expectent. Sic ipsum gentis Hebræorum nomen ab Heber deductum est, quod transitum, & transeuntem eorum lingua significat. Ita ipsa Gentis appellatione (Theodori Hoepingi sunt verba) à
De iure insignium cap. 11. n. 100. terrenis ad cælestia transire, & à visibilibus istis ad inuisibilia, cognitionemque creationis migrare admonentur. Vndè priscos illos, qui Creatori vera inhærebant pietate, Hebræos appellarunt; Eusebio teste. Est au-
Lib. 2. de præpar. Euang. c. 4. tem non Hebræis solùm hæc adscribenda sollicitudo, sed in vniuersum omnibus gētibus, quas summum tam singulis à se descendentibus familijs, & liberis quàm suæ genti, Nationi, Ciuitatibus, Oppidis, & Villis, in imponendis insignibus Nominibus semper, & ab æuo tenuit studium, & superstitio. Chry-
c. 4. Corinth. sostomi sæculo Gentibus mos erat, vt natis
XXXIV. infantibus plures accederentur lucernæ, quibus singulis nomen imponebant, atque eius demum, quæ cæteris extinctis superuixerat, nomen arripiebant, imponebantque infanti, indeque longam eius vitam diuinabant. Hoc voto ab Heber Hebræorum inditum nomen, vt ex præterito ad futurum accingerentur, iti-
XXXV. Exod. 12. nere. Inde agnum iubebantur comedere non sedentes, sed stantes. Exinde dici potest ab
XXXVI appellatiuo nomine Heber, Abrahamo imposito vocari Hebræos, & à Thare Abrahæ patre in natiuitate donato: quum prophetico spiritu prospiceret eum migraturum ex Mesopotamia, & trāsmisso Euphrate iterùm in Palestinam. *Quia trans Euphratem* (Chrysosto-
Hom. 35. Genes. mi verba sunt) *domicilium habuerat Abraham, propterea vocatus est transfluuialis, siue transitor; quod nomen ab initio ei parentes imposuerunt, prævidentes id quod futurum erat, ipsum namq; transito Euphrate profecturum in Palæstinam, & ideò appellarunt eum Abram. Nam etsi infide-* XXXVII.
les erant, ductu tamen potentissimæ Dei Sapientiæ, conueniens puero nomen indiderunt; sicut etiam Lamech filio suo Noe. Est enim, & hoc Diuinæ Misericordiæ, futura etiam per infideles prædicere. Quod si quæras cur ante Lothi cap- XXXVIII.
tiuitatem non vocaretur Hebræus? soluit Rupertus: *Hoc illum loco primum nominari Hebræum, idest transitorem placuit, videlicèt quo* cap. 9. Genes.
vehementius commendaretur magnitudo virtutis eius, & rei ab eo gestæ; quod scilicèt transitor, idest peregrinus, & aduena, Deo protegente, rem fecerit, quam quinque Reges indigenæ facere non potuerant, et de victoribus quatuor Regibus vnā vltionem, & plenam reportauerit victoriam. Regum victorum igitur augetur dedecus, cū in manu alienigenæ victoria describitur.

Quod si obycias numquàm de semine Heber, vt Abrahæ gloriatos. *Semen Abrahæ sumus. Pater noster Abraham est.* Et quamuis Ioan. 8.
Christus visus sit aduersari, dum eos compu- XXXIX
lit. *Vos ex patre Diabolo estis, & desideria eius vultis facere;* haud tamen Abrahamo negauit oriundos. *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite Abraham Pater vester exultauit, vt videret diem meum.* Heber verò numquam recolitur memoria: non igitur ab Heber, sed ab Abraham, qui futuræ generationis pater, cum primum æmularetur protoplastrum. Nec rationabile cunctis animantibus indidisse nomen *Omne enim, quod vocauit Adam animæ* Genes. 2.
inuentis, ipsum est nomen eius: eum, qui labe peccati Orbem fædauit; & non ab Abrahamo denominari familiam (Abrahæ enim familia tota est Hebræorum natio) qui circūcisionis meruit habere remedium, qua à Gentilibus, vt Dei primogenitus secerneretur populus? facilis est solutio: (si ab Heber nomine proprio deducamus originem) haud posse, nec debere de Heber Hebræos gloriari, vt iactantur de Abraham, quia fidei meritum haud in Heber, sed Habrahamo fuit: *credidit* Gen. 15. n. 6.
Habraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiā. Heber verò idolatra fuit. Cæterum de nomine, & ipse Abraham ipsi Heber referre tene- XL
tur; cum Hebraicam linguam non ab Abrahamo Heber, sed ab Heber Abraham receperit, cum in linguarum confusione in Heber sola familia, primorum parentum idioma illibatum

tum

tum permanserit. Inde soluitur Burgensis ob-
XLI. iectum, quod Syri, Moabitæ, aliæque natio-
nes ex Heber descendentes minimè appellen-
tur Hebræi, vt opere precium esset, cum pro
omnibus eadem vrgeat ratio: nam idem repe-
tendū veniret de Abrami posteritate; traiecit,
& ipse Euphratem, tres filios habuit, ex qui-
bus Ismaelitæ, Madianitæ, cur, & isti non vo-
cas Hebræos? iure dices, quia Hebræorum le-
gem, mores, & linguam haud tenuère., sed
propter religionem, ac linguam diuersam ne-
cessariò verterunt nomina, quæ tamen licèt
sonu diuersa, eadem tamen apud plurimos si-
gnificatu. Hebræum ab Euphrate scilicèt trā-
sito Theodoretus voluit. *Hebra enim* (ait) *Sy-
rorum lingua idem est*, *quod* Euphrate. Vndè,
& vtrobique penè eædem sunt literæ: vt He-
bræus idem sit, quod Euphratæus. Mutato er-
XLII. go idiomate haud dici potuère Hebræi, cum
quemlibet, quis sit, loquela manifestū faciat.
Galilæum se esse negantem Petrum ex loque-
XLIII. la redarguerunt aulici. *Verè, & tu ex illis es:*
Matt. 26. n. 73. *nam, & loquela tua manifestum te facit*. Anti-
quum enim adagium. *Loquere, fac, vt vi-
deam*. Seditione cum fatigarentur tribus Ga-
laad, & Ephraim, occupauerunt Galaaditæ
vada Iordanis, quà Ephraim transiturus erat.
XLIV. Cumque Ephratæi eò venissent, transitum ro-
gantes, respondebant Galaaditæ: *Numquid
Ephrataeus es? quo dicente, non sum: interrogabant*
12. Iud. n. 6. *eum, dic ergo Scibboleth, quod interpretatur spica.
Qui respondebat, Sibboleth eadem litera spicam
exprimere non valens, statim iugulabatur in ipso
Iordanis transitu*. Haud etiam prætermitten-
XLV. dum, Septuaginta aliquando prò *Hebræo* tran-
stulisse *seruum*, vt Ionæ. 1. n. 9. *Hebræus ego sum;*
transferunt illi *Seruus Domini ego sum*. Quod
ob characterum similitudinem verisimile pu-
to. Hebræus enim עֶבֶר per literam ר in fine
dicitur à verbo עָבַר idest transire. Seruus
autem עֶבֶד per literam ד in fine עָבַד idest
seruire.

Vtrùm verò hodierni Iudæi Hebræi dicit
possint? soluit Augustinus. *Cum igitur au-*
XLVI. De Iudais. ep. 100. *diamus Apostolum Christi commendantem nobis
Iudæum in abscondito, non in carnis circumcisio-
ne, sed cordis, & spiritu non litera: quis est iste
nisi Christianus? sic itaque summus Iudæi, non
carnaliter, sed spiritualiter, quemadmodum sum-
mus Semen Abrahæ, non secundum carnem sicut
illi, qui de ipso nomine carnali superbia glorian-
tur, sed secundum spiritum fidei, quo non illi.* Vn-
dequaquè igitur denominationem deducas,
temporis superest controuersia, quo Hebræa
sit appellata natio. Iudæorum nomen, quod
illi nationi tertium est, perquiramus modò:
Hebræi ab Heber; Israelitæ à Iacob. *Nequa-* Genes. 32.
quàm Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. n. 28.
Et Iudæi, quod vndè veniat, trina est opinio.
A Iuda Macchabæo dixit Ambrosius cum à
tyrannide Hebræum manumisit populum. c. 2. ad Rom.
Iudæi (inquit) *ex tempore Iudæ Machabæi dici* XLVII.
*cæperunt, qui in causa cladis restitit sacrilegijs gē-
tium, & fiducia Dei collegit populum, & defendit
genus suum*. Sed fallitur Ambrosius, quia Iu-
das Machabæus post Magni Alexandri mor-
tem regnauit, & iam sub Cyro, Dario, & Ar-
taxerse Persarum Regibus, octo vicibus apud
Esdram sub Iudææ titulo Palæstina legitur.
Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: omnia regna ter- 1. Esdra
ræ dedit mihi Dominus Deus Cæli, & ipse præce- c. 1. n. 3.
*pit mihi, vt ædificarem ei Domum in Hierusalē,
quæ est in Iudæa. Ascendat in Hierusalem, quæ* n. 4.
est in Iudæa. Notum sit Regi isse nos ad Iudæam c. 5. n. 8.
Prouinciam. A facie enim Regis missus es, vt c. 7 n. 14. Item li. 2
visites Iudæam. Iudæorum pariter nomen ter c. 2. nn. 7. & 18 &
sex apud Esdram repetitur. *Notum sit Regi,* c. 7. n. 6 lib. 2. c 4.
quia Iudæi, qui ascenderant à te ad nos. Aliter nn. 12. &
sensit Flauius, Iudæos dicens *ex die, qua à* 23. c. 5. n. 1. & 5. c.
Babylone profecti sunt ex tribu Iuda, quæ prior ad 6. nn. 7. 8. 14. lib. 1.
illa loca peruenerat. Vndè, & ipsi, & prouincia c. 1. nn. 2.
à tali appellatione vocantur. Concordat Ly- c. 2. 16. c. 4. n 1. 2.
ranus, quoad tempus, licèt quoad causam di- 12. c 5 n. 1. 8. 17. c.
screpet. Sed falluntur, & isti, nam antequàm 6 n 6. 17.
egrederentur Babylone, & manumitterentur c. 13. n. 23 li. 21 an-
quùm seruitutis premerentur iugo, vocaban- tiqu Iud XLVIII.
tur Iudæi. *Factum est autem in mense septimo,* 4. Reg 4. c.
venit Ismahel filius Nathaniæ, &c. percusseruntque 25. n. 25.
*que Godoliam, qui & mortuus est; sed & Iudæos,
& Chaldæos*. Imò priusquàm opprimerentur
regnante Achaz, nominantur Iudæi: *In tempo-
re illo restituit Rasin Rex Syriæ, Ailam Syriæ, &
eiecit Iudæos de Aila*. Tertia est opinio Iudæo- 4. Reg c. 16. n. 6.
rum nomen populo impositum per scissuram Lyran c. Antiq.
decem tribuum à duabus; cum antea omnibus XLIX
Hebræorū esset commune nomen. Non enim
Respublica, non Imperium de Iudæ nomine
dici cœpit, nisi postquàm secessionem maior
Israelitarum pars fecisset, Hieroboami auspi-
cijs, qui statim Samariæ regnum sibi quoddā
muni-

muniuit ceremoniarum, atque Religionum
De Rep. Hebr. l.1.c.10. mutatione. Ita ſcripſit P. Cunæus. Nec re-
gnum ante ſciſſuram dicebatur Iudæ, ſed Iſ-
raelis. Mortuo enim Salomone, cum in Si-
chem veniſſet Roboam: ibique congregatus
eſſet, non legitur omnis Iuda, ſed *omnis Iſrael*
3. Reg. 4. c. 12. *ad conſtituendum eum Regem* efflagitantes, vt
paululùm imminueret de Imperio patris, nec
Rex acquieuiſſet, ſeceſſit Iſrael in tabernacu-
la ſua. *Super filios autem Iſrael quicumquè habi-*
n. 17. *tabant in ciuitatibus Iuda regnauit Roboam. Mi-*
ſit ergo Rex Roboam, Aduram, qui erat ſuper tri-
buta: & lapidauit eum omnis Iſrael, & mortuus
eſt. Porrò Rex Roboam feſtinus aſcendit currũ, &
fugit in Hieruſalẽ, receſſitq; Iſrael à domo Dauid
vſque in præſentem diem. Factum eſt autem
cum audiſſet omnis Iſrael, quod reuerſus eſſet Ie-
roboam miſerunt, & vocauerunt eum congrega-
to cætu, et conſtituerunt eum Regem ſuper omnem
Iſrael, nec ſecutus eſt quiſquam domum Da-
uid præter tribum Iudam ſolam. Exindè di-
ſtinctio venit, vt Regum hiſtoria patet, quod
ſemper de duobus Hebrȩorum Regibus, vnus
Iudæ diceretur, alter Iſrael. Falluntur tamen
& iſti, nam etiam Dauidis tempore, quùm il-
li totus ſeruiret Iſrael, Palæſtina Iudeæ nomi-
ne vocata legitur. *Ecce nos hic in Iudæa time-*
1. Reg. 23. 3. *mus* dixerunt commilitones Dauidis. Vel igi-
tur à loco nationem appelles, vel à populo
(vt veriſimiliùs) locum, priuſquàm diuiderẽ-
tur tribus, tam Prouinciæ quàm populo, Iu-
das donauit nomen. Et quamquàm duode-
cim Iſraelitarum numeroſiſſimæ tribus fue-
tint, quæ à duodecim filijs Iacob deſcende-
runt, originemq; duxerunt: à Iuda tamen for-
tiſſimo, ac generoſiſſimo duce omnes Iudæi
ſunt appellati, omneſque tribus Iudaicæ di-
ctæ. Cum Ambroſio, Auguſtinus concordat:
De Sacr. l. 4. c. 3. *In Paralipomenon cum ſit quartus in naſcẽdi ordi-*
ne Iudas, prior eſt nominatus, à quo Iudaicæ genti
nomen eſt datum propter tribum Regiam. Quia
Quæſt. ſup. Gen. c. 25. & Pſ. 75. *ergo in prophetia dictum eſt, non deficiet princeps*
ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec ve-
niat, cui repromiſſum eſt: conſiderentur priora
tempora, & inuenietur, quia Iudæi de tribu Iuda
ſemper reges habuerunt, vnde dicti ſunt Iudæi,
& non habuerunt regem prius alienigenam, niſi
Herodem illum, qui fuit, quando Dominus na-
tus. A Iuda ergo Iudæi temporibus Moyſis;
L. ſed cur à Iuda Iudæi? & non à Beniamin Be-
niamitæ? Auguſtini ratio non arridet, haud
enim certum, quod ſemper Iuda ſceptrum ha-
buerit. Tribum Iuda electam dicas, non pro
meritis ipſius Iudæ; longè quippè maiora
ſunt merita Ioſeph, ſed propter Chriſtum, qui LI.
indè extitit ſecundum carnem. Vel à Iuda di-
cas, quia in exitu Iſrael ex Ægypto, quandò
ex alia parte mons, ex alia rubrum mare, & LII.
ex alia Pharaonis cingebat exercitus, & in-
cluſus populus tenebatur: cæteris tribubus
deſperantibus ſalutem, & aut reuerti in Ægy-
ptum, aut bellare cupientibus: ſolus Iuda fi-
deliter ingreſſus mare, cæteriſque exemplum
fuit; vndè, & regnum meruit obtinère. Hùc
facit Cantic. *Anima mea conturbauit me pro-* c. 6. 11.
pter quadrigas Aminadab. Vndè Oſeæ. *Iudas*
autem deſcendit teſtis cum Deo, & cum ſanctis c. 11. 12.
fidelis. Sed an Iudæorum hodierna die ti-
tulo ſint appellandi, qui in diſperſionem tra-
diti ſunt? negat Auguſtinus: *Iam videtis* (in- Pſal. 75.
quit) *quia Iudæi non ſunt appellandi: Ipſi voce*
ſua abdicauerunt ſe à nomine iſto, vt Iudæi non LIII.
ſint digni appellari, niſi tantum carne. Vbi ergo ſe
ſeparauerunt ab iſto nomine? dicebant, ſæuiebant
in Chriſtum, ideſt in genus Iuda, ſæuiebant in
ſemen Dauid. Et ait illis Pilatus, Regem veſtrũ Ioan. 19.
crucifigam? Et illi, Nos non habemus Regem, niſi
Cæſarem. O ergo Iudæi, qui vocamini, & non
eſtis, ſi non habetis regem niſi Cæſarem, defecit
iam Princeps de Iuda. Venit ergo ille, cui repro-
miſſum eſt. Illi ergo verius Iudæi, qui Chriſtiani
facti ſunt ex Iudæis: cæteri Iudæi, qui in Chriſtum
non crediderunt, etiam nomen ipſum perdere digni
fuere. Iudæa ergo vera, Chriſti Eccleſia eſt, cre-
dens in illum regem, qui venit ex tribu Iuda per
Virginem Mariam. Sed ad recuperandum re-
guum iam amiſſum, remedium ſupereſt, ò
Hebræi, pœnitentię. Veſtræ propaginis per-
pendite originẽ, nec de adulterino ſuperbiẽ-
tes thoro, Redemptoris ſpernite nuptias.
Quale myſterium, Iudam ex Thamar non LIV.
quidèm legitima vxore, ſed nuru vos omnes
propagaſſe Iſraelitas? ſoluit Rupertus: *Ecce*
enim Iudæis carnalibus, in carne gloriantibus, 38. Gen.
magna erat confidentiæ, quod patres eorum voca-
ti ſint ſancti: & ipſi ſanctas habuere coniuges
alienigenas, ideſt Chananæorum, inter quas habi-
tabant, filias abominati. Sed ecce os illorum
obſtruſit alienigena Thamar, & adulterinus Iu-
dæ concubitus; vnde duces ſuos, Prophetas ſuos,
& ip-

& seipsos emanasse, si dissimulare velint, palàm coarguantur. Omnis gloria gentis, cuncta nobilitas Populi huius, ex hoc adulterio profluxit. Vt omne os obstruatur, & de meritis suis nemo glorietur, sitque solus iustus, & iustificans eum, qui ex fide est, Deus. De adulterino haud superbiendum est thoro, cuius nulla spes, preter exilium, miseriam, & seruitutem, iuxtà 3. Sap. 6. illud: *Filij adulterorum in consummationem erunt: & ab iniquo thoro semen exterminabitur. Et si quidèm longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur: & sine honore erit nouissima senectus illorum.* Regnum vestrum, ò Iudæi, à Iudæ fide cœpit incrementum, cum vobis testibus fidelis descendit cum Deo; crede ergo, si vis regnare, illi Regi, quem, & Romanus Præses in cruce etiam, Regem Iudæorum dixit.

LV. Q. cur nulla memoria apud Græcorum nobiles historiographos, digni sint habiti Hebræorum maiores? mirabili eloquentia satisfacit Fla: Iosephus Græcos laudans, sed *lib. contra Apion.* minimè blandiens, Græcis fidendum minùs, quàm cæteris ducit nationibus. Omnia LVI. Grecorum noua, & heri (vt ita dicam) nuperque facta cognoui, Hebræorum antiquitati relata. Constat enim, quòd apud Græcos nulla inuenitur conscriptio, poemate Homeri vetustior: & hunc etiam post bella Troiana fuisse, manifestum est. Cuius poema cantu vulgatum, non sine dissonantia, literis datum est. Eorum historici se ad inuicem redarguentes, & rarò concordes, non mendacij immunes. Cupidi gloriæ, cum grassaretur ignauia, fabula scriptitabat. Quapropter causa verborum, & calliditatis eorum, cedere Græcis oportet: secùs de antiquitate historiæ, cuius notitia, & diligentia penès Ægyptios, & Babylonios fuit. Hebræos prætermitto, quia primos volo, eorumque sacram historiam vti veritatis fontem veneror. LVII. Omnibus enim insitum non tam Iudæis, quàm Christianis diuino exaratam credere digito, & illi adhærendum: vt propter eam, si oporteat mori amur libenter: Vt captiuorum multi tormenta passi, nè blasphemarent in legem, vel conscriptiones violarét auitas. Græci autem nil tale perpessi, rident, etsi omnia eorum scripta destruantur: cum haud Dei, sed hominum verba ad libitùm prolata putent. Quod verò Græcis conscriptoribus nihil de Hebræis dictum sit: exindè credo, quia illi Gentiles cum saxa colerent; LVIII. isti verò Deum viuum, & verum, dissimulare Hebræorum mores, religionem, & historiam opus erat, quia recensentes acutiori pungebantur stylo. Adiungit Flauius, quod maritimam haud incolentes regionem Hebræi, neque mercimonijs gaudentes, non alterutris fatigati peregrinationibus, sed in vberrima regione assiduè laborantes, liberos edocentes legum custodiam; & pietatis obseruantiam, minimè Græcorum sunt potiti commercio. Ægyptij verò propter mercimonia, quæ ab eis exportantur, & importantur: Græci propter latrocinia, quibus (Thucidide teste) tum lucri, cum gloriæ vacauere quæstu: Phœnices propter negotiationem ad Græcorum nauigantes Prouinciam, reliqui, qui mari *lib. 1.* litoribusq; vicini, repentè sunt cogniti. Hebrei verò dissiti procul à mari, & talibus institutis LIX. viuétes, vt aliena minimè cócupiscerent, haud agitantes bella, licèt Iudæa multa millia virorum fortium possidèret; nec plurimis fuère noti, nec ad scribendum alienigenas excitarunt.

CAPVT QVARTVM.

De Hebreorum Regimine.

1 *Hebræi primogeniti ipsius Dei.*
2 *Hebræorum nomen familiæ potius est, quàm nationis?*
3 *Hebræi à primordio Chananæis subiecti.*
4 *Hebræi in Aegypto non habuerunt iudices proprios.*
5 *Moses Monarcha Hebræorum.*
6 *Principi. Religionis reseruantur iudicia.*
7 *Iudicibus electus à Mose, de spiritu non Dei sed Mosis ad concordiam datur.*
8 *Synedrion à Mose institutum.*
9 *Synedrion à Græco venit.*

10 *Maior potestas penes Synedrion, quàm Regem.*
11 *Hircani ars, vt à iudicio Herodē subtrahat.*
12 *Iudicij forma in Synedrio.*
Adulter quot testibus probabatur?
13 *Testes quot, & in quibus causis.*
14 *Præsul.72. tantùm testibus damnatur.*
15 *Synedrion.72. duobus constabat.*
16 *Assessores Synedrij non poterant esse peregrini: eorumquè conditiones.19.20.*
17 *Cur de omni populo assumerentur?*
18 *Septuagintà interpretes, vndè delecti.*
19 *Areopagus, & Synedrion eodem tempore eriguntur.*
20 *Magicam artem callebant assessores Synedrion.*
21 *Septuaginta seniores secretiora tenebant mysteria.*
22 *Omnes linguas callebant.*
23 *Synedrij sedes in sanctuario cur?*
24 *Tribunal, & altare vnà currunt. Septuaginta seniores per manuum impositionem sacrabantur.*
25 *Lupus, Leo, Vrsus, Pardus, Serpens mactabantur, cum senior inauguraretur.*
26 *Hebræi ieiunabant, cum sententiam ferebant.*
27 *Iezabel ieiunium imperat, cum Naboth ecidit.*
28 *Primogeniti Iudæorum, capita erant tribuum.*
Principes populi Iudaici, qui essent?
29 *Iudices in porta ciuitatis sedebant.*
30 *Nuper vxoratus nullo publico implicabatur officio.*
31 *Circa meridiem sedebant iudices.*
32 *Stipendio victitabant iudices, & cur?*
33 *Iudices, & Reges quomodò differrent.*
34. *Abiecto Deo, Regibus seruiunt.*
35 *Hebræorum diuisio in Iuda, & Samaria.*
36 *Pharisæi, qui essent: eorumque doctrina?*
37 *Philacteria quid?*
38 *Sadducæi qui? eorumque doctrina.*

I. HEbræorum, vel Cælorum potiùs exquiram regimen? Cælorum resonat Iehoua Abrahami, sibi in primogenitum, arrogata stirpe. Abrahami de, Hebræorum sortitos nomen, vidimus. Quomodò regerentur; distingue tempora, & concordabis scripturas. Promissionis terram priusquàm ingrederentur, triplex occurrit status: vel antè descensum in Ægyptum, vel ibi cum degerent, vel post. Antè descensum, familiæ tantùm principatus fuit, cuius caput Abraham, indè
II. Isaac, tandèm Iacob, cui ob ætatis maiestatem, iuniores natura trahebat obsequentes. Licèt autem connubiorum vinculis propagata, non tamen soluta familia œconomicam respueret gubernationem, vnus tamen erat director, & custos, cui natura dederat vri potiori, deteriora submittere. Nisi dicas Hebræos vacuam ter-
III. ram minimè habitasse colonis, sed Chana-
Genes.12 n.5. næis subiectos, quorum subditione degebant, Chananæorum obsequutos legibus, vltra œconomicum potiri nequiuisse regimine. Quid enim septuagintà poterant animæ, contra Chananæos, & Pherezeos, qui tunc tem- Genes.46
poris habitabant in terra illa? Frustrà ergo principatus inquiritur subiectio. Secundus Genes.13
Hebræorum status est, cum diuersarentur in Ægypto, prosperitatis tempore, præsertìm cum seorsim ab Ægyptijs morarentur in terra Gessen propè vrbem Ramasses, verisimile est, Genes.47
Ægypti Iosepho præside, Iudices, & præfectos IV.
habuisse, imperij summa Pharaoni salua, secundum Menochium; sed gratis. Iusserat De Iud. Repub. Lib.1.§.3.
enim Pharao, quod si Ioseph nouisset in eis viros industrios, illos constitueret *magistros pecorum*. Quòd si, & hominum, tantum haud subticuisset priuilegiũ, vt de *terra Gessen* me- Genes.47.
morat, quod minùs erat. *Dixit itaque Rex ad Ioseph: Pater tuus, & fratres tui venerunt ad te. Terra Aegypti in conspectu tuo est, in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Gessen.* En ciuitas si talis est; sequitur iudicium protinùs. *Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.* En igitur inter causas, Iudæorum Tribunal. Calamitatis posteà tempore, pro mancipijs duritèr habiti, ad formãdos ex luto lateres addicti fuère, donec Dei manu manumissi, legibus à Deo datis viuere cœperunt. Et Tertius est Hebræorum status, cum vagarentur in deserto,

V. to, licet, & tunc non vna, & eadem guberna-
tionis forma: nam ab exitu Ægypti vſque
dum Moſes viſitaretur à Iethro ſocero ſuo in
monte Sinai, ſolus Moſes rem ſuſtinebat
imperij, totumque diem litigantibus dabat.
Verumtamen à Iethro monitus vltra vires eſ-
ſe negotium, inferiores conſtituit iudices,
Principes populi Tribunos, Centuriones,
Quinquagenarios, & Decanos, ad Monar-
cham ſemper reſeruatata prouocatione, cuius
imperio grauia, & religionem ſpectantia re-
VI. gebantur. *Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſ-
rael, conſtituit eos Principes populi, Tribunos,*
Geneſ. 18 *Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos:
qui iudicabant plebem omni tempore: quidquid
autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora
tantummodò iudicantes.* Cum vero ad *concu-
piſcentiæ* perueniſſet *ſepulchra*, populi fatiga-
tus duritie cucumeres, & Ægyptios flagrantis
pepones, tanto leuari onere efflagitauit. *Non
poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia*
Num. 11. *grauis eſt mihi. Sin aliter tibi videtur obſecro vt
interficias me, & inueniam gratiam in oculis
tuis, ne tantis efficias malis. Et dixit Dominus
ad Moyſem: Congrega mihi ſeptuaginta viros
de ſenibus Iſrael, quos tu noſti, quod ſenes* (præ-
ponas ſemper in regimine ſenes) *populi ſint ac
magiſtri, & duces eos ad oſtium tabernaculi fæ-
deris, facieſque, ibi ſtare tecum, vt deſcendam,
& loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradam-
que eis, vt ſuſtentent tecum onus populi.* Sed cur
de ſpiritu Moyſis? non potius Dei? vt con-
VII. cordes eligeret, nec volentes diſcreparent.
Septuaginta virorum delecto collegio, quod
Synedrin vocant, in Ariſtocratiam deſcen-
VIII. dit Monarchia, æquali Moyſi, ac collegio da-
ta poteſtate, imò ad Moyſem prouocatione
negata, alioquin nullum ſenſiſſet oneris leua-
mentum Moſes, quò reſpexerat Deus, cum
Collegium ordinauit. Quota vero poteſtate,
Regum diebus potiretur Synedrion, non vna
omnibus. A verbo græco denomina, nam
IX. συνεδροι Senatores, ſiue Iudices à verbo
græco συνεδρευω dicuntur quod idem eſt ac
X. præſideo: Inde eorum tanta erat auctoritas
ſub Regibus etiam, vt iſtis adempta quædam
capitalia crimina penes Synedrium 70. vi-
rum remanſère. Erant iſta de lege, de Pontifi-
ce, de Propheta. Eiuſque rei argumentum eſt
in Hieremiæ Prophetæ hiſtoria, quem cum

Proceres ad mortem deposcerent, reſpondit c. 38. n. 5
Rex: *Ecce in manibus veſtris eſt: nec enim fas
eſt regem quidquam vobis negare.* Velut tradu-
cit Sanctes Pagninus, Ecce eſt in manibus ve-
ſtris. *Non enim eſt conſentaneum, vt Rex poſsit
facere aliquid contra vos.* Vel *Ecce in manibus
veſtris eſt, Rex enim non poteſt vobis quidquam
negare.* Vel vt apud Grotium: *Ecce in poteſtate
veſtra eſt, nam contra vos Rex nihil poteſt.* Vel lib. 1 c. 3. de Iure
cum Gallica tranſlatione. *Et le Roy Sedecias* Belli.
*dit: Voicy, il eſt an vos mains, car auſsi n'eſt-il
pas licite, au Roy de vus refuſer quelque choſe.*
Imo penès Synedrium tanta poteſtas, quod
ab ipſo reus factus, à Rege eximi nequiret.
Hircanus ideò iudicium de Herode, cum im-
pedire non poſſet, arte eludens, cum ad ne- Ioſeph. Antiq. ll.
cem propenſiores vidiſſet iudices, in poſte- 14. c. 18. XI.
rum diem iudicium diſtulit: furtimque ad
Herodem mittens, perſuaſit ei ciuitatem re-
linquere, vt ita poſſet periculum declinare.
Iudicij vero hæc erat norma: in ciuilibus
cauſis ſuum ſatis erat iudicium; puta an ob te-
trum habitum permittendum diuortium. V-
trum autem lapidibus obruendus adulter vi- XII.
ginti tres, nec pauciores deſiderabantur teſtes.
In tribum tandem, ſceptrum, Pſeudo Prophe- XIII.
tam, vel Pontificem Septuaginta tantum po-
terant magni concilij Proceres. Vnde, &
apud noſtros receptum Præſulem non dam- XIV.
nari, niſi cum ſeptuaginta duobus teſtibus. c. 2. Praeſul. cauſ. 2. q. 6.
Quandò huiuſcemodi cœperit concilium, in
deſerto diximus, & ad Herodis tempora per-
petua cooptatione duraſſe haud hæſitamus;
Chriſtum enim duxerunt Hebræi ad Annam
primùm, qui tamen haud Pontifex erat, licet
Princeps appelletur: *ſub Principibus*, inquit
Lucas, *Sacerdotum Anna, & Caipha.* Caiphas cap. 3.
Summus Sacerdos erat, Anna ergò in Syne-
drio Caput, & Princeps loco Moyſis ſtabat;
quo mortuo vnus ſufficiebatur, qui præſide-
ret, & ita LXXI. erant. Etiam & Pontificem
Maimonides aſcitum ait, *ſi cordatus, & ca-* XV.
piendis conſilijs non ineptus eſſet. Propterea
non iure, ſed ſuffragijs admittebatur. Reliqui XVI.
Aſſeſſores non peregrini, ſed ciues: integri
corpore, dummodo ex Iudæa, ex qualicum-
que tribu haud Iudæ tantùm, vt omnium ra-
tione habita, iudicia Senatus propenſiùs, ac
libentiùs omnes amplecterentur. Sic enim XVII.
non ſemel factum, quo cunctis tribubus ſatiſ-

 fieret,

fieret, sacri testantur annales. Primo quùm
Exod.18. ex consilio soceri constituit super populum
Moyses iudices, & Principes. Secundò cum
Num.13. exploratores in Chanaam missi. Tertio, quùm
XVIII. instante Philadelpho Egypti Rege seni ex
qualibet tribu, septuaginta delecti sapientes
ad traducenda Biblia ex Hebræo in Grecum
sermonem. Sic non de Iuda tantùm, sed de Is-
rael, quo nomine antequàm segregarentur
tribus, tota veniebat Iudæa, septuaginta senes
Num. 11. n. 16. congregari Dominus mandauit; eodem tem-
pore, quo apud Græcos instituti sunt iudices
XIX. Areopagitæ, penès quos ciuilia, & crimina-
lia erant, anno quinto ab egressu Hebræo-
Euseb. in rum ex Egypto, quos æmulari Grecia satage-
Chronico. bat. Sapientia vero, statura, grauitate, & au-
ctoritate illos præstare oportebat, vt ætate,
& moribus venerabiles, Dei condecorarent
iudicia, quæ diuina vocabantur. Hùc spe-
Psal. 81. ctant Dauidis illa verba, *Deus stetit in Synago-*
ga Deorum, & rursus: *Ego dixi, Dij estis, &*
XX. *fily excelsi omnes*. Magicam artem perfectè
callebant, vt maleficijs refractarios conuin-
cere possent; quod ridiculum credo, cum illis
desuper datum, vt diuina quadam cognitio-
ne præessent, participatione spiritus, qui erat
Num. 11. in Moyse. Inde Genebrar. *Moses accepit le-*
lib. 2. Chronol. *gem de Sinai, & tradidit eam Iosue: ipse verò se-*
nioribus, seniores Prophetis: Prophetæ verò eam
tradiderunt viris magnæ Synagogæ, qui fuerunt
Esdras cum reliquis. Confirmat Hilarius.
Moses, quamuis veteris testamenti verba literis
Psal. 2. *condidisset, tamen separata quædam, & occulta*
legis secretiora mysteria. 7c. senioribus, qui Do-
XXI. *ctores deinceps manerent, intimauerat. Cuius*
doctrinæ etiam Dominus in Euang. meminit, di-
cens: Super cathedram Mosi sederunt scribæ, &
Pharisæi: doctrina verò eorum mansit in poste-
rum. Doctrina mansit, haud tamen peculia-
ris discernendi, & prophetandi modus, vt an-
tiquitùs per aquã maledictionis, qua ab adul-
tero noscebatur innocens; alioquin haud bla-
sphemasset Caiphas, expedit vnum mori pro
populo. Septuaginta etiam linguas scire
XXII. oportebat, nè interpretum medio, sed recta
via accusantes, & accusatos perciperent. Dif-
ficilè quidem, humanitùs loquendo, & super-
uacaneum, Iudæo cum essent Gentilium in-
terdicta commercia. Huiusce Magni Conci-
XXIII. lij Hierosolymæ sedes erat in ipso sanctuario,

vt edoceremur ab altari non distare tribunal.
Ibi templum, vbi & iudiciaria subsellia, vt
gladij timore, terribilius apparèret Sanctua-
rium. Hæc Senatoria dignitas, quoniam am-
plissima, nulli absque solemnitate dabatur.
Per manuum impositionem celebrata legi- XXIV. num. 27.
tur, quùm Iosue manus Moses imposuit: vn-
dè, & apud nostros, cum initiamur sacris, ma-
num imponendi mos est; licèt hæc manuum
impositio antiquata postea solis verbis cele-
braretur. Celebris adhuc restat solemnitas, XXV.
cum quis inauguraretur in Synedrion, quin-
que scilicèt animalium mactatio Lupi, Leo-
nis, Vrsi, Pardi, & Serpentis, qua eruditum
volebant, vt omninò expers illorum brutorũ
naturæ, cum illis nihil haberet commune.
Hisce prouecti, die, quo sanguinis sententiam
ferebant, ieiunabant, in signum commiseratio- XXVI.
nis erga capite plectendum; vel ad significan-
dum se ex Dei, & iustitiæ zelo non ex animi
impetu, condemnasse. Tale imperauit ieiu-
nium impia Iezabel, quùm insidijs circumuẽ-
tum Nabothum morti tradidit. *Scripsit itaq;* XXVII.
literas ex nomine Achab, & signauit eas annulo 3. Reg. 21.
eius, & misit ad maiores natu, & optimates, qui
erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth.
Literarum autem hæc erat forma: prædicate ieiu-
nium, & sedere facite Naboth inter primos popu-
li. Post Synedrion singulis oppidis, & vrbi-
bus dati iudices, Principes, & dynastæ, qui
ad Dei normam populo iura darent. Post iu-
dices, Tribuum Capita erant, illi nempè, qui
ex stipite tribus titulo gaudebant primogeni-
ti. Sedebant isti à latere Regum, & Iudicum,
& vnà cum illis promittebant, si quid publicè XXVIII
sanciendum. Hùc tendit Psal. *Vt collocet eum* 112. v. 7.
cum principibus populi sui. Concordat Chri-
stus: *Sedebitis, & vos super sedes duodecim, iu-* Matt. 19.
dicantes duodecim tribus Israel. n. 28.

Locus autem, quò iudices conueniebant,
porta ciuitatis erat, vbi vtì in curia lustraban- XXIX.
tur iudiciario ordine refractarij, & scelesti. Fi-
lius in matrem, & patrem proteruus (ait lex)
apprehendatur, & ducatur ad seniores populi,
& ad portam iudicij. Ita si quis recuset fratris Deut. 21.
sui vxorem ducere, pergat mulier *ad portam*
ciuitatis. Vbi *nobilis in portis vir eius* (Magna- 25. v. 7. prou. 31.
tem describit) *quando sederit cum Senatoribus* n. 23.
terræ. Excelsa *stulto sapientia* (refractarius pin-
gitur) *in porta non aperiet os suum*... Sed cur in

portis?

portis? vt vbi perpetuus incolarum concursus, ibi in suo throno excubaret iustitia, sicq; omnibus documentum esset ingredientibus, & egredientibus totam Vrbem Sacrarium esse, cuius tutelam in portis iustitia ageret. *In portis* Iudicia, quia vbi castrametantur iura, abundant, atque exuberant arma; armant leges, ornant arma. *In portis iudicia*, quia adorientibus haud obsistent valuæ, nisi catenatæ iustitia. *In portis iudicia*, quia vnum, & idem transilire ciuitatis muros, & iustitiæ cancellos, qui Prouinciæ sunt aggeres. *In portis iudicia*, vt iustitiæ blandimentis, non mercimonijs aduenæ alliciantur. *In portis iudicia*, quasi paci obuiet deosculatum iustitia. *Iustitia, & pax deosculatæ sunt*, & collactaneæ præstolatura ingressum, vel ad vnius egressum vnà exularent. *In portis iudicia* non in cubiculo anguli, vt nemini interdiceretur ingressus. *In portis iudicia*, quasi in triumphum, & gloriam illius Hierusalem, quæ sancta, vndè & à Romanis ciuitatis portæ dictæ sunt sanctæ: vel quia poena capitis sancita in eos, qui deliquerint in ciuitatis portas; vel quia ibi sancta exercerentur iudicia.

In portis *sedebant* iuxta illud: *Nobilis in portis vir eius, cum sederit, cum senatoribus terræ*. Tantum Apostolis promittitur. *Sedebitis, & vos iudicantes*. Sed cur iudicantes sedebitis? sedent, & sedere fas illius Sapientiæ Pro Reges, quæ sedet à dextris Dei, *Sedebant*, quia non errantia, sed fixa Reipublicæ astra, iudices voluit. *Sedebant*: nè altercationibus fatigati, ante latam sententiam, gestu ederent, quo inclinarent: vel nè si stantes tergiuersãdo, vel procumbendo, aut procinctũ fingẽdo litigantes terrefacerent, sed veluti Idola marmorea litigantium strepitum ferrent. Indè nuper vxorati à tribunali excusabantur, quia minimè compatiuntur sponsæ, & tribunali incumbere: *Cum acceperit homo nuper vxorem* (Deut. lex est.) *non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domui suæ, vt vno anno lætetur cum vxore sua*. *Sedebant*: & sedebunt quoadusque sedebit iustitia, cui connata libertas, in eodem subsellio sedent, licet adagium, neminem in duobus sedère subsellijs. Circa meridiem iudices conueniebant, vt eorum acta meridianam æmularentur lucem, vndè proloquiũ: *Probationes* debent esse luce meridiana clariores. *Circa meridiem*, vt soli Diuinæ iustitiæ sua conformarent iura, & velint, nolint, æternum præ oculis haberent Solem. *Stipendio* victitabant iudices, vt ad munera non respicerent. *A die illa* (Nehemias inquit) *qua præceperat Rex mihi, vt essem Dux in terra Iuda per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur non comedimus*. Hæc pauca meditatus de tertio Hebræorum statu, vt libenti offero, tu grato recipias animo.

Ad quartum accedamus Hebræorum statum, cum Chananeorum potirentur Imperio, quem subdiuidas in Reges, & Iudices. Iudicum à Iosue ad Samuelem vsque, Regum à Saule vsque ad Herodem. Iudices verò, & Reges ita discriminantur: Iudices diuina ratio præfecerat; Reges humana temeritas intruserat. Reges omnium calamitatum baiuli, Iudices totius felicitatis custodes sunt experti. Haud enim regebant Iudices permodum Imperij, vel dominij, sed ministerij, exhortationis, & consilij, Omnipotenti Deo rei summa reseruata, Ideo cum filij Israel liberati essent per Gedeonem de manu Madian, illique offerrent Imperium, respondit: *non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur Dominus*. Exindè Dominus faciliùs paterna correctione populum flagellabat, & materna cõsolatione liberabat. Cumque iudices suscitaret, in diebus eorum propensior erat, in misericordiam audiens afflictorum gemitus, & liberans eos de manu vastantium. Propterea clamanti populo sibi dari Regem, respondit Dominus: *Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me: ne regnem super eos*. Dòmino igitur abiecto, Regibus seruierunt Hebræi omnes, vsquè dùm post Salomonem, Roboami tempore in duas partes diuisi religione, & Imperio, duæ tribus Iuda, & Beniamin Hierosolymitano seruirent Regi; à quibus tamen tribus Leui segregata haud erat, sed quia diuino mancipata cultui, recenseri minimè solebat. Reliquæ verò Ieroboam vltrò se dedere, qui nè Imperium perderet, religionis libentior iacturã passus, vitulos adorãdos erexit, nè Hierosolymitani templi memoria, veterem repeterent patronum. Hæc diuisio noua

Marginalia: XXX. · S. Psal. 3 lit. 1. · Prou. 24. · Matth. 19 n. 28. · Psal. · c. 24. · XXXI. · XXXII. · 2. Esdra. 5. n. 14. · XXXIII. · Iud. 8. · 1. Reg. 8. · XXXIV. · XXXV.

na suscitauit nomina: illud Iuda dixit: Hoc Samariæ. Primum in stirpe Iuda perseueras- se creditur vsquè ad Redemptionis ortum. Secundum violentia natum, rapina nutritum primi occupantis erat; vsquè dum per Assyriorum Regem Salmanassar in Babylonem translatum, non ampliùs est manumissum. Iuda verò per Nabuchodonosorem in captiuitatem traductum, vbi iuxtà Hieremiæ vaticinium septuaginta annos super flumina Babylonis lachrymatum, dum reccordaretur Syon: remearunt tandem ad patrios lares, vsq; dum, vt implerentur scripturæ Prophetarum, Messia adueniente ablatum est sceptrum de Iuda, & dux de femore eius. Inter Bellorum casus, & motus deprauata religione, tres insurrexere sectæ moribus, & institutis discre-
XXXVI pantes. Pharisæorum rigide grauiterque viuentium, & suo quodam modo legem Mosis interpretantium. In frontibus, sinixtrisque lacertis gestabant chartulas, quibus Mosaica erat inscripta lex, & Phylacteria vocabant, de
XXXVII. quibus Christus *dilatant phylacteria sua, & magnificant fimbrias*. In tunicis latas habebāt
Matth. 23. n 5. fimbrias affixis spinis, quarum veluti calcaribus de obseruanda admonerentur lege. Humanos euentus Deo tribuebant, & Fato, quod consistere aiebant in motu corporum cęlestiū, data tamen homini potestate assentiendi, vel
Archont. Cosmica. p 3. 24. reprobandi. Maiorum ad vnguem sequebantur vestigia, & in antiquitatis gloriabantur incedere semitis. Animas aiebant immortales, quæ si piæ in alia transmigrabant corpora vsque ad resurrectionis diem; iniustorum verò æternis damnari carceribus.

Sadducæorum secunda est negantium Fatum, Dei fatentium infinitam cognitionem,
XXXVIII hominis arbitrium; sed mortuorum resurrenem exprobrantium, vt potè, qui vellent cum corporibus animas interire. Angelos minimè credebant, & ex sacris paginis solùm Pentatheucum recipiebant. Seueram agebant vitam, nè ipsi, quidèm multum inter se conuersantes. Essenorum tertia est, in commune viuentium, & ob leuitatem fœminarum, à connubijs abstinentium, & adulteros omnes credentium. Ante solis ortum cuiusque generis sermo (orationes præter) vanus erat. Orto sole quisque, quinque horarum spatio operi incumbebat, tunc lauabat corpus, magnoq; silentio prandium capiebat. Iuramentum, quodlibet à periurio distare minimè dicebāt. Neminem in sodalitium recipiebant, priusquā per annum explorassent: receptum adhuc per biennium scrutabantur: & si quid viciosi deprehendissent, vel extra societatem eijciebāt, vel vitæ curriculo herbarum victu mulctabāt. Cum decem Esseni conuenissent, nullus inter eos audebat loqui, nisi consentientibus cæteris nouem. Præsentibus alijs nemo expuebat. Sabbathum tam strictè obseruabant, vt nè ad naturæ necessaria recederent. Aluum deiecturi, terram effodiebant abdituri excrementa, nè quid turpe solaris luminis obtutui exponerent. Auri argentique signati respuebant vsum: fælicissime mori (si pro iustitia) arbitrantes. Animæ innocentes dum corpore exirent, Oceanum transire inter amœna viridaria inhabitatum. Refractarias horrida, & deserta petere loca, ibique squallentes frigore miserrime vitam agere aiebant. Vxorem si ducerent, nè genus humanum abstinentia interiret, protestabantur non ex concupiscentia coire. Hæc Sectarum fuere scomata, conuertamur modò ad Israeliticas leges, quæ ministerio Moysis, sed Dei exaratæ dictamine, ciuilis politiæ exemplar sunt aulæ. Quod vt clariùs expediamus, nouum instruamus certamen.

CAPVT QVINTVM.

De Hebræorum Legibus.

1 *Mosis oratio ad Populum cum moreretur.*
2 *Dei stipendium, legis obseruantia.*
3 *In vno tantum loco poterant Hebræi sacrificare, & cur? 7.*
4 *Templum, & aula cur vicina?*
5 *Adorare vbiquè licebat.*
6 *Samaritanos abhorrebant Hebræi.*
8 *Fraterna charitas ex cohabitatione, & conuentu seruatur.*
9 *Toto in Orbe modò licet sacrificare loci sublata*

85 Re-

CEntum quadraginta annos natus Moses, Ecclesiam congregans ad Iordanē,
I vbi est nunc ciuitas Abila, locusque palmarum, senilem animam sequentibus comitabatur ad funus. Viri Commilitones, calamitatis meæ longè participes, ita trahente Fato mortem oppeto. Vos ad ripas traduxi Iorda-
Deut. 31. nis, sed ego stygios adens lacus, elysiasque domos, vobis in terram promissionis iter relinquo; ibi vobiscum à Deo pugnare prohibitus, Deum pro homine, ducem substituo. Arma gerant alij, ignotos efferam sub æthera mores, vt legum fortitudine, armorumque decòre, veluti fulcris tempus in omne, vestrorum resonet nomen. Viriliter agite, confortamini, & nolite timère, nè paueatis ad conspectum inimicorum: quia Dominus Deus ipse est ductor tuus, & non derelinquet. Mer- II
cedem Domini ego constituam, vt vestram nequeat deserere aciem, si diurnale soluatur stipendium, Legis scilicèt obseruantia, quā in latere arcæ fœderis reponam, vt ibi sit contra vos in testimonium. Ceruicem tuam durissimam scio, quę semper molitur in Dominum. Haud vobis occurrent mala, nisi cum irritaueritis eum, per opera manuum vestrarum

rum. Iustitia pro thorace induite. Hæc agentes, fortissimi cunctorum eritis, bella ferre, & inimicorum nulli succumbere, Deo enim vobis auxiliatore præsente, cunctos vos postponere rationis est. Legum caput religio sit: & dum Chananeorum terram possederitis, ciuitates iam ædificare cœperitis, ea facientes, quæ Deo placita sunt, firmissimum pignus felicitatis habebitis: sit vna vobis ciuitas sacra in terra Chananeorum in loco optimo, & virtute præclaro, quancumq; Deus sibi per prophetam elegerit: & templum in ea sit vnum, & altare, vnum ex lapidibus non manu dolatis, sed passim iacentibus: ascensus autem ad eum non sit per gradus. In alia verò ciuitate, nec altare, nec templum. Si enim Deus vnus, & genus Hebræorum vnum. Vna ergo Religio, quam nè idolatria polluatis, Hierusalem sit solummodò sancta, vbi sub oculis Pontificis, immoletur victima, adoleatur incensum. Iudaismo connaturalis idolatrandi libido, coarceatur Templi maiestate, Pontificum sanctitate: Iudicum innocentia, qui gladio tueantur Religionem, qua eorum acuitur gladius. Et vt Religio vinculum sit regiminis, ibi sit templum, vbi tribunal. Et cum

Flaui. Ioseph. 4. Ant. Iud. c.6. Deut. 16. v.5. & c. 12. v.13.

III.

IV. Regem præuideret, & prædiceret, quem vnũ efflagitabat propè aulam, regiminis erexit columnam, synagogam nempè, cuius in pariete legitur, Dauid speculam aperuisse, vt ex aula templum introspiceret, & mutuo conspirarent. Indè translata regia, circunferebatur, & tabernaculum illud, quod ad colendum Deum in deserto factum est, & per desertum à Leuitis ferebatur, postquàm ad terram promissionis ventum est, in vrbe Silo collocatum fuit, quia de sorte Ephraim Silo ciuitas erat, vndè Iosues oriundus, illius populi gubernator, & ductor. Quem cum inter populares diuini cultus studiosissimum esse oporteret, in eadem vrbe Principis palatium, Numinisque stare delubrum, visum fuit. Propterea montem Sion bicipitem fuisse Hieronymus scribit, in cuius vno iugo, quod Moria dicebatur, templum fuit: in altero, quòd propriè dicebatur Sion, regia domus fuit, & ciuitas Dauid. Salomonis tandem extructum templum, quod petere tenebantur omnes sacrificaturi

Iosue. 18. v.1.

Hieron. c.9. Hebrai. s. 20 Genes. p.17. ad Eustochi.

V. (nam adorare vbiquè decebat) iuxtà illud Dei ad Salomonem, oraculũ: *elegi locum istum mihi in domum sacrificij.* Vndè Samaritani, qui in monte Garizim, templum extruxerant, ad quod sacrificaturi ascendebant, transgressores vocabantur. Religiosiores Hebræi haud solũ de sacrificijs in templo immolandi castè seruabant, legem, sed & minores cæremonias, vndè apud Babylonios captiui non tantùm abstinebant sacris, sed & musicalibus instrumentis: *In salicibus, in medio eius, suspendimus organa nostra, cum recordaremur Sion. Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena:* Margaritas nostras proijciendo porcis? vel in terra aliena cantilenis indulgendo festiuis, tui obliuiscar Hierusalem, *& obliuioni detur dextera mea?* Filij Ruben, Gad, & Manasses cum extrà locum sanctuarij, & altare infinitæ magnitudinis excitassent, quòd Dominum reliquissent, ædificantes altare sacrilegum, responderunt non in holocausta, neque in sacrificia, sed in testimonium, quod Dei populus essent. Fraterna enim charitas haud inter Hebræos seruari quiuerat, nisi simul sæpè cõuenirent. Ter in anno celebrato conuentu, vt semetipsos alterutrum contribules non ignorent, sed sua studia sibi communicent. *Hoc autem eis* (Iosephus, *ex hac societate proueniet, vt & aspectu, & loquela memoriam sui semper obtineant. Si enim alterutris impermixti sint, extranei sibimetipsis putabantur.* Quid enim fortiùs ad fouendas amicitias, quàm frequens consuetudo? Vndè Salomon: *Melior est vicinus iuxtà, quàm frater procul.* Iobi proptereà filij postquàm è paterna excesserunt domo, suamque quisque gubernandam suscepit: *Ibant, & faciebant conuiuium per domos vnusquisque in die suo,* vt amorem, quem in patrijs laribus hauserant, in plures posteà domos distributi retinerent. Indè Sanabalath, Dario victo, ad Alexandrum deficiens, locis statutis nouum proposuit ædificare templum, *vt in duas partes* (Iosepho teste) *esset Iudæorum potentia diuisa, nè eadem concordia gens coniuncta rebellaret, aut in aliquo regibus obuiaret, quemadmodum prius, & Assyrijs contingebat.* Sed cur toto Orbe diuinæ modò decantantur laudes, cum olim in terra minimè liceret aliena? *Quoniam* (inquit Chrysost.) *populus ille segnis erat, & incredulus, vt facilè gentium abominationibus seductus, se submitteret, vno loco septus est, quo posset solus apud se, exercere pietatis*

3. Paralip. 7. v.12

VI. *Ioseph. Antiquit. Iud. 11. c.8.*

Ps. 136.

VII.

Iosue 22

VIII.

Antiq. li. 4. c.6.

Prou. 27. v.10.

Iob. 1.

Antiq. 11. c.8.

IX.

Super Ps. 95.

tis legem. *Idem facit, & maritorum hominum quiſque, quotiès vxorem habet ſuſpectam : circunſcribit illam vno loco, thalamiſque includit, eunuchos adhibet, & omnem apponit cuſtodiam : in ſumma nihil non facit, curatque eorum, quæ ſeruant, pudicitiam, eo quod illa non habet verum amorem, pudiciæ mentis cuſtodiam. At qui pudicam, beneque moratam habet vxorem, à nulla eam progreſſione prohibet : quippè, qui certum pignus habeat, vxoris affectum. Illa prodit in forum, & congreditur cum multis : nec vſquam eſt Zelotypia morbus, eo quod pudica mulier ſecum habet cuſtodem, ac pædagogum, morùm integritatem*. Sed quia *Synagoga ſuſpecta erat, quod vbiq; charitatē Deo debitam, proderet Idolis, conſcientiam habens eorum cultu pollutam ; meritò illam loco circunſcribit, temploque veluti thalamo* cuidam includit. Si cum vnum Synagoga *accepit locum, terram omnem impleuit adulterio, in quam enormem incidiſſet incontinentiam, ſi plena fuiſſet conceſſa libertas? At Eccleſia, quæ vbique Chriſtum in ſe circunfert, innumeroſque martyres immolauit, ob charitatē, quam gerit erga virum, à nullo prohibetur loco, ſed in omni loco ſunt altaria, in omni loco doctrina*. Deus, qui
X. nihil impenſiùs curabat, quàm vt in Iſraelitico populo idolatrandi ritum abolēret, Angelorum creationē in Pentateuco ſubticēri voluit, nè in Angelica conquieſcerent natura, rati eius dignitatem, eſſe ipſam diuinitatem. Indè ex illis ſexcentis hominum millibus, qui
XI. aſcenderunt ex Ægypto, duo tantùm Ioſue ſcilicèt, & Caleb, terram promiſſionis tenuerunt, cæteris in deſerto, non quidèm naturali morbo, quia *non erat in tribubus eorum infir-*
Pſal. 104 *mus*, ſed potiùs violenta morte, ferro, & igne interemptis, *vt tantæ improbitatis nullum ma-*
in 43. Pſ. *giſtrum haberent*. Chryſoſt. Moyſes ipſe Pro-
XII. miſſionis terram ingredi prohibetur, nè illi, Deo relicto, ad hominem conuerterentur, ipſius eſſe cuncta beneficia credentes. Moritur ergo Moyſes, nec ſepulchrum eius homo co-
Deut. vlt. n. 5. & 6. gnouit: *nè ſepulchrum eius* (inquit Aug.) *popu-*
lib. de Mir. S. Scrip. c. 35. *lus Iſrael, ſi cognouiſſet, vbi eſſet, adoraret. Vndè & virgam, in qua ſigna fecerat, vt plurimi putant, ne adoretur, ſecum abſtulerat : quoniam & ſerpentem, quem fecerat, filij Iſrael poſteà adorabant*. Quo mihi (queritur Dominus) mul-
XIII. titudinem victimarum veſtrarum? *plenus ſum.*
Iſa. 1. *Holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui*. Si odiſti Domine, cur imperaſti? *Quia* (Theod. ſoluit) *populus, qui longa per tempora vitam in Aegypto tranſegerat, dæmonibus ſacri-* *Leuit. q. 1*
ficare didicerat : permiſit Deus ſacrificia, vt illum ab hoc nefando Dæmonum cultu vindicaret. Quaſi Deus vellet incidere in nauſeam, nè populus incideret in idolatriam. Tabernaculi plauidit ſtructura, cuius ianua ad orientalem XIV.
ſpectabat plagam, vt *Sol oriens* (inquit Theodor.) *quaſi modo quodam adorans veſtibulum* *In Exod. q. 60.*
tabernaculi, radios ſuos illuc confeſtim emitteret : ij verò, quibus ſolum Deum adorare mandatum erat, à tergo ſolem haberent, ad tabernaculum conuerſi, et ità non ſolem, ſed eius Creatorem adorarent. Concinnè modò, cur in promiſſionis terra vnicum eſſet templum ad ſacrificandum. Nonaginta Leucarum terminis, ſecundum lōgitudinem ab Aquilone ad Auſtrum; circa XV.
triginta, ſecūdum latitudinem ab ortu ad occaſum, Hebræorum anguſtiabatur Prouincia, vt quidquid difficultatis eſſet in lege, viæ breuitate tolleretur. Aſſiduis etiam alliciebantur XVI.
miraculis, ſiccam illam, & areſcentem vallem, qua pergentes Iudæi præ ſiti lacrymabantur, fontibus, atq; riuulis irrigauit, vt quàm priùs lamentabantur: *Aſcenſiones in corde ſuo diſpo-* *Pſal. 83. n. 6.*
ſuit, in valle lacrymarum, in loco, quem poſuit. canerent poſteà cum Hieronymo: *Tranſeuntes in vallem fletus, fontem ponent eam, Benedictionem dabit Legiſlator*, idest vt vertit Pagninus; *Piſcinas operuit pluuia*.

Inter ſacra iura poſt templi anathema po- *Leuit. 14.*
nitur, vt lapidetur, ſuſpendatur per diem, tur- *Ioſeph.*
pitèr ſepeliatur, qui Deum blaſphemauerit. *Antiq. 4. c. 6.*
Sequitur tertia notabilis quidèm, vt ex mer- XVII.
cede mulieris fornicariæ ſacrificia non cele- XVIII.
brentur. *Non offeres mercedem proſtribuli*. Num- *Ioſeph.*
quàm enim ex his, quæ de contumelia proce- *Deut. 23. n. 17.*
dunt, diuinitas delectatur. Nihil confuſione corporum peius eſt. Meretricem cum repuliſſet de filiabus Iſrael, & ſcortatorem de filijs Iſrael, nè quis putaret poſſe hoc expiari, ſi aliquid indè in templum offerret, & oblationem reſpuit, quā modò Italos inter, nonnulli Prin- XIX.
cipes, vectigalium exigunt titulo, vt Italia itinerantibus patet, homine aprobante, quæ Deus damnauit. Et quæ flagitia ſectarij coer- XX.
cent, vt Hollandiæ Amſtelodami præcipuè meretrices (ſi quæ ſunt) cuſtodia vinctas vi-
dere

dere est, catholici vectigalibus, & gabellis
quasi mercimonium lupanar protegat. Quid?
non erubescimus ad Gomorrham confugere,
vt patiamur lupanar? maiora vt vites oppro-
bria, scortum sustine, sed vndè gabellæ? vt
oneribus (dices forsan) grauatæ vitam abhor-
reant infamem. In fame subterfugium, cedi-
te scorpionibus, quùm spernunt flagella, at
marsupia deferatis; iure enim venditur em-
ptum. Alma in Vrbe nonne veluti antè ta-
bernam rami, ita ex scortatoria specula peri-
petasmata pendent in signum, quod locantur
corpora precio.

§.II. *Similiter autem* (Flauij ordinem sequar)
Antiq. c. 6 *si quis pro coitu canis, aut venaticij, aut custodis*
Deut. 23. n. 17. *gregum mercedem acceperit, nunquàm exindè*
Deo sacrificandum est. Pulchrè canis, & mere-
XX. trix copulantur, quia vtrumque animal pro-
num est ad libidinem. Vtrumque ob innata
vitia abominantur homines præsertim He-
bræi. Vndè ad Isboseth obijcientem libidi-
nem, cum cõcubinis patris sui Saulis, respon-
dit Abner: *Numquid caput canis ego sum*. Et
2. Reg. c. 3 n. 8. ad Saulem Dauid. *Quem persequeris Rex Israel*
canem mortuum? Immundum est animal ca-
1. Reg. 24. n. 15. nis, de quo Poeta *Obscænique canes, importunæ-*
2. Georg. lib. 1. ep. *que volucres* à sue non differens, vt Horatius
ad Lolli. de Vlisse canit

Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
XXI. sic in sacris Christus. *Nolite sanctum dare*
7. Matth. *canibus, nec projicite margaritas vestras antè*
porcos. Vtrumque ex æquo immundum, ni-
hil enim tam visu fœdum, & odore fœtidum,
quo non vescatur canis. Putrida illi cadaue-
rum caro, delicatus est cibus, vlcerum lingen-
XXII. ti saniem. Nisi dicamus per canes piorum ho-
stes, & inuasores intelligi cum Psalmista: *Cir-*
cumdederunt me canes, cœtus maleficorum, cir-
22. n. 17. *cumuenerunt me. Eripe à gladio animam meam,*
n. 25. *& à cane vnicam meam*. Vel pastores mer-
cenarios, qui pro Domini grege seipsos pa-
Isa. 55. n. 10. scunt: *canes muti non valentes latrare*. Ar-
ceantur isti ab altari meo (ait Dominus) & in
numero scortantium Babylone, viuant mere-
trice illa magna, quæ decolorauit Sanctua-
rium meum.

§.III. *Nullus blasphemet eos, quos alius ci-*
Ioseph. Antiq. 4. c. 6. *uitatis esse putant*, quò enim dirigat dextera
XXIII. Domini, ignoramus. Vel nè Iudæorum genus
reliquis reddatur odiosum nationibus.

§.IV. *Sacra peregrina non esse furanda, neq;* ibidem.
æs denominatum alicui Deo, sumendum, nè su- XXIV.
scitarent idolatriam, quò spectat sculptilium
interdictum.

§.V. *Nullus vestrum texta ex lana, & lino* ibid.
tunica vestiatur. Hæc enim solummodò est con- XXV.
cessa Sacerdotibus; quorum regnum cum mi-
nimè vsurpare possimus, ità nec insignia.

§.VI. *Conueniente verò multitudine in vrbe* ibid.
sacra ad immolandum, post septem annos instan- XXVI.
te festiuitate, quæ vocatur scenopegia, idest taber-
naculorum defixio, summus Sacerdos stans in
excelso tribunali, vndè possit audiri, leges omni-
bus legat: & neque vxor, neque filij audire pro-
hibeantur, sed neque serui. Bonum est enim, vt
animabus inscriptæ leges, etiam memoria conser-
uentur, quæ numquàm deleri possint. Sic ergo ne-
que peccabunt, non valentes dicere, quod decreta
legum ignorare videantur. Leges enim multam
habebant contra peccantes audaciam, vtique præ-
dicentes eis, quæ sint passuri delinquentes, & ani-
mabus eorum inscribentes, quæ præcipiunt per au-
ditum, quatenus omninò in interioribus eorum
consistat voluntas legum: in qua cum deficiunt,
auctores ipsi suæ læsionis existunt. Discant etiam
pueri primum legem, quæ est doctrina optima, &
causa felicitatis eximia. Similis apud Roma-
nos inoleuit vsus, vt 12. Tabularum leges XXVII.
edíscerent pueri; & apud Cretenses canerent.
Figebantur apud Romanos, idest in æreis in- Cicero. lib. 14. ad
cisæ tabulis affigebantur parietibus. Atticum.

Ad quid Summus ipse Sacerdos legem le-
git? nonnè alij poterant lecturæ munùs exer- XXVIII
cere inferiores? poterant, sed summus obliga-
tur Sacerdos, vt si fortè profanator legis, eru-
bescentia sacrilegium purgaret, & exemplo
iura vulgaret. Inobseruantia verò pollutus
Cathedram non auderet ascendere. Nostri
modò pastores sugestum, absq; rubore, legem
ascendant promulgaturi.

§.VII. *Vni testi non credatur, sed tribus, aut* Flauius ibid.
ad vltimum duobus, quorum testimonium verù XXIX.
faciat vita prior. Concordant Romana iura,
per quæ vnus testis, nullus est testis. Fauora-
biliores Venetorum leges apparent, quibus
vnum, & dimidium testimonium testamento
sufficit. Cum enim vnica mulier apud illos
minimè testimonium faciat, benè tamen duæ
mulieres simul iunctæ vnum testimoniũ com-
pleant; & alibi permittatur trium mulierum

depositione testamentum roborari, palmaris
est illatio Venetorum iure vnicum, & dimi-
dium sufficere testimonium. Notabile est,
quòd in calce præsentis paragraphi Mosaica
insonat lex; *quorum testimonium verum faciat*
XXX. lib. 3. §. 1 ff. de testib. *vita prior*. Concordat Hadrianus *Tu magis*
scire potes quanta fides habenda sit testibus: qui,
& cuius dignitatis, & cuius existimationis sint:
& qui simpliciter visi sint dicere, vtrum vnum,
eundemque sermonem meditatu attulerint, an ad
ea, quæ interrogaueras, ex tempore verisimilia
responderint. Vndè perbellè distinguat inter
XXXI. §. 4. ib. testes, & testimonia, nam istis haud semper
credendum, vt testibus credimus, quos di-
gnitas, fides, ætas, vita, diuitiæ, munera, nata-
lia, veros faciunt. Arrident Imperator Dio-
l. 5. C. de Testib. cletianus, & Maximianus: *Eos testes ad veri-*
tatem iuuandam adhiberi oportet, qui omni gra-
tiæ, & potentatui fidem Religioni iudiciariæ debi-
tam possint præponere.

Flau. ib. §.VIII. *Mulierum testimonium nequaquàm*
XXXII. *recipiendum propter leuitatem, & procacitatem*
generis earum. Vndè Redemptor, haud in re-
XXXIII. surrectionis testimonium mulieribus appa-
bnet. c. 11. in Claud. ruit, sed vt fœminarum ore veluti buccina (vt
Romanorum præconis voce testes citare) ad
resurrectionem comprobandam, testes citaret
idoneos, nam posteà Petro, cæterisque apa-
l. fœmina. de R. I. ruit discipulis. Romana concordant iura, vt
fœminę ab omnibus officijs publicis, & ciui-
libus sint exclusæ. Propterea excusatione di-
gnos recenseo Apostolos, cum illis visa sunt
Luca 24. mulierum verba, deliramenta, sed Petrus sur-
gens iurè cucurrit ad monumentum, quasi
voce citatus præconis.

§.IX. *Sed neque serui testimonium perhibeant*
XXXIV. *propter ignobilitatem animi: quos aut propter lu-*
crum, aut propter timorem verisimile potest credi
non posse verè, testari. Indè ciuilis lex, quoad
ciuiles actus pro mortuis haberi seruos: &
l. de R. I. tamquàm pecudes tractari; eademque lege
Instit. 4. tit. de l. Aquil. puniri eum, qui alienam occidit pecudem, ac
qui alienum occidit hominem.

§.X. *Si quis autem falsè testatus est, conui-*
Flau. ib. Deut. 19. *ctus ea patiatur, quæ passurus esset is, contra quem*
testimonium dixit. Talionis est pœna Hebręis
perantiqua. *Qui irrogauerit malum cuilibet ci-*
XXXV Leuit. 24. Exod. 21. n. 23. *uium suorum, sicut fecit, sic fiet ei; Fracturam*
pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente,
restituit, qualem inflixerit maculam, talem susti-
nere cogetur. Exemplo sit Rex Adonibezec XXXVI. Iudic. 1.
(non à Iosue captus, vt insulsè tradit Marti-
nus del Rio, sed à Simeone, & Iuda) eoque
mulctatus supplicio, quo solebat ipse victos
crudeliter plectere, quùm persecuti compre-
henderunt Hebræi, cæsis summitatibus ma- Iud. 1. n. 7
nuum eius, ac pedum. Simile est illud Ama-
ni, quùm *suspensus in patibulo, quod parauerat* Esther. 7.
Mardochæo. Hanc normam mutuati Græci,
inter quos Pythagorei, & legislator Rhada-
mantus nomine, ius definierunt, id quod vi-
cissim defertur, vel cõtrapassũ, aut Retaliatio,
græcè ἀντιπεπονθός. ab alijs ταυτοπάθεια.
Rhadamanti error erat, quòd numerica ęqua-
litate, & non geometrica volebat retaliatio-
nem, quod meritò Aristoteles improbat, si Eth. 5. c. 8.
enim omni exceptione maior est propositio

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem. XXXVII.
Iudicium planè rectum, vindictaque fiet.

illatio esset Principem percutientem, reper-
cutiendum esse, quod tamen nemini fas: Sic
cum Principem percutiam, haud solummodò
damni dati, sed & pœnarum, nè iterùm de-
tur, & habenda ratio. Vndè *si percusserit quis-* Exod. 21. n. 26.
piam oculum serui sui, aut ancillæ, & luscos eos
fecerit, dimittat eos liberos pro oculo, quem eruit,
sibi oculum erui Dominus non iubetur, nam
pluries iniustum, quùm iustum metiretur
Astræa, si sola Arithmetica rependeret æqua-
litate. Si Cæcus oculum effodiat videnti, vbi
erit repassum? vel si vno orbatus oculo duos
habenti vnum effodiat, forsam vtroque lumi-
ne lædens priuandus? inæqualitas, haud ęqua-
litas erit: adhuc videbit læsus, non lædens.
Iudicis ergo arbitrio remitte; vt *quod tibi fieri*
non vis, alteri ne feceris; naturale principium XXXVIII.
natura dictante, hominum exaratum in cor-
de. Valentiniano Romanorum Cæsari inter
legum absolutum dominium, hæc vnica lex
erat in superliminari incisa: *quod tibi fieri non*
vis, alteri ne feceris. Sic S.Orientius.

Proximus vt tibi sit, sic velut ipse tibi es. De Mund.
Nosco salutiferam mansuro munere legem.
Vno, quæ cunctis prospicit officio, &c.
Hinc venit illa placens meritò sententia nectens
Humanum parili conditione genus.
Nec facias alijs, quidquid fieri tibi non vis
Idque alijs facias, quod tibi vis fieri.

Inde lex talionis.

Hinc fuit, vt Dominus prima sub lege iuberet.

Pensa-

Pensari paribus crimina supplicijs.
Pro damno damnum, vulnus pro vulnere, dentē
Pro dente, atque luū lumina luminibus.
Nec minus, vt propriā sub iudice redderet audax,
Alterius cuperet, qui rapuisse animam.

Dausan. in Messeni. Exindè prouerbium, Neoptolemi vindicta (cum quis repateretur, quod alijs iniecerat) à
XXXIX. Neoptolemo Achillis filio natum, qui cum Priamū apud Iouis aram occidisset, ipse Delphis ab Oreste apud Apollinis aram cæsus occubuit. Duodecim, etiam Tabul. lex talionem dedit illis verbis: Si membrum ruperit meū, è pacto esto Talio. Propterea Iudex, qui delatū
XL. ad se crimen punire neglexerit, eandem cogitur pœnam pati, quam alijs dissimulando, re- l. 1. §. 1. ad l. Cornel. de Siccar. misit. Idem de calumniatoribus dicas. Qui (aiebat) Athalaricus Longobardorum Rex
XLI. *suasione plectenda matrimonia diuidere nititur* Cassiod. Var 9. 18 *aliena, ipsius coniungium habeatur illicitum, vt magis contigisse sentiat sibi, quod in altero malignus exercere tentauerit. Si verò pro coniunctionibus caritate priuatur, futurum matrimonium illi iure denegamus: quia non meretur iugalis reuerentiæ præmia consequi, qui in genialis thori ausus est diuisione grassari.* Apud Carolum IV. quùm Sacerdos quidam vtroque oculo à patrono suo orbatus, quia Religione, redarguisset eum, quereretur: & Zacchores (tale erat Dubraui. l. 22. hist. Boham.
XLII. accusato nomen) factum haud negaret, sed ex animi impetu perpetratum fateretur. Pecuniā verumtamèn pro satisfactione, iudicum æstimandam offerret arbitrio; interrogauit Carolus, an pecunia possent remitti oculi? negauit Zacchores, concludit Carolus, luminum ergo orbitate tuorum, ius est æquandum. Cō-
XLIII. cordant Turcæ, Cadhi enim, quod Arabico idiomate, iudicem signat, comprehēso homi- Postellus l. 2. Turci. cida, curat statim perempti sisti parentes, vel hæredes, interrogans vtrum talione, vel mulcta punire malint? Æstimant hominem solidum, sexaginta Asprorum millibus, idest mille, & ducentis nummis aureis, dimidium hominem (cui scilicèt pes, manus, vel præcipuę partis visus deest) sexcentis nummis aureis. Hanc legem meritò expertus Baiazetes I. cum captus à Temiro Scytha, (vulgò Tamerlanes) interrogaretur, quid fecisset victor? respondit te ferrea cōclusum cauea mecū hinc indè circumducerem. Quo, Temir, audito, mox è
XLIV. ferro caueam parari iussit, vbi Baiazetem inclusit, donec contumeliarum impatiens caput in illam allideret, & animam indignabundus efflaret. Simile illud Gallorum est, cum anno salutis 1564. in insula Florida ab Hispanis De Gall. in Floridam nauigat. arboribus suspensi sub titulo, *Hoc* non facio tamquàm Gallis, sed tamquam Lutheranis, XLV. rotante posteà fortuna, à Gallis suspensi sunt Hispani sub titulo: Hoc non facio tamquàm Hispanis, sed tamquàm latronibus, & proditoribus iusta; retaliatione, quæ Brutis ipsis nō aduersa. Leo, quasi illi innata iustitia, vulneratus, quantalibet multitudine, non nisi per- XLVI. cussorem appetit, eum verò, qui telum quidē miserit, sed tamen non vulnerauerit, correptū raptatumque sternit, nec vulnerat; quasi iu- Plin. l. 8. c. 16. stitiæ circino pœnam satagat commensurari delicto. Cum eodem contubernio diuersarentur quondàm Leo, Vrsa, & Canis, ibique absquè iniuria educati pacatè viuerent diù, Elian. XLVII. vti domestica animalia: Vrsa tandem, quodam impetu percita, cōtubernalem dilacerauit canem, vndè commotus Leo hospitij violati scelere, vrsam prorumpens dilacerauit, meritas pro cane exigens pœnas: discite ergo per Sap. 2. eadē puniri, per quæ quis peccat: vndè ad Petrum Christus: *conuerte gladium tuum in locum suum, omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Eademque mensura, qua mensi Matt 26 n 52. fueritis, remetietur, & vobis. Quod non XLVIII. vindictæ, & furoris est fomes, sed limes est iustus. Licentia enim retributionis, prohibitio erit prouocationis. Quæ vera nisi percus- Flauius 4. Antiq. c. 6. sus paciscendo, iniuriam percutienti remittat.

§. XI. *Terminos terræ mouere non liceat, nec propria, nec alienæ, per quos vobis seruabitur pax:* Flauius Antiq. 4. Terram forte præuidens diuidendam, di- 6. Deut. 19. 14. uisamque iuxtà illud: *istis diuidetur terra iuxtà* XLIX *numerum vocabulorum in possessiones suas. Plu-* Num. 26. 54. *ribus maiorem partē dabis, & paucioribus minorem:* Agrariā diceret Romani, quā anathema- L. tis fulmine sacrat, & intemeratam firmat, terminorum asportatione prohibita. Erant isti, lapides vtrique vicino communes, de quibus videtur sermo, cum de finibus conuenère Iacob, & socer eius Laban, cum *dixit ad Iacob: en tumulus hic, & lapis, quem erexi inter me, & te testis erit: tumulus inquam iste, & lapis sint in testimonium si, aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu prætereris, malum mihi cogitans. Deus*

Abra-

Abraham , *& Deus Nachor iudicet inter nos* .

LI. Sacrosanta antiquis terminorum Religio, nō minùs,ac murorum, & portarum Ciuitatis,vt tyrannicum duceretur terminos transferre; Indè Iob deplorans sceleratorum facinora,
24. 2. *terminos transtulerunt*, *diripuerunt greges*, *& pauerunt eos*: Gregem diripere , & terminos transferre,idem reputat; licèt Principum ,
Oseæ 5. 10. vtrumque proprium: *Facti sunt Principes Iuda* , *quasi assumentes terminum* , *Maledictus*
Deut. 27. n. 17. (igitur) *qui transfert terminos proximi sui* , *& dicet omnis populus*, *Amen*: *Væ* (Isaias) *qui*
5. 8. *coniungitis domum ad domum*,*& agrum agro copulatis*, *vsquè ad terminum loci*: *Numquid habitabitis vos soli in medio terræ*? Non adhuc cōtenti, locupletissimumque communitatis sustulisse statum,& post partitos limite campos, terminos sustulistis, non vt omnibus omnia restituatis, sed vni vsurpetis; vicinorum pauperum portiones,vi prescribentes,vel precio, non iam rura, sed latifundia colitis , & pro-
LII. uincias. Vndè potissimum sui agnouit occa-
Vt tempore C. Lælij. sum Romanorum Respublica. Hostibus enim
LIII. referta, cum auitis possessionibus viderentur nudari,priscas expetentes fortunas,nouitatem moliebantur, primæuam in tumultu sperantes felicitatem. Præuiderant Romanorum pauci ex priuatorum opulentia,Rempublicam euertendam, & cum primores patrum omnia ad se traherent, vt singuli propè trecentorum ci-
LIV. uium possiderent agros,Stolonis legi occasionem dedère, nè quis plus quingenta iugera haberet. Iureiurando lege sacrata, mulctaq; decreta in temeratores; Sed omnia frustrà , nam alij propinquis suis cedentes agros, alij propalàm contemnentes legem, Semproniū Gracchum excitauère, Appium Claudium, Fuluium Flaccum,Papirium Carbonem, sub quorum consulatu sæpiùs legis attentata obseruantia,sed semper derisa,& euersa. Diuer-
LV. sum sortita finem apud Hebræos, si enim Romanis pro Deo terminus erat, Hebræis Deus pro termino fuit. Iouis templum in Tarpeio monte extruente Tarquinio, vt à cæteris Religionibus libera area, tota Iouis esset; exaugurare fana decreuit, quæ illùc vsquè sacrata erant, Hoc in opere Iouem Imperij futuri in-
lib. 1. dicasse molem credit Liuius: *nam quum omniū sacellorum exaugurationes admitterent aues, in*
LVI. *Termini fano non addixere*. *Idque omen, augurium que, ita acceptum est, non motam termini sedem, vnumque eum deorum non euocatum sacratis sibi finibus, firma, stabiliaque cuncta portendere*. *Hoc perpetuitatis auspicio accepto*, *&c*. Veriùs interpretatus esset oraculum, si ex immota Termini sede, termino concludendum fore Romanum præsignasset Imperium. Iupiter ipse in humanis nequijt sustulere terminos, quos haud agnoscit solius illius regis regnū, cuius Principatus super humerum eius. Antiqui, Dei attributa capitibus in quadratas trabes erectas desinentibus significabant, Gorop. Galliorū lib. 4.
vt nimirùm idem omnium eorum, quæ significarentur, fundamentum esse cognosceretur.
Indè latini omne id genus statuas, Terminos, LVII.
propter similitudinem, vocant, eo quòd quadratis saxis agrorum fines distingueretur. Numa Terminum consecrasse dicitur, quod dum fecit, idem fecit, ac si Cimbrica voce Mercurium collocasset. Nè tamen quis lapidi diui- LVIII.
nos honores tributos existimet, Iouem Terminalem omnibus Terminis præsidem fecit, monens Deo in primis curæ esse, vt suum cuique definitum maneat, & certis terminis inclusum. Nam Τερμων Græcorum, Terminus Latinorum, & Hermes eiusdem sunt, & significationis. Solemnem autem terminorum inter vicinos ponendorum ritum, Siculus LIX.
Flaccus sequentibus, explicat: *Cum enim Terminos disponerent*, *ipsos quidem lapides in solidā terram colocabant*, *proxima ea loca*, *quibus*, *fossis factis*,*defixuri eos erant*,*vnguento velaminibusque*,*& coronis eos coronabant*: *in fossis autē quibus posituri eos erant*, *sacrificio facto*, *hostiaq; immaculata cæsa*, *facibus in fossis coopertis sanguinem instillabant*, *eoque thura*, *& fruges iactabant*: *fauos quoque*, *& vinum*, *aliaque quibus cōsuetudo est*, *Terminis sacrum fieri*, *in fossa adyciebant*, *consumptisque omnibus dapibus igne*, *super calentes reliquias*, *lapides colocabant*; *atque ita diligenti cura confirmabant*: *adiectis etiam quibusdam saxorū fragminibus*,*circumcalcabant*, *quo firmius starent*. *Tale ergo sacrificium*, *Domini inter quos fides dirimebantur*, *faciebant* . *Nam & si in Trifinium*, *idest*, *in eum locum*, *in quem tres possessores attingebant* , *termini ponebantur*, *omnes tres sacrum faciebant*: *terminos autem conuenientia possessorum faciebat*.

Indè lux datur Ouidianis versibus

Termine siue lapis, *siue es defossus in agro* Fastor. 2.
Stipes,

Stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.
Tu populos, vrbesque, & regna ingentia finis,
Omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est, nullo corrumperis auro,
Legitimâ seruas credita rura fide.
Termine post illud leuitas tibi libera non est,
Qua positus fueris in statione, mane.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris,
Clamato, tuus est hic ager, ille suus.

Sic Iuuenalis.

Sat. 6. *Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,*
Aut sacrum *effodit medio de limite saxum.*

In Hyp. Seneca.

Nullus in campo sacer *diuisit agros* Arbiter Florid. 1. *populis* lapis. Apuleius. *Vel cespes libamine humigatus, vel lapis vnguine delibutus.* Idem: Apol. 1. *Negant vidisse, qui fuere, vnum saltem in finibus eius, aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum.*
LX. Numquàm tamen sanguinem delibutum, quod inter Numæ instituta laudatur, Grotius lib. 3. c. 15. quùm à Termini sacris omnem sanguinem abesse voluit: significans ad quietem, & certam pacem nihil vtiliùs, quàm suis se finibus tenère.

§.XII. *Succedit, vt intulerunt Principes fa-*
LXI. *miliarum Galaad filij Machir, filij Manaße de stirpe filiorum Ioseph, locutique sunt Moysi coram Principibus Israel, atque dixerunt. Tibi Domino* Num. 36. *nostro præcepit Dominus, & terram sorte diuideres filijs Israel, & vt filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri: quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum de nostra hæreditate minuetur, atque ita fiet, vt cum Iubilæus, idest quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat. Respondit Moyses filijs Israel, & Domino præcipiente ait. Recte tribus filiorum Ioseph locuta est, & hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est. Nubant, quibus volunt, tantum, vt suæ tribus hominibus: nè commisceatur poßessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri, ducent vxores de tribu, & cognatione sua: & cunctæ fæminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familijs, nè si sibi misceantur tribus, sed ita maneant, vt à Domino separatæ sunt.* Duo hic notantur, terminos non moueri, nè tribus confunderentur, & vt hæreditas in familijs permanèret. Primùm cum tribus regalis nubere prohiberetur Sacerdotali, Mũdum edocet Sacerdotium limina templorum minimè egredi; vt Principatum, tribunalium cancellos. Quodlibet suis inclusum terminis adinuicem haud aggrediantur, sed coadiuuentur. Secundùm, vt hæreditas in familijs permanèret, mutuarunt & Romani, vndè cognatorum nulla erat successio, sed agnatorum tantùm ex duodecim Tabularum legibus. Affine est Venetorum illud decretũ, nè trium mille ducatorum summam mulierũ dotes transcendañt. Lex, quæ etsi subditorũ LXIII.
luxu antiquata, viget tamen illibata in dotis restitutione; si enim casus restitutionis vrgeat, tertia pars, quàm lucratur maritus, mille est, dote supputata non pro eo, quod est, sed quod deberet esse. An verò Iudæorum mos esset dotem viro, vel vxori dari, hinc indè scripturarum vrgent testimonia. Dinæ nuptias cum ambiret Sichem; *quæcumque statueritis* (aiebat) *date: augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuã quod petieritis, tantum date mihi puellam hanc vxorem.* Iacob à Socero suo Labano Rachelem, & Liam, quatuordecim annorum redèmit famulatu. Dauid Saulis frustratus fide, negatam sibi querebatur vxorem, quam præputiorum parauerat precio. *Redde vxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputijs Philistym.* Aut alludere videtur actuum illud Apostolorum: *In quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Hæc pro mulieribus. Quod si ipsas velis, & antiquitùs dedisse dotem, Exodi perpende legem, quùm stuprator puellæ patri nuptias renuenti; stupratori dote, pecuniam cogebatur reddere *iuxtà modum dotis, quam virgines accipere consueuerũt*, à parentibus dicunt multi, à maritis dicere possem, vndè ad fortiora curramus. Antiochus, vt Veneris thesauros, quæ Nanεæ titulo in quodam colebatur delubro, lucrifaceret, cum ea habiturus venit, vt *acciperet pecunias multas dotis nomine*, sed & iste non erat Iudæus, vndè non concludit historia. Quemadmodùm, & cum *Pharao Rex Aegypti ascendit, & cæpit Gazer, accenditque eam igni, & Chananeum, qui habitabat in ciuitate interfecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salomonis.* Minimè tandem facit Tobiæ exemplum, quùm *de omnibus, quæ possidebat Raguel dimi-*

Gen. 34. Gen. 29. 2. Reg. c. 3. c. 20. nu. 18. 22. 17. Machab. 2. c. 1. nu. 14. 3. Reg. 9. Tob. 14.

dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit scripturã,
vt pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum,
Tobiæ dominio deueniret. Non enim Raguëli
alij erant filij, vel filiæ: quemadmodum cum
Iudæorum mulier fratres non habens, viro al-
terius tribus concedebatur nubere. Quid igi-
tur? eò tendas, quò trahit voluptas. Veneto-
rum perantiquus mos erat, publico in fano ex-
ponere puellas. Mariarum templum, locus
Conuentus stabat, vbi speciosæ, quasi sub ha-
sta venibant, nec earum Sponsi fruebantur
nuptijs, quàm dato pretio, quo posteà exor-
natæ deformes, sponsum, & ipsæ sibi compa-
rabant. Sic nullis negato coniugio, formosis
enim puellis pulchritudinis pretio, sibi, &
turpibus, stipulantibus nuptias. Alternaque
vice diuitibus auri potentia sibi, & pauperi-
bus coniugia merentibus.

§.XIII. *Qui in terra plantauerit, si antè quar-*
Ioseph. Flau. *tum annum folia, fructumque attulerit, neque*
Antiq. 4. Leuit. 19. *Deo ex hoc primitias offerat, nec ipse comedat.*
LXIV. *Non enim secundũ tempus hoc illatum est, dum*
naturæ præter tempus vim, fecisse videatur. Vn-
dè hoc neque Deo, neque proprio Domino competit
ad edendum. Quarto verò anno vindemiam,
& omne quod nascitur (tunc enim maturum est)
colligens, ad sacram deportet vrbem: & cum
decimis aliarum frugum expendat, cum amicis
proprijs epulando, & cum pupillis, & viduis.
Quinto autem anno sit Dominus, vt quæ fuerint
LXV. *nata, fructificet. Qui terram vineis plantat, non*
seminet eam: sat enim est hoc, hanc enutrire ger-
men, & laboribus aratri esse priuatam. Bobus
terra aranda est, & nulla cum eis altera anima-
lia iungenda sunt: sed proprium hoc genus sit, ad
arandum. Semina verò sint munda, & imper-
mixta: & non duobus, aut tribus generalibus se-
minetur. Non enim communione dissimilium
natura lætatur. Neque iumenta permisceantur,
quæcumque cognata non sunt. Metuens legisla-
tor, nè iniuria transiret ad homines, initium à
minoribus, & turpibus primò sumit. Nihil
enim huiusmodi debet esse licitum, ex quò
per similitudinem conuersio quædam in om-
nibus rebus, habere possit accessum: Vilia non
negligit, omnibus prouidet, nè in aliquo vi-
deretur esse culpabilis: Et nè brutorum exem-
plo allijceremur ad vetita, & illorum brutali-
LXVI. tas humano generi in legem luceret. Planta-
rum meditare culturam, quarum cæremonia
Deus coli voluit, perindè, ac circuncisione
puerorum; congruè tamen ad arborum natu-
ram, cum earum fructus primi magis aquosi,
& indigesti, ideoq; insalubres: Indè Legisla-
toris vide prudentiam: fructum primum, nec
manducari permittit, nè antè Deum quisquã
percepisse videatur: nec offerri concessit, nè
Deo immaturus offeratur; sed, dimitte (in-
quit) quia primus est; nec offeras, quia obla-
tione necdum dignus est.

§.XIII. *Metentes non omnem decet messem*
excutere: sed relinquere aliquos manipulos, qui Flaui. Antiq. 4.
sint egentibus alimentum. Similiter autem, & Deut. 24.
de vineis racemusculos pauperibus relinquendos, LXVII.
& oliuarum quendam fructum reseruandum col-
ligentibus, & escam propriam non habentibus.
Sed neque boum ora, dum spicas terunt in area,
sunt liganda. Non enim iustum est, vt qui si-
mul laborauerunt in fructu, & circa natiuitatem
eius fatigati sunt, participare prohibeantur. Ne-
que poma matura contingere iter agentes arcendi LXVIII.
sunt, sed tamquàm de proprijs eos debent permit-
tere satiari, siue prouinciales sint, siue peregrini:
& cum gaudio præbendum est eis ad comedendũ:
portare verò nihil liceat. Neque vindemiantes
ex his, quæ ad torcular portantur, gustare prohi-
beant sibimet occurrentes. Iniustum est enim bo-
na, quæ Dei voluntate ad viuendum data sunt,
inuidere desiderantibus ea comedere: dum pomum
sit in maturitate, sicut Deo placuit, & mox abire
festinet. Et licet aliqui per verecundiam con-
tingere non præsumant, rogantes eos, cum sint qui-
dem Israelitæ, tamquàm socij, et propter cognatio-
nem pariter Domini, & ex alio loco venientes,
& vt munera suscipiant, deprecandi sunt, quæ
Deus eos videre concessit. His omnibus anti-
quatis, diuitum auaritia in terra, in mari, in ae-
re, in Cælo ipso terminos posuit. Non alie-
num agrum, piscinam, vel viridarium, ve- LXIX.
natum, piscatum ingredi possum, absque in-
iuriarum mulcta, si Domino ingrediar prohi-
bente. Vineta, arbores, macerie, fossis, muris
inclusæ, querente natura saltèm naturales
haud negandos fructus, solo vsurpamus aspe-
ctu. Si quondàm per iniquitatem dicebatur
hoc tuum, illud meum, nunc communitatis
sacrilega creduntur vocabula.

§.XIV. *Vxores autem ducant nubili iam* Flaui. Antiq. 4.
tempore, virgines liberas, bonis parentibus pro-
creatas. Nubili tempore, quòd apud Roma-

nos

LXX. nos decimus secundus erat annus, licèt consuetudo inoleret, nuptias protrahêdi circa vigesimum, vt ex arbore matura tempestiui colligerentur fructus. *Virgines liberas*, vt Venetijs, cum inter ancillas, & nobiles interdicto connubio, vt mutuo natalium splendore nulla labe, fœdata, luceret nobilitas. Quod vigeat, etsi per amorem in ancillas liberi debaccharentur. Concupiscentiam namque retinere decorum est, & congruum liberæ dignitati, iuxtà legum præcepta coire.

§.XV. *Si quis velut virginem desponderit,*
Flau. 4. Antiq. *deinde non eam, talem inueniat, causam dicturus,*
Deut. 22. *ipse quidem accuset, vtens, ad probationem documentu suis: respondeat autem puellæ pater, aut frater, vel quicumque post eos genere vicinior esse*
LXXI. *monstratur: & dum iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem, cum accusatore permaneat, nullam habente viro vlterius potestatem dimittendi eam, nisi magnæ causæ præcesserint, & contra quas nec respondere possit. Is verò, qui audacter, aut petulanter causam puellæ vitij, & derogationis intulerit, mulcta condemnetur, quadraginta minus, vna plagarum, & quinquaginta siclos* (centum legitur Deuteronomij) *patri dari cogatur. Si verò conuicerit puellam esse corruptam, si quidem popularis sit, eo quod castè virginitatem vsque ad legitimas nuptias non seruaueuerit, lapidetur: si verò de Sacerdote sit nata, viua protinus concrematur.*

Sed vndè probabitur filia viro nupsisse
22 Deut. n. 16. virgo? *Tollent eam pater, & mater eius, & ferēt secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis, qui in porta sunt:* Matronarum testimonia, scilicèt, quæ ante nuptias sponsæ virginitatem explorent. Quòd cum inhonestum visum fuerit Romanis, ex corporum inspectione, pubertatem probare, quid imputandum Hebræis? Linteum dicas sanguine tinctum, quem ex primo cum virgine congressu profluere medici aiunt, non ex membranæ fractura, sed ex disruptione labiorum vteri, quæ in virginibus naturali symphysi, seù coalescētia inuicem astricta sunt, quæ in primo lacerantur cōgressu, vndè sanguis erumpit. Hanc perfractionem si digitus, vel alio instrumento, præter priapum tentare valet; quomodò dignoscetur virginitas, idest puella incognita viro? Linteamina conspersa sanguine, pro virginitate haud prosunt, hoc enim in mense accidit, vel in secūda etiam, & tertia vice, quùm coniuges copulantur. Si linteamina sanguine conspersa probant, nubat scortum, & virgo erit, nunc enim canente poeta

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
posteritas.

numquàm quia corrupta repudiatur, & tunc sanctitatis seculo, lege repudium plauditur?
nunc interdicitur, quia nimis frequens præuidetur, & nè forsan repudientur omnes, iubentur retineri singulæ. LXXII.

§.XVI. *Si quis duas vxores habuerit, &* Flaui.
alia quidem in honore magno, & fauore, aut propter pulchritudinem, & amorem, aut ob aliam 4. Antiq.
causam: altera verò in minori, apud eum parte consistat: si ex dilecta filius, cum sit iunior illo, LXXIII.
qui ex alia procreatus est, petat propter patris fauorem, quem circa matrem habet, priuilegia senioris: quatenùs duplicem substantiæ paternæ partem accipiat, sicut in legibus definitum est, non ei concedatur. Iniustum namque est, vt qui natiuitate senior est, eo quod minus mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Habebit igi- Deut. 21.
tur odiosæ filius cuncta duplicia vti primogenitus: est enim principium liberorum eius,
& huic debentur primogenita. Haud latebat LXXIV.
legislatorem, sapiētes viros fœminarum amore bacchatos sanguinis iura, osculorum ve- Tacit.
nundare pretio. Imperasset Agrippa, vel An. 1.
Claudius Marcellus, ni Liuiæ seruiens Augustus delegisset Neronem. Regnasset Adonias, ni Bersabeæ manu regnum Salomon 3. Reg. 1.
vsurpasset, quem etsi minorem natu, quia dilectissimæ coniugis Bersabeæ, Dauid fecit hæredem. Lilia Gallica Ludouici Pij tempore, quis decolorauit? nisi Iudithæ illecebræ, quùm vt filium Carolum coronaret, priuignis adèmit. Indè parricidia, Bella, fraterna odia, quibus lacessita Gallia, numquàm Caroli Magni est restituta Imperio. Hisce fœminarum artibus occurrens Moses, haud ex arbitrio voluit primogenita pendere paterno, vt de Iacobo, & Esau legitur, sed naturæ ex ordine, vt Iudæorum exemplo, & Gallos apud Primogenitorum inoleuit consuetudo.

§.XVII. *Qui virginem corruperit, nondum* Flau. 4
alicui desponsatam, ipse eam ducat vxorem. Si Antiq LXXV.
verò patri puellæ non placeat, vt ducat eā, quinquaginta siclos, pretium soluat iniuriæ. Tanti

æstimabatur virginitas, quod pretium, ideſt
quinquaginta florenorum, noſtris etiam tem-
poribus iudices iuſtum ſupputant ad redimē-
dam iniuriam virginitatis amiſſæ, Perſona-
rum tamen inſpecta qualitate.

§. XVIII. *Ab vxore copulata ſibi volens qui-*
Flau. 4. Antiq. *cumque diſiungi, propter quaſcumque cauſas, ex*
ſcripto, quod numquàm cum ea conueniat, com-
LXXVI. *promittat. Sic enim habebit poteſtatem alij copu-*
lari: nam prius illa alteri iungi non poteſt. Si au-
tem, et illo moriente, voluerit eam prior vir reci-
pere, non ei liceat. Connubiorum repudia, at-
que diuortia non tantùm permittit legislator,
ſed approbat, non vnica vrgēte cauſa, ſed qua-
licumque; Vndè Deuteronomij legitur, *Si ac-*
24. 1. *ceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non*
inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquā
fœditatem, non propter impudicum fornica-
l. 4. c. 34 tionis negotium, vt vult Tertullianus, quia
in Marcio. non repudio (facinore conſtante) ſed lapidi-
LXXVII bus obruebatur adultera.

Quid ſi Spiritus Zelotypię in vxorem con-
Num. 5. citauerit virum? *adducet eam ad Sacerdotem,*
& offeret oblationem pro illa, decimam partem
sati farinæ hordeaceæ: non fundes ſuper eam oleū,
nec imponet thus: quia ſacrificium Zelotypiæ eſt,
& oblatio inueſtigans adulterium. Offeret igitur
eam Sacerdos, & ſtatuet coram Domino, aſſumet-
que aquam ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum
terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cū-
que ſteterit mulier in conſpectu Domini, diſcoope-
riet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacri-
ficium recordationis, & oblationem Zelotypiæ: ip-
ſe autem tenebit aquas amartiſſimas, in quibus
cum execratione maledicta congeſſit, adiurabitq;
eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecū,
& ſi non polluta es, deſerto mariti thoro, non tibi
nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta
congeſſi: Sin autem declinaſti à viro tuo, atque
polluta es, & concubuiſti cum altero viro, his
maledictionibus ſubiacebis: Det te Dominus in
maledictionem, exemplumque cunctorum in po-
pulo ſuo: putreſacere faciat femur tuum, & tu-
mens vterus tuus diſrumpatur. Ingrediantur
aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tu-
meſcente, putreſcat femur. Et reſpondebit mu-
lier, Amen, Amen. Scribetque Sacerdos in libel-
lo iſta maledicta, et delebit ea aquis amariſſimis,
in quas maledicta congeſſit, & dabit ei bibere.
Quas cum exhauſerit, tollet Sacerdos de manu
eius ſacrificium Zelotypiæ, & eleuabit illud co-
ram Domino, imponetque illud ſuper altare: ita
dumtaxàt, vt prius, pugillum ſacrificij tollas de
eo, quòd offertur, & incendat ſuper altare: & ſic
potum det mulieri, aquas amariſſimas. Quas cum
biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro, adulterij
rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, &
inflato ventre computreſcet femur, eritque mulier
in maledictionem, & in exemplum omni populo.
Quod ſi polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet
liberos; Ita eſt lex Zelotypiæ. Hæc ſi vigerent
hodie, quot mulieribus intumeſceret venter? LXX.
Excuſarentur adhuc ſi vera Ouidij fabella VIII.
equarum, vento concipientium.

Ore omnes verſæ in Zephyrū ſtant rupibus altis.
Exceptantque leues auras, & ſæpè ſine vllis
Coniugijs vento grauidæ, mirabile dictu.

Qualibet ergo de cauſa licitum, etſi inhone-
ſtum erat repudium: non tantùm ob lepram,
ſterilitatem, veneficium, rixas, ebrietatem,
ſed etſi non inuenerit gratiam coram oculis LXXIX.
ſponſi, alienigenarum forſan illecti pulchritu-
dine, quem Malachias carpit: vndè etſi licitum
huiuſcemodi repudium, nec iudicum virgæ c. 2. 16.
ſubiectum, haud tamen honeſtum adoleſcen-
tiæ ſuæ vxorem dimittere, abſque cauſa.

Dices: etiā cum cauſa inhoneſtū inſimulauit
Chriſtus, quū ob Iudæorū duritiem, dixit re-
pudij permiſſum libellum? vndequaq; repudij Matt. 19.
venerit occaſio, neminē latet, Deo permitten-
te inoleuiſſe, & ſæpiùs facto periculo, vt ille ex-
pertū, vt Iudæi vxores repudiarēt, nè occide-
rent. Et cū boni legislatoris ſit loco, tempori,
genio ſubditorū indulgère, & in paruis rece- LXXX.
dere, ſi recto tramite velit in magnis incedere,
legē ſuā, populi indole tēperauit, quā myſticā
dicas, vt Iudæorum præſignaret repudium in
nuptiarum diuortio, quod futurum erat, ex re-
pudianda Hebręorum Synagoga, & noua ex
Gentibus ſibi deligenda ſponſa, Romana
ſcilicèt Eccleſia. Nec mireris Iudæorum con-
nubia ſubiecta repudijs, inſolubilia verò ma- LXXXI.
trimonia noſtra, quæ præſignantia tàm in-
diſſolubilem Chriſti hypoſtaticam vnio-
nem, de qua: *quod ſemel aſſumpſit, numquàm*
dimiſit, quàm cum Eccleſia ſolemnes nuptias,
de quibus *Vobiſcum ero vſque ad conſummatio-*
nem ſeculi: Portæ inferi non præualebunt aduer-
ſus eam, indiuiduam vitæ conſuetudinem
contineant. Quod Deus coniunxit homo
non

non separet. Preter mortem, vel fornicationis causam. *Ego autem dico vobis, non licet dimittere vxorem, excepta causa fornicationis.*
LXXX-II. Non licet dimittere vxorem, cur virum non adiungat, notat Flauius: in Salome sorore Herodis, quùm præter legem Costobarum
Antiq.15. c.9. maritum suum repudiauit. *Tempore verò interiecto, cum contigisset Salomen a Custobaro discordare, mittit statim ei repudium, connubium renuens, non secundum leges Iudæorum. Nam marito, quidem apud nos licet hoc facere, vxori verò nullatenus separari, & ducere alium, nisi prius à priore marito dimittatur. Salome tamen non generali lege, sed potestatis sanctione connubium separauit: & ad fratrem Herodem dicebat,*
LXXX-III. *pro illius fide maritum se reliquisse, dum cognosceret eum Antipatro, & Lysimacho, & Dositheo nouis rebus studentem.* Diffidentia in Principem separaret nè hodie coniuges nouo permisso coniugio? separauit apud Hebræos,
Esther.1. n.19. vt in Salome: Apud Persas, quùm Assuerus repudiauit Vasthi. Sic apud Philistinos,
Iud.15. LXXX-IV. repudiato Sampsoni, sororẽ primæ vxoris obtulerunt, viuente prima, & alteri desponsata. Tale repudiũ inoleuisse Romanis locupletati referũt iuridici annales digestorum, & Co-
LXXXV dicis, vt fusiùs suo loco tradam. Cur verò sine scriptis minimè repudiaretur vxor? Augu-
lib.19. 16. con. Faustum. stinus soluit: *Deus hanc moram interposuit, vt in dissidium animus præceps, libelli conscriptione refractus, absisteret, & quid mali esset, vxorem dimittere, cogitaret, præsertim quia scribæ, quorum erat literas scribere, quasi viri prudentes, dissidij dissuasores erant.* Dissolutionis etiam testimonium Scriptura erat, vt suæ libertatis ad nouas nuptias celebrandas fidem haberet mulier, quæ potens dimitti, sed non dimittere, sui viro agnosceret subiectionem (*mulier esto subdita viro*) nec iurgia suscitaret, vt fœminarum est, fidentium matrimonij vinculo. Ab Abrahamo non exulauisset Ismael, nisi obstrepisset Sara, cum ludi prætextu, apud patrẽ
LXXX-VI. insimulauit Agar Ægyptiæ filium, nè cum filio liberę, hæres esset filius ancillæ. *Quod du-*
Gen.21. *rè accepit Abraham pro filio suo.* Sed nè mulierem contristaret (vt dè Adamo Augustinus habet, pro Eua, Deum derelinquente) exterminauit insontem; nè vxoris illecebras perderet, filium cum matre deportauit, nè illius relegaret affectum, quam illi mors sola, quæ cuncta soluit, abripere poterat.

§.XIX. *Nulli Hebræorum ad vsuras liceat fœnerari, neque cibum, neque potum. Non enim iustum est à contribule reditus sustinere, sed solatium vtilitatis eius, lucrum esse decernere: &* Flaui. Antiq.4. c.6.
gratiarum actionem, & recompensationem à Deo referendam, pro benignitate sufficere. Qui verò LXXX-VII.
acceperint siue pecunias, siue quoscumque fructus siccos, vel humidos, reminiscentes Deum hæc cũ dilectione restituant, tamquàm reponentes in proprijs loculis, & iterùm cum opus fuerit, hæc tollentes. Qui verò circa redditionem impudentes extiterint, non in domos eorum est introeundum., pignusque sumendum, antequàm ex hoc causa dicatur. Pignus enim à foris sumendum est: & ei debitor per se portare debet, nihil resistens ei, qui cum auxilio legis ad eum venit. Si quidem idoneus sit cui pignus ablatum est, teneat illud creditor, quoadusque restituat, quod debetur: si verò pauper est, restituat, antequàm sol occumbat, & maximè si vestis sit in pignore constituta, ita vt eam habeat ad soporem: quandò naturaliter pauperum Deus misereatur. Mola verò, & vasa ei congrua non sunt accipienda pro pignore, nè in- Deuter. vide c.23 n.19. &
strumentis necessarijs ad ciborum alimenta, priuentur, & pro egestate pessimum aliquid patian- c.24.n.6.
tur. Inter Venetorum decreta interdictum Ann. sal. 1591. die 31. Marty.
boues, aratrum, cæteraque ruralia instrumenta agricolis, locari: nè horum prætextu, LXXX-VIII.
sudoribus pauperum grassentur diuites. At cur non fratri, sed alieno? soluit Ambrosius pro hostibus, alienigenas interpretando. Ibi l. de Tobia.c.15.
vsuram exige, cui meritò nocere desideras, LXXX-IX.
cui iurè inferuntur arma, huic legitimè indicantur vsuræ. Quem bello non potes facilè vincere, de hoc citò potes centesima te vindicare. Ab hoc vsuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vsuram flagitat: sine gladio, & de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius, & exactor inimici. Ergo vbi ius Belli, ibi etiam ius vsuræ. Gentibus, quas nefas Iudæo erat Bello petere, vsuras nequisse imponere, Scriptura testatur. Vndè, & Belli titulo, & repræsaliorum potuisse alienigenas fatigare, per quos Israel expilãdus erat, voluit Deus, quùm non vt Mundi legislator, sed vt Dominus creationis iure, qua cũ omnia liberè condiderit, ad nihilum etiam redigere valet, gentes illas in Hebræorum tradidit manu. *Cum repetes à proximo tuo rem ali-*

quam, quam debet tibi, non ingredieris domum
Deut.24.n.6. *eius, vt pignus auferas, sed stabis foris, & ille*
XCI. *tibi proferet, quod habuerit.* Alienæ Domus
prohibetur ingressus, nè paupertatis detega-
tur felicitas, vel diuitiarum exurgat inuidia.

Plau. §.XX. *In furto hominis, pœna sit mortis: qui*
Antiq.4. *verò aurum, aut argentum abstulerit, condemne-*
XCII. *tur in duplum.* Naturali morte, ciuilis puni-
tur mors, quæ durior forsan naturali, cum hæc
contingat semel, in dies illa. Quid duriùs, ad-
huc viuentem, corpore vigentem, & animo,
de I. A- inter pecudes recenseri, adeò vt serui, & alie-
qui. Inst. næ pecudis carnifex eàdem mulctetur pœna?
4. Romanorum posteà in auri, argentiq; furto
consonat lex, quùm furtum nō est manifestu,
Instit. 4. nam si manifestum, nec furetur, sed rapiat, vel
tit.1. rapere sit paratus, in triplum, vel in quadru-
plum, aliquandò in quintuplum, vt singula-
XCIII. ris de boue (agriculturæ fauore) lex est. *Qui*
verò ad soluendam mulctam fuerit inops, sit
seruus eorum, quibus est condemnatus.

§.XXI. *Si quis fuerit contribulis venditus,*
Plaui. *sex annis seruiat: septimo autem liber abscedat.*
Antiq.4. *Si verò filio ei ex ancilla nato apud emptorem,*
XCIV. *propter affectum eius ex familiaritatis dilectione*
seruire voluerit, instante anno Iubilæo, qui est
quinquagesimus, liber efficiatur cum vxore simul,
& filijs. Iubilæi annus, qui immutabilis ter-
minorum custos. Iubilæi vox Hebraica est,
XCV. יָבֵל, quæ libertatem, dimissionem, ger-
men, aditum iuxtà Rabinorum interpretatio-
nes, figurat, quùm hominum, animalium,
agrorum libertas, dimissio, ad felicitatem adi-
tus, omniumque bonorum germen ex Iubilęo
consurgat. יָבֵל etiam clangorem bucci-
næ, quæ festiuè Iubilæi personabat anno, si-
gnificat, quæ ex cornu arietino dicunt: vel
vt alij, non ex arietino, quia eo tantùm clan-
gebant in festo turbarum, in memoriam arie-
tis, quem immolans, Isaaco substituit Abra-
13.5. ham, sed ex cornu bubulo, pastorum pro-
XCVI. pria; vndè à Hieronymo buccina pastoralis
dicitur, cum veluti pastores super gregem vi-
gilantes, oues reducerent errantes. Huiusce
Iubilæi, hæc erat conditio prima. Possessio-
num redemptio. *Reuertetur homo ad possessio-*
XCVII. *nem suam, & vnusquisque rediet ad familiam*
pristinam, quia Iubilæus est, & quinquagesimus
23.Leuit. *annus.* Quod verum, licet à diuitibus facta
10. venditio, potentibus pretio redimere, nam

Iubilæo instante, nullo soluto pretio, vel per-
sonarum habito respectu, pauperum scilicèt
vel diuitum, priori restituebatur Domino.
Terra enim haud poterat in perpetuum ven-
di, sed iuxtà fructuum supputationem, vsquè
ad quinquagesimum annum locabantur fru-
ctus. *Quando vendes quippiam ciui tuo; vel*
emes ab eo, nè contristes fratrem tuum, sed iuxtà ib.n.13.
numerum annorum Iubilæi emes ab eo, & iuxtà
supputationem frugum vendet tibi. Quanto plu-
res anni remanserint post Iubæum, tantò crescet, et
pretium: et quanto minùs temporis numeraueris,
tanto minoris, et emptio constabit; tempus enim
frugum vendet tibi. Sic infra, *Terra quoq; non*
vendetur in perpetuum: quia mea est, et vos ad- n.23.
uenæ, et coloni mei estis: vndè cuncta regio pos-
sessionis vestræ sub redemptionis conditione ven-
detur. Dei recolentes memoriam; cuius ma- XCVIII
nu per vada Rubri maris, ad Iordanis traducti
fluenta, in terram melle; & lacte manantem.
Secundò, nè Israeliticæ confunderentur tri-
bus, sed per hæreditarias successiones intra XCIX
agrorum terminos cuiquè assignatos, natalium
suorum quiret instrumenta monstrare: & Iu- Genes.49
dæis constaret Iacobi impletum vaticinium n.10.
de tribu Iuda natum Messiam. Indè annus
Sabbathicus, & Iubilæus, Chronologiæ erat C.
fundamentum, iuxtà Iubilæum Hebræis sup-
putantibus annos, vt secundùm Olympiadas
Græcis, & ad Lustra Romanis. Propterea Ber- CI.
zelai filij, cum ex Babylonis reditu quęsijssent 1. Esdra.
scripturam genealogiæ suæ, & non inuenis- c.2.n.62.
sent, eiecti sunt de Sacerdotio. Tertiò, nè Pro-
missionis terra Dei manu diuisa, hominum
confunderetur calliditate; & auitæ suorū no-
bilitati, prodigalitas superuenientium dede-
cus inferret. Huic familiarum incommodo
cum tutorum, & curatorum patrocinio con- CII.
suluissent Romani, Iubilæo obstitère Iudæi.
Quartò vt ciuium staret æqualitas, cuius in CIII.
quadro quit regnum æternari. Cùm enim
Iehoua Rempublicam pollicitus fuisset æter-
nam, æternitatis etiam extruere tenebatur co-
lumnas, quarum summa (vt mortalibus im-
mortalia dones) æqualitas est. Sicut enim na-
uis gubernator quædam suis manibus facit,
quædam per alios: & aliquandò alijs ad cla- CIV.
uum admissis, ipse in proram demigrat; sic in
Republica non debet vnus occupare omnia
munia, sed alijs vicissim dare locum. Rectiùs
enim

enim fiunt, quæ multorum manibus peraguntur. Cæsaris, Pompei, Crassijque trina po-
CV. tentia, libertatem Romanis adêmit: cadentes omnes, dùm trium vrgent successum,

Tu causa malorum
Phars. 1. *Facta tribus Dominis communis Roma: nec vnquam.*

iurè canit Lucanus. Quis à perduellione vos vindicabit Romanos, quùm legem Agrariam insimulastis?

Hæc publica belli
CVI. *Semina: quæ populos semper mersêre potentes.*
Namque, vt opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit: & rebus mores cessêre secundis:
Prædaque, & hostiles luxum suasêre rapinæ.
Non auro, tectisque modus: mensasque priores
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix nuribus rapuere mares: fecunda virorum
Paupertas fugitur: totoque arcessitur Orbe:
Quo gens quæque perit: cum longos iungere fines
Agrorum, & quondàm duro sulcata Camilli
Vomere: & antiquos Curiorum passa ligones,
Longæ sub ignotu extendere rura colonis,
Non erat is populus: quem pax trãquilla iuuaret:
Quem sua libertas immotis pasceret armis:
Inde iræ faciles: & quod suasisset egestas.
Vile nefas: magnumque decus: ferroq; petendum
Plus Patria potuisse sua: mensuraque iuris
Vis erat; hinc leges, & plebi scita coactæ
Et tum Consulibus turbantes iura Tribuni:
Hinc rapti fasces pretio: sectorque fauoris
Ipse sui populus: Letalisque ambitus vrbi
Annua venali referens certamina campo:
Hinc vsura vorax: auidumq; in tempore fænus
Et concussa fides: & multis vtile bellum.

Agraria si inualuisset lex, potuisset Poeta sceleri ius datum canere? Præuiderant primi Ro-
CVII. mani, & in subactas Prouincias, Colonias deducentes, haud primo occupanti permittebãt agros, sed sorte, vel iudicis manu diuidebant, & æqualitate sanctam societatem seruabant.
Arist. 3. Ph. 12. *Ciuis si communiter est, qui particeps est imperandi, & parendi,* eos non dices ex Aristotele,
CVIII. ib. 11. qui Leoni inter lepusculos assimilantur. Ostracismum excogitarunt antiqui, quo qui supercelleret propter diuitias, vel propter
CIX. amicos, vel aliam ciuilem potentiam, extrà ciuitatẽ relegabatur. Herculem ab Argonau-
CX. tis fuisse relictum, est in fabulis, quia vnà cum alijs nauem regere noluisset, vel tamquàm multos nautas excedentem. Sic legitur respõdisse Periander, quùm de dominij arcanis à
Thrasybùlo consultus, supereminẽtes spicas, CXI.
demetendo segetem adæquauit; opus annuẽs
supereminentes auferre ciues: veluti Athe- Poli. 3.
nienses, quùm Samiorum, Chiorum, Lesbiorum habito Imperio, eos in multis pessundarunt contra fœderis æquitatem. Patet in artibus; neque enim pictor mensuram excedentem, pedem animal habere pateretur: quamuis pulcherrimus ille pes esset: neque faber proram aut aliam partem (eum, qui pulchrio-
rem, ac meliorem toto choro vocem emittit) CXII.
sineret in choro stare: ità Ostracismus, Iudaicum æmulabatur Iubilæum, cuius æquitas, & pacifica mulcta in supereminentes, imitari poterat, sed non æquari. Opulentes mulctabant Græci, & Ostracismo putridum resecabant membrum, nè totum corpus inficeret: at Hebræi haud post vulnus quærentes remediũ, sed ab initio rem intactam seruantes, minimè iàm factos relegabant diuites, sed nè fierent, satagentes, crescendi posuère modum; vt quilibet sua sorte contentus, socialem cum alijs gentis suæ vitam ageret. Paucis continebatur edictum. Terra non vendetur in perpetuum, sed de quinquagesimo, in quinquagesimum, iuxtà fructuum supputationem: antè quinquagesimum etiam redemptione permissa fructuum detracto pretio, quos à venditionis die, redemptionis vsquè perceperit. Exci-
pe agros in aliena positos ditione, quibus, & Leuit. 25. n. 37.
vltrà modum ditescere poterat, prohibitionis
fine cessante. Excipe vrbanas domos, quarũ ib. n. 29.
redemptio intra annum licebat; vltrà, nec in
Iubilæo redimi poterãt; quo faciliùs allicerentur aduenæ ciuitatem inhabitare, vbi stabilem CXIII.
tectum sibi poterant comparare. Vel quia tribus, & familiæ haud per domos, sed per agros
secernebantur: indè Leuitarum vrbanæ do- CXIV.
mus poterant semper redimi, cum ipsi non per agros, quia non habebant, sed per domos
distinguerentur. Quinta Iubilæi causa erat, ib. n. 31.
nè Hebræorum languesceret virtus. Sed suorũ CXV.
Proauum pastoritiam vitam viuerent, culturæque dediti, vitijs minimè animum applicarent. Nam latifundia absque termino data, eos tarda morante segnitie, & surrepente dominij libidine, incognitis locata arua colonis,

fructus

fructus retribuere dedignabantur, vt Patriar-
chali quondàm ſulcata vomere. Romanorum
rura exemplo ſint

Cum longos iungere fines
CXVI. *Agrorum, & quondàm duro ſulcata Camilli*
Vomere: & antiquos Curiorum paſſa Ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis.

& ab agris ad conſulatum, alioſque Magiſtra-
tus, accerſitus Romanus.

Ouidius. Faſt. 1. *Iura dabat populis poſito modò Prætor aratro,*
Paſcebatque ſuas ipſe ſenator oues.

Indè viatores, miniſtri illi dicti ſunt à via:
CXVII. qui ab Vrbe ad agros miſſi, in vrbem colonos
arantes accirent ad Magiſtratum. Agrum ma-
lè coluiſſe cenſorium probrum putabatur, &
CXVIII. boni coloni titulus, ampliſſima erat laudatio.
Cato. Agros colere haud eſt dedignatus Camillus
ille, qui diſſipauit Gallos: & iã deſperatos ci-
CXIX. ues, & in procinctu ad Veios pergẽdi, in vrbe
retinuit. Curius cæſis Samnitibus, deuictiſq;
De Re R. Sabinis, abdicato magiſtratu, agrũ coluit. An-
num ità diuidentes ex Varrone, vt *nonis modò*
diebus vrbem adirent, reliquis, vt rura colerent.
Erubeſcebant agri regalibus culti manibus,
non centuplicare ſemina. Fecundabant arua
apud Hebræos, non tam colonorum ſudori-
bus, quàm Patriarcharum benedictionibus.
Huiuſcemodi meſſis frugem Iubilæi ſemine
excolere curauit Legislator, vt in æuum mo-
rum ſata probitate, ſtaret Reſpublica. VI. vt
agrorum ceſſaret cultura, & fructuum colle-
CXX. ctio. Quòd ſi dixeritis, quid comedemus?
oblata comedetis. Tam Sabbathico germina-
Leuit. 25 n. 21. bat terra anno, ſcilicèt, ſexto, & trium anno-
rum faciebat fructus, quàm in quinquageſi-
mo, Dei arata verbo trium dabat annorũ fru-
ctus.

§.XXII. *Si quis aurum, vel argentum per*
Flaui. 4. *viam inuenerit, quærat eum, qui perdidit, præ-*
Ant. c. 6. *conemque mittens, in quo eum loco inuenit, reſti-*
Deut. 22. *tuat: Similiter autem, & de pecudibus, quæcun-*
CXXI. *que in deſerto errare compererit, non inuento repẽ-*
tè Domino, apud ſe reſeruet: teſtem habens Deum
in his, quod voluit aliena lucrari. Nulli liceat
CXXII. Pauorm. *pertranſire, cum iumentum alicuius tempeſtate*
l. 1. in vi *fatigatum in luto viderit cecidiſſe, ſed alleuet il-*
ta Alfonſ. *lud, & proprio adiuuando labore, ei adiutor exi-*
ſtat. Vias autem ignorantibus demonſtrandas,
& non riſum actitantes de eorum errore alienis
vtilitatibus, liceat impedire. Iter per Campa-
niam, habente Alphonſo Aragoniæ Rege,
prætereuntes implorabat agaſo, vt eius iu-
mentum onere, lutoq; preſſum leuarent. Cum
nemo accurreret, Rex equo deſiliens, & aga-
ſoni opem ferendo, retulit, vt de eo diceretur.
Principatus ſuper humerum eius. Lepore liceat
aſpergere leges. Sabbathi die in foueam cum
incidiſſet Iudæus quidam, Chriſtianum for-
tè pertranſeuntem, & iuuare volentem, ob
Sabbathi Religionem Iudæus renuit
Sabbatha ſancta colo, de ſtercore ſurgere nolo. CXXIII.
at cum ventura die Dominica, caſu iter ha-
beret Chriſtianus, & ab eodem inuocaretur
Iudæo, reſpondit.
Sabbatha noſtra quidẽ, Salomon celebrabis ibidẽ.
Lepida eſt hiſtoria Caroli V. quùm vt tumul- CXXIV.
tuantes comprimeret Belgios, ſolus curſitans
ex Hiſpania Gandauum deerrauit: nocte in-
graueſcente, agaſonis pulſauit ad oſtium, re-
giam eflagitans viam. Humanus iſte lanternã
accendit, cumque Cæſari vrgèret venter, exo-
neraturus, expectare rogauit? annuit: inte-
rim de nomine exquirens? *Carolus*, reſpondit
Cæſar. Expurgato ventre, equum aſcendere
volenti Carolo, agaſo obſtitit, *Carole, & tu at-*
tende, inquiens, ſic mutuo famulatu lucernam
tenebat Imperator, qui poſteà regio inſtru-
ctus itinere, abijt, ille redijt. Sequenti die in
aulam vocatus agaſo, miratus in throno Ca-
rolum ad genua procidens, veniam eflagita-
bat. Cachinnabatur Carolus, quid illi libe-
ret, petere, & itineris verba repetere inſtabat.
Cauponariam artem vectigalibus immunem
petijt, & impetrauit: cuius in ſuperluminari
adhuc videntur agaſo, & Carolus cum lan-
terna.

§.XXIII. *Bouem cornu petientem Dominus*
interficiat. Si verò aliquem interficiat percutiens Flaui. ib. CXXV.
taurus ipſe, quidem lapidatus moriatur, & neque
ad cibum vtilis habeatur. Si verò culpabilis
etiam approbetur Dominus, præſcius eius naturæ,
nec cauens, & ipſe moriatur: tamquàm ipſe eius,
qui à boue peremptus eſt, auctor mortis extiterit.
Si verò ſeruum, vel ancillam bos perimat, ipſe
quidem lapidetur: triginta verò ſiclos eius Domi-
no (ſerui perpende pretium) *lapidati Dominus*
dare damnetur. Bos autem ſi à boue percuſſus
mortuus fuerit, vendatur, & qui mortuus eſt, et
qui percuſſit, & pretium amborum eorum Domi-
ni ſibi diſtribuant. Hęc omnia mutuati Romani

quaſi

quasi proprio excogitata marte, titulos suos *de lege Aquilia; de lege Cornelia; Si quadrupes pauperem fecisse ducatur*, exornarunt non om-
l. 1. ff. nibus tamen numeris. Quid enim, cum arie-
quadrup. tes inter se pugnant, refert videre, an qui cor-
paup. CXXVI. nu petijt, prouocans, vel prouocatus interie-rit? iuris forsan capacia bruta, vndè ad offensionem, vel defensionem surrexerint.

Flau. ib. §.XXIV. *Si verò nihil agens dolosè perdiderit, cui creditum est depositum, veniens ad septem iudices, iuret Deum, quod neque eius consilio, vel malitia peryt, neque aliqua rei perditæ parte sit vsus: & inculpabilis tunc abscedat. Si verò, vel in aliqua parte vsus fuerit, rem sibi creditam*
CXXVII *ipse perdat*. Tantam diligentiam adhibeat in rebus alienis, quantam in proprijs, vltrà non
Instit. 3. teneri, sed deponenti imputandum, qui pa-
tit. Quib. rum diligentem amicum inuenerit ad sua cu-
more con. oblig. stodienda.

§.XXV. *Si verò casus Belli, aut nunc vo-*
CXX-VIII. *bis, aut vestris filijs postea fortè prouenerint, extrà terminum hoc agatur. Belli verò legationes, & præcones mittite ad voluntarios milites. Antè arma, namq; bonū est, apud eos vti sermonibus declarantibus, quoniam, & militiam copiosam habentes, & equos, & arma, & antè hæc propitium Deum, & vobiscum pariter dimicantem petite tamen, vt nequaquàm, cum eis pugnare debeatis, ne res eorum auferre cogamini. Et si quidem consentiunt, bonum est vobis seruare pacem: si verò confidentes in se, quasi virtute præcellant, & vos vexare conantur, exercitum super eos inducite; Principe quidem vtentes Omni-*
Deut. 17. 4.14. *potenti Deo*. In Bello peregrinum haud habebant ducem, eorum Deo dirigente cohortes. Congruunt, & Veneti, à quibus maritimæ classis numquàm forinseco est comissum
CXXX-III. Imperium. Terrestres equitatus, & turmas, vt plurimùm peregrinis ducentibus gloriosè
Petrus quidèm, sed proditoriè interdum, vt Carmi-
Bembus niolam Venetorum Imperatorem, auorum
lib. 7. nostrorum memoria publicè ab ijs ob proditionem capite mulctatum, profert. Quotiès strategi inuidia, & dolo frustrati triumphi,
incassæ victoriæ? potentis, sed nolentis pro- CXXX-IV.
fligatas hostium ducere cohortes? Cyprum haud opprimeret Turca, si post naualem victoriam anno 1571. fœderata classis, eò tantū vela dedisset: sed discordes Hispani (Regiā insulam Barbarorum manumitti iugo, vt naturali restitueretur Domino) scientes vincere, sed vti victoria nescientes, remis, velisque in Patriam carpère pontum. Vel Vrbis fato, vel CXXX-II.
à Græcia auerso Cælo in diuersum abstrahentibus federatos, in cassum reboauit victoria. Prouida Iudæorum cautio, arma fidère cui, nō aurum, vel argentum esset in præmium, sed amor Patriæ. Quę denunciāda, priusquā suscipienda. Annibale quatiente Saguntū, Romani haud statim procurrerunt ad arma, vt federatam tuerentur ciuitatem, sed *primus more legitimo queri malunt*. Interim Saguntini iam Florus 1.6.
nouem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, versa denique in rabiem fide, immanē in foro excitant rogum, tum desuper se, suosq; cum omnibus opibus suis ferro, & igne corrumpunt. Huius tantæ cladis Annibal poscitur. Tergiuersantibus Pœnis, Dux legationis Romanorum, Fabius, quę (inquit) *mora est? In hoc ego sinu bellum affero, & pacem: vtrū eligitis, vtrum placet, sumite. Cumque succlamatum esset, vtrùm vellet, daret, Bellum igitur, inquit, accipite, et excusso in media curia togæ gremio, non sine horrore, quasi planè sinu bellum ferret, effudit*.

§.XXVI. *Obsidentes ciuitates, & lignis egē-* Flau. ib.
tes ad machinarum opus, non incidatis arbores terræ fructiferas: sed parcite, scientes eas à Deo CXXXI.
pro vtilitate hominum esse productas: quæ si vocem haberent, iurgium vobis inferrent: quia cum non sit in eis causa bellorum, iniqua sectionis præiudicia patiantur: etsi virtus eis foret, etiam demigrarent, & in aliam terram decederent.

CAPVT SEXTVM.

In Iudæos Declamatio, vt Christiano pellantur solo.

1 *Principes Dij terræ.*
2 *In iudicio nemo stat sine actione.*
3 *Iudæi aduenas respuebant.*
4 *Baculum gestantes in manibus Iudæi celebrabant*

brabant Phaſæ.
5 *Synagoga à Chriſto repudiata.*
6 *Vitulum adorauere Iudæi, vt Zelotypiæ Deum fatigarent.*
7 *Auream vitem adorabant Iudæi.*
8 *Iudæorum ſcelera.*
9 *Reges ab Hebræis veneno ſublati.*
10 *Publica ædificia à Iudæis ſuccenſa.*
11 *Iudæi ingrati, inhumani.36.*
12 *Bouem mutum, cur non Leonem adorarent Iudæi.*
13 *Leonem conuerſum in agnum Iudæi procidunt.*
14 *Iudæi cur nequeant eſſe fideles Principi.*
15 *Conuicia Iudæorum in Chriſtum, & Virginē.*
16 *Tentātibus Iudæis reædificare templum, Cælum reſtitit, & quomodò?*
17 *Obſtante Cælo, Catholici Iudæis permittunt reparare ſynagogam.*
18 *Theodoſio cur Ambroſius reſtiterit? Synagogæ à Theodoſio, vbi prohibitæ?*
29 *Iuſtitia non inuenitur.*
20 *Miracula ex hoſtia Euchariſtica, & Immaginibus, Iudæorum rabie vulneratis.*
21 *Mahumetiſmus à Iudæis inuentus, & cur?*
22 *Bellicæ Machinæ ad Turcas per Iudæos delatæ.*
22 *Pecunia à Iudæis Turcis oblata, vt deſtruerent Chriſti ſepulchrum.*
Iudæi à Conſtantino repreſſi.
23 *Iudæi Neophitos inſultantes.*
24 *Chriſtianorum multitudo infinita, Iudæorum obruta tormentis.*
25 *Puerum crucifigunt Iudæi.31.*
26 *Burdegalam produnt.*
27 *Iudæi nouitatem facilè moliuntur.*
28 *Loci, & regna vndè pulſi Iudæi.*
29 *Sues Bethleemiticæ portæ inciſus, nè eo reſpicerent Iudæi.*
30 *In Hiſpaniam ab Hadriano relegantur Iudæi.*
31 *Hiſpaniarum Regum iuramētum in Iudæos.*
32 *Iudæos Turcæ dedecore proſequuntur.*
33 *Iudæi à Pontifice exules, reuocantur.*
34 *Romani à Dijs victi.*
35 *Vratislaus Polon. Rex à Turcis victus; quia fide deficiens.*
36 *Ciuium eſt pro Republica laborare.*
37 *Iudæi nobiles occidunt.*
Venetijs vbi fuerit Iudæorum primum hoſpitium.
Inſula Iudaica à Iudæis ſic dicta.
Iudæi Venetijs modo ſeparati degunt.
38 *Sacerdotem Venetijs Iudæi occidunt.*
39 *Moyſes Aegyptium occidit.*
40 *Sabadai Iudæus, vt Meſſias veniens, vbi, & quomodò ſuſcitauerit tumultus? Turca tandem fit.*
41 *In Parochi electione audent manum mittere.*
42 *Ieſuitæ exulant.*
43 *Chriſtus cur moriens ſe commendauerit Patri.*

HEbræorum eſt cauſa, R. M. an Synagoga, vbi Deus, quem colimus, credimus, & veneramur; obtrectatur, irridetur, & crucifigitur ſint tolerandæ: Eo in ſolo, cuius arma iuſtitia ſunt, & Religio. Leo rugiat, vt fidei deuoret hoſtes, vel vti catulos in ſinu foueat, eſt diſceptatio. Vos Aulici, pro Chriſto ſtare, quis inficiet? & ſi pro Chriſto, *quis ex vobis arguet me de peccato*, dum in ſy-
Ioa. 8. 46. nedrio haud Moſaico, ſed Catholico, Ioſephi, ab Arimathæa æmulus Iudæos inſimulo.
I. 81. Pſ. 1. *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum:* adimpletur nunc vaticinium. Terræ *vos Dij eſtis, & filij*
ib 6. *Excelſi omnes:* quorum in medio Deus eſt, non vt iudex, ſed vt actor, nè dicam, reus. Eum forte expergere faciam, quem Angeli contremiſcunt. *Surge Domine iudica cauſam tuam?* neutiquàm Dei iudex ſit homo, & veſtrorum in manibus, Dei ſunt tempora. Sed cum in II.
iudicio nemo ſine actione experiatur, percunctemur Iudæam, quid, & quali expoſcat actione? pietatis inſonat titulo locum in diuerſorio. Pietatis titulo locum in diuerſorio vos, qui *Iuſtitiæ Auctorem* in præſepio tranſegiſtis iacère, quùm locus ei non eſſet in diuer- Luca. 2.
ſorio? Veſtra ſi incolas reſpuebat Palæſtina, III.
cur noua Hieruſalem aduenas frequētare alie- id eſt ſb Cathol.
nis educatos moribus, haud inutile ducet ad
rectam ciuitatis normam? Baculum geſtantes IV.
in manibus, ſtantes, & non ſedentes cum veſtrum celebratis *Phaſe*, quia peregrini eſtis in terra, cur in Gentili ſolo (Gentiles ab Hebræis vocamur) ſedes obteſtemini figere? Minimè latet, vt Iudæorum feratur perfidia: & nouæ Hieruſalem deſcendentis de Cælo à Deo, paratæ, ſicut ornatæ ſponſæ viro ſuo, deformis,

incli-

V. inclinata æuo, baculum premens, mæchando temeret thorum. Hic Principum lenocinio, alienis bacchando nuptijs, sponsæ adulteretur, obloquatur, improbet, anathemathizet. Ibi, vbi quondàm munda sindone mulierum pietas haud in petra, sed hominum deposuerat cordibus, plebs seruili respergere probro, & dum Christum exprobat *hominem*, Deum negare. Huiusce modi facinora in Deum vestras armabunt manus erga Iudæos? Iudæorũ quæso tendamus priùs funiculum super murũ, vt neminem fugiat, quibus opem latura terra, classicum in Cœlum canat. Primogenitus olim

VI. populus, sed Omnipotentiæ baculo, maria calcata post, & nauigatas terras, vitulum adorant vesani, & vt vim faciant diuinitati, brutalitatem opponunt, quasi Zelotypia Deum fatigarent Bouis æmulatione. Hęc illa primogenita natio, quæ, postquàm Dei verbo, veluti clauo Solem fixit in Cælo, Creatorem repulit, vt creaturæ votum immortale sacraret. Redi-

VII. mitaque lauro, Iouis irridens arma, Hyperionis prolem sublunarium omnium plaudebat artificem, vt aureæ vitis occultauère, hieroglyphico, quod Hierosolymã ingrediens Põpeius, vidit, vt grande impiæ gentis arcanum

Florus 3 6. patens sub aureo vti Cælo. Idolomanicos hosce tueri sycophantas, seruare Regia traducet Maiestas? Quid putas parare Iudæe huius Cęli serenitate, hospitij iura, vel impunem conuiciandi potentiam rerum Potenti, à quo diademate redimita, alto sedens solio, præsides Orbi? Sedis perfugium, vel synagogam extruẽdi

VIII. indulgẽtiã vbi irrideatur sacra, canibus proijciantur sancta, & immani barbarorum rabie concidatur humanitas? Haud Principũ patitur pietas in seipsos sęuire, perduellibus blandiendo; sęneratoribus forũ, & telonia dare, vt subditorũ grassentur opibus; intra domesticos admittere lares, vt fidei, & Imperij hostibus, do-

IX. minationis prodant arcana. Magnatum fidẽda

b. stellus in vetis Tartarũ. salus? poculis claros lerniferis testãtur Turcarus Rex Baiazetus, Carolus noster ab eorum Æsculapio Hebræo correpti veneno; artis peritia aconito inficere, quos nequeũt sustulere ferro? ferro? mendax redditur ab ore sonus. Quot nobilibus viduarunt vrbem, aceruosque ense fecère? Priuatorum ędificia, quis conflagrauit? Iudæus; citiùs dicite Publica, quæ forma vtilitate, origine, vsu, communem

spectant salutem. Pyrammidum, vel angiportus incendio lęsa quereretur Maiestas, licèt in fastu. Quid si fana, naualia, clibani? Quando? X.

quùm Turcarum tyrannide fatigata libertas. Venetijs ab anno 1615. & vltra.

Quis? hostis minimè auderet, nisi audacibus animis impleuisset furiosa Hebræorum temeritas. Vbi? haud procul, non in finibus Imperij, sed in ciuitate regali, quid vltrà? aulam, propè, Principe coram, haud bis ausit, tentauit, terquè quaterquè actum egisse, remisisse, latè resonant clangòribus ædes. Hęc Synagoga vestris appendet gazis. Huiusce modi? priuilegiorum onus impunè moliendi, si solùm, quod affinibus inhabitandum fortuna dedit, proditoribus deligatur, qui libertatem, Imperium, vitam, fidem dicterijs petant, fla- XI.

gitijs fœdent, exhaurire animus hæreat. Vndè noua hæc regnandi mysteria, vt non infinitimis dominationis Prouincijs, sed in penetralibus Regiæ domus diuersentur hostes? Amicitiam arguet gratitudo forsan, è immemores humanitatis prodit memoria. In baculo transeuntes Iordanem, grates agere dedignantur Deo, quùm veluti centurio hominum Hebræorum duceret cohortes. Qualem eflagitent Regem, perpendite: Haud Leonem, non aquilam diuum gratissimam, Regi sacrum alitem thure, præcibusque solli- XII.

citant, sed mutum bouem, cuius collum ferorum vomere pressum, haud exprobraret cri- Exod. 32.

mina, & si non voce, cornu ligarent. Si Bouis instar, Maiestas patitur aratra iugo referre suspensa, optatis annuat, precibusque succumbat. Vicit Leo de tribu Iuda, etsi antè Leo- XIII.

nem minimè cadant seniores, nisi in medio throni se conuertat in agnum, quem deuorẽt Apoc. 5.

lupi, venientes in vestimentis ouiũ. Si quondàm cognitæ diuinitati prætulère bouẽ, Principum munia facessent, nisi creaturam habeant Creatore maiorem. Læuiori enim flagitio Principem interficimus, quàm à Ioue desciscimus, Quem (cum dicis) si cognouis- XIV.

sent, non crucifixissent, cognoueiunt, & vitulum coluère. Deo minorem, vel maiorem Principem ducant. Si primùm damus; negarunt Deum, negabunt, & Principem. Quis enim fidelis principi, si infidelis Deo? Si posteriùs: & quis inter principes, & Potestates nouus Nabuchodonosor, armorum lege diuinitatis occupabit iura? Sistentes in iudicio fi-

 lium

lium percunctemur,& matrem, quid querantur; audiatur altera pars, sint iura Senatus.

Seductor populi, ex adulterio prognatus, fatur Christus, insimulor. Tanto sceleri ius
XV. datum, canite vos Catholici Principes. Scor-
Simon Maiol. c. 3. colloqui. 1. ti, lupæ contumelijs Virginem conuitiari matrem haud vos latet, Christianissimi Reges. Cælum turbine, procellis restitit, cum Hierosolymæ aceruâ congererent, vt frustrato
XVI. vaticinio, templum renouarent. Nè super la-
Socrat. l. 1. c. 22. Theodor. 3. c. 20. Sozom. 5. c. 22. Nauclr. orat. 3. pidē relinqueretur lapis, hiatu terræ malleos ferras, cæmenta, homines ipsos absorbui; & vos inuito Deo, Synagogas extruitis, reparate mœnia, oppidula constituite, vrbiculas po-
XVII. nite, & malorum hominum vnitate oppidò vrbem segregate. Quid posteà querimonias edere, vlulatibus implere, cum in Synagogis vestræ ditionis imò tanis, & sanctuarijs stabulantur barbarorum equi? Si horum cantilænis non laudor, nec eorū blasphemijs vituperor.
XVIII. Resistentis Ambrosij in faciem Theodosij, & templi occludentis valuas, quia sumptus persoluere vrbanæ mādauerat multitudini, ob synagogam succensam, Spiritus Sancti oraculū, hominis prolatum ore, Episcopales credidit minas: & repetenti Cæsari, in benè constituta Republica, haud ignoscendum plebi temerè cum insurgit; quùm referret Ambrosius,
Zonaras. *at nè hoc quidem, vt Iudæi in medio Christianæ vrbis Synagogas habeant, & blasphemis præcibus piorum aures obtundant*, illicò Byzantijs remissa mulcta, intra regia mœnia Iudæis vetuit Synagogam.

Ad vos etiam, quorum squalida capita diademate ornaui, querela venit, sed in deserto clamaui: Cæsarumque iura latrant tamquàm sine viribus iræ. Sanguinis loquutus lingua, Orbis in angulis, in parietibus Regum, stylo ferreo, & plumbi lamina, celte sculpendo in silice querimonias Dei, iustitiam auspicabor, & cum desiderarem, pacem sustuli. Iustitia, & pax deosculatæ sunt. (Si Deus non inue-
XIX. nit, inueniet homo?) Quotiès sub spetiebus
Psal. 84. n. 11. latentem Eucharisticis, cum non inuenirent
XX. Catholici, conuenère vulnera refricaturi Iu-
Vide Sac. Maiol. & Cëturias Magdeb. dæi; blasphemiæ, traiectò gutture cultro, sanguine inundarunt altaria, solum cruore maduit, vt terrenis potestatibus, quæ ad vindictam malefactorum per me regnant, passibile constaret impassibile corpus. Quoties Moy-

sis æmulatione, non ex lapide hausère in virga potum, sed ferro lymphis aridum sauciarunt sanguine lignum; duriori pungente clauo, Vaticanum propè, vidente, & non contradicente Petro, quàm in Caluario iubente Pila- *Sanguis*
to. Vestro in Sanctuario, ô Principes miracu- *miraculosus Veneriÿs asseruatur Euchar.*
losò cruori, qui iā tot asseruatur per secula, Iudaicam non ampliùs, sed Catholicam exprobrat perfidiam, nō suadenti haud credi redar- *Hostiam*
guit. Reticeam totum Mahumethismum decē *cruore perfusam vidi Paduleuorū Augustæ.*
Iudæorum fuisse commentum, vt Christianis insignem aliquem excitarent hostem: cater-
uatìm apud Turcas migrasse, eoquè machi- XXI. *Io. Vasæus in Chron. Hispan.*
narum bellicam attulisse peritiam, quæ anteà prorsùs ignara desiderabat barbaries. Quingenta Coronatorū millia Turcarum obtulisse
Regi, vt Iudaicæ perfidiæ monumentum ser- XXII. *Arboat. Cosmica p. 519. n. 10.*
uatoris dirueret sepulcrum; templa profanasse; neophytos vexasse, locupletati referunt annales. Vndè Constantini edicto Iudæorum repressa superbia, mutilatione membrorum, & *l. 26. de Iudæis Chrysost. orat. 2. contra Iudæos.*
ad ludibrium, vti fugitiuis circumductis mancipijs, vt paucorum pœna exemplum esset ad omnes. Vociferatur adhuc Alexandria Chri-
stianis paratas insidias, & post quartum suprà XXIII *Socrat. 7. c. 13.*
trigesimum annum, Ægypti, Cypri, Cyrene, quadraginta hominum millia tanta trucidasse
immanitate, vt carnes comederent interfecto- XXIV.
rum, eorumque cruore sibi pingerent faciem. Quod si portentosā offerantur, Dionem Nicæum consulite, apud quem Iudæorum, hæc sunt. *Interim Iudæi, qui circum Cyrenem habitabant, Andrea quondam duce Romanos pariter, atque Græcos concidunt, vescuntur que eorum carnibus, eduntque viscera, tum oblinuntur, eorum sanguine, & pellibus induuntur. Multos à vertice transfixere medios, multos obiecere bestijs, multos etiam inter se certare cocgerunt, ità vt interierint hominum ad ducenta viginti millia. Præterea in Aegypto, Cyproque Artemione duce Cypriorum cædes consimilis facta est, vbi desiderata sunt hominū ducenta quadraginta millia. Ex quo fit, vt Iudæo in Cyprum venire nō liceat: quod si fortè vi tempestatis in insulam appulerit, interficitur.* Sileo quotannis in die Paschatis
crucifixos pueros, Sacratissimas pretio parasse *in Traiano*
hostias, vndè à Ludouico Pulchro Gallia pul- *Socrat. 7. c. 16.*
sos, eo in exilio, Ægypto egredientibus duplo XXV.
cecidisse plures. Late Fumat adhuc succēsas in, *Maiol.*
ter Prouincias Burdegala, quā, Aquitaniā populan-

XXVI pulãtes Normanni, incendère Iudæis proden-
Andreas du Cresne de Gestis Norman. dentibus. Herodis metus eorum prodat cõtu-
maciam, cum sciscitati à Magis, vbi natus Rex
Iudæorum, gelido terrore coma rigebant,
Ann. 848 Ioseph Flaui. nuper enim summis vigilijs regionem sedi-
XXVII. tionibus assuetam, pacauerat æstuantem.
Vbi Prouincia? vbi Regnum? vbi ciuitas?
XXVIII. vbi pagus, vndè fraudes, doloque præcipui
S. An. 129 non expulsi? Expulit Roma anno quinqua-
Cõradus a Lecth bonum. gesimo tertio. Detrusit Germania Hadrianũ
sequura Imperatorem, quùm ne solùm Hieru-
Io: Boterus lib. 2. par. 3. salem Iudæos ingredi absterruit, verumtamèn
ex sublimioribus etiam, & longinquis Palæ-
Maiolus in iudaeos. stinam prohiberentur spectare; portæ, qua
Bethleem itur, suem imposuit marmoreum,
XXIX. quo terriculamento à sacris Iudæos abigere
locis, Christianorum inoleuit consuetudo.
Vuitembergæ ideò, nec non in antiqua So-
raborum vrbe in superliminari templi suem
spectamus incisum: Magdeburgi, & in Salis-
burgensi Bauaria Scropham Iudæos lactante;
XXX. in Palæstina cum iter inceptum celebrarent
rumore secundo, quinquaginta Iudæorũ mil-
lia, diruti Imperij reliquias, Hadrianus in
Io. Boter. Hesperiam deportauit. Vbi Academias ape-
rire, templa erigere sortitos Fama totum vul-
gauit per orbem. Indè in Batauiam, Galliam
Angliam migrasse eadem fama tulit. Anglia
mouetur. S. An. 1291. Gallia primò Philippus
Pulcher; tertiò, & vltimò cum aureo ponte
eò remeassent à Philippo Longimano pellun-
tur; vndè nouas petentes sedes in Sueuiam,
Boterus par. 3. lib. 2. Boemiam, Austriam, Pannonias seccessere;
XXXI. qua etiam ob crucifixum infantem Matthias
Rex semouit. An. tãdẽ, Sal. 1492. iuxtà Tole-
tanũ Concil. solemni Hispaniarũ Reges inau-
gurari decernuntur Sacramento: quod est.
*Hispaniarum Reges ne regiam sedem conscendãt,
priusquàm inter reliqua Sacramenta iurent, se
nullum non Catholicum permissuros in suo regno
degere*, Huiusmodi mulctati exilio ex Hispa-
nia Lusitaniam, vndè tandem eiecti asyllorum
iure in Turcarum, & Italorum seccessère re-
XXXII. gionem. Dicat Turca, cui veluti viridarium
est Religionum diuersitas, quali prosequatur
honore perditam Iudæorum gentem tãto ha-
bet contemptui, vt in eorum sodalitio dedi-
Petrus Bizarus lib. 1. de Turcar. Moribus. gnetur comedere, non matrimonio iungi, vt
de Christianis accidit, præter legis etiam Ca-
tholicæ violentiam. Abnegent Moysem, vt

Maumethum recipiant, non audiuntur, prius-
quàm baptismate abluantur. Euangelio Tur-
ca, si quid detrahat, puta Christi passionẽ, Iu-
dæis imputat, in Christianorum derisum ab
illis ducens iniunctam. Reticeo Marocchi,
& Fessæ Regibus adeò inuisos, vt eorum etiã *Boterus lib. 3 p. 3.*
publicarentur bona, qui cum Iudæis versarẽ-
tur, vndè Rubore suffusi Italici Principes nè
finitimis, vel idolatris Religione cederẽt, alij
suis exterminarunt finibus, vt Paulus IV. &
Pius V. Romani Episcopi, licèt Ecclesiasticæ *Io: Boter. p. 3. lib. 2.*
benignitatis prætextu à Pio IV. & Sixto V. XXXIII.
fuerint restituti. Alij vestigijs insistere spo-
pondère ad aras, sed vota pro reditu simula-
rent, vt Deum pio dolo captarent, in voto *S. Ann. 1571.*
cessarunt, sed infideli fide, periurio vsquè ad-
huc defecerunt. Proh nefas, hominibus sta-
bit incorrupta fides, & Deo temerabo pro-
missa? Vbi non est cura iuris, nec sanctitas;
nec fides, instabile regnum est. Ait Prætor
pacta seruabo, & ego periurio, ruinam pro-
perabo. Romano Imperio quartum vulnus
haud Cannæ intulisset Annibal, nisi consensis- XXXIV *Florus. 2. c. 6.*
set & Cælum. Redire speramus superato vi-
ctores ab hoste, cum nobis auersum Cælum
hostium ducit cohortes? Vratislaum Polono-
rum, Hungarorumque Regem vobis suscita- XXXV.
bo; Vratislae quis te in tartara misit? Turca- *Helfric. Vlricus Hunnius. q. 6. Vari. lib. 1.*
rum Imperator Sultanus (ex abysso Vratislaus
resonat) cum instante Pontifice violatis indu-
cijs campo concurrerem, in prelij discrimine
fracti fœderis Christum inuocaret vindicem;
*Christe, si Deus es, vt Christiani tui de te perhibẽt,
vindica perfidiam tuorum, qui contra pacta iura
bello me inundant.* Fœdera iniustis sacra sacri
Principes, & sacrilega fraude Deum fefelli-
stis. Sed qualia Iudæorum merita tanto re-
panditis præmio? in arcem Reipublicæ forsan
totis incubere viribus, quidq; illis industriæ,
curæ, diligentiæ pro viribus elaborantes, non XXXVI.
tàm, vt ciuium, sed & infimæ plebis est? Fra-
ctam illam, & debilitatam vim suam in Prin-
cipes contulère Catholicos. Viribus illis,
quæ illis reliquæ imbecillæ, infirmæ ad oppri-
mendum, ad euertendum, ad affligendum ad
perdendum abutentes. Quæ nota domesticæ
turpitudinis non inusta eorum est vitæ? quod
priuatarum rerum dedecus nõ hæret infamiæ?
quæ libido ab oculis, quod facinus, quod fla-
gitium à toto corpore absuit, vt de natione

 dicam,

dicam, quod in personam declamabat Tul-
In Catil. lius. Facilè sileri paterer, nè tantorum faci-
orat. 1. norum immanitas, aut extitisse, aut non vin-
dicata videretur, quùm ad turpissimam socie-
tatem haud propendere ciuitatem iudicarem.
Eorum modò perpendatur vita, & nullum
iam tot annis facinus, nullum flagitium ex-
titisse sine Iudæis. Innocens forsàn eorum na-
XXXVII tio à publico imò sanguine sacro? Rubescunt
adhuc Venetorum stagna, nobilium exube-
rante cruore, quùm gratitudinis pensione,
quia in D. Pauli Vico hospitio donati, indè in
saluberrimam, & delitijs affluentem insulam,
quæ adhuc *Iudaica* appellatur (vulgo *Zuecca*)
traducti, deambulantes nobiles, esto, amato-
riè ludentes, crudeliter excruciatos interfecè-
re, licèt sequenti die indignatis nobilibus sa-
crilego penderent sanguine pœnas, donec fa-
tigatæ manus parcerent ferro. Sed quid in-
dè? in citharam versò luctu, cum in confinia
relegarentur; vbi muris circundati, & obse-
ratis valuis, maiora aggredi audent facinora.
Eo enim se recipientes, & intercludentes,
Christianorum irrident vindictam; sæpiùs
nec sacro à sanguine abstinentes manum.
An. 1664 mense Augusti. Hoc anno, hoc mense, hac die, nunc sacri san-
guinis vox de terra clamat; Sacerdotis, quem
XXXVIII pacificè deambulantem dolo necarunt. Sed
cur? quia inimicum, vel Iudæi forsàn cucur-
bitauerat in vxorem? innocens erat. Conui-
ciantem forsan cogitabúdus pergebat. Quid
ergo causæ? paucis dicam: hostem occidère,
cuius inimicitiæ hæc vna causa, Religio.
Moysem imitati, quandò ab Ægyptio, cum de
Exod. 2. Hebræis quemdam videret percuti, circum-
XXXIX. spiciens, & nullum adesse videns, percussum
Ægyptium abscondit sabulo. Sabulo, & isti
percussum haud potentes celare Sacerdotem,
nec se expurgare facinore (nouum per horre-
scite scelus) Catholici hominis, quasi bouis
emère vitam, qui se reum faceret. Quid vl-
trà expectamus? quandiù nos furor iste delu-
det? in libertatem insurgant? Imperij ado-
riantur habenas? tentarunt. Patrum forsan
nostrorũ memoria Sabadai tenet? nos 1664. XL
supra vidimus annum, vulgato Messiæ aduen-
tu æstuare Prouincias; & nisi antelucana Ve-
netorum prospexissent remedia, quæ manui
in pariete contra Baldassarem assimilari duxi,
eorum experta esset immanitatem, quorum
minimè reformidat Italia. Dicat noua Ro-
ma passa tumultus, cum eo cateruatim curre-
rerent è finitimis Iudæi seudoprophetam
salutaturi. Quomodò debitorum prætextu
voluntariè vincla subirent ducem visuri, quẽ
in carcerem Turcæ detruserant. Sed qualem
motibus imposuère modum? Muneribus,
stipendijs, purpura redimitus, & bysso Turca-
rũ secessit in aulam: quasi qui omnium asper-
nantur fortunas, belli alea cum Iudæo lude-
re non audèrent. Perfidi hostis tanta osten-
tatio, quùm minuetur? Audistis sacra patro- XLI
natus iura conatos subuertere, & cum Eccle-
siæ Hieremiæ Prophetæ sponsus deligendus
foret, ipsis in alienam messem falcem ponen-
tibus domos reboasse murmure, vt Iudæorum
plausu, cui ipsi præponerent, Ecclesia nube-
ret? Bone Deus? Iesuitæ exularunt, quia Ro- 1664. Nouemb.
ma crederentur exploratum venisse, & infi- XLII
delium exploratores in laude viuunt, nobis-
cum agentes ætatem, quasi charissimi fratres?
Finiam, vbi enim, nec miracula, non fulmi-
na, non marmora posuère modum, irritus
erit & eloquentiæ labor. Vestræ iustitiæ *Si-
tio* voce magna Christus exclàmat; quis ac-
currit? qui non est mecum, contra me est: vel
cum Christo, vel cum Iudæis. Penès Syna-
gogam Christum habebis non gloriosum,
sed crucifixum. Quid expectamus, vt tene-
bræ fiant super vniuersam terram? & si flagel-
lis quondàm, nunc vos scorpionibus cædat?
Accurrit nemo, nisi miles cum hysso- XLIII
po. Moritur, & rubore suffusus, expan-
dit tenebras. Haud habens, cui se in Io. 19.
terra comittat, patris in manu emittit spi- Matt. 24.
ritum.

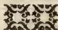

LIBER

LIBER SEXTVS.

CAPVT PRIMVM.

LVDOVICVS TERTIVS.

Occidentis Imper. VI.

I. Ominum cum adeò creuisset malitia, vt haud solummodò Deū pœnituisset hominem in terra fecisse, sed & hominem tæderet hominem regere; vt extremis extrema daret Ludouicus, sacrilegos aulicos, monetæ adulterio, iustitiæ pretio, & periurij obstrictos, in ius vocans, aconito perimitur, naturali quasi Principum sorte, velle, & non posse corrigere.

Allusio ad Hieroglyphicum.

EPIGRAMMA.

Hinc procul, ò Princeps, noua Regia facta latronū
Iam specus, haud homines, at fouet illa lupos.
Iustitiam Reprobis Iudex, cum vendat, & auro,
Nummos hic tondet, lex lacerata gemit.
Opprimitur Pietas, deuastat regna Tyrannis,
Euerso Imperio, regnat in Orbe nefas.
Quid iuuat abscissa Rex, veste, vt iustus, iniquos
Obiurgare minis, es quibus inde Reus?
Dat Pincerna tibi cum pocula, flexus adorat,
Pocula dum libas, Tu bibis ore necem.
Ergo priùs gladio, quàm verbis, coge rebelles;
Est scelus in Regem, pro nece, ferre minas.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

ALIVD. II.

Aspicis innumeris Ludouice infame tribunal
Criminibus; nullo vindice, culpa furit.
Baccantur fontes, tumidoque licentia fastu
Torquet in innocuum sceptra cruenta, gregem.
Accurris Ludouice malis, dextràque tonanti
Vltima criminibus funera ferre paras.
Cum gemmata tibi profert cratera venenum, Vide hieroglyph. cum post n. 5.
Iustaque de manibus fulmina mors rapuit.
Nascitur antiquo peius de crimine crimen,
Culpaque nec Regum fulmina adulta pauet.

Comes Lelius Plouenus Nobilis Venet.

Micylli Carmina de Ludouici III.

Hic ope Pontificis Patrias accepit habenas,
Itala cum nollet factio ferre virum.
Sed breue ius regni dedit huic infirmior ætas, III.
Nam moriens annos occidit ante duos.

De eodem.

Balbus item Imperij titulum Ludouicus adeptus,
Occidit ante annos Cæsar, & iste duos.

Insi-

Insignia Principum, qui cum Ludouico Balbo bellarunt.

Aurea Moneta Imperatoris Ludouici III. Balbi.

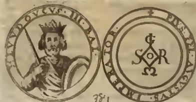

NAPOLI

ELOGIVM.

Anno Christi. 877.

Tristis Gallia?

VI. *Galliæ miserrimus status ob aulicorum auaritiam.*

Quid tibi Rex *Balbus*?
Cum Gallico in Areopàgo
Rident Furiæ,
Et pietate laruata immanitas,
Cruentatur in cædibus innocentium?
Regis linguam compedibus natura dedit,
Vt in manicis ferreis aulicos alligaret.
Hominum dentes arma;

VII. *Ann. 878. secundum Gaguinum: vel 877. Duchesne pag. 405. cum quo Sigon. Barb. Becelerus, die 8. Decemb. Ansgardam ex qua Ludouicus, & Carolomannus, iussu patris repudiat, quam ex inconsulto duxerat, & Adheleidam suscipit, dato iuramento non reuocandi. Muneribus coercere eam mulcet, ne illi obstaret, vt* VIII. *patri succederet. Aimo. Gagu. Ab Hincmaro Rhem. Archiep. Neustria in synodo Hugonem Lotharij nothum per legatos accusat. Frodoar.* IX. *l. 3. c. 18. Hist. Rhem. excommunicatur idem in Concilio Trecensi, sub Papa Io. 8. Aimoin. de Ge-* X. *stis Francorum l. 5. c. 37. Baron. An. 877. n. 23. Io: Papa ab hostib. carceratus aufugit in Gal-* XI. *liam ad Carolum Caluum Sigon. in Ludou. Annal. Fulden. Epist. 87. Io: Papa apud Baronium. §. 23. An. 878. Sigon Noluit coronare Reginam quia* XII. *adhuc viuebat prima Ludouici vxor (Aimoin. lib. 5. c. 37. Ga-* XIII. *guinus in vita Balbi) Ingelberga ex imperatrix. Io: Henricus Beclero.*

Lingua eorum, gladius acutus.
Gladius in ore, cum stellæ in manu.
Sed & Cælum sua habet Phænomena.
Reliquit vxorem Ludouicus, vt adhæreret patri,
(*Cupiditati indulgeas regnandi*)
Non est maritus, vt sit Rex.

Ann. 877

Ansgardam, quam coniunxerat amor,
Paterna disiunxit potestas.
Et adulterino thoro nupsit Adeleides,
Si filiorum concubitus,
Non parentum consensus nuptias facit.
Vxoris pretio mercatus regnum,
Gregem regere
A Sacro Pastore doceri voluit:
Vt concors fieret Sacerdotij, & Imperij discordia.
Dynastæ accurrite,
Et qui Episcopos ad vestrum prouocatis Tribunal,
Videte Regem ad Episcoporum stare cancellos.
Hugonem Lotharij nothum,
Perduellione notatum,
Non Cæsaris corripuit ferro,
Sed Sacerdotum monuit calamo:
Vt impia, & pia Roma
Armis quondàm, Gallorum nunc vinceretur pietate.
Roma, quæ ibi, vbi Papa,
Barbarorum olim asylum,
Gallorum petijt auxilium,
Vt Petrus ignotus clauibus, agnosceretur Gallo.
Maria calcauit Petrus,
Terras nauigauit Ioannes,
Ad Christum ille, ad Ludouicum iste,
Exclamant *Domine Saluum me fac.*
Petri perpende gladios,
Ioannes Ludouicum salutando

6. Idib. Dec.

Orbis Dominum fecit,
Et Ludouicus adorando, Ioannis confregit inimicos,
Mulierem præter:
Hanc si Cæsar dignatur vxorem,
Pontifex dedignatur Reginam.
Viuebat Ansgarda,

Et quia non separat homo, quod Deus coniungit,
Adheleidis Imperium Fasta negant Imperatorum,
Romanorum creatus Imperator Ludouicus,
Balbus mansit,
Vt se factis proderet, non verbis iactaret.
Anno regni sui
Balborum lingua velocitèr loquuta pacem,
Traulorum Epthaphonon haud reddidit pacem.
XIV. Iustitia, & Pax deosculatæ,
Ne bello turbaret Italiam, & Romanam Ecclesiam, in patrueles sui Regni temeratores non mouet.
A Patruelibus cum dissociarentur,
Barbaros inter Deos
Numerati sunt *Terminus*, & *Iuuenta*:
Placuit Ludouico Deorum contumacia,
Vt fines suos ponerent pacem.
Sed veloces pedes inimicorum ad effundendum sanguinem
Veneno perimitur. Paul. Æmil.
Aconito inficitur innocentia.
XV. Tres erant hostes *Ann. 879 Id. Apr. vel anno 880. per Onuphr.*
Bernardus Italiæ Marchio,
Lambertus, & Humbertus Comites,
Nè pauciores Romam,
Quàm Auernum affligerent Furiæ.
Ludouici mortem *Ann. 878 29. die Octobr.*
XVI. Ea Solis præiuit Eclipsis,
Vt in Meridie Stellæ lucêrent;
Ludouici Soli parentaturæ,
Sol obscuratur,
Vt Iustitiæ rectori iusta persolueret,
Vel quòd sine altera, haud lacrymentur pupillæ.
Quod Cælo Sol est, hoc terris est Imperator,
Vterque lumina Mundi.
XVII. Compendij, Imperij habuit compendium,
Et Solis curru Orbem stando peragrauit.
Aprili obriguit, Decembri efloruit.
Parasceue consummatum,
Ad B. Virginem cenotaphio donatur.
Compendij. Reclamante populo electus.
Vt Christus Domini quiesceret in sinu Virginis,
Breue Regnum cupiebat Roma,
Quùm Regem accepit,
Longum, cum amisit.
Pietas, et Pax Ludouici comitantes iustitiam
Iustitium soluunt,
Sed Cæsari consepultæ, desiderantur.

Epitaphium Ludouici III. in Augeo maiori Monasterio propè Constantiam, vbi humili monumento sepultus.

Carolus Rex Germanorum, Patritius Francorum Romanorumque Imperator,

Vxores Imper. Ludouici III.

ANsgarda nobilis puella, quam vnicè dilexit, & ex ea duos liberos præstan-

tes

tes forma, atque animo iuuenes suscepit, Ludouicum, & Carolomannum; sed quià inscio patre sibi eam copulauerat, coactus est eam repudiare, & solemni confirmare iuramento, quod in thalamum haud reduceret.

Repudiata Ansgarda, siue Ausgarda, patre iubente, Adhelaidem duxit, quæ ad obitum mariti superstes posthumum enixa, Carolum simplicem nominauit, Regem Franciæ.

CAPVT SECVNDVM.

Adnotationes Historicæ.

1 *Regnum, &c.* Coronationis acta Ludouici III. non II. vt per errorem apud Duchesne legitur, sunt.

Ordo qualiter Hludouicus Rex anno Incarnat. 877. 4 Idus Decembris, ab Hincmaro Archiep. fuit coronatus in Compendio Palatio, quādo & hæc, quæ sequuntur, ab Episcopis petita sunt apud Regem, & ab eo promissa Episcopis.

Petitio Episcoporum.

A vobis perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis, & Ecclesijs nobis comissis secundum primum capitulum, quod nouissime in Carisiaco Dominus Imperator pater vester à se, & à vobis seruaturum consentientibus fidelibus illius, ac vestris, atque Apostolicæ Sedis Legatis, legente Gauzleno denunciauit canonicum priuilegium, & debitam legem, atque iustitiam conseruetis, & defensionem exhibeatis, sicut Rex in suo Regno vnicuique Episcopo, & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet.

Ann. 877 Duchesne n. 473 tom. 2.

Promissio Regis.

Benedictiones promitto, & perdono vobis, quia vnicuique de vobis, & Ecclesijs vobis commissis, secundum primum Capitulum, quod nouissimè in Carisiaco dominus Imperator Pater meus à se, & à me seruaturum consentientibus fidelibus illius, ac nostris, atque Apostolicæ Sedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, Canonicū priuilegium, & debitam legem, atque iustitiam conseruabo, & defensionem, quantum potuero, adiuuante Domino exhibebo, sicut Rex vnicuique Episcopo, & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet.

Benedictiones super Hludouicum Regē factæ.

Deus, qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, dà huic famulo tuo spiritum Sapientiæ, cum regimine disciplinæ, vt tibi toto corde deuotus in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus securitas Ecclesiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat. Per Dominum.

Sacri olei infusio.

Omnipotens sempiterne Deus, Creator, & gubernator Cæli, & terræ, conditor, & dispensator Angelorum, & hominum, qui Abraham famulum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi, & Iosue populo tuo Prælatis multiplicem victoriam tribuisti: humilem quoque Dauid puerum tuum Regni fastigio sublimasti, eumque de ore Leonis, & de manu bestiæ, atque Goliæ, sed, & de gladio maligno Saul, et omnium inimicorum eius liberasti, et Salomonem sapientiæ, pacisque ineffabili munere ditasti: respice quæsumus ad preces humilitatis nostræ, et hunc famulum tuum virtutibus, quibus præfatos fideles tuos decorasti, multiplici honoris benedictione condecora, et in Regni regimine sublimiter colloca, et oleo gratiæ Spiritus Sancti tui perunge: vndè vnxisti Sacerdotes, Reges, Prophetas, et Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, et operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones. Cuius Sacratissima vnctio super caput eius defluat, atque ad interiora eius descendat, et cordis illius intima penetret, et promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi Reges, gratia tua dignus efficiatur, quatenus, et in præsenti seculo feliciter regnet, et ad eorum consortium in Cælesti Regno perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui vnctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis, et virtute crucis potestates aereas debellauit, tartara destruxit, Regnumque diaboli superauit, et ad Cælos victor ascendit. In cuius manu victoria, omnis gloria, et potestas consistunt, et tecum viuit, et regnat Deus in vnitate eiusdem Spiritus Sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Impositio Coronæ.

Coronet te Dominus corona gloriæ, atque iustitiæ honore, et opere fortitudinis: vt per officium

nostræ benedictionis, cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias Regni perpetui, ipso largiente, cuius Regnum, & Imperium permanet in secula seculorum. Amen.

Sceptri traditio.

Accipe sceptrum Regiæ potestatis insigne, virgam scilicet rectam Regni, virgam virtutis: qua te ipsum benè regas, Sanctam Ecclesiam, populũ videlicet Christianum tibi à Deo commissum, Regia virtute ab improbis defendas, prauos corrigas, rectos, vt viam rectam tenere possint tuo iuuamine dirigas: quatenus de temporali Regno ad æternum Regnum peruenias, ipso adiuuante, cuius regnum, & Imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

Benedictiones.

Dominus Deus Omnipotens, qui dixit ad Moysem seruum suum, loquere ad Aaron fratrem tuum, & ad filios eius dicens, sic benedicetis populo meo, & ego benedicam ei, benedicat tibi, & custodiat te. Amen.

Illuminet faciem suam super te, & misereatur tui. Amen.

Conuertat vultum suum ad te, & donet tibi pacem. Amen.

Extendat dexteram suæ benedictionis, & effundat super te donum suæ propitiationis, & circundet te felici muro suæ protectionis, Sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen.

Indulgeat tibi mala omnia, quæ gessisti, & tribuat tibi gratiam, & misericordiam, quam humiliter ab eo deposcis: liberetque te ab aduersitatibus cunctis, & ab omnibus visibilium, & inuisibilium inimicorum insidijs. Amen.

Multiplicet in te copiam suæ benedictionis, & confirmet in spe Regni cælestis. Amen.

Actus tuos corrigat, vitam emendet, mores componat, & te ad Cælestis Paradisi hæreditatem perducat. Amen.

Talique intentione repleri valeas, quæ ei in perpetuum placeat. Amen.

Angelos suos bonos semper, & vbique, qui te præcedant, comitentur, & subsequantur, ad custodiam tuam ponat: & a peccato, seu gladio, & ab omnium periculorum discrimine te sua potentia liberet. Amen.

Inimicos tuos ad pacis, charitatisque benignitatem conuertat, & odientibus te gratiosum, & amabilem faciat, pertinaces quoque in tui insectatione, & odio, confusione salutari induat: super te autem sanctificatio sempiterna effloreat. Amen.

Victoriosum te, atque triumphatorem de visibilibus, atque inuisibilibus hostibus Dominus semper efficiat: & Sancti nominis sui timorem pariter, & amorem continuò cordi tuo infundat: & in fide recta, ac bonis operibus perseuerabilem reddat: & pace in diebus tuis concessa, cum corona victoria ad perpetuum te regnum perducat. Amen.

Et qui te voluit super populum suum constituere Regem, & in præsenti seculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat esse consortem. Clerum, ac populum, quem sua voluit capitulatione tuæ subdere ditioni sua dispensatione, & tua administratione per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare: quo diuinis monitis parentes, aduersitatibus cunctis carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo ministerio, fideli amore obsequentes, et in præsenti seculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium consortio potiri mereantur. Amen. Quod ipse præstare dignetur.

Adde numisma cuius in vna, Ludouici effigies; in altera verò Rhemensis Archiepiscopus cum vasculo, Regem sacro vngens XXI.

oleo, in ciuitate Compendij, quod antiquitas *Carolopolim* vocabat, vt ex compendiosis literis numismatis *Caroli* apparet.

2 *A sacro Pastore doceri voluit*, vt ex epistola Hincmari Rhemorũ Archiepiscopi ad Ludouicum Balbum, qua suum illi de adeunda pacifica Regni administratione Consilium suppeditat, quæ talis est. *Domino Hlodouuico regi glorioso sit semper salus, & vita. Dominatio vestra mihi mandauit, vt ad vos festinarem venire, quia mecum de vestris, & Sanctæ Ecclesiæ, ac Regni vtilitatibus tractare velletis. Vnde vobis humili, ac certa responsione satisfactionem exhibeo, Sanctus Apostolus dicit. Quæ-* Duches. to. 2. p. 431. XXII.

cumque

cunque scripta sunt, ad nostram Doctrinam scripta sunt. Legimus in antiquis historijs, quia sæpe, quando Reges constituti sunt, inter Regni Primores discordia orta est, quoniam aliqui sine aliorum Consilio, eius constitutionem vindicare sibi voluerunt. Quæ discordia non sine impedimento fuit pacificata. Legimus, quia boni Reges constituti, bonos Consiliarios sibi adhibuerunt, & per bonos Reges, & bonos Consiliarios, Regnorum populi multa bona habuerunt; & per malos Reges, & malos Consiliarios, Regnorum populi multa mala sustinuerunt, vt recentioribus historijs vobis proponam exempla: Quando Pipinus Abauus vester ægrotauit in infirmitate, de qua, & mortuus est, apud Monasterium Sancti Dionysij Regni sui Primores conuocauit, & eorum Consilio disposuit, qualiter post eū filij sui Carlomannus, Carolus, qui cum eo erant, Regnum eius pacificè gubernarent. Mortuo autem illo, & cum magna deuotione sepulto, Carlomannus ad Suessiones, & Carolus ad Nouiomum venerunt, & decimo quinto die post illius obitum Consilio, & auxilio Regni Primorum, in Reges leuati sunt, & vnusquisq; de Regnis Primoribus, sine vlla contentione ad Regnum suum conuenit. Post tres circiter annos, mortuo Carlomanno in Salmontiaco, venit Carolus ad Corbennacum, & Regni Primores, qui cum Carlomanno fuerunt, illuc ad eum conuenerunt, exceptis paucis, de quibus non est modò necessarium dicere. Mortuo autem Carolo Imperatore, et sepulto in Aquis Palatio, Regni Primores, qui cum eo erant, miserunt ad Hludouicum auum vestrum, qui erat in Teutuado; qui trigesimo die post mortem patris sui, venit Aquis, & cum Regni Primorum Consilio pacificè Regnum disposuit, donec causa emergente, quam non oportet nunc dicere, inter illos, & filios eius est orta discordia. Pro qua magna pars de Regni Primoribus cum Hlothario perrexit in Longobardiam. Mortuo Hludouico Imperatore auo vestro, quidam de istius Regni Primoribus euocauerunt Hlotharium, & Primores, qui cum illo erant de Longobardia in istud Regnum. Et quidam de Regni Primoribus fuerunt cum Carolo Patre vestro, & quidam cum Hludouico patruo vestro. Intereà cœperunt Regni Primores, qui cum tribus fratribus erant, singillatim certare de honoribus, quique illorum vnde maiores, & plures possent obtinere: & paruipendentes Sacramenta de diuisione Regni facta, & plus certantes de illorum cupiditate, quàm de suorum seniorum, & de sua salute, et de Sanctæ Ecclesiæ, ac populi pace, qui cum Hlothario erant, immiserunt illum in hoc, vt fratres suos exhæredaret, et Regni Primores, qui cum illis erant, annullarent: quoniàm ipse primogenitus, et in nomine Imperatoris erat. Illi autem, qui erant cum Carolo, et Hludouico dicebant, quia Seniores illorum Hlotharij fratres erant, et per Sacramenta Regnum inter eos diuisum fuerat: et illi, nec genere, nec potestate inferiores erāt, quàm illi, qui cum Hlothario erant, et ideò non se contra illos concrederent. Vndè mala multa, et maxima increuerunt in terra, vsquè dum inter carne propinquos, et Christianos tantum malum, et tàm grande periculum in Fontanido deuenit quantum inter Christianos non accidit, ex eo tempore, quo primùm Carolus, cum Ragranfredo in Vinciaco pugnauit: sed non pro illa occisione, quæ facta fuit in Fontanido, pax in Regno prouenit, sed tamdiù illa miseria inter Christianum populum, et carne propinquos mansit, donec, vellent, nollent, et Seniores, et Regni Primores in tres partes Regnum diuiserunt, et per Sacramenta ipsam diuisionem stabilem esse debere confirmauerunt. Mortuo Hlothario, filij eius Regnum illius inter se diuiserunt. Vnde adhuc illis viuentibus facta est firmitas per Sacramentum inter patrem vestrum, et patruum vestrum Hludouicum, de parte Regni Hlotharij. Mortuo autem Hludouico fratre Hlotharij in Longobardia, requisita est patri vestro à fratre suo, et à filijs eius pars de Regno illius. Vndè adhuc viuente Hludouico, sed, et anno præterito tales deuenerūt miseriæ, sicut vobis sunt notæ, et hoc anno talis prouenit lugenda infælicitas, quæ per vniuersum penè Mundum, et per futura tempora meritò erit in opprobrium. Proptereà videtur exiguitati meæ vestrum esse Consilium, vt de antiquis Historijs, quantùm potestis attendatis, ne in exordio Regni vestri inter Primores Regni de vestro regimine oriatur discordia, quæ non sine impedimento possit esse sedata; et Regni Primores, qui vobiscum sunt, sic seipsos, et suas voluntates contemperent, ne alios istius Regni Primores ad scandalum, per suam cupiditatem, aut negligentiam prouocent. Præsertim cum non habeatis fratrem, ad quem populus debeat se diuidere, sicut nec diuisus est, Carolo Imperatore Mortuo, sed se vniuit cum Hludouico illius vnicò filio. Nam si illi boni Barones post mortem Pipini cum duobus fratribus sic sano Consilio egerunt,

runt, vt pax inter fratres Reges, & inter Regni Primores, ac populum esset, multò facilius nisi se inuidia, & cupiditas intermiserint, vobiscum Deo adiuuante se ad Dei voluntatem, & suam salutem vnire valebunt: attendentes quanta miseria accidit de discordia, quæ facta est inter tres fratres post mortem Hludouici Imperatoris. Vos sitis, quia pater vester priùs Remis de constitutione vestra post illum in regimine Regni sui cùm Primoribus Regni sui disposuit: vbi quantum recordor maximè omnes Regni Primores fuerunt, excepto venerabili Abbate Hugone, & Bernardo Comite Aruernense, & omnes secundùm dispositionem Patris vestri in vestra regia constitutione consenserunt, & quando proximè in Carisiaco idem disposuit, & nomina vobis scripta dedit, quorum Consilio, & auxilio Regni negotia disponere deberetis (inter quos, & Boso adscriptus est) omnes præsentes adfuerunt, excepto ipso Bosone, & Hugone Abbate, & Bernardo Comite Aruernico: & omnes, qui adfuerunt in regia vestra constitutione consenserunt, sed & illi, qui cum Patre vestro perrexerunt. Propterea sub celeritate mittite ad Hugonem, & Gozelum Abbates, & ad Bosonem, & Conradum, & Bernardum itemque Bernardum, Comites: & petite, vt talem locum sicut eis commodius visum fuerit, vobis, & eis, qui in istis partibus sunt, sed, & ipsis, qui in illis partibus sunt, conuenire prouideāt, & vobis mandent, vt illùc veniatis cum Primoribus, qui in istis partibus sunt. Et taliter quique conueniant, vt Regnum non depredetur, nec deuastetur, vt communi Consilio de communi necessitate, & vtilitate tractetis, qualiter illa Capitula, quæ Pater vester proximè in Carisiaco annuntiauit, ad effectum peruenire possint, quæ interim relegite, & vos, & illi, qui vobiscum sunt, & mente recondite. Credo etiam quia Pater vester postquam sciuit se de sua infirmitate non posse conualescere, non dimisit, vt vobis de Regni dispositione, quæ ad Dei voluntatem, & Sanctæ Ecclesiæ statum, et vestrum honorem, ac Primorum Regni, et populi necessitatem, et vtilitatem sciuit, quædam specialiter non mandauerit. Propterea necessè est, et bonum videtur, vt illi etiam intersint, qui cum illo fuerunt, et omnes communiter de communi necessitate, et vtilitate tractent. Ego etiam licet minimus illorum, et debilis, ac infirmus in Dei, et vestrum seruitium, et illorum obsequium Domino annuente libenter conueniam, et si aliquid vtilitati valuero conferre, voluntariè faciam, quia necesse est, vt cum Dei, et vestris fidelibus tractetis, et disponatis. Primò qualiter vos in regimine Regni cum honore, et saluamento, ac supplemento de his, quæ necessaria sunt cùm Regno, ac domo vestra possitis consistere. Secundò vt præfatum Capitulum à Patre vestro nuper in Carisiaco denuntiatum, de honore Sanctæ Ecclesiæ, et Sacerdotum, ac seruorum Dei, debito priuilegio ad effectum perduci possit: et vt Ecclesia in isto Regno per occasionabiles circadas, et per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli, et Hludouici, non fuerunt ante annos viginti impositas, non affligantur. Tertiò qualiter Regni Primores cum debita securitate, ac honore, erga vos consistere possint, cæteri nobiles homines in Regno securitatē habeant, ne per diuersa ingenia à suis opibus, quas habere potuerint dispolientur: quia postquàm radix omnium malorum cupiditas in isto Regno exarsit, vt nullus, aut penè nullus honorem, aut aliquod bonum sine pretio posset acquirere, aut tenère, aut securitatem habere, pax, et Consilium, et iustitia, atque iudicium sicut necesse fuerat, locū in isto Regno non habuerunt. Quartò vt inueniatis, cum Dei adiutorio, et vestris fidelibus, qualiter istæ rapinæ, et depredationes in isto Regno cessent, et miser iste populus, qui iam per plures annos per depredationes diuersas, et continuas, et per exactiones ad Nortmannos repellendos affligitur, aliquod remedium habeat, et iustitiam, et iudicium, quæ quasi emortua, apud nos sunt, reuiuiscant, vt virtutem nobis Deus reddat contra Paganos, quia vsque modò iam antè plures annos locum, in isto Regno defensio non habuit, sed redemptio, et tributum, et non solùm pauperes homines, sed et Ecclesias quondàm diuites iam euacuatas habent. Quintò, vt concordiam, quæ secundum Deum est, qua nuper in Carisiaco Pater vester mentionem habuit inter fideles Dei, et vestri haberi, vt vigere quantum potueritis, satagatis, et vos talem erga eos preparetis, vt verū Consilium vobis dare possint, et audeant, Quia sicut per multos audiui multùm deperijt de vtilitate in isto Regno, pro eo, quia Consiliarij, quod sciebant, bonum et vtile dicere non audebant, nec vt dicerent locum habebant. Nullus enim homo est sic sapiens, vt alterius non indigeat Consilio, sicut scriptum est. Audiens sapiens sapienter erit, et intelligens gubernacula possidebit, et qui confidit

cogita-

cogitationibus suis impiè aget. Sexto, vt inueniatis, cum Dei adiutorio, & vestris fidelibus, qualiter pacem, & amicitiam, secundum Deum, cum vestris sobrinis patrui vestri filijs habeatis, & mutuum adiutorium vobis ad Dei voluntatē, & Sanctæ Ecclesiæ, ac vestrum honorem, atq; cōmunium fidelium vestrorū saluationē exhibeatis. Cæterum qualiter hæc ad effectum perueniant, & cætera necessaria inueniantur, & assequantur Deus est exorandus, qui vnicuique deuoto promittit. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, & dabitur illi; Et item dicit, Indicabo tibi homo, quid sit bonum, & quid Deus requirat à te, idest facere iudicium, & iustitiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Facienda est iustitia non pro vllo terreno lucro, sed pro eo ipso; quia iustitia est, sicut scriptum est, Iuste, quod iustum est, exequeris. Faciendum est iudicium pro iniquorum correctione, & pro iniuriam sustinentium directione, non pro maleuolentiæ vltione, nec pro iustam causam habentium oppressione. Nam qui iniustè iudicant, non iudicant iudicium, id iurè, ac legaliter dictum, sed præiudicium. Vndè sicut Dominus dicit: Qui iniustè iudicant, iustè iudicati condemnabuntur. Sollicitè vnicuique ambulandum est, cum Deo suo, & Regi præcipuè, qui sub tantis erit pœnis in futuro seculo, si malus fuerit, super quantos fuit in isto seculo, in quo se à malitia non correxit, & non fecit iudicium, & iustitiam, & non ambulauit sollicitè cum seniore suo, vt ea faciat. Sicut enim homo subiectus, vadit sollicitè cum Deo suo, vt ea faciat, quæ illi, placeant, secundū Deum ad salutem, & secundum seculum ad honorem, & profectum. Et si in aliquo fecerit, quod seniori suo displiceat, hoc statim emendare festinet, vt ad gratiam illius reueniat: sic vobis necessè est, vt sollicitè ambuletis, cum seniore vestro Rege Regum, vt de præteritis, quæ contra illius voluntatem fecistis, illi per confessionem, et cordis contritionem, & per opera bona satisfaciatis, & ab illius mandatis de cætero non declinetis. Et si per fragilitatem in aliquo lapsi fueritis, sicut ille, qui lubricat de vno pede, de altero pede, vel manu sibi subuenit, vt restituatur: sic iterum per deuotionem, & bonam operationem certate, vt ad gratiam senioris vestri Domini Dei reueniatis. Quia peccantes, et non pœnitentes. Dominus, diu vt conuertantur, tolerat, sed non conuersos durius damnat. Sicut etiam in vestra ætate audire, et videre potestis, et de vobis, nè similia vobis eueniant timere, et cauere debetis. Et talem vos erga cultum diuinum, et Sanctam Ecclesiam, ac Sacerdotes, et seruos Dei, cæterosq; fideles vestros in omni statu manentes, et erga populum vobis à Deo commissum exhibete: vt vos diligant, & eos delectet tam in spiritali seruitio, quàm in temporali adiutorio, vbicumque vobis necesse fuerint, debitum obsequium exhibere, et plus vos delectet Christiana Religio, et cordis humilitas, quàm vanæ pompæ, et voluptates carnis: quoniam quantislibet molibus argenti, et auri circundetur, quibuslibet pretiosis vestibus inducatur caro, quid est aliud, quàm caro? idest putredo, et filius hominis vermis, et puluis, ac cinis? Non vos tantùm delectet, per venationes insequi bestias syluestres, quantum pugnare contra carnis voluptates, et Dei, ac Sanctæ ipsius Ecclesiæ inimicos tam corporales, quàm spirituales: quia sicut dicit Dominus per Apostolum: Caro concupiscit aduersùm Spiritum, et Spiritus aduersùs carnem. Et non est nobis colluctatio aduersus carnem, et Sanguinem, sed aduersùs spiritales nequitias. Non vos delectent tantùm diuitiæ possessionum auri, et argenti, atque gemmarum, vt inter eos computemini, qui idola adorant, quoniam sicut dicit Apostolus, Auaritia idolorum seruitus est, quantum fides, spes, et charitas, iustitia, veritas, et iustum iudicium, quæ perducunt hominem in eis perseuerantem ad æternum Regnum, et Angelorum consortium. Quæ nunc verbis Dominationi vestræ dicerem, si corpore præsens adessem, hæc literis suggero: quia de generalibus Ecclesiæ, ac Regni negotijs, siue generali Primorum Regni negotio, et consensu speciale dare Consilium nescio, et consensum deliberare non valeo, nec præsumo. Propterea mihi iam, et ætate, et infirmitate, ac debilitate attrito, non necessè est à Dominatione vestra imponi, vt sine causa laborem, antequam ad placitum vestrum, Dei, et vestri fideles conueniant: et ego qualitercumq; potuero, fauente Domino, sicut prædixi in Dei, et vestrum seruitium, et illorum obsequium veniā. Si autem, quod Deus auertat, interim alicuius perturbationis causa euenerit, et mihi notum facere Dominationi vestræ placuerit, pro scire, et posse, et Consilio, et auxilio in vestro obsequio fideliter laborabo.

4 *Reginam, etc.* Imperiali diademate cum Ludouicum Io: Papa redimisset Tricassi, vt vides,

rogatus

XXIII.

rogatus coronare reginam, renuit; in gratiam
forsàn Ingelbergæ adhuc viuentis eximpera-
XXIV. tricis; Inde Adheleide instigante, & vindi-
ctam petente, Ludouicus, & ipse restitit cum
Papa Iohannes protulit exemplar quasi facti præ-
cepti à Carolo Imperat. de donanda Abbatia S.
Donysij Romanæ Ecclesiæ, vt præcepto suo illud
Patris sui præceptum firmaret. Quod argumen-
tũ sicut factio, & non ratio, imperfectum remãsit.

Aimoin. lib. 5. c. 37. Fragment. Hist. Francica p. 405. Duchesne t. 2.

A Patruelibus. Conuentione Trecensi dis-
soluta. Imperator cum Ludouico nepote re-
XXVI. conciliari cupidus: ità per Legatos egit, vt
ad Gundulfi villam Ludouicus Caroli filius,
& Hludouicus Hludouici filius conuenirent.

Gaguin. in vita Balbi.

Conuentio, quæ inter gloriosos Reges Ludoui-cum filium Caroli Imperatoris, itèmque Ludouicũ filium Ludouici Regis, in loco, qui vocatur Furonis Kalen. Nouemb. ipsis, & Communibus fidelium ipsorum fauentibus, & consentientibus, facta est indictione 12. sicut inter patrem meum Carolum, & patrem vestrum Ludouicum, Regnũ Lotharij diuisum fuit, volumus, vt ità consistat, & si aliquis nostrorum fidelium de Regno patris sui purprisum habet, iussu nostro illud dimittatur. De Regno verò, quod Ludouicus Imperator in Italia habuit, quia nondum ex illo aliqua dimisio facta est, quicumque modò illud tenet, ità teneat; donec (Domino volente) simul venientes, cùm communibus fidelibus nostris inueniamus, & definiamus, quod ex hoc melius, & iustius visum fuerit. De Regno Italiæ, quia modò nulla ratio esse potest, omnes sciant, quia partem nostram de illo Regno, & requisiuimus, & requirimus, & Domino auxiliante requiremus. Ista, die sequenti, statuta sunt.

Aimoin. c. 38. lib. 5. Duchesne p. 479. tom. 2.

Et quia firmitas amicitiæ, & coniunctionis nostræ modò, quibusdam præpedientibus causis, esse non potuit vsque ad illud placitum, quo simul, vt conueniamus statum habemus: talis amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, vt nemo suo pari vitam, Regnum, aut fideles suos, vel aliquid, quod ad salutem siuè prosperitatem, ac honorem Regni pertinet, discupiat.

Vt si in alterutrius nostrum Regnum, Pagani siuè pseudochristiani insurrexerint, vterque veraciter suum parem, vbicumque necessitas fuerit, si ipse rationabiliter potuerit, aut per semetipsum, aut per suos fideles, & Consilio, & auxilio, vt optimè possit, adiuuet.

Vt si Ego vobis superstes fuero, filium vestrum Ludouicum adhuc paruulum, & alios vestros, quos Dominus vobis donauerit, vt Regnũ paternum hæreditario iure quiete tenere possint, & Consilio, & auxilio, prout meliùs potuero, adiuuabo. Si autem vos mihi superstites fueritis, filios meos Ludouicum, & Carlomannum, & alios, quos mihi diuina pietas donare voluerit, vt Regnum paternum quietè tenere possint, similiter, & Consilio, & auxilio, quàm optimè potueritis, adiuuabitis.

Vt si aliqui susurrones, detractores, & qui paci nostræ inuident, & quietum Regnum esse non permittunt, inter nos lites, & contentiones, & discordias seminare voluerint, neuter nostrum recipiat, aut libenter acceptet: nisi fortè hoc ad rationem, coram nobis vtrisque, & fidelibus nostris perducere voluerit. Si verò hoc noluerit, cum neutro nostrum aliquam societatem habeat: sed vterque illud, sicut mendacem, & falsarium, & inter fratres volentem seminare discordias, communiter à nobis abijciamus: nè de cetero quisque talia mẽdacia auribus nostris inserere audeat.

Vt communiter, quo citius potuerimus, Legatos nostros ad Carlomannum, & Carolum gloriosos reges dirigamus: qui eos ad placitum, quod VIII. Idus Februa. statutum habemus, inuitent, & vt nullatenùs venire differant, obsecrent: & si secundum, quod optamus venire voluerint, communiter vos, ad Dei voluntatem, & Sanctæ Ecclesiæ saluationem, ac communem honorem nostrum, & profectum, ac saluamentum totius populi Christiani nobis Commissi, Domino cooperante, ità coniungamus; vt de cætero in eo, qui vnus est, vnum simus, & vnum velimus, & idipsum dicamus secundum Apostolum, & faciamus omnes: & non sint in nobis vlla schismata.

Si autem illi obsecratione nostra vocati, & inuitati, aut legati eorum ad præfatum placitum

venire

venire distulerint, nos (secundum, quod statutum habemus) illuc omninò venire, et nos secundùm Dei voluntatem coniungere omnimodis non omittamus, nisi fortè talis ineuitabilis necessitas euenerit, pro qua id fieri nullatenus possit. Et si hoc acciderit, ad tempus vterque pari suo hæc rescire faciat. Et propterea amicitia nostra, nec minuatur, nec immutetur, donec, Domino, volente, congruo tempore perfectè confirmetur.

Vt res Ecclesiarum, in cuiuscunque Regno caput fuerit, tam de Episcopatibus, quàm de Abbatijs, sine vlla contradictione, rectores ipsarum Ecclesiarum illas possideant. Et si aliquid ibi iniustũ factum à quoquam est, in cuiuscunque Regno, ille est consistunt, legaliter, ex inde iustitiam reddere faciat. Et quia per vagos, & in tyrannica consuetudine innuentes homines, pax & quies Regni perturbari solet: Volumus, vt ad quemcunque nostrum: talis venerit, vt de his, quæ egerit rationem, & Iustitiam subterfugere possit: nemo ex nobis ad aliud recipiat, vel retineat, nisi vt ad rectam rationem, & debitam emendationem: perducatur. Et si rationem rectam subterfugerit, omnes, in commune, in cuius Regnum venerit, illum: persequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de Regno expellatur, vel deijciatur.

Volumus, vt hu, qui meritò proprietatem illorum, in nostro Regno perdiderunt, ità iudicetur, sicut temporibus antecessorum nostrorum inuentum fuit. Qui verò dicunt se iniustè proprietatem illorum perdidisse, veniant in nostram præsentiam, & sicut iustum est, ità illis Iudicetur, & sua recipiant.

Effigies Adheleidæ.

CAPVT. III. De Regnandi Cupidine.

40 *Esdras Iudaeorum reparator cur ab eisdem insimuletur?*
42 *Herodis tyrannis.*
43 *Cur Herodis tempore, Verbum caro factū sit?*
44 *Synedrium Iudaicum quale, cur, & quando sublatum?*
45 *Innocentes pro Christo occisi, quot fuerint?*
46 *Melius cur fuerit Herodis porcum esse, quàm filium?*
47 *Pharaonis ambitio, & tyrannis.*
48 *Pueri in vtero Rabeccæ cur colliderent?*
50 *Patri genitalem cur absciderit Saturnus?*
51 *Poetarum fabulæ non irridendæ.*
53 *M. Brutus, & Cassius cupidine dominandi inimici.*
54 *Cato vxorem propriam amico non denegat.*
55 *Turca parricidijs maiestatem tuentur.*
56 *Parricidæ, vt regnarent, qui? 58. 62.*
57 *Turcarum primus, qui parricidio adeptus sit Regnum.*
59 *Solo maiestatis somnio arma prouocantur.*
60 *Rebecca maledictionem irridet, vt filius imperet.*
61 *Agrippina spernit mortem, vt filius imperet.*
63 *Christi documentum contra dominandi libidinem.*
64 *Athenienses Græciæ dedignantur Imperium, auum inhonestate.*
65 *Romani malunt cadere, quàm inhonestè vincere.*
66 *Cur Petrus increpetur à Christo in Thaborre?*

Sap. 730. DEi æternam Sapientiam, *quæ Sole speciosior, et super omnem dispositionem stel-*
I. *larum, luci comparata, inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia*, à fine vsque ad finem fortiter attingens, omnia suauiter disponendo, in pondere, nu-
Cap. 11. 21. mero, & mensura, hunc siderum dirigere cursum, in præsentia ostendere superuacuum duco: non esse materiæ errantis hunc ordinem, sed æternæ legis procedere imperio, suo loco disertè dedi. Cuius ad analogiam homines in societate viuere, & regi sub Increatæ
II. Sapientiæ vicarijs, qui Principes sunt, abundè in Prouerbijs Salomon docuit. *Meum est consilium, et æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me Reges regnant, et legum condi-*
Cap. 8. n. 14. *tores iusta decernunt. Per me Principes imperant,*
III. *et potentes decernunt iustitiam.* Absque directore, hominem, Deum, vel bestiam fore, concordant sani. Quis verò cætui vti rector præferendus veniat, cum natura liberorum, & seruorum corpora disgreget; vt hominum, alij
IV. corpore serui, sed animo liberi, alij animo serui, & corpore liberi, quibus, & seruire prodest, & iustum est: illis verò nec prodest, nec iustum est; haud facilè reperitur. Quemadmodum adamas ex terræ latibulis effoditur, vt metallorum princeps, sic hominum director ex
V. arcanis Prouidentiæ deligitur, & raro speciem dignam sortimur imperio. Mussitantibus fi-
VI. lijs Israel aduersùm Moysem, & Aaron, quia soli occuparent imperium, vt quiescerent, per capita tribuum iubentur in tabernaculo testimonij, duodecim reponere virgas absq; virga Aaronis, vt illi Sacerdotij summā sortirentur, quorum virgæ germinarent; Has tamen cum Numer. 17.
sequenti die repeteret Moyses, solius Aaronis virga germinasse inuenitur: Vndè ex duode- VII.
cim Iudæorum tribubus sola Leui, & ex Leui tantūmodò Aaron delectus legitur, quia desciscentium nullus dignus esset imperio. Naturæ mysterium est, paucos libertate donare, & ad imperium manumittere, ferè omnes continet in obsequio: haud enim imperarent deficientibus, qui seruirent? At ne- VIII.
mo sua sorte contentus, naturæ transiliens terminos, ipsius obedientiæ nescius, audet IX.
imperare. Animantibus distribuens nomina Adam, cur non Astris? terrigenum erat eius X.
imperium. A Deo accepère nomen, quæ in Cælo; nè nimium sibi vsurparet homo, & limina sui iuris excederet; difficilis tamen est continentia. Adam cum rebus alijs dedisset nomen, haud sibi imposuit: Mens enim, quæ inest vnicuique nostrum, cætera potest com- XI.
prehendere, sed non seipsam: & quemadmodum oculus alia videt, seipsum non videns: sic, & mens intelligens alia, seipsam non comprehendens, præ oculis ponit, quàm difficilis sit cognitio sui. Præuiderat hoc Magnus Alexand. cum interrogatus, quem imperij hæredem faceret? *Dignissimum*, Respondit. Non XII.
quia meritorum crederet præmium, regnum fore, regius enim annulus Perdiccæ traditus, ipsum Perdiccam arguebat *digniorem*, sed cum futurum, cui acutior gladius erat, præsentiret; voce illa velut classicum inter amicos cecinit, vt ex æmulatione discordantium, elatiorem

co-

cognoſcerent. Nequiuerant ſtare loco Macedones, qui Regis ad exemplum patrijs ceſsêre laribus, vt de alienis certando, Orbem præſcriberent. Neſcit virtus conſiſtere loco:
XIII. ſolúſque pudor, non vincere bello.

Pharſal. l. *Acer, et indomitus: quo ſpes: quoque ira vocaſſet.*

quod de Cæſare Lucanus deſcribit, de regni cupido tranſcribi poteſt;

Tene manu: & numquam temerãdo parcere ferro:
Succeſſus vrgere ſuos: inſtare fauori
Numinis: impellens quicquid ſibi ſumma petenti
Obſtaret: gaudenſque via feciſſe ruinâ.
XIV. *Qualiter expreſſum ventis per nubila fulmen*
Aetheris impulſu ſonitu, mundique fragore
Emicuit, rupitque diem, populoſque pauentes
Terruit obliqua perſtringens lumina flamma,
In ſua templa furit: nullaque exire vetante
Materia magnamq; cadens magnamq; reuertens
Dat ſtragem latè ſparſoſque recolligit ignes.
Hæ ducibus cauſæ ſuberant. Sed publica belli
Semina, quæ populos ſemper merſere potentes.
Namque, vt opes nimias mundo fortuna ſubacto
Intulit: & rebus mores ceſſere ſecundis:
Prædaque, & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ
Non auro, tectiſque modus: menſaſque priores
Aſpernata fames, cultus geſtare decoros
Vix nuribus rapuere mares: fecunda virorum
Paupertas fugitur: totoque arceſſitur Orbe:
Quo gens, quoque perit: cum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro ſulcata camilli
Vomere: & antiquos Curiorum paſſa ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis
Non erat is populus: quem pax tranquilla iuuaret:
Quem ſua libertas immotis paſceret armis:
Inde iræ faciles: & quod ſuaſiſſet egeſtas,
Vile nefas: magnumque decus: ferroque petendum
Plus patria potuiſſe ſua; menſuraque iuris
Vis erat; hinc leges, & plebiſcita coactæ:
Et cum conſulibus turbantes, iura tribuni:
Hinc rapti faſces pretio: ſectorque fauoris
Ipſe ſui populus: letaliſque ambitus vrbi
Annua venali referens certamina campo:
Hinc vſura vorax: auidumq; in tempore fœnus
Et concuſſa fides: & multis vtile bellum.

XV. Vt ipſius Omnipotentiæ vinculis, non coerceas. Maſculum, & fœminam Deus copulaturus amore; ex illo iſtam eduxit: verùm non ex anteriori aliquo membro, nè ad reſiſtendum illi, videretur formata; neque ex poſteriori, nè illi vilior videretur; ſed de coſta, quæ mediam quandam obtinet rationem, vt XVI.
ipſa quoque erga virum medio quodam loco conſiſteret, æqualitatis videlicèt, atque obedientiæ. Tantis onuſtos donis, Ipſe Deus veluti conciliator, & Paranymphum introduxit, & collocauit in Paradiſo voluptatis, vbi XVII.

Pro thalamo paradiſus erat, munduſque dabatur *Alcimus Auitus. Poem l.1.*
In dotem, et lætis gaudebant ſidera flammis. XVIII.

quæ tamquam tedæ, ac lampades comitabantur nuptias. Deliciarum nullus fuit terminus, ſignum tantum ſubiectionis imponitur Adæ, *de ligno vitæ, nè comedas*. Mulieri verò, vt adhæreret viro. Sed proprios limites dedignatus vterque, minùs homo factus eſt, qui pluſquàm homo ſtuduit eſſe: Nec Euam cibus inflexit, non mandatorum obliuio deſtituit, ſed promiſsio honoris, ambitio illecebroſa decepit. Cecidit Adam cum ſerpente, quùm illi blandienti credidit ſuper aſtra exaltare ſolium & poſſe Altiſſimo aſſimilari. Cecidit Adam, cum vxoris irretitus blanditijs, gratiæ ligamenta diſrupit. Auctor fraudis haud fallit, cum ad imperium, alliciendo paciſcitur, vos eritis Dij terræ, ſi Principes, & Rectores terræ XX.
Deos vocauit Deus. Grande promiſſum, minora tamen Dei inimicus, polliceri non poterat, vt aduerſus Deum armaret hominẽ, fallitur homo, & ni cum primo homine decepta poſteritas, Deitatem duceret vſurpare, imperare negligeret. Quid igitur ſi deitatis munere illecti homines adoriantur imperium? & ſuperbo enutriti ſanguine, ex Babylonica tum Cœlum quatere audeant? Non minus carnis, quàm ſtimulos: colaphizamur imperij: & nè in caſſum cadant machinamenta naturæ, artis vrgemur vigilantia. In Tiberis ripa iacentibus infantibus Remo, & Romulo, ſolam lupam vbera præbuiſſe legimus: vt ad dominium natos pueros, nutrix lacte ſanguinem iuuaret rapacem. Inaugurandæ Vrbis arridet vaticinium, cum ex fera, & rapaciſsima vulturum ſpecie, ſortitur locum, quæ totius Orbis raptura erat imperium: vndè abſque parricidio haud poterat dedicari. Roma vt condita eſt, duos fratres habere non potuit, & parricidio conſecratur. Mundi extruitur regia, ſimilitudo Dei efformatur homo: ſed protinùs in-

Gen. 2. · XIX. *Ambroſ. lib. 4. c. 4. in Luca.* · XXI. · XXII.

Mm 2 nobe-

XXIII. nobedientia decoloratur imago, quasi figuræ vim faceret figuratum. Totius Orbis tessera donatus Adam, atque ab æterna edoctus Sapientia terrigena regere imperia, fraudolo-
XXIV. sum suspicatus magistrum, nouum adit præceptorẽ, qui humana voce, sed belluino corpore, boni, malique erudiens scientiam, impiè posteritati relinquit, ad serpentis similitudi-
XXV. nem. Centaurorum curæ regios tradere infantes, vt ab homine, & bestia simul instituerentur, quomodò ius lattocinijs darent. Hinc moribus imbuta recens seruabit odorem testa diù, & quod ab ineunte ætate, naturæ factum est, ars non subuertet. Syracusanorum tyran-
XXVI. nus Dionysius, gymnasium aperit, statim ac imperium perdit: & ferrea mutata virga in ferulam literariam, puerorum tyrocinio populorum pensat dominium: In Probatica in tuere piscina cæcos, claudos, debiles, aquæ motum Angelo expectantes descendente.
XXVII. Piscina aula est; languidi, aulici sunt, populorum anhelantes tumultus, vt in commotione altiorem sortiantur gradum, & in turbido mari longè pateat piscatus. *Quare ostendisti mihi,*
XXVIII. querebatur Habacuc, *Domine iniquitatem, & laborem videre prædam, & iniustitiam contra*
Cap. 1. *me? Et facies homines, quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem? Totum in hamo subleuauit, & traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum. Super hoc lætabitur, & exultabit, propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo.* Inextricabile Hieroglyphi-
XXIX. cum; in pisces vertuntur homines? retia texentes, extendentes, atque laxantes in Sãctuario, super Altaria, incensis atque thimiamis Idolatrantes retia, solique sagenæ victimas, & holocausta libantes? Propheta soluit non exaudiri querens: iudicium fieri ex contradictione potentium: lacerari legem: aduersùs iustum, præualère impium; homines quasi pisces maris, Principẽ non habentes adinuicẽ deglutiri; minorem potentioris escam fieri: propterea sagenæ immolari, reti sacrificari, idest eò homines currere, vt machinamenta, fraudes, circumuentiones inueniant, quibus Nabotho vineam, Vriæ vitam, & vxorem, Esau dignitatem, Deo diuinitatem clepamus.
Concludit Propheta. *Propter hoc expandit sagenam suam, & semper interficere gentes non cessat.* Languebat sterilis
XXX. Sara illius Abrahami vxor, qui posterorum prosapia, astrorum æmulatus est numerum. Filios percupiens, Agar captiuam suam regio ortam sanguine rogauit, vt illi cõmodaret vẽtrem, quem cõmodo compensaret mariti. Annuit, concepit, Ismaelem parturijt. Soli remedio indignata natura, ex cineribus canum, flammas exuscitauit amoris: quibus debacchata, phœnice felicior resurgens, inter sponsalia repubuit, & prole prodijt, quæ iam viribus, atque ætate, lababatur Fato rapiente. Pia proles, sed tyranna genitrix cum fratris sanguine protestatur Isaaci infucari purpurã, ni Ismael
exularet. *Eijce ancillam hanc, & filium eius.* Gen. 21.
Siste Sara parumper? *Eijce.* Honestum tibi? Virginem speciosam, pudicam, iuuenem, tui potiùs defloratam illecebris, quàm Abrahami libidine, modò extorrem inter lupanaria cum infantulo lucrari panem? vel rosam virginitatis, quam tu delibasti, restituas, vel spinas Feras? *Eijce ancillam hanc, & filium eius.* Cur? quia *non erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Isaac.* Dubitans Ismaelem ex Abrahæ concubitu natum ex æquo cum Isaac hereditatem adire; preposita vtilitate iustitiæ; & honestati, hæreditatis quæstu; vult solum imperare, qui temporum mensura, vt prior; posterior tenebatur seruire. Viderat Satan impudicam So-
domam in Angelos luxuriari, timens tanto XXXI.
minus Diabolo temperaturam; Angelorum in
Sodomas armatur commilito. Eò cum per- Gen. 19
uenissent, repentè circumsessi, non solum hominum naturam, sed Angelorum innocẽtiam timor inuasit. Ganimedum murmur victima duarum virginum compescere ducens Lot, earum obtulit abusum. *Habeo duas filias, quæ nondũ cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei.* Lot? *abutimini?* si à pastore virgines ducuntur ad prædam, quid cum inter luporum vngues? contexit rete Vulcanus, nè in sui vxorẽ cucurbitarent Dij: & tu pectoris offers thalamum, vt patris in sinu à Sodomorum Satyris, stuprentur filiæ? *Abutimini?* Barbarorum saltèm iura produc, penès quos, nè violetur fides, exponatur virginitas, pudicitia deformetur: & hospitibus culmen manuteneat Virginum infamia? hospitij iura horrescunt fraudem, haud ignominiam petunt: si honestatis obtulisti domum,

intem-

intemperantiæ cur resonas lupanar? Iam ha-
beo Lot, haud iura fuère hospitij oblatæ vir-
gines, sed creditæ salutis pretium: vt inhone-
stum vtili cederet; & filiarũ abusu tibi conci-
liares amorẽ, quorũ sub gladio iam præuide-
ras Sodomam subuertẽdã. Hæc tamen, quia
August. lib. cõtra mendaci. facta credimus, non etiam facienda creda-
mus, nè violemus præcepta, dum passim se-
ctamur exempla. An verò, quia iurauit Da-
uid se occisurum esse Nabal, & clementi con-
sideratione non fecit, propterea illum imitan-
dum esse dicemus, vt temerè iuremus non es-
se facturos, quod non esse faciendum posteà
videamus? *sed sicut illum timor, vt prostituere
filias vellet*, sic istum vt temerè iuraret; ira
turbauit. Age Lot, quidquid potes, nè fiat,
quod meritò times: sed non te timor iste com-
pellat, vt facias, quod filiæ tuæ patiantur à
Sodomitis te auctore, violentiam. Angeli?
quàm iustè vos iniustos insimulem?& cur Lo-
thi familiæ, cum Sodomæ sonitu, memoria
vsque ad vnum non perijt? nè in foro venales
doceremur exponere columbas: Venere, Pa-
ridem conciliare: purpuras scorto consequi, &
cum Ioue, solo Danais in sinu auro pluere.
Mortalibus factæ sunt iura Ambitio, & Auari-
capõ 17. tia. Cogitans Ezechiel quali ęnigmate Re-
gem inuolueret Nabuchodonosorem, aquilã
XXXII. pinxit grandem magnarum alarum, *plenam
plumis* scribit Hieronymus; *plenam vnguibus*
Septuag. tradunt: huiusmodi antinomiam,
quis conciliat? plena plumis, quia hominum
Tyrann. gressus, quorum imago sunt plumę, eò tendũt,
vt rapiant, cuius figura sunt vngues. Plena
cap. 1. vnguibus propter rapacitatem. Vndè Oseas
cum Hebræorum declamaret scelera, insimu-
labat Principes Iuda, *quasi assumentes terminũ*,
vel cum Septuag. *transferentes terminum*: vel
cum alijs, *confundentes terminum*. Antiochi
enim reuiuiscentes non nisi gladio, pauperum
mentiuntur vineas. Ridet Marius, cum vio-
lentia pressi iustitiam opponunt, & classici cã-
tus, armorumque strepitus prætextu legum
vocem audire non posse: interim id æquiùs
credatur, quod validiùs. Religionis apud Iu-
dæos præceptum erat, vt tamquàm Dei pri-
mogenita natio Gentilibus negaret fœdus.
Exod. c. 23. *Non inibis cum eis fœdus, neque cum Dijs eorum.*
XXXIV Indè Sampson nõ permittitur, cum Phylistæa
inire coniugium, nè nuptiarum prætextu pes-
sumdarètur Religio. Hæc erant iura, quæ
Domino exarante, decalogi primæ cohæren-
tia tabulæ, Iudam Machabæorum Principem
prohibebant associari Romanis; sed istis mi-
nimè impeditus *misit Romam cum illis statuere
amicitiam, & societatem*. Quis misit? ille Iu-
das, cuius sub vexillo non Angeli, sed Deus
factus hominis centurio pugnauit: tanta obe-
dientia, vt Deus gladium non euaginaret,
priusquàm Iudæ insonaret buccina. Quid igi-
tur, cum luce conueniunt tenebræ, & manu-
facta Idòla Deo viuo associentur? Iudæa, &
Samaria dissonant, & Iudæa cum Babylone
sentiet? Ex armorum forsan triumpho impiè
deleget fidem? si sic est, ex impietate pietatẽ
discat, victoriarumq; cumulo fidem illibatã
auctori custodiat. Cur ergo *Romam misit*? Ro- XXXV.
mã misit quùm inimicorũ fatigatus insidijs,
perpetuo Dei diffidens fœderi, vndè senesce-
ret Iudæorum Imperium, hallucinatus, Mun-
di sinistra, Dei ruentem fulcire dexteram, Ro-
manos adijt, quorum Imperium vi, armisque
conditum, legibus posteà moribusque politũ
toto iam patebat orbe; dubium an Romæ Or-
bis, vel Roma in Orbe staret, Aquilæque Ro-
manæ augusto volatui aeris angusto cedente
campo, diuisum cum Ioue Imperium Cæsar
haberet, fœderi fidens Gentilium patrocinio
in manibus Omnipotentiæ, clauo Fortunam
figere, spreuit legem, violauit Religionem,
cum audisset nomen Romanorum, *quia sunt
potentes viribus, Romam misit cum illis statuere
amicitiam, & societatem*. Sibi blandiens Im-
perium, haud posse seruare, si Deum retine-
ret. Excuso, Iudæus erat, Idolatria repande- XXXVI
re triumphos, non tam personæ, quàm natio-
nis est vitium. Extincto Alexandro, iacenti
Orbi cum Macedonia ex domesticis adæqua-
re caput nequiret, membra diuisit. In diui-
sione, Iudæa etiam captiua cecidit, nec libera
triumphauit, nisi quùm Nachabęorum manu-
missa gladio. Patris titulo Prouinciam ipsi
regebant, & aureum æmulantes seculum, in XXXVII.
signum libertatis potiùs, quàm malefactorum
vindictam, iura canebant. Eorum imperare,
officium erat, non Regnum; nec maius malum
malè parẽtibus minabantur, quàm quod abi-
rent è regno. Felicitas perdurauit, & quasi
impudicam dixère legem, vsq; dum obedien-
tia fulciuit Imperium; & illibata permansit
hone-

honestas. At cum lethalis inuasit ambitus
vbi, reuocatis tyrannis, inter Patriæ patres
reperti sunt parricidæ, hostem instigantes, vt
Machab. Patriam perderet. *Sedit Demetrius super sedem*
1.c.7. *Regni sui, & venerunt ad eum viri iniqui, &*
impij ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui vo-
lebat fieri Sacerdos: Et accusauerunt populum ad
regem, dicentes: Perdidit Iudas, & fratres eius
omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra no-
stra. Alcimus contra Iudam? ex Hierusalem?
XXXVIII. quæ dudum Gentilium pressa iugo, Iudæ san-
guine obduxit vulnera, modò vipera cadet,
cum fecunda prole tumescit? Immemor for-
san arescet ficulnea, quùm rore aspergitur, &
roscida humano, regioque irrigatur sangui-
ne? vel ingrata ceraunnia fulminibus pensa-
bit oscula? digito Alcime, compesce labellum,
reprime ora, nec in Iudam blaterare, cui pa-
triam, fidem, Religionem credidère Fata? Ca-
dat patria, polluatur religio, dummodò; Quid?
dummodò Alcimus imperet, vtque Pontifex
supereminеat. Quis in sanctuarium te manu-
ducet? Gentilis forsan templi possideat cla-
ues? Cælorum clauicularius haud legitur Sa-
tan? dum sacro induar superhumerali, & Sy-
nagogæ teneam primatum, Sanctorum ingre-
diatur Sancta, & laruatus abyssus vsurpet alta-
ria. *Sed & Alcimum impium constituit in Sa-*
XXXIX. *cerdotium*. Oh impia Hebræorum natio, à te
(si qui sunt) reliqui populi impietate traxère
imperia adoriri. In Babylonem deformata
ciuitas sancta tunc Dei laudauit regimen, cum
Artaxersis est experta tyrannidem. Æquatis
mœnibus, polluto templo, amisso Imperio,
sepulcrum aula erat, vbi degebat horror, vlu-
latusque tonabat Auerni. Ex istis cineribus
vti ab orco euocata phœnix pœnates Pa-
trias reuocauit ad aras. Esdram dico, cum
XL. Persidis humanitatem reddendo tyrannis,
Sanctuarium redemit Deo, principibus aulã,
populis libertatem. Vulgato diplomate, cum
Virgines Sion, Hebræorumque pueri, cum
palmarum obuiantes ramis, patrem plauderẽt
patriæ, Satrapæ, & Seniores, quia mœnia re-
paraturi credebantur, cucurrere, in blasphe-
mias hymnos repentè vertentes; insimula-
runtque, quod Regis perduellis nouam Babel
excogitaret, qua securior in Artaxersem mo-
Esdra. liretur (*Quid facitis numquid in Regem rebella-*
lib.2.c.2. *tis?*) Lapidibus *in medio templi*, conabantur
v.30.
obruere. Sed qualia Israel murmura miscet?
super flumina Babylonis plangentes sedite,
dum recordamini Sion; & nunc tigride sæ-
uior, saniem eructans, fas omne abrumpens,
esuriens mordes pascentem? Forsan fluctibus
agitata nauis, portum fugit, & tollens ad si-
dera palmas diuos haud vocat? & vos lapidi-
bus obuiantes ei, qui ex fornace Babylonis
vos in villam Engaddi manuduxit, in terram
lacte, & melle manantem, vrbem conamini
Principe viduare, cædeque sternere redem-
ptorem, cui dedere tyranni Sanctæ ciuitati re-
dimere libertatem? Vrbem firmate pace, ac
Religionis præsidio, vallate mœnia, instaurate
altaria, reparate templum, tribunalia erigite,
portas aperite iustitiæ? *interficiamus eos*, sic
clamant Satrapæ, *& cessare faciamus opus*. lib.2.c.4.
Eius decus, nostrum est dedecus, & legislato-
ris innocentia, nostra patebit iniquitas, quæ
venalem Synagogam efflagitat; & dummodò
pinguescat gazophylacium, domus Dei fiat
spelunca latronum. Cedat amor patriæ, po-
pulorum crucifigatur redemptor, cum *Opti-* lib.2.c.5.
mates, & Magistratus audet increpare. Quid-
quid excelsum est, cadat, si vtilitati præferat XLI.
honestatem. *Nulla* enim *sunt, vel naturæ, Arist.*
vel amicitiæ, vel beneficientiæ satis firma vin- Ethic.
cula, vbi Maiestatis, vel imperandi furiosum
desiderium inuaserit. Natum Christum, quùm
nuntiantibus Magis audiuit Iudæa, Hero-
des didicit; mox illa perdere, iste occide-
re molitur Christum; & dum successorem sibi Chrysol.
timent, omnium perdere conati sunt Saluato- serm.146 XLII.
rem: deniq; quia ipsum inuenire nequierunt,
dolent Patriam, lac miscent sanguini, coæuos
eius parricidali furore collidunt, laniant inno-
centiæ socios, quia culpæ participes inuenire
non poterant, quos punirent. Æterni regis
ortum molientes extinguere, dum tempora-
lis Regni æmulantur angustias. Herodes?
Regnum times, Cæli signum non times? Quid
turbaris Herodes? quid es tantùm de successo-
re sollicitus? Cui sidera militant, terreno non
tenetur Imperio. *Herodes* (inquit Augustinus) Serm.26.
timet successorem; Magi desiderant redemptorem,
illi cupiunt inuenire Regnum, metuit ille finiri Re-
gnum, Turbatur Herodes, audiens Regem na- Auctor
tum Iudæis, semper enim grandis potestas Imperf.
maiori timori subiecta est; nam sicut rami ar-
borum in excelsis positarũ, etiamsi leuis aura

flaue-

flauerit, mouentur; sic & sublimes homines, etiam leuis nuntij fama conturbat; humiles autem, sicut in conualle plerumque in tran-
Psal. 87. n.16. quillitate consistunt. Inde Psalmista: *Exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus.*

Postquàm alienum Regnum inuaserat alie-
XLIII. nigena, tot cladibus, & sacrilegijs Iudæa repleta, vt inter causas, cur nefandi regis tempore, Deus factus est homo, hanc proferat Chrysologus, *vt illi Deus adesset, cui homo non*
Sermon. 156. *erat, qui adesset.* Tantas (querebantur apud Cæsarem Iudæi) sub Herode iniurias, & contumelias passos fuisse, quantas nec vlla be-
Flauius Ant. Iud lib. 17. c. 17. stia posset ingerere, si facultas daretur, vt hominibus imperaret. Synedrium Ierosolymi-
XLIV. tanū, quod constabat è LXXII. viris nobilissimis, qui tamquàm ordinarij iudices ex familia Dauidis, in domum magni Consilij eligi solebant, è medio sustulit. II. Infantes à bimatu, & infra Bethlehemiticos, & vicinos numero 144000. trucidari mandauit. 3. Amicos
Apoc. 7. n.4. XLV. Regis Antiochi secundi. XLV. strangulauit. 4. Scholasticos XL. cum præceptoribus suis, qui auream Aquilam de templo deturbarant, viuos cremauit. 5. Coniugem suam Mariamnen interfecit. 6. Socrum Alexandram interemit. 7. Proprium filium ex vxore de tribu Iuda prognatū cæcidit: vndè Cæsar Augustus, nefario comperto facinore, exclamauit: *melius est Herodis porcum esse, quàm filium*: quia simu-
Macrob. Satur. 2. lata superstitione non soleret mactare. 8. Filios
XLVI. affectati Regni insimulatos strāgulauit. 9. Antipatrum filium, cuius calumnijs reliqui fuerant interfecti, strangulari iussit. 10. Aristobulo affini, Mariamnes fratri, Sacerdotium, & vitam adèmit. 11. Maritum sororis suæ Salomæ de tribu Iuda, & filium, quem ipsi vxor ex eadem tribu pepererat, obtruncauit. Huiusce-
Ioseph. de Bello Iudaico. modi morbo Herode prior legitur laborasse
XLVII. Pharao, cum obstetricibus Hebræorum mandauit, masculos interficere, fœminas reseruare: quibus non obsequentibus, illusus Rex de-
Exod. 1. nuò præcepit; quidquid masculini sexus natū esset, in flumen proijcere: quidquid fœminini reseruare. Nulla immunitas innocentiæ, vbi dominandi reptat libido: Ortum ante, naturæ
XLVIII. in sinu, æmuli scribens sanguine, gigantem, veluti præcursuram ad thronum, non subijci legibus, illi esse legem. Cum concepisset Re-
Genes. 25 becca, *collidebantur in vtero eius paruuli*, & meritò ibi luctabatur ambitio, vbi pressa cecidit humilitas. Quid quærimus, an naturalis fuerit eorum conflictus? Præter naturam esse nequit, si ab ipsa edocèmur natura, diuinitatē æmulari. Non manumittitur fœtus, priusquā originali compunctus, parentum in fide per XLIX.
mare, per terras, per tertia Numina iuret, Tonantis spernere iura, vndè perduellis Olympi, Cælorum haud petit valuas, nisi renatus sanguine Redemptoris. *Quicumque potentiam affectant, cætera omnia cupiditati suæ postponunt,* Dio Cass. lib. 39.
starvt amicissimos, etiam genere propinquos, inimicissimorum loco habeant. Patri genitalia ab- L.
scidit Saturnus, nè familiæ propagatione angustiaretur Imperium. Filios helluatus lactantes, proprio tumulauit in sinu, vt parricidio parricidium præcurreret. Nec irrideas Poetarum fabulas, veluti soli voluptati com- Plutar. de Musica
positas, sed ad altiorem, & profundiorē mentem cogita, occultandam. Indè Plato indo- LI.
ctis Homerica negabat poemata, nè fabellas heroem illum scribere censèrent. Nemo In Alcib.
penè nescit (aiebat Plutarcus) neque Homerum, neque Pindarum, neque Sophoclem pro lib. de laud. Poet.
certo habuisse, quod scribebant. Saturnio prosapiam fabulis dono, ex ipsa tamen *noueris* Xenoph. in Hierone.
tyrannos complures liberos suos occidisse, multos à liberis interfectos, multos fratres Regnum ambientes mutuo parricidio se confecisse. Sanguinis LII.
necessitudinem toties adduco, amicitiæ prætermisso vinculo, quia si illa sacra, & venerabunda coniunctio, quę manu nequit humana, ambitionis pugione rumpitur; quantò magis hanc æmulatio discindet? *Nulla maior pestis* Cicero in
esse potest in amicitijs, quàm honoris certamen, et Lælio.
gloriæ. Affines erant M. Brutus, & Cassius, & familiares: post Pharsalicam cladem, Brutus LIII.
Cassio, qui Pompei sequebatur partes, Cæsarem inclinauerat: vnàque in Cæsarem pro libertate tuenda, conspirarunt. Vacantis tamen præturæ certamen, hostes fecit: affinitatem oblitus Brutus, beneficij immemor Cassius Plutar.
amicitiæ, vterque dignitatem æmulabantur, in M. Bruto.
quæ, licèt iustiora Cassius offerret ob multam, & splendidam strenuitatem, apud Parthos cōparatam, Bruto tamen datur. Inuenire non est (aiebat Cicero) eos, qui honores, in Lal.
Magistratus, imperia, potestates, amicitiæ non anteponant, vt cum ex altera parte proposita hæc sint, ex altera ius amicitiæ,

non

non multo illa malint. Licèt tantam amoris vim Poeta cecinerit,

Pauptertas me sæua domat, dirusque Cupido,
Vt toleranda fames, non tolerandus Amor.

Neminem tamen latet amorem cedere maiestati. Inter multos Catonis amicos virtutem eius maximè admirantes, & alijs alios magis
Plutar. in Caton. affectos, magisque præse beneuolentiam ferẽtes, in primis fuit Q. Hortensius, cuius tanti fecit amicitiam Cato, vt vxorem ipsam peten-
LIV. ti minimè denegaret. Canat igitur.

Periere cupidinis arcus
Contemptaque iacent, & sine luce faces.

At cum vrget Regni libido, necessitudo, quæ constans haud morti cedit, maiestati cõcedit.

Illud amicitiæ quondam venerabile numen
Prostat; et in quæstu pro meretrice sedet.

Ouid. de Ponto eleg. 3. Iurè dicas non solùm cum Tullio, quia imbecillis est natura ad contemnendam potẽtiam, sed quia solicitãte natura, rapimur ad captandam. Nullus amor, qui vincat paternum; attamen in filios sæuisse patrem, quem latet? Ho-
LV. dierna Turcarum Monarchia, nè præterita consulam tempora, hac sola tyrannide hallucinatur duratura, si genitorum parricidio vitæ prospiciatur regnantis. Perduelles sileo filios, qui sacra paterni nominis reuerentia minimè perterriti, in patrem arma cière: vt Mithridatem, quem sine horrore non legimus in patrem inuenisse Satellites, aut Deos ausum
Valer. Max. lib. 9 c. 11. inuocare, *Quamquàm* (respondet Valer. Max.) *quid hoc quasi inusitatum illis gentibus miremur?*
LVI. Qum Sariaster aduersùs patrem suum Tigranem Armeniæ regem, ità cum amicis consensit; vt omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum inuicem sorberẽt. Turcarum primus, Selimus fuit, quùm à Baiaze-
Bertell. in vita. tho II. Othomanico Imperatore X. Accoma-
LVII. the altero filio seditionem mouente, reuocatus Byzantium, patri Imperium rapuerit, venenoque sustulerit. Sed vbi didicit, & audiuit cæca Gentilitas sanguine purpurascere genitoris? pietatis in sinu, Ecclesiæ in gremio, Christianissimi Reges, vsque ad quartam generationem minimè erubuère sanguine ma-
LVIII. deri parentum. Ex Himmeltruda Pipinum
Ægnat. lib. 5 c. 9. gibbosum, & claudum susceperat Carolus noster Magnus, tanta cupidine Regni ludentem, vt ad patris indulgentiam, cum insaniret potiùs, quàm resipisceret, in monasterium coniecit. Idem patitur Ludouicus Pius Caroli filius, quùm à filio Lothario proditoriè vinctus, imperiali exuitur toga; Religionisque prætextu, Sacerdotum manu exibilatus tyrannus, pietatẽ culpare cogitur, & carcere ignota piare facinora. Familiæ omen erat: parricidio, & pietate certare, qua tamen parricidis auspicium potiùs datum, quàm ademptum, Carolomanni filij impietas, & Caroli Calui paterna testantur pietas.

Somniũ si maiestatis sit, ad simultates prouocat fratres. Sui principatus somnium fratribus narrat Patriarcha Ioseph, & tanta aduersùs illum inuidia concitatur, vt de eius nece coniurent, nec illos, aut sanguinis communio, vel fraternæ charitatis vinculum, aut senis parentis reuerentia, vel (quod his mirabilius est) somnij nomen ab hoc immani facinore reuocat. Adeo primatus, atque honoris cupiditas quorundam obsidet mentes, vt nè somnia quidèm alienæ dignitatis æquo animo pati possint. Torqueat Cælum maledictionis fulmina, irridemus: & vt posteris consulamus dignitatum primatu, genus humanum, & superna temnimus arma. Cum à Rebecca patrem fallere suaderetur Iacob, vt LX.
fratris primogeniti vsurparet benedictionẽ, respondit: *timeo nè patet me sibi voluisse illudere, et inducat super me maledictionem pro benedictione.* Ad quem mater: *in me sit ista maledictio, fili mi.* Quid mirum maledictionem temnere? cum auctor maledictionis, mulier fuerit. Pro Imperio vtraque, superba fastigia patitur; sed priori tanto peior posterior, quod non pro se, sed pro alio Deum negligat: vt & de Agrippinna Neronis matre legitur, super Tacit. An. 14.
quo, consulenti cum responderent Chaldæi, LXI.
fore vt imperaret, matremque occideret: atque illa *occidat* (inquit) *dum imperet*. Proh infelicitas parentum, serpentum more, parere percrepando; & filiorum ascensum, non nisi parentum rotari descensu: nec risu cognoscere matrem, nisi priùs mater humili consumat lu- LXII.
mina fletu. Tantum amorem quali dilectione filij repandent? pro familiæ principatu lictoribus exulem prodere patrem, vt Lucius Plutar.
Ostius. Hostibus pro manubijs patrẽ, & patriam tradere, vt virgo, vel furia Tarpeia. Flor.
Sunt nè hæc Nazaræi iura, quum, vt capellas daret securas in orbe ludere, lupos suis saturauit

uit carnibus? Instruit forsan Lazari sororibus
LXIII. vsurpare, opida? publicanis telonia? vel in Caluario Regnum super humerum venditare? Speculam in pectore lancea tenet apertam, vndè amoris neminem lateat interesse. Verbum factum caro, vt Cæsari regna non raperet, sed imperia redimeret. Vide, inspice, mitte manum in loca clauorum, viscera tracta, nam sacra labia compescuit, vt amantium idiomate, corde fateretur. Zelo zelatus redemptionis prospiciens per fenestras, respiciens per cancellos, hùc te vocat Zelotypia laborans, nè mundani principatus debacchatus amore, cælestem deseras; caput inclinat, vt confidenter accedas, & inter tenebras nocturnus latro illius impunè thronum ascendas. Hoc vnum pro tantis, *quæ Cæsaris, dentur Cæ-*
LXIV. *sari; quæ Dei, Deo*. Greciæ totius Imperium, Athenarum adoriente Republica Themistocles sortem pollicebatur, dummodò vni tantùm artificium constaret. Arridens Senatus ex patrum numero Aristidem delegit, ac negotio præposuit. Congrediuntur soli, & proponente Themistocle, Græcorum naualem clàm cremare classem; Aristides Senatui renunciauit, Themistoclis Consilium vtile, quidem, sed iniustum, atque inhonestum. Hæc cum audirent, protinùs pertransire, ac silentio percurrere Senatus iubet. Silentium Principes, cum filiorum exilio hæreditas seruanda proponitur: Abrahamum enim laudo, sed filium exterminantem non laudo. Silentium, cum ad captandum primatum, virginum exiguntur stupra; quia Sodomitarum flagitio notatur Lot, Sodomitis virginum suarum abusum offerens. Sileant Iezabel, iura tua, & Nabothi vineta non vsurpemus, homicidij pretio. *Occidisti, insuper, & possedisti.* Redemptionis ligno subditorum metiamur agros: *Reg. 3. c. 21.* eàdemque statera, qua Saluator diuinitatem pendidit, humana libretur iustitia. Pyrrhum LXV. Epirotarum Regem infestis signis, mœnibus Romanæ vrbis appropinquantem, cum veneno tollere decreuissent Romani, pœnitentia postea ducti, à veneno, vt cauèret, monuerunt: illis gloriosior ruina sine fraude, quàm dolosus, & inhonestus triumphus: Cum Philippo Macedone, haud solùm proditorem instantes odio, sed proditionem in Thaborre cum magistrum Petrus præterire Caluarium in monte gloriæ tentoria figere, LXVI. redarguitur vt Satan, nesciens ea, quæ Dei, sed ea, quæ hominum. Satanæ enim thronus esset, vbi ipse castrametaretur Christus, dum vtili haud hærèret honestum.

LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

CAROLVS TERTIVS.

Occidentis Imper. VII.

1 *Hieroglyphici explicatio.*
2 *Allusio metrica Comitis Lelij Ploueni ad hieroglyph.*
3 *Ad idem, M. Antonij Moles.*
4 *Regna cur periodica?*
5 *Carolinæ stirpis defectio.*
6 *Caroli fatale nomen.*
7 *Caroli M. Imperium iam diuisum, in Carolo Crasso vnitur.*
8 *Carolus Crassus in sui partem Pontificem trahit.*
9 *Christi natiuitate Imperator coronatur.*
10 *De Slauis triumphat.*
11 *Pisces maris dicuntur piratæ.*
12 *Nepotibus regna vsurpat. 26.*
13 *A Mauris, & Normannis deuastatur Imperium.*
14 *Lotharij filiam barbaro Regi despondit.*
15 *Vxorem adhuc virginem accusat vti adulteram. 32.*

16 *Vxor Caroli virgo probatur ferri candentis experientia.*
17 *Carolus Crassus Imperio priuatur.*
18 *Constantiæ, detruditur in Monasterium.*
19 *Mira Caroli Crassi constantia in aduersis.*
20 *Carolo Crasso morienti Cælum panditur.*
21 *Carol. Crass. mandat Christi annos Epistolis præmitti.*
22 *Aurea moneta Caroli Crassi.*
23 *Ricchardis vxoris Caroli Crassi effigies.*
24 *Micylli Carmina.*
25 *Epitaphium Caroli Crassi.*
26 *Ludouici, & Carolomanni coronatio ex numismate.*
27 *Viennam deditione recipit ex numismate.*
28 *Neustria erigitur in ducatũ ex numismate.*
29 *Carolus Simplex Rupertum Othonis fratrem occidit, vt ex numismate.*
30 *Carolo Simplici Henricus Germaniæ se in fidem tradit.*
31 *Hincmari Epistola ad Carolum Crassum, vt ad meliorem frugem reducat.*
32 *In magnis voluisse, sat est, vide numisma.*

I. FOrtitudo cum socijs virtutibus in gradibus Caroli, earum semitis ascendisse, licet occupato clauo, Tyrrannis, Iniustitia, & Timor reluceant in throno, qui speculo assimilatur, sunt hieroglyphicum. Cor in ventre, vt quò Carolus Crassus tẽderet, ex cordis intelligas positione. Annulus coniugalis, sed fractus, cum basilisco super sceptrum, calumnia sunt in vxorem violati coniugij. Regina ridens ad pedes, cuius in dextera ignitum ferrum; & in læua lilium sub translucido velo, Ricchardis Caroli est vxor, cuius virginitas per decennium matrimonij tecta velamine, cum à marito insimularetur, elementorum ignis, & aquæ innocentia, illibata apparuit, claustroque mancipata, Christi fecundas virgo volauit ad nuptias.

Allusio ad Hieroglyphicum.
EPIGRAMMA.

II. *Magnanimus quondã Rex Carolus, ille triũphos*
Regibus è multis, Qui tulit, Iste fuit.
Virtutum gradibus solium peruenit in altum,
Iustus principio, fine sed ipse Reus.
Constituere gradus Prudentia Prima Dearum,
Iustitia, & tenuit, facta Secunda, locum.
Tertia Fortis erat Dea; Temperat altera mores,
Quæ Dea, Quarta ducẽ duxit ad vsq; thronũ.
Illic cum sedit, Virtutes despicit omnes,
Quem statuere throno, sub pede pressit eas.
Hinc Vitia exaltat, speculis dum collocat ipsa,
Rex propria in speculis, quid sit Imago, videt.
Hæc Iniustitia, Hic Timor est, & Acedia, nec non
Crapula, quæ ventri dedita tota fuit.
Nectare, & Ambrosia nũquã saturata Voluptas,
Transtulit in ventrem Cor saturanda, suum.
Impinguatus enim Vitijs est Crassus, & illi
Armis, ac studijs, crassa Minerua datur.
Imperat intereà, meretrixque Calumnia, Sceptro
Apposità in dextram, ceu Basiliscus obest.
Annulus alba Fides Hymenæi fractus habetur,
Regis, & in læuà proditur alba Fides.
At Regina manu candentem prandere ferrum
Audet, vt illæsam comprobet igne, Fidem.
Lilia, quæ Virgo velabat, Adultera non est;
Dextra dat igne, Fidem; Læuaque flore, Decus.
Obticuit sceleris conuicta Calumnia; Rex tum
Hanc sibi mentitus, prostituisse negat.
Proh stupor! incusat malecauta Calumnia Regem,
Innocua est Vxor, Rex sed Adulter erat.
Discite Iustitiam Reges? stat Iupiter vltor:
Hæc vos, quam iacitis, torta sagitta, ferit.
Virtus dum colitur, Vitium reprobare iuuabit,
Quæ struit Hæc, Illud vertere Regna studet.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

ALIVD.

III. *Virtutes Carolum tollunt: virtutibus instat*
Exilio Princeps, & fera monstra vocat;
Et cor ventre tenens, insontis fœdera lecti,
Accusat; patitur crimina falsa pudor.
Ignem vxor manibus præfert, velamine, floris
Stemmata Virginei, Lilia casta tegens
Lubrica sic mutant solij fastigia, mores;
Sæpe Coronatum sceptra regitque scelus.

Comes Lęlius Plouenus Nobilis Venet.

E L O-

ELOGIVM.

Anno Christi. 879.

Aulici !
Vestrum est metamorphosis.
Ex Cæsare nihil,
Carolus etsi Crassus
In Fata queritur; IV.
Caroli M. arescit arbore, dicunt aliqui, sed verius in Conrado.
Quorum inuida series
Dans periodica regna,
Vt Regum Regis, & Dominantium Domini.
Cæsares noscerentur coloni,
Carolinam succidit arborem, V.
Caroli fatali omine,
Vt quod Augusti Augustulus,
Magni Caroli Carolus Crassus,
Tantùm iste perderet, quantùm ille acquisiuit. VI.
Generosæ sic in imbelles
Degenerant aquilæ, columbas.
At temporum sunt ista, non hominum.
Quatuor capita cum Caroli fulcirent globum,
Si adhuc barbarorum ictibus agitatus tremebat,
Monarchia Caroli in quatuor partes iam diuisa, vnita stabat in Carolo.
Carolo ignosce,
Quùm solus nequit Orbem sustinère ruentem.
In se Magna ruunt. VII.
In magnis voluisse sat est.
Voluit, & Potuit,
Cum
Nutantem Pontificem versatili firmauit gladio;
Erga Ludouicu inclinabat Pontifex ad exclusionem Caroli.
Et Italiæ
Ann. 880
Galli cantus, Aquilæ venijt pretio. VIII.
Gallum munere Imperij sibi Itali conciliant: & à Ioan. Pontifice coronatur.
Christi Natiuitate gladio donatus,
Nè Angelorum aduersaretur præconio,
Et in terra Pax,
Prima Bella indixit *Mari*. IX.
Et firmamentum ponens in medio Aquarum, X.
In lubrico elemento Slauorum fixit victoriam.
Nec rati Cæsarem dominari
Si volatilibus Cæli,
Et piscibus, Maris, scilicèt, piratis,
Cum piscantur, expiscantur. XI.
O Imperij digna species? nisi imperasses?
Depresserunt, dum erexerant.
Si præter iustitiam, Regna sunt latrocinia,
Haud Rex, sed latro Carolus
(Nisi quia magna classe Imperator)
Quùm specie iuuandi, XII.
Galliam Nepotibus vsurpauit,
Astutam vapido seruans sub pectore vulpem,
Cæsarisque gladium ferens sub toga Catonis:
Sed Virtute destitutus, vel sorte,

XIII. *Bertarius Abbas S. Benedicti ſuper altare S. Martini in Mõte Caſsino à Mauris occiditur. Sigonius lib. 5. Annal. Francorum.*

Quod diù acquiſiuit, citò perdidit;
Inter templum, & altare Paſtoribus cæſis,
Imperatoris potiùs ignauia, quàm Maurorum ferro. *Ann. 884*
Ab Aquilone, vndè Omne malum,
Nordmannorum exurgens Rex Godefridus,
Metas, & Treuirim populando,
Occidenti iuſtitium præludijt.
Friſia, Neuſtria Auorum ſanguine partæ,
Barbaris oblatæ in præmium,
Et quaſi gelido redemptæ Sanguine,
Nordmannorum ſortitæ ſunt nomina;
Nouus Agamemnon Carolus,

XIV. *Nomine Giſla.*

Pro vitula mactando virginem,
Deos ille: hominem, vt iſte leniret,
Lotharij filiam Godefrido deſpondit:
Nec præualuit
Ex Scythico tyranno concipere,
Gallico ex Rege eſſe conceptam.
Sic facti affines, qui hoſtes conuenerant.

XV. *Regino. Annal. Metenſes. Ioan. Henricus Bacelerus, Mezerd Hiſt. Francorũ. p. 35. Ludouardus Vercellenſis Epiſcopus, & Richardis vxor Caroli, vita Sanctimonia, & caſtitate inſignis, vt adulterij inſimulatur, poſtquàm ipſa tot annis mariti celaſſet impotentiam. In Alſatia Andelabenſe Cœnobiũ, quarto ab Argẽtorato, milliari diſtans, extruit, & poſt probatã ferro candenti virginitatem dato repudio, Chriſto nubit.*

Callidus, ſed non in thalamo calidus *Ann. 887*
Virginitatem ipſam, adulteram inſimulando *Ann. 887*
Vxorem decennio virginem ſtuprauit mente.
Sponſæ Zonam nubem credidit,
Vt verborum ſolueret ſonitu.
Sed cum ille perdere, iſta perire haud poſſet
Elementorum innocentia,
Sui fecundauit integritatem.

XVI.

Quàm aquæ, & ferri candens ſpeculum
Illius debacchatam probauit amore,
Qui ardens, ſed non comburens,
Magnus, vel magneticus ferrea corda trahit.
Leno Virginis iudicatus Imperator Orbis,
Lunam plenam dixit bicornem,
Cum in Corneliam, legem Papiam
Commutare nequiuit.
Sic Latio obſtrepente,
Vxorem marito
Imperio repudiante Imperatorem;

XVII. *Decretum ab Hadriano poſt obitum Caroli Italis reſtituerentur Imperiũ. Bacleus ex Sigonio lib. 5. de Regno Italiæ. Anno 887.*

Quod Carolo Primo Hadrianus dederat Primus,
Carolo Tertio Hadrianus abſtulit Tertius,
Gallica ſeruitute Italos manumittens.
Quaſſaſſet Orbis, ni Arnulphi fulciſſent trabe,
Et trabea exutus Carolus *Ann. 888*
Nefarijs adoleuit altaria tedis.
Victima haud opimior mactatur Ioui,
Quàm Rex iniquus,
Fraternizant aula, & altare:
Quod Ioui hoc Regi licèt,
Ex aula clauſtralem detruſus in caulam,

XVIII.

Conſtantiæ, vt conſtantior certaret in ſortem;

Perre-

Perrexit, nec edifcit, fed edocuit
In petra patientiæ aftra ipfa retundi,
Alacer rogans faturari de micis,
Sed lapides ferens pro panibus,
Et vittam, qua vitam angeret; XIX. *Strangulatur ex Thefauro in vita Caroli adnotat. 166.*
Inter Aquilam, Leonem, & Hominem
Vt Bos eleuatur in Cherubin,
Cui Cælum morienti panditur,
Vt XX. *Annales Fuldenfes An. 887. fed in numifmate Caroli Ann. 5 893.*
Deiectum Cæfarem infpiceret mori ftantem:
Vel
Hoftium dilectione exfoluto Cælitum axe,
Pœnitenti Cæfari indecorum
Per anguftam ingredi portam.
Aut
Pro inimicis orando Cælicos æquaffet muros, *Triumphantiū more.*
Nec valuas, fed dirupta per mœnia,
Ingrederetur victor.
Chriftus à Carolo cum recepiffet annos, *Anni Chrifti Epiftolis diplomatib. premittūtur ex Caroli inftituto. Auth. Chriftian Matthias, in vita Craff.*
Quafi homini diceret Deus,
In manibus tuis funt tempora mea,
Vt fœnus folueret, dies reftituit æternitatis, XXI.

XXII. Aurea Moneta Caroli Craffi.

Ricchardis vxoris Caroli Craffi effig.

XXIII.

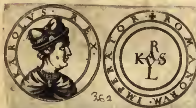

Micylli Carmina. XXIV.

Arrogat Imperium procerum concordia Craffo,
Qui bene priuatus vixit, & interijt.

Epitaphium Caroli Craffi in infula Rheni Richenau prope Conftantiam.

Carolus Craffus Rex Sueuiæ pronepos Caroli Magni Becler.
Italiam potenter intrauit, eamq; deuicit, Imperiū q;
Romanū, vbi Cæfar coronatus obtinuit, ac mortuo XXV.
Fratre Ludouico, vniuerfam Germaniam, & Galliam
Iure hæreditario acquifiuit; demùm animo, mente,
Et Corpore deficiens ab Imperio fane magno cum Fortunæ
Ludibrio deiectus, à fuis omnibus poftpofitus humili hoc
In loco fepultus iacet. Obijt anno 888. *Idib. Jan.*
Incifa etiam.
Pannones, & Cimbros diuerfo Marte fubegit,
Carolus, à Craffo corpore nomen habens.
Sed bene, quas iuuenis Regis tractarat habenas,
His iterum fenior difpoliatus obit.

C A-

CAPVT SECVNDVM.

Adnotationes Historicæ.

12 *Galliam Nepotibus vsurpauit*. Ludoui-
XXVI. co, & Carolomanno fratribus 880. anno diademate

redimitis. Quùm auxilij prætextu aduersùs Bosonem suas copias duxit, in Galliam, & Bosone deuicto, Gallos sibi iuramento alligauit Morbo tandèm postquàm correctus obijssent Ludouicus in Fano S. Dionysij. Anno 882. Mense Augusti, & post receptam deditione Viennam, Carolomannus ab

Auent. Matthias Christia.

XXVII.

apro percussus, nullo obstante, tota potitus est Gallia *Carolo* etiam *Simplici*, Ludouici, &
XXVIII Carolomanni fratri, Regno præcluso, vsquè dum viueret Carolus Crassus: & ab Anglia, quò se receperat, ab Archiepiscopo Rhemensi reuocatus, coronatur die 28. Ianuarij An. S. 893. annum ætatis cum ageret XIV. Iuuenis, cui sola obstitit Fortuna. Mortuo enim Othone, cui non tantùm hereditario verùm, & Belli iure legem dederat, vt ex numismate Neustriæ, nunc Normandiæ

Ann. S. 909.

dignitate ducatus insignitæ vides: Vbi Herculea claua in vinctos arguit Imperium, à Ruperto Othonis fratre denuò bello petitus, hostem sua interimit

XXX.

manu, gloriosus item, quia Henricus Germaniæ se in fidem

illi dedisset, licèt tandem ipso in triumpho ab Hugone Ruperti filio, captiuus decederet. An. S. 929. Hincmari Rhemensis Archiep. ad Carolum Crassum Imper. Epistolam retexere, qua

qua illi cōmendat, vt Ecclesiā Gallicanā penè collapsā restituat, Regni dissidia tollat, ac Lud. Balbi liberis institutores attribuat, inserere.

Domino Carolo Imperatori Glorioso Hincmarus Episcopus, ac plebis Dei famulus, præsentem, & futuram optat prosperitatem, et gloriam, audiens laudabilis fidei vestræ benignitatem erga filios sobrini vestri Hludouuici, quondam senioris nostri, gratias Deo retuli, petēs, vt, qui dedit vobis velle, donet, quæ cœpistis perficere pro bona voluntate: & hoc tam per me, quàm per familiares, & subiectos mihi Domini misericordiam oro, vt vestra potestas, atque prosperitas in sua voluntate corroboretur, & vt in fide recta, & operibus bonis perseuerantem de temporali Regno, quandoque ad æternum perducat.

1 *Precamur, Domine carissime, vt respectu Dei adiutoris, & protectoris vestri regiminis, Regni huius Ecclesiam, quam Christus acquisiuit sanguine suo; sicut, & per vniuersum orbem diffusam, apud nos in multis collapsam vestro sapienti Consilio, & potestatis auxilio releuctis, & Regni diuisionem consolidetis, ac Primores ipsius compaginetis: & quæ in hoc Regno propter dissensiones perperam aguntur, euelli faciatis; & istos iuuenes, Reges nostros, propinquos vestros, pupillos sine patre, loco filiorum teneatis, & eis Regnum ab antecessoribus filiorum successione dimissum, per suggestionem Primorum Regni huius disponatis, & qui de Primoribus, cuique illorum conueniant, ordinetis. Et si forte fuerint ex nostratibus, qui potius, quæ suæ voluntatis sunt, quàm quæ ad honorem, & defensionem sanctæ Ecclesiæ, ac ministrorum eius, & ad Regnum, ac Regni pacem, & tranquillitatem pertineant, facere velint, sapientia, & potestate vestra eos reuocate, vel si fuerit necesse comprimite, atque exteros aduersantes istis vestris filijs, & nobis omnibus vestræ Dominationi fidelibus defensionē solatij exhibete, quatenus, & apud Deum debitam inde remunerationem, & apud seculum nomen celebre habeatis.*

2 *Et quia legimus de Alexandro Magno, cuius pædagogus Leonides nomine fuit, quod citatos mores, & inhonestum incessum habens in pueritia, idem Alexander ex præfato pædagogo suo eadem accepit vitia, quæ adultus in seipso corrigere voluit, & eum omnia Regna vicit, seipsum in hoc vincere non potuit, quoniam, vt quidam sapiens scripsit.*

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu.

Et de filio Salomonis Regis legimus, quia relicto senum, & iuuenum vsus Consilio, magnam partem Regni perdidit, & non suo, sed aui sui Dauid merito paruam partem Regni ei Dominus reseruauit: istis iuuenibus fidelibus filijs vestris Regibus nostris, maturos, ac prudentes, atque sobrios baiulos singulis constituite, qui oderint auaritiam, et eos verbo, et exemplo iustitiam diligere doceant, secundum Scripturam dicentem: Diligite iustitiam, qui iudicatis terram, quoniam, qui diligit iniquitatem, odit animam suam.

3 *Doceant eos verbo, et exemplo sāctam Ecclesiam, et ministros eius honorare, dicente Scriptura: Presbyteris humilia animam tuam, et magnatis inclina caput tuum. Quibus Dominus dicit, qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Et, honorantes me honorificabo, et qui contemnunt me erunt ignobiles. Doceant eos verbo, & exemplo, Ecclesiæ sanctæ rectoribus, atque ministris debita priuilegia spiritu Dei condita, & totius mundi reuerentia consecrata, seruare, scriptura docente, lex Domini irreprehensibilis, conuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Et in Euangelio Dominus, Qui diligit me, mandata mea custodit. Et, si diligitis me, mandata mea seruate. Et Apostolus, Qui dicit, quia diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Et item Dominus in Euangelio contemptoribus mandatorum suorum. Qui est, inquit, ex Deo, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.*

4 *Doceant eos verbo, & exemplo Regni Primoribus, & ceteris Regni fidelibus, atque Sanctæ Ecclesiæ defensoribus, vnicuiq; in suo ordine competentem legem, & iustitiam conseruare, dicente Scriptura: Iustitia Regis exaltabit solium eius, & veritate solidantur gubernacula populorum. Custodiant, & doceant eos castè, ac sobriè, & piè viuere, quia sicut dicit Scriptura, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & non habitabit in corpore subdito peccatis.*

5 *Proponant eis frequenter verba Sancti Cypriani, qui Regis ministerium in nouo gradu abusionum aperte ostendit, Regem, inquiens, non iniquum, sed correctorem iniquorum esse oportet. Vnde in semetipso nominis sui dignitatem custodire debet.*

debet. Nomen enim Regis intellectualiter hoc retinet, ut subiectis omnibus Rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores ne iniqui sint, non corrigit? Iustitia verò Regis est, neminem iniustè per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virū, & proximum suum iudicare, aduenis, et pupillis, & viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos, & histriones non nutrire, impios de terra perdere, parricidas, & periurantes viuere non sinere: Ecclesias defendere, pauperes eleemosinis alere, iustos super Regni negotia constituere, senes, & sapientes, & sobrios Consiliarios habere. Magorum, & ariolorum pythonissarum superstitionibus non intendere, iracundiam differre, Patriam fortiter, & iuste contrà aduersarios defendere, per omnia in Deo viuere, prosperitatibus animum non eleuare, cuncta aduerse patienter ferre, fidem Catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impie agere, certis horis orationibus insistere, antè horas congruas cibum non gustare. Væ enim terræ, cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedunt. Hæc Regni prosperitatem in præsenti faciunt, & Regem ad Regna cælestia meliora perducunt. Qui verò secundum hanc legem Regnum non dispensat, multas nimirum aduersitates Imperij tolerabit. Et si Rex his, quæ præscripta sunt, contraria senserit, vel egerit, & in his contrarijs perseuerauerit, sicut in throno hominum primus constitutus est, sic omnes quoscumquè peccatores sub se in præsenti habuit, supra se modo implacabili in illa futura pœna habebit. Et non solum Regi, sed & omni, qui in dominationis est potestate, tria necessariò habere oportet, terrorem scilicèt, ordinationem, & amorem. Nisi enim ametur Dominus, & metuatur, ordinatio illius constare minimè poterit. Per beneficia ergo, & affabilitatem, procuret, vt diligatur, & per iustam vindictam non propriæ iniuriæ, sed legis Dei, studeat, vt metuatur. Et in his, & alijs omnibus Princeps semper Deum cogitet, et illi adhæreat, quia nisi conditori suo pertinaciter adhæserit, & ipse, & omnes, qui ei consentiunt citò deperient. Omnis igitur, qui præest, hoc primitùs tota animi intentione procuret, vt per omnia de Dei adiutorio omninò non dubitet. Si namque cæperit in actibus suis auxiliatorem suum habere Dominum, nullus hominum contemptui habere poterit eius Dominatum. Non est enim potestas nisi à Deo, ipse eleuat de stercore egenum, & sedere facit cum Principibus populi sui. Deponit potentes de sede, & exaltat humiles.

6 *Ipsi autem baiuli magnoperè prouidère debent, ne super socios suos se extollant, sed iuxta Scripturam dicentem: Quandò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Et sicut de Ioiada legimus, quia Ioas Regem puerum eleuauit, & vnxit in Regem, imponens ei diadema, et dans legem in manu eius, vt secundum illam viueret, & populum regeret, & docuit ipsum iuuenem Regem, vsquè ad ætatem adultam. De quo scriptum est, quia bene regnauit ipse Ioas, quandiu docuit eum Ioiada. Et S. Gregorius admonet nutritores filiorum Imperatoris Grecorum, vt ea illis loquantur, quæ eorum mente in caritate circa se inuicem, & erga subiectos in mansuetudine coniungant: ne, si quid odij inter se pueri conceperint, in aperto posteà erumpat. Verba, inquiens, nutrientium, aut lac erunt, si bona sunt; aut venenum, si mala. Talia, ergo in pueritia eis suggerant, quæ postmodum ostendant, quàm bona fuerint, quæ à nutritorum suorum ore suxerunt.*

7 *Debent etiam prouidère, nè tales illis in familiaritate iungantur, per quorum suggestiones ad iniqua opera, vel ad discordias inter se, & illorum subiectos corda illorum pertrahantur, quia scriptum est: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Debent autem illi baiuli eorum persuadère, vt non sint inuicem inuidentes, inuicem prouocantes, sed mutua dilectione coniuncti, & ad inuicem se adiuuare parati. Quia vt scriptum est, Frater fratrem adiuuet, & ambo consolantur. Si enim, Domine mi Rex, huius Regni Ecclesia, & ministri eius, ac populus, hæc per vos obtinuerint, quantam mercedem, & remunerationem inde apud Deum, & bonum nomen apud seculum habebitis, & verbis Apostoli pensare potestis, qui dicit: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum suorum. Si ergò Apostolus spiritu Dei plenus de vno peccatore conuerso tantam remunerationem præmittit, colligat sapientia vestra, quantam de tantorum salute, ac profectu remunerationem apud Deum habebitis.*

15 *Callidus, &c.* Carolus Luduardum Episcopum Vercellensem, *virum sibi percharum,* & *in administrandis publicis vtilitatibus vnicum* Annal. Meten. An. XII. Regni.

Consi-

XXXII. *Consiliarium, obiecto adulterij crimine, eo quod Reginæ secretis familiarius, quàm oportebat immisceretur, à suo latere cum dedecore repulit: Deindè paucis interpositis diebus coniugem Ricchardem (sic enim Augusta vocabatur) pro eadem re in concionem vocat. Et (mirum dictu) publicè protestatur, numquàm se carnali coitu cum ea misceuisse, cum plusquàm decennio legitimi matrimonij fœdere eius consortio esset sociata. Illa è contra non solum ab eius, sed etiam ab omni virili commixtione se immunem esse profitetur, & de virginitatis integritate gloriatur, idque se adprobare Dei Omnipotentis iudicio, si marito placeret, aut singulari certamine, aut ignitorum vomerum examine fiducialiter adfirmat; Erat enim religiosa fœmina. Facto autem dissidio, in monasterio, quod in proprietate sua construxerat Deo famulatura recessit Ricceharda* subiungit Hermanus Contractus) *adulterij cum Luituuardo Vvercellensi Episcopo incusata, Aquino iudicio se ab omni virorum commixtione integram, & virginem comprobauit, quamuis iam duodecim annis in coniugio Imperatoris apparuerit. Moxquè à Rege separata, in Andelahense cœnobium virginum à se constructum decessit: ibiquè Deo seruiens, virgo Regina permansit.* *In Chron. auctore.*

Sigon. propè fine lib. 5. de Regno Italia. XXXIII. 17 *Italos, &c.* Italia multiplici concussa motu, Francorum Imperatorum, Regumque nomen ob intestina dissidia, & imminutas opes adeo abhorrebat, vt si quid accideret Crasso, de proprio constituendo agitaret Rege. Inde Hadrianus III. Papa, Italorum adductus flagitationibus, pro Italiæ dignitate decreuit, *Vt moriente Rege Crasso sine filijs, regnum Italicis Principibus vnà cum titulo Imperij traderetur.*

20 *Cælum morienti panditur.* Idib. Ian. moritur Carolus, & mirum in modum vsquè dum honorificè in Augensi sepelitur Ecclesia. *Ann. S. 887.* XXXIV *Cælum apertum est multis cernentibus, vt apertè monstraretur, qui spretus terrenæ dignitatis ab hominibus exuitur, Deo dignus cælestis patriæ vernula mereretur fæliciter haberi.* An. S. 887. licèt ex sequenti numismate,

In Francia Metallica tantummodò excusum vidi. XXXV.

cuius ab vna Carolus Imperiali coronatus diademate: & ab altera Fortuna, à qua veluti calce petitus Carolus, vnà cum Imperio Longobardorum, Gallorumque exuitur Regno: Sub Anno 893. Exinde numismatum vtilitatem quàm colligat historicus.

LIBER OCTAVVS.

CAPVT PRIMVM.

ARNVLPHVS.

Occidentis Imper. VIII.

1 *Allusio ad hieroglyphicum Imperij, quod in equo efreni figuratur, Lælij Ploueni Patritij Veneti: & M. Antonij Moles.*
2 *Micylli antiqua carmina pro Arnulpho.*
3 *Thronus trutina Regum.*
4 *Arnulphus Imper. nothus fuit.*
5 *Ducem Morauiæ Zuedenbaldum Regem facit Arnulphus.*
6 *Hungaris aperui valuas, vt in Europam irruerent.*
7 *Guido, & Arnulphus quando? & à quibus Imperatores creati?*

 8 *For-*

8 *Formosus Pontifex nepotem in Cæsarem eligit.*
9 *Arnulphi victoria contra Nordmannos.*
10 *Arnulphus duos Reges occidit.*
11 *Vocatus Regnum Galliæ nepotibus vsurpare, renuit Arnulphus. 15. 24.*
12 *Berengario Italiam restituit Arnulphus.*
13 *Morti damnat Arnulphus Ambrosium comitem Bergomi.*
14 *Guidonis mors.*
16 *Arnulphus Romam capit.*
17 *Lambertum fugat Arnulphus.*
18 *Venenata potione ab Agiltrude perimitur Arnulphus.*
19 *Arnulphus pediculis vexatus moritur.*
20 *Humanitatis miseria.*
21 *Moneta aurea Arnulphi.*
22 *Epitaphium Arnulphi.*
23 *Vxores filij, & concubinæ Arnulphi.*
24 *Tutorem nepotibus tradit Arnulphus, vt ex numismatibus datæ, & finitæ tutelæ.*

Dominandi libido, quæ homines, Deos ipsos fatigat, humanum Arnulphi Spiritum (qui sonipi comparatur) duorum Regnorum sollicitabat calcaribus, vt sibi oblato Galliæ, & ab hostili manu vindicatæ Italiæ potiretur Imperio. Sed ferocissimi, & efrenis equi, rationis lupo constringens maxillas, maiori, qua tentatus violentia, reprimit, & in aere appensum tenet, nè aliena inuadens Regna, plus Regno tribueret, quàm amicitiæ. Aquila super Arnulphi galeam rostro oleam, non fulmina gerens, & vngue stateram, iustitiæ, & pacis, quam sanctè coluit Arnulphus est Hieroglyphicum.

Allusio ad Hieroglyphicum.

EPIGRAMMA.

I.
Ambitio audacem stimulat conscendere beluam,
Pacis at in galea mitia signa vides;
Effera suppositis minitatur belua Coronis,
Sed ratio, & virtus freno superba regit.
Cæca est ambitio, quæ corda Potentibus inflat;
Vnus Alexandro nec satis Orbis erat.

Comes Lelius Plouenus Nobilis Venet.

Allusio Altera.

Quàm meritò Arnulphus, trinam tua Fata coronã
Nectunt ex astris, quæ Tibi trina fauent.
Italiæ sceptrum, Gallorum percipe Regnum,
Imperio has gemmas addere, sorte datur.
Est equus impatiens, ceu sensus prona voluntas;
Imperij gyrum, qui super ire, cupit.
Aere suspensus, medio se corpore sursum
Eleuat, vt saltu, Regna cupita petat.
Hunc premis Altus equum; freno cõpescit, et illũ,
Vel tua quà sensum niens ratione, domat.
I procul Ambitio, regnandi hæc summa Cupido
Detur Alexandro, Qui Minor Orbe fuit.
Hinc Aquila in galeà rectæ, quia mẽtis Alumna,
Iustitiæ signum, tessera Pacis erit,
Ore vbi fert oleam, seu cũ leuat vngue bilancẽ,
Iustitia Imperium, Pax data Regna regit.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

Micylli Carmina de Arnulpho.

II.
Hic quoque non modico vicit certamine Cimbros,
Gallica dum vario regna timore premunt.
Sed quia diuorum spoliauerat impius aras,
Idem Syllana tabe peremptus obit.

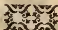

NAPOLI

E L O G I V M.

Ann. S. 889. Thronum trutinam,
Regni die Regem in feculum pendi
Pandit Arnulphus,
Tollant, vel extollant Fasta?
Biuia posteritas.
Appensus in statera,
Inuentus est minus habens:
Vt supereminens cunctis,
Inclinaretur nulli.
Dum ortus, quærit parentem
Fit Pater Occasus.
Ann. 890 Galliæ, nè suus deesset Macedo,
Morauiæ ducem Zuendebaldum
Diademate redimiuit Bohemiæ.
Lethale munus, vndè Orbis funus,
Haud gratum exègit amicum,
Sed inuidum firmauit proditorem.
Hunc vt reprimeret, Europam pressit:
Germaniæ claustra Hungaris aperiendo.
Exauctorato Carolo,
Et vni Atlanti impar Imperij pondus,
Ann. 891 Arnulphi trabe
Fulcierunt Principes in Germania:
Guidonis,
Pontifex in Italia.
Horum Vter Cæsar?
Si Regum causa Superis applicanda,
E Cælo petiti, Deo reddant innocentiam.
Orbem cum reserasset vterque, Formosi clauibus
Plus fidit in terra Papa, quàm Iupiter in Cælo,
Bino radiare Sole.
Sed inimici eius domestici
Cui caro, & Sanguis reuelauerat nepotem
Verbi recordatus in verbo,
Pontificatum, & Imperium,
Dexteram Mundiquè sinixtram,
Non est meum dare vobis,
Ann. 894 Illegitimum fassus est imperare legitimè
Quùm in ripa Mosæ
Centum Nordmannorum millibus cæsis
(Vt de cruento flumine victor
Non plus aquæ biberit, quàm sanguinis barbarorum)
Vix vnus euasit,
Bacchantem famam comitaturus per Orbem.
Eques cum aduolasset, pugnauit pedes,
Vt fugam intercluderet, & victoriam,
Quæ desperatione paratur.
Hercule maior duos Reges vno confecit prælio.

III.
Carolomani Bauariæ Regis ex Carantana filius naturalis. Vt beneficijs promoueret amicũ, Regem fecit. Sigebertus.

IV.
Hungarorũ auxilia stipulatur stipendio contra perfidum Zuendebaldũ, vnde reserata via, qua barbari in vniuersum Europa irruerent. Luitprandus.

V.
Duo Cæsares eod. tẽpore creãtur: Guido à Papa Arnulphus à Principib. Germaniæ.

VI.
Guido Formosi Papæ neporerat, & cũ Romanis cogũ impanerat, à Formoso imploratur Arnulphus, qui anno 894. in Italiam descẽdit. Sigen. Annal. Fuld.

VII.
Nordmanni in Galliã, & Germaniã grassantes in opido S. Loth, Episcopum Constantiensem trucidarunt. Inde in Vormatia Moguntinum Episcop. interfecerunt. In quos mouens Arnulphus ita egit, vt eorum vix vnus inaforit; & nostrorum vnus cecciderit. An. Fuld.

VIII.

IX.
Cum tali se commisisset loco vbi equitatus vsui esse non poterat, equitib. persuasit Arnulph. vt ex equis in pedestrem aciem descenderent. Quo, ita obcadit, vt duos etiã Reges Godfridum, & Sogefridum interremeret Regino.

X.

Victo-

Victoriam suam cum non caperet Germania;
Gallia semet obtulit in triumphum,
Vt Lilijs conuolueret Lauros.

Galliarum noluit salutari Rex. Casperius Genartius.
XI.

Rens renuit,
Hostium non pupillorum ducens opima spolia.
Caroli regium stipitem
Fatur Arnulphus, inseram, non incidam;
Egrediar agro, nè pupillorum aggrediar Regnum,

Sigon. Annal. Aldens.
XII.

Actum erat de Berengario,
Ni seculo illo contigisset Arnulphus,
Assuetus legitimare, & tyrannos,
A sacro inuocatus hoste
Venit Vidit Vicit
Italiam Guidonem Romam.

Sic terrore Italia iniecto, tot & occupauit regionem.
XIII.

Bergomi in portis, exaltauit iustitiam,
Suspendio Ambrosium Comitem Nemesi libando,
Nè per speculam raptorum,
Sed iustitiæ valuas videretur ingressus.

Luitprand. lib. 5 c. 10. Puteano lib. 5. p. 163
XIV.
XV.

Interim Guidonis pectus impar Imperio,
Cum illud, & vitam euomeret,
Pacatam Italiam Berengario reddens Arnulphus,
Regni munere prouocauit amicum.

Excitum à latebris leporē militibus insequētibus: Vrbē perīculi R mani, mania cum deserverent; Roma capitur. Sigon. lib. 16. de Regno Ital.

Roma diù luctata, non eluctata,
A lepore vidit suos profligari leones:
Quùm equorum ephippijs lepusculo duce, Ann. 896
Leoninis conscensis mœnibus,
Volantes irretiuit Aquilas,
Et Romano cruore Gallicam extersit ignominiam.

XVI.
Vrbs Leonina Roma est prima regio.

Vt quondàm anserum clangòre perditam Romam,
Leporis redimeret saltu.
Sic Gentium domina faciliùs, quàm lepus capitur.
Sed vtinam pia Senonum barbarie,
In curulibus sellis non prætextatos senes,
Sed sanctimoniales, Christos ipsos

Non pueris, non mulieribus, aut sacerdotibus, sacrisque pepercit virginibus. Sigon.

Pari vecordia mactantes, expectasset,
An liquèret *homines esse*.
Iratum Cælum iuratam fefellit felicitatem.

XVII.
Fugitiuus Lambertus.

Guidonis sanguinis, & ambitionis hæres Lambertus,
Latrocinia magis, quàm bella gerens
(Vt non tam vincere esset, quàm inuenire)
Fœminæ excitauit arma, astum, & dolus.

XVIII.

Quibus Imperij Argum eludens Agiltrudis
Itala Circe Soporiferi circo
In belluam viro variauit virum.
Et nè sub Firmo infirmus caderet,

Cum opidū Firmanum obsideret, quò se cum filio Guidonis receperat uxor, à pincerna auro per fœminā corrupto decipitur, venenata potione. Luitprand.

Fœmineo Annibali
Cedit Cæsar,
Dubium an potione aptiùs vinceret,
Ille Africanos, ista Germanos,
Bibit Arnulphus, & somnum imbibit.

Post

Post triduum expergefactus, cum in Berengarium Moliretur, *Potione fit insanus.*
Vt de Salomone dictum: Arnulphus fuit.
Germaniæ, non sibi redditus,
In Cælum extendens manus,
Humiliatus terræ pediculis, XIX.
Ann. 899 vel 900. Imperij Anno 12. deunx assem compleuit. *Anno 900. deducitur decessisse ex Epitaphio, quod extat Ratisbonæ.*
Viuus vermibus saginatur,
(Nè terra illo contabesceret sanguine)
Ouantibus in Imperatoris carpento.
Nordmannos vicit, sed non animalia terræ,
A quibus, vt quondam Sylla, peresus obit. *Epitaphium Sepulchri, apud Velium.*
Quæ Te Mortalis, quæ tanta Superbia cœpit?
XX. Est sibi quàm multus, respice, Vermis, Homo!

Aurea Moneta Arnulphi Imp.

XXII. Ratisbonæ in Choro Monasterij Sancti Emmeranni.

Epitaphium Arnulphi.

Hac Arnulphus humo est Cæsar Romanus humatus
Quem Galli Regem, Boij habuere ducem.
Hic Aedem Emmerane tuam defendit, & auxit:
Prædia sunt testes, splendidus atque Liber.
Ad nostram cineres Dionysi transtulit vrbem,
Finibus è Gallis quos, pia furta, tulit.
Postquam non gentes, Titan compleuerat annos,
Cæsar persoluit debita iura necis.

Vxores Arnulphi Imperatoris.

XXIII Agnetam dicunt Græcorum Imperatoris filiam, quam duxit cum Bauariæ, & Carinthiæ dux esset, ex hac Arnolphum siue Arnoldum suscepisse cognomen *Malum*, qui impiè cū se diabolo manciparet, viuus etiā ad inferos est sublatus. Iusta siue Ludgarda fuit *Christia. Matth. in vita Arnulph.* Guelphi ducis Bauariæ filia, ex qua Ludouicū IV. in Imperio successorem, & filiā Eudgardā habuit, & naturales Senebaldum, vel Zuendeboldum ex Helingarda concubina, à Lotharingiæ Regulis obtruncatum, Rapoldum, & filiam Bertham.

Renuit, sed iussit Othonem filium Roberti Francorum ducis aduersùs Normannos Regnum Franciæ nomine regio vsque ad annos pubertatis *Caroli Simplicis* filij Ludouici Balbi, & Caroli Calui nepotis administraret, vt & regiæ administrationis, videre est insignia, XXIV.

& depositionis.

898. quandò in morbum prolapsus suasit Gallis; & fratrem Carolum simplicem, Ludouici, & Carolomanni, quem spectabat Regnum, Regem agnoscerent. Moritur 4. Non. Ianuarij.

CAPVT SECVNDVM.

De Nothorum Indole.

1 *Illegitimorum Iudicium dubium.*
2 *Illegitimi cur molsantur in legitimos.*
3 *Vxor quomodo concubinam præcedat.*
4 *Vxores Turcarum vni seruiunt earundem.*
5 *Naturæ declamatio in artem pro nothis.*
6 *Natura vult omnes legitimos. Illegitimos facit ars.*
7 *Natura cur tantis dotibus nothos iuuauerit?*
8 *Iephte Galaadita nothus, sed bellicosus, & Patriæ redemptor.*
9 *Carolus Martellus Saracenorum malleus, nothus fuit.*
10 *Nothorum nobilitas nulli debetur.*
11 *Studio quandoquè nothos natura facit, & cur?*
12 *Seruius Tullius nothus, sed facinoribus clarus.*
13 *Partus raro deformes quàm adulterini.*
14 *Æthiopes, quando album partum edant?*
15 *Iacobi artificium, vt pecudes discoloratos ederent partus.*
16 *Speciositas partus vndè veniat?*

I. IVdiciij veritas, quæ ex iudicum surgit innocentia, inter legitimos, & illegitimos, vt illegitima nutat, cum nothorum est controuersia. Quibus suæ causæ ius dicere minimè
l. qui ff de Iurisd. omn. Iud. datum? Illos verò tamquam suspectos, & indies adinuicem digladiátes, remouendos nothorum est querimonia. Vt neminem aliena astringi culpa, ita & aliena vacare pœna, naturæ lex est, cuius proedria, etsi ciuilibus
II. exclusi legibus, nè cum legitimis in mensa sedeant illegitimi, primos autumantes recubitus, cum inter nouissimos haud tolerentur, in-
tit. quib. mod. nat. effic. ter primos volunt præcellere. Ex naturæ iure est æmulatio: quo legitimus naturali præ-
III. fertur; eo titulo, quo vxor concubinæ, digni-
l. 49 §. 4. de l. g. 3 tate saltem, vt docuit Vlpianus. Et licèt innoxia prolygamia gentibus, mulierum vna Principem tenet, cui haud reliquæ inficiantur, sed grato seruiunt animo (vt inter Turcas) vt merito blandientes, gratiam aucupentur. Quidquid sit de eorum dignitate, quæ quanta, & qualis, habebitur infra, in propatulo est, quod deunx operibus sanguinis compleat assem, & arte æmulante naturam, quæ auara manu sanguinis negauit vnciam; vel artem obiurgante naturam, quùm sanguinis prodiga in artem, quasi nouercam, solemnitatum defectu sanguini resistentem, & naturæ
delatricem clamat. In quo peccauiò Ars, V.
vndè ex sorore delatrix, Orbis in proscenio partus meos insimuleris? forsan in me paulo liberiùs inuectam turpitudo vindicabit personæ? Innocens nata, & semper ero, tui nacta labem, vituperor. Bacchanti libidini, vt parcas, quæ legum funiculis comprimi quiuerat, mihi improbas somnos tuos? Si vigil matrimonij vinculo Venerem irretisses, nothorum minimè notareris ignominia. Oh grande nefas, legitimationis prætextu natalibus restituere natum, ac si nasciturum; quasi homo, cuius audes supplere natalia cęcus, vel claudus fulcro indigeat, vt pergat. Quid hæc nata-

lium

lium restitutio, & artis miraculum? Sanguinis
exuberantiam, quùm orbem Orbi dedi, quia
obdormiens transigis, illegitimum obiurgando
repandes? vt tandem fictionibus (audaciã
horrescite) legalibus (ius datum sceleri canite)
retrotrahas tempora, astrorumque cursus
pareat apochis aulicorum; & iuris prætextu
meos abderes errores, quùm virginitatem
meam (si gaudeas inficiari) dicas gelido maduisse
sudore, vt neminem lateret, insomnem
traduxisse noctes, vt ex nihilo mentes educerem
hominum, quas ars somno sopita, summi
Opificis vt phænomena temnens, cubare dicis
naturam, cum natura exuscitat artem. Vtque
mihi vncile imponas pondus, artis vncia
assem æquilibrare naturæ. Quale probrum
inficiaberis mihi, vbi spernentibus matrimonia
gentibus, haud tantummodò barbari, sed
VI. bastardi sunt fœtus? Nascentis Orbis primordio
ad vnionem prouocaui, & connubialibus
vinculis in carnem vnam coaluère duo: licèt
Platonũ tuorũ Respublica, quos diuinos vulgasti,
in lupercalibus, libidinis pretio vxorem
exponeret. In legitimos, & illegitimos haud
discriminarẽtur partus, si casti subditi, & vigi-
VII. les Reges. Quo voto putas acutissimo ingenio,
bellica indole, forti manu, fecũda fortuna,
quos tu damnas, iuuasse? à te deferendos præuideram,
& nè me, sed te nouercam improperarent,
literis extuli, & armis, vt si haud hominum
opinione, veræ merito iuuarentur nobilitatis.
Hebræorum Iudicum cum legis fa-
cap. 11. sta, Iephtem Galaaditem, nè pertranseas. Cõ-
tra leges natus, quasi legum immunis, quarũ
VIII. tenore furtiua eius resonabant natalia furibus
conuixit. Tanto profectu, vt latronum Princeps
euaserit. Vsquè dum Ammonitarum armis
Galaaditas prementibus, ad profugum
Iephte patria confugerit, Regem flagitans,
quem noluerat ciuem. *Veni, & esto Princeps
noster, & pugna contra filios Ammon*, precantur
supplices, qui iam tumidi, vociferantes,
eiecerant: *Hæres in domo patris esse non poteris,
quia de altera matre natus es*. Non aliud labantis
patriæ remedium, quàm vt ab vnius nothi
regeretur Imperio, cuius manus ab Ammonitarum
rabie libertatem, Regnum, honorem,
Ps 117. v. 22. & populorum seruauerat bona. *Lapidem* (huc
Psal.) *quem reprobauerunt ædificantes: hic factus
est in caput anguli*. Regiam igitur infulam
pactus sub pugna, vt Religionis voto pium
auspicaretur duellum, quidquid occurret primùm
redeunti victori deuouit. Vicit, & in
Patriam victor rediens, & viginti ciuitatum
opima in triumphum spolia trahens, nil antè
filiam pro foribus vidit, inter virginum saltantium
choros. Huiuscemodi sunt Fortunæ
saltus, quid aliud vouissent hostes? Osculo
Natæ libato (more carnificis) vicimus (inquit)
sed tuo sanguine pacti victoriam. Suspensis
tunc reis contremuère subsellia, & ad patris
tribunal, ipsa horruit natura, cum nè moram
pietati faceret impius videri voluit in suos,
quàm à concepta in Deum pietate desciscere.
Alligauit more victima filiam, vt se solueret
voto. Innocentem damnauit, nè reus esset.
Exardescens magis in aræ cinere, quàm in
campi puluere, cùm hostes vicisset, vincere
voluit naturam, & artem. Clament nunc illegitimum
iura, qui vt legibus staret Religionis,
amoris pignora, naturæ præcordia, filiam
cremauit vnigenitam. Ex sacris ad profana
Fasta Carolus Martellus obijcitur Pipini pusilli
filius ex pellice natus, quam in delicijs Pipinus
habuerat, Gaguino teste. Propterea cũ
Plentruda persequente nouerca, Coloniæ cu- IX.
stodiæ traditus, nè humanitùs (ita forsan vo- In vita Caroli
luere fata) periret, qui labantis Galliæ stabat Martelli.
cælitùs designata columna. Custodiam euasit,
cum hostes vincula patriæ pararent. Delectis
copijs ancipitem expertus fortunam,
secundam habuit, cum ad libertatem non ad
tyrannidẽ visus est arma mouere; Clementia
nactus amicos, quos acie deuicerat hostis, in
Mineruam exculpsit Palladem; & Regibus
donato diademate, tutiùs duxit regnandi libidini,
quàm populis Imperare: lilia haud excutiendo,
sed irrigando. Vascones, Sueuos,
Baugarenses, Dannubij accolas, Alemannos
deuictos, Gallico cũ subiugasset Imperio, tot
victorijs clarus, domum se recepit. Tali profectò
Principe opus erat, cũ vndiq; insurgentibus
bellis, quateretur Francia. Eudo namque
perfidus Vasco vindictæ appetens ad Hispanos
profectus: Abidiramum Regem Religioni
Christianæ infestissimum hostem magna
victoriæ spe allicit: Francos petat. Victoriæ
illecebris irretitus Hispanus, tot Sarracenorũ
delegit millia, vt tanto apparatui Orbis ipse
cederet in triumphum, ni hosti occurrens Ca-

rolus cognomento exindè Martellus, cum vna acie, tricenta octoginta quinque millia trucidasset. Iurè Martellus, quo hostium ferrum, & ferocia obtusa, & contrita in cineres euolauit. Vndè tot, tantisque factis promeritus, vt Galliarum plauderetur Pater, & iurè: cui enim ciuilia iura dabant vulgum pro patre, gentium, & populorum, & Regum, Cæsarumque natura fecit parentem. Suorum nudauit successione Cæsarea lex, & inter infulas, laticlauia, purpuras, diademata natura reposuit. Paternam negarunt nobilitatem iura; & nobilitatis fontem haurire astra, vt nulli teneretur, quàm sibi. Verè de hisce Tullius;
X. Nobilitas mea à me incipit, tua in te desinit; & vni tantum astrictus Summo rerum Opifici, haud redarguor, Antiquorũ pictos ostentando vultus, sed vnicum glorior exemplar, non exemplum; quo vti in speculo componatur Posteritas, tanto speciosior, quod arboris nobilitas immunis opprobrij, maiorum deficientia, quorũ stemmata, quantò longiora tantò maculata flagitijs. Romanorum, &
Plutar. Græcorum subticeo gloriosam originem, nam annales Romuli, & Thesei, vtriusque nationis coryphæa, locupletati triumphis, finunt potiùs venerari, quàm resonare facinora.
XI. Quos tamen humana soboles, tantis liberis forsan egena, vt condignum daret parentem, nothos proscripsit, vt abderet egestatem.

XII. Non Longè Seruius Tullius, cui regimen Romæ, Nec obscuritas inhibuit natalium, nam matre serua creato; teste Flo-
cap. 6. 1 ro: vel concubina, vt voluit Sextus Pom-
De V. S. peius. Nam ob eximiam indolem vxor Tarquinij Tanaquil liberaliter educauerat: & clarum fore, visa circa caput flamma, (quasi faces natura accenderet, vt sui paterent facinora) promiserat. Ergo inter Tarquinij mortem, annitente regina, substitutus in locum Regis quasi ad tempus, Regnum dolo partum sic egit industria, vt iurè adeptus videretur. Ab hoc Populus Romanus relatus in censum, digestus in classes, curijs atque collegijs distributus; summaque Regis solertia ita est ordinata Respublica, vt omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referentur, ac si maxima ciuitas minimæ domus diligentia contineretur.

Vndè verũ agnoscamus illud Sophoclis, apud Stobæum: Nothus, seu naturalis, si probus Ser. 196.
est, æquè vt legitimè natus valet. Omne vtile ingenuam habet naturam. Vt sæpè arida seminatio vincit pinguem terram: ita quamplurimi nothi legitimis præstantiores.

Quod non solum naturæ est Prouidentia, vt virtutibus indueret, quos hæreditate, & XIII.
familia, nobilitateque exutura lex erat, sed & amoris, cuius partus potiùs, quàm seminis sũt recensendi. Certum est summa, & excellissima produci ingenia nulli secunda, quùm non ex coniugij consuetudine, sed flagrantis amoris cupedine mas, & fœmina copulantur. Rarò Gibbosa, clauda, vel cæca videntur corpora, quùm ex adultero, vel amasio concipit. Sed venusta, speciosa, digna miramur Imperio. Famulatrix enim natura, cuius officium in generatione est obsequium, ea conglutinat organa, quæ in formigraphia Phantasiæ generatis expressa sunt, nec datum naturanti, vel mouenti naturæ, motæ, vel naturatæ lineamenta transcendere. Quod si ex Æthiopico coitu videas album vagire puerum, pro certo habeas in nigro seminasse vase, sed album cõ- XIV.
cepisse obiectum, vel ex obiecta pictura, cuius species in phantasia vigerent coeuntium. Indè alios auo similes: vt ex geminis quoque alterum patri, alterum matri, alios nulli videmus. Indubitatum exemplum (scribit Plinius) Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti, l. 7. c. 12.
qui adulterio Æthiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipse auum regenerauit Æthiopem. Similitudinum in mente reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haustæque imagines sub ipso conceptu. Cogitatio enim vtriuslibet animum subitò transuolans, effingere similitudinem, aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine, quàm in cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: cum cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Iacobi vulgatum est artificiũ, Genes. 30
quùm discoloratas virgas in canalibus erexit, vbi effundebatur aqua, vt venientes greges in earum conciperent aspectu; factumq; XV.
vt parerent maculosa varia, & diuerso colore

resper-

respersa. Indè à naturalibus edoctæ mulieres conceptionis tempore sublimia, speciosa, virilia imaginari, cum imaginatio faciat casum. Huc digressi, vt ex conceptione haud hodierna,& in dies exigente matrimonij vsura, sed eius, qui insano furit amore, partus pa-
XVI. teat sublimitas. Accedit, ciuiliora ingenia ex organi dispositione componi; cum hominum mentes eandem sortitæ sint speciem, & vti spirituales formæ magis respuant, vel minùs. Corporis dispositio mentis est argumentum, & tetro in Corpore venusta rarò anima degit. Thorus cum violatur, pulchræ, & decoræ puellæ indulgeas violentiæ, cuius in vtero numericè informatus fetus, stabili membrorũ contignatione altissimis valet mentis correspondere cõceptibus. Nec sileam nothis oblitam legem, imò aduersam, ad necessitatis accurrere iura, qua vexati manibus repetũt, quę calamo perdidere. Romulus, Theseus, Iephte, Arnulphus exemplo sunt, quorum nomina haud forsan Heroum lucerent in albo, si maiorum gradibus ascendissent ad thronum. Intellectum dedit vexatio.

CAPVT TERTIVM.

De Nothorum Vitijs.

1 *Nothorum vitia, superstitio.* 11. *sacrilegia.* 12.
2 *Nothorum pater vulgus est.*
3 *Nothi patrem insimulant, quasi ignominiæ auctorem.* 8. *Regnandi cupidi.* 14. *Parricidæ.* 16.
4 *Filij alieni, dicuntur nothi.*
5 *Nuptiæ cum aduenis prohibitæ.*
6 *Nobilibus Venetis alienigenarum nuptiæ interdictæ.*
7 *In nothum non datur parricidij actio.*
9 *Aristoteles, vt mulus carpitur.*
10 *Pipinus Gibbosus contra Carolum M. ingratus.*
13 *Carolus Martellus bona sacra militibus, cur daret?*
15 *Romulus mentitur augurium.*
17 *Arnulphus non sine labe.*

IN laudibus nothorum excessisse serò video.
I. At nè eorum elogium illegitimum redarguat calamum, ex virtutibus pergit ad vitia. Vnum loquatur pro cunctis: *Nothi sunt*, ergo immanes, superstitiosi, tumidi, cupidi, parricidæ. Mulus est, igitur recalcitrat; à subiecto est inseparabilis passio. Eorum ita eflagitat status, conditio exigit; necessitas vrget; Hærentes testamentarijs tabulis, vt nothos ab asse reprobari paterno, omnia scelere miscent, nec patri vim inferre formidantes, quod iustitia, & Religione nequeunt, vi experiuntur, & iniuria. Imperandi propterea maiestati, legum Iustitię, Bellorum virtuti, vitiorum tenebras natura applicuit, nè iure suspicaretur Orbis eandem naturam sibi legum latricem, & hostem post sacrata connubia, eorundem læsione pollutam, mœchantium illecebres approbasse concubitus. Imò vt Potestatibus, & Principibus aperiret, quantum nefariæ Veneris execraretur piaculum, parentum labem filiorum expiandam sanguine, vsquè ad quartã protulit generationem, insaniunt, bacchãtur, & exprobrant, cum exprobrantur. Si vulgus II.
illis est pater? quare vulgi solummodò murmurare gaudet, & in paterna successione cuilibet recensetur extraneus. Si moliuntur, in- III.
dulgeas; Cum exardescunt in patrem, æmulum, hostem, totiùs contumeliæ auctorem insimulant, & queruntur, de Parricidio forsan pater redarguet? nequaquàm: *Filij sunt alie-* Psal. 17.
ni testatur Psalmista: vndè conuicium: *Filius* IV.
alienæ, hoc est, filius meretricis; quam alienã c. 2. n. 16. c. 23. n. 27
dixit in Prouerbijs Salomon. *Fouea profunda est meretrix: & puteus angustus aliena.* Nisi Marin. del Rio. Adag. 53
alienum pro alienigena accipias, cũ peregrinæ mulieres, apud veteres malè audirent; vndè Seneca.

Tacitis eat illa tenebris,
Si qua peregrino nubit fugitiua marito. In Medea.

Indè Medea se apud Enniũ gypsatissimis manibus excusabat, vt obseruatum Ciceroni, nè lib. 7. ep. 6. ad Treb.
illi verterent matronæ vitio, quod abesset à Patria. Ab Hebræis mutuauerant alienigenarum,

narum, cum ciuibus coniugia improbare Ro-
V. mani, quibus neç filij nomen erat, si ab alieni-
gena natus. Iustas autèm nuptias inter se *ci-
ueș Romani* contrahunt, Imperator Iustinia-
tit. de Nuptijs. nus rescripsit. *Bromisi tibi filiam in matrimoniũ*,
De benef. 4.c.35. in persona Romani ciuis loquitur Seneca, *po-
steà peregrinus apparuisti: non est mihi cum ex-
traneo connubium*. Vndè originem habuit
Imper. Valentiani, & Valentis constitutio,
qua cautum, vt nullus Romanorum barbaram
in l. vnica de nupt. Gẽtiliũ. tit. 4 lib. 3. in Cod. Theod. cuiuslibet gentis habere præsumeret vxorem,
neque barbarorum çoniugijs mulieres Ro-
manæ in matrimonio coniungantur, quod si
fecissent, capitaliter, vt expiaretur. Idem Ma-
ris Adriaci dominis, licèt non latè, sed nobi-
libus interdictũ solummodò alienigenas du-
VI. cere, vel alienigenis tradere, pœna quasi capi-
tali obliteratæ scilicèt posteris nobilitatis.

Regrediamur ad castra. Filij sunt alieni;
non mirum si recalcitrent in genitorem, cui
VII. Parricidij negatur actio, cum sit occlusa filia-
tio. Sceleri ius datum iurè canam, cum nulli
potestati subiecto notho, impunem fecère le-
VIII. gum latores in patrem, inobseruantiam, & le-
gale parricidium, cum Manzeres, Hybridæ,
Nothi manum injicientes in patrem, vulgari
postulantur homicidio, illis non raro, cum in
paternarum libidinum explorent spermate sui
fœdari innoxia natalia, hoc solummodò no-
tata probro, contra legum præcepta, cum po-
tuissent secundùm, coisse parentes. Gloriæ
verò splendorem (si quæ sit) non alijs deberi;
vt potè fœminarum illustrium studio sit pudi-
citia, quæ incognitą matri vtroquè latere ap-
pellat infames, si tamèn ex natalibus decus,
vel dedecus. Grati simus (Seneca docet) ad-
lib. 5. c. 17. ib. uersùs Deos, grati aduersùs homines, grati
aduersùs eos, qui nobis aliquid præstiterunt;
grati etiàm aduersùs eos, qui nostris præsti-
terunt. Cur in patrem gratus erit filius, si no-
thus? Quid præstitit pater? esse: certus effe-
ctus, sed incerta causa. Bonum esse? si bona
daret. Quid restat? infamia, & stabit poste-
ris pro hæreditate. Ingratam minimè notho-
rum redarguet Seneca iuuentam, quòd patri
suo supremum diem exoptet? quid illi mors,
vel vita parentis? iuuat illum viuere, vt iste
ignobilitatis suæ digito monstrando auctorẽ
molestiam leniat, & sceleris improperio alie-
nam comprimat libidinem. Aristoteles Græ-
corum more, Platonicæ immemor disciplinę,
& virtute tumidus, ingratitudine Magistrum
repandens, muli titulo carpebatur. Ita nothi
haud parentibus obstricti, sed nobilitatis, bo- IX.
norum, creditores se autumantes, quibus om-
nibus paterna expoliauit libido, queruntur,
insimulant, inficiantur; vt Pipinus ille Gib-
bosus Caroli Magni filius ex Himmeltruda
pellice gnatus, in quo tanta regnandi cupido, X.
vt nè toties quidèm indulgentia pijssimi Pa-
tris remissa noxa, à nefario instituto hominem
Regno indignissimũ reuocare potuerit, quin
subindè nouas molientem conspirationes, vi-
tæ addixit monasticæ, in filium adhuc paterni
potiùs quàm regij animi memor. Indè Psal- Ps. 143.
mista: *Libera me de manu filiorum alienorum*. XI.

Quid de eorum dicam superstitione? Im-
prouidæ pietatis impietas resonat illius Ieph-
te Galaaditæ, quùm vt pium voto auspicare-
tur duellum erga labantem Patriam, quidquid
reuersо primùm occurreret pro victoriali pia-
culo, Cælo spopondisset immolandum, post
deuictos ira, vel indulgentia Numinis Am-
monitas, primò occurrentem filiam votiuam
tulit ad aram, vbi imprudens obsequio puel-
la, & Imperio pater (nisi Pontificis ignoran-
tia, vtriusque minueret culpam) vt nullam fa-
ceret pietati moram, visus est impius, pugnare
doctior, quàm vouère.

Quid exindè de eorum sacrilegijs? Carolus
Martellus, cum ob Bellorum vehementes, & XII.
crebros turbines, ærarium omninò exhaustũ Auent. lib. 3.
esset, fiscus attenuatus, deficerent militibus
stipendia, opes templorum, sacramque pe- XIII.
cuniam vsurpauit: ex qua commilitonibus
mercedem laborum distribuit; vndè ob teme-
rarium, & sacrilegum ausum, sacrilegij pœnas
apud inferos dependere, Eutherius Arelaten-
sis Pontifex se per quietem vidisse diuulgauit.
Nisi dicamus (non cum Auentino, ex vita D.
Ægidij scelera, quæ vel nequaquàm vlli mor-
talium confiteri voluit, condonata esse; hoc
enim de Carolo Magno legitur) minimè
hoc illi exprobrandum piaculum, quia cleri
decimas non dissentientibus Episcopis, pro- Gaguin.
ceribus, dum bellum aduersùs Christianę Re-
ligionis hostes gererent, percipiendas attri-
buit: persanctè iurans si vitam diù viueret se
omnia, & multò maiora sacerdotibus repen-
surum.

Quid

Quid de eorundem immani feritate, & re-
XIV. gnandi cupidine? Roma, vt condita est, duos fratres habere non potuit, & parricidio dedicatur. Cum enim de inauguranda vrbe dissensio inter Romulum, & Remum esset, & secundis auibus cõuenissent dijudicare. Remo
XV. *in Rom.* priori augurio venisse ferũt sex vultures, cum duplex numerus Romulo se ostendisset. Sed dicitur (teste Plutarcho) verè Remum vidisse, Romulum verò esse ementitum. Sed cum accessisset Remus, tunc Romulo duodecim apparuisse, cuius cum Remus rescinisset fraudem, grauitèr commotus, Romulo fodiente, quà Vrbis mœnia circumducturus erat, ludibrio fratris forsan transiliuit, atque opus impedire conatus est. Vt tandèm ab irato Romulo, vel Celere Romuli comite interficeretur. Quid tandèm de eorum parricidio? Mater autem Thesei (scribit Plutarchus) non XVI. *Plutar. in comp Rom. & Thesei.*
periculum tantùm subijt, sed relicta etiam, ac prodita filio, eadem omnia, quæ Hecuba pertulit. Vel vt alij legunt: *Mater certè Thesei, non venit in discrimen tantum, sed Hecubæ experta est fortunam, deserta à filio, atque destituta.*

Culpa nec vacat Arnulphus noster, ob Regnum, & vitam Imperatori suo Carolo Crasso vsurpatam, vt ex deplorabili morte, quæ XVII. *Thesaurus in vita Caroli Crassi.*
vitæ solet esse mensura, fas est colligere. Viuentium modò retexerem piacula, nisi beneficij, vel iniuriæ suspicio potiùs auribus blandiri, quàm veritati consulere mea crederetur oratio. Alibi forsan redibit sermo.

CAPVT QVARTVM.

De Nothorum Origine.

1 *Antè legem scriptam omnes illegitimi.*
2 *Antiquitatis priuilegium.*
3 *Illegitimi semper exosi, & à legitimis distincti.*
4 *Naturalis instinctus, quomodò indicetur.*
5 *Illegitimum, quomodò ante scriptam legem diceretur.*
6 *Lex connubialis, quando data.*
7 *Duæ tantum leges à mundi exordio datæ.*
8 *Fœminæ à mundi exordio, lex tantum matrimonij data.*
9 *Non idem illegitimum apud omnes.*
10 *Populi, quibus vxores communes.*
11 *Filij legitimi apud Garamantas, qui parentibus similes.*
12 *Arabes omnibus consanguineis, vnam dabant vxorem.*
13 *Persarum, cum matribus coniugia.*
14 *Romanum coniugia, vt ciuis cum ciue non cum externa.*
15 *Externis pro priuilegio datum, Romanam ducere vxorem.*
16 *Nouocomiensibus, & alijs idem datum.*
17 *Ciuium Roman. iura ab Antonino Imper. toti Orbi dantur.*
18 *Filij suscepti ex barbaro coniugio non agnoscebantur, vt filij.*
19 *Spurij alias Varij, qui sint? Manzeres?*
20 *Incestuosi, qui?*
21 *Nefarij, Adulterini, sacrilegi.*
22 *Nothi.*
23 *Hybridæ, Bastardi.*

NOthorum, illegitimorum, Manzerum, Spuriorum diuerso potiri significatu nomina haud latet. Horum quando cœperit discrimen, petitur?

I. Illegitimos omnes, legitimorum incognita voce (quæ legi connata) priusquam lex scri-
a in Prob. Rhet. b c. 1. pta promulgaretur, dixit Cicero, a vt Palœotus b tradit, fuit enim quoddam tempus, quo magis hominem passim bestiarum modo vagabantur, & sibi victu ferino vitam propogabant, nec ratione animi quidquam, sed viribus corporis administrabant, nondum diuinę Religionis, non humani officij ratio colebatur, nemo nuptias viderat legitimas, non certos quisquam inspexerat liberos. Ciceronis si sunt, vt Gentilium ferè reliqua, antiquitati donentur, cuius hæc venia, vt quemadmodũ II.
primordia Vrbis augustiora facit, sic turpitu- *Liuius lib. 1.*
dine nationum percrepare mores. Profana, vel sacra reuoluas, concubinas, & illegitimos exosos offendes distinctos à legitimis, & vxo- III.
re. Mosaica ipsa si præcurras tempora, ecce Abime-

Abimelech barbarus, etsi Rex aduenæ, & pe-
Genes. 20 regrini Abrahami formidans cum vxore con-
cubitum, cuius sola cogitatione tremebat su-
per Regnum suum, grande inductum piacu-
lum. *Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super Regnum meum, peccatum grande?* Vxorem iterum à concubi-
Genes. 22 nu 23. c. 34. n 30. c. 38. nu. 24. na, & legitimos ab illegitimis inæquali iure
habuisse tempora illa, quùm hominibus nulla
lex, ostentat Nachor Abrahæ frater, cui ex
vxore Melcha octo fuerunt geniti: *Concubina verò illius nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Taas, & Maacha*, prætèr fornica-
tionum, raptus, scorti, stupri, nomina, quæ in
Genesi passim legimus. Saræ facto enuclea-
tur veritas. Cum vidisset ista *filium Agar Ægy-*
cap. 20. Genes. *ptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham. Eijce ancillam hanc, & filium eius, non erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac*, &
nunc igitur, & ante legem naturalibus si in-
terdicta successio, nothorum, & legalium no-
tum erat discrimen.

Dices à Mundi primordio hominibus, vt
ex cæteris animantibus pro lege stetisse natu-
vt in d. ram, qua cuncti partus recensentur æquales?
Respondeo naturalem instinctum brutis, ho-
de Iur. nat. Gēt. et Ciuili. Instit. 2. miuibusque communem perperàm iuris na-
turalis titulo salutari. Ius enim, qualecumq;
IV. sit, ars æqui, & boni est; Æqui, & boni ars
l. ius. ff. de Iustit. & iure. sine ratione non est; Ars in brutis haud est,
nec ergo Ius. Quòd si crassa Minerua, ius di-
cas, ad hominem per analogiam intelligas;
cum enim, quod recipitur, ad modum recipiē-
tis recipiatur, instinctus ille, qui in brutis
passionis haud limina excedit, in hominibus
ius est: & cum à nobiliori surgat denomina-
tio, *ius* dicimus instinctum, ad hominem res-
pectiuè: quemadmodum si arietes inter se pu-
gnauerint, & alter perierit, vt Dominus, cu-
ius cecidit aries, contra arietum superuiuen-
l. 1. §. arietes. ff. si quad. paup. fec. tium Dominum, actionem habeat, videndum
est, an qui perijt, prouocans, vel prouocatus
fuerit? quasi inculpatæ tutelæ iura communia
brutis: sic versa vice, brutorum illa naturalis
De Iure nat. Gen. et Ciuli. affectio, prout ratione moderatur ab homine,
ius est, & eam nos matrimonium appellamus.

Quod si iterum vrgeas, non potuisse illegi-
timum dici, quod adhuc legibus non erat ve-
V. titū? dicas naturæ lege, præter connubialem,
reliquos interdictos concubitus, vt reliqui
nefarij actus, qui & antè decalogum homi-
nibus innotescebant, vt tales. Lex enim ho-
minum exarata cordibus, seculis omnibus, &
antè nata, quàm scripta lex vlla, aut norma Cicero de leg.
aliqua inuenta. Huiuscemodi connubialis lex
est, quæ eodem loco, eidem ciui, eodem tem-
pore, ab eodem summo Opifice data, cum præ- VI.
cepto de non comedendo ex ligno scientiæ,
arguit hisce solummodò mandatis obedire
Deo, & matrimonij seruare vnitatem, posse VII.
Orbem gubernari. Imo fœminæ hoc vnum Genes. 1.
datum, viro scilicèt adhærere, nec illi de non
comedendo iniuncta obedientia, redarguit, VIII.
vna pro cunctis, mulieres lege adstringi, &
est: *Mulier esto subdita viro*.

Dices haud antiquis Patribus vetitas con-
cubinas, vndè illegitimi, & nothi, Manze-
resque prognati: quomodò ergo damnato ef-
fectu, permittitur causa? soluas, vel Patribus
ignoscendo antiquis, cum & ipsi vti homines
humanitate voluere notari, eorùm mores,
quæ inconcinnos reprobādo; vel altiori do-
nando causæ, quæ adamussim scrutabimur
cum concubinatus redibit sermo.

Quandò verò nothorum, & legalium dis-
crepantia certauerit, cum Palæoto dicam, quū
maris, & fœminæ coniunctio legibus est an-
gustiata. Qui oppidò termini, & coitus iu-
ra cum Gentibus varia, & temporum ætate,
vulgata, nec vnus mos, nec vna lex firmari
permittitur. A Mundi exordio, licèt illegiti-
mos sacri exprobrant annales, veruntamen
exuperantibus legibus, quotque capita,
tot sint sententiæ, numeroque plures Pla-
tones, quàm Respublicæ; Romanis illegitimi, IX.
Græcis erunt legitimi, si illegitimi sunt, qui
obstante lege, prognati. Moratiorum vsus na-
tionum, cum barbari nefarios, & superstitio-
sos habeant, vt nobis barbarorum iura viden-
tur piacula, eadem coniunctio sancta vni, pro-
fana est alteri. Scythas, Agathyrsos, Massa- X.
getas, & nationes Meridionales, cōmunes ha-
buisse legimus, vxores, vt & Anabaptistas, no-
strorumque temporum Adamitas. Garaman-
tas verò legitimos dixisse filios, qui formæ si-
militudine parentem referrent. Arabes, vnam XI.
omnibus consanguineis dedisse vxorem, ita
quod alieno, & extraneo sanguine geniti cen- XII.
serentur adulteri. Persis, Medis, Parthis
vnà cum matribus, & sororibus licita fuisse
con-

connubia, imo solemnia, Vndè illud.

Gentes tamen esse feruntur,

In quibus, & nato genitrix, & nata parenti,

Iungitur, vt pietas geminato crescat amore.

XIII. Nos ipsi improbamus, quod Iudaico manda-
Deut.25. n.5. tum populo, licèt nouæ antiqua lex esset figura. Si cohabitantium fratrum vnus absq; liberis decessisset, vt prædefuncti fratris suscitaret semen, vxorem ducebat superstes, vt eidem vxor nuberet, & cognata. Non igitur eadem omnibus turpia, & honesta. Vt rectum dicas, Patriæ compara moribus. Quiritum iure legitima illa connubia, quæ *inter se ciues*
l. diuus de Capt. & postl. Cicero in Top. *Romani contrahunt*. Quod si Romanus cum peregrina, vel externa, non agnationis, familiæ, soboli iura dabantur, sed Patri incognita,
XIV. matrem sequebatur. *Alia* (inquit Liuius) *noui generis hominum ex Hispania legatio venit ex militibus Romanis, & ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes supra quatuor millia hominum, orabant, vt sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decreuit latinam eam coloniam esse, libertinorumque appellari*. Campanis olim pro ma-
XV. gno munere datum scimus, vt Romanas ducere licèret vxores, natique liberi iusti forent
id. hæredes. Idem & Nouocomiensibus à Cæsare, Transpadanis à Pomponio Arabone temporis datum progressu. Quod cum in dies re-
XVI. l. in Orbe de Statu Hom. liqui Romanis eflagitarent subiecti, Antoninus donauit Imperator, vt in orbe Romano,
XVII. l. Roma ff ad Municip. qui sunt, ciues essent Romani; & Roma cuique Aquilis subiecto Romanis communis esset patria.

Romanæ autem leges cum hominum coniunctionum alias approbassent, alias improbassent, alias tolerassent, hinc filiorum diuersæ species. Ex concubitu cum alienigena,
XVIII. quem politia damnauerat, nè barbarorũ moribus Romana inquinaretur proles; vel in externorum odium, à quibus nascenti Romano populo denegata coniugia; neue vt illegitimi respuebantur, sed & vt filij.

Spurij indè, quorum titulo quælibet damnata comprehenditur proles, si specificè sumantur, illi sint, qui ex muliere cuique exposi-
XIX. ta, & veluti materia prima, ad omnes formas indifferenter porcreati: indè spurij quasi ex diuerso semine orti, & ex hominum colluuione geniti, sparsimque concepti: qui alio nomine *Varij* appellantur: quemadmodùm Heliogabalũ, *Varium* dixit Lampridius, quia esset ex meretrice conceptus. Romanis tamen nothorum longè diuersum credo significatũ, cum Romanorum plurimos Spurij nomine appellatos legamus, quos tamen constat legitimis ortos natalibus; vt Spurium Papirium, Spurium Turium, Spurium Caruillium, & loco prænominis, poni testatur Plutarchus in Proœm.
Romanis enim inoleuerat vna, duabus, aut tribus tantum literis notari prænomina, vt T. Titum: GN. Gneum: Ser. Seruium: C. Caium: Sic Sp. Spurium, eum scilicèt, qui certum haud nouerat patrem; vel parente orbatum, cum literæ essent disiunctæ S. P. idest sine patre. Manzeres, qui ita ab In- C. nisi. De Romanis.
nocentio Tertio Pontifice vsurpantur, Hebræo vocabulo, illi sunt, qui ex scorto geniti, cap.25.
vt Deuteronomij legimus.

Incestuosi, qui sine pudoris cingulo, hone- l. ult. ff. de ritu Nupt.
state, & coniugali forma progeniti. Incestæ enim à ceston idest pudoris cingulo, quo or- XX.
nabantur sponsæ, à latinis *Zona*, dicto, qua olim nouiter nuptæ præcingebantur. Neque alteri cingulum illud præterquàm sponsi manu, discindi fas erat. Indè prouerbialis metaphora ortum habuit, *Zonam soluere*, idest sponsam cognoscere.

Nefarij, idest contra ius nati; *Fas* enim ius est: nefas contra ius est, & diuinum præci- XXI.
puè, vt ex coniunctis affinitate, vel consanguinate progeniti. Adulterini, ex adultero coitu, nomen sonat.

Sacrilegi, qui ex Sacerdote procreati, aut Monacho, vel Monacha, qui & adulterini dicuntur, cum thorus Deo dicatus ab homine violetur, & diuidatur.

Nothum Græci natum ex vxore non legitima vocant, quem nos spurium dicimus, XXII.
vt notat M. Verrius Flaccus. Vel secundum Isidorum, Nothus dicitur, qui de patre nobili, & matre ignobili gignitur, sicut ex concu- lib.9 c.5.
bina. Est autem hoc nomen Græcum, & in latinitate deficit. Huic contrarius est spurius, qui de matre nobili, & patre ignobili nascitur. Item Spurius patre incerto, matre vidua genitus, velut tantùm Spurij filius, quia muliebrem naturam veteres, Spurium vocabant, velut, ἀπὸ τῆς σπόρου, hoc est seminis nō patris nomine. Eosdem, & Fauonios appellabant,

bant, quia quædam animalia Fauonio spiritu hausto, concipere existimantur. Vndè & ij, qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potiùs, quàm patrem sequuntur. Latinè autem *Spurij*, quasi extra puritatem, idest immundi. Vel cum Paleoto [a] Nothi, idem sint, ac naturales, quos Iustinianus [b] ex concubina domi retenta, scribit procreari. Hybridæ vocabantur antiquitès, quæ ex fero, & domestico sue progenita, semifera dicebantur animalia. Ita Canes ex venatico, & gregario nati, quod & in hominem transferebant, vt de C. Antonio Ciceronis collega in consulatu scripsit Plinius: Hybridæ ergo ex imparibus nascuntur parẽtibus. Bastardi tandẽ se offerũt, XXII. qui pro quolibet illegitimo vulgò vsurpãtur.

a c.17. de Nothis. b Auth. 6 Nouell. 99.

Quin. med. cu tur. lib. 8. c. 51.

CAPVT QVINTVM.

De Nothorum Nobilitate.

1 *Nobilitas ethica, vel politica.*
2 *In Aristocratia nothis nulla est nobilitas.*
3 *Apud Venetos nothi ignobiles sunt.*
4 *Nothi nobilium ciuibus originarijs ascribuntur.*
5 *Religiones suppressæ iam nothorum diuersoria.*
6 *Nothi apud Venetos solo iuris miraculo fiunt nobiles.*
7 *Nothi non sunt in numero filiorum.*
8 *Infamia notantur.*
9 *Nothum, & plebeus redarguit.*
10 *Nothi dignitates suscipere, nec publica offi-*
11 *Non possunt Doctoratus consequi dignitatẽ.*
cia permittuntur. 13.
12 *Nothi haud boni sperantur.* 19.
14 *Maledicti à Deo sunt.*
15 *Culpam ferunt parentum.* 18.
16 *Ciuilis nobilitas est quædam fictio.*
17 *Illegitimi patri non prosunt.*
18 *Decuriones quando fiant?*
20 *Nothi haud populo grati.*
21 *Nothi à patre præteriti, nè regnum turbarent.*
22 *Nothis illicitum inter honestos versari.*
23 *Nobilitas à Principibus cæca licentia datur.*
24 *De consuetudine Galliæ nothi sunt nobiles.*
25 *Iason, quia nothus non recipitur in collegio Doctorum.*
26 *Insignia legitimorum, & illegitimorum, quomodò distinguantur?*
27 *Nothorum nobilium catalogus.*
28 *Vt Nothi quandoque glorientur Hercules, & Alexander.*
29 *Romani adulterina gloriabantur origine.*
30 *Pontifices ex natalibus illegitimis.*
31 *Culpa parentum non nocet.*
32 *Christus de maiorum nascitur adulterinis coniugijs.*
33 *Filij Iacob illegitimi terram Promissionis sortiuntur cum legitimis.*

1 ÆQuiuoca, cum distinguẽda prius, quã definienda; duplicem dico nobilitatem. Ethicam siue Moralem, vel Philosophicam, & Ciuilem, siue Politicam. Ethica genuina est nobilitas, quæ nõ ex fortuitis Principum natalibus, sed ex operibus, & vulneribus, cribrato sanguine, vel morum politia, micante oritur virtute. Generare enim, & nasci à Principibus fortuitum, nec vltrè æstimatur. Stemmata quid faciunt; quid prodest Põtice, longo sanguine censeri, pictosq; ostẽdere vultus Maiorum? & stantes in curribus Æmilianos? Et Curios iam dimidios? nasumq; minorem Coruini, & Galbam auriculis nasoque carentem? Quis fructus generis tabula iactare capaci, fumosos equitum cum dictatore Magistros, si coram Lepidis male viuitur? Nobilitas sola est, atque vnica virtus. Qui genus iactat suũ, aliena laudat.

Iuuenal. Satyr. 8

In Ber. eol.

Politica nobilitas siue ciuilis, vel legalis non vna omnibus. Turcæ in hoc saltèm vitam degentes vt homines, præter ethicam, quamlibet respuunt nobilitatem. Dignitatum gradus, merita sunt; quæ non calamo; vel

vel celte sculpuntur in silice, sed ferro in carne; nec ferino, sed humano retexuntur purpuræ sanguine. Terrarum Orbis triumphum egit Turcarum tyrannis, cum virtutis pretium, non sanguinis successio, & hæreditas, facta est regnorum rapina. Ad superlumina-
Bortellus in Selimo. re domus peronem suspenderat Isaac Bassa, vt ex rusticorum progenie, dignitatis culmen nactus appareret, eo in Imperio, vbi potentiores, qui meliores; & nobiles, quos sua nobilitat virtus.

Politica est illius charactèris paterna successio, vt quemadmodum parens ita, & liberi (si in Aristocratia regimini valeant præponi) si sub Monarchia, cum à Rege prognati, vel Principe, in Regnum, vel Principatum succedant; vel à nobilibus Vassalli procreati, publicorum munerum sint capaces. Quæ singulatim discutiemus.

II. In Aristocratia Nothorum paterna nulla est nobilitas, quàm & hæreditatis nulla successio. Veneti, & quamplurimæ aliæ natio-
III. nes, illegitimos excludunt prorsùs, vt nè quouis tempore, etsi natalibus restituti, in nobilium numerum possint cooptari, licèt quondã per subsequens matrimonium legitimati, vt legitimi haberentur, vt in *cap. 29. Statutorum lib. 4.* nunc correcto, sub Anno 1418. 29. Martij, & Anno 1617. die 21. Maij, per Supremũ Concilium, quo cautum, nec ad feuda, & fideicomissa admittantur, quamuis legitima-
IV. ti. Ciuium illis conceditur ordo, cum enim in nobiles, vel ciues, dicunt originarios, & populares diuidatur populus, Nobilium illegitimi Ciuibus ascribuntur: vt quos alere familiaribus non permittitur bonis, publicis alantur muneribus; puta Notariorum, Cancellariæ, Vicariatus, Assessoriæ, hodiernis
V. maximè temporibus; propterea, quod Cruciferorum, Iesuatarum, Virginis in horto, Virginis gratiarum, suppressis, & receptaculis illis dissolutis, vbi veluti in diuersorio illegitimi grassabantur Magnatum.

Hac paterna nobilitate negantur filij, ita,
VI. quod solo iuris miraculo, vt Belli Cretici occasione Venetis euènit, quod & extranei aureo exararentur in libro, (*nobilitatis est testimoniũ*) non tamèn stylo ferreo, sed auri lamina. Indè
Cassan. par. 12. Consil. 15 cum liberi de paternis legatis tamquã sibi naturę iure debitis, quorum haud dicuntur nouũ acquirere dominium, sed vetus cõtinuare, gabellam soluere non teneantur, soluent tamèn si sint bastardi. Qui cũ hæredes non sint, nèc filij sunt. *Cur autẽ, quæritur tale coniugium; de quò susceptus filius, nec successionis possit hæres esse, nec* VII.
sanguinis? Nec enim habere potest hæreditatis cõsortium, qui non habet originis priuilegium. Cur inquam quæritur tale contubernium; de quo nati, non filij sint matrimonij, sed testes sint adulterij? Cur autem huiuscemodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? dicit scriptura (Adulterorum filij in consummatione erunt: et ab iniquo thoro semen exterminabitur) Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, vt mereatur consortium, mereatur & nomen vxoris, nè tu adulter sis potiùs, quàm maritus. Et proles probro, & infamia notetur: quæ licèt iuris nõ sit, VIII.
facti saltem est, & hominũ opinione grauatur. *l. 42. probrum. ff de V. S.*
Magnoperè conuinciamur, cum Italicè appellamur *muli*, prouerbiali metaphora; *recalcitrat* cum dicimus, vt illegitimum obiurgamus. Nos verò (ait Calixtus Papa) sequentes patres nostros, & eorum vestigijs inhęrẽtes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi: nec eos viros, nec accusationes eorum, quos leges seculi reijciunt, suscipere debemus. Indè *ep. 2. ad Episcop. Galliæ. c. 2. caus. 35. q. 2.*
Augustinus, sicut satiùs est fame mori, quam idolothytis vesci: ita satiùs est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. Ergo quidèm Parentes, fieri cupiunt laude dignorum liberum, ijs ego quidèm hoc consulerem, nè cum quibusuis mulieribus rem haberent: quales, inquam, sunt meretrices, & pellices. Quorum enim, vel à patre, vel à matre, aliquid vitij habent natales, eos per omnem vitam opprobria comitantur, quæ elui nullo modo possunt, suntque in promptu vitia ista, si qui afficere eos ignominia volunt. *c. 16. de bono coniugali.* *De lib. educ.*
Apud Sophoclem Menelaus obiurgabat Teucrum, quòd nothus ea sibi putaret licere, quæ & ipsi legitimo. Plebeum, Magnatum Spurius haud inficiari potest, vel redarguere natalia, sed redarguitur: & in nothum iurè coarguit legitimus, etsi infimus, *qu'il est plus home de bien, que luij*. Infamibus enim haud portæ IX.
patent dignitatis: vndè ad Cardinalatũ Pragmatica sanctione vetuit promoueri Carolus VII. Francorum Rex. Vbi Glossa notauit, minimè notho datum cum legitimo in mensa X. *cap. de Nom. & qual. Cardin.*

sedère; dicas, quia impares; & numquàm securus de loco, quem legitimo cessurus sit, si superueniat. De honoribus enim (aiebat Callistratus) siue muneribus gerendis, cū quæritur: in primis consideranda persona est eius, cui defertur honor, siue muneris administratio: item *origo natalium*: facultates quoq; an sufficere iniuncto munere possint; item lex secundum quam muneribus, quisque iungi

l. honor 14. §. 3. ff. de muner. & honor.

XI. debeat. Indè doctores (licèt Patauij quamplurimos laureatos viderim) Auditores Rotæ esse nequeunt; quamuis hisce diebus videātur

XII. quamplurimi ibi rotari, auro expoliti, de illa enim meretricum comistione, quæ legalibus spretis cōnubijs, ad instar Sodomiticæ ducitur gentis, æstimandū est. Degeneres (aiebat Bonifacius martyr scribēs Echeldobaldo Anglorū Regi, *populos, & ignobiles, et furentes libidine fore procreandos, et ad extremū, vniuersam plebē ad deteriora, & ignobiliora vertentem, & nouissime nec in bello seculari fortem, nec in fide stabilem, et nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam: sicut alijs gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ sic à Deo recedentes, fornicatæ sunt, donec iudex omnipotens talium criminum per ignorantes legem Dei, idest per Saracenos venire, et sæuire permisit.* Indè consuetudo inoleuit, non vbiq; tamen illibata, qualēcunq; nothis claudi

c. si gens 10. d. 57.

XIII. dignitatē, & officiū, siue tabellionis, siue grapharij, siue testis; qui ob infamiā facti, in notho suspicione grauato, claudicaret. Si in verbo Dei, maledicti vocātur, & in cōsūmatione trahūtur, eorūq; exterminabitur semen. Sic Eccles. *Mulier omnis relinquens virum suū, et statuens hæreditatem ex alieno matrimonio: primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundò in virum suum deliquit: tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Hæc in Ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum; derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur*, quomodò poterunt ciuili honorari lege?

Sap. 3. & 13.

XIV. Eccl. 23. nu. 3.

Politicus nobilitatis honor, qui innascitur posteritati, alienus est; & nuptiarum catena trahitur in descendentes. Si igitur per iustum

XV. semen alienis vicitant laboribus liberi, & per iniustum semen alieno erunt obstricti probro. Quod si aliena nequeant notari culpa, & nefarijs maculari nuptijs parentum, vel illicita Venere, quæ iam Maiorum stemmata obruit, proprio Marte nouam aucupentur nobilitatem. Si enim nuptiarum deficientia ciuiliter XVI filius non est, qui natura filius est, cum ciuilibus naturalia cedant iura, nobilis haud erit. Ciuilis nobilitas hominum opinio est, & legale accidens, naturæ inhærens fictione legis: negatur natura, filiatio nempè, cum nuptiæ desiderantur, & dabitur accidens absq; subiecto? fictio sine fundamento? Non pergunt iura, immutata natura.

l. 6. fin. ff. de his, qui sunt sui vel alie.

§. fi. de adop. Instit.

Negant iura hæreditatem, agnationem, familiā, quæ filijs natura debetur, ad quid enim parens liberis esse dedit, si eiusdem esse inficiaturus conseruationem? procreauit forsan hominem in cibum ferarum? & tamen cum nuptiæ desūnt, filium, quem pater agnoscit, Magistratus ignoscit: patri ipsi interdicendo XVII filios prodesse illegitimos vel ad tutelæ excusationem, vel ad munera obeunda? Nuptiarum est fauor, quas sanctè coli pro humani generis propagatione, & posteritatis amore, familiarumque conseruatione Reipublicę interest. Vndè tot priuilegijs imo pœnis sollicitatæ mulieres, vt Reipublicę filios procrearēt, secundum tamen legum coeuntes præcepta, aliàs frustraretur matrimonium, & vnà cum concubinatu pari iure, pari passu ambularet, si vna legitimorum, & illegitimorum esset ratio.

tit. de hæred. qua ab intest. def.

l. 1. §. de excus. tut.

l. 131. de V. S.

Proindè si Maiestatis crimen in nouissima XVIII etiam vindicatur progenie, vt culpa parentum descendentibus adimat nobilitatem, rediuiuū cum dubitetur scelus paternum; quantò magis scortationis effectus, vt abortiuus sub legis erit censura? ad quid causam inficiari, si causato blanditur? Adulteros Deus insequitur, & adulterij Zelotes adulterinos ipsos maledicit in tertiam, & quartam generationem, patrum visitans iniquitatem.

Exod. 20. Deut. 5.

Nec obstat in infamium catalogo nuspiam nothos recenseri, vt in Digestis, & Codice de infamibus, est videre; quis enim numerabit facta? facti infamia quid sit? perquiri solet, qui tali macula laborent, insolitū. Quod si vrgeas ex delicto solummodò nostro dignitatē lædi; fidem facit Callistratus, iuris nō facti infamiā describi, cum de ea loquatur, quæ legum auctoritate consumitur, vel minuitur per relega-

§. 1. l. 5. ff. de extraord. cognit.

tio-

tionem, ordine amotionem, fustigationem, vel in eam causam, quis incidit, quæ edicto perpetuo infamiæ causæ enumeratur.

Si adhuc instes cum Palæoto, macula haud posse notari Spurios, cum author eius coniunctionis ab omni nota immunis sit. Paternus coitus non criminatur, & partus criminosus erit? dicam concubinatum non approbatum, sed ad maiora euitanda facinora, lege ciuili permissum, & perbellè simulatū, hominū tamen existimatione notari, & Principū in aulis probro concubinarios affici. Quod si interdum decurionatum ascendant, competitorem illis non dari legitimum dicas, non quia capaces, vel incapaces: sed *cum ex vtilitate eius sit, semper ordinem plenum habere*: indè in subsidiū admitti.

l. generaliter. §. Spurios. ff. de decurion.

XIX. Quid in istis confidere potest Respublica? immanitatis exēplū reliquit Abimelech, quū regnādi cupidine septuaginta occidit fratres vno in lapide. Phraates propriū genitorē occultè interfecit, vt fasces consequeretur imperij. Henricus secundus Alphonsi vndecimi Hispaniarum Regis nothus Petrum legitimum Imperij hæredem obtruncauit inuaso Regno. Tecnas à Iugurta Hiempsali, & Adherbali structas Sallustius retulit.

Iud. 9. *Sabell. lib. 1.* *Rit. lib. 3 rer. Hisp.* *De Bello Iugur.*

XX. Indè (& secunda pars propositionis nostræ est) ad regimen, & Imperium in Monarchia, vel Principatu populo numquā, vel rarò grati fuere illegitimi. Sbigneo notho, quem pater Vladislaus primus in Monasterium detruserat, cum Boleslaus frater dimidium redderet Regni, plurimis, & periculosis fatigatus est bellis. Albertus Thuringiæ Landgrauius à subditis impetrare nequiuit, vt Apizitiū illegitimè natum pro legitimo agnoscerent hærede, vt pote, quem prima natiuitas contemptibilem faciat: & Parthi Phraatem Phraatis ex Tharmiosa Spurium de Regno eiecerunt. Iugurtham deseruère Numidę. Aimūdus Gothorum, & Suecorum Regis nothus, etsi per subsequens matrimonium legitimatus, nec moribus indecorus, ab ipso patre iam Regni declaratus hæres, numquam à subditis nancisci quiuit obsequium. Nec auctoritas Margheritæ Comitissæ Flandriæ, suorum temporum virago, illecebris, viribus, aut muneribus assequi valuit, quod Balduinum Spurium subditi Comitatus successorem designarent. Proudi indè Principes Regni potiùs consulentes saluti, quam filiorum dignitatibus, testamentarijs præteriēre tabulis, quos vulgi furore præuiderant exhæredandos. Nefas cum Persis esset illegitimum obtinere Regnum, si legitimus adsit; Demaratū exuit regno pater, quia antè nuptias cōcepti vrgeret suspicio. Moscouiæ Dux Basilius filium in electione præterijt Ducatus, quia Anastasiæ vxoris suspicaretur adulterinum. Apud Sueuos, Gothos, & Noruegios olim vix licuit nothis inter honestos versari. Et cum totus orbis abhorreat, & detestetur ex Cassaneo, inoleuit prouerbium, *que ce seroit contre nature si faisoyent bien*. Nothis ergo nulla spes ad Imperium. Armalaturus in Graios Priamus liberos recensuit legitimos *Hectorem*, *Alexandrum*, *Deiphobum*, *Helenum*, *Troilum*, *Andromacham*, *Cassandram*, *Polyxena*. *Nam erant ei etiam alij filij ex concubinis nati, quos nemo ex regio genere dixit esse, nisi eos, qui essent ex legitimis vxoribus*. Apud Athenienses legimus, Nothos olim à censu, & alijs ciuilibus muneribus fuisse exclusos, nec in gente adscriptos, vt testatur Demosthenes licèt indignè Pericles in propria causa antiquasset. Qui cum in Republica floreret, filiosque haberet legitimos, legem tulit, solos Athenienses haberi, qui ex duobus Atheniensibus nati essent. Post quàm verò, Rex Ægyptiorum quadraginta millia medimnorum frumenti dono misit Atheniensibus, vt ciuibus diuideretur, permultæ sunt nothis ex ea lege exortæ accusationes: qui cum anteà quidem latuissent contemptique essent, multi tunc horum delatores extiterunt. Qui igitur damnati iudicio reddere coacti sunt, haud multo pauciores quinque millibus fuere. Reliqui, qui Athenienses iudicati in Republica manserunt, quatuordecim millia, & quadraginta inuenti sunt. Cum verò Pericli filij defecissent legitimi, author nothis de Legis abrogandæ fuit, nè omninò successoris inopia, familiæ nomen, & genus deficeret. Quod perindignum videbatur, legem, quæ in tot homines voluisset, nunc ab eo ipso rescindi, qui tulerat. Sed præsens fortuna domus Periclis afflictæ, qui veluti contumaciæ elationisque suæ pœnas luisset, flexit Atheniensium animos, existimantium ipsum numinis

Cromer. l. 4. & 5. *Ricc. in Chron.* *Sabel. Aen. 7. lib. 1.* *Salust.* *Ioh. Mag. lib. 18. c. 6.* *Paul. Aemil. lib. 7.*

XXI. *Liu. lib. 40. Plutar. in Arist.* *Sigism. Bar. in hist. Moscou.*

XXII. *Ioh. Mag. lib. 18. c. 6.* *Lib. de excid. Troia. Dares Phrygius* *Contra Aristocr. & Macartat.*

Plutar. in Peri clo circa finem.

nis iram perpessum, humana ope subleuandum esse. Itaque concesserunt sibi, vt filius nothus in genus ascriberetur, & paternum illi esset nomen.

An tandem sub Rege, vel Principe Magna-

XXIII. tum nothi publicorum munerũ sint capaces? difficile est cognoscere, cum Principi pro ratione voluntas sit. Qui cum nobilem facit, non cæca licẽtia quemlibet album debeat honorare lapidem, sed potissimùm eo respicere an materia sit habilis, atque digna nobilitatis, nè dignitas indignitate inficiatur, vt Michael Imperator dicere solebat. Qua in re à summis etiam Principibus, vt olim peccatum, ita hodie quoquè peccari videmus. Eo ventum, vt indignissimi homines in sacrum illum nobilium ordinem non modò admittantur, sed vltrò asciscantur, non tàm vanitate eorum, qui honorem consequntur, quàm Principum auiditate, leuiusculi compendij gratia, perditissimis etiam sæpè mortalibus indulgentium.

Kirchner. disput. 12. de Resp. coroll.20. Limnæus lib.6.c.1. Cluuer. lib. 1. antiq. Germ.c. 25.

Quid igitur de nothis Magnatum in Mo-

XXIV. narchiæ successione? Regiam non admitti ad successionẽ supradicti testãtur annales, reliqua obire munera consuetudine saltẽ, quę iura antiquauit, testis est Guido Papa in Patria Delphinatus præcipuè, & patriarum circumuicinarum, vbi *bastardi retinent generis nobilitatem, & portant nomen, & arma sui generis: cum tamen aliqua differentia armorum, & pro nobilibus habentur, & reputantur: & non contribuunt in subsidium Delphin. si tamen viuant nobiliter, sed gaudent omnibus prærogatiuis nobilium: ac si essent legitimi, nisi in succedendo parentibus suis*, tunc enim *iura seruantur communia*. *Ethæc consuetudo est quasi in Regno Franciæ, generalis, maximè in domibus Principum, Ducum, et Comitum, & sentit Bar.* quæ præcipuè spectanda iuxta locorum varietatem. Bononiæ vbi ferè, cum legitimis pergunt illegitimi, penes tamen doctorum collegium vetus est constitutio, nè quis nothus vnquã in illud coopteretur, quam legem sæpius, sed frustra violare quamplurimi sunt conati. Ita Mediolani seruatum, vt nec Iasonem I. Consultorum Principem, vllo fuerint prosecuti priuilegio. Eiusdem Iasonis paterno in elogio lepidum legitur legatum. *Relinquo mulam filio meo mulo.* Notabilis est consuetudo, quæ in Germania, & maximè in Gallia inoleuit, discernendi spuriorum, & legitimorum insignia, videlicèt adiecta transuersæ lineæ nota, quæ iniustorum natalium est iudicium. Animaduertendo, vt transuersa illa nota à sinistro latere in dextrum descendat, alioquin si à dextro incipiat, XXV. non est degeneris sanguinis argumentum, quemadmodùm in Borboniorum insignibus perspicimus, quæ & ipsa transuersam ostentant lineam, & tamen eorum origo ab illustri Regioque sanguine prodijt. Hæc circa politicam nobilitatem. Ethicam verò, quæ virtutis est præmium, quis nothis prohibet? XXVI. Ignobiles fuère forsan.

581.

Boerius decis.227

Palaeus e Go. de Nothis.

Abimelech Rex Sichẽ, Æneas ex Venere, & Anchise. Adestanus Rex Angliæ ex Edouardo, & Epina rustica. Aimundus Gothorum, & Suecorũ Regis nothus. Alexander Seuer. Imperator. Alex. Magnus ex Olympiade Philippi vxore, & Rege Hatanabo. Alex. Mediceus, dux Florentiæ. Albanus martyr ex incestu XXVII. cum filia. Alcęus Lydiæ Rex, vndè Heraclidæ ex Hercule, & Iardaua eius ancilla. Amalech à quo Idumæa dicta Amalechita. Andriscus Rex Macedoniæ. Annibal Bentiuolus Io. I. filius. Antonius, & Bartholom. Scaligeri. Archelaus XII. Rex Macedoniæ. Arnulphus Cæsar ex Caroli M. genere. Arnulphus illegitimus Lotharij iunioris Francorum Regis Rhemensis Archiep. Aroldus Rex Britanniæ Cuntonis fil. Aristonicus Rex Pergami. Aristonicus Rex Asiæ ex Artabo, & Ephesia. Arideus ex Philippo Maced. Rege. Artaxerses, qui Persis restituit Imperium. Athelstanus Rex Britanniæ. Aurelianus Cæsar Imper.

Balduinus Spurius Margaritæ Comitissæ Flandriæ. Bartolus Iurisconsultus. Borsius Dux Ferrariæ ex Nicolao naturali.

Carolus Martellus. Carolus Vrsinus, qui Alex. VI. fugauit exercitum. Carolus Aquitaniæ, & Burgundiæ Rex. Cæsarion ex Cæsare, & Cleopatra. Cælius Calcagninus. Cęsar Alex. VI. Potif. filius Cardinalis inde Dux Valentiæ. Christophorus Longollius Orator. Cidrellus, qui Meuntem Vrbem extruxit. Clemens VII. Papa. Clodouæus ex Regibus Frãcorũ Primus, qui Christum coluerit. Constãtinus Magnus Imper. Crominus fil. Ducis Britonum, qui cum Clotario conflixit. Crispus Constantini fil. Cæsar factus.

Dan

Dan à quo ciuitas propè Libanum, & tribus denominata. Darius vnus ex Persarum Regibus. Demosthenes Orator. Dionysius I. Pont.

Æneas ex Venere Vulcani vxore, & Anchise. Epitus, qui Teoniam Vrbem condidit. Entius Rex Sardiniæ, Feder. II. filius, Erasmus Roterodamus.

Federicus Princeps Antiochiæ, vel Tuscorum Rex ex Federico II. Imper. Federicus Vrbini, nothus putatiuus ex Guidone. Ferdinandus Cardinal. ex Ferdinando M. Hispan. Rege. Ferdinandus Rex Neapol. ex Alphonso Rege Aragon.

Gallus Scotorum Regis nothus, Galerius Maxim. Imper. Gabriel Vicecomes, à Galeatio testamento relictus Pisarum Dominus. Gensalaricus Rex Hispaniarum. Genion Syracusanus ex Herodate Ciue, & ancilla. Gnopus, qui Entiam vrbem ædificauit. Gratianus compilator decretorum. Guilielmus ex Roberto Rege Nordman. qui Aroldum Britanniæ Regem occidit. Guilielmus Carrariensis Paduæ Dominus.

Heliogabalus Imper. qui & Varius dictus ex Caracalla, & Semea adultera. Henricus II. Rex Hispaniarum. Henricus Rex Siciliæ. Henricus Episcopus Leodien. Imperij Princeps. Hercules ex Ioue, & adultera Alcmena vxore Amphitrionis. Homerus Poeta.

Iacobus Rex Cypri. Iacobus III. Plumbini Dux. Iason. I.C. Iephthe inter sanctos à Paulo numeratus. Innocentij VIII. filij, quos ipse primus Pontificum palam iactare, & honoribus prosequi cœpit. Io: X. Pontifex Io: Rex Portugalliæ Ferdinandi filius. Io: Austriacus Caroli V. nothus. Io: Sfortia Pisauri Dominus. Io: Dunensis comes ex Ludou. Aurel. Duce. Io: Matthæus Gibertus Episc. Veron. Io: Andreas I.C. Ismael à quo Ismaelitæ. Iugurtha Numidarum Rex.

Lamusius Longobardorum Rex. Laurentius Cibò. I. Cardinalis. Leo V. Pontifex. Leonellus Ferrariæ Marchio, Nicolai II. fil. Ludouicus Rex Francorum, Ludou. Balbi fil. Lyrcus à quo Lyrcea Vrbs.

Manfredus Rex Neap. Mercurius Trismegistus. Michael Thessaliæ Dominus Michaelis nothus. Molossus Pyrrhi nothus Epiri Rex. Muregactus Rex Hispan.

Nicolaus III. Ferrariæ Marchio.

Pandulphus Malatesta Dominus Arimini. Pentillus Mycenæ Rex. Perseus vltimus Rex Macedoniæ ex Philippo Rege, & Gnatemia concubina Argiua. Perseus Mycenæ Rex ex Ioue, & Danae filia Acrisij Argiuorum Regis. Petrus Lombardus. Phares. Phraates Phraatis Parthorum Regis nothus. Pipinus Caroli M. fil.

Raimirus primus Aragoniæ Rex. Remus. Romulus Romanorum Reges. Rupertus Malatesta nothus Sigismundi.

Salamon. Sanctus Bentiuolus à Bonon. ad regendam Remp. accersitus. Sbigneus Vladislai I. nothus. Sigisbertus Normanniæ Rex. Seruius Tullius Roman. Rex.

Tancredus Siciliæ Rex. Theodibertus Rex Francorum. Theodoricus Gothorum Dux. Themistocles. Theseus. Teucer.

Vlysses ex Sisypho latrone, & Antichea. Vrsinus duos filios nothos Nolæ, & Ascoli Duces, hæredes reliquit.

Zaran vnde Salmon Abauus Dauidis. Zigericus Godigischi nothus Vuandalorũ Regis. Zenebaldus Rex Lotharingiæ.

Horum quamplurimi natalibus gloriantes incertis, iure in legitimos, sed degeneres verba Tullij iactantur, *Nobilitas mea à me incipit; tua in te desinit*. Quod concubinarum filijs accommodari valet; secùs adulterinis, & incestuosis; licèt vt Magnatum vsurpent insignia, eorumque titulis superbiant legitimum patrem, quia agricolam, vel mercatorẽ despiciant. Se filium Iouis ex Alcmena matre iactantem Herculem redarguebat Ouidius. XXVIII. *l. si qua illustris. C. ad Orfitianum.*

Nam quod te iactas Alcmena matre creatum,
Iupiter, aut falsus pater est, aut crimine verus,
Matris adulterio patrem petis, elige fictum:
Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum?

Olympiadi matri epistolã cum inscripsisset M. Alexander: *Rex Alexan. Iouis Hammonis filius, Olympiadi matri salutem*: rescripsit Olympias: *Amabò, mi fili quiescas, neque deferas me, neque criminere aduersum Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum me literis tuis pellicem illi esse confiteris*. Romani ipsi, vt molles, & Venerei, se ab Ænea adulterino coitu, ex Venere Vulcani vxore, & Anchise gloriabantur XXIX.

Auth. vt propenat nomē Imper. §. 1. collat. 1.

bantur progeniti, vndè Æneades dicti: quod dedecus non decus ducitur. Aliàs legitimationis frustraretur priuilegium, qua sanguinis abluuntur maculæ, vel à Pontifice, vel à Rege, & Imperatore liberalitèr exercendæ; vndè Damasus Papa scribit. *Osius Papa fuit fi-*
XXX. *lius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de ciuitate Hierosolyma. Siluerius Papa filius Siluerij Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius, natione Afer ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Complures etiam alij inueniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ Sedi præfuerunt.*

Cap. 2. Osius d. 56.

Rogatus ab Hispaniarum Rege Romanus Pontifex Alex. Septimus Cardinalem creare Ioannem Austriacum Philippi nothum, lepidè dicitur retulisse: non posse, quia in Cardinalium collegio numquàm fuerint adscriti bastardi, in Pontificum licet. Falsum tamèn, non enim immemor Clemens VII. sibi aduersum in creatione Cardinalem Mantuanum habuisse, cum fortè alloquentem, eodem tempore horologium pulsaret, quod Cardinalis secum in marsupio ferebat, redarguit; dicens: nil mirum à vobis pendère tintinnabula, mulorum cum sit. Vndecunquè homines nascantur, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti, & salui erunt. Semen
XXXI. hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est; & eo malè vtentibus malè erit. Sicut autem bonus filius adulterorum, nulla est defensio adulterij, sic malus filius coniugatorum nullum est crimen nuptiarum. De vitijs non erubescamus parentum, sed vnum illud quæramus, & amplectamur, virtutem videlicèt. Etiamsi alienigenam quis habeat matrem, si fornicatione pollutam, vel quolibet huiusmodi dedecore sordidatam; nihil tamen de eius, aut vtilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quòd si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum nequaquàm prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorū non dedecoratur opprobrijs. Non est omninò nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo indè verè, aut obscurus, aut clarus est: immò etiam (si quiddam à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio quomodò ille magis resplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis. Nasci de adulterio non est eius culpa, qui nascitur; sed illius, qui generat. Quomodò in seminibus non peccat terra, quæ fouet: non semen, quod in sulcis iacitur; non humor, & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; sed verbi gratia fur, & latro, qui fraude, & vi eripit semina, sic in generatione hominum recipit terra, idest vulua, quod suum est, receptum confouet, consotum corporat, corporatum in membra distinguit, & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur; idemque est corporis creator, & animæ. Noli despicere bonitatem figuli tui, qui te psalmauit, & fecit, vt voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui in vtero Virginis ædificauit sibi domum. Iephthe inter viros Sanctos Apostoli voce numeratus, meretricis est filius. Sed audi Esau de Rebecca, & Isaac genitus, hispidus tam mente, quàm corpore, quasi bonum triticum in lolium, auenasque degenerat: quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est, atque virtutum. Sponsus ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos, & malos, suis congruens inuitatis, nasci etiam voluit de bonis, & malis: quo exemplo, discant fideles parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Satis peruersum, & contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, vt frustrà pro quorundam voluntatibus quis priuetur, quem sua culpa, vel facinus ab officij, quo fungitur, gradu non deijcit. Christus voluit non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci, nobis magnam fiduciam præstans, vt qualicumque
modo nascamur, dum tamèn eius vestigia imitemur, ab ipsius corpore non separemur, cuius per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex ex adulterinis naturis coniunctionibus: ita qualicumque ordine natus sit aliquis, tantùm vt perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque XXXII.

Chrysost. homil. 3. in Matt.

Hieron. ad Pammachum citra errores Hieros.

Aug. lib. 22. c. 64. contra Faust.

Greg. ad Columbū Episcop. Numidiæ lib. 10. ep. 8. Hieron. c. 8. Demonau d. 55.

sitque literatus, & vnius vxoris vir, nequaquàm à Sacerdotio repellitur. Iudas enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru sua, & ex illo concubitu nati sunt Phares, & Zaran: ex quibus per nothorum descensum
Matth. cap. 1. deuenitur ad Dauidem. Ex illa ergo progenie origo ducitur Christi, qui verus Sacerdos est; ideoque si filij eius sumus; quæ ipse fecit, nos imitari debemus. Recurrat nunc animus vester ad Abraham, Isaac, & Iacob.
Aug. super Io: tract. 11. In istis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi, & partus liberarum: inuenimus ibi, & partus Ancillarum. Inuenis ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obsuit natiuitas de vteris ancillarum, quandò in patre cognouerunt semen suum: XXXIII.
& consequenter regnum cum fratribus tenuerunt, Promissionis possidentes terram; licèt alias Ismael quia de ancilla natus, expulsus sit ab hæreditate. Sed vndè? nisi quia iste superbus erat, illi humiles. Erexit ceruicem, & voluit seducere fratrem suum, ludens cum illo. Nothi attendite, Politicam assequemini nobilitatem, quum Ethicam habebitis. Vndecunquè enim nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti, & salui erunt.

CAPVT SEXTVM.

De Nothorum Legitimatione.

1 *Legitimatio non fit repugnante natura.*
2 *Ethicè, vel legaliter fit.*
3 *Legitimatus est legitimus.*
4 *Primogenitus Regis ante acquisitum Regnum an præferatur secundogenito nato post?*
5 *Legitimatio per oblationem Curiæ.*
6 *Legitimatio per rescriptum Principis.*
7 *Legitimatio est iuris miraculum.*
8 *Abusus Romanæ curiæ in legitimando.*
9 *Solus Rex suum nothum legitimat, non Principes inferiores.*
10 *Legitimus filius non probatur, sed præsumitur.*
11 *Nemo certè potest scire patrem.* 12.
12 *Vuluæ sera ferrea in Veneto armamentario.*
13 *Equæ vento concipientes.*
14 *Aqua contradictionis, qua purgabatur adulterij suspicio.*
15 *Cur abolitum hoc experimentum?*
16 *Moribus Ethicè filius probatur legitimus.*
17 *Psylli, quomodò probarent pudicitiã coniugũ.*
18 *Aquilæ quomodò noscant legitimos partus.*

I. Legitimatio, quæ iuris fictio haud procedit, repugnante natura, tantummodò illis danda, quorum pater, & mater si non
§. 9. de adopt. actu, potestate saltem coniuges fuêre; duobus modis contingit: Ethicè, & legaliter.
II. Legaliter subdiuide: vel per subsequens matrimonium; cuius tanta vis est, vt legitima-
III. tus dicatur legitimus, & filium naturalem legitimum excludat, si legitimi natiuitatem legitimatio præcesserit; secùs si non præcesserit, quia alteri ius quæsitum auferre nequimus. Huic altera respondet quæstio, an Re-
IV. gis primogenitus tamèn natus antequàm parens occuparet regnum, præferatur filio nato post vsurpatum Regnum? cui gladius potiùs quàm calamus respondêret, si casus vrgêret. Alibi sententiam proferam, satis nũc sit, quòd Artaphernes frater Darij Regis Persarũ inter duos nepotes suos Artamenem primogenitũ Darij natum tamèn antè Regnum adeptum per patrem; & Xersem secundò genitum natum patre rege existente statuit, vt scilicèt ipse Xerses Artameni fratri prælatus fuisset in Regno. Quomodò autẽ matrimoniũ celebretur, vel præsumatur, vide Nicolaũ ab Vbaldo. *Instinus li. 2. Tractat. c. 11 de succeß. ab intestat.*
Secundus modus legaliter legitimandi per oblationẽ curiæ; quemadmodùm Arnulphus postea Imperator, cum à Carolomanno patre, V.
Bauariæ oblatus esset Regno. Et inter Iudęos *Iud. c. 11.*
Iephthe à fratribus rogatus, gladio suo patriã fulcire labantẽ, Ammonitarũ oppressam iugo. VI.
Tertius modus legaliter legitimãdi per rescriptum Principis non recognoscentis superiorem, puta Pontificis, Cæsaris, Regum.

Quibus vti de regalibus Principum reseruatur legitimatio, & natalium restitutio, si tamen hoc titulo iurè vocanda. Qualibus enim restituet natalibus, si impura fuerè natalia? & restitutio ad priorem statum sit conuersio, Legitimationem igitur inscribas, quæ quasi
VII. iuris miraculum, tempora retrotrahendo, matrimonium, vel oblationem, aut rescriptum, post natiuitatem celebrata, antè natiuitatem
VIII. fingit. Indè quoad spiritualia solus Papa legitimat, quod raro contingebat antiquitùs, licèt hodiè nothi dignitates deglutiant.

Vtrum verò inferiores Potestates, à Supremo Rege legitimandi habentes potestatem,
IX. proprios nothos legitimare possint? negat Harprechthus. Quæcumq; enim causæ cognitionem desiderant, non expediuntur per Magistratum in propria causa: sed legitimatio quamuis voluntariæ iurisdictionis actus, cognitionem desiderat causæ ergo &c. Aliàs si proprium Spurium legitimare daretur, illicita Venere inuitaretur ad delinquendum; & Principis rescriptum, ansam præberet delinquendi. Accedit textus vbi dùm soli Regi legitimandi datur potestas, ad alios non extendenda.

aut. 10. de Nupt. Instit. 1. nu. 38. l. qui Iurisdictioni. ff. de Iurisd. omn. Iud. l. 15. §. penult. ff. de adopt. c. per venerabilē. 13. cum Rex. Qui filij sint legit.

Sed cum in probationis supplementum, in-
X. uenta sit legitimatio, quit nè aliquis se ex certo patre genitum, si non legaliter, saltem ethicè verè probare? legaliter pater præsumitur, non probatur. Pater ille est, quem nuptiæ demonstrant. Contra quam præsumptionem, quia iuris, & de iure, ità politia exigente, probatio non admittitur in contrarium. Quis
XI. enim de vxore sua tantum sibi audeat, vt eam nullos alios interim expertam viros, queat polliceri? Coniugij fides virgo iure credēda, sed hæc præsumptio est non probatio.

l. is, qui filium ff. de his, qui sunt sui vel, &c.

Sed tamen, aut ex me conceperat, aut ego credo
Est mihi pro facto, sæpe quod esse potest. Ouid.

Et Telema, apud Homer.

Ex illo natum mater me dicit, at ipse
Nescio nam certe, quis possit scire parentem?

Obijcit Bartolus intactam puellam, in carcerem, vel arcem, vni thoro iunctam conijci posse, circumque munitam vigilijs, si ibidem post anni spatium, partum edat, vnius viri posse probari?

l. 1. Cod. quor. bon.

Item, quid dubij si crate ferreo vuluam quasi valuam circumcludat? quale instrumentum adhuc in armamentario Decem Virorum Veneto videtur, à quodam ex Carrariensibus Zelotypia quondàm fatigato, constructum, vxori suæ? XII.

Adhuc dubia proles: Nam & hic fortassè aerei quidam Dæmones suspecti esse possent; vt de Danae, & imbre aureo veteres sunt fabulati Poetæ. Fortè & magica quædam præstigia, quorum vi clausis ianuis, pueros fascinatos, virgines stupratas legimus. Quid tandem si verum, quod equæ Hispanicæ solo vento concipiant?

Ore omnes versæ in Zephyrum stāt rupibus altis XIII.
Exceptantque leues auras, & sæpe sine vllis Ouid.
Coniugijs, vento grauidæ: mirabile dictu.

Si mirabile dictu ipsi Poetæ, quid historico? Quid si inualuisset moderna opinio, sola imaginatione concipere feminas absq; viri commistione, quemadmodùm legitur de Æthiopissa apud Plinium album enixam puerulum?

Vna erat apud Hebræos quondàm probatio, quæ iurè sublata, vt matronarum forsan Christus consuleret pudicitiæ, quæ maledictionis, vel contradictionis aquis emergebat, quas cum vxori vir Zelotypia ductus, bibendas daret; si rea, eius intumescebat venter, cum biberet: si verò innocens, innocuus venter non alterabatur. Absit quòd hodiernis temporibus huiuscemodi vigèret experimentum, quot mulieribus intumesceret venter? XIV.
Obsoleuit veritatis os, cum inoleuit impudicitia; & nè omnes perderet legislator, omnibus ignouit prætereundo. Cote ergo veritatis amisso, ethicè filium probabis quomodò? vultu, & moribus patrem referes. XV.

XVI.

Perque tibi similem virtutis imagine natum Ouid.
Moribus agnosci, qui tuus esse potest.

Indè in Africa gens Psyllorum fuit, à Psyllo Rege dicta (cuius sepulchrum in parte Syrtium maiorum est) Quorum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Mos verò liberos genitos protinùs obijciendi sæuissimis earum, eoquè genere pudicitiam coniugum experiendi; non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Eadem ferè Haligetis (aquilarum est species) est passio. Iste implumes pullos suos percutiens, subindè cogit XVIII.

Agathar. chides. XVII. *Plinius. l. 7. c. 2.*

aduersos intueri Solis radios: & si conniuentem humectantemque animaduertat; velùt adulterinum, atque degenerem e nido præcipitat: illum cuius acies firma contra steterit, educat. Tali cote, vt aquilæ si probarentur homines, minimè inficiareris bonam arborem malos gignere fructus. Garamantes indè legitimos dicebant filios, qui formæ similitudine parentem referrent. Tibi Euangelicum, & naturale proloquium sit, Arbor bona bonos fructus facit.

LIBER NONVS

CAPVT PRIMVM.

LVDOVICVS IV.

Occidentis Imper. IX.

1 *Ludouici IV. infortunium.*
2 *Fortunæ cæcitas.* 14.
3 *Allusio metrica Comitis Lelij Plouení.*
4 *Allusio Poetica M. Antonij Moles ad hieroglyphicum Ludouici IV.*
5 *Hieroglyph. effigies Ludouici IV.*
6 *Crisis in quarto.*
7 *Ludouicorum omen.*
8 *Ludouicus IV. cum septenis coronatur.*
9 *Ludou. IV. Arnulphi filius.*
10 *Hatho, & Otho Ministri Ludouici IV. Hathonis Episcopi Moguntini dolus, & lacrymabilis mors.*
11 *Cruentum Ludouici IV. bellum, cum Hungaris.*
12 *Insidijs petitus Ludou. IV. vincitur.* 23. *vt ex numismate.*
15 *Bobus assimilantur Principes.*
16 *Mors Ludouici. IV.*
17 *Moneta argentea Ludouici IV.*
18 *Epitaphium Ludouici IV.*
19 *Mathilda vxor Ludouici IV.*
20 *Ludouicus IV. Bosonis filius an idem, ac Ludouicus IV. Arnulphi filius: quandò dictus sit Imperator ex numismate?*
21 *Moneta Ludouici filij Bosonis.*
22 *Ludouicus Bosonis filius quandò excæcatus?*

I. Rotam ascendens Fortunæ Ludouicus, meritorum in gradu, & quadro pedem tenet, nil prætermittens, quo consilio, & manu consuleret Reipublicæ, & Immortalitati suum commendaret Nomen. Sed Fortunam in militari campo præcipuè potentem, expertus iniquam, calce repressus, videns sceptra, & diademata otiosis, & dor-
II. mientibus, vt margaritas brutis proijci, cum Eupole Comico, canit.

O ciuitas, ò ciuitas
Vt tu quidem es felix magis, quàm prouida.

Vt de Atheniensibus dicebatur, quibus multa feliciter obtingebant magis cõmoditate Fortunæ, quàm eorum opera: licèt Minerua ciuitatis præses, illorum malè instituta benè vertere solêret. Vndè adagium. *Atheniensium inconsulta temeritas.* Cui respondet: *Dormientis rete trahit,* vt non raró dormientibus piscatoribus pisces rete inuoluuntur. *Apud Athenæi.*

Allusio ad Hieroglyphicum.

Ludouici IV.

Infelix Ludouice! tuam sors improba sortem
Inficit, & meritis non fauet illa tuis.
Regali augustam spoliat diademate frontem,
Et rapta indignis munera dat manibus.
Cuncta Vigil, Virtus, Meritum, Labor omnia vincit;
Ni tamen, & faueat sors, meruisse, nihil.

Comes Lelius Plouenus Nobilis Venet.

Allusio Altera.

EPIGRAMMA.

Strenuus, & Sapiens Lodoicus bella, vel armis
Comparet, aut studijs; victus ab hoste redit.
Vincere Fortunam cum tentat, calce repulsus,
Retrò penè ruens, fronte corona cadit.
Dormiat Ignarus, Piger, & Fortuna fauebit:
Immerita Immeritis hæc diadema dedit.
Grandior Imperio est Sapiens, & strenuus Heros,
Quem Fortuna solo deprimit, Astra locant.
Illic Vir Sapiens, seu Rex, & strenuus Illic,
Quot sunt Fortunæ Fata superba premit.
Stet sibi Magnanimus, Quem si Fortuna refellit:
Qui cadit Inuitus, vincere Fata potest.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

ELO-

NAPOLI

E L O G I V M.

Anno Christi, 899.

Fortuna Omnipotens, ineluctabile Fatum
Caroli totiès agitatam stirpem,
Ludouicorum
Nomine, & numero demùm concutit.
Quarta crisis grabatarij index est,
Quarto si auspicetur serenitas,
Quarta obtusa Luna nubilat mensem.
Parricidarum impietate Ludouicus Pius:
Patruorum, Secundus:
Aulicorum aconito, Tertius:
Sortis rabie interemptus Quartus,
Inuidam Fatorum queritur seriem,
In altum tollere iustos,
Vt lapsu grauiore ruant.
Auiti sanguinis hæres, & virtutis,
Ætate septennis, septuagenarius ingenio,
Fascias retexit in fasces,
Quùm Rex Regum
Quinariam viseret generationem,
Circularis numeri fato labantem.
Arnulphi soboles, non Bosonis,
Ludouicus IV. Caroli successor Octauus,
Non Berengarij cæcus, sed catulus Cæsarum,
Vigil cubat ad Imperij postes.
Elega electio,
Quùm Saxo, Petri iunctus est Petræ,
Quorum brachijs stringeret Orbem.
Hatho, & Otho
Summæ regebant, vel distrahebant habenas,
Sinonis technis Euangelium Episcopus exarando,
Troiani Equi fraudes renouauit,
In Albertum Bambergensem Comitem.
(Et ita intererat,
Vt fraude victor, fraude vinceretur)
(Ab hoc, Proditione exprobrante proditori
Sacro Caduceo
Non euocasse, sed animas ad Inferos vocasse)
Ad Superos prouocatus:
Vt citiùs pergeret,
Vel tutor Cæsaris
Romano iure, obtorto traheretur collo,
Fulmine volauit ictus.
Ab Orco Echo pulsante,
Sic peccata lues, sicque ruendo rues,

In Ludouico IV. dicitur extincta Caroli stirps, sed falsum, nã Conradus ex eadem matre VI. *nascitur. Grabatar. id est. morti proximus vt in Gest. Antisiodor. c. 18.*

VII.

VIII. *Auentinus lib. 4. Onuphrius.*

IX.

Ludouicus, qui Verona excæcauit Berẽgarium, Bosonis Galliæ Narbonensis Regis filius erat Sigonius. Ludouici IV. mater, Vta; alij Iutta filia Guelphi, X. *nascitur. S. An 892. Tutores dantur Otho Saxoniæ Dux, & Hatho Moguntinus Præsul versutissimus, qui doloſè, & contra datam fidem Bambergensem Comitẽ vinculis dedit, & morti. Iustas tandem exsoluit pœnas, nam fulmine ictus à dæmone sublatus est Regino Autor. lib. 4. Annal. Ful. lib. 7. cap 3. Krantzius Metropol. lib. 3. c. 23. & lib. 3. c. 4.*

Italiam

Italiam Berengario,
Bosonis filio Prouinciam,
Arnulphi notho Senebaldo.
Populante Germaniam,
Accurrens omnibus, nulli succurrit.
Virgines, Sacerdotes, Delubra,
Lacessentibus Hungaris
Augustæ obuiat Augustus.
Vbi Ancipiti Marte septem horis præliatus,
A cædendo plauditur Cæsar. Ann. 9[illegible]
XI. Sed indignata Fortuna virtutem prosequi,
Vertentem comitata barbariem, bellum instaurans
Victorem victa fugat.
Hærens congredi in campis, aggreditur in insidijs,
Erubescens veterana cum pupillo pugnare.
Sed victo gloria,
XII. Absque dolo non potuisse vinci.
Furtiuam Victoriam temnens,
Vt Leo cubare renuit,
Priusquam occisorum sanguinem rebiberet.
Ad Danubium Bauaricum, Ansburg propè
XIII. Cum vnus Sol non sufficeret aciem spectare,
Tertiò rediens
Certatum totis concussi viribus Orbis, Ann. 9[illegible]
Nesciens, quid deliberare Fortuna,
Barbaris inclinauit tandem.
Iuste? scire nefas.
XIV. *Magno se iudice quisque tuetur*,
Victrix causa Deis placuit, sed victa Saxoni.
Oh fortuna viris inuida fortibus,
Quàm non æqua bonis præmia diuidis?
Dicat nunc
Nos facere Fortunam Deam, Cæloque locare,
Nullumque abesse Numen, dum adest prudentia?
Cum Iosue commilitones Dij perdidère diem;
Et militum labes, Ducis est deleta cruore,
XV. Boues estis, ò Principes, sceptrum aratrum est.
Et vos non vobis fertis aratra boues.
Trino prælio stetit vnam vrgère sortem;
Sed classico obstrepente,
Vel audire haud potuit, vel exaudire nequiuit.
Sic Fortis sinè Fortuna,
Solis pectoris vulneribus triumphauit.
Annibalis instar,
Si non à ciuibus, ab hostibus,
Qui superna vicerant manu,
salutatus *Augustus*.
Ad Cælum ascenderat Germanorum clamor,
Nostris peccatis variari fortunam. Et Deus descenderat pro Hungaris bellaturus.

In

Ann. 913. 30. Kal. Febr.

In Deum qui audet, audeat in Ludouicum,
Luctatus cum Deo, nec pede claudicat.
Vt Deus quiesceret, numquàm quieuit. *Ex animi aegritudine moritur, quia Hungaros comprimere non posset. Vesper. Anent Sigeb.*
Nec ferens captam Arcam,
Cecidit inter mortuos liber,
Ætatis decimo Octauo; Imperij duodecimo. XVI.

Argentea Moneta.

XVII.

Epitaphium Ludouici IV. filij Arnulphi.

Pauso sub hoc saxo Ludouicus Regia proles,
Romani Regem quem statuère sibi.
Mi fuit Arnulphus genitor, qui proximus illic
A cornu altaris conspiciendus, adest.
Hic vbi pertaesus vitae sua tempora clausit,
Romani Imperij sors mihi sceptra dedit.
O nimis infelix? quatuor vix lustra videbam,
Iniecit rapidas, cum mihi Parca, manus.

Ratisbonae in Choro in Monast. S. Em.

Vxores.

XIX. Vnam habuit Mathildam, seu alijs Ludgardam Ludolphi Saxoniae Ducis filiam, Brunonis, & Othonis Magni sororem.

XX. Adnotationes Historicae.

10 *Bosonis filio*, Ludouico IV. Italiae Bosonis Regis Prouinciae filio, Ludouici Iunioris Imperatoris ex filia Hermingarda, nepote, quem Regem appellatum Ticini cōtra Berengarium ab Italicis Principibus, Anno S. 899. ex multis Historicis Octauius de Strada collegit. Regnauit, & imperauit in Italia contra Berengarium annos V. Consecratus, & coronatus Imperator, vt ex argenteo numismate vides

XXI.

Romae in Basilica S. Petri à Papa Benedicto IV. An. S. 901. Imperauit annos III. Coactus à Berengario Veronae abdicauit, oculisq; & Regno priuatus Ann. S. 1004. Mense Augusti. XXII.

13 *Barbaris*. Infausto praelio (Pannonum non Francorum dicas) victum fuisse Ludouicum: cum annalibus numisma iungitur, cuius in vna parte, Ludouici IV. toreuma est, in altera verò. XXIII.

Idem Ludouicus Dei implorans auxilium, cuius literae, R.I.P.V. veriùs explanantur, *Rege infausto praelio Victo*, quàm *Redit in praecordia virtus*.

CAPVT SECVNDVM.

De Fortuna, & Fato Colloquium inter Belisarium, & Gilimerum.

Romae ad Orientem Iustiani Regijs in valuis postquàm Belisario non bis fuere triumphi, scabellum pedū tumidiores calcanti Reges, non exercituum Imperatorem, non barbarorum flagellum, non Caesaris patricium, sed fortis meritò sponsum, quùm caecum, lacrymas affectare, & singultus, congiaria victitantem, dolens audio. *Date obulum Belisario?* 1

Gilimer. Belisari? si tu Belisarius, non ego Gilimer. Si tu victus, non ego victus. Malorum socius, qui hostili manu Africanos catenauit triumphos, & purpuram meam dedignatus contexere in sagum, streuit. Cur tam citò

citò versa est in luctum cithara tua? Horruit
II. virescens Carthago; quùm Scipionis Geniū in te quiescere vidit: & surrexisse tædens occidit, elusa Gilimeris larua posse Annibalem patria reparare mœnia. Defecit Romæ Carthago, sed Scipio haud deficit, cui non solummodò Africani muri, sed Annibal ipse cederet in triumphum. Visus est victus, Byzantij, quem Roma fulminantem exhorruit; & qui Romæ argentarias tabernas sub hasta venire iussit; iussus est Byzantij agros excolere. Hæ illæ manus, quæ Africæ vincula iniecerunt, & tot Regum sceptra, tamquàm arundinem fregère? & modo scipione regitur Scipio? *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*. Hi oculi illi, qui semper ad Cæsarem, diù noctuque vigiles, etiā cubantes in Numidiæ tenebris, virtutem facibus romanos fasces illustrarunt; & nunc solam intuentur tyrannidem; excæcati forsàn, vt ingratū ignoscentes, minùs paterentur. Sed vbi, & quandò Furiarum esca, & carnificum ludibrium fuit innocentia? Habeo, serò licèt, Ingratitudinis celebratur triumphus. Et qui te patratum appellauit patrem, redarguitur vt parri-
III. cida. Humana est vicissitudo Belisari. Vna tibi superest victoria, quæ cum te fugiendo irrideat, tu irridendo vincas. Rex eram, & solummodò exutus Regno, regnare didici, quod antè nesciebam. Non vno vulnere, sanguine lacrymatus es, vt glebam adipiscereris, modò oculos repetijt Iupiter, vt flere nequeas, sed ridendo vincas. Haud poteras de mundana vanitate cognoscere, si illecebris irretitus oculus vidèret; te Iudicem natura poscit, sed quia lumine rationis, corporis abdicauit, nè reus esses, & actor. Fallitur oculus, qui vespertilionis more ad lumen Solis cæcutiens, noscere haud poterat an iudicia luce meridiana clariora. E castris ad cancellos euocatus, dicas nunc triumphi vanitatem.

Belisarius. Sic erat in Fatis. Fortuna cæca, vt pari nuberet. Vel nè viderem adulterantem excæcauit. Verè cæca, quasi luce Belisario erepta, deficiant lumina Orbi, vt casibus ludentem humanis ignoscerent. O inuida Fatorum series, si diù me stare dedignabaris, in altum cur tollere, vt ruerem grauiori lapsu? Haud forsàn libaui victimas, erexi altaria, & tubarum clangore aurea Omnipotentiæ catena vti fascia Superos, & Inferos colligari Belisarius personuit? Exercituum Deus mihi erat numen, Gentilium irridenti Idola, vt manufacta; sortes meas, tempora mea in manibus eius strepebat omnis murmure campus. Sed animam delusit Apollo. Cæli toties dece- IV.
ptus fraude sereni, canam modo?

O Melibæe Deus nobis hæc otia fecit,
Ille meos errare boues, vt cernis, & ipsum,
Ludere, quò vellem calamo permisit agresti?

si Fatis ipso Ioue subiecto? si Parcarum tanta vis, vt cum plus possint, quàm Cælestes vniuersi, quàmque ipse Rector, ac Dominus, vt lumine captus videre cogar, quod in lumine cæcutiens dissimulabam. Cur non illas potiùs regnare dicam, quarum legibus, ac statutis parère omnes Deos necessitas cogit. Pro Deo Maximo pugnantem Belisarium, & cæcitate repensum, quùm planctu prosequeris, tibi dubium, quin is, qui alterius Imperio obsequitur, Maximus non sit? Si enim esset, Fata faceret, non acciperet.

Gilimer. Cohibe linguam, ora preme Belisari, quia desperatorum pharmacum, haud execratio. Si tam dira ille precatur, qui Deorum gloriatus commilito, religionis larua mihi pro diademate ferreas retulit catenas, quid impium Gilimeris euomet pectus, cui pro Ioue opimior non erat litanda victima, quàm caro, Christi redempta sanguine? Numina non execrare, tuo enim capiti dira canis. Merenti mederis rerum vicissitudine, qua circumamictus lucet speciosior Orbis. Quid Sole pulchrius, & tamen auream illam sphęram, V.
Cælorum oculum, telluris animam, mundi temperiem, astrorum Principem, gratiorem roriflua nox facit, & pallium obductum nigræ matris. Quid verè amęnius, cùm prata rident, & verè virente viro, noua de grauido palmite gemma tumet: frumenta in viridi stipata lactentia turgent. Resonante auibus virgulto canoris, omnis ager, omnis parturit arbor. Non alios prima crescentis origine Mundi illuxisse dies, aliumue habuisse Tonātem crediderim, Ver illud erat, Ver magnus agebat. Quem tamen canis, cum densa cadit frigoris asperitas, cum liquitur montibus humor, ac Zephyro putris se gleba resoluit: glacialia illū commendant marmora, canæque niues. Huiuscemodi vicissitudine non tantùm Mundi

venuſtas luceſcit, ſed firmatur in inconſtantia
Macrob. 1 Satur. c. 8. conſtans. Falcem dedère Saturno, quod tem-
VI. pus omnia metat, execet, & incìdat. Hunc
aiunt filios ſuos deuoràre, eoſdemque rurſus
euomere: per quod ſignant tempus eſſe, à
quo vicibus cuncta gignantur, abſumâtur, &
ex eo denuò renaſcantur. Iucunda ac triſtia
æſtus in morem viciſſim mortalibus accidunt.
Indè proſperis aduerſa, ineuitabili ludo cer-
tant. Quantis Dij dederunt illuſtria dona, &
materno in vtero fortuna, & diuitijs ornarũt,
qui repêtè (vti Cræſus) in vinculis coniecti sã-
VII. guineis ærumnis edocuère venientes. *Huma-*
Herodot. lib. 1. *narum rerum* (Lydię vociferatur Rex) *diſcito*
talem curſum eſſe, qui rotatus ſemper eodem for-
tunatos eſſe non ſinat. Nihil ſtabile præter
viciſſitudinem. Et ſicuti vrbium, & Impe-
VIII. riorum; ita gentium nunc floret fortuna,
nunc ſeneſcit, nunc interit. Cuncta premit
tempus, Roma naturæ æmula, artis mira-
culum, cui par eſt nihil, & nihil ſecundùm,
quid erat?

Vbi nunc Roma eſt, Orbis caput, arbor, & herbæ,
Ouid. Faſt. 5. *Et pauca pecudes, & caſa rara fuit.*

Vbi nunc Ilium Fato quondàm æternitate ſe-
curum? Vbi Græcorum triumphi, Spartha,
Thebæ, Mycenæ?

Magna fuit cenſuque, viriſque
Hunc humiles veteres tantummodò Troia ruinas
Et pro diuitijs tumulos oſtendit auorum:
Clara fuit Sparta, & magnæ viguere Mycenæ
Nec non Cecropis, nec non Amphionis arces
Vile ſolum Sparta eſt, altæ cecidere Micenæ;
Quid Pandionæ reſtant, niſi nomen Athenæ.

Vrbium ſupputa ſecula, quæ vt humana indè
breuia, & caduca haud de vetuſtate glorian-
tur. Æternum quis occupat? ille qui perègit
æternum. Annorum ſit longa ſeries, Summi
Opificis in conſpectu, dies eſt heſterna, quæ
præterijt; & ſeculis primæuis, vel futuris cõ-
parata, pro nihilo penditur. Terram toto cũ
ambitu vaſti gurgitis, longorum fluminum,
populorum multitudine, circuitu Vrbium, &
Prouinciarum puncti loco ponimus, cuius
minimam occupas partem, quam librabis, ſi
puncto valeat adæquari ſtatera. Magnum ò
IX. Beliſari recordare Pompeium

Ille tremor Ponti, ſæuus quoque terror Hydaſpis,
Et piratarum ſcopulus: modò quem ter ouantem
Iupiter horruerat, quem fracto in gurgite Pontus
Et veneratus erat ſub miſta Boſphorus vnda.

poſt tres conſulatus, totidemque triumphos,
domitumque terrarum Orbem, euectus ſuper
quod aſcendi non poterat; in Pharſalicis cã-
pis victum, & proditum, faciei pretendere to-
gam, indignatum, apertum Fortunæ præbè-
re caput. Vidè quòm lumina premat, conti-
neatque animam, nè quas effundere voces
poſſit, & æternam fletu corrumpere famam.
Latus verò Achilla perfodiente, nullo gemi-
tu conſenſit ad ictum. Fata vicit, deſpicien- Lucan. 8.
do nefas, & ſeruando immobile corpus. Con-
ſuluit Famæ, ſe probauit moriens, minimè
aduerſa pati neſcire. Iuſtitium quis ſoluit?
Inſepulta oſſa iacèrent, ni nauta parua clauſiſ-
ſet humo; volarent per auras retecti cineres,
ni humili ſaxo compreſiſſet arenam. Grandi
ſepulcro maximus cum deberetur titulus, in-
ſcripſit. *Hic ſitus eſt Magnus*. Tam grandis
anima poſtquàm Orbes teneret æternos, ve-
rò irradiata lumine.

Vidit quanta ſub nocte iacèret X. Lucan. 9.
Noſtra dies, riſitque ſui ludibria trunci.

Quid ploras Beliſari? cum curas mors rideat,
anxia vitæ nihil. Nè prætermittas de cæcita-
te triumphare, Ages ſi tui irrideas ludibria.

Beliſar. Si miſeris eſt ſolatium ſocios habe-
re pœnarum, ex hoc negatur. Illi ſocior, cui
imperabam. Ærumnarum grauatur pondus,
ſi fidendum, cuius vitæ, & fortunæ carnifex
fui. At cæco cum nulla cautio, & illi quem
non video, credam? Si ſolo cecidit viſus, cæ-
citas quid expectabit? Gilimer, Dionyſium
proſequamur Syracuſanum; Imperium XI.
iſte cum perdidit, gymnaſium aperuit, & ſo-
litus ſuperbire Imperio, haud potuit non pre-
mere populos, ſaltem docendo. Claudorum,
& cæcorum noſtra erit palęſtra; Cæca iudicia
orbata petit Fortuna; & clauda, quæ pergeret
ſi pedibus ſtaret illeſa. Quid ego de Fato, &
Fortuna ſentiam, aperiam; tu redargues, &
ita conuenit, cum cæcus, & videns digladian-
tur. Ab execrando, vel ſacro exordiamur no-
mine. *Fors, & Fortuna*, cum degèrem in ca- XII.
ſtris, ſæpè ſæpiùs obſtrepente milite, reſona-
bant. Nonium Marcellum conſului, qui cum in Phorm.
Terentio *Fortem*, dixit caſum temporalem;
Fortunam verò Deam.

O fortuna, o Fors Fortuna: quantis commodita-
tibus.

Quàm

Quàm subitò hero meo Antiphoni ope vestra onerastis hunc diem?

Accessi posteà ad Ælium Donatum, qui incertum retulit euentum, sed bonum: vndè fortunare sit prosperare, & omnibus augère bonis. Fortunati nomen cum opibus accipiendo; dicebat Cornelius Fronto.

Gilimer. Ita placuisse Gentibus non diffentior: sed Fortunam appellare Deam non arrideo.

Belisar. Te forsàn latet politiores gentes Fortunæ struxisse altaria, libasse victimas, & Iouem ipsum dixisse Fortunæ stare? Romani cum plus Fortunæ, quàm Virtuti deferrent; Virtuti sero, & longo ab vrbe condita tempore fanum posuit Scipio Numantinus. Deindè Marcellus Virtuti, & Honori, ac Menti dedicauit Æmilius Scaurus, cum iam Sophistis, & oratorum argutijs in Vrbem illapsis, res istas magnis laudibus ferre cœpissent. Sapientiæ in hunc vsque diem templum non est, neque Temperantiæ, aut Tolerantiæ, aut Magnanimitati, aut Continentiæ. Fortunæ verò templa sunt splendida, & antiqua. Primus, Fortunæ templum dedicauit Seruius Tullius, tertius à Romulo Rex, & *Breuem* vocauit; an quod initio humilis, & obscurus, matre natus captiua, Fortunæ manu vsurpasset regnum. Aut magnitudinem potiùs mutatio, quàm exiguitatem indicat Fortunæ? Et nè quid linqueret, vndè Diuinam ageret, haud duntaxat bonæ spei, auerruncæ, blandæ, primigeniæ, virilis, templa condidit: sed & conuertentis, & benè sperantis, & virginis, & quid reliqua persequar cognomina? cum viscatæ etiã Fortunæ templum sit, quasi eminùs nos captantis, & rebus adhibentis. Paruæ Fortunæ, nè fanum pertranseas, vt minimis animaduertentis, & nihil eorum, quæ offeruntur ob paruitatem negligeret. Fortunam verò vt Primigeniam sunt venerati Romani, nimirùm quia omnium rerum Principium Fortuna est, & ex fortuitis euentis natura constituitur, quandò fortuita euenta ordinem inter se sortiuntur. Muliebris Fortunæ templum antè Camillum perstruxère Romani, quùm Coriolanum aduersù patriam venientem, exarmauit mater. Dum Fortunæ sacrabatur Idolum resonasse fertur: *Pie me o matronæ ciues leges vrbis dedicauistis.* Ad Tiberim verò Fortuna Fortis est dedicata, de cunctis scilicèt triumphãs; eique fanum in hortis, quos populos legauit Cæsar, dedicauère, cum ad summam euectum potentiam, Fortunę beneficio ipsemet glorietur. Cum enim à Brundusio Pompeij persequendi causa soluisset pridie Nonas Ianuarij, hyeme iam vertente; pelagus tutò traiècit, Fortuna tempestatem superante. Regrediens indè, tumescentibus vndis, hæsitantem nautam vsquè adhùc ignotus quis esset, patefecit, tamquàm esset ex eo vim tempestatis placaturus. Bono animo (inquit) es, quia Cæsarem vehis, & Cæsaris Fortunam; quasi Fortunæ essent partes, tranquilitatem imponere mari. Seruius ergò Tullius, qui omnium Regum maximè, & potentiam auxit populi, & Rempublicam ordinauit, se Fortunæ cõmisit, eique Regnum suum acceptum tulit: ita vt etiam cum eo consuescere Fortuna putaretur, per fenestellam in domũ eius descendens. Priuatæ, & Viscosæ Fortunæ in Capitolio templum est; & licèt cognomen ridiculum sit, tamèn translatione contemplandam Fortunæ exhibet naturam, eminùs ad se trahentis, & tangentia retinentis. Ad fontem, qui Muscosus dicitur, Virginis adhuc Fortunæ fanum est, in Abscymis versantis. In longo angiporto Fortunæ bonæ spei est ara; Est & sacellum masculæ Fortunæ, apud aram Veneris Epitalariæ: aliæque sexcentæ appellationes; & honores, quorum pleraque Seruius instituit, gnarus summam in rebus humanis vim esse penès Fortunam: maximè cum ipse esset Fortunæ fauore, de captiuo, & hostili genere natus, Rex factus. Tu Gilimer tanto Numini qualem extruis aram?

Gilimer. Causam deorum agam, Belisari, Fortunam cur faciam Deam? Cum rebus humanis minimè agnoscerem Prouidentiam præesse, & totus in prece, Fortunæ mille funderè præconia, regna lusi, & libertatem amisi. Cæcam pingebam, cum maioribus meis ita assuetis; vel quòd meliores ea essent, à qua se regi credebant; vel se quoque cum eàdem cæcitate, & sentire ista fateantur, & dicere.

Te facimus Fortunam Deam, Cæloque locamus.

Cum Fortunæ mensam ponerem, super eam libarem, numeratus in gladio, in cæde corruit & Ægyptiorum more, cum labente anno, conuiuia inirem, vel ad meliorem frugem sequen-

Marginalia (left): Plutar. — XIII. — XIV. Plutar. de Fortun. Rom. — XV Plutar proble. 74. — XVI. — XVII. Problem. 106. — XVIII.

Marginalia (right): XIX. — XX. — XXI. — XXII. — XXIII. — XXIV. — August. 3 de ciu. Dei. — XXV.

sequentis, vel pro præteriti segete, messis exaruit non Fortunæ Imperio, sed Gilimeris sacrilegio. Quid igitur Fortuna? Creaturarum
XXVI. ignauia, Creatoris fugientium Prouidentiam. Hominum est imbecillitas, vt quod non capiunt, mirentur, ad Diuinum dicant, & supra naturam putent. Causarũ ignoratio induxit, vt Ignoto Deo, Superum, & Inferorum offerrent Imperium, & Fortunam
XXVII. dicerent; quasi casu ipsius Mundi machina consurgeret: Quo velamine mortales suam inscitiam obtegerent. Ignotum dixi Deum, quid sit, enim si quæratur, Fortuna? ignorant. Cur ergo ignorantes colimus, quod nescimus? Inane prorsùs est nomen, vndè doctè Iuuenalis.
Satura. 10. *Sed te*

Nos facimus, Fortuna, Deam, Cæloq; locamus. Nos facimus, si tamèn hominum est facere Deos. Nos facimus, vndè illa nobis, non illi nos debemus: cuius Deitas nostra est temeri-
Plutar. de Fort. Alex. tas. Multum Fortuna debet Imperio Alexandri: in eo enim conspecta est illustris, inuicta,
XXVIII. magnanima, modesta, humana. Statìm autèm mortuo Alexandro, exercitum eius vagantem, & in seipsum impingentem Leosthenes similẽ dixit Cyclopi esse, qui amisso oculo vsquequaquè manus intendebat, nullum ad certum scopum directas. Probè dictum ab Epicharmo, Mentem videre, mentem audire, reliqua cæca, & surda rationis indigere. Mens prodest, hæc vincit, superat, regnat, reliqua cæca, & surda. Semiramis eodem in Regno, quo Sardanapalus, classes tamèn illa instruẽs, legiones armans, Babylonas condidit, rubrũ
XXIX. circumuecta mare Æthiopes subegit, & Arabes. Ille verò virili natus sexu inter pellices desidens, linum carpebat. Vndè mortuo lapideum erigentes barbari simulacrum, barbarico more sibi saltantis, digitis supra caput complosis, crepitum edentis, piè inscripsère. Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas. Cum videret Crates auream imaginem Phry-
XXX. nes meretricis, apud Delphos stantem; exclamauit Fortunæ forsàn esse simulacrum? non: sed trophæum de Græcorum erectum intemperantia. Me igitur pœnitet toties inuocasse Fortunam: & quoties imposterum appellabo,
XXXI. ad diuinam reuoco Prouidentiam. Etenim
Aug. 1. Retract. quæ vulgò nominatur Fortuna, occulto quodam ordine regitur, nihilque aliud in rebus casum vocamus, nisi cuius ratio, & causa secreta est. Quæ verò antiquitas glomerat, & consarcinat videntur irridère Fortunam.

Fortunam insanam esse, & cæcam perhibent XXXII.
Philosophi.
Saxoque illam instare globoso prædicãt volubilẽ.
Ideò quo saxum impulerit fors, cadere eo Fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem esse iterant, quodnihil cernat, quò sese applicet.
Insanam autem aiunt, quia atrox incerta, instabilisque sit.
Brutam quia, dignum atque indignum negat internoscere. Apud Herennium Pacuuium lib. 2.

Belisarius. Noli Gilimer diuinitate iocari; nam

Vitam regit Fortuna, non Sapientia. XXXIII. Cicero, Tuscul. lib. 5.
Vndè Lucretius.
Quod procul à nobis flectat Fortuna gubernans.
quæ & non inuocata dormientibus succurrat; requirentes fugiat.
Vsquè adeò res humanas vis abdita quædam. ib.
Obterit, & pulchros fasces, sæuasque secures.
Proculcare, & ludibrio sibi habere videtur.

Te forsàn latet Romanorum Imperio non XXXIV
Marcum Antonium, sed Octauium Cæsarem potitum, quia isti non illi arridèret Fortuna? Ludicræ concertationes in quibus Antonius Octauio semper inferior, fuère præsagium. Ab eo aufugere fatiloquus Ægyptius Cleopatræ gratia suaserat. *Huius enim genium* (inquit) *formidat genius tuus, qui erectus, & celsus vbi solus est, illo appropinquante demissior redditur, & ignauior. Et sane suffragari rem ipsam apparebat Aegyptio, namque ferunt, cum per lusum quacunque in re mitterent quotidie sortem, vel alea luderent, victum discessisse Antonium. Crebrò cõmissis gallis gallinaceis, crebrò bellatricibus coturnicibus superauerunt emissi à Cæsare. Vnde conflictatus in animo Antonius, magisque ad Aegyptiam se applicans, re familiari sua Cæsari mandata, excessit Italia.* Quid I. Cæsaris somnio nocte illa habito, quæ transitum antecessit Rubiconis: visus sibi stuprare matrem? Patriæ est præfiguratus triumphus, & Fortunæ fideiussione instigatus aggredi patriam. Et quò in omnibus præcellere Fortuna videretur, vel medica, vel pictrix, modò bellica, modò pacifica semet venditat. Protogenes
Plutar. in M. Anton. XXXV.

genes est Nealces, canem ille, equum iste non
XXXVI. *Plinius lib. 35. c. 10.* tam arte, quàm casu pinxère. Non iudicabant se exprimere in eo spumam anhelantis posse, cum in reliqua omni parte (quod difficillimũ erat) sibi ipsi satisfecissent. Displicebat ars ipsa, nec minui poterat, & videbatur nimia, ac longius à veritate discedere, spumaque illa pingi non ex ore nasci, anxio animi cruciatu, cum in pictura verum esse, non verisimile vellent: absterserant sæpiùs mutauerantque penicillum, minimè sibi approbantes. Stabat retrò Fortuna, & irascentes deridebat artifices: quùm tandèm indignati inuiso loco tabulæ impegère spongiam, quæ ablatos colores reposuit, qualiter cura optabat; fecitque fortuna in pictura naturam: vt equum, & canem quos occluserat ars, fortuna ostenderet. Sed penicillis depositis, fidibus certantem audias.
XXXVII. Eunomius æmulabantur citharis, & Aristo. Et cum Aristoni fidium vnam liuor fregisset, pertranseunti annuit Fortuna cicàdæ, quæ citò ingressa chorum, & dulci modulamine vocem ingeminans, lyra lusit Aristo, & Eunomium illusit cicàda. Sileant fatales statuæ (vt & statuaria agnosceretur
XXXVIII. Fortuna) vt Palladium apud Troianos, Ancile apud Romanos Imperij fatalia pignora. Auctoritas Principum Fortuna est.

Centum doctum hominum consilia hæc deuincit Dea.

Fortuna, atque hoc verum est: proindè vt quisque Fortuna vtitur.

Ita præcellit, atque exindè sapere eum omnes dicimus.

Benè vbi quod consilium discimus accidisse hominem cautum.

Plaut. in Pseud. *Tum esse declaramus; stultum autem illum, cui vertit malè.*

Gilmer. In Agrigenti naui aqua vel
XXXIX. *Athenæus lib. 2. c. 1.* vino te agitatum dicam Belisari? Ibi bacchantes iuuenes, vino calefacti eò vsquè processerunt dementiæ, vt se in triremi nauigare, & magnoperè perturbatum arbitrarentur mare. Indè vt maris tempestatem muneribus placarent, domus suppellectilia proiecerunt. Congregatum nouitate vulgus, & proiecta diripiens, cum interrogaret, quid agerent? responderunt iuuenes se ob tempestatem defatigatos superuacaneis oneribus nauem exonerasse. Nostra ita humanitas, dominandi debachata libidine, cum Fortuna se compositam ad præliandum putat: nec vllam tamèn rationem reddit à quo & quam ob causam; sed tantùm cum Fortuna digladiari, momentis omnibus gloriatur. Vndè tibi
manufacere Deos? quod si ingenitã dicas Fortunã; vndè Summi Opificis, & Fortunæ diffidia ad concordiam rediges? Si cæcam insimulant, quod nefario bacchata amore, honoribus, & muneribus immerentem prosequatur, cur Deam vocitant? Mente & corpore orbantur Dij? haud mirum cæcos, & claudos oriri mortales, quorum Architecton nequit euigilare. Aurem obturare miserorum precibus, victimis minimè sollicitari, & rerum satis potentem? Exuta vestibus, quia prodiga dilapidat, vel auara congregans non erubescit pudẽda detegere: & veluti scortum cuique expositum, in lupanarij valuis pertranseuntes vrgère, & ad amplexum sollicitare. Vt enim illud neminem amat, dum amasios in dies mutat, ita & Fortuna. Vel saltatricem dicas, quæ in eosdem recurrat circulos, & quæ confecit, celeriter retexat. Et tibi erit cuncta suo nomine torquens? Rota sub pedibus, vel potiùs in capite, nonnè ægræ mentis inditium, qua tamèn Iouem verti execraris? Sospitet te Deus, nè cæca cæcum ducens, in foueam vterque cadat. Oh insana mens hominum sub rectore gaudère tyranno. *Rota volubili* (Fortuna inquit) *Orbem versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus*. Vtroque pede clauda Scythis erat Fortuna, quasi & inuita quiesceret vbi semel stetisset. Sed plena plumis, & stridentibus volitans pennis, fefellit claudicatione mortales. Sedet in Rota, & quasi in quadro stanti blandimur. Fortunam (Scythæ ad Alexandrum) tuam pressis manibus tene, lubrica est, nec inuita teneri potest, Impone felicitati tuæ frenos, faciliùs eã reges. Sine pedibus manus, & pennas habens: sed manus cum porrigit, pennas comprehendere haud sinit. *Caue* igitur (Epicurus) *ne habeas* Fortunam *Deam, vt vulgus facit hominum (neque enim quicquam à Deo inordinatè peragitur) neuè etiam credas instabilem quidẽ, sed causam tamen aliquam, vulgo enim existimant, non porrigere quidem ipsam, quasi manu hominibus, boni aut mali aliquid, quod ad beatam vitam faciat; sed bonorum tamen malorumue*

XL.

Curtius. lib. 3.

Curtius. lib. 7.

XLI. *Apud Gassendũ de Fato, & Fortuna.*

ini gnium

insignium occasiones suppeditare. Id caue, &c.

XLIII. Nihil sua vi potest, sed decreti siue Prouidentiæ ministra.

Theogn. *Nunc etenim huic libră inclinat, nunc Iupiter illi*
Vt modo sit diues, nil modo possideat.

Ab illa rerum prima Causa Sublunarium rotatur vicissitudo, quæ Cræso, & Crasso gazas tulit, Fabritio paupertatem, Mutio ignem, Rutilio exilium, Præturam Vatinio, repulsam Catoni.

Homer. Iliad. vlt. *Dolia namque Ioui duo sunt in limine plena,*
Muneribus quæ is donat, in hoc mala sunt, bona in illo
Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens
Nunc mala distribuens, ac tristia nũc bona rursũ.

lib. 10. de Legib. Nec inscitè apud Platonem nonnulli *Naturã, atque Fortunam quasi synonima habuerunt, cum omnia non arte, sed natura, & Fortuna dicerent facta: cum Fortunæ quasi auspicijs, & conuenisse initio, & contemperata fuisse: cum Cælum, & Mundum, & quæ in eo sunt omnia, animalia quoque, & plantas, & quadripartita anni tempora, non nata per mentem, aut Deum aliquem, sed vt dictũ fuit, natura & Fortuna. Toto Mũdo, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium*

Plinius. lib. 2. c. 7. *vocibus Fortuna sola inuocatur, vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuitijs colitur; volubilis à plerisque verò, & cæcã etiam existimata; vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum fautrix; huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium, sola vtramque paginam facit; adeoque obnoxia sumus sortis, vt Sors ipsa pro Deo sit, qua Deus probatur incertus.*

XLIV. Si vitam regit Fortuna non Sapientia. Quid ergo? *neque Iustitia,*

Plutar. de Fortuna. *neque æqualitas, neque temperantia, neque modestia, res humanas dirigunt? sed à Fortuna, & propter Fortunam factum est, vt in sua perseue-*

XLV. *raret Aristides paupertate, cum parare diuitias sibi posset? & Scipio Carthagine capta, nihil prædæ neque videret, neque acciperet? & Philocrates accepta à Philippo pecunia, meretrices, ac pisces emeret? Lasthenes, & Euthycrates ventre, ac rebus turpissimis meriti felicitatem, Olynthũ perderent? Alexander Philippi F. captiuis mulieribus, cum ipse abstineret, tum vim facientes puniret? Alexander autem Priami F. aduersa Fortuna, eo adactus est, vt stuprum hospitis vxori offerret, eaque abducta duas continentes bello, ac malis impleret? Hæc enim si fortunæ ascribuntur, quid impedit quo minus feles, hircos, simias dicamus fortuitò esse gulosos, libidonosos, scurriles? Sin & aliqua temperantia, iustitia, fortitudo, cui consentanea est prudentia, si prudentia consilij dexteritatem nullam esse? Cum & temperantia dicatur quædam esse prudentia, & iustitia præsentem requirat prudentiam. Immo prudentiam, qua adhibita circa voluptates officium tuemur, continentia, & temperantiæ nomine afficimus: eandemque in periculis, & laboribus tolerantiam, ac fortitudinem, in contractibus, ac rebus publicis æquitatem, iustitiamque vocamus. Vnde fit, vt si Fortunæ imputamus, quæ consilij dexteritate præstantur, eidem etiam iustitiæ, & temperantiæ opera sint imputanda: & furari me hercle, & marsupia desecare, & lasciuire, Fortunæ acceptum feretur. Denique nostris ratiocinationibus valere iussis, Fortunæ totos non tradimus, quasi vẽto quodam instar pulueris, aut quisquiliarum exagitatos, atque dissipatos. Iam consilij dexteritate sublata, par est neque considerationem vllam rerum relinqui, neque inuestigationẽ vtilitatis. Quid discere possunt homines, si fortuna omnia diriguntur? cuiusnam Vrbis curia? cuius Regis concilium non euertitur, si Fortunæ omnia parent, cui nos cæcitatem exprobramus, quia in eam nos cæci incidimus.*

Belisar. si Fortunæ negas, Fato tribuas, quod volentem ducit, nolentem trahit. XLVI.

Non nisi Fata vocent, nemo demittat ad Orcum. *Hector apud Homerum.*
At Fatum vitat nemo, mihi crede virorum.

Gilimer. In peiora ruis o Belisari? *audis plenum superstitionis ipsum Fati est nomen.* Fatum natura est, & Fatale idem quod naturale. *Cicero. l. de Fato.* *Absit à Fidelium mentibus, vt Fatum esse aliquid credant*, si Fati nomine, cæcam intelligas necessitatem. Si verò secùs accipias, haud forsan offendar. XLVII. *Hom. 1. in Matth.* *Qui omnium connexionem seriemque causarum, qua fit omne quod fit, Fati nomine appellant; non multum cum eis de verbi cõtrouersia certandum, atque laborandum est, quãdo quidem ipsum causarum ordinem, & quandã connexionem summi Dei tribuunt voluntati: ac proinde Fati voce, qui voluerit vti, sententiam teneat, linguam corrigat.* *August. 5. de Ciuit. Dei c. 8.* Tu quid velis, expone.

Belisar. Existimo (Seneca) *necessitatem rerũ omnium, actionumque, quam nullã vis rumpat. Hanc si sacrificijs, & capite niuea agna exorari iudicas:* *Nemesius quæst. lib. 1. c. 36.*

iudicas: diuina non nosti. Sapientis quoquè vi-
XLVIII. *ri sententiam negatis posse mutari. Quantò ma-*
Cap. 35. *gis Dei? Fata ius suum peragunt, nec vlla com-*
mouentur prece, non misericordia flectuntur, non
gratia. Seruant cursum irreuocabilem, ex desti-
nato fluunt. Quemadmodum rapidorum aquæ
torrentium in se non recurrit, nec moratur qui-
dem, quia priorem superueniens præcipitat; sic or-
dinem rerum Fati æterna series rotat, cuius hæc
prima lex est, stare decreto.

Gilmer. Rerum huiusmodi conbinationē
XLIX. Ioui ne subicis? quē alio nomine æternam di-
ces Sapientiam? Illi enim omne conuenit no-
men. Vndè Seneca. *Vis illum Fatum voca-*
re? non errabis. Hic est, ex quo suspensa sunt om-
nia, causa causarum. Vis illum Prouidentiam
Cap. 45. *dicere; rectè dices. Est enim, cuius consilio huic*
Mundo prouidetur, vt inconcussus eat, & actus
suos explicet. Vis illum naturam vocare? non
peccabis. Est enim ex quo nata sunt omnia, cu-
ius spiritu viuimus. Vis illum vocare Mun-
dum? non falleris. Ipse enim est totum, quod vi-
des, totus suis partibus inditus, & se sustinens
vi sua. Idem Natura (inquit) hæc mihi præ-
stat. *Non intelligis te, cum hoc dicis mutare no-*
men Deo? Quid enim aliud est natura, quam
Lib. 4. de Benef. c. 7. *Deus, & Diuina ratio toti Mundo, & partibus*
eius inserta? Quotiès voles, tibi licet aliter hunc
auctorem rerum nostrarum compellare, & Iouem
illum Optimum, ac Max. ritè dices, & Tonantē,
& Statorem: qui non (vt historici tradiderunt)
ex eo quod post votum susceptum, acies Romano-
rum fugientium stetit, sed quod stant benefitio
eius omnia, Stator, Stabilitorque est. Hunc eundē
si Fatum dixeris, non mentieris, nam cum Fatū
nihil aliud sit, quàm series implexa causarum, il-
le est prima omnium causa, ex qua cæteræ pendēt.
L. Isidorus lib. 8. Origin. Indè non immerito Fatum à fando dixère; id-
est quidquid Dij fantur: quicquid Iupiter fa-
tur. Non enim abnuere possumus, esse scriptū
in literis sanctis: *Semel locutus est Deus*, idest
immobiliter est locutus.

Belisar. Tria Fata posuit Antiquitas, cui
LI. cedo, in colo, & fuso, digitisque fila ex lana
torquentibus, propter tria tempora: præteri-
tum, quod in fuso iam netum atque inuolutū
est: præsens, quod inter digitos nentis traij-
citur: futurum in lana, quæ implicata colo:
& quod adhuc per digitos nentis ad fusum
tamquàm præsens ad præteritum traijciendū
est. Parcas dicimus, quod minimè parcant:
& tres sunt: Vna vitam hominis orditur: alte-
ra contexit: tertia rumpit. Incipimus enim
cum nascimur: summus cum viuimus: defini-
mus cum interimus. Lachesis præterita re-
git. Clotho præsentia, Atropos futura, qui-
bus Dij omnes, & ipse Iupiter pareat. *Si Par-*
carum tanta vis est (Lactantius) *vt plus possint,* lib. 1. c. 11
quam cælestes Vniuersi, quamque ipse rector, ac
Dominus: cur non ille potius regnare dicantur,
quarum legibus, ac statutis parere omnes Deos ne-
cessitas cogit? Nunc cui dubium est, quin is, qui
alicui rei obsequitur, maximus non sit? Nam si
sit, non accipiat Fata, sed faciat. Vndè Phile-
mon.

Nos Regibus, Reges Deis subseruiunt,
Necessitati Deus.
O quæ Deorum, hominumque sola es imperans
Parca.

Querentem Deum non potuisse Sarpedonem LII.
filium contra Fatum à morte eripere, apud
Homerum audias. Vel cum Marone.

Tot nati cecidere Deum, quin occidit vna. 10. Aeneid.
Sarpedon mea progenies.

Et apud Ciceronem.

Quod fore paratum est, id summum exsuperat 2. de diuinat.
Iouem.

Indè Martialis.

Numina cum videas diris obnoxia Fatis. lib. 9 Epigram. 76.
Inuidia possis exonerare Deos.

Gilmer. Quomodò Parcis subiectum Iu-
piter astruis, si apud Homerum, in Deorum LIII.
concilio Iouem legimus concionantem, &
comminantem se quadam aurea catena omnia
sursum subducturum, catenam demissurus cæ-
litùs, à qua omnes Dij pendentes, quamuis
certatim illum omnes conarentur detrahere,
nullo tamèn eum loco mouerent: Iouem ve-
rò, si lubitum foret, nullo negotio vniuersos
vnà cum terra, & vasto gurgite Ponti velle
subducere?

Belisar. Poetica sunt: Imò Iouem à Clo- LIV
tho in sublime tractum, & ex colo pendulum
videas, quemadmodùm piscatores ex calamo
subductos contuentur pisciculos.

Gilmer. Noli ponere os in Cælum Belisa-
ri? fulmina recordare Tonantis.

Belisar. Mihi certum, nihil mali passuro,
quod anteà Parca non destinauerit sufferen- LV.
dum. Indè sacrilegos videmus immunes, &

innocuos agitatos aduersis. Dicam itaq; quę
De Prouid. c. 5. sentio, & sentiam, quæ libet. *Scio omnia* (Seneca) *certa & in æternum dicta lege decurrere. Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. Causa pendet ex Causa, priuata, ac publica longus ordo rerum trahit. Ideò fortiter omne ferendum est: quia non, vt putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas: & quãuis magna videatur varietate, vita singulorum distingui, summa in vnum venit: accepimus peritura perituri. Quid ita indignamur? quid querimur? ad hoc parati sumus. Vtatur, vt vult, suis natura corporibus: nos læti ad omnia, & fortes cogitemus, nihil perire de nostro. Quid est boni viri? præbere se Fato. Grande solatium est cum Vniuerso rapi. Quicquid est, quod nos sic viuere iussit, sic mori: eadem necessitate, & Deos alligat. Irreuocabilis humana pariter, ac diuina cursus vehit. Ille ipse omnium conditor, ac rector scripsit quidem fata, sed sequitur. Semper paret, semel iussit.* Vndè Cresi Legatis Oraculæ exprobrantibus, apud Herod. respondit Apollo: *Sortem Fato destinatam, nè ipsi quidem Deo defugere possibile est.* Indè Poeta.

Desine Fata Deum flecti, sperare precando.

LVI. Nil aliud enim sunt preces, quàm ægræ men-
De Prou. d. c. 35. tis solatia (Seneca) Fata ius suum peragentia, nulla commouentur prece, non misericordia flectuntur. Hùc forsan respexit Ezechiel,
Cap. 8. quando cecinit: *Dominus dereliquit terram.* Quòd si atrocissimis Pop. Rom. cladibus
LVII. redarguit Tacitus, non esse curæ Deis securitatem nostram, sed vltionem, vtramquè ego negabo. Rusticus ille, qui vt valetudine do-
LVIII. naretur, Ioui centum boues promiserat immolandos, cum ab vxore argueretur centum sacrasse, cum duos haberet, risit: vxor noli flere (inquit) sanitate donata, voti immemor Iupiter erit. Ita sentio, mei tamen propositi vela contraham, si tu Gilimer, vt Palinurus securiora patefeceris litora.

Gilimer. Pastoris haud vocem agnoscis, o
LIX. Belisari; alieno ego educatus ouili, quùm ad mactandum me noscerẽ impinguatum, caula deserta materna, eò me recepi, vbi per æternitatis campos errare possem, illius paratos sanguine, qui animam suã ponit pro ouibus suis. Oues meæ vocem meam audiunt, tuus insonat Pastor, tu cum non audias, ad tubam ferream Fortunæ accurristi, quæ cæca, cæcitatis ornando insignibus, adoptauit. Sed ludicra linquamus, & sacro incedendo tramite, quid cupis, exponam?

Belisar. Arbitrij libertas cum necessitate, LX.
decreti, siue Fati, in biuio est. Omnia enim quæ Fortunæ, etiã Prouidentiæ obijciuntur, quæ si Orbi, velut ædibus familiæ caput assistit, haud potest liberè agere, si voluntariè operamur. Vel enim illa nobis, vel illi nos seruimus, & decretis eius obtemperando, trahimur, non incedimus in prospera, vel aduersa, ab æterno cuique disposita, non meritorum intuitu, sed impetu primæ causæ. Nisi dicamus Iouis decreta rotari hominum inconstãtia, quibus datum, Ioui ipsi resistere.

Gilimer. Redemptoris in sinu occludun- LXI.
tur arcana, eoquè volauit Ioannis Aquila, vt Cælorum inspiceret axem, in sanguineo firmatum innocentiæ mari. Lubet cum eo super tertium ascendere Cælum, & Dei arcana videre, quæ mihi non licèt vt homini, loqui? *Ecce ostium apertum in Cælo, et vox prima tamquàm tubæ loquentis: Ascende huc, & ostendam* Apoc. 4.
tibi. Ecce Trias in throno, cuius aspectus LXII.
Iaspidi similis, & Sardini, quia non inueterascunt munera, sed repubescunt. Iris est in circuitu sedis, & quasi bellicus arcus, iustis viridi
ad Empyrei allicit palmas, & purpureo repro- LXIII.
bis flammas minatur inferni. Semicirculi est figura, Trinitatis enim peripheriam non claudit sine pietate iustitia, indè porrigit manus, vt vnà cum mortalibus irretire queat Omnipotentiam, illa pietate, opere isti. Circundat thronum, & quasi catena furoris complicat funiculos. Vel signum memoratiuum Æternæ Sapientiæ, Cælorum Mundique fœdera, digito monstrat reprimens, vt puniendo impotens Omnipotentia cadat. *In circuitu sedis sedilia vigintiquatuor*, non in quadro sed in gyro, & quo omnibus gloria æqualis foret: & quo vbi aperitur Iris, à diluuio orbe intercludat Orbem. Bis duodecim augentur se- LXIV.
dilia, licèt Apostolis oblata duodecim, Dei enim est duplicare promissa, vt fœnore saltèm
nostram expleat cupiditatem. Super thronos LXV.
vigintiquatuor sedent seniores (& meriti sedilia sunt) quibus Vitæ Liber offertur, & corã ipsis aperitur ab Agno, vt cum Pater plasmaturus hominem, Triadem consuluit, modò eius

eius regimen dum præordinaretur, ipsi inte-
ressent, quorum intererat, Mundi citantur
Principes, dies mortalibus dicitur, nè syllabas
illas insitiones, & mortis quererentur chara-
ctères, quos Fata vocarent. Ideò in circuitu
LXVI. sedis, quatuor stant *animalia plena oculis antè,*
& retrò, qui obtestentur de visu ad mensuram
fontium, vel innocentium pœnas, & præmia
distribui. Proijciunt Seniores coronas antè
LXVII. thronum, si enim in fabulis centeno lumine
cinctum Argum latuisse Mercurium, non lon-
gè verùm mortalium lumina non aliter esse
vespertilionis ad lumen Solis. *In cõspectu Sedis*
tamquã mare vitreum simile chrystallo: natura
enim sua vtres, & cadauera (figura fontium)
respuit, & euomit mare; margaritas, & la-
pillos, quasi blandiendo in sinu retinet, & in
profundum trahit. Leo, Homo, Aquila, Bos
LXVIII. throni angulos tenent, nam Fortitudo, Pru-
dentia, Sapientia, Patientia cardines vitæ
sunt. Senes illius maris in vndis halluci-
LXIX. nati, vbi tot specula quot gyri, diade-
mata proijcientes, in mare cum Stagiri-
ta exclamant, quod non capio, me ca-
piat. Coronas proijciunt, quia cum Leo ip-
se nequeat aperire librum, Sampsonem imita-
ti, requirent in crinibus vires. Sed ecce Leo
de tribu Iuda radix Dauid, qui soluet librum,
& signacula eius. Ecce in medio throni, &
quatuor animalium, & seniorum agnum stan-
LXX. tem, tamquàm occisum.

Belisar. Si Leo, quomodò agnus? rugit
cum sit occisus?

Gilimer. Non vincit vt Leo, sed vt agnus,
non enim vi, licèt vim patiatur, Cęlorum rũ-
pitur regnum, sed pietate, & humilitate. Non
Leo de tribu Iuda, non scilicèt Iudæ sceptra,
sed cruenti redemptionis claui, calami sunt,
quibus Vitæ liber exaratur. Atramento hys-
sopi, & felis apocha illa pingitur, Spinarum
calamo, auribus quidèm apposito, & super
frontis folium dulci exarato lemmate. *Oues*
meæ vocem meam audiunt: haud enim Leonũ
rugitu, sed ouium ballatu, aperta edocemur
arcana, non altitudine, sed demissione ad Cæ-
los ascendi, & pastoris in caula custodiri
agnos, non leones. *Oues meæ vocem meam*
audiunt.

Belisar. Adhuc pugnat, Gilimer, Æternæ
Sapientiæ decretum, & Libertas, nec tanta LXXI.
harmonia arbitrium consonant, & decretum.
Si in vitæ libro me cœnaturum descripsit, cœ-
nabo; lecturum, legam: osculo filium hominis
à Iuda prodendum, tradidit: indè Christus *ne-*
cesse est, vt veniant scandala; quod si necesse,
cur vę homini illi, per quem scandalum ve-
nit? Necesse erat, vt adimplerentur scripturę
Prophetarum, Filium hominis tradi; cur ergo
insimulamus, meliùs illi erat, si natus non fuis-
set homo ille, poterat forsàn sacra inuertere
vaticinia? meliùs igitur erat præuisa prodi-
tione, proditorem non creari, nisi dicas crea-
tum proditorem, vt proderet.

Gilimer. Belisari paucis te volo, vt videas
libertatem non repugnare decreto. Decre-
uit enim me ambulaturum, ergo ex decreto
ambulo, falsa est illatio. Decreuit, sed quia LXXII.
præuidit: at quid præuidit? suppositorum
actiones, quæ licèt respectu nostri, tempori
præsenti, præterito, vel futuro sint coæuæ;
respectu tamèn Dei, tempore non mensuran-
tur: nec ex hodierno cedunt crastino; sed vni-
co instanti, Orbis exordia, & periodus vnà
iunguntur. Indè vt concordemus in sermo-
ne, & nostra colloquia de æternitate sint, li-
bet æterno etiam disputemus idiomate?

Belisar. Et ita conuenit.

Gilimer. In Eternitate igitur non priùs LXXIII.
nec posteriùs. Nulla antiquitatis est venia,
nec iuuentutis solatium. Tempus antecessit,
tempore non variatur, & cum dicitur in Prin-
cipio erat Verbum, dicas etiam in Principio
erat æternum. Æternitas ipsa Dei substantia
est, quæ nihil habet mutabile, ibi nihil præte-
ritum, quasi iam non sit, nihil futurum, quasi
nondum venerit, sed solùm resonat *est* Silent
fuit & *erit*: quia & quod fuit, iam non est, &
quod erit, nondùm est; sed quicquid sibi est
non nisi *est*. Quandò non habet Æternitas,
sed omnia præcedens tempora, & superans
omnia futura, quia cum futura venerint, præ-
terita erunt. Deus autem idem ipse est, & an-
ni eius non deficiunt, Anni nostri eunt, &
veniunt: euntes à venientibus excluduntur:
& omnes erunt, cum omnes non erunt. Anni
Dei dies vnus; dies eius non quotidiè, sed
hodiè. Hodiernus eius æternitas, in qua Coæ-
ternum genuit, cui dixit, *Ego hodiè genui te.* Si Psal. 2.

igitur futuri, & præteriti in æternitate voces barbaræ ſunt, & ſi aliquandò ſolùm à Deo prolatæ; vt inuiſibilia, & viſibilia faceret mortalium ſe accomodaret idiomati, nunc volentes quid æternitatis perquirere, attende nè declines à tramite.

Beliſar. Quidquid ſit de æternitate, nulli dubium præceſſiſſe decretum, & actiones meas in Fato ſtare me petiturum Gallias; igitur neceſſariò petam; & nè ſideribus certent ſidera, Deus ipſe ſtabit decreto.

Gilimer. Libertas, & decretum certabunt, quotiès temporum funiculos ſuper muros te-
LXXIV. tendes æternitatis. Si in æternitate quidquid eſt, non *fuit* vel *erit*, ſed *eſt*; cur decretum *præceſſiſſe* dicas? & in Fatis te Gallias *petiturum*? nec *præceſſit*, nec *petes*, ſed vnà currunt. Non determinauit, ſed determinat: non curres, ſed curris: neque decretum anteceſſit arbitrium, cum Deo haud competat preteritum vel futurum; ſed eodem æternitatis inſtanti ille videt,
LXXV. ego curro. Neque Deo (rigorosè loquendò) præuiſio competit, ſed viſio; ſi futurum enim in Deo haud ſit, igitur nec præuiſio. Pictor cum ab exemplari deducit exemplum, aliena reſpicit, & quod in ſe non habet, præ oculis exemplar tenet. At Deus, vt videat proditorem Iudam, forsàn ab aſtris Harioli more præuidet? non præuidet, ſed in ſe videt.

Beliſar. Si videt, opera videt; ergo Dei cognitio ab opere pendet; & ab operum arbitrio decretum.

Gilimer. Quid prohibet opera videre, ſed hæc vbi ſunt? in ſeipſo, vti in omnium exem-
LXXVI. plari. Ipſe ſpeculum, ipſe & imago: & cum in æternæ Sapientiæ ſpeculo mors mea non futura ſit, ſed præſens, vides nec ad arbitrium ſubſequi decretum, neque ad decretum arbitrium, ſed in æternitatis æuo iuncta vnà currere, & pari gradu ambulare. Nos verò tempore menſuramur, & de præterito in præſens, & futurum offendimus, eorum exemplo, qui globum circumagunt. Fige ſphæram, illam perage, & circumage: quia circularem non vno intuitu, totam inſpicies, ſed circumagendo partem ſuſpicies, partem inſpicies, partem retroſpicies. Quid tamèn ſphæra illa non tota ſimul, & ſibi præſens, licèt & futura? Licèt igitur Libertas, & decretum in ſublunaribus videantur pugnare, quia æterno idiomate loquitur decretum; & libertas mortali explicatur idiomate, inter Superos, vbi nulla linguarum confuſio, ſed vnum labium omnibus, concordia viuunt. Non latebat Iacobũ minorẽ licèt, maiori natiuitatis vſurpaturum iura, Iouis decreto, *maior ſeruiet* LXXVII
minori, laborauit tamen, omnem lapidem mo- Gen. 15.
uendo, & quaſi pretio æternum parando Decretum Mũdi quaſi gladio Dei forent ſignanda diplomata. Salutis decretum tenebat Magdalena, in domo Phariſæi Chriſto præcone vulgatum. *Mulier fides tua te ſaluam fecit*, & tamen profuga inter Maſſiliæ ſaltus, & rupes triginta annorum ſpatio, lapidibus, & flagellis ſuam ſtetit vrgere ſortem, oblita ad Chriſti pedes, veluti columnas crinibus alligaſſe.

Beliſar. Mulier hæc non pertranſeat, ſi de ſalute ſecura, cur flagellis cęditur, nonnè æternitatis valuas foret ingreſſa, & ſi humili non conſumpſiſſet lumina fletu?

Gilimer. Idiomata iterùm confundis. Ergo
Maternè loquendo, & præuiſionis abutendo LXXVIII.
voce, pende à prima cauſa mortalium opera, ſtare omnia vſquè ad vltimum præuiſa, quæ in cognitione vlteriùs proceſſiſſet, ſi vlterior foret tua operatio. Poterat Magdalena ſedare fletus, & lacrymis non vrgere ſepulcrum, ſed cum Increata Sapientia Maſſiliæ nemora, & Montes mulieris planctu pręuidèret luſtrãdos, vt mortalium vtar vocibus, vel videt luſtrari, æternitatis ſando vocabulo, pinxit, & pingit in ſuo infinito exemplari. Quod ſi mulier planctum prætermiſſura fuiſſet, & hoc præuiſum, vel æternitati præſens, omnem tollit diſcordiam inter decretum, & Libertatem; Non enim limitatæ cognitionis Deus eſt, qui eò ſua cognitione, & non vltrà perueniat. Vndè ſi quam neceſſitatem inducit decretum conſequentis, non antecedentis neceſſitas eſt, ex parte creaturarum ſe tenens non Dei, cuius ſtatera inferorum librantur merita. Hoc ſen-
ſu Deus ipſe dici poteſt ſtare decreto; cũ enim LXXIX.
ab æterno omnia præuiderit, Iudam proditorem, Petrum periurum, latronem pœnitentem, Ioſuem orantem, impænitenti Iudæ, & petenti laqueum decreuit; lacrymanti Petro veniam, latroni roganti Cælum, oranti Ioſue, & in tenebris lucentem Solem, quem ita ſiſtẽtem diſpoſuit, & retro cedentem, vt videretur

pene

penè creaturæ parere Creatorem, & æterna aberrari Fata, quæ tamen suum tenent cursum, cum illis in exordio datum iubente Iosue (quod erat in præuisione) sistere: Ezechia
LXXX. orante (quod erat in præuisione) retrocedere; ita quod quæ extrà, vel suprà naturam nobis apparent, astrorum dispositionibus naturalia sunt, & vltimum ad vsquè quadrantem, & ad syllabam stellifico eo in libro nostra sint exarata opera, quæ scientiarum lumine (licèt non omnibus datum adire Corinthum) nobis innotescunt. Crede itaquè vota, expiationes, sacrificia ad leuanda pericula proficere salua vi, ac potestate Fatorum. Deus enim gratis sanitatem, diuitias, dignitates disposuit, cum preces, & vota præuiderit. Vndè pro catholicis dilemma tuum Gentilis Seneca ita soluit. At futurum (dicitis) est, aut non. Si futurum est, etiam si non susceperis vota, fiet. Si non est futurum, etiam si susceperis vota, non
Lib. 2. Natural. quæst. c. 37. fiet. Falsa (respondet) est ita interrogatio; quia illam mediam inter ista exceptionē præteris. Futurum (inquam) hoc est, sed si vota susceperint. Nam & hoc in Fato comprehensum est, aut vota suscipias, aut non: aliàs Deus fuisset ignorans, quia vota tua non præuidisset. Sed quomodò ignorans, cum diuinitati omne sit præsens. Eadem necessitas (constanter dico) Deum alligat. Irreuocabilis humana pariter, ac diuina cursus vehit. Ille ipse omnium conditor, ac rector scri-
LXXXI. *psit quidem Fata, sed sequitur. Semper paret, semel iussit*. Vndè Scripsit Fata? quia ille fecit, & ideo fecit, quia voluit: & quia semel voluit, semper sequitur. Quùm semel iussit, semper paret qui idem semper est, nec mutatur.

Belisarius. Quare tamen Deus tam iniquus
LXXXII. in distributione Fati fuit, vt bonis viris paupertatem, vulnera, & acerba funera ascriberet?

Gilimer. Ignis aurum probat, miseria fortes viros, Vide quàm altè ascendere debeat virtus, scies illi non per secura eundendum esse.

Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur equi: medio est altissima Cælo:
Vnde mare, & terras ipsi mihi sæpè videre
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus,
Vltima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam, quæ me subiectis excipit vndis,
Ne ferar in præceps, Thetis solet ipsa vereri,
Hæc cum audisset generosus ille adolescens: Placet, inquit, via, ascendo, Est tanti per ista casuro. Non desinit acrem animum metu territare.
Vtque viam teneas, nulloque errore traharis
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri
Aemoniosque arcus, violentique ora leonis.
Post hæc ait: iunge datos currus. *His quibus deterreri me putat Incitor: libet illic stare, vbi ipse Sol trepidat, humilis, & inertis est tecta sectari: per alta virtus it.*

Belisar. Quarè tamen bonis viris patitur aliquid mali Deus fieri?

Gilimer. Ille non patitur. *Omnia mala ab illis remouit, scelera, & flagitia, & cogitationes improbas, & auida consilia, & libidinem cæcam, & alieno imminentem auaritiam: ipsos tuetur, ac vindicat. Numquid hoc quoque à Deo aliquis exigit, vt bonorum virorum etiam sarcinas seruet? remittunt ipsi hanc Deo curam: externa contemnunt. Democritus diuitias proiecit, onus illas bonæ mentis existimans: quid ergo miraris, si id Deus bono accidere patitur, quod vir bonus aliquando vult sibi accidere? filios amittunt viri boni quidni, cum aliquandò & ipsi occidant? In exilium mittuntur. Quidni, cum aliquandò ipsi Patriam non repetituri relinquant? Occiduntur quidni, cum aliquandò ipsi sibi afferant? Quare quædam dura patiuntur? vt etiam alios pati doceant, nati sunt in exemplar. Puta itaque Deum dicere: Quid habetis, quod de me queri possitis vos, quibus recta placuerunt? Alijs bona falsa circumdedi, & animos inanes, velut longo fallacique somnio lusi, auro illos, argento, & ebore ornaui: intus boni nihil est. Isti, quos pro felicibus aspicitis, si non quia occurrunt, sed quà latent, videritis, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida, & sincera felicitas: crusta est, & quidem tenuis. Itaque dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent, & imponunt: cùm aliquid incidit, quod disturbet, ac detegat, tunc apparet quantum alta, ac veræ feditatu alienus splendor absconderit. Vobis dedi bona certa, mansura: quanto magis versaueritis, & vndiquè inspexeritis, meliora maioraque. Permisi vobis metuenda contemnere, cupienda fastidire, non fulgetis extrinsecus: bona vestra introrsus obuersa sunt, sic mundus exteriora contempsit, spectaculo sui lætus. Intus omnes posui bonum,*

bonum, non agere felicitate, felicitas veſtra eſt. At multa incidunt triſtia, horrenda, dura tolera-tu. Quia non poteram vos iſtis ſubducere, animos veſtros aduerſus omnia armaui. Ferte fortiter: hoc eſt, quo Deum antecedatis, ille extra patientiam malorum eſt, vos ſupra patientiam. Contemnite paupertatem, nemo tam pauper viuit, quàm natus eſt. Contemnite dolorem: aut ſoluetur, aut ſoluet. Cotemnite fortunam: nullum illi telum, quo feriret animum, dedi, cõtemnite mortem: quæ vos aut finit, aut transfert. Ante omnia caui, nè quis vos tenèret inuitos, patet exitus, ſi pugnare non vultis, licèt fugere. Ideoque ex omnibus rebus, quas eſſe vobis neceſſarias volui, nihil feci faciliùs, quàm mori. Prono animam loco poſui: trahitur. Attendite modò, & videbitis, quàm breuis ad libertatẽ, & quam expedita ducat via. Non tam longas in exitu vobis, quàm intrantibus moras poſui: alioqui magnum in vos regnum fortuna tenuiſſet, ſi homo tam tardè moreretur, quàm naſcitur. Omne tempus, omnis vos locus doceat, quàm facilè ſic renuntiare naturæ, & munus ſuum illi impingere. Inter ipſa altaria, & ſolemnes ſacrificantium ritus, dum optatur vita, mortem condiſcite. Corpora opima taurorum exiguo concidunt vulnere, & magnum virium animalia humanæ manus ictus impellit, tenui ferro commiſſura ceruicis abrumpitur, & cum articulus ille, qui caput, collumque committit, inciſus eſt, tanta illa moles corruit. Non in alto latet ſpiritus, nec vtiquè ferro eruendus eſt; non ſunt, vulnere impreſſo, ſcrutanda præcordia: in proximo mors eſt. Non certum ad hos ictus deſtinaui locum: quacunquè peruium, eſt. Ipſum illud, quod vocatur mori, quo anima diſcedit à corpore, breuius eſt, quàm vt ſentiri tanta velocitas poſſit. Siue fauces nodus eliſit; ſiue ſpiramentum aqua præcluſit: ſiue in caput lapſos ſubiacentis ſoli duritia comminuit; ſiue hauſtus ignis curſum animæ remeantis interſcidit: quicquid eſt, properat. Et quid erubeſcitis? quod tam cito fit, timetis diu. Fortunæ, arma, opes, vrbes, equi quùm vti neſcimus, non potentia ſunt,

LXXXIII. non ornatus, ſed periculum, imbecillitatiſque, & impotentiæ ſuæ argumentum. Vnde Antiſthenes rectè dixit, hoſtibus omnia bona nos optare debere, excepta Fortitudine. Ea enim ſic faciunt, non poſſidentium, ſed vincentium. Propterea ceruo ignauiſſimo animali mirandæ magnitudinis, atque aſperitatis cornua dedit, docens nihil vires, & arma prodeſſe ijs, qui ſubſiſtere non audent. Ita ſtultis, & improbis multotiès imperia obueniunt, in quibus turpitèr ſe gerentes, virtutem ornant, atque commendant, quæ ſola homines, viros faciat præclaros. Mens illa, quæ vidit, mens audit, reliqua cæca, & ſurda rationis indigent. Illa vincit, illa regnat, illa ſuperat, reliqua cæca poſſeſſores dedecorant, & deijciunt, vbi virtus abeſt. Fortunæ ſecundæ voluptatibus, libidini, vindictæ, calcaria, quas ſi effugere Dei eſt, cur felicitate inſtabit? Si magnum eſt aduerſa tollerare, maximum ducas in proſperis continere. Piſonem adoptando Galba inter imperij arcana, quæ filio pater aperuit, Primum hoc fuit, modum ponere felicitati. *Fortunam adhuc* (aiebat) *tantum aduerſam tuliſti. Secundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant, quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* Non bis cum carbaſa ventos explorant ſecundos, atque auris aera, & naufragium captant. Magnus Alexander nonniſi cum obſtreperet Fortuna ſecunda, materno adulterio ſibi diuinitatem parans, corrucam patrem, adulteram exſibilauit matrem. Fumoſus dicitur Lyæus, qui tantùm carni reſtituit, quantum abripit menti. Adulatio, libido, auaritia, ipſam comitantur, vt Imperia, quæ Fortuna extolluntur, libidinis larua, ab eadem deprimantur. Romanorum primos reuoca Reges, & eorum Religione, & iuſtitia illud conſpicies fulcitum Imperium, quod vi, & iniuria fuerat occupatum. Verumtamèn eorum Fortunæ altaria, & barbaris adolentibus, in tyrannidem vertère regna, vt libidinis tuba ad libertatem populus prouocaret. Tandiù ſuperbiam Regis populus Romanus paſſus eſt, donec aberat libido, quæ Romam vento irrepſit Fortunæ ſecundo. Eodem die

LXXXIV. cum Philippus Macedo trina donaretur felicitate: I. quòd Parmenio præfectus eius Illyricos viciſſet. II. quòd in Olympico certamine victor declaratus. III. quòd vxor Olympias filium peperiſſet, ſublatis in Cælum manibus, dixiſſe fertur: O Dij, mediocre aliquod infortunium tot, tãtiſque felicitatibus apponatis, rogo, Hoſtium non, ſed Fortunæ ſecundæ

Plutar. de Fort. Alexan. orat. 2.

Epictetus apud Plutar.

Florus.

cundæ carbasa timens. Inter hostes, quem miserum, & crudelem offendisti o Belisari? negabis forsan felicitatem. Inter castra astra ipsa tuos ad pedes prouoluta cecinere astris dominari sapientem. Inter choros verò marcescit sine aduersario virtus.

LIBER DECIMVS.

CAPVT PRIMVM.

CONRADVS.

Occidentis Imper. X.

1 *Thronus Regum cur in medio aquarum situs?* 6.
2 *Victoria in sinistra, si iustitia in dextera.*
3 *Iouis* Positoris *simulacrum.*
4 *Conradus fratri hostem prætulit in Imperio.* 21.
5 *Consanguineorum affectio, & auri cupido deponenda, priusquam munera distribuas.*
6 *Mare imitentur Reges, munera distribuentes.*
7 *Allusio metrica M. Antonij Moles, & Lelij Ploueni ad hieroglyphicum Conradi.*
8 *Antiqua Micylli carmina pro Conrado.*
9 *Otho Dux Saxoniæ electus Imperator, recusat.*
10 *Conradus quomodò, & cur Imperator electus? & quandò?* 11.
12 *Hungaros vincit Conradus.*
13 *Ministri quantùm Imperio prosint?*
14 *Conradus de tribus inimicis triumphat. Arnulpho Bauaro, Burchardo Sueuo; Giselberto Lotharingio.*
15 *Pœna in paucos, exemplum ad omnes.*
16 *Conradus, & Henricus Auceps, æmuli.*
17 *Hatho Episcop. Maguntinus insidias struit Henrico.*
18 *Conradi frater Eberhardus fugatur, exercitu cæso ab Henrico.*
19 *Conradus fugatur ab Henrico.*
20 *Imperij insignia Conradus moriens Henrico per fratrem mittit.*
22 *Franci propria manu deposuère Imperium in manu Saxonum.*
23 *Reges coloni Dei sunt.*
24 *Moneta aurea Conradi.*

I. IMperialis Thronus, veluti Ara Tonantis in medio
II. sistit aquarum: vt si cùm
III. Ioue Cæsar diuisum queçrit Imperium, Iustitiæ stateram dextra pendat, tunc enim sinistra victoriam leuabit, & palmas, *Positoris Iouis* est simulacrum, cui in hieroglyphico Conradus Imperator Geminos vouens, deponendæ affectionis ergà sanguinem, priusquàm distribuantur munera, & dignitates,
IV. est symbolum; vt de Conrado legitur, qui sola Reipublicæ causa, fratri germano hostem prætulit. Sola Reipublicæ annuitur causa, vt affinium dilectioni, auri iungatur cu- V.
pido, in voto cani lupina pelle tecti, & vnguibus stringentis Orbem figurata, & ipsa deponenda, cum distributiuam exerces Iustitiam. In medio Mari thronus erigitur, vt VI.
in inconstantia constans, & Maris emuletur Imperium gemmas, & pretiosos lapillos in sinu complectentis, cadauera verò, & vtres euomentis, desides, segnes respuat, & graues, sedulos, fortes, blandiatur, & foueat.

Allusio

Allusio ad Hieroglyphicum:

EPIGRAMMA.

Iupiter in pelagi culmen, quem sustinet Ara,
Edocet Imperium, qua Ditione, regat.
Illius è Leuâ prabet Victoria palmas;
VII. *Libram, dum iusto pondere, Destra leuat.*
Fulmina fert Aquila in rostro, nec fulmina vibrat,
Ni quis Iustitiæ lædere iura velit.
Tectus Homo, qui pelle Lupi complectitur Orbem,
A Duce non rapida, sunt data vota, manus;
Regibus vt speculum, mare sit; dum colligit aurum,
Nempè Probos; reicit putre cadauer, aquis.
Conradus Geminos Positori vouit ad Aram,
Cumque Ioui; haud auidus, Iupiter alter erat.
Par Qui Conrado, Rex Iustus Regna gubernat,
Hic Iouis Imperio Dignus; in Orbe, datur.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

Allusio Altera.

Hinc Geminos Positori offers Conrade, Tonanti;
Hinc Orbem amplectens deprimiturque Lupus.
Laua Iouis fulget Victricis imagine Diuæ;
Fulget, & æquali dextera lance, manus.
Enatat Ara maris; quod fœda cadauera longè
Emouit, & gemmas colligit inde, sinu:
Sint documenta maris, Regi documenta; Ministros
Respuat indignos, detineatque probos.

VIII. Comes Lælius Plouenus Nobilis Venet.

Pro Conrado Antiqua Carmina Micylli.

Vltimus hic veteri Francorum ab origine Cæsar,
Imperium socio fretus Othone gerit.
Idem vi multa grassantes contudit Hunnos,
Nonius Alpinos qua secat Enus agros.
De eodem.
Imperat in Gallis operâ Conradus Othonis,
Cuius ob hoc Natum subrogat Imperio.

ELO-

E L O G I V M.

Anno Christi. 912. Mense Martij.

Labantem Orbem,

Lambertus Schaffnaburgensis; Sigebertus.

Qua trabe fulcirent, quærebant Principes.
Lapideam columnam exigente Mundi ruina,
Dux *Saxo* designatur. IX.

Ottho Dux Saxoniæ.

Sed respuit, vt respiraret Octogenarius *Ottho*.
Vniuersi terrarum folle, ludente sene;
Spreta extimuit Fortuna naufragium.
Postulatus senex insimulauit senium,

Senectutis prætextu oblatum respuit Imperiũ Ottho Dux Saxoniæ, suadens vt Conradum eligant.

Hoc vnum posse, fortitèr mori.
Septem innuentibus quem vellet? annuit Ottho:
Conradus est nomen eius.
Væneam, vt ipse veniat.
Tot casibus concussa M. Caroli inclinat gloria. X.
Ni Atlantis oneri Gallicus succollat Hercules.
Sub Gallo Aquila Imperialis cadat,
Nè barbaris Imperium cedat.
Martij Mense inauguratur,
Vt Martis per valuas seculum ingrederetur ferreum; XI.

Primus mensis à Romulo sacratus, Martius est. Ouidius. 1. Fastorum.

Romano Imperio, Romuli reuocaturus exordia.
Mœnibus non manibus propugnatas Pannonias,
Hungaris diripientibus.
Restitit sæpè Conradus: & sinè victoria numquàm XII.
Patriæ catenam restituens barbaris,
Æni aquis, Belli flammas extinxit.

Ænus fluuius, qui in Danubiũ defertur. vulgariter Inn. Abbas Vrspergen. Annales Hepidanni. Chronicon Philippi. Aventi.

Sed vndis inscripto triumpho,
Ann. 913 Vno in Saxone, petra cadente felicitatis;
Victorum ferrum, obruit victoris aurum.
Clari cum Vespasianis Nerones,
Aquila geminauit caput,
Cum fictiles ex saxeis, Imperij facti sunt pedes. XIII.
Bis cæsis Hungaris
Nè virtuti tristis Fortuna deesset,
Hostes cum foris abessent, domi dedit.
Et si nec Hercules contra duos,

Otthonis consilio Imperiũ Conradus regens, felicem sortitur fortunam.

Conradus tres.
Bauariæ Arnulphum, Sueuiæ Burchardum, Lotharingiæ Giselbertum,
Nescientes stare loco figens clauo, XIV.
Ann. 914 *Exemplum omnibus, paucorum dat pœnam.* XV.

Exilio Bauarus Bertholdus, & Eringerus Giselberti fratres securi cadũtur. Abbas Vrspergen Auentinus. Hẽricus Auceps Otthonis Saxoniæ Ducis filius. Hacho.

Annibalis vt Fabius,
Conradi cunctator solus Henricus fuit,
Paternæ potentiæ non amoris in Conradum hæres
Odit filius, quem dilexit pater.
Maguntiæ Præsul accurrens non pacem mittere, sed gladium
Vt Deorum exemplo hominem irretiret
Henrico casses aureo struit torque, VXI.
Qui fortior Gordiano nexu nec ferro posset solui,
Et vitta vitam solueret.
Sed aureo in vellere Iouis fulmina noscens Auceps

Deridebat aucupium;
Plura vident oculi, non meliora duo.
Aquilæ geminanti, vt deciperet, caput,
Et ad epulas vocatus Mortis, retulit
Et noctuis auri innotescunt sordes.
Nec mihi durius collum, quàm Alberto.
Haud latent scelera, quàm si vni constent.
Elisa fraude, elicitur ferrum
Aciei Dux Eberhardus datur, Maiestatis æmulus
XVIII. Conradi frater, Imperij procus, Zelotypus Henrici

Prouerbiũ exijt, quomodò in inferno tot Francorum manerẽt mille manse?

Sed tanta clade,
Vt Francis inferi premerentur.
Fama stragis prostrauit Conradum,
Desperatio collègit, bis sola tuba fugauit.
Fugiente exercitu stetit infamia:
XIX. Et sarcinarum pyramis,
Aquilas, & Gallos Saxoniæ nidificantes irridet.
Antæus surgens,
Certamen aucupio renouat.
Irretitus Auceps
XX. Conradum auarum hostem, prodigum experiens patrem,
Bello victor, humanitate vincitur.
In saltu feras insequens,

Insigniá accepit dum esset in aucupio ab Eberhardo Conradi fratre Sigeb. Nauclor, Auentino.

Conradi retibus Aquilam capit Imperij,
Mortis in tenebris Conradus merita pendens,
Imperij, hostem; bonorum, fratrem, hæredem pandit.
Moritur, vel nè pœniteat,
Morientium penè fit inimicos diligere,
Vel nè quid post immortale factum, mortale faceret.
Vndè hæreret posteritas, an Deus fecisset?
Villicus iniquitatis sibi de Mammona amicos agens,
Imperium ab Otthone receptum, Henrico restituit,
In filio pensando patrem.
Vsuram fraterno sanguine soluens,
XXI. Non domi, sed in Republica successorem quærens,
Regnum digniori legauit.
Publica anteferendo priuatis,
Fratri sceptrum eripit, vt aulam erigat,
Et hosti præferendum Cæsarem, caduceatorem subigit.
Conradi frater Eberharde? cùm non sis hæres?
Nisi cederem, haud essem frater.
Non sanguinis, sed meritorum regna sunt partus,
Caroli stirps Saxonum ære grauata,

Otthonis Saxoniæ Ducis opera Imperiũ acceperat Conradus.

Imperij moneta, debita soluit.
Non est qui Orbem auferat, nisi ipsa deponat,
Propria manu respuit, vt suscèpit:
XXII. Nec alia erat, quæ à Francis in Saxones transferret,

Caroli Magni opera baptizati Saxones.

Quos si Christi, & Cæsaris poterat redimere purpura.
XXIII. Coloni non Domini Reges estis, & dominamini Principes,
Sit vobis familia regnum,
Et Reipublicæ salus, suprema lex esto.

Mone-

Moneta Aurea Conradi Regis.

CAPVT SECVNDVM.

Ministri Idea.

56 *Ministri si prætereantur Remp. euertunt.*
57 *Christina Suecorum Reginæ argutia in Regem Gallorum.*
58 *Io: Colberti fidelitas, Hieroglyphica.*
59 *M. Antonij Iustiniani nobilitas, & solers prudentia in attopeos, hieroglyphicum effig.*
60 *Christus bis satiando turbas cur primò septem: secundò, quinque vsus sit panibus?*
61 *Ministro necessaria patientia.* 62 *Vt Saulis.*
63 *Cardinalis Eltius Pontificium non ascendit thronũ, quia Gallos habet infensos.*
64 *Caroli d'*Aillij *Ducis de* Chaunès*Gallorum Legati artifiэium, in electione Clementis X. eiusdem Hieroglyphicum.*
65 *Ministro affabilitas necessaria, et facũdia.* 84
66 *Absalonis artificium, vt regnum vsurparet.*
67 *Apud Persas rustico habitu nemo aulam ingrediebatur.*
68 *Iudicia cur exercerentur in portis?*
69 *Matronæ assimilatur Legatus.*
70 *Mulierum fraudes.*
71 *Carol V. cur timeret Bellaiũ Gallicũ Legatũ?*
72 *Petri Seguier eloquentia quantum contulerit Gallorum Regi, effig. symbola.*
73 *Legato Linguarum diuersitas necessaria.*
74 *Ezechias Legatos linguis peritos mittit.*
75 *Apostoli cur dispertitis instruerentur linguis.*
76 *Io: Maurocæni apud Gallos Veneti Legati affabilitas, linguarum peritia, familiaritas cum Rege Gallorum, hierog.*
77 *Nicolai Throni liberalitas in subditos.*
78 *Angeli Corrarij Legati Veneti prudentia artificium hieroglyphicum, effig.*
79 *Fides ministri.*
80 *Germanici fides erga Imperatorem.*
81 *Proditio nullo Sacramento firmatur.*
82 *Michaelis De Codignac fides ergà Regem.*
83 *Nicolai Nouauilles, effig. hieroglyphicum fides erga Regem Gallorum.*
85 *Simulatio Tiberij Imperium recusantis, cum flagraret.*
86 *Asinij Galli generosũ dilema contra Tiberiũ.*
77 *Cromuel Anglorũ tyrannus, quã placidè deciperetur à Io: Sagredo Venet. Legato. Hierog.*
88 *Veneti dum satagunt Anglorum Regem iniustè proditum Regno restituere, blandiri fingunt tyranno.*
89 *Hugonis de Lionne effig. hierophyph. Elogiũ.*
90 *Hugo de Lionne auctor pacis inter Gallos, & Hispanos.*

1 MAiestatem fulciri, o Reges? si vna est oppositorum ratio, & cognitio, aulicorum fide non vno probata periculo, vt negligentia euerti, Conradi notant secundi aduersique casus. Numeros videtur absoluisse regnantis (in Henricum si demas arma) licèt tot periculis obrutus non cecíderit, quia fugerit. Toga sagoque prudens iustitia parauit arma, & armis ornauit iustitiã. In Bello fortis, domi sedulus, in aula iustus, militibus opima spolia, familiaribus gazas, & honores, populis libertatem, & otium ad temporum largitus est normam. Pacifica illi arma, & Familiaris victoria, vsque dum Saxo inniteretur Imperium, & inter aulicos Ottho superstes. Saxone labante, conuulsa ruit machina orbis, & perduellis victoria inter hostes visa est tentoria ponere. Armatur Cæsar, sed à Saxonibus victus, Principis loricam experitur esse iustitiam. Doli, fraudes in choro resonant, cum in aula Sacerdotes canunt. Præsulis manu benemeritos viros viro petijt, cum in priuatorum vindictam Reipublicæ gladiũ euaginaret; quam inani consilio non regentes, sed distrahentes aulici, Conradi periculo successoribus probarunt, dominationis arcana segnitie pessundari, vel sustineri ministrorũ solertia, quæ non minùs Principem iuuat, ac bractea adamas reliquosq; lapillos: vndè subsidia iure dicti dominationis. Fundamenta dignitatis tuæ (aiebat Cicero ad Q. Fratrem) tua erit primum integritas, & continentia, deindè omnium, qui tecum sunt pudor. Superciliorum pondere prægrauata balæna infestantia non prænataret vada, nisi pisciculi (quem musculum dicit Plinius) iuuaretur ducatu. Nec secus esset Princeps, Tantarum rerum perturbatus fastigio, & nisi aulicorum leuaretur manu, nec vnus omnibus, nec solus sufficeret singulis. Vnum pro cunctis, Mazarini in sonet ministerium: cui tamèn minimè obtigisset domi firmare Pacem, & ciuilium bellorum scaturigines interagere: Batauorũ [a] renouare fœdera: Perduellibus [b] legẽ imponere; Hostium [c] triumphos agere: Principibus, (Parmensi, & alijs) Regibus (Sueco, & Dano) Pontifici (Vrbano VIII) moderari pacem, & bella, præter Gallici Apollinis cõsilia. Vndè surgeret latebat amnis; raro fluminum patenti capite; Sed aquarum latenti societate, exube-

Tacit. Annal. — Ep. 1. II. — lib. 9. c. 62. — a [illegible] — b [illegible] — c [illegible]

exuberare suspectus, excubarunt Galli, donec Pompilij more cum Dea Egeria cubantis ex cuius congressu Diuinam haurire scientiam, fama tulerat, experti haud Mazarinum stipulari foedera, mouère arma, priusquàm intra gurgustij penetralia probaret Michael LeTellier tanti iam adiutor ministerij, vulgarunt oraculum, quo generosus ille Mazarinus inter tot belli anfractus, domi forisque petitus, & inclinatus, ouans surrexerit, bisso indutus, & purpura, vt regio ipso sanguine suam redimiret familiam. Propterea vnico hieroglyphico duobus Gallia canebat plaudens: *Mazarini anima Michael LeTellier*. Apollinis ergò Gallici (antiquum Græcis, Apollini sacrare gallum, quia galli dicerent futurorũ præsentiam) simulacro, Michaelem LeTellier Regiorum Ordinum Commendatorẽ, Status Quadrumuirum, Patrem Domini de Luuois, paterni ministerij vicem gerentis, vt patriæ oblato filio gloriari posit plura ipsi prestitisse, quàm recepisse, iure exprimimus. Cuius ad Aram ex virentibus æternitatis campis Mazarinus insonat; *Magnatum gloria, aulicorum quæ-*

Plutar. in Numa.

Pausanias.

ritur solertia. Aureæ catenæ, quibus Cardinalis deuincit Idolum, munera sunt gratitudinis, quibus Darij Persarum Regis exemplo pretiosis compedibus medicum suum alligan-

alligantis, haud officij immemor aulicorum
sui seculi Principem est prosequutus.

Sedentem Moysem populos iudicaturum
Exod. 18. III. a manè vsquè ad vesperas redarguit Iethro
cognatus eius? *Cur solus sedes? & omnis po-
pulus præstolatur de mane vsquè ad vesperas?
Multo labore consumeris, & tu, & populus iste,
qui tecum est: vltrà vires tuas est negotium, so-
lus illud non poteris sustinere. Sed audi verba
mea, atque consilia, & erit Deus tecum: Esto tu
populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas,
quæ dicuntur ad eum: ostendasque ceremonias, &
ritum colendi. Prouide autem de omni plebe
viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit
veritas, & oderint auaritiam, & constitue ex
eis tribunos, & centuriones, & quinquagena-
rios, & decanos, qui iudicent populum omni tem-
pore: quidquid autem maius fuerit, referant ad
IV. te, & ipsi minora tantummodò iudicent*, nè au-
ctoritas nimia familiaritate vilescat. In Ari-
stocratia verò tàtò magis opus vicarijs, quòd
plures, vel omnes ciues ibi maiestatem obti-
nentes, non possint simul munia subire Rei-
publicæ, si legatio obeunda, si bellum ducen-
dum.

Quùm seliguntur, attende primùm, vt pa-
V. trijs imbuti moribus, Principis cohæreant
mandato, nè religionis, vel legum discordia
regimen turbent, sed vnisona voce in vnum
conueniant, ità quòd vnitas multitudine, &
diuersitate perficiatur, non distrahatur. Quùm
Deus Moysi in adiutorium septuaginta dele-
Numer. c. 11. gisset senes, abstulit primò *de spiritu, qui erat
in Moyse, & dedit illis*, vt nequirent dissenti-
re volentes, sed vni supra septuaginta esset cor
vnum, & anima vna. Gloriosissimi Ludoui-
VI. ci IV. Gallorum Regis arridet diploma, cum
ab aula, publico munere, & officio Protestã-
tes deportauit, reliquosq; sectarios, Religioni
primùm, vt consuleret; regimini exindè, quod
discordia pessundatur, quùm Religionis præ-
textu noua moliri qualescunque de plebe ex-
perta est Anglia, Germania; Regis vsquè ad
supplicium illa? in Cæsarem armari ista.

Secunda conditio, vndè honor, & ministri
VII. fides, ætas est. Hæc quintuplex, pueritia, im-
pubertas, minoritas, maioritas, senectus. Pue-
ritia vsquè ad septennium, impubertas vsquè
ad decimum quartum, & parum distat à pue-
ritia; minoritas vsquè ad vigesimum quintũ;
maioritas siuè cõsistentia vsquè ad sexaginta;
vltrà, senectus. Senectus, & pueritia impe-
dimento sunt, & regiminis dicuntur flagella. VIII.
Quid enim ciuitati puer, vel cum repuerascit
senex? quibus ignotum velle, & nolle? In
vno iam arescit natura; in alio modò pullulat,
& fore speramus. Regnorum euersio inter
causas, pueritiam habet lethalem. Populan-
dam Hierusalem, vt super lapidem non relin-
queretur lapis, auferet (clamat Propheta) *va-
lidum, & fortem, omne robur panis, & omne ro-* Isaiæ 3
*bur aquæ, fortem, & virum bellatorem: iudicem,
& Prophetam; ariolum, & senem, & dabo pue-
ros Principes eorum*. Vndè confusio, libido,
violentia, iniustitia *væ tibi terra, cuius Rex puer* Eccles. 10
est. Qualis cognitio, prudentia, vel experien-
tia, quæ ossibus debent adhærère Imperij, in
puero, qui cũ seipsum ignoret, curatori subij-
citur? Imperij haud manutractet habenas, qui
sibi ipsi nequit imperare. Venetijs, vbi cre-
ditur consedisse Apollo, adeò legum bonita- IX.
te vndiquè fulcita Respublica fulget, vt non
semel legibus suis alijs prouiderit rogata na-
tionibus; in gradibus Gigantum duos est vi-
dere calathos hinc indè positos non floribus,
lilijs, spicis, racemis, sed mespillis plenos, nec
sine voto, mystica enim omnia posuère ma-
iores? Hisce fructibus, qui nisi tempore, &
palea maturescant, crudescunt, monitos vo-
luère nobiles illic transeuntes, cum aulam in-
grediuntur, dignitates publicaq; munera lar-
gituri, maturos viros seligere tempore, & pe-
riculis sæpè probatos; Mespillis enim similis
fructum dabunt, sed tempore suo. Salomon
paterno potitus Regno, ætatis Imperio mini-
mè congruæ, non diuitias, non honores, non
vitam, sed sapientiam quæsiuit, qua populum
iudicaret: *Ego autem sum puer paruulus, &
ignorans egressum, & introitum meum. Et ser-* X.
*uus tuus est in medio populi, quem elegisti, Populi
infiniti, qui supputari, & numerari non potest præ* 3. Reg. 3.
*multitudine. Dabis ergò seruo tuo cor docile, vt
Populum tuum iudicare possit, & discernere inter
bonum, & malum*. Principes *videntes* Do- XI.
minus vocat, quia cæcus cum cæcum ducit,
ambo in foueam cadunt, Reges nisi sapientiæ
lampade aulica visitent antra, in bestias ver-
tuntur ministri, quibus veluti à proprijs car-
nibus Actæon Rex discerpitur. *Omnes bestiæ* Isai. 56
*agri venite ad deuorandum; vniuersæ bestiæ
saltus,*

saltus, speculatores eius cæci omnes. Quali in-
Isa.c.56. supèr constantia vulgi reprimet insolentiam,
& præpotentiam magnatum? Ætatis defectu,
mulierum illecebris, aulicorum fraudibus ir-
retiti iuuenes,quandoq;& cani Rempublicam
prement,quandoq; distrahent.Domi res tran-
An.1. quillæ externi belli nulla formido,*dũ Augustus*
ætate validus,seq; & domũ,& pacẽ sustentauit,
XII. *Postquàm prouecta iam senectus, ægro, & corpore*
*fatigabatur,aderatquè finis,& spes noua.*Dumq;
An.1. successorem præluderet, quereretur populus
fore *seruiendum fœminæ; duobus insuper ado-*
lescentibus, qui Rempublicam interim premant,
quandoquè distrahant. Senectutem suam, &
XIII. intellectus habet. *Nunc eò* (aiebat Galba
Tacit.hi-stor.1. adoptando Pisonem) *necessitatis iam pridem*
ventum est, vt nec mea senectus conferre plus
Pop. Rom. possit, quàm bonum successorem; nec
XIV. *tua plus iuuenta, quàm bonum Principem, audi-*
ta itaque *adoptione, desinam videri senex, quod*
nunc mihi vnum obijcitur. Sed vndè est, à seni-
bus vt plurimùm Rempublicam distrahi, nõ
regi? Neronem si iuuenem spectes, imitaberis
potiùs, non æquabis: senex exitio orbem non
dedit, quia non potuit? Intellectus senescit
cum sensibus, qui naturali calore, & humido
radicali deficientibus, frigescunt, sanguis cor-
rumpitur, & ipsa intellectio cæcutire videtur,
cũ ortum habeat à sensibus; cum nihil sit in in-
tellectu, quin priùs fuerit in sensu; Canescen-
tem Camillum, & rerum summa potientem
excusare volens Liuius, non hebescere sensi-
XV. bus scribit: *sed vegetum ingenium in viuido*
lib.6. *pectore vrebatque integris sensibus.* Vel dicas
canos præteritorum virtute securos, impunè
grassari, & sceleri confidentiam dare proco nõ
formidato. Tiberij callidum, & tegendis sce-
leribus obscurum olim ingenium, Germani-
co extincto, eò confidentiæ venerat, vt tam-
quàm dimotis parietibus, palàm faceret scele-
ra iuuentutis. Non minùs vniuerso populo,
quàm singularibus viris, & principibus vtilis
est æmulatio, vndè non tam instigante natura,
quàm timore solicitante, peccare erubesci-
mus. Roma viueret, si nõ cecidisset Carthago,
XVI. nec euertendam P. Scipio Nasica aiebat, vt
Plutar. in Caton. lasciuientibus Romanis frenum esset. Ingruẽ-
tibus Philistinis regnum Israel, innocens Da-
uid, & adulterio polluitur, cum hostium agit
triumphũ. *Sapiens Dauid & Salomon, sed blan-*
dientibus nimis secundis rebus, alter ex parte, al- Bernard. lib 2. de
ter ex toto desipuit. Viuente Nathano Salomo- Consid.
nis præceptore, alienigenam discipulus non
ausit vxorem ducere, magistro sublato, non
satis discipulo lupanarium orbis. Solon, vbi XVII.
deprehensum fuit Pisistratum gratiã popularẽ
captando tyrannidẽ moliri, nemine resistere,
nemine libertatem defendere audente, ipse sua Plutar.
arma extulit, & antè domũ proposuit, auxiliũ- an Seni
que ciues poposcit, cumque ad eum mitteret sit ger. Resp.
Pisistratus, qui interrogarent, cuiusnam fidu- XVIII.
cia rei ista faceret, respondit, *senectute se esse*
fretũ. Nero vsq; dùm iuuenis fas duxit Senecę,
Burrhi, Corbulonis consilia sequi; grauescẽte
ætate, maiestati credidit cõsulere, si ministros
non consuleret: sed ferro, & veneno sublatos,
se in omnes libidines effudit. Intolerabilis Tacit. An.14.
tandèm senectus, cum nil ab alijs fieri possit,
quod non illi vellicent, & scommate excipiãt
Stat dubius, tremulusq; senex, semperq; malorum,
Credulus, & stultus, quæ facit ipse, timet. XIX.
Laudat præteritos, præsentes despicit annos,
Hoc tantum rectum, quod facit ipse putat.
Senibus quiete nil potest cõtingere optatius:
ijs præsertim, qui climacterem magnum, & fa-
talem ingressi, vel egressi. Ideò Plato antè an- De Legibus.6.
nos 50. nec post 70. Senatorem non admisit, XX.
Lex verò Romana à 50. anno militẽ nõ cogit, c. vlt. de breuit.
à 60. Senatorem nõ citat; quod & Venetijs in Vitæ. Seneca.
hodiernum vsq; seruatur diem: Nos senes (Eu-
ripides ait) nihil aliud, quàm turba summus, &
figura tantùm, somniorumq; simulacra serpi-
mus. Mens non est ampliùs: putamus tamen
nos rectè sapere. Quàm doctior Q. Fabius vl- XXI. Plutar
timum consulatum recusauit, quòd nec tem- in Fabio.
poris, nec animi, idem, qui antè vigor esset.

Venit maioritas, siuè virilitas, & consistẽtia
dicitur à 25. vsq; ad 60. annũ, sago non minùs,
quã togæ vtilis. In bello, vbi spectatur ardor, XXII.
maioritatis, siuè consistentiæ præferũtur exor-
dia: in pace verò vbi prudentia, & experientia
exiguntur consilij, finis & tantò vtilior, quãtò
proximior senectuti. A Consiliarij Forensis,
Vrbanique Iouis administris, non pedum ma-
nuumue opera exigimus, sed consilij (scribit An seni
Plutarchus) prouidentiæ, rationis: non tumul- sit geren. Respub.
tum, & strepitum in turba excitantis, sed pru-
denter, ac tuto consulentis; vndè elucescat ca-
nities, & ruga rideri solita, testis peritiæ, au-
xilium ad persuadendum afferens, gloriamq;

ingenij concilians. Nam ad parendum iuue-
nilis, ad imperandum senilis ætas accommo-
data est, acmaximè salua est ciuitas, vbi con-
silia senum, & iuuenum arma obtinent.
XXIII. M. Alex. ad bellum cum pergeret, suasus ab
Aristotele perfectam ætatem expectare, &
tunc bella gerere: Vereor (inquit) nè dum per-
fectam ætatem expecto, audacem, & feruen-
tem perdam iuuentutem. Bellorum redibit
sermo. Quæ domi agenda nunc pertracte-
mus. Deambulat vt spõsus Deus, & *comæ eius*
5 Can- *sicut elatæ palmarũ, nigræ et quasi coruus*: cũ Rex
tic. n. 11. sedet, & iudex, *caput eius, & capilli erant cãdi-*
XXIV. Dan. 7. *di, tamquàm nix*, quo enim seniores sumus,
Apoc. 1. eò plus experientiæ habemus, & vsus; dæmo-
nibus (prouerbium est) per tam longum tem-
XXV. pus, quò eorum vita protenditur, rerum lon-
26 q. 4. c. gè maior accedit experientia, quàm possit
secundũ. hominibus propter breuitatem vitæ proueni-
Gelli. lib. 3 cap. 8. re. Vsus me genuit (aiebat apud Afranium
Eurip. apud Sophia.) Cum Senum proprium consiliũ sit;
Stob. ser. 114. Iuueni (teste Solone) licèt antè barbam, senilis
sit prudentia, præferendus senex, cum Sena-
tus aliorum magistratuum iuuentutem regat,
Plutar. in Solon. ipse à nemine regi debeat. Optimatum ideò
XXVI. magistratũ Spartani suis adiunxère Regibus.
Vt & Romanorum Senatus in hunc vsq; diem
à senio nomen gerit. Sicuti enim lex coronã,
ac diadema; ita canos natura venerabile di-
gnitatis, & principatus signum fecit. Sene-
Plato 3. ctus maximam hominibus conciliat auctori-
de Rep. 5. de leg. tatem, quam natura, vel tempus affert. Iuue-
Aristot. 4 nes effrenes Cæsar Augustus increpans, cum
pol. c. 14. XXVII. tumultuarentur, redarguit: audite (inquit) iu-
Plutar. an seni uenes senem, quem senes iuuenem audierunt.
sit ger. Resp. Non longè Pericles, qui tantum in senectute
apud Athenienses valuit, vt bella mouens, &
pacem reuocans, portarum ciuitatis claues suo
muniret sigillo, vt nemini licèret eo inuito
ingredi, vel egredi mœnia. Qua tandèm iu-
uentute non fuit præstantior Agesilai sene-
ctus? quis ætate vigens, tanto terrori ho-
stibus fuit, quantò Agesilaus propè finem vi-
tæ? cuius morte, magis gauisi sunt hostes, quã
Agesilai, & si grauis annis decesserit? quis so-
Xenoph. cijs animos addidit, nisi Agesilaus, quanquàm
de Agesil. ei iam mors immineret? quem iuuenem amici
maiore sunt prosecuti desiderio, quàm Agesi-
laum senem mortuũ? Frigescũt cani, sed mani-
XXVIII bus debiles pollent ingenio, quod licèt rerum

instabile fluxu, tempore non nisi virescit.
Vt alia à nobis auferat longius dies
At sapere, & intelligere firmius facit. Meton. apud Stobæum de senectu.
Homo simillimus vino natura,
Et quodammodò! Vinum enim nouum,
Omnino necesse est, item virum deferbere
Primum, deinde ab iniurijs, & malis repurgatũ,
Confirmari, vt rursus componi,
Et omnibus deinceps suauem fieri.
Aggrediendo, vt præualet iuuentus: sic se-
nectus præuidendo. Hæc numquàm sine Archim. de viro bono.
mentis custodia seipsam relinquit, sed quid-
quid agit, considerat, vt futura præsentium,
præsentia præteritorum collatione trutinans,
ipsa seipsam dirigere possit, præteritis memo-
riam accommodãs, futuris prouidentiã. Hisce XXIX.
autem iuueniles opponuntur passiones, putà
animi inconstantia, mẽtis hebetudo, & agẽdi
præceps consilium, & irreuocabilis norma:
Semper enim iuniorum virorũ mentes sunt leues. Ilia 3.
vndè nouandis, quàm gerendis rebus aptio-
res. Exindè visi sunt hebetiores, quàm acu- Thucid 3
tiores, vt plurimùm meliùs Rempublicam ad-
ministrare. Infelix expeditio Atheniensium
à Niciæ senectute præuisa, Alcibiadis teme-
raria iuuentute inflata Rempublicam decolo- Plutar. in Alcib.
rauit. Themistoclem Atheniensem abdica-
uit pater, nolens eum ampliùs filium habere
propter iuuenilia delicta: eundem verò iam
propemodùm senem Atheniẽses Persici bel-
li sibi deligunt Ducem, quem consulentem, Stob de Senib. ser. 116.
& Apollinis oracula clariùs interpretantem,
vrbe solitaria relicta, sequebantur: & promptè
naues conscendebãt, præeunte Themistocle,
ideoque seruabantur. Consilia calida, & au-
dacia producit iuuentus, quæ prima specie
læta sunt, tractu dura, & euentu tristia. Iuue-
nes molles sunt, ætate fluxi, & dolis haud dif-
ficultèr capiuntur. Propterea cautum, vt à Salust. in Catil.
Romanis quondàm, nè quis annorum trigin- XXX.
ta minor, Venetorum ingrediatur Senatum:
sed paulatìm consultationibus admouendi, vt
senum regantur prudentia: cuius vsum dein-
ceps excedentibus è statione sua senioribus,
habere possint. Venetorum ingredere aulam,
ibi Consiliariorum, Primum Sapientum ordi-
nem; Capitum de 40. Sapientum secundum
ordinem, infra quos, veluti ad pedes, & infra
gradus, Sapientum tertiùs sedet ordo, quibus XXXI.
indecorum loqui, ni humilitèr surgant, quasi
co-

coràm præceptori audita exarando : & Salomonis instar, cuius in throno duodecim rugiebant Leones, sed iusto dispositi ordine, vt grandiores in sexto, iuniores in quinto, Leun-
XXXII. culi in quarto, catuli in tertio, adhuc rugire nescientes, in secundo & imo, vt tempestiuè ascenderent. Venetæ aulæ similis est gradatio: cum Veneto illo Leone non rugiunt iuuenes,
XXXIII. quòd si rugiant (cum & Ordinum Sapientibus ius sit inuenire, & Senatui inuenta proponere, rarò Senatus plaudit (vt in Francisco
XXXIV Benzonio lucubrationum mearum auditore quondàm) nè superbiant ; sed tantummodò quasi albo signentur lapillo, vt tempore, & occasione ad secundum Sapientum promoueantur ordinem. Exindè nouo experimento ad Capita de 40. initiantur; quartò inter Sapientum primates : quintò ad Supremos consiliarios, vt in Principem tandem. Difficile
Plutar. an seni ger. sit Resp. (aiebat Cato) est, eum qui cum alijs vixisset, aliorum subire iudicia. Sic Nestor licèt à Diomede confiteretur rectiorem dictam senten-
XXXV. tiam. Es iuuenis tamen (ait) & posses mihi
Hom. Iliad. filius esse, propterea negat eius consilium se-
Senec. in Troad. in Octau. qui. Iuuenile vitium est regere non posse Imperium. Iuuenilis ardor impetu primo furit : languescit idem facilè, nec durat diù. Iuuenibus non animus rebus gerendis concalluit,
Plutar. an seni ger. sit Resp. nec ætas dedit benè suadendi. Adolescens fuit Arridæus, senex Antigonus, & tamèn hic vniuersam penè Asiam subegit: ille velut in scena stipatus, mutam Regis personam gerebat, semper eorum, qui plus valerent expositus lu-
Cicero de Senectut. dibrijs. Si externa legeris, maximas Respublicas ab adolescentibus labefactatas, à senibus, restitutas reperiemus. Sed cur remouendi senes, & subrogandi iuuenes ? vel vtilitas suadet, vel necessitas cogit : neutrum vrget, ni iuuenem per lasciuiam ad tribunal prosilire veli-
Plut. ib. mus, qui postquã furias ambitionis profuderit, vbi ætas peritiã, ac prudẽtiã attulit, Remp. omittat, atque destituat, quasi muliercul㠁qua ad suã libidinem explendam fuerit abusus, e-
XXXVI. quidẽ Æsopi illa vulpecula à vicinis infestata, abigere eos volentẽ echinũ non sinebat, quod diceret, his, qui iam essent saturi, remotis, alios esurientes successuros. In pelago non creditur ducenda nauis ei, qui in mappis syrtes, promontoria, portus obseruauerit, nisi sæpè in puppi spectauerit certamina aduersùs tempestatem fluctus, ventos, ac noctem. E Peripato forsàn egredientes, quia Platonicas tenent in pagella leges, Reipublicæ occupabunt clauum ? Si nulla alia senibus sit causa, docendorum iuuenum saltèm, gerant Rem- XXXVII.
pub. Iuuenum sint pędagogi, victum, instruant, corrigant, laudent, vt peccantibus sint terrori, & probi eos reuereãtur, etsi numquàm chlamyde induant, sed confirmãdo, excitando, vt Cimonem Aristides, Mnesiphilus Themistoclẽ initio à ciuibus malè exceptos, Plutar.
quasi sponsione firmarunt. Cani sibi sapiant, ac non necessarijs abstinentes negotijs, venerationem concilient. Pauca loquantur, & iunioribus dicenda linquẽtes, tamquàm arbitri ciuilis certaminis, absq; vituperatione doceãt, & corrigãt: sobriè laudẽt, comitèr iurgia componãt ; quin & victoriam vltrò aliquandò cedant, se vinci gaudeant, vt animos iuuenibus addant, morũ probitate, legum obseruantia, grauitate sermonis, Religionis puritate, & vitæ integritate potiùs, quàm dierum sene- Sap. 4.
ctute. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata ; cani autem sunt sensus hominum : & ætas senectutis vita immaculata.* Coadiutores quùm Domini iussu XXXVIII.
esset Moyses selecturus, haud iussus septuaginta eligere senes, sed septuaginta, quos cognosceret senes. *Congrega mihi septuaginta viros, quos tu nosti quòd senes populi sũt.* In quibus senectus cordis requiritur, cũ tales iubentur eligi, Num. 11 Gregor.
quod senes esse sciuntur. Si enim senectus corporis quęreretur, lateret neminẽ: dũ verò dicitur, *quos tu nosti, quod senes populi sint ;* profectò liquet, quia senectus mẽtis nõ corporis eligẽda nunciatur. Possibile enim, quòd iam ad vitæ exitum penè ætas illũ traduxerit, & moribus puerascat. *Puer centũ annorũ morietur.* Quid se- Isai. 65.
nescentis ętatis iuuenes non edidère facinora? XXXIX
decimo septimo ætatis anno Nero, a & Celsus b publicè de iure respõdisse feruntur. Salomon a l. 8. §. 3. ff. de postul. l. si §. fornum de V.O.
duodecẽnis Regno potitus de infãte altercãtes diudicauit mulieres. Iosias, & Ioachin octo. Alexand. c Seuerum, milites cõsalutatum b Ignat. Martyr. ep. ad Magnes. 4. Reg. c. 22.
in aulam Palatinam deduxerunt, adolescentulum admodùm, & adhuc auiæ præceptis obtemperantem. Papyrius prætextatus cum de more vnà cum patre in Senatum ingressus esset, qua die silentium imposuerant pa- c Herodi. lib. 6. XL.
tres, à matre sciscitatus quidnã in senatu egis-

Macrob. Sat 1.c.6 ſent, reſpondit tacendum eſſe. At mulier audiendi cupidior, ſilentium euerberat pueri, qui vt feſtiuo mendacio matrem eluderet, reſpondit: Actum in Senatu an vtilius, vnus duas haberet vxores, an duobus vna nuberet? Hoc audito compaueſcit, domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas affert. Poſtridieque ad Senatum copioſæ matrum familias cateruæ confluunt: lacrymantes, atque
XLI. obſecrantes orant, vna potiùs duobus nubat, quàm vni duæ. Senatores ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies vellet? mirabantur, & non vt paruæ rei prodigium, illam verecundi ſexus impudicam inſaniam pauefcebant. Puer Papyrius publicum metum demit, in medium curiæ progreſſus, quid matri ipſe ſimulaſſet, ſicuti fuerat, enarrat. Senatus fidem, atque ingenium pueri exoſculatur; conſulens nè poſthac pueri cum patribus in curiam introirent, præter illum vnum Papyrium: eique puero poſteà cognomentum prætextatus decreto inditum, honoris gratia: ob tacendi, loquendique in prætextata ætate prudentiam. Nec abeſt noſtri ſeculi prudens iuuentus, quæ à Chriſtianiſſimo Ludouico XIV. Gallorum Rege excitata, expertam adæquet ſenectutem. Quid non ipſe domi, foriſque glorioſè egit, hoſtes deprimendo, iura librando, gazas theſaurizãdo, vt armatus literis, ornatus armis amore Orbem ſolicitãdo, traxerit in obſequium? Regis ad exemplum compoſiti magnates in ſtadio currunt, vt non annorum, ſed actionum diſcrimine, Republicę cõſulãt. Sedebat Liliatos
inter proceres, Nicolaus Prunerius S. Andreę, XLII.
& Viriaci Marchio, Gallorũ Regi ab intimis

Conſi-

a Pōponius Bellieur. Caroli IX Francorū Regis Legatus qui Regē Henricū III. à Polonia reduxit ad Serenisf. Rēpublicam inuiseret comitatus est anno 1574. Postea Franciæ Cancellarius.

Artusius Prunerius ad Ser. Rēp. Ven. designatus Orator ab Hērico IV an. 1591. hac tamē legatione nō functus quod ad regendas Aquēsen urbemq; motus ciuiles sedandes missus sit. deinde Senatus Aquensis ac Delphinensis Princeps.

Pōponius II. Belleneaus ad Ser. Rēp. Ven. Legatus extraord. an. 1635. postea Galliarū Senatus Princeps.

Nicolaus Pruner. ad Seren. Rempubl. Legatus an. 1668.

Consilijs, & in suprema Delphinatus Curia Præses, Laurentij in eadem Curia Præsidis, & Margharetæ filiæ Pomponij Belleuræi summi Galliarum Cancellarij filius; Artusij Prunerij primùm Aquensis, ac demùm Delphinensis Senatus Principis nepos, maximam cum integritatis, & sapientiæ laude hanc supremam exercens dignitatem. Ibi cum se in publicis, priuatisq; gereret negotijs, vt nec quidquam ignorare videretur, nisi metas prudentiæ, & doctrinæ; Ad omnia summa natum, nec tam sanguinis, quam auitæ virtutis hæredem fama plauderet, repentè accersitur à Rege an fama fureret, vt sui probaret præsentia. Venit Præses, vidit Rex, vicit fama. Quot verba Rege coram protulit, tot fuere dominationis arcana; tantùm vi sapientiæ extorsit à Rege, vt eius in manu, velut in prudentiæ sinu, custodiendum diadema deponens, ad Serenissimam Venetorum Rempublicam Turcarum tunc agitatam barbarie Legatum è familia tertium, a regio miserit elogio *Vade, et iuuenis seniorum occupa accubitus; non est enim virtus maior, quæ longior.*

Ministrorū secūda cōditio est vigilātia, Domi, vel foris sint. Omnium domos illius vigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Nec Argus satis, vt tot periculis, & insidijs, quæ pacem circumstant, queat superesse. Thronū pingit Ioannes, Senec. ad Polyb. c. 26. cuius in conspectu mare vitreum simile chrystallo; & in medio sedis, & in circuitu quatuor XLIII. animalia, Leo, Bos, Aquila, Homo sed plena oculis antè, & retrò; intùs, & in circuitu. Ministri sunt isti fortes vt Leones, acuti vt aquilæ, prudentes vt homines, patientes vt boues; sed antè, & retrò pleni oculis exiguntur, quorum Apoc. 4. fortitudo, acumen, prudentia, patientia sinè vigilantia parum conferret? Peracutè mini-

stro-

strorum exprimitur vigilantia ab Orontio Fineo Brianuillæo in Colubri Gẽtilitio Ioannis Baptistæ Colberti Gallorum Regi à san-
XLV. ctioribus Consilijs, ædificijs regijs, & ærario Præfecti, Quæstoris Regiorum Ordinum regni administri, symbolis heroicis expresso, ad normam fidelis, sapientis, vigilantis, & prudentis ministri. In duodecimo symbolo serpentis constellationem vides, Polum versùs, ad boreales Cæli Cardines, plurimis conspicuam syderibus, longeq; omnium maximam, sub lemmate Virgiliano *Tot*
Æneid.7. *vigiles oculi.* Adeo vigilat, vt bello, paceque clara maiestas cuius oculi Leonis ad instar cubantes excubãt, de somno posset cum Philippo Macedone, increpantem redarguere, *dor-*
Plutar. in Apoph. XLVI. *mini, quia Antipater pro me vigilat,* ille: *dormi-* *ui, quia Colbertus pro me vigilat,* iste. Felix Gallia, quæ aureo redimita seculo penès sapientes perhibet regnum. Quorum prudentia, nè quid suis desit, prouidet; fortitudo pericula arcet; beneficentia auget, & subiectos ornat. Imperare cum officium credant, non regnum, eorum vigilantia in salutem Reipublicæ tota confertur. De hac vigilantia, quæ foris quàm Legatorum funguntur munere, vel domi cum Præturæ, vel Magistratuum contingit, pauca dicamus. Foris externa in aula Episcopos, latinè speculatores, dicas, inter cætera, ad explo- XLVII.
randum missos Principum arcana, quod grauissimi operis, & rarò felicis. Regium cubiculum labyrinthus est, cuius ingressus non paucos, ferè omnes egressus latet. Ariadnæ filo opus est, vt introeas; vel aurea pluuia, quæ

desu-

XLVIII. desupèr cadens ferreas irridet valuas: vel Cerberos argenteo satures pane, vt in abyssum descendas, quò libentior ruerem, quàm dominationis in antra penetrarem, vbi non nisi clausis ianuis licèt interesse, vt Venetum illum Mæcenatem, Equitem, ac D. Marci Procuratorem, Reipub. historiographum, *Baptistam* cognomine quidèm, & modestia *Nanium*, sed virtute tàm grandi, vt illa in patria vbi magni sunt viri, prouerbium exierit, *Non surrexit maior Nanio Baptista;* fama tulit inter suarum legationum ad Reges, Cæsarem, & Pontifices munera, ciuili quadam magia, inuisibilia Regum introspexisse arcana. Multa oppidò narrantur, quorum duo nemo carpit. Salutis Anno 1644. apud Ludouicum Gallorum Regem, Venetorum degentem Legatum, certiorem fecisse Rempublicam (vt ex Epistola 160. sub 18. Martij, Turcarum arma non in Melitenses, vt murmur erat, sed Cretenses ferri; licèt Fatorum forsàn seriem nostris sollicitata labibus, non crederetur; & si 13. Iunij (vt ex Epistola 172.) nouo tabellario Senatum vrgèret ad arma. Sic Anno 1646. Gallorum copias (quæ frequentia, numero, virtute, robore validæ classicum, sed incerto telò, canentes terrebant omnes) Vnus in Orbe Nanius in Italiam contra Orbetellum dirigi, introspicere quiuit; & clausis toti Orbi ianuis, eò introire, vbi decimo Kal. Februarij inter Cardinalem Mazarinum solummodò, Ducē Anguianum, hodiè Condæum, & Ducem Bresæum, quo
XLIX. clàm expedirentur, consultæ. Trino itinere irrepsisse fertur in hieroglyphico, Mulierum contubernio (absit quod impudico bacchatus amore, sollicitaret matronas; minimè enim cum mulieribus coinquinatus, vsquè ad aram, sexum quæsiuit amicum, vt ex eius
Tacit. An. L. dicacitate secretiora peruaderet.) Honestiori tamèn quàm Romani Cæsares politia, non libidine, sed ratione potiùs adulteria patrantes vt vxorum manu, magnatum tangerēt machinamenta. Hoc sibi vult speciosa illa fœmina, quæ noua Ariadna Legato, fili globulum offert, vt Labyrinthum securus introeat. Sic Dalida Sampsonem Philistinis prodidit.

Aulicum exindè intuere, è cuius pera solers Legatus schedulas callidè tollit; & dum ille vino luxuriando indulget; arcana iste, abstinendo, deflorat. Indè Salomon vinum negauit Regibus. *Noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas.* LI. Prouerb. 25. Vinum occulta pandit: iuxtà illud, in vino veritas. Vineam cum plantasset Noe, nec vinea suo pepercisset auctori, naturæ opprobrio quæ cooperuit, pudenda ille discooperuit: quò respexit antiquitas, cum
LII. Bacchum nudum pingeret. Intèr lupanaria tamèn & conuiuia Zona, & podere præcinctum intuere Legatum, cum cycno ad pedes (eius gentilitio stemmate) cuius est super flumina canere; nè callidè decipere tentans, Venere, vel vino calidus decipiaris. Aurea pluuia, aduersùs quam non frondes, non quercus, non marmora, inundat desuper. Et si desupèr, ad valuas frustrà vigilātē custode, Iouis in semitis Danaem tenet. Solem dicas aurum, qui foramina si non per fores ingreditur, inuito Domino. Cerberi ipsi pane alliciuntur; & quos non ferrea, aurea catena domat.

Munera crede mihi placant, hominesque, Deosq;

Coniuratos in Neronem nemo prodidit, Milichum Sceuini libertum prætèr. *Nam cum secus seruilis animus præmia perfidiæ reputauit,* An. 15. Tacit. *cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria.* LIII. Hæc illa Magia, quæ ex ferreis Eumenidum thalamis, terrestres, inferos, & superos euocat in obsequium. Nigris speluncæ latebris veluti inclusus Apollo, pacis occulta fœdera inter Cæsareos, & Turcas ad Arabonē victos, Viennæ Austriæ cū ita occultarēt aulici, vt & clandestinos laterent exploratores, haud Aquilæ tamèn satis geminare caput, nè Allatus Leo Dominationis antra peruaderet. Eques Io: Sagredus apud Cæsarem tunc Venetorum Legatus, Germanorum explorauit arcanum. LIV. Vndè, & quomodò? fugit. Clausis vel penetrauit ianuis, vel corpora replicauit; Imperialis Aquila cum canere iurè posset, *latebit omnes, quia vni constat.* (Leo rugijt) *constabat vni, & neminem latet.* Vt corpus vmbra, sic Regem sequitur explorator. Speculum intuere, & soli licèt gemina se offert imago. Humani corporis est, & optimè introspicienti, Venetorum Legati refulget. Valuas reserauerit quomodò? quærere sal obstat Sapientiæ; cum sali in profundo arcana custodiant. Vigilate itaque Principes, & ferarum Imperium, quod excuban-

cubanti Leoni natura tradidit, ſit hominum
eruditio. Rete laxauerat Apoſtolicus piſca-
LV. tor, & quia non in verbo Domini, per to-
tam noctem laborauit, & nihil cœpit. Pro
totius Chriſtiani orbis ſalute Gallorum, Hiſ-
panorumque ſimultates componere ſatage-
bant concordes N.....

Romanorum Legatus, & Venetorum
Eques Dominicus Cianus, corrupto voca-
bulo Zane; ſed paci inuido Fato, vel mor-
talium ſuperbia Fatorum reuoluta ſerie, pa-
cis arbitrium ſibi ſoli Romanus blandiens,
vel parum gratus Sebaſtiani Ciani gladio
Pontificem Alexandrum III. in vno Impe-
ratore Federico Ænobarbo totius Orbis
egiſse triumphum, clandeſtinas Gallis of-
fert inducias. Dedignatus cecinit Gallus,
reſonauit Cycnus (Baptiſtæ Nani Veneto-
rum tunc degentis Legati gentilitius) Leo
(Stemma Ciani) rugijt, ſed tanto rugitu,

Iulius Faroldus & Doglionus. Hiſt. Venet. lib. 5.

vt

vt echo aulæ Romanæ duplicante murmur, exibilaretur ignoraſſe Romanus Leones vigilare ſopitos.

Domeſticam modò perquiramus vigilantiã magiſtratum gerentium, ſcilicèt, vt tabellarijs, apocharijs, publicanis, nundinarijs,
LVII. inuigilent, qui ſi prætereantur, Rempublicam funditùs euertunt. Gallias peragrando Chriſtina Suecorum Regina, cum illius Regij quæſtoris Fucquetij ſuperba miraretur ædificia, ſtagna per inciſos traducta montes, viridaria nihilo penſilibus hortis, & Neronianis termis minora; Regia verò diruta, æquata ſolo, coram Ludouico IV. prorùpit. *Frater mi, quàm libentius gemino anno Galliæ teloniã, quàm ſceptrum regerem*. Non aberrauit Rex, ſed iuſta peculatoris pœna, (Regia adhuc viuentis indulgentia) poſteris duo exhibuit exempla: Fucquetij illud pœnale vt fugerent; glorioſum vt æmularentur aliud, Colberti nempè illibatum miniſterium: Ita eius gẽtilitius Anguis ſacro explicatus ſymbolo ſerpen- LVIII.
tis in deſerto exaltati, ad populi mortiferis anguium morſibus laborantis medelam, iurè plaudit, *aliena extinguo venena*. Sua ſcilicèt fide, peculatorum euertendo fraudes, non ſibi, ſed publicæ conſulens vtilitati; quò ſerpentis pelle exuti ſymbolus tẽdit ſub lemmate. *Vel propria exoſus*. Tantæ fidei Rex exardeſcens in ſymbolo ſerpentis Tripodi, Apollinis velut aræ impoſiti, (vt ex argenteo Lepidi Numiſmate) canit. *Ipſe ſibi deuouit Apollo*. Cretam obſidentibus Turcis, lethali laborabat morbo Veneta claſſis: Maris querebatur Imperator fœtido pane contabeſcere remiges. Do- LIX.
lens Senatus ſummo pretio, tantiſque vigilijs in longinqua traductos milites, annona peſtifera perdi; Annonæ Præfectis mandat ſolerter inquiri. Horum vnus erat M. Antonius nobiliſſima illa Iuſtinianorum prognatus familia,

Vide hos ſymbolos ſuperius cum effigie iunctos.

milia, quæ cũ tota in bello contra Emmanuelẽ Imperatorẽ, Græcorũ cecidisset astu, dedit patriæ, Fabijs suis superbire; Ex Anna Michaelia reuixit Principis filia, cuius in dote tres fuere vici S. Ioannis in Bragora, S. Moysis, & S. Pantaleonis, populorũ numero, loci opportunitate, ædiumque structura, nobilissimæ insulæ. Et Nicolao Iustiniano Monacho, qui tantæ familiæ superstes in D. Nicolai militabat asceterio, D. Nicolao pronubo, thalamum dispensante Pontifice, viuentibus mortuos suscitauit; & inter Diuorum myriades, & Heroum agmina, quinque masculis procreatis, & tribus fœminis, quarum vna Marchioni Æstési, altera Domino nupsit Scaligero, tertia Virgo decessit; post Iustinianam gentem Reipublicæ restitutã, sanctitatis fama, repetito claustro, vterq; decessit. Grandis Senator, sed Ter Maximus si ministrorum retundat auaritiam. Præter Deũ nemo potuit. Accitis itaque attopeis, piscinam solus ingreditur, & chimico experimento nauticum panem ad materiam primam reducendo, similam à furfure, & farina segregando, selègit

Nicol. de-glion. an. 1173.

autopyrum: & ex tribus partibus duas furfuris esse detègens: antiquis protinùs semotis pistoribus, & nouis conductis; annua triginta coronatorum millium diminuta mercede, ærarij, & militum prospexit indemnitati; cum Christi exemplo non publicanorum manu, sed ipsemet panem est elargitus. Non habentes Apostoli vndè saturarent turbas, Christus miraculum geminauit. Primò septem panibus, quatuor millia hominum saturauit. Secundò quinque panibus, quinque millia hominum exple-

LX. Matth. cap. 15.

Io. 6.

expleuit. Sed vndè ſeptē panib. quatuor millia hominū ſatiat? Poſteà nō ſeptē panibus, ſed ſolummodò quinq; non quatuor hominū millia, vt in primo miraculo, ſed quinq; millia hominum ſaturat? Primo non ipſe diſtribuit, *ſed*
Matth. 14. n. 36. *fregit, & dedit diſcipulis ſuis, et diſcipuli dederūt populo*. Secundo nō diſcipuli, ſed ipſemet *Ieſus*
Ioan. 6. n. 11. *accepit panes: & diſtribuit diſcumbentibus*. Moneta Principum in aulicorum manu aqua eſt, quæ diſperditur, & niſi incluſa dilabitur. Iuſtinianus ſaturauit claſſem cum in piſtrinam non dedignatus deſcendere, fidit, ſed cui vidit.

LXI. Quarta conditio eſt, vt patiens ſciat & laceſſitus tempori indulgere; *Contumeliarū patiētia ingens eſt regni inſtrumentū*, vt conſilio po- (Lib. 3. de Ira Seneca.)
tiùs, quā armis Reipublicæ conſulat: quæ etiā victricia tractare nō refert, ſi aliundè poſſit redimi decor. *Relinquendū eſt rumoribus tēpus, quo ſeneſcant*. (Tacit. 2. Annal.) Eo in curru, quē trahebāt Leo, Bos, Aquila, Homo; ſolus Bos mutatur in Cherubin, quia ſola bouis vincit patiētia. Vincit, qui patitur, ſi vis vincere, diſce pati. *Lento adiutorio opus eſt contra mala fecūda, & continua, non vt deſinant, ſed ne vincāt*. (Seneca de Ira. c. 10.) Exprobrantibus Iudęis Saulem. *Num ſaluare nos poterit? & deſpexerūt eum, & non attulerunt ei munera*. (Reg. 1. c. 10.) Minimè exardeſcens *diſſimulabat ſe audire*. Diſſimulabat? iure deſpiciunt: Aut faciendus, aut habendus eſt LXII.
metus. (Saluſt.) Prudenter diſſimulauit, vt ſecurior hoſtes duceret in triumphū. Clemente IX. adhuc

viuente Pontifice, omnem mouebat lapidem Cardinalis Ghigius, vt Cardinalem Eltium Successorem Clementi daret sibi percha-
LXIII. rum, & necessitudine iunctum, sperans post Alexandrum VII. & Clementem IX. trino gaudere Pontificatu, Gallis etiam inuitis; quos timere conueniens erat, ob simultates inter Ghigianos, & Ducem Chrequium Gallorum Legatum. Displicebat Gallis electio, non intuitu personæ, sed technæ, qua Christianissimo Rege penitùs inscio, Petri sedem conscenderet Eltius. Dissimulauit tamèn Rex, & de more, Anni exordium auspicanti Eltio, humanitèr præludens Carolus D. Ailly Dux de Chaunes ad Romanum Pontificem designatus Orator retulit. *Vtinam ad Ecclesiæ meliorem frugem in Petri Cathedra (dum Romæ ero) te sedentem inueniam*, vindictam interim occulendò, vt consilia infringeret inimicorum. Arrisit Fortuna, petita Roma, mortuo Pontifice, clauso conclaui, Gallico dolo dolus pensatur Hispanicus. Eltius qui votorum numero, iàm Quirinale tenebat (per hoc ferè totum Hispanica tela vides conclaue circumdatum) Galli deturbatus cantu, retrocadens moritur. Telam adhuc Hispani
LXIV. protrahunt, & nouis machinamentis electionem molitur Ghigius. Solers resistit Gallus, & tantum dissipat, quantum illi componunt, absque murmure concidendo, succidendo technas hostiles, adeò vt Cardinales Altierium in Clementem X. Romanum Pontificem adorauerint, priusquàm Hispanorum Legato innotesceret eligendus.

Quinta conditio ministri, Affabilitas est
LXV. comitas non minus foris, quàm Domi; venientes comitèr excipiendo, querimonias audiendo, pauperibus aurem accommodando. Mosaica ista lex est. *Audite illos* (aulicis alloqui-
Deut. 1. v. 16. tur Moyses) *& quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus. Nulla erit distinctio personarum, ita paruum audietis, vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia*
c. 32. v. 1. *Dei iudicium est*. Rectorem (habet Ecclesiast.) *te posuerunt, noli extolli, esto in illis, quasi vnus ex ipsis*. Virtutis non paratur opinio oris truculentia, vel asperitate verborum, sed blando sermone, & operum harmonia. Si comitèr cum subditis agas, præstantis animi est argumentum, quem haud seruum, sed liberum natura fecerit. Huius artis gnarus Absalon cum ad regnum grassaretur, populorum studia, sola begnitate est conatus deuincere. *Et mane consurgens Absalon stabat iuxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat* 2. Reg. c. 15.
negotium, vt veniret ad Regis iudicium, vocabat Absalon ad se, & dicebat: Ex vna tribu Israel ego sum seruus tuus. Respondebatque ei Absalon. Videntur mihi sermones tui boni, sed non est, qui te audiat constitutus à Rege, dicebatque Absalon: Quis me constituit iudicem super terram, vt ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuste iudicem? sed cum accederet ad eum homo, vt salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, vt audiretur à Rege, & solicitabat corda virorum Israel. Vel vt in Hebræo, & Chaldæo: *furabatur corda*. Hi sunt *funiculi illi* Osee 4. cap 11.
Adam, hæc vincula charitatis, quibus vincti animi alacres, & exultantes ad aras obsequentur, & vltrà. Absit mos ille Persicus, *sacco indutis aulam claudere*. Non minùs pauperi- LXVII.
bus, ac diuitibus reclusæ fores murmur comprimant, & te patrem orphanorum, & iudicem monstrent viduarum. Hoc enim vo- Hieron.
to apud Hebræos iudicia, ciuitatum exerce- cap. 5. in Amos.
bantur in portis. *Ne agricola litis causa ve-* LXVIII.
niens, ciuitatis frequentia, & nouo terreretur conspectu; nec vrbis habitator longè ab vrbe properaret.

Hæc domi: quid si foris? Matronam dicas Legatum. Sit in illa non mortalis, humanusq; LXIX.
decor, sed cœlestis imago. Prægnis facies, LXX.
siderei oculi, flaui crines, eburnea ceruix, labia purpurea, niuei dentes, concedantque flammis sidera cuncta suis: nisi sagacitas, fraudes, blanditiæ, argutiæ, adulatio, affabris verecundia, cęteræq; fœminarum accedāt artes, vt mulierculam arguēt amasij, qui vt minimè artibus irretiti, in obsequio volubiles, haud salutatum aderunt, quàm Venere cæsi vt libidini indulgeant. Sit alia, quæ eleganter exornata facilem, atque hilarem erga cunctos se gerat, suauitèr, blandèque arrideat, modò rigida, modò clemens, & comis, ad ipsam velùt aues volitabunt amasij, & quasi Hesperidū equæ, ore omnes versi in Zephyrum stantes

tes rupibus altis, exceptantesque leues auras, sępè sine vllis coniugijs grauidi vento concipient. Huiuscemodi orator exigitur, dignitate, prudentia, affabilitate, sermone, victu, habituque spectabilis: quò Principis eluceat maiestas,& amicitias conciliet. Eloquentiam
LXXI. Bellaij Gallorum Legati magis timebat Carolus V. quàm acies. Nec Romanis tantùm Romuli fecit potentia, quantùm Ciceronis seruauit eloquentia. Galliarum tumescente Mari, ob Regis minoritatem, Seguierio *fugierunt sidere nimbi* in symbolo nauis sub Gentilio sidere Petri Seguierij Supremi Galliarum Cancellarij, cecinit Gallia, cum furentem, & perduellem populum sola ille exarmauit linguâ; *Nec sorte, sed arte* in alio nauis symbolo inter sonantes scopulos iter radentis, quam haud Fatorum decreto, sed Seguierio Prudentiæ, & facundiæ clauo squamosum perrerauit pontum. Vno quidèm verbo *Quirites* scilicèt vocando, exercitus seditionem Iulius compescuit: Vul- LXXII.

tu, & aspectu Augustus Actiacas legiones exterruit; sed satelitio cincti, & vallo circundati iura proferebant armis, & stylo ferreo sculpebant eloquium. At Mari cum imperat Petrus, & inter ciuiles turbines flagitioso populo Aris ipsis classicum canente, eloquenti armatus

matus iustitia , quæ velut Titan ecliptica
vinctus numquàm deuiat , non marmoreum
animat Memnonem , sed perduelles furentes
exanimat. Iura præualent armis , si vt inter
gentilitium , *Seguierium Agnum* (subdito-
rum symbolum) & *Libram* iustitiæ , *Stella*
Vt in auis paradisiaca symbolo. regentis (Seguierium Stemma) sit æqualis
vtriq; Sub pedibus tūc nimbos,& rauca toni-
trua, quæ suaui eloquentiæ disijciuntur cantu.

Illud etiam plurimum iuuerit, si allienige-
LXXIII. na calleat idiomata, vt absq; interprete queat
animum Principum demulcire, sermonem in-
uertere, & lepido aspergere lēmate. Legatos
4. Reg. c. 18. n. 16. Ezechias ad Rabsacem Assyriaci Ducē exer-
LXXIV. citus mittens, hoc spectauit , vt Syriacum
idioma, quod Rabsaci familiare erat, tenèrēt,
nè plebi Dominationis vulgarentur arcana.
Dixerunt Eliacim filius Helciæ , & Sobna, &
Ioahe Rabsaci : Precamur vt loquaris nobis ser-
uis tuis Syriacè : siquidem intelligimus hanc lin-
guam : & non loquaris nobis Iudaicè , audiente
populo, qui est super murum. Apostoli Spiritu
Sancto repleti, non mysticas gloriantur Tria-
dis disseruisse mysteria, vel Incarnationis ar-
cana, sed primùm, quòd *varijs linguis* loque-
rentur magnalia Dei . Indè quæ conuenerat
multitudo, mente confusa est,& quare ? *quo-* *Actuum c. 2. nu. 4.*
niam audiebat vnusquisque lingua sua illos lo- LXXV.
quentes. Terrarum in finibus haud Euangeliū
tonaret si inter Persas, Medos, & Elamitas ,
Galilæo personassent idiomate. Venetorum
ad Ludouicum XIV. Gallorum Regem Or-
dinarium delectura Legatum Venetorum
Respublica, qui stemmatis nobilitate, morum
candore,& politices experimento in barbaros
Gallica excitaret arma ; ex duodecim illis LXXVI.
quadratis Familiarum lapidibus, quos Increa-
ta iubente Sapientia, velut firmamentum in

medio

medio aquarum proiecit Iosues in Iordanis fluento, Ioannem Maurocenum legit, post Europæ totius peragratam plagam, vbique Regibus, & Principibus charum, tunc ad Allobrogum Ducem Oratorem degentem, vt Senilia iam fœdera renouaret. Augusto legationis exordio cum spem Patria concepisset de tanto superbire Catone, qui supercilio detracto, Magnatū leniret acerbitatē; & Maurocena, lucente Iride in Veneto Cœlo pacis astrum micare serenum; Allobrogensem nouo Legationis munere interrūpit legationem. Cuius facinora sine obtrectatione, licèt nō sinè liuore egris oculis introspicerēt æmuli, hoc vnum insimularunt domesticas, & paternas dilapidasse gazas, vt Reipublicæ maiestatem ageret Serenissimam. Maurocena igitùr Thaumantis protinùs cum Gallico illuxit Cælo, quasi pacti lege vim imponeret Regi, classicum cecinit, vt diem barbaris Gallus caneret. Suauissima indole, dulcissimo ingenio, facundo idiomate, spetie augustissima, Iride sua veluti amoris catena, vno in Rege Gallias ita deuinxit, vt præter honorarium militem, octo millibus instructam classem sub Francisci Vindocinensis, Belfortij Ducis Imperio Regia opitularetur manus, Maurocena vrgēte eloquentia, Regio pensata elogio, grates cum ageret: *Dilecto numquàm satis*. Vndè grata Venetorum Respublica annos cogitaret æternos; Gallicæ autumans serenitati præter Iridē non conuenire. Exinde Benigna Pietas

Sexta sit Cōditio. Regia interiura, quę sunt moderare pacē, & bellū, cuius symbolū aperti, & clausi sunt codices. Vectigalia imponere racemis, & pecude sub forcipe obūbrata pastoris. Bona cuiq; tribuere, vt gladius annuit iustitiæ, benignitatē præferas, illi enim conne- LXXVII.

ctuntur

ćtuntur diademata Principum, & iuris quodam miraculo, ciuilis refulget diuinitas, cum quatriduanos reuocamus à tumulo. Si Dij terræ eſtis, & Dij excelſi omnes, non tantummodo mortuorum ſed & viuorum, fontium indulgentia veſtrum reſonet Imperium (aiebat Princeps ille Nicolaus Thronus, qui poſt Catharinam Corneliam Cyprij Regis deſtinatam thalamo; Perſico fœdere victum Thracem; argenteum nummum ſuo *Throni* percuſſit cognomine, vt argenteo in throno aureus radiaret Princeps, & populorum non minùs indulgentiæ, quàm congiarij dulcedine ferociam pelleret.

Septima conditio, miniſtri eſt Prudentia, LXXVIII.
qua cæterorum corripiatur temeritas. *Nuntius impÿ* (habet Salomon) *cadet in malum; Legatus autem fidelis ſanitas*. Septuaginta vertunt. *Rex temerarius cadet in mala; Legatus autem ſapiens liberabit eum*. Omnem lapidem mouebant Pôtificis, Polonorum, Batauorumque Legati, vt Germanorum, Gallorum, & Hiſpanorum componerent ſimultates. Sed iocosè remiſſi, *tantum opus non homine, ſed ſolo Angelo poſſe perduci*, de Veneto illo Corrario, qui altero pede terram, altero mare calcans, (terreſtris, & maritimi Imperij feliciter geſti ſymbolum) Marci æmulus Venetis Euangeliſtis Angelos addidit, argutiam interpretantes, auditi ſunt muſsitare, canamus omnes. *Minuiſti nos paulò minus ab Angelis*. Colonia itaque pro pacis decreta conuentu, dum ſecuritatis exarantur literæ, nouo titulorum, pax implicata diſcrimine, diſsentientibus Gallis, Ferdinandum Auſtriacum appellare *Imperatorem*, credebatur euerſa in ſimilitudinem cur-

13. Prouerb. v. 17

Angelus Corrarius Procurator D. Marci tunc Venetorum Legatus apud Gallos.

rus,

rus, quem trahẽtibus Leone, Homine, Aquila,
ſolus firmauit Angelus. Corrarij etenim Car-
dinalis Mazarinus vinctus phronèſi, retuliſſe
a pud Mer curiū t.2. lib. 2. p. 1008. legitur: *Vim patitur Gallia, Domine Corrari, ſi*
peragat, quæ negant alij. Fiat tamèn, & tuæ fidei
pretiū Imperatorius ſit titulus. Sopito diſcrimi-
ne, *Magni cõſilij Angelũ* Cæſare plaudẽte, Cor-
rarium, eius prudentia Aquilę à Corrario co-
ronatæ exprimitur ſymbolo: Aquila, Gallo, &
Leone Angeli manu deuinctis; qui Polonorũ,
aliorumq; Oratorum manus vti hominũ effu-
gientes in naturalem ſe receperant libertatẽ.

Octaua conditio, quæ omniũ ſumma, fides
LXX. IX. Prou. 20. n. 6. eſt. *Virum fidelem quis inueniet?* Concione, Le-
gionũ tumultus in Pannonia compeſcere ſa-
tagẽti Germanico Imperiũ obtulerũt milites,
LXXX. vt nobiliorẽ facerent proditionem. At ille ceu
alieno cõtaminaretur ſcelere, pręceps tribuna-
li deſiluit. Abeunti oppoſuerunt arma. *At ille*
moriturum potiùs, quàm fidem exueret clamitans, Tacit. Ann. 1. c. 35. & 5.
ferrum à latere diripuit, elatumq; deferebat in
pectus, ni proximi prensã dextram vi attinuiſ-
ſent: Sciens fidei iuſiurandũ nulla potentia, vel
cauſa ſolui poſſe. Vndè Dymno cũ iuraſſet Ni-
comachus, nihil quod etiã periurio detegendũ Q. Cur. lib. 6. c. 7.
foret, indicaturum: Regi inſidias ſtrui intelli-
gens, *ſe fidẽ in parricidio dediſſe conſtãter abnuit,*
nec vlla Religione, vt ſcelus tegat, poſſe conſtrin- LXXXI.
gi. Tanto gaudens obſtringi vinculo *Michael*
de Codignac cũ Gallia exul, ob oblatũ ab Hiſ- LXXXII.
panis ſtipẽdium, vitã obtulit, ſi tamèn Galliæ
Regi, cui natura ſubiecerat, nec obiurgare co- Ruſcelli. p. 530.
geretur, nec obiurgantem pati ſi ſibi parem.
Placuit cõditio, Principibus licèt chara prodi-
tio: Galli fide delectatus Hiſpanus, vt aduena-
rũ exẽplo fideles ſubditos excitaret. Putreſcit

sine fide gloria aiebat Laurētius ille Nicolaus Noua Villæus, Villa Regius, cuius fides, longa
LXXX-III. LXXX. annorum serie, & astrorum agitata fluxibus, quatuor sub Regibus à Secretis, Consilijsque Sanctioribus, quinquaginta tres annos, aulæ experta fluctus, & inuidiæ tentata naufragijs, tuto tandem decurrit mari, ac inter fortunæ vicissitudines, semper constans, ceu allisa scopulo, semper eadem, Lilia veneratur virentia, vt à Regum Iustitia iusto *Fidei* donari promereretur elogio, vt Regis consolatorijs literis ad Alincurtium filium locupletata refert posteritas, quæ gloriæ, & sanguinis fuitate in Nepote Nicolao Noua-Villæo Villa-Regij Duce, & Polemarcho Franciæ vberiori virescunt segete. Nec minori indigebat pontice, cui Iupiter dederat ceu Auroram, Solem illū Christianitatis præire, qui terræ inimicorum scilicèt irridèret eclipsim. Grande candelabrum, si luceat antè Solem; Natura euertitur, & licèt ipsa ad Regis conuertatur exemplum, subditum Regi obtulit in exemplar. Lumen & si maius obumbret minus, Regio nascenti Soli haud solùm præit, & viam Nouauillæus pandit (vt in Gallico hieroglyphico) ᵃ sed & Sole coràm in Subalpino tractu, siuè Pedemontio Castrensem Præfectum agens, & ad Carinanum pontum fortitèr pugnans, literarum armis, armorumque micat decore. Et priusquàm obsideretur Dola Quingium, explorare aggressus, retrocedere noluit, priusquàm vrbem, quam exploratum perrexerat, expugnaret, vt hostium Præfectum (Confluentinus Marchio erat) euocaret ad pugnam, qui Villa-Regij timore correptus, oppugnatam vrbem excidio expugnari præsidij, pugnæ prætulit.

A Ludouico iusto, Vide Regis consolatorias literas.

Regis Gubernator.

a [illegible] 1649 [illegible]

Sole coram Mothense micat oppidum, quod in Lotharingia diù, acriterque, sed infelicitèr tentatum, nonnisi victricibus magnanimi Villa-Regij armis, & præsentiæ tandem cessit, vt in sui deditionem consentiret.

LXXX-IV. 9. Idea nostri exigit ministri, vt non tantummodò facundus, sed fecundus, camaleontis instar varios induat colores; vel illius sagittarij, quem irrisit Diogenes, Orientem respiciat, cum ferit Occasum. Bonum vertet in meliùs, eiusque gradus, veluti effigies, cui nullum obsistit lumen, ascendat, vel descendat, videatur in plano. Sublato Augusto, cum specie recusantis Imperium flagrantissimè Tiberius quæreret, dixit fortè, se vt nō toti Reipublicæ parem, *ita quæcunque pars sibi mandaretur, eius tutelam suscepturum*. Tum Asinius Gallus, *interrogo* (inquit) *Cæsar, quam partem Reipublicæ mandari tibi velis*? Perculsus improuisa interrogatione, paululùm reticuit: dein collecto animo, respondit: *Nequaquàm decorum pudori suo legere aliquid, aut excitare ex eo, cui in vniuersum excusare mallet*. Rursùs Gallus etenìm vultu offensionem coniectauerat, *non idcircò interrogatum* (ait) *vt diuideret, quæ separari nequirent, sed vt sua confessione argueretur vnum esse Reip. corpus, atque vnius animo regendum*. Non longè ab Asinio Gallo, natalibus gloriosissimus, & in administranda Republica nulli secundus Eques Io: Sagredus. In rerum Europæarum perarduo articulo ad Gallos, Britannos, Cæsares missus Orator, cum Parisijs insimularetur ab Anglis, quorum summam *Protectoris* titulo vsurpabat tyrannus Cromuel, quia Venetorum nomine nouam Britannorum Democratiam absquè publico charactère inuisisset Paulutius; & inter Orbis Principatus, sola Respublica Legatum nouissimè designasset. Nec bis Legati diserendo, vel expeditionem negando nouo aduersaretur regimini, imò in Olygarchicos moliretur; querentes redarguit, & artem deludendo arte, tyrannidem, quam insimulauerat, in caput anguli vertere simulauit: *Paulutij* (ait) *missio, exordium necessitudinis fuit, & fæderis dispositio. Legatorum delata missio, rerum potientibus Parlamentarijs, protinusque remissa, & expedita quum tu solus nouum appendis Orbem, honoris est testimonium, vt in renascentis Monarchiæ conspectu Leo plaudat Adriacus, cuius rugitus toto licet orbe diuisi irriserant, Olygarchicos*. Credidit Cromuel, & Venetis reputatum est ad iustitiam. Arrisit tyrannus cui non cognouit. Suasit Sagredus id quod non est. Eàque in Vrbe, quæ extra Orbem dedit præter axem lucère Solem, quod idem ac tyrannis plaudère Senatum. Specillis ergo coloratis putà amethystis, beryllis, hyacinthis, saphyris, turbidum Cælum offerri videas serenum, & Venetorum Aristocratiam Cælo expressam stellato, Cromueli hostilem licèt, vt ex nubibus habes, placidam atque sere-

Margin (right): LXXX-V. — *Tacit. Ann. l. 1.* — LXXX-VI. — *De quo suprà num. 53.* — LXXX-VII. — LXXX-VIII.

ſerenum, conſpicillorum arte, quos varios Sagredus offert; vt temporum viciſſitudini iura adæquando, phænomena dicat aſtra, & linguæ gladio tyrannorum in ſilice iuſtitiam exaret, veluti egrotanti inter deargentata pulmenta amara propinaret collyria.

Decimum; ſi Regem eo plus miniſtrorum eſt, honeſtam pacem vtili bello præferre. Quanti facerent Romani adhuc in templi Pacis (nullum in vrbe ſumptuoſius, & magnitudine lapillorum præſtantius) cæmentis, à Veſpaſiano inſtaurati, ſuperuiuit memoria. Quò Hieroſolymitani templi gazis delatis, Laboris, & Honoris erecta ſunt monimenta.

Prudentius.

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laborum
Pax belli exacti pretium eſt, pretiumque pericli:
Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace,
Nil placitū ſine pace Deo: non munus ad arā, &c.

In Pſychomachia.

Quid prodeſt aulico ad Cleantis lucernam elucubrare arcana, ſi ſubditorum ſanguine detegenda? Vltra aras, Regum vrgère ſucceſſus, abuſus obſtat Fortunæ. Obſeſſa ſolo Carthaginem equauit Roma. Nec Scipionis arma paſſa eſſet Africa, ſi domitos, non extinctos Annibal voluiſſet Romanos. Pœnorum in lutum cithara verſa, quia ſpreto Hannone Chartaginenſis Reipub. grauiſſimo viro, qui ſolus omni prope repugnante Senatu, fœdus cum populo Romano ſeruandum cenſuit, *vnus iuuenis ſeu furorem ſeu cupiditatem ſequuto, tantorum malorum, quæ in ſua capita redundarunt.* Haud cecidiſſet Carthago, ſi Rempublicam familiæ prætuliſſet Barchina factio, quæ Domi foriſque præualens, Annibalem incitauerat, *vt armis, & Imperio opes quàm maximas compararet.* Nec aulici vulgari inſimulantur queſtu, Reges ab ipſis implicari, vt ſub haſta venale miniſterium exponant, & in turbido mari pinguiori fruantur captura. Percunctèris Hiſpanos, cur Pacis fœdera inter Galliarum, Hiſpaniarumque Reges, in Annum 1659. dilata, cum eadem pacta Marchio de Freſnès, & de Bernì, Chriſtianiſſimi Regis Torquatus Eques, Hugo de Lionne, Anno 1656. Antonio Pimentelli manu Hiſpanis proponeret? Hiſtoriam lubeat altiùs repetere, nè Gallo militares referas tumultus, dum pacem canit, & fideli Legati ſolertia iuris clangore ad neceſſitudinem prouocat. Glorioſa itaque armis togaque apud Delphinates gête prognatus Hugo de Lionne

Plutar in Annibale.

LXXXIX.

Chriſtianiſſimi Regis Torquatus Eques, &c. vix duodeuiginti egreſſus annos, miniſterij cōſors aſcitus ab auunculo Abele de Seruien, Status tunc Quadrūmuiro, tanto Leo intonuit rugitu, vt intrà adoleſcētiæ dies ſecula doctrinæ præluderet. Linguarum peritia, armorum fortitudo, rerum politia, morum ſuauitas aulicum in eo annuebant currum, cuius Aquila, Leo, Homo (quilibet in ſuo genere Princeps) diſcordia concordi, non niſi medio Boue, patientiæ ſcilicèt clypeo, aſſocientur cum Cherubin. Sors enim vel potiùs virtus Cardinalis Richelij, cui Fato quodam Fortuna ſubiecta, ex armorum literarumque Republica celſiſſimus Princeps (vt ingeniorum ſtateram plauderet Orbis) cum arridèret; & in aulico, ſed turbido mari, pinguem dignitatum offerret capturam: nepos ſibi, quàm ſecedenti auunculo deeſſe malens, fidem ſui probauit periculo: quæ priuata licet, tantò placuit, vt poſteà repetita aula, publica penſaretur iuſtitia. Sic Leonis intererat, medio boue lucère vt Cherubin. Auunculi miniſterium chryſites fuit, qui in Leone tantum oſtenderet virium, vt fortem vinceret. Romam indè ſeceſſit, quæ priſcas ab Hugone ſtupēs ſuſcitari virtutes, Gallo, Galliæq; grata, vni plauſu; duobus, quorum alteri Mazarini miniſterio (quē cū Hugone amicitia iunxerat, vt veteri Atlanti, & iuueni Alcidi Gallicum incumberet Cœlum) grata tepēdit. Primum ſui mi iſterij facinus Itala pax fuit, quæ licèt ſolius Vrbani VIII. & Parmēſis Ducis altecationibus agitari videretur, latenti quodam incremento totam Europam ſollicitabat ad arma; Quùm in Venetorum illo Conſilio quod Deorum dicitur concilium, ita belli paciſque iura diſſeruit, vt Venetos Catones non minùs ac Scipio aduerſus Carthaginem Romanos cogeret; ſed eo glorioſior, quod ille bellum popoſceret, iſte pacem, & impetraret. Regredientem in Patriam Anna Auſtriaca Regina mater ſibi à ſecretis aſciuit, at cum in eo omnes confluxiſſent dotes, & omnes comitantur honores nè illæ, & iſti vileſcerent, ſi deeſſent. Verùm cum in ipſo quaſi Gallorum Fata degerent, & ſortes traheret, ad alios Europæ euolans Orbes, planetam agendo neutiquàm tamèn errauit. Sed ſtellis conſtantior, Galliæ ſemper illùcens, intrà quadriennium, quod nulli forsàn mortalium

Probitèr Auuncul Fortunā aula ſecedit Abel.

Zz 2 obti-

obtigit, Italo-Hispano-Germanicus felici iure Orbem librauit politicum. Summi Pontificis electioni præposito velut triumphatori Roma Capitolium strauit. Francofurti dum Imperatoris electione, Imperij vrgêret tranquilitatem, fuit quod Gallis Germani inuidèrent; quia externus ac tantus esset. Plenum tandèm Maiestatis arcanis, & arbitrio, quem Christianissimus Ludouicus XIV. sibi legem imponens, à qua inuito Hugone resilire nequiret, Madritum vnicum delegerat caduceatorem, dum Hispanus sui ferè respuit occasu, indulget Orbis, Gallico Leone Hispanis exterritis, parem, quem opponerent, defuisse. Inde Anno 1659. Pacis eodẽ repetito fœdere quod iam Anno 1656. Pimentello obtulerat Leo, ad Pyreneos cùm Cardinali solus adscitur, & quo Gigantes (terræ scilicèt Principes) montium aggerantes cacumina haud potuerunt ascendere, ille solo hymenæi gradu, Cælum pacis conscendit. Errantes propterea in hieroglyphico inspice aulicos, & Hugonis, sub specie Mercurij insequentes astrũ, da gloriam Leoni. Caducæum, quod serpentes quondàm conciliauit, Gallum nunc sustinet, & Leonem; Francorũ, Hispanorumq; symbola. Super Regem Serenissimæ blandientem imagini stella quiescens, medium pacis hymenæum annuit; cuius insignia, Reginæ flagrans amore pudoris velum Rex gestit, & facem.

Speciale diplomate solus à Ludou. XIV. deligitur, vt pacem cum Hispano componat. An. 1656
XC.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

Bellici Ducis Imago.

1 *Bellicum Ducem pingere togati non est.* 7.
2 *Gladij locus, Regis manus est, nō Sacerdotis.*
3 *Gladius Cherubin tamquàm lingua cur?*
4 *Carolus M. cur interdixerit Sacerdotibus arma.*
5 *Differentem Philosophum de armis irrisit Alexand. M.*
6 *Gisgonem paci aduersantem calcibus deturbat Annibal.*
8 *Victoriam qualia accidentia rapiant?* 9.
10 *Gloria congiariorum est mortuorum.*
12 *Amor erga Patriam quantum arma iuuet.*
13 *Puellæ Aureliacæ fortitudo.*
14 *Dauidis amor ergà Regem Saulem.*
15 *Philippi Ducis Aurelianensis effig. hieroglyph. elogium, amor ergà fratrem Regem.*
16 *Prudentia in bello necessaria.*
17 *Dominicus Michael quomodò Francos incitaret in Turcas.* 18. *Coriū pro moneta signat.*
18 *Francisci Michaelis erudita iuuentus.*
19 *Ludou. Borbonius Condæus, Hercules Gallicus dictus. Claua Herculea in foro Boario feras fugat.* 19. *effig. symbola.*
20 *Henrici Anguiani Ducis eruditio.*
21 *Leges inter arma silent.*
22 *Armorum literarumquè connexio.*
23 *Antonij Grademontij effig. hieroglyph. symbola; armorum, literarumquè peritia.*
24 *Comitis Guichæi elogium.*
25 *Celeritas in bello necessaria.*
26 *Annibalis cunctatio, Romanorum salus.*
27 *Henrici Turrenij effig. hieroglyph. celeritas, Iupiter dictus cur?*
28 *Scipionis celeritas.*
29 *Georgij Maurocæni celeritas reparantis classem; effig. hieroglyph.*
30 *Dux sit impauidus.*
31 *M. Alexandri audax fortitudo.*
32 *Caroli Dorleans effig. hierogl. bellicus ardor.*
33 *Lacedemonum mos coronandi eos, qui primi hostilia aggrederentur castra.*
34 *Laurentij Marcelli effig. hieroglyphicum, victoriæ eius exemplo reportatæ.*
35 *Francisci Vindocinensis Ducis Belfortij effig. hieroglyph. Cretæ moritur.*
36 *Christiani non armis superantur barbarorū, sed suis peccatis.*
37 *Cyprium regnum vnde Venetis acciderit.*
38 *Cathar. Cornelius deditionem Cydoniæ subscribere renuit; Cretam propugnat, veluti Troianum Palladiū: eius mors, effig. hierog.*
39 *Reip. vtilitas, cum ministri Patriam habent in matrem non in nouercam.*
40 *Hieronymi Fuscareni liberalitas, fortitudo ergà Patriam, effig. hierog. concio.* 4. *Collibū nō ministris, sed Reip. debitum decernit.*
42 *Bellum in terra hostili gerendum.*
43 *Scipio quomodò Annibalē ex Italia traheret?*
43 *Lazari Mocenici effig. elog. hierogly h. victoriæ, solertia, vt hostili ære milite aleret.*
44 *Terrestris, & Maritimi Imperij hieroglyph.*
45 *Ducis præsentia quantum possit.*
46 *Immensitatis descriptio.*
46 *Animalia Apocalypsis* in medio, & *in circuitu, quid sibi vellent?*
47 *Andreæ Valerij effig. hieroglyph. Cephalenos concione compescit; libertas docendi, & operandi innocentia.*
48 *Dux militem non increpet, nisi auro innocēs.*
49 *Gladius in ore, cum stellæ in manu.*
50 *Inuidia nullus immunis.*
52 *Cretam Turcæ obsident.*
53 *Galli Cretæ auxilio accurrunt.* 57.
54 *Francisci Maurocent victoria naualis; hieroglyph. effig.* 61. *accusatur.* 65. *gloriosior resurgit.* 33.
56 *Visirij eiusque matris prestigia.*
58 *Creta quasi Fato perit.*
59 *Mirandulani Ducis timor.*
60 *Pax inter Venetos, & Turcas.*
61 *Hieroglyph. Solimani ad totius Orbis Imper.*
62 *Supputatio militum in Cretica obsidione cadentium.*
63 *Antonij Carneuali vaticinium de Francisco Mauroceno Venetorum Imperatore.*
65 *Antonij Corrarij concio in Franciscum Maurocenum.*
67 *Gentiles cur virginem libarent?*
68 *Demosthenes ad gratiam concionatus.*
70 *Nemo inauditus damnari potest.*

Bellici Ducis Ideam pingere, militis cum
I. sit, non togati, inter iuris enutritus can-
cellos, alios haud edocebit classem instrui,
quam ipse nescit? Ad chorum, in sortem Do-
mini vocatus Sacerdos, in castris non resonat;
nec Redemptoris fert crucem, si gladium ex-
16. Matt. tendat. *Conuerte gladium tuum in locum suum:*
n. 52. Regis Regum præceptum est. Sed vbi gladij
II. est locus? in Principum, militumque manu.
Clericorum arma, lacrymæ, & orationes.
Quomodò ergò non pennicillo, sed aspergil-
lo, non coloribus, sed aqualustrali in claustris
castra ducam? Forsàn quia inter tentoria le-
III. guntur hybernasse Leuitę, vel in Paradisi, idest
Ecclesiæ valuis cum versatili gladio Angelus
stabat? Sacerdotum in castris degentium faci-
nora pende. Tenebant Arcam, vel Iubileorum
insonabant buccinis. Ab eorum manibus
balistæ aberant vel sagittæ; & Cherubin gla-
dius flameus, idest amoris, & veluti lingua,
IV. quæ gladius est Sacerdotis. Exinde Carolus
ille Magnus è castris ad choros remittens Prę-
sules, exarmauit; quia spreta Christi lege, gla-
dios distringerent. Sit sua quisque sorte con-
tentus: nam cùm Angelorum plumis in Leo-
nes, Aquilas, & Homines superbiunt Boues,
reuertuntur in similitudinem fulguris co-
ruscantis. Quid si in Peripato Alexander
Macedo de militari disciplina differentem au-
V. diret philosophum? non aureis redimeret (vt
à Persis medicos legimus) vinculis, sed ferreis
Plutar. irrideret insanum. Quid si Gisgonem in Pœ-
in Annib. norum Senatu paci aduersantem, & de reno-
uando aduersùs Romanos bello perorantem,
VI. Annibal? indignatus ab imperitis talia iacta-
ri, adhuc dicentem ex suggesto deturbaret.
Quid nostri seculi Heroas quùm e templi vi-
sceribus resonabit bellum, & pro amictu ga-
lea, loricàquè induti Præsules, Christum præ-
dicabunt non crucifixum, sed cataphractum?
VII. Quid mihi cum clypeis, & telis? Quid
cum literis, arma? Literis iunguntur arma, vt
iuribus non gladij in ore pensetur iustitia. Sa-
cerdotum arma librare, sed vsquè ad aras. Mi-
litem hybernare, castramentari, signa con-
VIII. ferre, vbi, quomodò, quandò, nec Cæsar eru-
diret Romæ sedens, si Byzãtij bellum ingrue-
ret. Tam vanum saucio consulere si Veronæ
cubet, vittas medendo Venetijs; quàm Baby-
lonis obsidionem circumducere, Lutetiæ stan-
do. Ager, riuulus, collis, vmbra nonnumquã IX.
victoriam rapiunt. Anserum clangore Galli
detecti Senones Capitolium petere, cæduntur
omnes, qui paulò antè Vrbẽ tenentes, & Tri-
bunorum vno querẽti de iniquis ponderibus,
quibus pensum aurũ vt recederent, ad ponde-
ra adiacentes gladium obiurgabant: *Væ vi-
ctis*. Leporis saltus Romam Arnulpho diri-
piendam obtulit; quùm excitum è late-
bris leporem militibus insequentibus Vr- Vita Arnulph.
bem ab hostibus peti veriti Romani, pani-
co timore correpti deseruère mœnia; ho-
stes verò equorum ephippijs muros con-
scendendo, populati sunt Vrbem. Bellici
igitur Ducis imaginem, & exemplum dabo
non exemplar: Fastorum describendo anna-
les, & factorum posteritati donando, non do-
cẽdo. Raro enim ex præteritis in bello futura
dispones: stylo solummodò ferreo belli rudi- X.
menta describes. Gloriam pro Congiario
mortuis viuentes soluunt, qui cum dican- XI.
tur viuere propter gloriam, habeant illi
vndè viuere: & venientibus esca sit quà
irretiti, dulcè credant prò Patria mori.
Hoc voto, terrigenæ ciuitatis, & armatæ mi-
litiæ, mihi (licèt Hierarchæ) datum facta pro-
ferre, vt prudentis, fortis, religiosi, & solertis
Bellici Ducis species in speculo Heroũ, quos
coætaneos æmulamur, eluceat; ad armorum,
literarumquè conciliandam discordiam: si
verum, quòd Imperialis Maiestas armetur li-
teris, & decoretur armis.

Amor ergà Patriam primò se offert, qui
pro militari disciplina solo naturæ lumine, XII.
quæ Dijs Patriam iungit, imbellem armauit
sexum, & fœminis mares subiecit. Quis Gal-
lis per Anglos soluit iniecta vincula sub Ca-
rolo VII. nisi Puella illa Aureliaca magnum, &
memorabile protegentis Numinis exemplũ, XIII.
quùm Inusitato sexus exitu præbuit summo-
rum nobilioris seculi ducum ipsa dux prius-
quàm miles. Bellicis immixta discriminibus,
nequè aduersis frangi potuit, priusquàm cõ-
uulsæ domus Regiæ, ac euersi ferè Gallici
Principatus fortunam restitueri: maiora exe-
cutura nisi in ipso victoriarũ cursu post infesta
Galliæ deuicta mõstra fęmineus Hercules, An-
glorũ fraude occubuisset, & igne; qui Anglo-
rum

rum palam facturus ignominiam inextinctus ardebit. Canant gratissimi Galli
Fama sui sexus Armis insignis Amason,
Nulli plus debet Gallia salua Viro.
Ergà Regem amor, quantum militarem iuuet disciplinam, obiter percurrēdo, Dauidem
XIV. haud prætermittam, nondùm adolescentiã egressus, non timuit (licèt irrisus) Philisteo occurrere militi, cum monomacchiam totã licèt prouocata formidaret Iudæa. Qua disciplina turrem carneam aggreditur pastor, & rusticano baculo Gigantem, quasi canem insequitur? Patriæ hæc vna pietas, quæ post Dei cultum, huic vni opes, huic honores, huic deniquè vitam fortissimè impendit. Summamque gloriam ducat prò Patria mori. Sileant (fari solitus Philippus Aurelianēsis Dux XV.
Christianissimi Gallorum Regis gloriosissimus frater) arma; obmutescant iura, & regio amori nostri cedant triumphi. Loquamur vnum prò cunctis, & sit Regis obsequium. Exindè Palladem prò egregijs facinoribus

fraterno sub Sole, in Belgio patratis; Astrologiam ob astrorum peritiam; Historiam ob toties reuolutos annales, ferreo primam diademate, stellarum secundam corona, Caducei tertiam serto redimire, æmulantes inspicias, quas ipse detrectando, & Heliotropij annuendo florem, (quod semper abeuntem intuetur Solem, omnibusque horis cum eo vertitur, vel nubilo obumbrante) inter coronas hisce solis contextam floribus æmulari, vt fraterno lumine crescat, gloriatur. Post fidem, & amorem Patriæ debitum.

Prudentia succedit. Sola cunctatione Anxvi. nibalem vicisset Flaminius, cum aduersante collega Fabio manus conferens licet fortissimè dimicaret, suorum tanta vincitur strage, vt Prætor Pomponius vocato ad concionem populo apertè diceret: Pugna, Quirites, magna victi sumus, exercitus deletus est, consul cecidit Flaminius: vos de vestra salute deliberate. Hierosolymitano laborante Regno ob

XVII. Gotifredi I. Bolionij mortem, & Balduini II. Regis captiuitatem Dominicus Michael Venetorum Dux (parentis memor Ducis Vitalis Michaelis, qui primus ducentas naues in Syriã sub eiusdẽ filij miserat Imperio, vt Dei rebelles Michaelis gladio e sacris regionibus arcerẽtur) ad Oriẽtem denuò festinat Christianã rem occidentẽ reparaturus, & post septingẽtas ligneas vrbes, quæ mari innatantes vnam quatiebant Ioppẽ, clade naufragas, & obsidione solutam, Tyrũ còuolat, terrestribus Varimũdi Hierosolymitani Antistitis, petitam armis. Quũ tumultuantibus Francis, Sarracenorũ aleã, quorũ haud longè distabãt copiæ, Venetos iã hostilibus onustos spolijs nõ experturos, Michaelis prudentia Venetorũ constantiã, & sociorũ firmauit animos, mandãs ex singulis nauiũ carinis integras abscindi tabulas, earumq; clauos, & gubernacula ad Varimundũ Antistitẽ mittẽs, vt & volentes Veneti nõ recederẽt, sed expugnarẽt: cuius laboris munus, Tyri Ascalonisq; fuit sectũ Imperium: sic domũ remeans Insulis Egei subactis, Numinibus spoliata Græcia, cum stipendia deficerẽt militaria, coriariũ excogitauit nummũ, pretio dato non metalli librato pondere, sed fide dãtis, qui in Patria corium alieno ære grauatũ, suo redimeret auro. Glorioso ex hoc stẽmate descẽdit Heroas ille Frãciscus Michaelius, qui ad Allobroges delectus orator, cum 28. annum ætatis suæ ceu oneri imparẽ opponeret, glorioso repensus elogio, *Venetis ætatem virtus facit legitimã*, retulit. *Plus in obsequio ducẽs quàm in victoria pareo*. Contexerem hic Serenissimi Ludouici Borbonij, Condæi Principis elogium, ni exuberante materia, oratio deficeret. Europa eius non bis reuoluta gladio, eiusdemquè

Has legationes glorio[illegible] functus [illegible] ad [illegible] Leg. Ordinarias

librata

librata ponderibus, visa est resurgere, vel inclinare, quo trutina tenderet Condæa. Hostibus inferente signa non minùs, ac in Foro
XIX. Boario Vrsis, & Leonibus Herculeam fugientibus clauam, refugere visi sunt Bauari, Hispanique Leones, & Aquilæ Germanorum; vt prò Christianissimi, Germanique Regis tutela, arma gerens, ab ipsis hostibus *Gallicus Hercules* salutaretur. Clamant adhuc in monumento posteritatis Aquitanorum incompositi motus, compositi
Ann. Christi. 1649. cum Espernonio Proregi Princeps substituetur Condæus. Virescit laurus, quo in Augustissimo Symbolo gemina lilia contecta. Rocrensem victoriam laudant, quam Condæi Principis magnanimitas, & fortitudo Gallis comparauit, ad pupilli Regis Germanique securitatem; tanta clade prohibitis, qui tenera lilia euellere, non difficile tentarent. Vbi enim Hispani Ludouicum XIII. audierût extinctum, illicò Regiam obsidentes Rupem, siuè Rocrensem, qua vndique Gallias
Ann. 1643. popularentur; à Condęo tunc *Anguiano* tanta clade victi, vt si victoribus innotuisset, actum erat de Belgio. Auguiano nupta victoria non stetit; Bauaris, Cesaræis nouo prę-
a Magni nominis arx in agro Spirensi. lio superatis, Philippopolim, [a] Friburgo, alijsque Rhenanis subactis vrbibus, & ipsi gloriabantur Germani, quod a solo Condęo,
Ann. S. 1644. quasi alitèr vinci non potuissent. Non adhuc stetit, sed impauidè currens ad Nordlingam, cum Cæsareis tanto depugnauit ardo-
Ann. S. 1645. re, vt nec cladis superuixisset nuncius, nisi Hispanis amica nox intempestiua properasset. Iniuriam Anguianus vlciscitur tempo-
Ann. S. 1646. ris, & quùm in hyberna ducitur miles, *Dunchercham* emporium toti Belgio vtilissimum, paucis diebus ad deditionem compulit. Ad Lentium, [b] deniq; cum Archiduce Leopoldo
b Vrbecula quędã est. Belgij Moderatore repetitis armis, certaminis
Ann. S. 1648. pretio præter captiuos bellica habuit impedimenta, cum vix Leopoldus fugitiuus euaserit. Propterea laurus militaribus onusta exuuijs erigitur, sub lemmate Claudiano *Secum sensit creuisse triũphos.* Serenissimi enim Proto-Principis laureata trophæa vnà cum ipsius ætatis creuère incremento: Adeò vt de Alexandro quondàm, *Virtutis quàm ætatis celeriorem in eo cursum extitisse;* de Condæo dicas ordine quodam inuerso naturæ, vt inter belli-

cos tubarum clangores, Henricum filium, XX.
Ducem Anguianum, tum sacris, tum profanis potuerit literis erudire, vt si omnes perirent in quibus eæ continentur libri, illo superstite, nulla iactura fieret, quòd omnes ipse restitueret. Erubescant Romani suos mussitasse Marios Musis haud datum in castris XXI.
canere. In naturæ etim Perijpato, si non aquilarum, Gallorum est exterrère Leones, nè rugiant, dum ipsi canunt. Militaris claudicat disciplina, absque scientiarum, linguarumq; peritia. Alexandrum, Cæsarem, Carolum cæterosq; Græcorum, Romanorum, Gallorumque antesignanos, non nisi literis armatos, XXII.
armisque decoratos reccensebis. Cæsarem iure dices, si ex vtroque Cæsar. Dicat nobis Polemarchus, Par, & Franciæ Dux Antonius Gradimontius, quo semine tam gloriosas *demetierit* lauros, quibus XXIII.
(Bingensis vrbis ad Rhenum expugnatione, Italicis victorijs, vendicato Ipronio; Fontarabiæ perrupto, ac hostibus *Figuierio* propugnaculo excusso) coronatus fulget? armis inseruit literas, & Palladem armatam consuluit. Gloriam non tàm manu, quàm lingua parauit. Latinis, Græcis, & exoticis linguis expolitus aulæ castra iunxit, vt mutuo fulciretur auxilio. Quæ in eiusdem manu manipulo inuoluta, Leonis arripientis linguã, & ferã exanimantis, non illepidè explicantur; vt per manipulum disciplina, per fortitudinem arma amica pergant. Huc spectant gloriosa illa symbola iaculi in humo defixi, ex quo laurei pullulant rami, superuolitante Aquila ombumbrati, sub lemmate *Ex hostibus gloria.* Et Maris circumstantibus omni ex parte ventis agitati, huc illucque iactati, sub lemmate, *Agitata tumescit.* In primo symbolo Amphiarai telum, quod ab Aquila, sursùm eleuatum, & mox in terram resiliens, radicibus primùm peractis, in laureas germinauit frondes, iaculi bellici figura est, secunda, & aduersa sorte crescentis per bellicos anfractus, inter Aquilas, potentes scilicèt hostes, æmulos, aulicosque inuidos, vt vna, eàdemque lauro Belli, Pacisque ageret triumphos. Adiungitur turbatum mare, Gradimontij gentilitium stemma, quia velut mare quoddam sua ipsius commotione tumescens, quo pluribus vrgetur hosti-

 bus,

bus, grauioribusque conflictibus premitur, tanto magis inflatur, & terribilior glorioso erumpit facinore; vndè generosa soboles Comitis Guichæi Bearniæ ProRegis excitata, adeò paternam reuocat indolem, vt videantur sidera certare sideribus.

XXIV.

XXV. 4 Bellici Ducis alia conditio, celeritas est. Cannensi cæde omni Romanorum profligato robore, *Annibalem à tanta victoria cum amici, vt insisteret fortunæ, vnoquè agmine cum fugientibus hostibus, in vrbem irrumperet, incitarent: die quinto enim victorem in Capitolio epulaturum: haud facilè, quæ auerterit, ineas rationem, quin potiùs fortuna, vel Deus quispiam, qui sibi illi obstaret, eam ei iniecisse cunctationem, & dubitationem videatur. Quarè Barcam Pœnum ferunt, ei indignatum dixisse. Vincere scis Annibal, victoria vti nescis.* Alieno periculo edoctus Henricus à Turre summus Regiorum exercituum Præfectus Vicecomes Turrenius quùm ad dunas magnâ Hispanos clade delèuit insperato tanto est aggressus ardore, & celeritate, vt Ioánes Austriacus priùs senserit Turrenium pugnantem, quàm ex Dunkerkensi obsidione cognouerit venientem. Triumphantis celeritatis fructus Dunkerkæ deditio fuit; & cum ipsa, Berga, San-Vinocium, Furnæ, Dixmuda. Et cũ volàret Turrenius, Ioannes Austriacus belli equidèm impiger Dux ad Brugas nouo victus conflictu, vnà cum suppellectili haud cecidit, quia sinè sarcinis enatauit. Pernicitas adhuc Turrena non stetit, sed Belgio perniciosa post Grauelingan à Polemarcho Sennecterio (gallicè della Fertè Sennecteres) expugnatam; Odenardam, Menenium, Ypras, celeberrimas vrbes,

Plutar. in Fab. Max.

XXVI.

An. 16[illegible] 17. Kal. Iuly.

solo

ſolo intuitu expugnauit: Et quaſi fulmine
XXVII. torquèret ſidera mundi, Gigantes excutit, qui affectantes regnum altos congeſſerant ad ſidera montes. In Pœnos Africano decreto bello, erarij inopia, miles non bina clade abſumptus, Preſſa Roma ab Annibale, inerme
XXVIII irridebatur Scipionis conſilium, Carthaginẽ oppugnandi. Cum 45. dierum ſpatio (mirabile dictu) claſſe fabrefacta, & inſtructa, ex Italia ſoluens, Siciliam appulit Scipio. Scipione
XXIX. lõgè maior Georgius ille Maurocenus terræ, mariſque Venetus Imperator, qui hoſtili irrupta claſſe, vt Cydonienſem ſolueret obſidionem; Turcarum nauium in Ægeo Mari geminato triumpho:

Iucerri amiloris plausus.

Dum publicis votis iterum Georgius pater
Ingreditur pontum tota cum Veneta claſse
Tunc placida ventis æquora tuta ſilent.
Mox undæ tumeſcunt, vento turbantur arenæ
Se ſe tollit in mare, veniunt ad littora fluctus
Hinc naues franguntur, vaſto merguntur.
Rex morti ſuccumbit, & hora funeris venit,
Remanet hic paſtor, & iuga flectit habenis
Sumentibus vitæ liberioris iter
Imperium regit ſceptra ſacrata tenet,
Iam colligit gentes, armatur denuo claſſis
Obſtupuit hoſtis, gloriantur Veneti ciues.

quindecim triremibus, & nouem præſidiarijs nauibus tempeſtate abſorptis, cum de maris actum lacrymaretur Imperio, ipſe ſolo viginti quatuor dierum ſpatio inſtaurata claſſe, alacer volauit potiùs, quàm nauigauit ad Heleſponti fauces, vbi Pretoriæ Belleiorum nauis nouo triumpho excitata Patria Pegaſo inſi-

dens creditus est volitasse. Propterea obru-
tam classem, & restitutam vnius Lunæ cur-
su, dextera monstrat sub lemmate *Inter classem*
nullam, & maximam, sola fuit, suple *Luna*.
5 Dux sit impauidus, timor publica men-
XXX. suretur salute, insanum enim periculis aduer-
sam vrgère sortem, vt de Alexandro legimus,
Curtius. Oxydracam expugnante, cum ille conscensis
mœnibus *rem ausus incredibilem, atque inaudi-*
XXXI. *tam, multoquè magis ad famam temeritatis,*
quàm gloria insignem. Namquè in vrbem, ho-
stium plenam, præcipiti saltu semetipse immisit,
cum vix sperare posset dimicantem certè, & non
inultum esse moriturum: quippè antequàm assur-
geret, opprimi poterat, & capi viuus. Fortitu-
do fuit, quùm Persidis interiora petens. (Iter *Idem lib. 5.§.6.*
perpetuis obsitum niuibus, locorum squalor,
solitudines inuię fatigatum cum terrerent mi-
litem, humanarum rerum terminos se vidère
credentem: & antequàm lux quoque, & Cæ-
lum ipsis deficerent, reuerti volentem) Ipse
Alexander nó verberibus, vel minis sollicita-
uit, sed pedes per glaciē ingrediens, iter dola-
bra frangebat. Cuius exemplum cæteri imi-
tati, erubuerunt non sequi primùm amici, de-
indè copiarum Duces, ad vltimum milites.
Ducis pericula calcaria sunt (aiebat Serenissi-
mus Princeps Carolus Paris Dorleans, Co- XXXII.
mes

mes à S. Paulo, Henrici Ducis Longauillæi filius, Normaniæ Pro Rex, quùm annos natus XXI. vnà cum Comite de la Fuillade Cretam subsidio venit) quibus incitatur miles, vel mortem oppetere, vel hostili sanguine pallorem rubescere. Manu cum exararet do-

cumenta, & hostilia aggrediendo castra sempèr primus, non minùs quæ militis, quàm quæ Ducis sunt, gloriosè peragens, maiora subeũdo discrimina, iuuenilem ætatem veteranorũ metiret gloria, hybernare Regis interdixit amor. Romanorũ propterea Castrensi ornatur corona, qua redimiti, qui primi hostilia ag-
XXXIII. grederentur castra, ipsumq; apud Lacedæmonas Imperatorem præcederent; quibus mos, vt Rex hostes aggrederetur, præcedente quopiam gestante coronam, qui in certamine victor eam aliquandò tulisset: Vndè in Olympijs sciscitanti cuidam, quid emolumẽti afferret victoria, qui pecuniæ coronam prætulerat, respondit: *Antè Regem coronatus incedens, cum hostibus pugnabo* (Omnium primus ceu fidei murus stabat Carolus, & paterna æmulando facinora, secum quærebat regij sanguinis interesse) qui aciei periculo, lydio veluti experitur lapide, nemini in castris cedere. *Plutar. in Laconicis.*

In

In aula ſi attramento leges, ſanguine exa-
XXXIV. rantur caſtris. Nec quolibet ſanguine credas:
militum obedientia cum ſit non Imperium,
ſolo Imperatoris delineantur cruore. *Naſci enim Patriæ credimur, ſi Patriæ moriamur.* Laurentij Marcelli Venetæ Claſſis Imperatoris lex fuit: qui ad Aulonem cum hoſtibus congreſſurus, forti manu felicia licet arma perageret, ſereno tamèn non arriſit vultu, priuſquã tormentario globo petitus, quaſi inuidæ indignaretur fortunæ, quæ vulnera denegaret, vndè Imperatoris exemplo milites ad vindictam prouocaret. Noſtris fauet annallibus, Venetorũ S.C. quo Marcelli repenſa vulnera.

1638. die 17. Iulij. Senat. Epiſtola.

Quinqueremium Imperatori Marcello.

Sãguine non attramẽto haud delineaſti, ſed comprobaſti facinora, vt non tàm rei familiaris, quã vitæ periculo, Patriæ ſuſtinères decorem, claſſem noſtram hoſtibus terribilem faceres: & proauum tuorum ſingularia merita renouares. Brachy tui vulnus gementes compatimur, quod tibi tamèn æternæ erit gloriæ monumentum; nobis arra, vt quandocumque, & vbicumque Reſpublica gladij tui robore gaudeat. Interim facinoribus tuis realem non verbalem agnoſcentes debitam retributionem, opportunitatem præcamur, tibi lætitiã geminãdi certiori pignore publicæ gratitudinis.

Sic in Ciſmenſi pugna ſolius Marcelli triũphatum exemplo, teſtantur Io: Baptiſtæ Grimani Claſſis Imperatoris literæ. *Poſt victoriam, commilitones omnes complexus, ſingulari poſteà dilectione, & lætitiæ planctu Laurentium*

1647 die 4. M ad Senatum.

Marcel-

Marcellum Prouisorem Classis prosecutus, benedictionibus impleui; quia adamussim mandata mea exequendo, hostilem irrumpens in Classem, primus aggressor, primus victor, primus triumphator triremem, & annonariam nauem subiugauerit; & eius exemplo trierarcho, & strategi incitati; inter igneos turbines, & ferreas tempestates triumpharent. Bellicus ardor, quo primus in Cismensi portu Turcarum aggressus Classem, vicisti; maiori omnium penditur merito. Sic cũ Hieronymo Fuscareno Maris Imperatoris suffectus (Fata sua illi Respublica credidit; & eius in sinum senescenti iam bello, penè concussa confugit) aduolauit Abydum, & duo de triginta nauibus, sexaginta triremibus, quinque remibus maximis, & permultis instructam Classem concussit, & ad vnam dissipando, non tàm fortitudinis manu, quàm mentis euertit pietate, vnius ducis exemplo, Laurentij mors partam resonat victoriam; Haud enim contentus Dux consilio præire, quod in prælio miles, si ibi prouidus, hic fortissimus, vbique augustus, voluerit gloriosè moriendo augustissimus viuere. Senatus ipse plaudat. *Victoria, qua Omnipotentiæ manu, ad Dardana deleta Turcarum Classis, adeò exuberat, & tantum nauium, & captiuorum in potestatem redactum, vt ipsi victores æstimare haud possint. Historiæ vt intererit æternitatis locupletando annales, Venetos exarare triumphos, & Fasta protrahere; ita nostrorum Proauũ sequentes vestigia, Reipublicæ refert singulari penicillo exornare, vt ciues vnius Marcelli excitentur exemplo*, à quo super aquarum vortices, Venetorum firmati triumphi, stabunt in fluxu, licèt, ceù catenata maria, & domestico carcere mancipati Thraces, venerabunda refluant, & ouanti Marcello plaudant, iura toti imposuisse mari: vndè Venetiarum simulacrum in hieroglyphico Dardana claudit, & captiuus Neptunus currum trahit triumphalem illius Marcelli, cui si in fabulis non fuère venti vtribus conclusi (vt de Vlysse canit Homerus) fuit tota Turcarum immota Classis, quæ vt Marcelli impetum effugeret, sua tentans repetere claustra, diuinitùs restante vento, prohibita, & in vnum coacta compendiosam obtulit victoriam; lacrymabilem dicerem ob Marcelli Fatum, quùm belli raptus ardore, huc, illuc discurrens, tormentario globo traiectus, gloriâ, & sanguine purpuratus occubuit, ni Imperatorum cohærèrent Fata, vt sui obitu commilitonibus mortem, ceù minùs terribilem assuescerent.

Senatus Littera ad Marcellũ die 28. Iunij. 1647.

2. Aug. 1656. Senat. Consul.

Bellici Ducis votum sit publica salus. Franciscus Vindocinensis Belfortij Dux, annali fruge Regem Ludouicum gloriosis prosequutus expeditionibus Momiliani in Sabaudia; pugnæ Aueniacæ, cuius forsan aberraret victoria, si manus absuisset Belfortij; XXXV. Repentinæ Hispanorum irruptionis, quæ Parisios ipsos perculit, pugna, vbi Scipionis ad instar Gallicæ nobilitatis florem, quibusdam agitantibus fugam, stricto gladio iurare omnes coegit, Patriam non deserturos: Regiæ spei, quum Sangermani in extremis agens Ludouicus XIII. non tam fatigatus morte, quàm Reipublicæ simul, & prolis solicitudine, vna Francisci Belfortij fide credens prudenti fide vtriq; consulere, Belfortio regiã commendauit sobolem, & solum parenti subrogauit. Creuit (gaudeat beata Parentis anima) si dicam maior; qui nihilo secius Belfortium inglorium sciens, in vniuersa maria, Galliçque commercia præfectum dirigens, circumfusi pelagi vastitatem, triumphandi latissimum obtulit campum. Hunc citò percurrit, & sub iugum misso mari, prædonum perdidit naues; portus patefecit, littoribus mare, littora mari reddidit, suisque veluti caueis clausos insecutus piratas, cum supra mensem stetisset in anchoris, in ipso Iuliæ Cæsareæ portus aditu, piratas domestico mancipauit carceri. Binàque iterum ouans victoria missilium primò procella duodeuiginti myoparonibus fugatis; secundò solis liliorum insignibus, occupatis nauibus, vacuis licèt, quas pelago diffisi reliquerant barbari, vt victoris iram effugerent: incendio donata prætoria naui, quæ bellicis tormentis, ac lecto milite instructa, & præualidi myoparonis subsidio ferox, quia sub Golettæ custodiæ irridebat Belfortium: Qui cælitùs in Mauorum missis exitium, vix Libyca appulit littora, quod primus tellurem tenens, & commilitonibus auctor gallico cantu Africanos exterrèrat Leones, belli auspicio *Bonæ spei* caput feliciter tenuit. Non minùs poterat, vel posse debuerat Ludouici Sancti, à quo paternam stirpem habuit; pijssimi Godefredi, à quo materNam

Turrelli-giur Ludou. XIV. à Ludou. XIII.

Ann. S. 1651.

nam duxit originem Sereniſſima propago, noſtro æuo auita renouatura prodigia. Latè patebant Africani campi, ſed Cretico in ſolo Romana fides petita, eò flagitabat auxiliatorem. Annuit Rex Chriſtianiſſimus, & quo afflictæ, ac laboranti Reipublicæ ſuccurreret de Borboniorum ſanguine benemeritæ, & vt regij ſanguinis exemplo Gallicam vrgeret nobilitatem, ferro, milite, auro ſelectam, & numeroſam claſſem Belfortio mandat; Alacer iſte Imperium ſuſcipit, Petri triregnum propugnaturus. Venti, Maria ſub vexillo dixiſſes Belfortij; Quùm enim à Tolonenſi portu non adhuc ſoluiſſe blandirentur Turcæ, Cretenſem viſus eſt portum tenère. Ibi quietis neſcia martia indoles, nocturno prælio voluit experiri Fortunam. Iam territis hoſtibus, luſtrata acie, quā fidei, & gloriæ vindicem in hoſtes poſcentē deduci, Nemeſi victimas libaturā, ſibi polliceri palmas, pietatis erat. Fauebat hoſtis receptum cogitans. Tantis igitur auſpicijs, dum Luna medio ſtaret in axe, hoſtilia aggreditur caſtra, Turcarum trucidantur vigiles, & primis ſtationibus ſubmotis, barbarorū terga Galli fortiter inſtant. Quum vel Fortunæ viciſſitudine, vel Iuſtitiæ Fato, quæ non harpagonibus noſtras diſcerpit triremes, vel cuniculis mœnia quatit, ſed noſtris labibus propugnacula diruit, & victorias clepit, pyrio puluere accenditur rogus, & furiarum facibus nitratus puluis inflamatus, Gallos tot flammis, & cuniculis inopinatò petitos ſiſtit, & adeptam victoriam quaſi Mundi gloriam redargueret tran- XXVI.

ſeuntem, abſorbet. Cognouit Fortiſſimus belloque peritiſſimus Belfortius caſum, & forte fortunam, ſed militem noctis tenebris, flamarumque terrore perculſum retinère haud valens; quid egit inuictiſſimus Heros, vt ſui periculo, publicæ conſuleret ſaluti, & Ducis cruore milites redimeret? Rediuiuus Curtius regia victima inferos ſaturauit; hoſtili nè periret ferro, ſed ſuos ad vindictam excitaret, ſemetipſe coniecit in flammas. Irreprehenſibilis vndiquè, & vnico carpendus gloriæ crimine, quod morti occurrerit nimium auidus immortalitatis. Heroum hæc ſunt vitia, ſi vitium, gloriam ſuæ præferre ſaluti reſonat, Catharinus ille Regia Corneliorum gente prognatus, quæ cum Cypriam plagam in re

fami-

XXXVII. *Andrea Cretensi Duce.*

familiari potuisset habere, publicè possideri malens, Venetã ditauit Rempublicã. Barbaro pressa bello Cydonia, cũ à patre verito exitiũ filij, negaretur ferre suppetias, retulit cõstans: *Malo gloriam, quàm vitã. Cretã non cõmendauit Respublica in delitijs, sed in periculis. Patri nõ pareo, vt Patriæ pareã;* & densatã protinùs hostiũ irrumpens classem, lectò bellatore, ouans appullit; vbi milite aut ægro, aut extincto, coacti Duces deditionem pacisci, ratã firmaret Cornelio offerunt? At ille exerto ense, horrisona voce detonuit *Corneliorũ cũ sit Cornu geminare Leoni, deditionem haud inseram, sed incidã.* Dalmatiæ posteà Præfectus; & ab ingruenti Turcarũ ferro seruatas Prouincias, Cretã expeditus vbi Othomanus ProRex decreuerat totã Turcarum ludere Maiestatem S. Andreæ propugnaculo præfectus, tanto ardore, fortitudine, & solertia obstitit, vt ab inauditis præliãdi artibus Cornelij gladio, & Imperio seruatam Cretam, non bis Senatus acceperit. Præcipuè quũ immani rupe perfossa, quę indomito freta sinu, *Ara* dicebatur *impossibilitatis* ipse constãtior omniũ, operi (quod tẽtari mãdat) præeundo, muneribus trahẽdo, de montibus triũphauit; nõ aceto excisis, vt quondàm ab Annibale perruptæ Alpes, sed auro, & Cornelij sudoribus: tãta hostiũ cęde, vt illo in Vesuuio ruinæ ipsę perierint. Vno igitur obstãte Cornelio, in quo ceù Troiano Palladio Fata sua Vrbs col-

XXXVIII. *Annuis Regnum Cypri Reipublicæ Venetorum à Catharina Cornelia donatum.*

Ex iuratis epist. Marchionis Mambruni.

In quo cũ starent Troiana sors, missus est Vlisses, vt surriperet; eoq; surrepto Troia Graij potiuntur. Hoc annuit Fat. catena desuper cadens, quà Creta, Cornelius sub Palladij specie, iunguntur, & Fata.

Bbb loca-

locauerat aduersùs eũ cõsilia tulerũt, & arma.
Quũ Barbaris inclinante Fortuna, ferreo ictus
orbe, Orbi est sublatus Catholico, vt vno in
Cornelio vrbs caderet, in vrbe regnum, &
Orbis in regno. Cum moreretur, vt soli Pa-
triæ vixisse lateret neminem: *Vestræ* (inquit)
fidei Commilitones comendo: quid? domesticas
gazas, quas in castris cõsumpserat? vel fratres?
absit, *propugnaculum!* Sic accidit (aiebat Hiero-
Maris Venetus Imperator. nymus Fuscarènus) cũ illis mãdatur regimen,
quibus Patria mater est, nõ nouerca; & popu-
lus non annuali tãtùm cõmittitur munere, sed
familia rectoris, & Respublica, mutuo suble-
XXXIX. uantur officio. Non vna functus Præturà Vti-
nensibus cum præesset, vbi ministrorũ fœnus
pecudes non totonderat, sed excoriauerat, vt
Patrem agnoscerent, qui subditos diligebat
vt filios, vectigalia iniuria exacta, nouo iure
restituit. Dalmatiæ Posteà tertium iam annũ LX.
non minùs Turcarum ferro, quàm lue labo-
ranti, Conquisitor delectus, cum inter ciues
haud esset, qui labanti Prouinciæ succurreret,
clamans ipse Patriæ non delitias, sed pericula
Patritijs demandari, & publica anteferenda
priuatis, affinium spreto consilio, octogenariæ
matris haud lacrymis exarmatus, vxoris non
irretitus illecebris, liberorũ nõ deturbatus af-
fectu, accurrẽs ita fatur. *Ex nobilitatis charactè-*
re (Serenifs: Princeps) *onus agnoscens, quo Dijs,*
et Patriæ tantũ debeo, quantũ possum, haud ære pe-
riculũ redimam; Prouinciã mihi demandatã licèt
peste, ferroq; petitã libens suscipio, vt nati mei ex
paterno discãt elogio, quã dulce sit prò Patria mori.
Et vt necessitatis fiat illa mors, quæ voluntariè

oppetitur, Barbaro vrgẽte bello, mille ducatorum
annuã offero pensionẽ, nè mihi libertas in posterùm
pænitendi, & facultas desit reuocandi. Pergo, &
quo velocior, aureis Sarcinis exoneror. Solus

Leo

Leo in sinu superest, alatus si est, volabo super pēnas ventorum. Volauit equidèm, quinto enim die Iaderam appulsus, irrumpentes hostes ferro remisit, tumultuantem militem proprio ære placauit; supellectilibus etiam oblatis, vt pro Republica, familia staret in pignore. Hisce gradibus totius Prouinciæ, classis tādem summus Imperator delectus, quanta potuit publico ęrario fide consuluit; & solo contentus fœnore gloriæ, Collybum, quo strategi iure ducebant ditare marsupium, Reipublicæ decreuit debitum. Exinde in Turcas egressus, conflictibus triumphos numerauit, & inter ipsos triumphos filios exuit, vt Patriam hostilibus spolijs indueret: Sic gemmarum collyria annuunt, quæ in filij propinat poculo, vndè & ex lateris vulnere maria exuberant; quà Veneta circumnauigat ouans Respublica.

Qui ad oblegatos suã ascēderat partem. XLI.

XLII. 7 Dux non sua, sed hostili in plaga bellum geret, Romanorum exemplo, quùm in Africā misère Scipionem ad inferendum ex propinquo Carthaginensibus bellum, qua sola via superari Pœnos, & Annibalem reuocari ex Italia posse, cætera vt vana illis fuère consilia, & nobis (Conscripti Patres) aiebat terror ille Turcarum Lazarus Mocenicus.[a] Annibalis æmulus Turcarum euersurus Imperium, in manu Patris iurasse creditur: hoc solo discrimine, quòd bonis auibus: & ni inuido Fato, intempestiuè sublatus, Venetus Leo Tenedos rugiret. Volo Præfecti Antonij Bernardi vexilla sequens, morbo Hieræ laborante Bernardo, tanto plausu onus Præfecturæ gessit, vt trierarchus deligeretur, indè nauarchus, vt exindè per ignem, [b] & aquā quinquerarchus in aquis Nixiæ ab Othomanorum prætoria cum tribus quinqueremibus petitus, sola sua quinqueremi Veneto Leoni victoriæ reserauerit valuas. Brachij vulnus, & digiti amissio, non tàm strenui Ducis, quàm militis fuit testimonium. Nauium Præfectus iussus Dardana claudere; duodecim solummodò nauibus, sex triremibus, & quinque remibus duabus, catenauit maria, licèt Turcarum irrisu. Sed in luctū cithara versa, classem 70. instructam triremibus; 8. quinqueremibus, 12. nostratis nauibus, 45. biremibus præter auxiliaria barbarorum nauigia, totam cremari in cōspectu Byzantij Turca vidit irreuocabili Fato. Gratissima Patria, vt partem beneficij solueret, consiliarij redèmit purpura: sed mallens sagum, quàm togam, quùm traheretur principari in aula, vt Volo voluit deseruire in bello. Maris summam agebat Marcellus, à quo rostratā naui, quam ipse Mocenicus barbaris eripuerat, donatus, Xerse gloriosior vnà solà naui claudens Helesponti fauces, videbatur calcare maria, & nauigare terras. Diù expectatam Turcarum classem, exeuntem tandèm primus omnium aggreditur, timore perculsā insequitur, insistentem vincit, dimicantem conterit: solis 14. elapsis nauibus, ex 90. quæ dissipatæ, demersæ, vel captæ Venetam Rempublicā maris insonuère Dominam. Sed Mars, qui Lazari centurio pugnauerat, ipsius oculum exègit in stipendium. Nauis, quæ victoriæ omen fuerat, incēdio absumitur, alium forsan dedignata hominem ferre. Maritimæ rei tandèm Imperator delectus post Ægei insulas, ferro legeque perdomitas; piraticas barbarorū naues adhuc vincere nescias, occurrens sola triremium classe, vento nostris nauibus aduerso, septem perdomuit rostratas, fugatis reliquis, piratarum capite fidei perduelle, captiuo. Tanto nuntio læta Patria, trabea Procuratoria, quam suo haud muricis sanguine tinxerat. Interim plaudente Patria horrisono bombo pulsabat Lazarus insulam vulgò *Sonazich* appellatam, quò hostium naues confugerant. Sed à Lazaro licèt monoculo detectæ, dimidio Sole vnà cum arce ciuitate, & opimis spolijs Venetis cedunt in triumphū. Ad Abydi tandèm regressus fauces, anniuersariam de Turcis victoriam retulit, magnam quidèm sed ex parte miseram; nam triremis suæ pyrio accenso puluere, tormenti ictu ex arce vicina petitæ inuictus conflagrauit heroas, infaustis illis ignibus tantæ victoriæ malè prælucentibus ei, qui sui mucronis fulgore ceù luminare maius terra, marique coruscās, reliquis opertis astris solo nomine hostes fugaret, classem regeret, vectigalia exigeret, quibus absque Reipublicæ detrimento, hostili ære militem ditaret, vndè in hieroglyphico Turcica moneta Christianis militibus vides stipendia solui; Lazarum verò sacro illo Apocalypsis

Margin notes:

Plutar. in Scip.

XLIII.

[a] *Ioānis Præfecti filius, & Antonij Barbadici terrestris Imperatoris nepos, Eques, & D. Marci annorum XXXIII. Procurator.*

[b] *Eius naui incēdio perit. Ipse verò in mari cecidit. Ann. 1651. die 26. Iunij.*

Ann. 1655.

1657. 3. Maij.

1657. 18. Maij.

XLIV.

calypsis symbolo pedum columnis terra, marique potiri, & barbaros Oriẽtis accolas hipp operare sarcinas de noua iã sede cogitantes.
8 Dux sit præsẽs. Tumultuãtes legiones, ceù rubore suffusę, nõ nisi deiectis in terram ocu-
Tacit. An. 1. §. lis, obuiauere Germanico. *Diuus Iulius* (aie-
34. XLV. bat idem Germanicus) *seditionem exercitus verbo vno compescuit*, Quirites *vocando*, *qui*
§.42. *Sacramentum eius detrectabant: Diuus Augustus vultu, & aspectu Actiacas legiones exterruit*. Sacra necte profanis, & Apocalypsis intuere
Apoc.4. regia illa animalia, *quæ in medio sedis*, *& in circuitu* plena oculis antè, & retrò excubabant in throno, sed vnde *in medio*, si *in circuitu*? nonnè Diuinitatis immensitas est attributum, quę
Gregor. 2. Mor. 8. intrà omnia, extrà omnia, supèr omnia, infra
XLVI. omnia? Sursùm regens, deorsùm continens: extrà circundans, interiùs penetrans. Quomodò ergò creaturæ indulget Ioannes, in medio sedis, & in circuitu degere? Suo Iano soluit Antiquitas, quùm bifrontem egit, & centoculum Argum, vt eodem tempore Princeps Orientem sui regiminis respiceret, & Occasum. *Ego sum* Dux cum insonat, retrorsùm perduelles cadunt, velutì cum vrgẽte Sole fugiunt nimbi. Venetis Ionij Maris insulis
præerat Andreas ille Valerius, qui post pera- XLVII.
gratam Europam, tribus nauibus (vna quarsi sub Thoma Mauroceno, altera Thoma Con- 1646. die
tareno) innumerabilem Turcarum deletam 16. Febr.
classem: Sebenicum Barbarorum obsidione solutum; cuiusque Sapientum Ordinis redimitus purpuris haud Romanorum clauis, sed Venetorum laticlauijs numeratos annos: Raspi Præ-

pi Prætor, & Salinarum Inquiſitor delectus, ſapientiæ ſale, ſalis gazas remiſſas: Cephalenem cum appuliſſet, vbi ſeptem millia exulũ graſſabantur, prò vectigalium immunitate exilio quæſito, armis indomitos ſola duxit domare præſentia Ducis. Tercentis tantummodò ſtipatus militibus, proximus in perduelles mouit, cuius maieſtate perterriti, & ſi foſſa, & murò ſecuri obſequentes. Exindè ciuibus ad concionem vocatis in filium armat Patrem. *Sola* (inquit) *innocentia fretus, Cephalenis teneo tribunal, Venetæ Reipublicæ fidelissimi ſubditi. Paternum illud Reipublicæ regimẽ ſecura offert comitia, quod domeſticas expoliauit arces, vt veſtra longinqua licèt, muniret litora, Diſtantia amorem protraxit, non extinxit. Solum veſtrum licèt barbaris piratarũ incurſionibus expoſitum hoſtilem irridet vomerem. Rugit Leo circuens lupos, quos deuoret: & ſi quid agendum omiſerit, Orbem prouoco. Exhauriuit gazas, quibus centena paraſſet regna, vt Creticum murum vobis ſuſtineret ruentem. Maria non bis Veneto purpurata ſanguine diſperſas Othomanorũ claſſes reſpuère veſtras in oras. Hiſce præpoſitus, non ſine vitæ diſcrimine appuli, & redeunti hæc erit gloria, non vinearum fructus, nec mulierum temeraſſe thoros. Vitã, & diuitias tuli, vt iuſti cognomen referrem. Si quempiam veſtrum ſum calumniatus aduerſùm me contendite coram Deo, coram Senatu. Vt mihi Iacob vox fuit, manus aberunt Eſau. Nec me placabunt munera, ſed innocentia. Vos interim in Principem, Pro-*

Nè vectigalia ſolnerent, omnium voluntariò ſubibant.

XLVIII. [illegible]

uintias,

vincias, Populos, regna libertatem fortunam ludentem, vt à Barbarorum tyrannide seruet incolumes, quid moliendo rependite? quid vobis inausum, atque intentatū? hoc vnum, hostiliæ expandere vexilla. Exilij larua septem millia vestrûm proditionem occulunt. Proscriptio namque morti prælata quondàm, facta quasi venalis, dolosè perquiritur, vt delictorum pondere prægrauati, à vectigalibus reddantur immunes. Sed vndè vos latet, virginum stupris, matronarum contubernijs, bonorum raptu, vindictæ libidine, innocentiæ sanguine proscriptionem plaudi? Potentior olim erat, qui melior, nunc qui scelestior. Maiores vestri quorum fides stetit prò mœnibus nonnè execrarentur perfidiam, si viuerent? nec tam proscriptos, quàm innocuos insimularent, quorum clypeo, grassatores tecti viarum, & homicidæ ius sceleri canunt? Manes vestrum vindicate sanguinem: Dij, aras instaurate Iustitiæ, et vos commilitones imbuite gloriā, Patriæ cedat Pater; & si Reipublicæ insulam dicitis obsequiū Præfecto profitemini; diuidite turbidos, distringite gladios, quos si iustitiæ apprehendatis, clausis oculis, fraterno, vel amico in sanguine manus consecrate. Supplices ad hæc, & vera exprobrari fatentes, quinque supra tercentos, cum essent in comitijs, quatuor supra tercenta propitia suffragia retulit, vt cōsanguineorum manu noxij punirentur. Tali gladio viginti iam annos tumultuantem insulam vno pacauit die. Similia autument quorum in manu (vt in Valerij hieroglyphico vides) sunt stellæ idest innocentia; tunc enim gladius in ore, cum stellæ in manu. Eorum dentes arma, & lingua eorum gladius erit acutus; nisi tamèn in camo genteo, & aureo freno maxillas populorum constringant. *Apocal.*

XLIX.

L. 9 Hisce dotibus (quas in vno coalescere arduum duco) erudito ministro ex præteritis annalibus quale præmium? Sub iudice adhuc, & rotà voluetur instabili. Inuidus non gratus homo assentietur insimulanti, & insimulabit redemptorem, vel nè benemerenti agnoscatur inferior, vel nè superiorem patiatur, cui quondàm æqualis. Resonant adhuc Scipiones illi, qui in Patria tumulum dedignantes, famæ buccina ex busto Patriam querentes ingratam, epitaphij compendio, *Ingrata Patria non habebis ossa mea*. Capitolij triumphos exigunt in sepulcro. Nisi Ingratitudinis labe Patriam dicas immunem, quia paucorum ostracismo, omnium libertati veteres consuluisse. Nec Caiphas redarguentis Hebræos quærentes aduersùs Iesum: *quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, venient Romani, tollent nostrum locum, & gentem?* illud commentum fuit: *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo, nè tota gens pereat*. Nam longè antè Caiphas anathema hoc haud execrati Romani, vsquè dùm hostem, & perduellem Patriæ vidère Cæsarem, qui pro Romanorum pugnauerat libertate: *Nemo Propheta acceptus est in Patria sua*. Infelix Heroum sors, quæ nonnisi virtutis inclinata surgat; eorumque gloria sit virtutis vmbra, quæ solummodò corpora comitetur. Desine homo tuos vrgère successus, qui vel inuidiæ aquilone arescunt, vel flamarum liuore cremantur. Ridet Orbis, sed lacrymatur Cælū, & si Prouidentiæ licèret (vt possibile) hominū arbitrio dominari, vel plauderemus merenti, vel irrideremus mereri. At cū mortis vitæque claues nobis tradere Deo placuerit semel, incœptum sequendo cursum, nostros miseratus errores, astrorum characteribus annuit super scalam Iacob ascēdere homines, cum descendunt angeli ad mensuram humanam, quæ in loco iudicij impietatem reponit, & in loco iustitiæ iniquitatem. *Contemplatus omnes labores hominum, & industrias animaduerti patère inuidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua*. Præteritorum haud supputabo casus, quod ego ipse referā, vidi, & vidimus omnes. Trinam seculo nostro obsidionem fama tulit: Rupellæ, Ostendæ, Cretæ. Obsidionis tempus, & aggressorem si pendas, Cretica adeò superab[...]ndat, vt posteritati veluti de Pliniana hæsitandum foret historia, ni totius Orbis votum probaret tantum minimè fuisse antiquitati spectaculū. Quinque lustris ciuit lacrymabile bellum. Turcis aduersa omnia Iouem præter. Ab Adriaco vsquè ad Hellespontí fauces, Veneti domini maris, in medio aquarum visi sunt firmamenta tenère. Pro toga sago induta Respublica, videbatur sedendo vincere, qui ferè totum vicerat Orbem. Et licèt Draco iste e Cælo Catholico tertiam stellarum traxisset partem (Iouis obstabat Patria, in medio mari

Ioan. 11. n. 48. *Luc. 4. n. 24.* *Ecclesiast. 3. n. 16. c. 4. n. 4.*

LI.

mari sita ad orbis dominium) nè barbara Luna totū implèret orbē. Duos & viginti iā eluserat obsidionis annos, quū 1667. asperatur furor,
LII. & propudiū luere Othomanorum ProRex aggrediēs, acie 60000. valida Cretā euersurus irrūpit. Rex ipse in maritimis Græciæ oris degens, vt subsidia vrgèret vicinior, & propiori Maiestatis aflatu Duces prouocet audaciores. Assistebat & mater incātionib⁹ celebris pythonissa. Filius Astrologia iudiciaria peritus, nō minùs Turcis, ac Nabathæis, & Persis (quia eorū callèret idiomata) charus, nō sola libidine gloriæ, sed vitæ diffidētia si arma incassùm ageret, coactus Acheronta mouère, noua bellorū facie, inaudito oppugnationis genere, nō milite, sed fossore, à stygijs euocando grandines, sulfura, lapides, globulos, qui in sublime excussi exindè recadētes in Vrbē, & horrisono tonitru disrupti, miserrima internecione, non solos homines, sed elementa proscindunt. Cuniculi exindè, ac subterraneæ concamerationes, & putei pyrio puluere ardētes, tota cū Insula nutāt, vel natāt in mari. XVIII. oppugnacula, (quorū cāpestria tormēta summi pōderis euomētia pilas, Babylonicos ipsos quassassent muros) petebant arces. Venetorū, ex aduerso, summam agebat Franciscus Maurocenus, quē natalia, longæuus armorum vsus, & Turcarum laudant victoriæ. Vrbs forti munita præsidio, milites ditiori donati stipēdio, Maurocena vigilātia, quæ magis metuens viuere si vinceretur, quā mori victrix, vbiq; tota in toto, obsequio æmulabatur Imperium, Turcarum elūsit machinamenta. Vos testes appello, honorarij
LIII. milites, Fidei defensores, robur militiæ, Gallicæ nobilitatis lilia, Cretā solius gloriæ illecti congiario, an Mauroceni nomine Turcarum territa aufugerit classis? & honorario milite remeante, sed hybernāte hoste, soli Mauroceno belli pōdus ingruerit. Hoc anno, cuniculis 388, seu furnulis incensis à propugnatoribus. Subterranei accidunt cōflictus 18. irruptiones 26. officiales ex nostris 400. cadunt (inter quos Stator Generalis) milites. 3249. Remiges, & fossores 600. Honorarij. 180. Inutiles. 339. Ab aggressoribus incēdūtur furnuli. 223 Eorūdē aggressiones 19. Cadūt milites 15500. Fossores, & honorarij 5300. Officiales [a] 2000

[a] Inter quos tres Bassá.

Anno S. 1668. Terra, mariq; Barbari impetum renouantes, nocturno conflictu cruento vndiq; profligantur. Poterat Maurocenus, vel effugere, vel subrogare, quum in septem Reipublicæ triremes, Turcarum duodecim nauigare, præsnosceret: renuit, & gregarij militis pari sorte cōtentus, nocturnàm pugnā aggreditur. Quinq; triremes Barbarorū captæ (quarū tres Mauroceno gladio) reliquæ submersæ, & fugatæ. Tres Bei desiderātur, & Christiana mancipia. 113. Turcarū milites. 1300. Captiui Bei tres, milites. 410. Christiana mancipia 1100. manumittūtur, vt libero stipendio nauticam agerent. Ex nostris tres Patricij desiderātur: quamplurimi officiales. Milites 210. Remiges 120. Saucij vltrà Patricios quāplurimi, milites 500. Remiges. 325. Hæc in mari. Nec Turcæ feliciores in solo, licèt 21500. subsidio superbi 58. æneis tormētis vltra ballistas, diù, noctuq; nostras peterent arces. Nā Maurocenus ex classe ad castra euocatus, solertèr prouidens, fortitèr pugnas, nec longè vt sub furnuli periret cœmētis, incensis furnulis 292. subterraneis cōflictibus. 20. egressionibus. 47. Turcarum impetu duodecim vicibus presso, gloriosè triumphat, desideratis hoc anno Patricijs octo. Officialibus 600. (Inter quos Stator Generalis; quamplurimi Comites, & Tribuni) [a] Militibus 5340. Inualidis. 600. Ex Turcis cadunt milites 23200. Magnatū 17. Inualidi. 6600. incensis furnulis. 154. Non prætereundi toto orbe celeberrimi Galli: Honorarij venère Dux Roanesius de la Feuillade, Comes à Sācto Paulo, alijque Heroes gloria equidèm cogniti, qui numero 400. vnà cum 60. Hierosolymitanis equitibus, eorūq; LV.
agmine. Allobrogibus. 50. Cretensibus 70. protinùs congredientes, mille Turcarum cæsis, desideratis ex nostris honorarijs 80. Allobrogibus, & Cretensibus 30. regrediuntur.

12000. infra dies militum.

LIV.

[a] Officialiū nomine vsque ad signiferos descendendo.

Anno 1669. noua expeditione 20000. obsidentium augetur numerus: propugnantiū verò 2600. peditum; equorum 800. pro Gallorū turmis, vltra auxiliarios Christianissimi Regis 7400. sub Imperio Ducis Nauallię, & gloriosissimi Francisci Vindocinensis Ducis Belfortij, qui nocte 24. Iunij, forti quidem egressi animo, infelici tamèn regrediuntur successu. Altercātes Fortūna, & virtus hæc vt Creticū seruaret Regnū, illa vt perderet; Fortuna vicit. Quū enim territi Thraces receptui LVI.
canerent, nitratus puluis casu, vel furiarū facibus inflamatus, latet (neminē tamē fugiūt Visirij, & matris Pithonissę pręstigia) Fracos cunicu-

niculorũ ſuſpicione perculſos ſiſtit, & in vno
Belfortio totius exercitus opprimit fortitudi-
LVII. nem. Quid inde ? fortuitò Gallico mioparone
cremato, nec flammarũ immuni regia triremi,
videntes nõ barbarorũ armis, ſed Chriſtiano-
rum ſacrilegijs turmas peti, & Cęli vindices
Thraces delectos, auxiliares copiæ, [a] rece-
dunt, omniũ Generaliũ, Ducum comitijs Vr-
LVIII. bis defẽſione improbata, quaſi Fato [b] periret.
Calà du teſte de ſang non espandu,
Venise quiert ſecours eſtre donnè
Apres auoir bien long temps attendu
Citè liurèe au premier corn. ſonnè.
Sic deſtitutã ferociſſimo impetu, & quaſi ouã-
tes aggrediũtur Thraces, ſed propugnãtiũ de-
ſperatione repulſi, dũ maiora moliuntur 827.
peditũ nouo prȩſidio (quorũ ductor, [c] Turcarũ
apparatu territus, cõtentus Cretica vidiſſe lit-
tora, calcare non auſus, protinùs regreditur)
LIX. ſpes defenſionis reſurgit. Sed obſtrepentibus
Melitẽſiũ Duce, [d] & poſt ipsũ Tuliſurgẽſibus,
cæteriſq; honorarijs, Principũ ſuorũ mandata
exponẽtibus vt recederẽt, in comitijs genera-
libus nemine reclamãte, deditio [e] cõcluditur.
Quid poterat Maurocenus, dũ ſola Omnipotẽ-
tiæ manu ſeruandam vrbẽ reſonat Orbis ? & ſi
fruſtrà vigilat, qui cuſtodit ciuitatẽ, niſi Do-
minus cuſtodierit, quid poteſt homo cum pu-
gnat Deus? glorioſæ pacis, & Othomanorum
grãdi Imperio dedecoræ, ſaluis Reipublicȩ in- LX.
ſulis, captis arcibus, ære remiſſo, in ipſoq; re-
gno permiſſis iuribus, & fortalitijs, mutua hinc
inde trãſactione eorũ, quȩ Turcȩ occuparũt in
Cretico ſolo, Veneti verò in Dalmatiæ, Croa-
tiæ, Albaniȩ, & Æpyri, fama Catholicum cum
volitaret per Orbem, irridebatur vt mendax,
quia tàm proſpera, & repentina. Abſit Hiſ-
panicæ Pontificiæquè ditioni, ſi in ore gladij
cecidiſſet Creta. Solimani augurio Mauroce- LXI.
na, obſtitit vigilantia, quod ſibi in hierogly-

Belfortij pars.

a Cũ Legato Pontificis Recessit Respuiſſe. Die 21. Auguſti.

b Vetiam prȩ-iaderas Michael Noſtr-adamus. Centur. 4. n. 1. Me tamẽ haud credas inuentum diligere ſententiam.

c Dux Mirandulanus.

d Turriano.

e Die 15. & 17. Auguſti.

phico

phico trium lampadarũ erexit ardẽtium, ideſt
tertiæ Orbis partis, quam ſub dominio tene-
bat; ſpe accendendi, ideſt occupandi & quartã
ſub lẽmate, *Allah verrè. Deus dabit*; Mauroceni
tamẽ obiurgatione retuſo, *Allah Vermes. Deus*
non dabit. Dextera verò in Leonis aperto a co-
dice, ſtylo exarat ferreo, iura deſperatæ pacis,
Turcarum inſonante ProRege. *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis*, gra-
titudinis ergo dum Orbis reſonat, in Patriam
remeat; deſideratis hoc anno, Equite Cathari-
no Cornelio Veneto Imperatore; Patricijs
duobus; Comite Valdechio Tuliſurgenſium
Præfecto, & Hetruſcorum Ductore Piſtolotio:
quãplurimis Tribunis, Chiliarchis, & ſignife-
ris. Militib. 8167. Chriſtianiſſimi Regis mili-
tibus, & honorarijs 2000. Foſſoribus, & remi-
gibus 2706. Eruptiones 17. Subterranei cõ-
flictus 7. Impetus pulſi Turcarum 16. Incenſis
furnulis, & cuniculis 482. Tormentis æneis
ſubtus terram ſepultis pyrio tumidis 287. Ex
Turcis periere Ahmedus Ianizerorum Agã;
Caramaniæ Baſſa: Milites, numeratis honora-
rijs, & foſſoribus, 31300. Fœdera dùm agerẽ-
tur, in hoſtilibus caſtris degebãt validi milites
24600. collectitijs ad numeratis. Intra muros
arma gerebãt 3500. incẽſis furnulis 134. toto
triennio furnuli aggreſſorũ 450. Propugnatiũ
furnuli 1661. Aggreſſiones repulſæ 50. Sub-
terranei conflictus 47. Eruptiones 90. Turca-
rũ vltra Præfectos, milites deſiderãtur 70000.
LXII. Honorarij, foſſores, captiui, & Cretẽſes 38000
Propugnãtium numeratis foſſoribus, & remi-
gibus 26000. & 88. deſiderantur. Cunctis gẽ-
tibus deſiderata, ſed deſperata pax, ſi Dauidis
conſonat harmonia, *Iuſtitia, & pax deoſculatæ ſunt*, quali iuſtitia rependitur? Reſpublica,
quæ Romanis non ſola grandior ætate, ſed iu-
ſtitia præit, haud ingrata ciuibus, filiali ob-
ſequio matri ſuæ quidquid poſſunt profitenti-
bus, & ipſa paterna dilectione quidquid ha-
bens, rependens, grata ſuperbit abfuiſſe Sci-
piones, qui conciuium liuore, vel craſſa ſeue-
ritate preſſi, Patriam inſimularentur ingratã.
LXIII. Tertio Kal. Octob. Antonij Carneualij vatici-
nium impletur. *Domenica a 28. Settembre; onde*
viene intimato il principal miniſtro à render con-
LXIV. *to, e con ſi rigoroſo compoſto, che voglia la ſua ſorte nõ troui impicci faſtidioſi.* In Comitijs Ge-
neralibus ab anno firmatæ pacis, interrogan-
ti Conſuli ciuitatis iure donari Cretẽſi pugna

a *quod ſolùm in pace obtigit.*

Quod in ſua ephemeridi præmiſerat.

promeritũ, Antonius obſtitit Corrarius, quid
quæreret? *conticuere omnes, intentiq; ora tenebãt.*
Populari oratione, iudiciali genere Mauroce- LXV.
nũ carpit, & cõtra Patrias leges Procuratoria
redimitum purpura accuſat merito, & ordine.
Merito, quia regni pretio pacẽ parallet; Ordi-
ne quià non duplicatis votorũ calculis, primo
ſcilicèt de augẽdo pro vna vice tantũ numero
Procuratorũ; altero de cooptanda tali perſona
in numerum Procuratorũ. Exagerauit multa
pro legum obſeruantia, ad inquiſitionem tan-
dèm prouocando, quæ ſi in Beatorum canoni-
zatione contingit, & cum ſola delicti vrget
ſuſpicio, quanto magis in publica cauſa, pri-
ſtino foret exercenda rigore. Arriſit conuen-
tus, & iuſtẽpetẽti ciuitatem denegando, indi-
rectè mandauit inquiri. Inquiſitorem Sena-
tus protinùs deligit, ſed à Comitijs Generali-
bus inuito Senatu Aduocator Cõmunis voca-
tus Corrarius, electionem Inquiſitoris à Se-
natu factam vnà, & Mauroceni in Procurato-
rẽ ad ſuprema Comitia prouocat 4. Kal. No-
uembris. Poſteà die 23. Nouemb. mane indi-
ctis Comitijs, denuò ſimilia peroranti Corra-
rio, ſed ſolũ ordinẽ electionis culpanti Eques
Io: Sagredus ſequentibus reſpondiſſe fertur.
Mortale quidèm infidum fragilibus remis LXVI.
impellere marmor, verberare fluctus, & cur-
ſum vento tenère; ſed non longè hoc paruo
ſugeſtu in turbido mari, veſtrorum metere ſi-
nus (Sereniſſime Princeps, Conſcripti Patres)
At publicæ vtilitatis aſtro, cui Motor paret
aquarum, quo felici rate non bis vela dedi
profundo, & nunc ſecundo fluctu alta ſeca-
bo. Regijs Comitijs morem, acceptæ purpu-
ræ grates perſoluere, Corrarius implet; ſed LXVII.
Gentilium ritu victimam libando, non pecu-
dis, vt barborum, ſed innocentis Patritij, &
de Republica benemeriti, barbarie, & ingra-
titudine vos contendit antiquitatem vince-
re. Aureo videtur tonàre ſermone, & demo- LXVIII.
ſthenis gerere arma, ſed bis ſupra Demoſthe-
nes ipſe ad gratiam concionatus, aureo in po-
culo propinauit venena. Corrarij facundia,
prętioſum videtur ſepulchrum lapillis ful-
gens, ſed cineribus plenum: duobus carpebat
Corrarius Mauroceni purpurã, merito, & or-
dine, 28. Septembris. Nunc oblitus quod prę-
cedere natura exigit, iuris non ſeruati prætex-
tu confugit ad ordinem. Mauroceni cur me-
rita non recenſet? longa triginta annorum

ſerie victricia tractaſſe arma, Turcarumq; opima retuliſſe ſpolia? nocturnum cur ſubticère conflictum? Dicet Corrarius non laudare, ſed accuſare. In quo accuſas? peculatus forſan? abſit: Pecunia publica annonæ Præfectis, Cōquiſitoribus, Ducibus numerata, reddant ipſi rationem villicationis. In quo accuſat? Creticam deditionem? non ſolùm totius militiæ, Patritiorū, Commilitonum, Principum, Chiliarcarum, Præfectorum tantarum nationum, eflagitantium pacem, nè Creta vi capta, Chriſtiana Ditio Barbaris languèret expoſita; Sed iura Senatus, quibus repetenti Mauroceno inter Cretica cęmenta pro Patria glorioſè occumbere, mandatur, cæterorum conſilio in arena conſilium capere, claſſe ſalua, Sanctorumque reliquijs. Quid igitur? ſi Comitiorum obſtet cōſilijs, glorioſam oppetens mortem, reum facis; ſi pacem præferat, accuſas. Quò ſe vertat, non datur, vndiquè anguſtiæ: nec moriendo inuidiam effugit. Si tot virorum conſilijs, imò præceptis iam perditæ vrbis glorioſam comparat pacem, cur ſolus aſcitur, & inter patritios, extraneoſque Præfectos, quibus improbatur defenſio, in ſolum Maurocenum inuehitur? Inuehitur quia viuit; nec demerita, ſed gloriam inuidia quatitur. Mauſoleo donarentur cineres, ſed quia Fata voluère ſuperſtitem, in Fata querimur. Horum cognitio Aduocatoris Communis cenſuram exigit: nec ego conſanguinitatis, vel beneficiorum neceſſitudine iunctus cenſuram vitupero, ſed laudo: Ad hanc prouoco Corrarij vigilantiam. Quod ſi obmuteſcit in merito, nec de corpore conſtat delicti; cur non ſeruati iuris prætextu perſequitur innocentem? *Innocentem, & iuſtum non damnabis*, naturæ lex eſt. Violat ipſe iura, qui legum gloriatur parens. Nemo cum duplici fungatur officio, quomodò idem Corrarius accuſator, teſtis, & iudex? ſolo iuris non ſeruati præ-
LXIX. textu ciuē benemeritū Suprema hæc damnabunt Comitia, ſolo inſtigāte Corrario ab anno firmatæ pacis, & delictum, cuius tamen probationes debent eſſe luce meridiana clariores, pœna præcedat? Si pœna eſt menſura delicti, quale delictum veſtræ ſubijcit cenſuræ Sapientiſſimi Patres? Purpuram non duplicatis calculis Mauroceno collatam? Quid aliud? non vltra. Hoc dato, qui peccauit, ille qui dedit, vel qui recepit (Non qui recepit, claſſicum enim pro Patria canebat in caſtris. Qui dedit ergo. Teneant itaque auctorem ſuum delicta, & publici erroris innocens haud pœnam pendat. Demus violato iure collatam purpuram; accuſantem ſentio, defenſorem non video. Maurocenum Corrarius inſimulat, & priuſquàm audiat, condamnat. Cum vellet Dominus innocentiæ veſte Adamum exuere, ſontem licèt, prius euocat, *Adam vbi es?* aſtantem LXX.
interrogat, *cur comediſti*? excuſantem redarguit; ſilentem, & confitentem damnat. Et vos non Dij, ſed homines: nō reum, ſed inſontem, pro leuiſſima labe, (ſi ſic eſt) & aliena, LXXI.
inauditum damnabitis? Sodomorum clamor ad Cælū aſcenderat, & licèt oculis Æternæ Sapientiæ nuda ſint omnia, & aperta, Cælo vociferante, Angelorum de Sodomis querente Senatu, natura ipſa accuſante naturæ hoſtes, reſpondit Dominus velle teſtibus comprobare queſtus. *Deſcendam, & videbo*. Actores replicant, quia pœna non menſuraret culpam: Quomodo qui omnia cognoſcis in Verbo, à teſtibus ſciſcitaris notitiam? Erumpe Domine, in furore tuo argue naturæ inimicos? *Deſcendam, & videbo*. Viderat Dominus ſontes Sodomas, vidiſtis vos Maurocenum inſontem. Accuſabat ibi Angelorum Senatus, hic accuſator eſt homo. Iudices haud Dij eſtis, ſed homines; & homo maiora audet, quàm ipſe Deus? & ſi vos Dij terræ eſtis, & Dij excelſi omnes, cur Deorum non imitamini Deum. *Deſcendam, & videbo*. Deſcendite, & videte malignantes hebræos, cum ad- LXXII.
uersùs Chriſtum falſum quærerent teſtimonium, duxerunt eum ad Annam primùm, ad Caiphas, indè à Caipha ad Pilatum, vt acta peragerent: nec diuiſerunt veſtimenta eius, & ſuper veſtem ſortem miſerunt, priuſquàm crucifigerent. Quid Mauroceni inſimulat Corrarius? veſtem purpuream: de vita primùm cenſura exeat, & poſteà veſtimenta diuidat. Hiſce commoti Patres votorū pendētia, in futura Comitia diſtulère iudiciū: quibus noua Corrarij non obſtante concione, in- LXXIII.
tromiſſione reiecta, & Corrario obmuteſcēte, à Senatu inquiſitione facta, probatus eſt Maurocenus *manibus innocens*, licèt tanti regni iacturam dolens Reſpublica, ciuium non pepercerit innocentiæ, quam conciuium agitatam diſcrimine inclinare fas erat, vt ſurgeret.

F I N I S.

INDEX RERVM

P. notat paginam. N. numerum marginalem.

Filij

Neustria

Sagenæ

INDEX RERVM.

F I N I S.

TAB|GICA

VMQVE IL

AD ANNU

OLTO, REIPU

ragenario quartano, ex Qu

rio, ampliss. prudentiss. Avo

DAVID GESSNER

Anni Periodi Iulianæ.	Anni Mundi.		
730	1		
1230	500		
1730	1000		
1930	1200		
2130	1400		
2330	1600		
2430	1700	PATRIARCHÆ.	

Enos
Cain
Enoc
Math
Seth
Noe
Caina
Jared
Math
Diluv
Arpha
Sale A
Heber
Phale

ADAMUS ET

horum filij

CAIN, ABEL,

an. 1. an. 2.

Obijt Adamus anno 930. Obiit

Diluvium univ

1 6 5 6

NOEMU

hujus filij

EM CHAM

Arphaxad,&c. Gomer.

Regu. Nembroth.

HEBRÆI.

ARGIVI.

2530	1800	Sarug, Regu F. 1819	
		Nachor Sarugi F. 1849	Avus Ab
		Thare Nachoris F.	

1. Ioas. 4o1 1. Ieroboam II. 11. | 7. Attalus Morien Roman

		Melchi.	Mathan.	cruciat Antiochus. 3816 Mathathias gis ex Mod	IO. CA. CA. 6	565 Oct. 8.	570	149 3800
		Levi.		Judas Macha 3817.	.	605 Sept. 28.	610	159 3840
		Mathath.	Iacob.	Jonathas. Simon. Ioha SS. Bibliorum finis. 3832 Aristobulus. Alex. Iannæ	IO. CA. CA.	645 Sept. 18.	650	169 3880
4630	3900	Heli, qui & Ioachim.		Hircanus. Aristobulus. Antipater.				
		MARIA VIRGO.	IOSEPH. Sponsus Mariæ Virginis.	Herodis F. Herodes 39 Templum vetere diruto	IO. CA. CA.	665 Sept. 13.	670	174 3900
		IESVS FILIVS DEI. Nascitur anno mundi 3983.		staurantur Herode. Fuga P. IESu in Ægyptum	58	705 Sept. 3.	710	184 3940
		Æra communi.		Christus annos agens 12. in templo disputat.		745 Aug. 24.	750	194 3980

CA IMPИMO

RERUM MEMOR

CHRISTO AD ANNUM N

Qam

ſimo ac Conſultiſſimo,

ICAE TIGURINAE

amando atque colendo, D. D.

ESSNERUS Fil. Typogr.

RAN.	REGES HISPANIÆ.	REGES ANGLIÆ.	REGES S TIÆ.	N	RES GESTÆ IN OCCIDENTE
			Metellanus 30.mor.A.C Caractatus. Corbredus. Dardanus. Corbred.II.	Caligu. obit. 42 Judææ leam ad. ratores: us annis A. 70	Germani victi à Romanis.A. 18 Claudij Cæſaris expeditio in Britanniam. 44 Judæi & Chriſtiani Româ pulſi. Sejanus occiditur. Nero matrem & Senecam interficit. Romæ incendium Chriſtianis affictum.
			Luctacus. mort.A. 134 Mogaldus. Conaius. Ethodius. Satrael. Donaldus.	ubacti. inſtaurat dæorum logeſem vincit I- rum con- expugnat leuciam,	In Anglia murum ducit Hadrianus 80.mill.paſſ.Anno 120 Marcomannicum bellum cœptum 169 Pluvia & victoria de Quadis & Marcomannis impetrata per Chriſtianos.A. 170 Magna pars Romæ incendio everſa. 193
II. 17	la conjuge. 25	Henricus VII. 23	Jacobus I	egnu Ma. cidentalis 1492	Burgundia ad Reges Galliæ devenit. 1476. ut & Provincia. 1481. Inquiſitio Hiſpanica inſtituitur. 1492
nc. 1514 33 12 1 14 15 21	Philippus I. incipit 1515. regn. 12 Carolus Auſtriacus. 40 Philippus II. 40 Philippus III. 23	Henricus VIII. mort. 1547. reg. 38 Eduardus VI. 9 Maria. 2 Eliſabetha. 45	Jacobus V 1541.re Maria.	rcio. 1511 pro torâ. 1517 nno. 1522 dias. 1541 ad Naupa- e. 1571 Societati 1581 n veniunt. 1584	Navarram occupant Hiſpani. 1512 Confeſsio Auguſtana erecta. 1530 Genevenſes Epiſcopum ejiciunt & fiunt Reformati. 1535 Bellum inter Carolum V. & Franciſcum. Bellum inter Imperatorem & Proteſtantes. 1546 Angli Galliâ ejecti. 1558 Pax Hiſpano-Gallica. 1559 Luſitania ab Hiſpanis occupata. 1584
II. incip. avit 33 IV.	Philippus IV. inc. 1622. regn. 44 Carolus II.	Jacobus VI. m. 1625. regn. 22 Carolus Stuartus. 24 Interregnum Cromvvellian. 12 Carolus II.	Jacobus V 1625. Regnu tiæ cu glia.	ptum in- 1604 ificem. 1609 xpugnant. 1630 gnata, remtis. 1633 enetos & 1642 rra Tur. nti. 1656 um. 1665	Oſtendæ obſidio triennalis. 1601 Veneti reconciliantur Papæ. 1607 Bellum de ſucceſsione Juliac. 1610 Mauri pulſi ex Hiſpania. 1610 Bellum Sueco-Germanicum. 1618 Pugna Lipſienſis. 1631. Pax Monaſterienſis. 1648. Carolus Stuartus Rex Angliæ decollatur. 1649. Bellum Sueco-Polonicum. 1655. Bellum Anglo-Batavum. 1666. Incendium Londinenſe. 1666. Bellum Veneto-Turcicum in Candia. 1666 Bellum Gallo Flandricum. 1667 Petr. Serin. turbat in Croatia. 1670